ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
1
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
1er MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9949

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9949

ԵՂԾՈՒՄ

Ա՛յսպէս, ուրեմն:

Արդէն իսկ ձեւ կ՛առնէ այն տեսակէտը, թէ Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակը ֆաղաքական պատեհ առիթ նկատելով, հարկաւոր է յառաջիկայ տարի համազգային ճիգով ոչ միայն Հայ Դատ հետապընդել, այլեւ, ի մասնաւորի՝ հայ հողերու վերադարձը պահանջել:

Հայ մամուլի զանազան օրգաններ սա կամ նա ձեւով կը բանաձեւեն այս տեսակէտը: Մենք ո՛չ ըստ ձեւի եւ ո՛չ ալ ըստ էութեան՝ տեսակէտին չէ, որ պիտի անդրադառնանք առ այժմ:

Մեզի կը թուի, թէ յատկապէս հայ հողային պահանջներու պարագային տառացի կերպով եզակի նշանակութիւն ունի այն, թէ այս մասին ի՛նչ կ՛ընէ, կամ առնուազն՝ ի՛նչ կ՛ըսէ Մոսկուան:

Ըստ 1961ին լոյս տեսած «Հայկական Ս. Ս. Ռ. Ատլաս» դիտական մեծարժէք գործին, 1959 թուին բովանդակ աշխարհիս մէջ կային 4·448·000 Հայեր: Միշտ ըստ նոյն աղբիւրի, այս թիւը կը բաժնուի երեք գրեթէ իրերահաւասար մասերու: Այսպէս, ընդհանուր թիւին մէկ երրորդը(34,9%) կը գտնուի Հայաստան, 1/3ը (27·8)՝ «ՍՍՌՄ ռեսպուբլիկաներում» եւ մէկ երրորդն ալ (37·3)՝ «արտասահմանեան երկրներում»:

Արդ, ոչ միայն իր հողով, այլեւ իր ժողովուրդով այսքան ողբերգօրէն կոտորակուած ու տարտղնուած Հայութիւնը կրնայ յառաջիկայ տարի միահամուռ միանուագ ու միաձայն ՀՈՂ ՊԱՀԱՆՋԵԼ:

Եթէ նման բան ընէ, արար աշխարհի քաղաքական աչքերը անմիջապէս պիտի սեւեռին ոչ թէ Հայութեան, ոչ թէ անոր ըսածին բովանդակութեան, ոչ թէ այդ բովանդակութեան արդար կամ անարդար ըլլալուն, այլ ՄԻԱՅՆ ԵՒ ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎՐԱՅ:

Բովանդակ քաղաքական աշխարհը, առանց մէկ հատիկ բացառութեան, հարց պիտի տայ. ՄՈՍԿՈՒԱ ի՞նչ կ՛ընէ եւ ի՞նչ կ՛ըսէ հայ հողերու այս պահանջի մասին:

Հարկ չկայ մարգարէ ըլլալու, այժմէն իսկ գուշակելու համար, որ Մոսկուա այս մասին ՈՉԻ՛ՆՉ պիտի ընէ եւ ՈՉԻ՛ՆՉ պիտի ըսէ:

Ինք՝ Խորհրդային Միութեան կառավարութիւնը՝ ոչ միայն որեւէ պահանջ պիտի չբանաձեւէ ու պիտի չներկայացընէ, այլ այս մասին ԲԱՌ ՄԸ ԻՍԿ ՊԻՏԻ ՉԱՐՏԱՍԱՆԷ:

Կրնայ պատահիլ, որ արտօնութիւն տայ, որպէսզի այս մասին ցանկութի՛ւն յայտնէ էջմիածինը, յանձինս իր գահակալի՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի:

Եթէ ասիկա ընէ, ապա ՍՏՈՒԳԱՊԷՍ ՎՍՏԱՀ ԿԱՐԵԼԻ Է ԸԼԼԱԼ, ՈՐ ԱՅԴ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ԻՐԵՆ ԿԱՊԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԸՍՓԻՒՌՔԸ:

Աւելի ճիշդ՝ այդ պիտի ընէ Սփիւռքը իրեն կապելու՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆԱՊԷՍ:

Այսպէս է, որովհետեւ հայ իրաւո՛ւնք, հայ հողային պահա՛նջ, հայ ժողովուրդի Սփի՛ւռք (որ իր թիւով մեծագոյն մէկ երրորդն է վերը նշուած երեք մասերէն) եւ Հայ Դատ միայն ու բացառաբար ԳՈՐԾԻՔ ՈՒ ՄԻՋՈՑ ԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՄԱՐ:

Եւ կ՛ըսէինք երէկ. եթէ սխալ է մեր այս համոզումը, եթէ անհիմն է մեր այս վարկածը, եթէ անարդար մէկ հատիկ բառ կայ մեր կանխատեսութեան մէջ, ապա Մոսկուայի տրամադրութեան տակ կը գտնուի հնարաւորութիւնը վայրկենապէս ու ամբողջովին հերքելու այս բոլորը:

Ի՞նչպէս:

Հայաստանին ետ տալով իրմէ պոկուած ՀԱՅ ՀՈՂԵՐ, որոնց վերադարձի կարգարդութիւնը ո՛չ Թուրքիայէն, ո՛չ ՄԱԿէն եւ ոչ ալ որեւէ այլ մէկ տէրութենէ կամ ուժէ կախում ունի:

Կախում ունի ՄԻԱՅՆ ԵՒ ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ:

Եղածը – չեղածը մէկ հատիկ «ԴԵԿՐԵՏ»ի հարց է՝ տրուած Սովետական Միութեան կառավարութեան կողմէ:

Վարչական պարզ կարգադրութիւն մը, որով ՀԱՅ Ղարաբաղն ու ՀԱՅ Նախիջեւանը կը վերադարձուին իրենց հազարամեակներու անառարկելի տիրոջ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ:

Եթէ Մոսկուա այսքանը ընէ, երբեք անտեղի պիտի չըլլար, որ մենք ալ հրաժարէինք ու չպնդէինք, որպէսզի Մոսկուա մեզի հետ միասին հայ հող պահանջէ Թուրքիայէն:

Այն ատեն մենք նման ակնկալութիւն Մոսկուայէն պիտի չունենայինք, որովհետեւ ան մեզի տուած պիտի ըլլար պատեհութիւնը Արեւմուտքի բոլոր քաղաքական շրջանակներուն յայտարարելու.

Ահաւասի՛կ, կը տեսնէ՞ք, ձեր հակառակորդը գործնապէս տուաւ օրինակը արդարամտութեան: Ձեզի կը մնայ հետեւիլ այդ օրինակին:

Սակայն, Մոսկուա պիտի չտա՛յ այդ օրինակը:

Մոսկուայի մէջ կը պահպանուի յատուկ այն բաժինը, որ մօտէն կը հետեւի հայ կեանքին: Կը հետեւի Սփիւռքի մէջ ձեւ առնող զանազան տրամադրութեանց եւ խմորումներուն: Կը հետեւի այս բոլորին, որպէսզի ստուգէ եւ գիտնայ, թէ իրեն համար ի՛նչ հնարաւորութիւններ կան:

Հնարաւորութիւններ՝ ՍՓԻՒՌՔԸ ԻԲՐԵՒ ՄԻՋՈՑ ԵՒ ԳՈՐԾԻՔ ԾԱՌԱՅԵՑԸՆԵԼՈՒ:

Այս բոլորը նոյնքան յստակ է, որքան արեւին լոյսը:

Եւ սակայն, աւանդական, ազգային ու հոգեբանական այլազան պատճառներով, բազմաչարչար հայ մարդու քաղաքական աչքերը յաճախ կը մթագնին եւ չեն տեսներ արեւի լոյսին չափ պայծառ քաղաքական այս իրողութիւնը:

Ակնարկ մը վերջին հինգ տասնամեակներու սովետեւթուրք յարաբերութեանց վրայ, լիուլի պիտի բաւէր ամենամիամիտ մահկանացուն իսկ համոզելու, թէ Մոսկուայի ձեռքին մշտապէս լոկ իբրեւ գործիք ու միջոց ծառայող Հայ Դատը, ո՛րքան եղծուած, ո՛րքան խաթարուած, ո՛րքան խարդախուած է:

Եւ որպէսզի Հայ Դատը ներկայանայ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆԵՂԾ ՁԵՒՈՎ ԵՒ ԱՆԵՂԾ ԷՈՒԹԵԱՄԲ — յատկապէս երբ Սփիւռքն է անոր պաշտպանը — հարկ է, որ ամէ՛ն քայլ, ամէ՛ն որոշում եւ ամէ՛ն որոշումի գործադրութիւն նախ վերոյիշեալ բացարձակ ճշմարտութեան ոսպնեակին տակ առնուի:

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՉ ՄԷԿ ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ ՅՈՒՍԱԽԱԲ ԸՐԻՆ

Կիպրոսի մէջ շատ յուսախաբ եղած են, Ապահովութեան Խորհուրդի մէջ Ֆրանսացի պատուիրակին միջամտութենէն: Իրենց համար, Սէյտուի խօսքերը տեսակ մը մերժողական պատասխան կը նկատուին: Յոյս կար որ Ֆրանսայի պատուիրակը ի նպաստ Յոյներուն դիրք բռնէ, բայց Ֆրանսացիին խօսքերը շատ քօղարկուած էին, «Իմանիթէ» չի վարանիր նոյնիսկ «միջնո՞ւրդ թէ Պիղատոս» խորագրել այն յօդուածը զոր նուիրած է Կիպրոսի հարցին:

Արդարեւ, Սէյտու մեծ բան չէ ըսած: Իրեն համար շահակից երկիրները պէտք է գտնեն լուծում մը իսկ սահմանադրական բարեփոխման հարցը կարելի է Լա Հէի Միջազգային Ատեանին յանձնել: Կիպրական շրջանակներուն համար տը Կոլի ներկայացուցիչին ամբողջ տեսակէտը «Պիղատոսեան վճիռ» մըն է պարզապէս:

« Իմանիթէ »ի աշխատակիցը չի ծածկեր թէ թրքական սպառնալիքները չեն դադրած Կիպրոսի վրայ: Թուրքերն ալ արդէն զոհ չեն Ֆրանսացի պատուիրակին խօսքերէն եւ չեն հաւատար Լա Հէի Միջազգային Ատեանին միջամտութեան, Սահմանադրութեան բարեփոխման համար:

Աթէնքի մէջ, Փափանտրէու տարօրինակ նկատուած յայտարարութիւն մը ըրած է ամերիկացի դեսպանին: « Եթէ Թուրքերը այնքան խենթ են յիմարանոցին դուռները բանալու համար, ուրիշ ելք չենք ունենար եթէ ոչ իրենց հետեւիլ այդ ճամբուն վրայ »: Այս ձեւով Յունաստանի նորընտիր վարչապետը ըսել կ՛ուզէ թէ եթէ Թուրքերը զինեալ միջամտութեան դիմեն, իրենց պատասխանը կ՛առնեն: Նոյնը ըսած է Արտաքին նախարարը Թուրքիոյ դեսպանին: Կ՛ըսուի թէ ասոնց խօսակցութիւնը « սիրալիր » եղած է:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն թրքական զօրքի 24 փոխադրական նաւեր կղզիին բացը կը գտնուին:

Յունաստանի կառավարութիւնը գրաքննութիւն հաստատեց օտար լեզուով հաղորդումներուն վրայ նկատի ունենալով որ վերջերս ցաւով նկատած էր թէ օտար թերթեր աննպաստ դիրք կը բռնեն Յունաստանի հանդէպ, Կիպրոսի հարցին մէջ:

Առաջին անգամ ըլլալով, առեւտրական խորհրդային օդանաւ մը Նիկոսիա հասած է առջի օր: Փորձի թռիչք մըն էր կանոնաւոր դիծ մը հաստատելու համար Մոսկուայէն Նիկոսիա Դամասկոսի ճամբով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ տնօրէն Համաշխարհային Տնտեսութեան Հաստատութեան երկար յօուածով մը, Փրաւտայի մէջ, կը պատասխանէ անոնց որոնք կը քննադատեն խորհրդային տնտեսութեան նոր ուղղութիւնը: Փարիզի «Լը Մոնտ » տըւած է այս յօդուածին մէջ պարզուած գլխաւոր տեսակէտները:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Հրեաներուն արտօնուեցաւ Ազիմ հաց շինել: Վերջին տարիներուն կառավարութիւնը արգիլած է այդ հացը որ կը շինուի առանց խմորի եւ զոր Հրեաները կ՛ուտեն պասեքի ընթացքին (իրենց Զատիկը):

ՌՈՒՄԱՆԻԱ որոշ ինքնավարութիւն ցոյց կուտայ անգամ մը եւս, պատուիրակութիւն մը զրկելով Փեքին, գաղափարական խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար:

ՊՈՆԻ կառավարութեան եւ Արեւմըտեան – Պերլինի միջեւ տարակարծութիւններ ծագեցան, Զատիկի տօներու առթիւ անցագիրներու բանակցութեանց ձախողութեան պատճառաւ: Պոնի կառավարութիւնը դէմ կ՛արտայայտուի Պրանտի մէկ ճառին եւ կը շեշտէ թէ արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը կը մոռնայ որ այդ ձախողութեան միակ պատասխանատուն Փանքովի իշխանութիւնն է:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱՑՈՒԱԾ ՎԱՐԿԸ Կ՛ՈՒՋԵՆ ՋՆՋԵԼ

Կը պահանջուի վերաքննել Լօզանի դաշնագիրը

« Հիւրիյէթ » կը գրէ .— Կառավարութիւնը, որ չի կրնար ամբողջովին հոգալ իր վարժարաններու նիւթական հոգերը, Լօզանի Դաշնագրին ենթակայ յաւելուածական օրէնքով մը, տարիներէ ի վեր դրամական օժանդակութիւն կ՛ընէ փոքրամասնութեանց վարժարաններուն: Այս օգնութեան նպատակն է ուժ տալ փոքրամասնութեանց դպրոցներուն կրօնական եւ մշակութային աշխատանքներուն:

Այս գումարները կը տրուին Հանրապետական շրջանէն ի վեր, եւ թէեւ մեծ գումարներ չեն, բայց պէտք է խորհիլ թէ այդ վարժարանները արդէն իսկ ինքնաբաւ են եւ կարօտ չեն կառավարութեան, հետեւաբար կը պահանջուի ջընջել պետական այդ վարկը:

Քաղաքիս փոքրամասնութեանց վարժարաններուն՝ ընդամէնը կը վճարուի 10·600 ոսկի, եւ այս գումարը կը բաժնուի 84 վարժարաններու միջեւ: Ասոնցմէ 46ը յունական վարժարաններ են:

Զանազան շրջանակներու համաձայն, այս որոշումին յանգելու համար հարկ պիտի ըլլայ վերաքննել Լօզանի դաշնագիրը եւ յաւելուածական օրէնք մը պատրաստել: Փոքրամասնութեանց դպրոցները վճարովի են եւ մեծ հասոյթներ կ՛ապահովեն, մինչդեռ պետական վարժարանները ձրի են եւ կարեւոր պակասներ ունին:

ՄԱՐՄԱՐԱ.— Մեր ստացած տեղեկութիւններու համաձայն, Կառավարութեան կողմէ Պոլսոյ փոքրամասնութեանց վարժարաններուն կատարուած օժանդակութեան ընդհանուր գումարը 9950 ոսկի է որ կը բաժնուի 46 յոյն, չորս հրեայ եւ 25 հայ վարժարաններու միջեւ զանազան համեմատութիւններով: Կան վարժարաններ որոնց տարեկան յատկացումը 50 ոսկի է, իսկ կան նաեւ ուրիշներ որոնք մինչեւ 200 – 250 ոսկի կը ստանան տարեկան:

Մեր ստացած լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, կարգ մը վարժարաններ անցեալ տարիներուն դիմում կատարած են պատկան մարմիններուն եւ ուղած են հրաժարիլ այդ գումարէն »:

ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ազնաւուր արտակարգ խանդավառութիւն ստեղծած է Մոսկուայի մէջ, ուր տուած է իր առաջին երգահանդէսը: Ծանրախոհ « Լը Մոնտ»ի թղթակիցը չի վարանիր գրելէ թէ Ազնաւուրը Մոսկուայի մէջ, Ֆրանքեւխորհրդային դիւանագիտական յարաբերութեանց «ձիւնհալքին» մէկ գլուխն է:

Երգիչը մասնաւոր շնորհաւորութիւններ ստացած է բանաստեղծ Եւտուշէնկոյէն « Լա Մամմա» երգին համար: Մշակոյթի առաջին փոխ – նախարար՝ Կուզնէցով անձնապէս շնորհակալութիւն յայտնած է Շառլ Ազնաւուրի որ «նոր արուեստ մը ցոյց տուած է Միւզիք–Հոլի մասնագէտներուն»: Միշէլ Թաթիւ կ՛եզրակացնէ. «ամէն մարդ համաձայն է ըսելու համար որ Շառլ Ազնաւուր մասնաւորաբար մեծ յաջողութիւն մը պիտի ունենայ Հայաստանի մէջ, Երեւան: Մոսկուայի Հայերը արդէն առաջին փաստ մը տուին »:

ՈՒՂԵԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԼՈՒՍԱՆՑԿԻՆ ՎՐԱՅ

Դեռ նոր կարդացի Շաւարշ Քահ. Պալըմեանի ուղեգրութեան չարունակութիւնը, — Ու ես կ'երթամ,— Գոնիա քաղաքին վերաբերեալ մասը (Յառաջ, 20 Փետրուար)։

Շատ հաճելի է կարդալ այս ուղեգրութիւնը։ Կարծես յաւիտենապէս թափառելու դատապարտուած, ողբ մըն է մխիթարութեան առաքեալին այս ուղեղրութիւնը։ Կը յիշեցնէ մանաւանդ այն ողբը, զոր մեռելը ինք կ'երգէ՝ հրաժեշտ առնելու համար իր հարազատներէն, զբաղիներէն, բարեկամներէն ու չջնջապատին յիշատակարժան առարկաներէն, ամէն անգամ ողբին իւրաքանչիւր տունը վերջացնելով։

Մնաք բարով, ես գնացի։

Հին գրականութենէն աւանդութիւն մը,— ծագումը կը հասնի մինչեւ նախաքրիստոնէական բանահիւսութիւնը,— կ'ուզէ որ աքսորեալ պատրիարքը, Յովհ. Ոսկեբերան, ողբով մը հրաժեշտ առնէ տաճարին վարագոյրէն, ջահակալէն, աշտանակէն, խունկանոցէն, զրահակալէն, որոնք մաերմութիւն մը կ'ոգեկոչեն։

Արդարեւ, ողբի մը նոյն յուզիչ մթնոլորտը կը ստեղծէ Շաւարշ քահանայ՝ երբ, չորս վանկերու մէջէ, կը կրկնէ տըխրութիւնը անհատնում ճամբաներ չափելու, վերջ չունեցող ուղեւորութիւն մը կատարելու, հանդրուան չունեցող հեռաւորութիւններ կտրելու, մխիթարութեան խօսքերը պակաս առաքելութեան մը համար, քալելո՛ւ, քալելո՛ւ, անընդհա՛տ քալելու, Մնացորդացը իրեն ուղեկիցներ։ Կորսուած ղրահտի մը նոսրացած ժիով, իր արցունքները խառնելով ճամբան մնացածներուն արցունքին, Շաւարշ քահանայ կ'երթա՛յ, կ'երթա՛յ, անդադար կ'երթայ։ Կարծես Դաւիթ թագաւորն է, Երուսաղէմը լքելու դատապարտուած, իր պալատը եւ թագաւորութիւնը զինք հալածողին ձգած, որ կ'ըսէ լալով եւ ողբալով։

Ահա ես կ'երթամ (Բ. Թագ. ԺԵ. 20)։

Ու մեծափառ արքան կ'երթար «ընդ հեղեղատն Կեդրոնի» եւ «ընդ դառ ի վերն Ձիթենեաց», իր հաւատարիմներուն հետ եւ իր զինուորներուն հետ, «երթայր բոկ, զղլուխ իւր ծածկեալ», կ'երթար լալով եւ ողբալով, «եւ ամենայն ժողովուրդն ընդ նմա ձորձ զլխով»։

Բայց Շաւարշ քահանայ մինակ է իր յիշատակներուն հետ, պատմութեան ճայներուն հետ, ճամբուն եղերքը արեան կաթիլ մը կեանք ստացած ծաղկի մը մրմունջին հետ, արտի մը պորտին վրայ կիսաթաղ քարի մը խորասոյզ խորհրդածութեան հետ։

Կ'երթայ քահանան ճայնաւոր ճամբէն, որ ծանօթ է մեզի, բայց իջեւան չունի։ «Իր ժողովուրդը կը փնտռէ» կարծես, բայց կը զգուշանայ կանգ առնելէ, կը քալէ՛, կը քալէ, ողջոյն կուտայ ու կ'անցնի, չըթներուն վրայ խօսք մը դառնահամ։

Ու ես կ'երթամ ...։

×

Ուղեգրութեան վերջին պատառին մէջ կը նկարագրէր Գոնիան, Մեվլեվիներու քաղաքը, որ ինծի յիշեցուց Ց. Գ. Մըրմըրեանի ուսումնասիրութիւնը Ոստանի մէջ։ Ցետոյ կուտար աւանդութիւններ քաղաքին պատմութեան վերաբերեալ։

Կ'ենթադրեմ թէ Շաւարշ քահանայ թրքական դիրքերէ քաղած է այդ աւանդութիւնները, ահա թէ ինչո՛ւ ազատագուած, խաթարուած էին ղեկցաբանական անունները եւ ղրուագները, (Թուրքերը ոչ հնչեարանութիւն ունին, ոչ ալ աստուածաբանութեան ճաշակ)։

Այսպէս, Պարէսը ուղղել Պերսէ կամ Պերսկոս, Մէտուղան՝ Մեդուսա, Մինեվան՝ Աթենաս, Մերքիւրը՝ Հերմէս, Տանէյէն՝ Դանայէ։ Ապահովաբար սխալ է նաեւ Լարոսը, որ պէտք է ըլլայ Տաւրոս։

Դիցաբանական ղրուագը եւս, որ կը փորձուի կապել Գոնիա քաղաքին պատմութեան, կը կարօտի սրբագրութեան։

Նախ դիցաբանական հէնքը։

Դանայոս կամ Դանաուս կը կոչուէր Արգոսի այն թագաւորը, որ ունէր յիսուն աղջիկ, ինչպէս յիսուն մանչ ունէր եղբայրը, Եգիպտոս։ Զուգելով իր աղջիկները կինութեան տալ եղբօրը տղոց, աղտպղծութեան սարսափը հոգւոյն մէջ, նաւ մը կը չինէ եւ աղջիկները առած՝ հարաւային Միջերկրականն ի վեր կը հասնի Հռոդոս։ Ցետոյ կ'անցնի Արգոս, ուր ճարտասանական մրցում մը կը կատարէ Գելանորի հետ, որ կը թագաւորէր այնտեղ։ Ցաղթանակը կը տանի եւ կը դրաւէ Արգոսի արքայական գահը։ Դանայոսի անունով՝ այնուհետեւ Դանայի կը կոչուին Արգոսի բնակիչները, նոյնիսկ բոլոր Յոյները (տես Վիլնաւի եւ Ամատի թարգմանութիւնը, ԵՒԵԱԿան, Բ. 5)։

Այսեղէն կը ծագի, հաւանաբար, չըփոթութիւն մը։ Եւ Արգոս տեղանունը հին Յունաստանէն կը փոխադրուի Անատոլիա։

Նոյն չփոթութիւնը, զարձեալ, Դանայոսի յիսուն աղջիկները կը կոչուէին Դանայէ։ Բայց ա՛յլ է այն Դանայէն,— որեւէ կապ չունի Դանայոսի հետ,— որու անուան կապուած է Պերսէի անունը։

Արգոսի թագաւորը, Ակրիսիոս, երբ դեղփեան պատգամով մը կ'իմանայ թէ իր թոռը պիտի յափշտակէ արքայական գահը՝ սպաննելով զինք, աշտարակի մը մէջ կը բանտարկէ աղջիկը՝ Դանայէն, որպէսզի չամուսնանայ երբեք, այր մարդու երես չտեսնէ եւ զաւակ չունենայ։ Բայց դեղեցի՛կ էր Դանայէ, ա՛յնքան դեղեցիկ՝ որ աստուածահայրն Արամազդ անգամ կը սիրահարի, ոսկեղէն անձրեւի ձեւ կ'առնէ ու կը տեղայ աշտարակին վրայ, կաթիլ առ կաթիլ կը թափանցէ պատուհաններուն ճեղքերէն։ Եւ յղի կը մնայ Դանայէ։ Այսպէս է որ կը ծնի Պերսէ։ (Կը յիշէ՞ք Քրիչնան)։

Պերսէ կ'աճի ու կը մեծնայ մօր եւ նաժիշտին խնամքով։ Օր մը, սակայն, կը չարանայ այնքան որ կը պոռայ։ Զայնը կը լսէ մեծ — հայրը, Ակրիսիոս, եւ ենթադրելով որ նաժիշտը մեղսակից է, կը սպաննէ զայն, յետոյ սնուցիկ մը մէջ դրած իր աղջիկն ու թոռը՝ կը նետէ ծով։

Ալիքները կ'օրօրեն մայր ու տղայ, ալիքները կ'երգեն երկնքի եւ ծովուն մէջ, ալիքները խաղ կը կանչեն ու կը տանին դանդաղ մինչեւ Սերիփոս կղզիին եղերքը։ Ձկնորսները կը վազեն կը հասնին, սնուցիկը կը խլեն ալիքներուն դէմ կռիւ կ'առնեն նուէր կը տանին Սերիփոսի թագաւորին, որու պալատին մէջ կ'աճի ու կը մեծնայ Պերսէ։

Բայց Սերիփոսի թագաւորը կը սիրահարի Դանայէի, որ միշտ կ'ընդդիմանայ։ Թագաւորը խորհելով որ Պերսէն է խոչընդոտը՝ կ'ուղէ հեռացնել զայն։ Ինչպէսի մը ընթացքին, դինին փրփուրը չրթներուն մէջ, կը հարցնէ կռնչական ներուն թէ ո՛վ իրեն պիտի նուէր բերէ աչխէտ ձի մը։ Պերսէ չէր կրնար նուիրել ձի, բայց կը յայտարարէ թէ պիտի բերէ նուէր մը աւելի թանկագին, — կը խոստանայ անկարելին։

— Ի՞նչ, ի՞նչ, մե՛ծ է հետաքրքրութիւնը։

— Միդուսայի գլուխը, կը պատասխանէ Պերսէ։

Ծափ զարկաւ թագաւորը, այն վստահութեամբ թէ Պերսէ վրայ պիտի տար իր գլուխը, վասնզի անկարելի էր սպաննել այս մեդերան։

Մեդուսա մէկն էր այն երեք քոյրերէն, որոնք կը կոչուէին Գորգոնադ։ Ցունաբերէն գորգոն կը նշանակէ սարսափելի, ահռելի, սահմռկեցուցիչ(*)։ Արդարեւ հրէշային կերպարանք ունէին այս երեք աղջիկները, երկուքը՝ անմահ, Մեդուսան՝ մահկանացու, բայց յոյժ վտանգաւոր։ Անոնց գլուխին վրայ՝ օձերու պէս էին մազերը։ Անոնց բերանին մէջ՝ ժանիքի կը նմանէր ակռան, ընդամէնը մէկ ակռայ միայն, չրթներէն դուրս ցցուած։ Դեղեցիկ էին ծնած անոնք, բայց աստուածներէն պատժուած՝ սրբապղծութեան մը համար, եւ յանկարծ խորշոմած էր անոնց մորթը, պատուցած տարիքը չարացած այնքան որ սարսափ էին տածած ամէն կողմ։ Մէկ նայուածքով որ դերբնական զօրութիւն ունէր, կը վերածէին մարդկային արարածները

Պերսէ խոստացաւ սպաննել Մեդուսան, բայց ի՞նչպէս։

Աստուածները հասան օգնութեան։ Աթենաս փոխ տուաւ իր վահանը եւ դամանդեայ սուր մը «հերպէ» անուանեալ, ինչպէս եւ Թեւաւոր մուճակներ զոր հագնողը կը թռէր օդին մէջէն։ Պղատոն տուաւ իր սաղաւարտը, որ անտեսանելի կը դարձնէր զլուխը դնողը։

Այսպէս զինուած՝ Պերսէ թռաւ դէպի արեւմուտք, Գորգոններուն ապաստանարանը։ Քունին մէջ կտրեց Մեդուսայի գլուխը, եւ որպէսզի խուսափի քոյրերուն նայուածքէն՝ դարձուցած վահանը որ հայելիի նման իրենց կը վերադարձնէր աչքերուն ցոլքը, թէեւ ինք անտեսանելի զարձած էր՝ սաղաւարտը գլխուն։

Երբ կը վերադառնար, օձ զարձած Պեգասը, որ կը կաթէր Մեդուսայի կորսուած գլուխէն, այնքան որ օձերով լեցուեցաւ Լիբիոյ անապատը։ Մաւրիտանիոյ մէջ հանդիպեցաւ Ատլասի, որ ցաւագար աստղաբաշխութիւն։ Ու Պերսէ զարձուց Մեդուսայի գլուխը, որու նայուածքէն քարացաւ հսկան ու լեռներ ծածկուեցաւ երկիրը։ Հասաւ վերջապէս Սերիփոս կղզին, ազատագրեց իր մայրը՝ քարացնելով թագաւորը եւ երկրպագուները, որոնք ծանօթ էին զինք եւ մայրը։ Դէպի Արեւելք իր ճամբուն վրայ՝ Լարիսայի մէջ նահատակեցաւ ողիմպեան խաղերուն, երբ նետած սկաւառակով վիրաւորեց անծանօթ մը, որ մեծ հայրն էր՝ զոր չէր ճանաչեր։ Եւ մեծ — հայրը մեռաւ իր թոռան հարուածով՝ ինչպէս յայտարարուած էր դեղփեան պատգամին մէջ։

Դիցաբանական այս ղրուագները, ինչպէս կը տեսնուի, ոչ մէկ կապ ունին Գոնիայի հետ՝ աշխարհագրական տեսակէտով։ Ապահովաբար յետագային ծանօթները փոխադրած են այս ղրուագները անունի չփոթութեամբ մը, — Արգոս Արգէոպոլիս ոչ մէկ կապ ունին իրարու հետ, առաջինը կը գտնուի Պելոպոնէսի մէջ, երկրորդը՝ Կապադովկիոյ մէջ, եւ Իկոնիան եւս կ'իյնայ հեռու Գորգոպոլիսէն։

Գոնիա, որ ի հնումն կը կոչուէր Իկոնիոն, ուր գնաց քարոզել Պօղոս (Գործ. ԺԳ. 51), մայրաքաղաքն է Լիկաոնիոյ։ Պէտք է ընդունիլ թէ Լիկաոնիա անունն է որ տուած է Իկոնիա, ասկէ՝ Գոնիա թրքական հնչումով։

Գոյ մէկ աղբիւր միայն, որ կ'ակնարկէ թէ Պերսէ սիւնի մը վրայ կախած է Իկոնիոյ մէջ Մեդուսայի իկոնը (պատկերը),— ասկէ՝ քաղաքին անունը։

*Կղզիոս կայսեր օրով՝ Իկոնիոնը դարձաւ հռոմէական քաղաք եւ պատուեցաւ Կղզիկոնիոմ։ Այս շրջանին մէջ գոյութիւն ունին բազմաթիւ հռոմէական քաղաքներ, որոնց անուանց տեղագրութեան մասին վէճը վերջ չէ տակաւին։ Դժբախտաբար չկրցայ մտնել

Մ Ա Ր Դ

—o—

Դու մա՛րդ ես, գիտեմ,
Այս աշխարհի մէջ ապրում ես ու կաս,
Եւ եթէ մարդ ես
Ու չես խաբում ֆեզ,
Պէտք է մարդկային ֆո սիրով անհաս
Այս առա՛ւն զուլալ, այս ծա՛ռը սիրես,
Որի ստուերում նստում ես յաճախ
յոգնած պահերին,
Նայում կեանքի պէս անվերջանալի
այս ցայտաղբիւրին,
Այս ալիքներին՝ հանդարտ ծփացող,
Այս բալիքներին՝ ուրախ ժպտացող,
Այս նո՛ր, այս հզօ՛ր մարդկային երթին,
Լիաթոք շնչող այս առաւօտին ....

×

Դու մա՛րդ ես, գիտեմ,
Եւ այս մարդկային յորձանուտի մէջ
ունես ընտանիք,
Ֆո ձեռով հիմնած օճախի համար՝
դու մի մե՛ծ տանիք,
Հողմի՛, անձրեւի՛, փոթորկի՛ դիմաց,
Աներե՛ր կանգնած,
Թեւիդ տակ առած ֆո զաւակներին
Նրանց գալիքն ես մտոով երազում,
Շա՛տ բան մտածում, բայց ի՛նչը ուզում:

×

Դու հա՛յր ես նաեւ,
Նայում ես՝ ինչպէս ամէն առաւօտ,
Ջեր այն եռածալ հին հայելու մօտ
Աղջիկդ ահա մի նոր ձեւով է մազերն
յարդարում,
Իսկ դու թաղուում ես ֆո հին յուշերում,
Մտաբերում ես ինչ՝ որ կորած բան,
Հեռու հանդերում այն փոշոտ նամբան,
Ձեր գառնուկը չալ ու զանգակաւոր,
Այն բոնիքը թէժ, որից ամէն օր
Տատդ ֆեզ համար բոհոն է հանել՝
Կիսալուսնի պէս՝ մի կողմը թափած,
Ֆո միակ գիրքը ալ խոպոպներով
գօտկիդ տակ խրած
Վազել ես, նստել այգուց դուրս
բերուած արմդի դէզին,
Ձմտածելով ոչ բոհոն բերող,
ոչ գրքեր գրող նոյն մարդու մասին:

×

Իսկ այժմ ահա դու մարդ ես արդէն,
Գիտես՝ թէ հանդում
Ո՛ր հողն է խոպան, ո՛րը ջրովի,
Գիտես՝ որտեղ է ակունքը առուի,
Եւ ի՛նչ բարբարոս նամբաներով է
ձեր այգին հասնում,
Դու այդ ամէնը զգո՛ւմ ես, տեսնո՛ւմ,
Օրուայ բազմերանգ խոհերով լեցուած
գնում ֆո գործին,
Ոմանք ժպտում են ֆեզ լուսաբացին՝
ժպիտով, երկար,
Ժպի՛տ, որ երէկ նոյն բարեւողի դէմքին
դեռ չկա՛ր,
Երբ բանդակազարդ ֆո բազկաթոռին
դեռ չէի՛ր նստել ...

×

Այդ ե՞րբ էր արդեօք,
Միթէ՞ նրանցից չի յիշում ոչ – ոք,
Բայց դու յիշում ես ·
Յիշում ես անցած ֆո դժուար ուղին,
Դու, որ ֆո նամբով բայլել ես ուղիղ,
Լոյսը ստուերից իսկոյն տարբերել,
Ֆո սրտի ձայնն ես դու շարադրել
Աշակերտական խուճացած,
անգոյն տետրերի վրայ ...
Սիրտ, մի՞թէ, մի՞թէ էջով են չափում
Մեծ, անչափելի արժէքը նրա:

×

Բայց սիրտը թող որ հանգիստ, անվրդով
Բաբախի՝ թէկուզ անհնգատ,
սակայն անկեղծ ժպիտով,
Դու շո՛ւրջդ նայիր, նայի՛ր դու նրանց,
Ֆո մի ժպիտը կորզելու համար
ոմանք խիստ յուզուած,
Եղած կամ չեղած սեւ գանգուրներն են
զիլ թափահարում,
Ոտի են կանգնում ու ծապիհարում,
ֆո մի բարեւին սպասում հերթի ...

×

Դու այդ ամէնը զգում ես, գիտեմ:
Բայց նայի՛ր, նայի՛ր,
Այն ո՛վ է ահա կանաչ պուրակում
դուրս գալիս ֆո դէմ,
Այն մարդ կոչուածը
մարդու կեցուածքով,
Որը խնամքով
Գորշ սեւուբիւնը ծածկելու համար
իր աւեր հոգու
Հագնում է միա՛յն, միա՛յն սպիտակ,
Եւ այդ նոյն պահին ոչ միայն պահած
անփուշ լեզուի տակ,
Այլեւ գրպանում,
Իր ձեռքով գրած ամբաստանագիր
նամակն է տանում ...

×

Դու մա՛րդ ես, այո՛,
Եւ այդ ամէնը զգո՛ւմ ես, տեսնում,
Ինքդ որպէս մարդ մերթ զայրանում ես,
ֆո դէմ ծառանում,
Թէ մարդու ձեռքը ինչպէ՞ս է գնում,
Որ իր առօրեայ հոգսերը թողած,
Եւ վայելելով նո՛ր մարդու ձեռքով
հացը վաստակած,
Դեռ յօրինում է ամբաստանագիր ...
Ո՛ւր ես ուսուցիչ, մեր անմեռ ոգի,
Մի՞թէ տառերն այդ, որով գրում ենք,
բացում մեր լեզուն,
Նրա համար ես երկնել, որ մարդը
աստղերին հասու
Իջնի մարդկային իր բարձրութիւնից,
Սեւ ծածկագիրը գրպանում պահած,
Նորի՛ց բարբառի մարդու անունից:

×

Մե՛ծ է աշխարհը,
Եւ աշխարհի մէջ դու մի ջի՛նջ վտակ,
Մի սիրտ է միայն բարախում·
այրում ֆո այդ կրծքի տակ,
Գնում ես, գիտեմ, ֆո ճանապարհով,
Լցուած մարդկային ամենակարող
եւ հաստատ սիրով:
Ինչ բարձունքի էլ մի օր ար հասնես,
Ցածում կանգնածին, գիտե՛մ,
կը տեսնե՛ս,
Թոյլ չե՛ս տայ, որ ֆեզ տիտղոսով
կոչեն,
Ֆո անունը տան,
Բայց ուրի՛շ մարդու ֆո մէջ ճանաչեն,
Ծունկի գան կեղծուած պատկերիդ
առաջ...
Ուսիդ առօրեայ հոգսերը առած
Գնում ես այդպէս, եւ գնա՛ս պիտի,
Գիտես, որ պէտք է նաեւ ֆո որդին
Արեւի տուած իսկական լոյսով
աչքերը բանայ,
Ճանաչի՛ աշխարհն ու աշխարհի մէջ
մարդո՛ւն հասկանայ,
Մարդո՛ւ պէս մնայ,
Իսկ դու դեռ մա՛րդ ես,
ու պարտաւոր ես ...

ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

չակուած հոսանքի տեսութեան:

Աւանդական դիտութեանց կոյր պաշտպանները միացան դիանականին դէմ: 1633ին, եօթանասուն տարեկան, ծեր, հիւանդ Գալիլէ կանչուեցաւ Հռոմ, Հաւատքնութեան առջեւ: Դատաւորու-թիւնը տեւեց քսան օր եւ վերջացաւ դիտնականին ամբաստանութեամբ, որ իր դատաւորներուն առջեւ ծնրադիր ստիպուեցաւ ուրանալ իր դիտութիւնը եւ դատապարտուեցաւ ցկեանս մնալու Հաւատաքննութեան հսկողութեան տակ:

Այնուամենայնիւ Գալիլէ չարունակեց պաշտպանել իր տեսակէտները: Այդ շրջանին գրեց իր երկու հիմնական գիրքերը՝ «Գիտական վէճեր ու փաստարկում-ներ գիտական երկու նոր ճիւղերու մասին, որոնք կապ ունին մեքենագիտու-թեան եւ տեղական շարժման հետ»: Այս գիրքը, որ գրուած է 1635ին, չորս տարի եռք հրատարակուած է Հոլանտայի Լէյ-տա քաղաքին մէջ, ուր գրաքննութեան պղեցութիւնը չէր տարածուած:

Թէ «Տրամախօսութեան» եւ թէ «վէճերու» եւ թէ իր ամբողջ գործերուն մէջ, Գալիլէ պաշտպանեց մարդկային դիտելիքներու ճշդութեան դաղափարը: Ան կը գրէր, «ես կը պնդեմ, թէ մարդկային միտքը ծանօթ է ճշմարտութիւն-ներու, որոնք այնքան կատարեալ ու բացարձակ ճիշդ են, որքան ինքը՝ բնու-թիւնը»:

Դատապարտուած, ստիպուեցաւ Ֆլո-րենցկի մերձաւոր Արչէթրի գիւղին մէջ իր ամարանոցը քաշուիլ: Այնտեղ, բա-րոյապէս ընկճուած, կեանքէն դառնացած եւ աչքերուն լոյսը կորսնցուցած, մեծ դիտնականը մեռաւ 1642ին, տիեզերական դիտութեան իր հանճարին տալիքը դեռ լրիւ չտուած:

Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԽՈՒԴԵԴԱՆ

—o—

Գէորգը այծի թաւուած կաթից սոսինձ էր չինում եւ, դիշերային լուսնեակի մէջ, իր քարայրում նստած, զգուշութեամբ իւրաքանչիւր մի քանի ժանդուռ խարտոց ու փորիչ:

— Սրանք ի՞նչ գործիքներ են, — հարցրեց Աստուրը:

— Դրանցով չինուել է Թարգմանչաց վանքի դուռը:

— — Ե՞րբ:

— Սրանից ութ հարիւր տարի առաջ:

— Ո՞ւրտեղ:

— Այս միւնոյն քարայրի մէջ: Դաշտադէմցի Գէորգը ճրագը մօտեցրեց մի մագաղաթի, որ ամրացուած էր պատին եւ նրա վրայ կարդաց ու Թարգմանեց հետեւեալը.

« Մենք՝ Տէր – Թորոս, Գրիգոր եւ Ղուկաս քանդակագործներս, Սասունի Վիզէն իշխանի եւ Ս. Աղբերիկի վանա – հօր բաղճանօք եկանք այս քարայրը եւ այն արհեստանոցի վերածելով, կատու-ցեցինք մի երկփեղկանի դուռ, Թարգ – մանչաց վանքի համար իբրեւ նուէր:

Այդ քարայրում մենք գտանք մի չատ հին աւետարան (Բռնաչէնի աւետարա – նը), որ գրուած էր այս միւնոյն փորա-կին, բայց վիճակում, վերջին էջի վրայ: Մենք վերոյիշեալ նշանաւոր դուռը չինե-ցինք երենոսեան փայտից, 1134 Թուին եւ նրա վրայ գրեցինք այնքան նախշ, որ-քան բառ կար այդ մատեանի մէջ: Մենք այդ դուռը այս քարայրից հանելով դի – չերով տարանք եւ հաղցրինք Թարգման – վաց վանքի խորանին, որի արեւելեան պատի տակ հանգչում են անմահ քերթող-ներն ու պատմիչներն Հայոց: Վերա – գտնելով մեր արհեստանոցը, մենք մի պահ նստեցինք այս քարեղէն պեռանին, կերանք խորոված սունկ, խմեցինք մի դաւ ջուր եւ, մեր գործիքները Թաղնելով այդ պաղ սալաքարին, ելանք դնացինք, նախապէս քարայրի դրանը տնկելով մի նշենու ոստ, որպէս յիշատակ մեր տըք-նութեան: Սալաքարի վրայ Թողեցինք նաեւ Բռնաչէնի գրմանալի մատեանը, բայց վիճակում, վերջին էջի վրայ, ինչ – պէս տեսել էինք:

ՀԱՍԱՐԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Տօտոզեանի մահուան առթիւ Պ. Դաւիթ Փաշայեան կը նուիրէ Ալֆորվիլի Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ 20 ֆրանք, Ալֆորվիլի դպրոցին, Ալֆորվիլի Նոր Սերունդին, Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին քսանական, «Յառաջ»ի բարդաւաճման 10, «Հայաստան» թերթին 10 ֆրանք :

Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Կիւլի Տօնիկեանի մահուան առթիւ, Նոթր տամ տը Քոնսոլասիոնի ժողովուրդէն 85 ֆր. Եկեղեցւոյ եւ 85 ֆր. ալ թաղին դպրոցին, ինչպէս նաեւ տասը ֆր. դպրոցին Պ. Ռուբէն Ասարլքեանէ : Թաղականութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Հաճի Պօղոսեան (Քաշան) կը նուիրեն 25 ֆր, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իրենց եղբօր Գէորգ Հաճի Պօղոսեանի յիշատակին, մահուան տարեդարձին առթիւ :

Հայ Կարմիր Խաչի Տարեկան Ցերեկոյթ – պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն .

Տոքթ. Արթինեան, Տէր եւ Տիկին Գասապեան, Պ. Պ. Բալուլեան, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Տէտէեան, Օր. Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Ոսկանեան, Տիկին Տէօքմէճեան, Տիկին Հազարապետեան, Տէր եւ Տիկին Գայսէրլեան, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան, Տիկին Գ. Սարգիսեան, Պ. Տօնիկեան, Տէր եւ Տիկին Շիրինեան 20ական ֆր. :

Տէր եւ Տիկին Պալըքճեան, Տէր եւ Տիկին Էսայեան, Տիկին Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Իսքէնտէրեան, Պ. Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան, Պ. Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան, Օր. Ա. Գազանճեան, Պ. Տաւուտեան, Պ. Կէտիկեան, Պ. Տէր Սահակեան, Պ. Զատըրճեան, Պ. Համբարձումեան, Պ. Իւնանեան, Պ. Ազարեան, Պ. Խորէնեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Պ. Գույումճեան, Տիկին Գարայեան, Պ. Անտոնեան եւ Տիկին Անդրէասեան 10ական ֆրանք :

Պ. Գ. Պահթիարեան (Նիս) 16 ֆր. :

×

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղիկի ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Զորոյեան ընտանիք հարիւր ֆր., Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Սահակ Զութուրեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Թորոս Նագաշեան քսան, ընկերուհիներ Մարտիրոսեան, Աղնիւ Նիկողոսեան, Հերմինէ Նիկողոսեան, Ըստամպոլեան, Երկանեան, Պառաւեան, Գաւալճեան տասնական, Սեդրակ Մինասեան տասը, ընկերուհիներ Խաչատուրեան, Գարեան, Ինճէարապեան 5ական ֆրանք :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր նամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈԳԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գրիգորեան ընտանիքին իրենց մօր, ընկերուհի Տիկին Վարդանուշ Գրիգորեանին մահուան առթիւ :

Վարչութիւնը նոյնպէս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պոլիկեանի, իրենց զաւկին ողբ. Հրանտ Պոլիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մկրեանէ եւ Տիկին Արմենուհի Փուսուրեանէ փոխան ծաղկեպսակի 20ական ֆրանք ողբ. Տիկին Վարդանոյշ Գրիգորեանի մահուան առթիւ : Ինչպէս նաեւ Տիկին Վառնաճեանի քսան ֆր. Միքաքայէլ Աղճեանի մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Որբերու Օգնութեան Մարմինը

Կը կազմակերպէ

Միջինքի առթիւ

ՄԱՆԿԱՆՑ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Ծպտեալ ըստ փափաքի

GRAND HOTEL

12, Boulevard des Capucines

Հիգշաբթի, Մարտ 5,

ժամը ճիշդ 16էն 19

Մուտք եւ նախընթրիք 10 ֆր.

COTILLONS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Մ.ի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի՝ առաւօտեան ժամը 10ին, սովորական վայրը : Կարեւոր օրակարգ :

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

«ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ»

Երգչախումբի քառասնամեայ գործունէութեան առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 17,45-ԻՆ

Ընկերակցութեամբ՝

ՍԷՆՖՕՆԻՔ ՇՈՒԹՕ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ղեկավար՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին Օր. Օր.

ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Մ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Յայտագրին մէջ.— Կոմիտաս, Ալէմշահ, Կանաչեան, Ալթունեան եւ Տիգրանեան «ԱՆՈՒՇ»ԷՆ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին, երգչախումբի անդամներուն, Հ. Սամուէլեան գրատուն

51, Rue Monsieur-le-Prince (DAN. 88-65)

SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie, PARIS (8e), Métro : Mirosmesnil

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մասնակցութեամբ ծանօթ դերասաններու :

14 Ապրիլ, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 8·45ին,

THEATRE DES ARTS

66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)

Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի

ԿԱՅՍՐԸ

Թատերգութիւն 4 արար 2 պատկեր, ԼԵԻՈՆ ՇԱՆԹԻ, (ամփոփեց եւ բեմադրութեան յարմարցուց ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ) :

Կը մասնակցին Տիկին Զարուհի Անտոնեան, եւ Պ. Պ. Տրդատ Նշանեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Նազարէթ Բըշտիկեան, ինչպէս նաեւ Օրիորդներ Ռ. Մառակոզեան, Անի Թարոն եւ Ծալեան, Պ. Պ. Փիէռ Թէրզեան, Աշոտ Մերտինեան, Կարօ Թօփուզեան եւ Գէորգ Մայիլեան :

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Pour les Billets s'adresser :

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)

Tél. : TRO. 03-18

Mme BAKERDJIAN

35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN

32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-94

et au THEATRE DES ARTS

66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)

Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը Յաղթական Հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը կը տօնէ եւ Միութեան 40ամեակը Կիրակի, Մայիս 26ին, Սալ Մաղընոյի մէջ :

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

(Քանդակ՝ Տ. Նշանեան)

Տրդատ Նշանեանի վերեւի աշխատութիւնը (փայտի վրայ) շատ գնահատուած ըլլալով հայ եւ օտար շրջանակներէ յարեւ նմանը պատրաստուած է նաեւ պղնձի վրայ (23×28) : Պատրաստած է նաեւ Ս. Էջմիածինը, Սայաթ – Նովա, Սահակ Մեսրոպ, Սասունցի Դաւիթ, եւն. : Ունենալ փափաքողները հաճին դիմել՝

D. NICHANIAN

29, Rue Pixérécourt, PARIS (20e)

(Յարդ վաճառուածներէն հարիւրի 20ը (280 ֆր.) յատկացուցած է Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին եւ պիտի շարունակէ) :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՄԱՐՏ
MARDI
3 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9950 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9950

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՈՐ ՊԻՏԻ ԳԱՅ

Աշխարհը լի է տարօրինակութիւններով, իսկ մարդկային ընկերութիւնը, մարդոց եւ հաւաքականութեանց հոգեբանութիւնը նոյնքան տարօրինակ ու արտառոց հակասութիւններով :

Կ՝ապրինք դարու մը մէջ, ուր ամէն ոք կը խօսի ժողովուրդներու ինքնորոշման եւ ազատութեան մասին : Նոյն յանկերգը կը կրկնեն նաեւ այն պետական ղեկավարներն ու կառավարութիւնները, որոնց ամբողջ գործունէութիւնը, որոնց բովանդակ ճիգը ուղղուած է նոյն այդ սկզբունքներուն դէմ՝ երբ անոնց գործադրութիւնը կը շօշափէ իրենց նեղ ազգային ու աշխարհակալական շահերը :

Այս ուղղութեամբ դասական օրինակ կը հանդիսանան Խորհրդային Միութիւնը եւ ցեղասպան Թուրքիան :

Այս խորհրդածութիւններուն մղուեցանք երբ կարդացինք ՄԱԿի մէկ կարճ հաղորդագրութիւնը, առանց կարենալ զերծ մնալու հեգնութեան ու զարմանքի տխուր զգացողութենէ մը :

Համաձայն յիշեալ լրատուութեան միջազգային այդ Արիսպագոսին քսանըչորս հոգիէ բաղկացած Ապագաղութայնացման Յանձնախումբը, հազար էջէ բաղկացած տեղեկագիր մը տուած է ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովին որ ձեռնարկած է քննել զայն :

Եւ ով զարմանք, այդ տեղեկագրին մէջ քննութեան առարկայ կը դառնայ օտար, գաղթարար լուծէ ազատագրումը ժողովուրդներու՝ որոնց մեծ մասին անունը անծանօթ կը մնայ քիչ թէ շատ աշխարհագրութիւն կարդացած մարդոց իսկ :

Ալ չխօսինք խնդրոյ առարկայ այդ ժողովուրդներուն եւ երկիրներուն, ինչպէս Հարաւային եւ Հիւսիսային Ռոտէզիաներու, Նիասլանտի, Պէզուանալանտի, Սվազելանտի, Ատէնի, Ֆիճի կղզիներու, Մալթայի, Քէնիայի եւ Զանզիպարի պատմական ու մշակութային կեանքին ու արժէքին մասին :

Անշուշտ, մենք չէ՛ որ դէմ պիտի ըլլայինք նման ժողովուրդներու իսկ ազատ եւ ինքնօրէն կեանքէն, հոգ չէ թէ անոնք ըլլան թուապէս փոքր, քաղաքակրթօրէն յետամնաց կամ կիսավայրենի, որովհետեւ կը կարծենք թէ ամէն ժողովուրդ իր հասկցած ու նախասիրած կերպով իրաւունք ունի իր սեփական կեանքը տնօրինելու եւ աստիճանաբար յառաջանալու քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ, զերծ օտարին բռնակալ լուծէն, քաղաքական կամ տնտեսական իմաստով :

Մեր արդար սրտմտութիւնը հետեւանքն է այն փաստին, որ աշխարհի վրայ արդարութիւնը գործադրելու կոչուած մարմին մը, որպիսին է ՄԱԿը, կը գործէ ոչ թէ բոլոր ժողովուրդներուն իրենց արդար իրաւունքը ճանչնալու եւ ապահովելու ճամբով, այլ կը զբաղի միայն այն ժողովուրդներու ճակատագրով՝ որոնք կը գտնուին տկար իշխանութեանց լուծին տակ եւ կամ ենթակայ են ժողովրդավար մեծ պետութիւններու քաղաքական, տնտեսական ու մշակութային ազդեցութեան :

ՄԱԿը սակայն չի զմաղիր այն ժողովուրդներով, որոնք հազարամեակներու պատմութիւն ունին, արժէքաւոր քաղաքակրթութիւն, տէր են դիրի, գրականութեան, արուեստի եւ այսօր ալ գերութեան մէջ իսկ կը ճոխացնեն մարդկային մշակոյթի բոլոր ածուները իրենց տաղանդին, պտղաբեր աշխատանքին եւ առաքինութիւններուն շնորհիւ :

Քաղաքակիրթ մարդկութիւնը, որուն իրր թէ պատգամախօսն է Ազգերու Ընկերակցութիւնը, կամաւոր կոյր եւ խուլ կը ձեւանայ թուրք բռնապետութեան կողմէ աւերակի վերածուած հայրենիքներու եւ ջարդուած ժողովուրդներու տառապանքին հանդէպ ու կը մնայ նոյնպէս անտարբեր եւ անզօր Ռուսական բռնապետութեան անարգ լուծը կրող ժողովուրդներու ճակատագրին նկատմամբ, ազգեր՝ որոնք արեւելքի խաւարին մէջ անսահման զոհողութեանց եւ կենաց ու մահու պայքարի գնով բարձր բռնեցին ու կը շարունակեն բռնել քաղաքակրթութեան ջահը :

Տխո՛ւր է հաստատել թէ մարդիկ ու միջազգային հաստատութիւններ որոնք կը ձգտին արդարութիւն ընել Նիասլանտի, Պէզուանալանտի, Սվազելանտի եւ այլ նման անանուն ժողովուրդներու, բարի չեն ըլլար զբաղելու Հայաստանով, Վրաստանով, Ուկրայնայով, Լաթվիայով, Լիթուանիայով, Էսթոնիայով եւ ուրիշներով, որոնք կը տառապին ռուս եւ թուրք բռնապետութեանց անարգ լուծին տակ :

Շատ հաւանաբար վաղը նոյն այդ ռուսն ու թուրքը ճառեր պիտի խօսին ի նպաստ ասիական ու ափրիկեան անանուն ժողովուրդներուն, ազատագրելու համար զանոնք Փորթուկալի եւ կամ Անգլիոյ տիրապետութենէն, բայց չենք գիտեր թէ այդ առթիւ պիտի գտնուի՞ պետութեան մը ներկայացուցիչը որ մեղադրանքի ու դատապարտութեան խօսք ուղղէ Մոսկուայի եւ Անգարայի մենատէրներուն, պահանջելով նաեւ ազատագրումը անոնց իսկ մականին տակ հեծող մեծ ու փոքր ազգութիւններուն :

Կը կասկածինք, որովհետեւ ազգերու Արիսպագոսին մէջ ալ հարցերու լուծումը եւ դիրքերու ճշդումը կ՝անցնի սեփական նեղ շահերու ճամբէն եւ ուժեղին իրաւունքը միշտ կը մնայ առաջին գծին վրայ :

Այս պարագան պատճառ մը պէտք չէ ըլլայ սակայն որ անիրաւուած ազգերը լքեն իրենց դատը եւ մատնուին յուսալըքումի :

Այդ լքումը հեռու պէտք է մնայ մանաւանդ Հայ ժողովուրդէն՝ որ իր երեք հազարամեակներու հերոսական պատմութեան ընթացքին գիտցած է յաղթահարել անթիւ եւ անսահման դժուարութիւններ, գիտցած է ապրիլ ու գոյատեւել, երբ իրմէ շատ աւելի մեծ ժողովուրդներ սրբուած են աշխարհի քարտէսէն՝ անհետ կորսուելով :

Ժողովուրդներու ազատագրութեան դարուն մէջ է որ կ՝ապրինք : Այդ ազատութիւնը քաղաքակրթութեան, մարդկայնութեան եւ արդարութեան ճամբով պիտի հասնի նաեւ մեզի :

Սխալ չէ՝ երբ ըսուած է թէ արդարութիւնը կաղն ի կաղ կուգայ՝ բայց կուգա՛յ վերջապէս :

Ըլլա՛նք համբերատար, զինուինք հաւատքով մեր ապագային նկատմամբ, շարունակենք պայքարիլ մեր իտէալներուն ի խնդիր, սպասելով այն օրուան՝ երբ ազատութեան զանգը պիտի զօղանջէ նաեւ մեր հայրենիքի երկնակամարին վրայ :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Կիպրոսի Արտաքին եւ առեւտրական նախարարները Աթէնք մեկնեցան բացատրելու համար կացութիւնը եւ Մակարիոս Արք.ի մէկ նամակը յանձնելու վարչապետ Փափանտրէուի : Մինչ դէպքերը իրարու կը յաջորդեն արագօրէն, շեշտելով կացութեան ծանրակշիռ բնոյթը :

Նախ, ինչպէս գրեցինք, յունական ձայնասփիւռը դադրեցուց լուրերու օտար լեզուով հաղորդումները որոնք կը սրփռուէին Ֆրանսական եւ անգլիական կայաններէն եւ «Ամերիկայի Ձայն»էն :

Վարչապետին զաւակը՝ Անդրէաս Փափանտրէու յայտնեց թէ այս որոշումը տրուած էր նկատի առնելով այդ լուրերուն հակայոյն եւ հակակիպրական բնոյթը :

Ասկէ զատ, ուսանողական ցոյց մը տեղի ունեցաւ : Ուսանողները անգլիական եւ ամերիկեան դեսպանատուներու վրայ յարձակեցան եւ շրջապատող ծառերուն վրայ ֆէսեր կախեցին եւ Ճոնսընի նկարները գլուխը՝ ֆէսով :

Վարչապետ Փափանտրէու տեղեկացուցած է Աթէնքի թուրք դեսպանին, եւ ասիկա շատ վճռական շեշտով մը, որ Յունաստան անմիջապէս պիտի պատասխանէ Թուրքիոյ, զինեալ որեւէ միջամտութեան պարագային :

Ամերիկեան 6րդ նաւատորմը որ Կրետէ կը գտնուի ցոյցերու արժանացաւ առջի օր : 15 հազար հոգի ցոյց մը կատարեցին Անգլիոյ եւ Ամերիկայի խաղացած դերին դէմ, Կիպրոսի խնդրին մէջ, որ բացէ ի բաց Թուրքերու նպաստաւոր դիրք մըն է :

Զանազան ուրիշ լուրեր ալ սկսան շրջան ընել Աթէնքի մէջ : Խօսուեցաւ նոյնիսկ ընդհանուր զօրակոչի մը մասին, ապա հրահանգ կը տրուէր բոլոր ծովային սպաներուն որ իրենց կայանները փութան անմիջապէս, ինչ որ աւելի կը ծանրացնէր արդէն զոյութիւն ունեցող մտահոգութիւնը :

Այս դէպքերու բուն պատճառը կը նկատուի հանրային միջազգային կարծիքին թշնամական զգացումները Կիպրոսի եւ Յունաստանի դէմ : Անգլեւամերիկացիներուն դիրքը մանաւանդ ջղագրգռած է Յունաստանի ժողովուրդն ու կառավարութիւնը : Ասոր վրայ կ՝աւելնայ կասկածամտութիւն մը հանդէպ Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացիներուն, կղզիին նկատմամբ անոնց ունեցած մտադրութեանց պատճառաւ :

Այլեւս մարդ յոյս չունի համաձայնութեան մը հաւանականութեան մասին :

Անդարայի մէջ, Ինէօնիւ յայտարարած է թէ զինեալ միջամտութիւն մը ձախողեցուցած կ՝ըլլար իրենց «արդար դատը» : Անդարայի քաղաքական շրջանակները գոհունակութեամբ ընդունած են Ֆրանսացի պատուիրակին խօսքերը ապահովութեան Խորհուրդին մէջ : Թուրքերը մեծ կարեւորութիւն կուտան Ֆրանսայի դիրքին եւ վստահ են որ անիկա կրնայ արդար լուծում մը գտնել Կիպրոսի հարցին մէջ ընդունելով «Թուրք համայնքին հիմնական իրաւունքները» :

Կիպրոսի Ներքին նախարարը յայտարարեց թէ «Մեր կղզին անբաժանելի է : Մինչեւ ծայրը պիտի պաշտպանենք Կիպրոսի հողային ամբողջականութիւնը : Ասիկա թող գիտնան բոլոր անոնք որոնք բաժանման մասին կը խօսին : Մեր նախնիքներէն ազատ ու ամբողջական հողամաս մը ստացած ենք, զոր պիտի ձգենք ապագայ սերունդներուն : Ոչ ոքի կուտանք, ոչ ոքի հետ կը բաժնենք» :

×

Նիկոսիոյ հիւսիսը, ծանր միջադէպեր պատահած են առջի օր : Թուրքերը կրակ բացած են Յոյներուն վրայ : Էլմոլաոսի մէջ ալ Թուրքերը սպաննած են յոյն հովիւ մը եւ խեղդած քանի մը ոչխարներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՅԱՄԻԷՆ հասած լուրերու համաձայն Քուպացի մը սպառնացած է նախագահ Ճոնսընի կեանքին :

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ, երեսփոխան – քաղաքապետ Մարսէյլի եւ պաշտօնական թեկնածու Հանրապետութեան նախագահի աթոռին նամակ մը զրկած է տը Կոլի ուր կը յիշեցնէ այս վերջինին Դեկտ. 14ի ճառը որուն ընթացքին նախագահը (բացումը կը կատարէր «Զայնասփիւռի Տան») շեշտած է ձայն – պատկերասփիւռի պարտականութիւնը՝ օժանդակել «ազատութեան եւ մարդոց համախոհութեան» : Տէֆէռ դիտել կուտայ թէ պետութիւնը կը շարունակէ միայն իր նպատակներուն գործածել ձայն – պատկերասփիւռը եւ կողմնակի ձեւով տալ լուրերն ու դէպքերը : Տը Կոլի քարտուղարը կը պատասխանէ Տէֆէռին ըսելով որ « Նախագահը յանձնարարեց որ գրեմ ձեզի թէ ստացած է ձեր նամակը » : Կը յիշուի թէ աւելի կարեւորութիւն կը տրուէր ընկերվարական պարագլուխին 1958ին Սահմանադրութեան հանրաքուէին նախօրեակին ...:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ մամուլի ասուլիս մը տուաւ պատկերասփիւռէն, հարիւր օրուան նախագահութենէ ետք : Այս առթիւ երկու յայտնութիւններ ըրաւ.— Ա) Սուրընթաց օդանաւ մը շինուած է : Բ) Ուիլիըմ Պընտի Ռըսքի կցորդ նշանակուած է Ծայրագոյն Արեւելքի համար : Ամերիկեան նոր օդանաւը 3200 քիլոմեթր ժամական արագութիւն ունի եւ կրնայ 21 հազար մեթր բարձրութենէն թռչիլ : Նման ոչ մէկ ուրիշ օդանաւ կայ աշխարհի վրայ :

« ՊՐԻԹԱՆԻԱ » օդանաւը որ Լոնտոնէն ճամբայ ելած էր Շաբաթ ցերեկ դէպի Ինսպրիւք կորսուեցաւ երբ կը մօտենար աւստրիական օդակայանին, մշուշին պատճառաւ : Օդանաւը, ջարդուփշուր, գտնուած է ձիւներու տակ ուր եւ կորսուած են 75 ճամբորդներու եւ անձնակազմի ութ հոգիներուն ածխացած դիակները :

ՌՈՒԲԷՆ ԱՐՔՈՒՆԵԱՆ(?), կը գրէ Ֆիկառօ, 76 տարեկան անձնասպան եղած է առջի օր, Պարպէս – Ռօշըշուառ մեթրոյի կայանը, ինքզինքը մեթրոյին տակ նետելով : Տեղն ու տեղը մեռած է : Երթեւեկը քառասուն վայրկեան դադրած է :

«ԱԻԵԼԻ վճարել անոր որ շատ կ՝աշխատի» այս է Խրուշչեւի կարգախօսքը զարկ տալու համար երկրագործութեան : Այս ձեւով կ՝ընդունուի վճարումի տեսութիւն մը հիմնուած անհատական արտադրութեան վրայ :

ԺԱՆ ՍԱՌԱՅԼ, Ֆրանսական ակադեմիայի նախկին տեսուչը, մեռաւ առջի օր 72 տարեկանին : Մասնագէտ էր սպանական պատմութեան եւ գրականութեան որոնց նուիրուած զանազան գործեր հրապարակ հանած է : Իր վերջին կամքը եղած է պարզ յուղարկաւորութիւն մը, որուն միայն իր կինը ներկայ ըլլայ :

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ ութ օրուան պտոյտ մը պիտի կատարէ Մարոք իբրեւ հիւրը Հասան թագաւորին :

ԼՕԶԱՆԻ մէջ ձերբակալուած է Ժաք Սուսթէլ եւ անմիջապէս արտաքսուած, բայց յայտնի չէ թէ դէպի ո՞ր սահմանը առաջնորդած են զինքը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորին վիճակը ըղգալապէս ծանրացած է Երկուշաբթի օր : Թոքերու եւ սրտի բարդութիւններ ունի :

ԹՈԿՈՅԻ նախագահը՝ Կրիւնիցի պաշտօնական այցելութեան կուգայ Ֆրանսա, այս Չորեքշաբթի :

ՍՓԱՔ յայտարարեց թէ «սարսափելի կերպով» հակառակ է տը Կոլի արտաքին քաղաքականութեան :

ԵՐԲ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԷՐ

Յաճախ մտածած եմ բարոյական եւ հոգեկան արժէքներու ճակատագրի մասին :

Արուեստի եւ գիտութեան ստեղծագործութիւնները կը մնան եւ կը փոխանցուին յետնորդ սերունդներուն, երբ անոնց հեղինակները հող դառնան եւ սրբուին աշխարհիս երեսէն: Բայց կենդանի մարդուն արժէ՞քը, անոր նկարագրին գեղեցկութիւնն՞ը , անոր հոգիին բոյրն ու հրապո՞յրը ... ո՞ւր կը մնան այս բոլորը: Անձի մը վերջին շունչին հետ ընդմիշտ՝ կ՝անհետանայ այն գանձը, որ մարդն իսկ է երբեմն եւ իր ներկայութեամբ կը գերազարդէ եւ կը քաղցրացընէ կեանքը:

Այն ինչ որ կը կոչենք յիշատակ՝ հետզհետէ կը դառնայ անուն մը լոկ եւ հեռաւոր ու տժգոյն արձագանգ ...

Այս դառն խորհրդածութիւնները անդամ մը եւս կը ներկայանան մտքիս , երբ Զարեհ Վեհափառի քաղցր յիշատակը ոգեկոչելու համար քանի մը տող կ՝ուզեմ յանձնել թուղթին :

Երէկ տակաւին ան գործօն ուժ էր , ժպտուն դէմք, ներշնչող ներկայութիւն, արուեստի գործի մը չափ գրաւիչ արժէք : Այսօր արդէն դարձած է յուշ ու տեսիլք՝ զինք մօտէն ճանչցողներու մըտքին առջեւ: Իսկ վաղը, երբ մեր սերունդն ալ բռնէ անդարձ մեկնումի ճամբան, ան պիտի վերածուի պատմութեան էջերուն մէջ ձգուած պարզ արձանագրութեան մը, չոր տառերու փունջի մը, անկեանք , անհոգի ...

Անողոք ճակատագի՛րը մարդ անհատի արժէքին ...

×

Վարդապետը ... այսպէս կը կոչէինք ապագայ Վեհափառը բոլոր հայ ուսանողներս :

Զինք սիրեցի եւ իրեն կապուեցայ սրբոտագին բարեկամութեամբ մը առաջին իսկ տեսնելուս, ասկէ քառորդ դար առաջ, Պրիւսէլի համալսարանին մէջ, երբ տակաւին երիտասարդ վարդապետ մըն էր եւ ուսանող՝ Արեւելեան լեզուներու : Ինչ որ էր այն ատեն՝ մնաց նոյնը մինչեւ իր մահը : Վարդապետը եւ Վեհափառը, տարիներու եւ նուիրապետական դիրքերու մեծ անջրպետով մը իրարմէ բաժնուած, պահեցին սակայն բնաւորութեան սքանչելի միութիւն մը: Պարզ էր , խոնարհ եւ քաղցրաբարոյ . նոյն ատեն՝ վայելուչ իր կեցուածքին մէջ եւ սէր ու յարգանք ներշնչող՝ իր յարաբերութեանց ընթացքին: Անկարելի էր չտեսնել իր լայն ճակատին եւ պայծառ դէմքին վրայ հոգեկան ներքին հարստութեան մը ճառագայթումը, որ ստուեր չունեցաւ մինչեւ վերջ :

Առանց մօրուքի, աշխարհականի հագուստով, ան իր անձին վրայ կը պտըտցընէր տարօրինակ շնորհ մը, որ զինք կը զատէր ուրիշներէ եւ օտարներուն իսկ ուշադրութիւնը կը գրաւէր: Վարդապետի Պրիւսէլ մնացած ամբողջ շրջանին , հայ ուսանողներուս խումբէն ոչ ոք համարձակած էր բամբասանքի նուազագոյն ակնարկութիւնն ընել անոր սրբակենցաղ ընթացքին վերաբերեալ: Մեծ Վարդապետը կ՝ապրէր իսկական վանականի կեանք մը՝ օտար այդ քաղաքի բազմաժխոր առօրեային մէջ: Կը յիշեմ Փրոֆ. Ն. Ադոնցի հայրական գուրգուրանքը անոր հանդէպ: Իր գնահատութեանց մէջ չափազանց ժլատ այդ մարդը, օր մը, դասէն ետք, երբ առանձին մնացինք , խօսելով Զարեհ Վարդապետի մասին յայտարարեց .

— Ահաւասիկ մաքուր եւ գաղափարական հոգեւորականի տիպար մը. մեր եկեղեցին որքա՛ն պէտք ունի իր նմաններուն :

Հայ ուսանողներու խմբակին հետ յարաբերութիւն մշակող օտար բարեկամներու վերաբերումը ընդհանրապէս բոլորովին հակառակն էր: Անոնք կը մեղքընային Վարդապետին եւ կ՝ափսոսային որ այդպիսի երիտասարդ ու խոստումնալից կեանք մը ինքզինք կը զոհաբերէ : Այս մտայնութիւնը ըմբռնելու համար պէտք է նկատի ունենալ որ Պրիւսէլի Ազատ Համալսարանը, իր դասախօսներով եւ ուսանողներու բազմութեամբ, անաստուած ուղղութեան հետեւող հաստատութիւն մըն էր գոնէ այն ատեն : Եւ յետոյ, շատ դժուար պիտի ըլլար անոնց հասկցնել , թէ եկեղեցին մեր մէջ բացի Աստուծոյ Տունը ըլլալէ, միեւնոյն ատեն ազգային աւանդութիւններու , ոգիի եւ մշակոյթի նուիրական օճախն էր:

Կը յիշեմ դարձեալ այն տօնական օրը , երբ մեր Վարդապետը օտար եկեղեցիի մը մէջ, Պրիւսէլի փոքրիկ հայ գաղութին համար, պատարագ պիտի մատուցանէր: Երաժիշտ Պ. Սարգսեան կը վարէր Պելժիացի երգիչներու խումբ մը, որոնք պիտի երգէին հայ պատարագը: Մեղի համար հոգեկան վայելքի եւ հպարտութեան բացառիկ առիթ մըն էր: Հրաւիրած էինք բազմաթիւ օտար դասընկերներ եւ տեղացի հիւրեր: Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ շատ տպաւորիչ մթնոլորտի մէջ. դպիրները երգեցին գրեթէ անթերի, իսկ Վարդապետը, իր սլացիկ հասակով եւ թաւ ձայնով, հայ պատարագի վեհութեան վրայ պատկառազդու նոր շեշտ մը աւելցուց: Օտարները հիացած էին. իսկ անոնցմէ անոնք որ մասնաւոր մտերմութեամբ կապուած էին մեր շրջանակին, եկեղեցիի բակին մէջ մեր ձեռքը թօթուելով կը բացականչէին .

— Իրապէս հրաշալի էր... բայց ձեր Վարդապետը իսկապէս ներշնչեալ հոգեւորական մըն է ...

Մեր Վարդապետը երկար չմնաց դրժբախտաբար Պրիւսէլի մէջ: Իմ հոն գացած տարիս ինք ստիպուեցաւ վերադառնալ, որովհետեւ Անթիլիասէն կանչեցին զինք : Այն ատեն տակաւին այնքա՛ն քիչ էր պատրաստուած կուսակրօն եկեղեցականներու թիւը եւ այնքա՛ն մեծ՝ Կիլիկեան թեմերու կարիքները :

Վերադարձէն շաբաթ մը առաջ, օր մը Վարդապետը զիս բռնեց համալսարանի միջանցքներուն մէջ եւ իրեն յատուկ պարզունակ եւ անկեղծ շեշտով մը ըսաւ.

— Հագուստի պէտք ունի՞ս :

Զարմացած երեսը նայեցայ: Այդ նայուածքին մէջ հաւանօրէն վիրաւորանք մը նկատեց եւ աւելցուց իսկոյն .

— Գիտես ինչ կայ, շուտով պիտի մեկնիմ , երկու ձեռք նոր զգեստ ունիմ, ասկէ ետք ինծի պէտք պիտի չըլլան ... սքեմին տակէն որեւէ բան կը հագուինք:

Յուզիչ էր առաջարկը: Ուսանողական կեանքիս նեղ պայմանները ծանօթ էին իրեն : Իր ունեցածով կը փափաքէր օգտակար ըլլալ: Բայց ես մերժեցի, տըրուած ըլլալով որ հագուստներս տակաւին նոր էին եւ քանի մը տարի բաւարար ինծի: Միասին խորհրդակցեցանք եւ գըտանք ուրիշ մը, որ աւեի դժուարին պայմաններու տակ կ՝ուսանէր :

Վարդապետին այս սրտաբուխ ժեսթը անոր նկարագրին բնորոշ գիծերէն մէկը մնաց միշտ: Լուռ ու ծածուկ՝ որքա՛ն բարեգործութիւններ ելած են իր ձեռքէն՝ Հալէպի Թեմի Առաջնորդութեան երկար տարիներէն սկսած մինչեւ իր Կաթողիկոսութեան եօթնամեայ շրջանը : Նուիրաբերելը իր սրտին ու կեանքին ամէնէն սովորական ուրախութիւններէն մէկն էր:

Ուրիշ օր մը միասին կը շրջէինք համալսարանին դիմացը տարածուող անտառին մէջ, լճակին շուրջ: Բացառիկ կերպով պայծառ արեւ կար այդ օր եւ հսկայ ծառերը, սաղարթախիտ իրենց ճիւղերով, լոյսի ու արուեստի կախարդական խաղեր կը ստեղծէին կայաններուն վերեւ : Ուսանող զոյգեր կը նշմարուէին հոս – հոն, նստարաններուն վրայ կամ ամբողջ հասակով փռուած մարդերու երկայնքին : Չեմ գիտեր ինչու՝ չարաճճի հարցում մը սկսաւ չարչրկել միտքս եւ ի վերջոյ համարձակեցայ ըսել .

— Վարդապետ , երբեք չէ՞ք զզջար կրօնական ասպարէզը ընդգրկած ըլլալնուդ համար :

– Երբեք ,— եղաւ իր կտրուկ պատասխանը : Եւ պահ մը լուռ մնալէ ետք , իր անմոռանալի բարի ժպիտով աւելցուց . — Տարօրինակ է կեանքը. երբեմն մեզմէ վեր խորհրդաւոր ուժեր կը դասաւորեն մեր ճակատագիրը : Երեւակայէ որ մինչեւ վերջին վայրկեանը չէի որոշած ձեռնադրուիլ : Վերջին պահուն, երբ իմ օծակիցս եկեղեցի պիտի մտնէր կուսակրօն քահանայութեան կարգ ստանալու , Շահէ Սրբազան կանչեց զիս, անգամ մը եւս խօսեցաւ մեղի վիճակուող կոչման նուիրականութեան մասին եւ այնպիսի ձեւով նայեցաւ աչքերուս խորը, որ ես յանկարծ հոգեփոխուեցայ եւ առանց վարանումի հետեւեցայ ընկերներուս: Շահէ Սրբազանին շատ բան կը պարտիմ. ան իմ հոգեւոր ծնողքս :

— Է՛, հիմա՞ ինչ կը խորհիք,— շարունակեցի քրքրել Վարդապետին հոգիին խորը :

— Հիմա կը խորհիմ որ լաւ ըրի, որովհետեւ ոչ միայն հաշտ եմ իմ դերիս եւ կոչումիս հետ, այլ նաեւ ինծի համար հոգեկան խոր ապրում է մեր եկեղեցին: Երբ խորան կը բարձրանամ պատարագելու, անբացատրելի յուզում մը կը վարակէ ամբողջ էութիւնս, որովհետեւ կ՝անդրադառնամ թէ կեցած եմ Շնորհալիի եւ լուսեղէն մեր միւս հայրապետներուն տեղը եւ ինձմով անոնց գործն, որ կը շարունակուի :

Զարեհ Վարդապետի այս ապրումն կ՝ հաւանօրէն , որ ամէնէն աւելի մեծցուց եւ հարստացուց անոր անձը՝ համաժողովրդական սիրոյ եւ պաշտամունքի արժանացնելով զինք, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան գահին վրայ :

Մեր զրոյցը շարունակուեցաւ տակաւին երկար Հայ Եկեղեցիի ազգային նկարագրին եւ մշակութային առաքելութեան շուրջ: Ես ընդդիմախօսի դիրքի վրայ էի՝ լռակեաց երիտասարդի իր շրթներէն քանի մը խօսք աւելի քաշելու համար: Կը փորձէի ապացուցանել, թէ Հայ Եկեղեցին առաջուանը չէր , անշքացած էր եւ թէ այլեւս ի վիճակի պիտի չըլլար մեր մշակոյթի պահպանման իր հին գործը շարունակելու : Վարդապետը համաձայն չէր հետս. ընդհակառակը՝ կը հաւատար որ մեր կրօնը կարելի չէր բաժնել մեր գիրէն ու գրականութենէն: Միայն մէկ կէտի մէջ պզտիկ զիջում մը ըրաւ .— Հայ եկեղեցական դասուն աղքատացումը՝ ամէն տեսակէտով: Ան հանդուրժելի եւ աններելի կը դանէ մանաւանդ անոնցմէ ոմանց անսահմա փառասիրութիւնը եւ ցուցամոլութիւնը :

Անխտիր՝ անոնցմէ զերծ մնաց իր անձը մինչեւ վերջ : Համեստութիւնը եւ գործելու անազմուկ եղանակը այս պատուական եկեղեցականին բնական շնորհները մնացին մինչեւ մահ :

Յիշողութեանս մէջ վառ մնացած է իր մեկնումի նախորդ իրիկուան յուզիչ ու քաղցր մէկ պահը: Հայ ուսանողներ քանի մը հոգի հաւաքուած էինք համալսարանին մօտ գտնուող ուսանողական գարեջրատուն մը, սեղանի մը շուրջ: Վարդապետին բարի ճանապարհ մաղթելու : Իւրաքանչիւրիս առջեւ՝ մէյ-մէյ խոշոր բաժակ Պրիւսէլի նշանաւոր թիւրգոյն գարեջուրէն, որ Վարդապետի նախընտրած ըմպելին էր: Հինէն ու նորէ ոգեկոչումներ, սրամտութիւններ, կատակներ եւ բարեմաղթութիւններ: Վարդապետի մանկունակ աչքերուն մէջ ժպիտը եւ թախիծը իրար էին հիւսուած յաջորդ առաւօտ պիտի բաժնուէր բարեկամներէն եւ ուսանողական զուարթ ու միջավայրէն՝ երթալու համար դէպ ծանրագոյն պատասխանատուութիւններ: Մեզմէ մէկը յանկարծ բաժակը վերցուց

ՀԱՃՈՅՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ա.

Բարեկամ տան մը մէջ ներկայացած էր տիկին եւ օրիորդ Ստեփանեանի, եւ այդ հանդիպումները կրկնուած էին պատահմամբ: Երիտասարդը օր մը հաղորդեց մօրը օրիորդ Ստեփանեանի ամուսնանալու փափաքը : «Հին օրինաց » կին մըն էր Թագուհի հանըմ. գաղտնապէս նախ տեղեկութիւններ ստացաւ ապագայ հարսնցուին մօրը վրայ: Հաւատարիմ էր «մօրը նայէ աղջիկը առ» ըսկզբունքին: Դիմադրելու պատճառ մը չգտաւ :

Երբ Տիկին Ստեփանեան իր քրոջը միջոցաւ տեղեկացաւ Գէորգ էֆէնտիի փափաքին , պահ մը վարանեցաւ երջանկութեանը հաւատալու :

— Ախ, մամաս, ըսելով, մօրը կուրծքին վրայ ինկաւ Մարի, երբ անիկա աղջիկանը կամքը, հարցուց եղած առաջարկին վրայ :

Առջի օրէն սիրած էր Գէորգը, անխօսուկ :

Բ.

Հոծ բազմութիւնը լեցուած էր այդ Կիրակի իրիկուն Բըթի – Շանի պարտէզին մէջ: Մուտքի դրան մօտերը սեղանի մը շուրջը նստած երեք երիտասարդներէն մէկը ըսաւ ընկերներուն .

— Էտուարտ տուտուն եկաւ :

— Հա , ինքն է, նայինք ի՞նչ պիտի ըսէ, ձայն չհանենք :

Ու ժպտուն դէմքով երիտասարդ մը որ աչքերը չորս կողմը ժուռ կ՝ածէր յաղթական, դանդաղաքայլ դէպի երիտասարդները յառաջացաւ, գլխարկը հանելով բարեւեց ու կանգ առաւ :

— Նստէ , Էտուարտ :

— Չէ, պտըտիլ կ՝ուզեմ :

Ու ոտքի վրայ սկսաւ խօսիլ :

– Ի՞նչ նոր լուր նայինք, հարցուց այն երիտասարդը որ կնոջական ածականը կցած էր Էտուարտի անունին:

— Հը, մեծ լուր ...

— Ի՞նչ նայինք : –

Ու Էտուարտ ամէն մէկ գրին վրայ կանգ առնելով.

– Հիմա Գույումճեան Գէորգ նշանու..

— Էսկիլէր ալայը՛մ, ըսաւ հեգնող երիտասարդը ոխակալ շեշտով մը :

Ու ընկերներէն մէկը, ինքն ալ ամէն մէկ գրին վրայ շեշտելով ու հեգնութեամբ .

— Ընդ օրիորդ Մարի Ստեփանեանի :

Հաւէն խաբուած աղուէսին պէս Էտուարտ սմքած մնաց :

— Է, մնաք բարով, ըսաւ շուարած ու մեկնեցաւ:

Շրջան մը միայն ընելով քանի մը վայրկեան յետոյ դուրս կ՝ելլէր մտազբաղ դէմքով :

— Առաջին անգամն է որ խեղճին ասանկ դժբախտութիւն մը կը պատահի , ըսաւ սեղանին շուրջը նստող երիտասարդներէն մին :

— Վարկը շատ պիտի կոտրի, ըսաւ միւսը :

— Ի՞նչ կ՝ըլլար, թող այս չարութիւնը չընէիր, վրայ բերաւ երրորդ երիտասարդը որ բերանը դեռ բացած չէր :

— Ինչո՞ւ . քիչ մըն ալ մենք զուարճանանք տուտուին հետ :

Նուագարանը ընդհատեց խօսակցութիւննին :

Բերայի ընտանեկան կեանքին աղն է Էտուարտ : Երբ իր գալուստը կ՝իմացուի տան մը մէջ, տան տիկինը կ՝ոգեւորուի անպատում բերկրանքով . մինչեւ դուռը ընդառաջ կ՝երթայ, մտերմական ձեռք կը մեկնէ, ամէնէն շնորհալի ժպիտովը կ՝ողջունէ զանիկա. որչափ ալ տխուր ըլլայ տիկինը՝ ծիծաղը անմիջապէս կը փայլի դէմքին վրայ :

— Աղէկ որ եկար, միւսիւ Էտուար , շատ կը նեղանայի . իրաւ որ դուն ալ չըլլայիր նէ ձանձրոյթէս պիտի ճաթէի:

Ու սիկառը հրամցնելով խօսակցութիւնը կը սկսի :

Բերայի մէջ ծնած ու մեծցած, Էտուարտ մատներուն վրայ կը ճանչնայ բնիկն ու եկուորը, ամէնուն ալ մանրամասն կենսագրութիւնը գլխուն մէջ լեցուած է : Ամէն բան գիտէ: Առջի դիշեր որո՞ւն տունը թղթախաղի մէջ աղնուա շուք տիկինները եւ այրերը ի՞նչ կուրած են՝ անպատճառ իմացած է , քսանըչորս ժամը չբոլորած ամբողջ բերայի մէջ տարածեր է: Նախ եւ առաջ ականջը կը հասնին ամէն ընտանիքի պատահած քիչ շատ գայթակղական դէպքերը . իրմէն ծածուկ չի մնար էրիկ կան ոեւէ կռիւ. իր առջեւ մերկապարանոց են ամէն կնոջ, աղջկան , երիտասարդի ու ծերունիի սրտի պատմութիւնները, սիրային վէպերը : Ահագին քանակութեամբ վէպ կարդացած է ու կարդայ որպէսզի կատարելագործէ ոլորահարութիւն մը գուշակելու մասնաւոր տական արուեստը :

Ընտանեկան լրագիտութեան մէջ ոչ կրնայ գերազանցել Էտուարտը. բնական կոչումը ու անխոնջ աշխատութիւնը անալով հրաշքներ կը գործեն : Իմանալու եւ իմացնելու գերագոյն հաճոյքի համար ինչ զոհողութիւններ, ինչ տառապանքներ : Առտուն գրասենեակը երթալու համար որչափ կարելի է կամաց կը քալէ, ամէն ծանօթ հանդիպողի հետ կը տեսնուի, բան մը կրնայ ըսել :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐ

(2 Շար.)

ՍԵՒԱՆԻ ԳԱՂՏԻՔՆԵՐԸ

Լճաշէնի գիւղին մօտերը, փոքրիկ զառիթափի մը վրայ թափուած են որճաքարի մեծ սալեր: Դեռ տասնըհինգ տարի առաջ Սեւանին ջուրերը կը բախէին անոնց ստորոտին: Եթէ քիչ մը մօտենանք, այս քարերուն վրայ կրնանք տեսնել տասը տողերէ կազմուած սեպագիր արձանագրութիւն մը, որ փորագրուած է Ք. Ա. ութերորդ դարուն: Արձանագրութիւնը կը վկայէ, որ ուրարտացի Արգիշտի Թագաւորը նուաճած է Կիւրխուինի երկիրը եւ Իշտիկունի քաղաքը:

Անձանօթ կը մնային այս երկրին եւ քաղաքին վայրը: Արձանագրութիւնը վերծանող Նիքոլսկի այդ ժամանակ ըսեց, թէ «Ամենայն հաւանականութեամբ Իշտիկունի քաղաքը պէտք է փնտռել արձանագրութեան մօտերը»: Բայց ո՞վ կրնար ենթադրել, որ այդ քաղաքը կը գտնուի լիճին յատակը, քանի որ Սեւանին կազմութիւնը, ծայրայեղ պարագային, տեղի ունեցած էր մէկ միլիոն տարի առաջ կամ, ինչպէս երկրաբանները կ'ընդհանրացնեն, լիճը վերջնականապէս ձեւաւորուած է մօտաւորապէս քսանըհինգ հազար տարի առաջ:

Հաշուեկռուտ անհամասեռ կարզադրութեան մը հետեւանքով լիճին մակերեսը ներկայիս իջած է: Սեւանին ալիքները այլեւս չեն հասնիր սեպագիր արձանագրութիւնը ունեցող որճաքարի սալերուն: Արդարեւ, լիճը մէկ քիլոմեթրի մը տարածութեամբ ետ քաշուած է եւ ... բացայայտած հազարամեակներու գաղտնիք մը:

Ներկայիս, նոր ափը բազմաթիւ վայրերու մէջ փորուած է: Երիտասարդ հնագէտ Լեւոն Կարապետեանի հետ կը մտնենք նախկին գերեզմանոցներէն մէկը, որուն երկարութիւնը վեց մեթր է, լայնութիւնը չորս, իսկ խորութիւնը երեք եւ կէս կատակ, կէս լուրջ բացականչեց.

— Տէ՛, Վարդապետ, ձեր կենացը, կը մաղթեմ որ օր մը կաթողիկոս ձեռնադրուիք Կիլիկիոյ Գահին վրայ ...

— Այո՛, անպայման,— աւելցուց ուրիշ մը,— որպէսզի երբ մենք վարժապետ դառնանք՝ մեզի լաւ նայիս եւ պաշտպանես հոգաբարձուներուն դէմ ...

Վարդապետը ժպտեցաւ, ինչպէս մարդ մը կը ժպտի անհաւատալի երազի մը առջեւ:

1939 թուականն էր: Տասնըեօթը տարիներ առաջ անհաւատալի երազը իրականութիւն դարձաւ: Բայց ինչ՝ Վարդապետը մնաց միշտ նոյնը՝ իր բարի ժպիտով, իր ոսկի սրտով, իր համեստութեամբ եւ Հայ Եկեղեցիին ու ժողովուրդին հանդէպ իր բոլորանուէր սիրով:

Մ. ԻՇԽԱՆ

քէն աւելի: Կիկլոպեան պատերը կազմուած են որճաքարի ժայռաբեկորներէ:

— Քարերը թռամբէօրով դուրս հանեցինք, — կը պատմէ հնագէտը: Կրնա՞ք երեւակայել մեր յուզումը, երբ բանալով վերեզմանը, սկսանք չօշափել տիղմով պատուած կոյաջուրը: Պէտք էր չատ ղգոյշ գտնուէինք, որպէսզի չվնասէինք հազարամեակներու անցեալ ունեցող հարստութիւն մը: Կը յիշեմ այն պահը, երբ գերեզմանին մէջ փայլեցաւ իր մը: Պարզուեցաւ, որ ոսկիէ գդուռ մըն էր՝ պատրաստուած զմայլելի նրբութեամբ, հնագիտական խմաստով չատ հաղուստ դիւտ նմոյշ մը: Անհուն զուարճանքով գերեզմանէն դուրս հանեցինք գարեր անընդհատ ջուրին տակ մնացած փայտէ մարտակառքերը: Մեծ ջանքեր գործադրեցինք, որպէսզի այդ կառքերը չխարխլուին:

Գերեզմանոցին յատակը չարուած էին կենդանիներու ոսկորներ: Հնագէտները դեռ բոլորը չեն հաւաքած: Եղները, ձիերը, այծերը, ոչխարները թաղուած են իրենց տէրերուն հետ միասին: Գերեզմանոցին մէջ կան թանկարժէք բազմաթիւ առարկաներ՝ ոսկեայ զարդեր, նռնապտղինձէ հատ կայիններ, երկար սուրեր, նիզակներ, ամաններ, սանձեր, վերջապէս այն բոլոր իրերը, զորս զործածած է մեռնողը իր ողջութեանը եւ կրնայ պէտք գալ իրեն «անմահութեան թագաւորութեան» մէջ: Հարուստ գերեզմանաբուրգերէն մէկուն մէջ գըտնուած է մարգոց 13 կմախքներ: Այս պարագան հին գարերու ողբերգութեան մը վկայութիւնն է: Մեռած տեղապահին հետ միասին հողին կը յանձնէին նաեւ անոր ծառաները, որպէսզի հանդերձեալ կեանքին մէջ ալ ծառայեն իրենց տիրոջ:

Բացուած երկու հարիւր դամբարաններուն մէջէն յայտնաբերուեցան փայտէ պատգարակներ, սայլեր եւ ռազմակառքեր, որոնք չինուած են Ք. Ա. 19 – 12 դարերուն, ինչպէս նաեւ Եփրատեան արուեստը յիշեցնող կաւէ ամաններ՝ զարդարուած երեք զոյնով գծուած նուրբ նկարներով:

Ոսկիէ, արծաթէ, անագապղինձէ բաղմաթիւ իրերը վկայութիւնը կը կազմեն մեռազմշակման բարձր արուեստին մասին: Գտնուած իրերուն մէջ են մարտակառքերու անագապղինձէ հաղուստ գիւտ օրինակներ: Զիերը կը քշէին զոյներով զինուած, ինքնատիպ սպառազարներ հագած երկու պինդուորներ: Այս առարկաները ենթադրել կուտան հնագէտներուն, որ Լճաշէնի բնիկները կապեր ունեցած են Խեթացիներու հետ: Զարմանալի կերպով նուրբ ձուլուած անագապղինձէ արձանիկները, առիւծը՝ յատակ արուեստուած մկաններով, եղջերուն՝ նազելի կերպարանքով, ճիւղաւոր եղջիւրներով, ցուլերը՝ ուռած պարանոցներով եւ զօրաւոր իրաններով, անճանօթ թռչունը՝ դուրս ցցուած կտուցով եւայլն: Այդ իրերը այնքան գեղեցիկ են, որ կը զարմանաս թէ ինչպէս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յատաջ).— Ճիչատակի եւ ոգեկոչումի կրկնակ ծօնակատարութեան օր մը եղաւ Փետրուար 23ի կիրակին Լիոնի Հայութեան համար: Ս. Ջակոբ եկեղեցին ծօնական օրուան նման լեցուած էր հաւատացեալներով որոնք եկած էին երկիւղածութեամբ մասնակցելու հոգեհանգստեան պաշտօնին, երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցին առթիւ: Պատարագի եւ հոգեհանգիստի երգեցողութիւնները կատարուեցան «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ: Կը նախագահէր Դաւիթ Վրդ. Սահակեան, Լիոնի երիտասարդ նոր հոգեւոր հովիւը, շրջապատուած երկու քահանայ հայրերով եւ դպիրներով:

Հայր Սուրբը, պատշաճ խօսքերով ողջունեց վախճանեալ կաթողիկոսի յիշատակը, ներկայացուց անոր արբազան անձնաւորութիւնը, թուեց արժանիքները հովուական ու առաջնորդական շրջաններուն մէջով, մինչեւ Հայց. Եկեղեցւոյ նուիրապետական աթոռներէն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան արժանի շրջանը: Մաղթեց որպէսզի լոյսերու մէջ հանգչի անոր բարի հոգին եւ արժանի շրջայ փառաց պսակին, ինչպէս կը ցանկար Պօղոս առաքեալ, իր գործը եւ վաստակը լիուլի կատարած շրջալու զոհունակութեամբ:

Երգչախումբը ողբաձայն կ'երգէ «Ի վերին Երուսաղէմ» եւ «Ահեղ խորհուրդ» ախուր է պահը, նուիրական եւ սրտայոյզ, կ'ապօթեն բոլորը ինքնամփոփ եւ երկիւղածութեամբ այն մեծ հաւատքով ու համոզումով որ հիմա անոր վշտաբեկ հոգին կը հանդչի յաւիտենականութեան մէջ ի շարս երջանկայիշատակ հայրապետներու, եւ կը հրճուի իր հոգին, տեսնելով Հայց. Եկեղեցւոյ միասնականութիւնը եւ իր զաւակներուն միջեւ խաղաղութեան եւ սիրոյ միութիւնը, որուն համար այնքան տառապեցաւ ու աղօթեց, եւ եղաւ «նահատակ բարի, Քրիստոսի»:

Զարեհ Կաթողիկոսի հոգեհանգիստը անցաւ արժանի վայելչութեամբ, պատիւ բերելով Լիոնի Հայութեան իբրեւ միասնականութեան:

այդ հին դարերու ոսկերիչները առանց արդիական գործիքները այդքան սքանչելի գործեր կրցած են չինել:

Հայ հնագէտները ներկայիս խնամքով կ'ուսումնասիրեն Լճաշէնի հնադարեան առարկաները, որոնք կը պատկանին Ք. Ա. 25րդ դարէն մինչեւ 8րդ դարուն:

Կ. Ս.

×

Կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ «Վարդանանց ծօնակատարութիւնը» նախաձեռնութեամբ «Կրթական Մարմնին» եւ մասնակցութեամբ Հայկազեան վարժարանի աշակերտութեան: Ազգ. Տան սրահը լեցուած էր կրթասէր հասարակութեամբ, քաջալերելու համար այս ձեռնարկը եւ յարգելու յիշատակը բոլոր անոնց որ ինկան Աւարայրի դաշտին վրայ կրօնքի եւ ազատութեան համար: Օրուան խօսնակն էր Պ. Կ. Յովակիմեան:

Հանդէսը բացուեցաւ կենդանի պատկերով մը «Օրուան խորհուրդը», Քաջն Վարդան, Ղեւոնդ Երէց եւ իր զօրականները ներկայացնող, որմէ վերջ եղան աւուր պատշաճի արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ, խմբերգներ, աչալուսութեան կողմէ. բոլորն ալ արժանացան ծափերու: Գնահատելի է ուսուցչուհիներ Օր. Ը. Մտեփանեանի եւ Տիկ. Գ. Գայթանճեանի տարած աշխատանքը, մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան մասին: Յօսեփեան հոգեշնորհ Տէր Դաւիթ Վրդ. եւ Ազգ. Մխիթեան քարտուղար Պ. Վ. Եղիչէեան, դրուատիքը ընելով Վարդանանց պատերազմին եւ վերլուծելով «Վարդանանք»ի կրօնական մշակութային, ազգային քաղաքական ոգին:

Հանդէսի ընթացքին վարժարանի 110 աշակերտներուն բաժնուեցաւ ճաշիկ եւ պտուղ: Պ. Զէքիեան տուաւ «Կրթական մարմին»ին նիւթական եւ բարոյական կեցուցումը, յետոյ Պ. Թադէոսեանի կոչին ընդառաջելով, ներկաները ինքնաբուխ նուէրներ ըրին կրթական Փոնտին, քիչ ժամանակուան մէջ գոյացնելով հազար երեք ֆրանք: Հանդէսը վերջացաւ Տէր Թորգոմ քահանայի պահպանիչով:

Կրթական այս աղօթքուտ գործին ընդունելութեամբ, գնահատանքի խօսք ունենք նաեւ Ազգ. Միութեան անդամներուն, որոնք նիւթական ու բարոյական ամէն զոհողութիւն յանձն առած, տունէ տուն կը շրջին, փոքրիկ աշակերտութեան դպրոց երթուղարձը կ'ապահովեն իրենց անձնական ինքնաշարժներով, ամէն Հինգշաբթի, եւ քառասունէ աւելի աշակերտներու ալ կէս օրուան ճաշ կուտան՝ ձրի:

Զոհաբերութեան եւ նուիրումի այս օրինակը թող վարակիչ ըլլայ Լիոնի ամբողջ Հայութեան, որպէսզի, աւելի մօտէն հետաքրքրուին կրթական գործով, ղրկեն իրենց պզտիկները սորվելու Մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուն ու դիրը, ազդապահպանման միակ միջոցը, համայնակուռ այս ափերուն վրայ, եւ չզլանան նաեւ իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը, ի պահանջել յարկին:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ

ԽՈՒԴԱՆ

Ով անցուդարձական, երբ կ'անցնես այս քարայրի առջեւով կամ կը նայես Թարզմանչաց վանքի այդ չքեղազարդ դրանը, օրհնութեամբ յիշիր Տէր – Թորոս, Գրիգոր եւ Ղուկաս վարպետներիս եւ նմանապէս Սասունի Վիրէն իշխանին, որի հրամանով չինեցինք այդ դուռը: Եթէ դու կարողանաս հաշուել, թէ որքան աղաղթ կայ Ս. Աղբերիկի անառատում, կը հասնես աշխարհի վախճանական թը – ւականին, որի համար մենք մեր քանդակած դրան վրայ նկարեցինք ութաթեւ աստղը եւ դրեցինք յաւիտենականութեան նշանը»:

Երբ նրանք դուրս եկան Դաշտադէմցի Գէորգի քարայրից, տեսան մի ձիաւոր, որ պարիսպների մօտից հեռանում էր՝ եա – եա վարելով իր ձին: Անտառի խորքն անցնելով, երբ վանքը բոլորովին անհետացաւ նրա աչքից, ուղեւորը չուռ եկաւ եւ ձիու դլուխը ուղղեց դէպի առաջ:

— Ո՞վ է,— հարցրեց Աստուրը:

— Զճանաչեցի՞ր:

— Առաջին անգամն եմ տեսնում:

— Արաբոն է:

— Ո՞վ է Արաբոն:

— Աւետի Հայկին:

— Ինչո՞ւ է Ս. Աղբերիկ եկել,— զարմացած հարցրեց Յոդեղանը:

— Երեւի եկել է իմ հօր մօտից մեռոն ուղելու:

— Իսկ ինչո՞ւ է իր ձին եա – եա քը – շում:

— Շէկ տան բոլոր Քրդերը վանքից հեռանալիս եա – եա են վարում իրենց ձիերը: Քանի դեռ Ս. Աղբերիկի ճակատը երեւում է, նրանք իրաւունք չունեն ձիու մկնքը վանքին դարձնել: Երբ իջնում են որեւէ բլուրի եաեւ, նոր միայն չուռ են տալիս իրենց երիվարների դլուխները դէպի առաջ:

— Շատ խորհրդաւոր վանք է Ս. Աղբերիկը,— ասաց Տօնիկն:

— Սուրբ Աղբերիկի դաղտնիքները շատ են,— աւելացրեց Գէորգը:

— Բայց բոլորից խորհրդաւորը Աւետի Հայկին է,— նկատեց Աստուրը:

— Նրա ամբողջ դաղտնիքը իր անդուկի մէջ է, որ ոչ մի կերպ հնարաւոր չէ բացանել: Բացի իրենից ոչ ոք չի իմանում, թէ նա որտեղ է պահում այդ անդուկի բանալին:

— Ինչո՞ւ են նրան Արաբօ ասում:

— Վանքում նա այդ անունով է յայտնի: Երեւի դա էլ մի դաղտնիք է, որ կապուած է Ս. Աղբերիկի վանքի եւ այս քարայրի կորած մաղաղաթի հետ,— բացատրեց Գէորգը:

ԴՈՄՍԱՑ ՄԵԼԻՔԻ ԽՈՒՄԲԸ

— Ս. Աղբերիկի դաղտնիքները դուք չէք իմանայ, եթէ չտեսնէք Թարզմանչաց վանքը, որի վրայ ազուցուած է այդ դուռը,— ասաց Դաշտադէմցի Գէորգը:

— Վաղը այդ վանքում տօնախմբութիւն կայ: Այդ հանդէսին մասնակցելու է նաեւ Գոմսայ Մելիքը իր խմբի հետ:

— Գոմսայ Մելի՞ք:— Յոդեղանը վրանաձ կանդ առաւ:

— Դա այն յայտնի ֆեդային է, որ ծպտուած ապրում է սարերում, երդուեալով մինչեւ վերջին շունչը կռուել սուլթանական անարդ կարդերի դէմ:

Տօնիկն վերադարձաւ Իրիցանք, իսկ Աստուրն ու Դաշտադէմցի Գէորգը ոտքով ճանապարհ ընկան դէպի Մուչի կողմերը: Նրանք անցան Ծիրնկատարի հիւսիսային լանջերը եւ մօտեցան Թարզմանչաց վանքին:

Թէպէտ Յոդեղանը առանձին չերմութեամբ չէր վերաբերւում դէպի այդ կարդի չինութիւնները, բայց Գէորգը նրան բացատրել էր, թէ կան վանքեր, որոնք բերդերի եւ ամրոցների դեր են կատարել հայ ժողովրդի կեանքում: Այդ թուում նա առանձնապէս յիշատակել էր Ս. Կարապետի եւ Թարզմանչաց վանքի անունները:

Տասնութերորդ դարի վաթսունականների թուականներից ազատագրական ուժեղ չարժումներ էին սկսուել Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքներում եւ դիւղերում, յատկապէս Մշոյ դաշտում, Սասունում, Կիլիկիայում, Վանում եւ էրզրումում: Ազատագրական չարժումների դլխաւոր կենտրոնը դարձել էր Գլակայ կամ Ս. Կարապետի վանքը, որը գտնուում էր Մշոյ դաշտի հիւսիս – արեւմտեան մասում: Գուսանները նրա մասին երգում էին.

Սուրբ Կարապետն է մէջ դաշտին,
Սըրբազնուհիք իր հետ հաշտին,
Շատ խաչապաշտ իրեն պաշտին,
Մշոյ սուլթան սուրբ Կարապետ:

Այդ բոլոր չարժումների երկրորդ նշանաւոր կենտրոնը եղել էր Թարզմանչաց վանքը, որ գտնուում էր Մուշ քաղաքից դէպի հարաւ–արեւելք: Ծիրնկատարի հիւսիսային ստորոտում, մի հրաշագեղ հովտի եզերքին, եւ ռամիկ ժողովրդի մէջ յայտնի էր Առաքելոց վանք անունով:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Քլօտ Գաբամաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի, Մարտ 8, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկըրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՏԵՄԻՍ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան 13րդ տարելիցին եւ իրենց մեծ մօր՝ Տիկին Մաքրուհի Սթամպոլեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարգար Բարխեանի մահուան առթիւ, Պ. Ասատուրեան (Մարոքէն) հարիւր Ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Պարգեւ Բլթոյեանէ քսան Ֆր. իր կնոջ Ազաւնիի գործողութենէն ազատելուն առթիւ:

×

Նոր Սերունդի Տէսինի խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Վիէնէն ընկ. Կ. Սապունճեանին նուիրատուութիւնը, հինգ զոյգ պարի մոյկեր (պոթ):

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 15 Մարտ, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ի նպաստ Սէն թ'Հիլէռ տիւ Թուվէի ուսանող. բուժարանին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝ ԺԱՆ ՌՈՇԻ եւ նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՈՇԻ:

Կը մասնակցին՝ Ֆրանսա, Ափրիկէ (Սեւամորթ), Հայերը, Պրազիլ, Քամբրուն, Յունաստան, Հունգարիա, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Լեհաստան, Ռումանիա եւ Ուկրայնիա:

Այս միջազգային փառատօնին համար մասնաւորաբար հեռուէն կուգան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերելու՝

Ռիշառ Սաքսօն, Եաունտէէն, սեւամորթ ծանօթ պարողը:

«Լուս Ֆատէթունս» որ կը ներկայացնէ Ֆրանսան, Լանտ նահանգի պարերը, գալով Սուսթօնէն:

Սեւամորթներու համբաւաւոր պալէն, Պիսէքի եւ Ֆօնհի ղեկավարութեան տակ:

Ինչպէս նաեւ Սօսի պարախումբը որ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի, բոլորովին նոր պարերով:

Խճողումի տեղի չտալու համար այժմէն ապահովել տոմսերը, դիմելով Սորպոնի դռնապաններուն:

Գիներն են՝ 6, 5, 3, 2 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը տարեց կնոջ մը հետ ապրելու համար կամ զոյգ մը որ բնակութեան յարմարութիւն ալ կ'ունենայ: Գրել՝

M. MEZBOURIAN
13, Rue du Levant, BONDY (Seine)

Կամ անձամբ դիմել նոյն հասցէին, ժամը 18·30էն ետք:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10·55-ին Ֆրանսական ձայնասփիւռի Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն (նախկին Էռ Թէ Էֆ Փրոմոսիոն) ԺԱՆ ՎԻԹՈԼՏ «Մեծ երաժիշտները» յայտագրին մէջ պիտի ներկայացնէ Կարպիս Ափրիկեանի «Հայ կրօնական երգեր» սալէն քանի մը կտորներ՝ «Գովեա Երուսաղէմ», «Սուրբ – Սուրբ», «Հայր Մեր», «Տէր ողոմեա» եւ «Եկեղեցին Հայկական»:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Որբերու Օգնութեան Մարմինը
Կը կազմակերպէ
Միջինքի առթիւ
ՄԱՆԿԱՆՑ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
Ծպտեալ ըստ փափաքի
GRAND HOTEL
12, Boulevard des Capucines
Հիգշաբթի, Մարտ 5,
ժամը ճիշդ 16էն 19
Մուտք եւ նախընթրիք 10 ֆր.
COTILLONS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը Յաղթական Հերոսամարտի 49րդ տարրեդարձը կը տօնէ եւ Միութեան 40ամեակը Կիրակի, Մայիս 26ին, Սալ Մազընոյի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխարներ, Մեր գաղութները (յաւելուածական) — Երգիծանք:

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ գրատան:

Գին.— թղթակազմ 16 Ֆր. լաթակազմ՝ 18 Ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 Ֆրանք:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ
«ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ»
Երգչախումբի քառասնամեայ գործունէութեան առթիւ
ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 17,45-ԻՆ
Ընկերակցութեամբ՝
ՍԷՆՖՕՆԻՔ ՇՈՒԹՕ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ
Ղեկավար՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Կը մասնակցին Օր. Օր.
ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Մ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ
Յայտագրին մէջ.— Կոմիտաս, Ալէմշահ, Կանաչեան, Ալթունեան եւ Տիգրանեան
«ԱՆՈՒՇ»ԷՆ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ
Տոմսերը կը ծախուին, երգչախումբի անդամներուն, Հ. Սամուէլեան գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince (DAN. 88-65)
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie, PARIS (8e), Métro : Mirosmesnil

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (Աբովեան Պռօշեան, Պարոնեան)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. լաթակազմ	7·50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 էջ.	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(անգլ.) 18 գունաւոր մանրանկարներ	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. լաթակազմ	3·50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 էջ. լթկզմ.	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՉԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՄԱՐՍԷՅԼ *Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ*

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հար. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան:

Մասնակցութեամբ շրջաններու բոլոր խումբերուն

Շաբաթ, Մարտ 14, ժամը 21ին, Վերտիի թատերասրահը

Յարտագիր.— Ա. Մաս.— Շրջ. վարչութեան խօսքը՝ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Պտոյտ հայ մշակոյթի անդաստանէն ներս, ուր կը տողանցեն մեր մտքի ու յեղափութեան նուիրեալները:

Բ. մաս.— Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

(Պատմական թատերգութիւն)

Բեմադրութեամբ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը Շրջ. վարչութենէն ու տեղական խումբերու վարչութիւններէն:

Լօխում հէլվա թահին
Bongoût
USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)
DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE
★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՄԱՐՏ
MERCREDI
4 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9951

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9951

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

—o—

Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակին առ-թիւ, որոշուած է 1965ը հռչակել Հայկական Դատի տարի :

Նախաձեռնութիւնը պիտի ստանձնէ ,— անշուշտ, Սփիւռքի Հայութիւնը , — Ապրիլեան Եղեռնի մնացորդացը :

Ոչ մէկ կասկած, թէ հայրենի ժողովուրդը, որ չի կրնար այդ ուղղութեամբ բառ մ'իսկ արտասանել, լռելեայն հաւանութիւն պիտի յայտնէ Սփիւռքի Հայութեան այս նախաձեռնութեան :

Մեզի հետ պիտի ըլլան նաեւ մեր մէկ միլիոն նահատակները ...

Պիտի բախենք օտար աշխարհի բոլոր դռները, պիտի պահանջենք մեր արդար իրաւունքները, — մեր պապենական հողերը, որոնք պարապ կը մնան մինչեւ այսօր ոճրագործին գերիշխանութեան տակ :

Պիտի պահանջենք ազատ ապրելու եւ մեր ճակատագրին տէր ըլլալու իրաւունքը : Պիտի բախենք միջազգային Արիսպագոսին ,— ՄԱԿին, — դուռը : Աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ, բոլոր պետական սպասարկութեանց եւ պետական անձնաւորութեանց առջեւ պիտի պարզենք այն ողբերգական կացութիւնը, որուն մատնուած է պատմական անցեալ , հարուստ մշակոյթ եւ քաղաքակրթութիւն ունեցող առաքինի ժողովուրդի մը կէսէն աւելին :

Ի հարկին, պիտի կազմակերպենք նաեւ բողոքի ցոյցեր եւ ի վերջոյ պիտի առնենք գործնական քայլեր :

Այս բոլորը ընելու համար, Սփիւռքի Հայութիւնը պէտք է հիմակուընէ պատրաստուի : Պէտք է դառնայ մէկ սիրտ ու մէկ հոգի : Պէտք է մէկդի դնէ խմբակցական եւ անհատական մանր հաշիւները : Պէտք է մոռացութեան անդունդը նետէ հայկական կեանքը պառակտումի առաջնորդող ազդակները : Պէտք է ամբողջ աշխարհին ներկայանայ մէկ եւ անխորտակելի ճակատով : Ամբո'ղջ աշխարհին : Ըլլայ ան Արեւմուտք – Արեւելք , Հիւսիս կամ Հարաւ :

Իւրաքանչիւր Հայ անհատ պէտք է դառնայ Հայկական Դատի քարոզիչը : Պէտք է լուսաբանէ իր օտար դրացին կամ բարեկամը՝ հայկական ողբերգութեան մասին :

Մեր մէկ միլիոնէ աւելի Ապրիլեան նահատակները, իրենց անյայտ գերեզմաններէն պիտի հետեւին մեր գործերուն եւ պիտի օրհնեն մեզ, եթէ ամբողջական Հայութիւնը միակամ հետապնդէ Հայկական Դատը, իսկ անէծք պիտի կարդան մեզի, եթէ այդ Դատը հետապնդենք կոտորակուած ուժերով եւ զիրար խաչաձեւող քայլերով :

1965ի ընթացքին, ամբողջ Հայութիւնը պիտի դիտնայ անգամ մը եւս «խենթենալ» : Ըլլալ՝ յանդուգն եւ քաջ եւ չտարուիլ «դիւանագիտութեան» եւ « խոհեմութեան » առասպելներէն :

Ո'չ ոքէ վախնալու պատճառ ունինք : Ո'չ Արեւելքէն, ո'չ Արեւմուտքէն եւ ոչ ալ... ՄԱԿի մէջ բազմած Զանզիպարի , Ուկանտայի կամ Քոնկոյի ներկայացուցիչներէն :

Զոհերը արդարութիւն կը պահանջեն ոճրագործէն եւ անոր գործակիցներէն կամ զայն դարպասողներէն :

Եւ այդ արդարութիւնը՝ Հայկական Դատի լուծումն է : Մեր մէկ միլիոն նահատակներու արեան հատուցումն է ...

« ԱԶԱՏ ՕՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԲՈԼՈՐ ՄԻՍԻՈՆԱՐՆԵՐԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ ԵՆ

—o—

Սուտանի հարաւային կողմը տեղի ունեցած ըմբոստութիւնը պատճառ դարձած է որ զինուորական խորհուրդը կարգ մը խիստ միջոցներ ձեռք առնէ, որոնց կարգին՝ միսիոնարներու արտաքսումը : « Փաստն ունինք որ օտար միսիոնարները պատասխանատուութիւն ունին այն խառնակութեանց մէջ որոնք տեղի ունեցան հարաւային կողմը », յայտարարած է տեղեկատուութեան նախարարը, նոյն ժամանակ յայտնելով թէ «հայրենասիրական որոշումը » տրուած է արտաքսելու անմիջապէս երեք հարիւր քահանայ եւ պատուելի : Այս լուրը ռումրի մը պէսպայթած է Խարթումի մէջ,ուր ոչմէկ բան նախատեսել կուտար նման որոշում մը որուն բնոյթը ցոյց կուտայ կացութեան ծանրակշիռ բնոյթը որ ցարդ ծածուկ պահուած է շնորհիւ շատ խիստ գրաքննութեան մը :

Իրականին մէջ հարաւային գաւառներու ըմբոստութիւնը Խարթումի ձուլումի քաղաքականութեան դէմ, վեց ամիս ետք, այնպիսի ծաւալում մը ստացաւ որ զինուորական Խորհուրդը ուրիշ ելք չէ տեսած քան այս տրակոնեան միջոցները :

Ամբողջ հարցը հոն է որ Բարձր – Նեղոսի, Եքուաթորիայի եւ Պառ էլ Կազալի գաւառներու երեք – չորս միլիոն Սեւամորթները յամառօրէն կը մերժեն (նախկին անգլեւեգիպտական Սուտանի անկախութենէն ի վեր) նոյնանանալ հիւսիսի աբաբացածներուն հետ : Նիլոթիք, Պանթու կամ Համիթիք, այս սեւամորթները իրենք զիրենք կը նկատեն իբրեւ անդամ սեւ ափրիկեան պլոքին եւ Քրիստոսի կամ անտառին ոգիներուն անունով կը խօսին ընդդէմ Խարթումի ուր արաբ-մահմետական ազդեցութիւնը կը տիրապետէ :

Արաբական Լիկայի անդամ, Սուտանը, որ մահմետականներու մեծամասնութիւն մը ունի, միշտ մերժած է իրաւունք տալ իր հարաւային գաւառներու դաշնակցային պահանջներուն ուր քրիստոնեայ ազդեցութիւնը կը տիրապետէ : Կրօնական այս պայքարին վրայ կ'աւելնայ ցեղային պայքարը :

Այս կռիւներուն առաջինը տեղի ունեցաւ 1955ին եւ անկէ ի վեր օրէ օր կը ծաւալի : Այսօր կապը բոլորովին խզուած է հիւսիսի եւ հարաւի միջեւ : Հիւսիսի մէջ մէկ ելք կը տեսնեն.— Ամբողջական արաբականացում կամ մահմետականացում պահպանելու համար ազգային միասնականութիւնը մինչ հարաւային կողմը բոլորովին դէմ են եւ դրացիներէն ուժի կը սպասեն (կեդրոն – Ափրիկէ, Քոնկօ) : Սեպտեմբերէն ի վեր «հարաւային – Սուտանի ազատագրման բանակ » մը կազմուած է որ շատ փոքր օգնութիւն մը կը ստանայ դրացի կարգ մը պետութիւններէ բայց մեծ վարկ ունի ժողովուրդին մէջ :

Իրաց այս կացութեան մէջ, օտարներու ներկայութիւնը, որոնք թէ վկայ են թէ կողմ, միայն կրնայ խանդարել զինուորական «խաղաղեցումը» որու ձեռնարկած է Խարթումի կառավարութիւնը :

Պարզ է թէ միայն սկիզբն ենք պատմութեան մը որ կրնայ նոր ծալքեր բանալ ճերմակ Ափրիկէի եւ սեւ պլոքի միջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդը յետաձգեց իր նիստը լուծում մը գտած չըլլալով, Կիպրոսի հարցին : Միակ խօսողը եղած էր Պրազիլցի պատուիրակը : Միւս կողմէ Անդարայի մէջ , թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը յայտարարեց թէ Թուրքիա «սկզբունքով» կ'ընդունի բանաձեւի ծրագիրը զոր ՄԱԿի հինգ անդամներ ներկայացուցած են : Աւելցուցած է թէ կառավարութիւնը պիտի ընդունի միջամտութեան իրաւունքը չգործածել երեք ամսուան ժամանակամիջոցի մը ընթացքին եթէ ոստիկանական միջազգային ուժ մը զրկուի Կիպրոս : Յունական Աթինաքի թերթին համաձայն Ղրիվաս Կիպրոս գացած է ուր չորս օր մնացած է : Ուոշինկթընի մէջ , Ճորճ Պոլ յայտարարեց թէ Կիպրոսի կացութիւնը պատերազմի վտանգներ կը ներկայացնէ :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ ազդարարութիւն մը ըրաւ «աշխարհակալներուն » շեշտելով թէ չին եւ խորհրդային քոյր ժողովուրդները միասնաբար դէմ պիտի դնեն որեւէ փոթորիկի որ կրնայ ծագիլ աշխարհի մէջ : « Աշխարհակալները եւ յետադիմութիւնը պիտի ձախողին բոլոր երկիրներուն մէջ, եթէ կը խորհին թէ կրնան շահագործել Չինացիներու եւ Ռուսերու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները : Այս տարակարծութիւնները ի վերջոյ պիտի հարթուին մարքս – լենինեան հիման վրայ եւ միջազգային համայնավարութեան շարժումին միասնականութիւնը աւելի ամրապնդուած կ'ըլլայ » աւելցուցած է Չինաստանի վարչապետը :

ԿՐՈՄԻՔՕ տեսակցութիւն մը տուած է Մոսկուայի « Իզվեստիային» եւ շեշտած թէ հարկ եղածին չափ խիստ բառ չկայ որակելու համար ապազինման ժողովին աշխատանքները եւ արեւմտեան անզիջողութիւնը » : Ժընեւի ժողովը անելի մէջ է եւ խորհրդային Արտաքին նախարարին համար, այս կացութեան պատասխանատու է Արեւմուտքը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեվարները գործադուլ պիտի ընեն ամսուս վերջ եթէ կառավարութիւնը մերժէ բանակցիլ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայն – պատկերասփիւռը անակնկալ գործադուլ ըրաւ Երկուշաբթի օր ժամը 20էն 24 :

ՓԱՐԻԶԻ ակադեմիայի նախկին տեսուչ՝ Ժան Սարայի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Օլորոնի մէջ : Հակառակ արարողութեան մտերմական բնոյթին զանազան անձնաւորութիւններ ներկայ եղած են :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ Գերագոյն Ատեանը հաստատեց առջի օր : Իբրեւ խորհրդատու կը մասնակցին նաեւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան երկու ատենակալներ :

ՖՐԱՆՍԱ պաշտօնապէս բողոքեց Զօր. Խանհի մեղադրանքներուն դէմ ըստ որոնց Ֆրանսական կառավարութիւնը արհեստաւոր սպանիչներ վարձած է զինքը սպաննելու համար : Սայկոնի Ֆրանսական դեսպանատունը կը շեշտէ թէ նման ամբաստանութիւններ այնքան ծիծաղելի են որ անհրաժեշտ անգամ չի նկատեր հերքում տալու :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ նոր զարկ կը տրուի հակակրօնական պայքարին : « Փրաւտա » «անաստուած դաստիարակութեան ծրագիրը » կը պարզէ : Հոն նախատեսուած է «անաստուածութեան գիտական հաստատութեան » մը ստեղծումը, ուսանողներու մասնագիտականացումը «անաստուածական բարձրագոյն ուսումներու» մէջ եւ թղթակցութեամբ կատարուող ուսումներ : Մշակոյթի նախարարութիւնը պիտի վարձատրէ շարժանկարի լաւագոյն գործը պատրաստուած հակակրօնական նիւթի մը վրայ : « Փրաւտա « ցաւ կը յայտնէ որ խորհրդային կարգ մը քաղաքացիներ տակաւին հաւատարիմ կը մնան կրօնական հաւատքին եւ կը շեշտէ թէ ժամանակը եկած է « դահընկեց ընելու անցեալի վերապրող այս հետքերը » :

ՏԱԼԱՍԻ դատավարութիւնը կը շարունակուի առանց սկսած ըլլալու : Տակաւին երկու երդուեալ պէտք է նշանակել :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ եւ Չինաստան մշակութային համաձայնութիւն մը ստորագրած են :

ԶՕՐ. ՊԱՐԶԱՆԻ յայտարարած է մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին որ հաշտութեան բանակցութիւնները դեռ չեն սկսած Քիւրտերուն եւ Իրաքի միջեւ :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ինչպէս գրած էինք առջի օր, Թուրքերը երկու Հայ կիներ վայրագօրէն սպաննած էին Կիպրոսի մէջ : Այս մասին Տոքթ. Թագուորեան հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Նիկոսիայէն Փետր. 26 թուականով .

ԽՄԲ.

Կիպրահայ բովանդակ գաղութը խոր վշտով ցնցուեցաւ այսօր, կէսօրին , երբ իմացաւ որ երիտասարդուհի Տիկին Լուիզ Պետրոսեան (35 տարեկան), կողակիցը վաճառական երիտասարդ Պ. Հայկ Պետրոսեանի, եւ մայրը՝ Տիկին Սամանճեան վայրագրօէն դաշունահար սպաննուած են :

Շատերս փութացինք իրենց բնակարանը, որ շրջապատուած էր զինեալ յոյն ոստիկաններով : Մտայ ներս, ոստիկանապետ Պ. Փանթէլիտիսի թոյլտուութեամբ եւ ընկերակցութեամբ : Տեսարանը հետեւեալն էր.— Տիկին Լուիզ անկողնին մէջ (առանձին սենեակ), կռնակին վրայ երկարած, կիսամերկ, դաշունահար, արեան ճապաղիքով երեսները պարուրուած էին : Դաշոյնի կրկնակի խոր հարուածներ ստացած էր ձախ աչքին քովերը : Տիկին Սամանճեան, ուրիշ սենեակի մը մէջ, մահճակալին առջեւ, կռնակի վրայ կէս ծալուած, նմանապէս դաշունահար էր, մարմինը ամբողջ արեամբ ներկուած :

Երկու կիները միայն կը մնային տունը : Պ. Հայկ Պետրոսեան Անդլիա մեկնած էր 15 օր առաջ, պատանի տղան՝ Գրիգորիկը դպրոց դնելու :

Տիկին Լուիզ անդլիական «ՌԱՖ» ընկերութեան գրասենեակը կ'աշխատէր :

Երկուշաբթի առաւօտեան ժամը մէկին (24 Փետրուար) կիները, ազգականի մը՝ ուսուցիչ Պ. Մհերեանի ընկերակցութեամբ, բարեկամի մը տունէն իրենց բնակարանը կը վերադառնան :

Երեքշաբթի օր (25 Փետրուար), Տիկին Լուիզ գրասենեակ չի ներկայանար : Այս առաւօտ (Չորեքշաբթի) Պետրոսեաններու բնակարանի վերնայարկէն, Տիկին Մանուկեան, վարը դիտելով, կը նկատէ, որ Լուիզին ինքնաշարժը, երկու օրէ ի վեր բակը կը մնայ : Վար կ'իջնէ, տանը դուռը բաց կը գտնէ, կը մտնէ ներս , ձայն կուտայ, լսող չըլլար, եւ տեսած սպաննուածներէն սարսափահար, կը վազէ դուրս, կը հեռաձայնէ ազգականներու :

Այժմէն կարելի չէ որոշ դրդապատճառ եզրակացնել : Կարծիքներու հաւանականութիւնը կը դառնայ քաղաքական « մթին ծալքերով » գործուած ոճիր մը եւ կամ սեռային անըմբռնելի վայրագ հաշիւի մը վրայ : Գողութեան որեւէ հետք նշմարելի չէր : Տիկնոջ ոսկիէ ապարանջանները դաստակին վրայ էին : Ապրանքներով լեցուն սենեակէ բան վերցուած չէր երեւեր :

Կիպրոսի քաղաքական ներքին կացութիւնը կը մնայ չափազանց մտահոգիչ :

ՏՈՔԹ. Ա. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ (*)

Ինչպէս տեսնուեցաւ, առաջին Եւրոպացիները, որոնք ծովի ճամբով ոտք դրին Հնսկաստան, Փորթուկալցիներ էին : 1510ին անոնք գրաւեցին Կօա նաւահանգիստը, Հնդկաստանի արեւմտեան եզերքը, իսկ 1538ին անցան Հնդկաստանի հիւսիս – արեւելեան ծովափը, ուր առեւտրական կայան հաստատեցին, արդի Կալկաթայի մօտ :

Փորթուկալցիներու այդ դրաւումները առեւտրական նպատակով էին : Բայց այս նոր տեսակի առեւտուր մըն էր : Փորթուկալցի վաճառականներուն կը հետեւէին հրազէնները : Հնդիկները դիմադրեցին, բայց եկաւ օր մը, երբ եւրոպական թնդանօթներ հարկադրեցին զանոնք լռել : Այս զինեալ վաճառականութիւնը կամաց – կամաց տարածուեցաւ Հնդկաստանի մէջ եւ յեղաշրջեց Փորթուկալի առեւտրական կեանքը : Ասիական ճոխ ապրանքներով եւ հարուստ արդիւնաբերութիւններով լեցուեցաւ Լիզպոնը, որ սկսաւ ծաղկիլ, մեծնալ եւ Եւրոպայի ամենամեծ առեւտրական կեդրոններէն մէկը դառնալ :

Ժամանակ մը Փորթուկալցիները միայն իրաւունք ունէին ծովային ուղիներով առեւտուր ընելու Հնդկաստանի հետ եւ մնացեալ եւրոպական ազգերը, հնդկական ապրանքներ գնելու համար, պէտք է երթային Փորթուկալի մայրաքաղաքը Լիզպոն :

Բայց երկար չտեւեց Փորթուկալցիներու առեւտրական մենաշնորհը : ԺԶ. դարու վերջերը անոնց տեղը սկսան բրռնել փոքրիկ, աղքատ եւ անհիւրասէր Հոլանտացիները, որոնց նաւերը տիրապետող հանդիսացան ծովերու վրայ, զէնքի ուժով եւ վանեցին Փորթուկալցիները շատ տեղերէ :

1603ին Հնդկաստանի հետ առեւտուր ընող հոլանտական մանր վաճառականական ընկերութիւնները միացան, կազմեցին մեծ ընկերութիւն մը, որ ստացաւ « Հնդկական » անունը : Ամբողջ Հարաւային Ասիան, Արաբիայէն մինչեւ Ճափոն, Հոլանտացիները կը շահագործէին : Հնդկական ընկերութիւնը կատարեալ պետութիւն մըն էր, որ կը պահէր զինուորական զունդեր, իրաւունք ունէր պատերազմ հրատարակելու իշխողներուն դէմ, շինելու բերդեր, դաշնակցութիւններ կնքելու, հաշտութեան պայմաններ առաջարկելու եւն. :

ԺԶ. դարուն կէսէն կը գործէր նաեւ Լեւանդեան ընկերութիւնը, որ առեւտուր կ'ընէր Թուրքիոյ հետ : Ապա Հոլանտացիներու դէմ ասպարէզ եկան Անգլիացիները նախանձելով Հոլանտացիներու յաջողութեան վրայ : Անգլիացի վաճառականները հիմնեցին հնդկական ընկերութիւնը 1601ին, Եղիսաբէթ Ա. թագուհիի հրովարտակով : Ֆրանսական ընկերութիւն մըն ալ հիմնուեցաւ 1624ին՝ Հնդկական Առեւտրական Ընկերութիւն անունով :

1612ին Սուրաթի մէջ հիմնուեցաւ առաջին շահատունը (fոնթուար), այսինքն Եւրոպացիներու ոտքի կռուանը (1) : ԺԷ. դարու ընթացքին այդ շահաստաններու թիւը բազմացաւ զանազան տեղեր :

Հայերը, որոնք Հնդկաստան փութացած էին հիւսիսէն ցամաքի ճամբով, ինչպէս ըսուեցաւ, Հնդկաստանի ներքնաշխարհին ապրանքները եւ բերքերը սկսան ծովեզերք փոխադրել, որպէսզի եւրոպական նաւերը բեռցնեն :

Հայ վաճառականները հետզհետէ աւելի ընդարձակեցին իրենց գործառնութիւնները եւ սկսան նոյնիսկ Պարսկաստան – Մոսկուա ճանապարհով Պալթիկ ծով եւ Հիւսիսային Եւրոպա ապրանք փոխադրել կամ Կոստանդնուպոլիս, ըԶմիւռնիա եւ Տրապիզոն ուղարկել :

Այս կերպով, ԺԷ. դարուն սկիզբը Նոր Ջուղա հաստատուած Հայերը իրենց նորահաստատ բնակավայրը դարձուցին առեւտրական կարեւոր կեդրոն մը : Մասնաւորապէս Նոր – Ջուղայի առեւտրական կարեւորութիւնը աւելի շեշտուեցաւ, երբ Շահ Աբաս իր թագաւորութեան վերջին տարիները դաշնակցութիւն կընքեց Հնդկաստանի անգլիական ընկերութեան հետ եւ անոր օգնութեամբ գրաւեց Փորթուկալցիներուն ձեռքէն Հիւրմիւզի նեղուցի եզերքի գեղեցիկ նաւահանգիստը, զոր իր անունով կոչեց Պենտեր – Աբաս : Այս ճամբան Հնդկաստանի հետ Հայոց առեւտրական յարաբերութիւններուն համար շատ կարեւոր դեր կատարեց :

Հայերը ԺԸ. դարուն սկիզբները Հնդկաստանի մոնղոլ թագաւորութեան մէջ առանձնաշնորհեալ վիճակ ունէին եւ նոյնիսկ Անգլիացիներէն տասը տարի առաջ հրովարտակով մասնաւոր արտօնութիւններ ստացած էին, Ստեփանոս վարդապետի շնորհիւ : Այս վարդապետը կ'ընկերանար Պատրշահին, անոր Քապուլէն ճամբայ ելած ժամանակ : Ան, Քապուլ կը գտնուէր իբր հոգեւոր հովիւ Աֆղանիստանի Հայոց, այնտեղ ղրկուած ըլլալով Նոր – Ջուղայի առաջնորդ Դաւիթ եպիսկոպոսի կողմէ (2) :

Ստեփանոս վարդապետ իբր թէ Փենճապի Ռովի գետին վրայ հրաշք կը գործէ եւ սիրելի կը դառնայ Պատրշահին : Օգտուելով առիթէն, Ստեփանոս կը

(1) Շահաստան բառը գործածած եմ իբր համապատասխան, իսկ Հ. Եղիա Փեչիկեան («Բազմավէպ » 1937, էջ 69) կը գործածէ գործակալատուն բառը :

(2) Թովմաս Խոճամալեան, (ազգասէր», Ա. թիւ 16) :

ներկայացնէ սա երեք խնդրանքները.—

1.— Ամէն Հայ ազատ ըլլայ :

2.— Եթէ Հայոց ազգէն մէկը մեռնի, անոր ինչքերը, շարժական թէ անշարժ, Հայոց ազգին սեփականութիւնը դառնան եւ ուրիշներ չմիջամտեն :

3.— Մալ – Մերէս, Խարջի, Խարջէն կէս ռուփի տան, մաքս՝ հարիւրին երեք եւ կէս, ինչ զգեստ որ ուզեն հագնին եւ ուր որ ուզեն երթան :

Այսպէս, Հայերը, եթէ ոչ Հնդկաստանի մէն կողմերը, գէթ զանազան կարեւոր շրջաններուն մէջ ուշադրաւ եղան եւ ունեցան առանձնայատուկ դիրք մը, եւ սերտ յարաբերութիւններ Հնդկաստանի ծովային առեւտուրին համար իրարու հետ մրցող ազգերու հետ, որոնց նկարագրին եւ գաղթային գործերու մէջ անոնց ընդդրկած ուղղութեան մասին Ֆրանսացի հեղինակ մը այսպէս կը գրէ. «Սպանական գաղութները ունեցած են նախապէս իբր գլխաւոր նպատակ հանքերու շահագործումը, Փորթուկալցիներ՝ առեւտուր եւ պարտէզներու վրայ տրուած տուրքերու ստացումը, Հոլանտացիները եղած են իսկապէս առեւտրական, Անգլիացիները՝ միանգամայն թէ առեւտրական եւ թէ քաղաքակրթական » :

Իսկ ուրիշ հեղինակ մը ըսած է, թէ շատ լաւ յիշատակներ չեն ձգած Փորթուկալցիները, որոնք բնական միջոցներով ապրանքներ ձեռք կը բերէին եւ կը կեղեքէին ու կը հարստահարէին բնակչութիւնը :

Հայերը Փորթուկալցիներու հետ ունեցած են սերտ յարաբերութիւններ այն շրջանին, երբ անոնք Հիւրմիւզէն մինչեւ Խաղաղական զօրաւոր ուժ մը կը ներկայացնէին : Այդ միջոցին, Հայերը Հնդկաստանի ներսերէն հաւաքած ապրանքները կը բերէին փորթուկալեան տիրապետութեան ենթակայ նաւահանգիստները : Դժբախտաբար հայ – փորթուկալեան յարաբերութիւններուն վրայ լիակատար տեղեկութիւններ չունինք, որովհետեւ փորթուկալեան տիրապետութիւնը ժամանակով հնագոյնը եւ տեւողութեամբ ամէնէն կարճը եղած է :

Փորթուկալցիներըբ ինչպէս Ափրիկէի բնիկներուն մէջ քրիստոնէութեան իբր քարոզիչ աշխատած էին, նոյնը փորձած են Հնդկաստանի մէջ՝ տեղացիները քրիստոնեայ դարձնելու համար : Այս ուղղութեամբ Հայերն ալ աշխատած են եւ թերեւս ասոր համար է, որ Փորթուկալցիները մոլեռանդ կաթողիկեններ ըլլալով հանդերձ, բարեկամական յարաբերութիւններ մշակած են Հայերուն հետ եւ նոյնիսկ կրօնական անխտրական ոգի ցոյց տուած են անոր համար, որ հայ եկեղեցականներ, եւ թերեւս նաեւ մեզի դաւանակից Ասորի Եկեղեցիին պաշտօեաները, փորթուկալցի կաթողիկէ եկեղեցականներու հետ գործակցած են քրիստոնէութիւնը տարածելու Հնդկաստանի բնիկներուն մէջ :

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

(1 Շար.)

(*) Այս յօդուածաշարքին առաջին մասը տե՛ս Յառաջ՝ Փետրուար 4, 5, 7, 8, 11 :

ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՄԵՐԳ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Անցեալ տարուան իր անդրանիկ «Հոգեւոր Համերգ»ին յաջողութենէն քաջալերուած, Վարդանանց Ասպետներու Եղբայրակցութիւնը՝ ա1լ աւելի մեծ համերգ մը կազմակերպած էր այս տարի Փետրուար 23ին, Կավօ սրահին մէջ :

Երաժշտական նիստի մը յաջողութիւնը կ'ապահովեն՝ ունկնդիրներու բազմութեան ստուարութիւնը, յայտագրի հասուն ընտրութիւնը, կատարելութեան մերձեցող գործադրութիւնը : Կավոյի նուագահանդէսին առիթով՝ լիովին դրական էր առաջինը, առաւել կամ նուազ բացասական երկրորդ ու երրորդ պայմանը :

Սահմանումով թէեւ հոգեւոր, համերգին յայտագիրը բաղկացած էր երեք մասէ՝ առաջինը ու վերջինը աշխարհիկ :

Առաջինը՝ տաւիղի մենանուագ, Շուշան Միլտոնեանի կատարումով : Միջազգային արժէքի եւ համբաւի հասած այս երիտասարդ եւ շնորհալի տաւղահարուհին, իր նուագով անգամ մը եւս փաստեց, իր բնածին եւ Վենետիկի երաժշտանոցը կատարած լուրջ ուսումով զարգացած ձիրքերը : Արդարեւ, Պախէլ Պրոկոֆիեւ, Լիսթէն Տըպիւսի եւ այլ հեղինակներու յօրինումներուն հաւասարապէս յաջող նուագով, ան ի յայտ բերաւ մատներու ճշգրիտ ու ճկուն խաղ ոտնակի ճարտար ու տեղին գործածութիւն, մեկնարկութեան ստէպ անձնական եւ նրբաձայն արտայայտութիւն, ընդհանուր առմամբ՝ կատարելութեան շատ մօտ արուեստ մը : Մա'Այանի երգահանին «Մաքամաղ» շարադրութիւնը, իր առաձգական կշռոյթով եւ յղկուած ընդդիմաձայներով արդէն այնքան հաճելի ա'լ աւելի դարձուց Շուշան Միլտոնեան իր թաքուն ապրումին՝ հաղորդական գրսեւորումով :

Գնահատական երկար ծափերուն պարտադիր հրաւէրով, յայտագրէ դուրս նուագ մը եւս շահեցան տաւիղի սիրահարներկաները :

Յետ միջնարարի երկրորդ մասը՝ ամբողջութեամբ խմբերգային, նուիրուած էր հոգեւոր եւ աշխարհիկ երգերու, գլխաւորաբար մեծն Կոմիտասի անսահմանվաստակէն քաղուած : Օտար չորս հեղինակներու յօրինումներէն, առաջին ունկնդրութեան մը բնականաբար վաղանցուկ տպաւորութեամբ իսկ, հոգեւոր գրաւ էր Հ. Էմիլ Մարթէնի « Ի խորոյ բազմաձայն երգը :

Փարիզի Սէնթ – Էօսթաշ եկեղեցի

ՀԱՃՈՅՔԻ ՀԱՄԱՐ

Բ.

Յերեկները ժամանակ կը գտնէ քանի մը գրասենեակ այցելելու, ու Բերա ելլելով այն օրը, ընդունելութիւն ունեցող տիկնոջ երթալու. հոն առատ հունձք կայ : Իրիկունները իր կեդրոնավայրը Փըթի – Շանի պարտէզն է, ուր քանի մը անգամ կը մտնէ կ'ելլէ : Մեծ դիւրութիւններ կուտայ տանը խոհարարին ու սպասաւորին՝ ծառաներուն սրճարանները երթալու. գիշերը ճաշէն յետոյ, դուրս ելլելէն առաջ, գիտէ ճարտարօրէն խօսեցնել տալ զանոնք. շատ բան քաղած է ուրիշներու ծառաներէ տուներու ներքին գաղտնիքներուն վրայ : Գիշերներն ընտանեկան այցելութիւններ տալէ առաջ անպատճառ պիտի այցելէ Լիւքսէնպուրկ, Սանդրալ, Եանիին : Այցելութիւններէն յետոյ պիտի հանդիպի Ասլանիտէսին : Նոր Թատրոնին այրելը դառն հարուած մը եղաւ Էտուարտին համար : Շատ թախծութիւններ փարատած է ու կը փարատէ : Ու քանի՛ դժբախտներ չեն գիտեր թէ իրենց արցունքները որո՞ւ կը պարտին :

Գույումճեան էֆէնտի ամէն միջոց ձեռք առած էր գաղտնի պահելու համար նշանտուքին նախապատրաստութիւնները : Եթէ երբեք ոեւէ արգելքի հանդիպէր այդ խորհուրդին իրագործումը, փափկանկատ երիտասարդը չէր ուզեր որ աղջկան մը անունը հրապարակ նետուի ու հարուած կրէ : Գաղտնապահութիւնը կատարելապէս յաջողած էր, ու Կիրակի օրը, նշանտուքէն ետքը, լուրը հրապարակ ելաւ :

Իր ասպարէզին մէջ Էտուարտ երբեք այսպիսի խաղի մը չէր հանդիպած : Երբ պարտէզին մէջ բարեկամները զինքը հեղնեցին, զգաց թէ իր վարկը մեծ հարուած կրած է առաջնութիւն չունենալով իմանալու եւ հռչակելու Բերայի Հայոց կեանքին վերջի տարուան ամէնէն մեծ պատահարը : Ոչ Գույումճեանի եւ ոչ Ստեփանեանի ներեց : Եւ յոյսը բախտին վրայ էր վերահաստատելու համար իր սասանած համբաւը :

Գ.

Էտուարտ յաջորդ կիրակին աչքի լոյսի գնաց Գույումճեանի. իսկ Ստեփանեաններուն համար լուր օր մը լաւագոյն համարեց. հաւանօրէն մինակ կ'ըլլային մայր ու աղջիկ, խօսակցութիւններէն կրնար օգտուիլ : Անախորժ տպաւորութիւն մը զգաց սակայն երբ հոն գտաւ Սարէնեան Գարեգին էֆէնտին որ քիչ մը ծանօթ էր իրեն : Շատ երեւցող մը չէր Բերայի ընտանեկան շրջանակներուն մէջ, ի՞նչ յատուկ պատճառ ունէր լուր օր մը այցելելու այդ քաշուած ընտանիքին : Էտուարտի հետաքրքրութիւնը արթնցած էր. ռունգերը հոտ կ'առնէին : Այցելութիւնը բաւական երկարեց. օրիորդ ըՍտեփանեանի հետ բռնուեցաւ այնպիսի խօսակցութեան մը որ շուտ չէր վերջանար : Ոչ Ստեփանեանները, ոչ Գարեգին ճիշդ գաղափար մը չունէին Էտուարտի մասնագիտական յատկութեանց մասին :

Ժամ մը ետքը Էտուարտ երբ ելաւ մեկնելու համար, դիտեց որ Գարեգին այցելութիւնը երկարելու տրամադիր է. բան մը կար : Կասկածը ստուգութեան փոխուեցաւ երբ ակնթարթի մը մէջ նըշմարեց Տիկին Ստեփանեանի ակնարկը, խնդրանք մըն էր Գարեգինի որ մեկնի : Այդ րոպէին Էտուարտ շատ բան հասկըցաւ : Գարեգին մնալ ուզած էր եւ Տիկին Ստեփանեան զգալով թէ անյարմար էր աչքի լոյսի այցելութիւն մը այսքան երկարելը ուրիշի մը քով, նշանացի մեկնելու հրահանգ տուած էր : Անշուշտ չէր ուզեր որ կասկած մը արթննայ : Ուրեմն բան մը կար մէջերնին : Ու երբ դուրս ելան Գարեգինի հետ, անոր ակներեւ սրտնեղութիւնը իր կասկածները ամրապընդելու կը ծառայէր :

Էտուարտ մտազբաղ թափառեցաւ : Սկսաւ յիշել Տիկին Ստեփանեանի կեանքին վերաբերեալ ամէն դէպքերը : Ապշեցաւ միայն որ այդ կինը եւ իր աղջիկը մինչեւ հիմա չէին գրաւած ոչ իրեն ուրիշին ուշադրութիւնը : Երբեք ամ նաթեթեւ բամբասանք մը չէր ծանրացած անոնց վրայ : Ինչո՞ւ : Կարելի՞ որ այդքան երիտասարդ այրի մը որ մա իսկ հազիւ քսանըեօթը – քսանըտարեկան կ'երեւար, տասնըեօթը ապրած ըլլար առանց սիրային վէպի Չէ, բնականի դէմ էր այդպիսի ենթադրութիւն մը : Անոր կեանքին մէջ ան շուշտ գաղտնիք մը կար : Կը զարմանա թէ ինչպէս մինչեւ հիմա իր խորաթափանց աչքերուն անթափանցելի մնա էր այդ կեանքը :

Ու Գարեգին Սարէնեանը : Միտքը բաւ թէ անոր վրայ ալ բան մը չէր ուած : Նիւթական կարողութեան ամ համակրելի, տաղանդաւոր այդ փաստաբանը չէր ապրած սիրային քով մը : Անոր վրայ ալ բան մը չէր ուած, մոռցուած մնացած էր : Ու մտերմական ակնարկներ կը փոխանակ ին կեանքէ այդ երկու զրկուածներ Բան մը կար : Նոր հանքի մը երակը տած էր, կրնար շահագործել : Մոռ Կիրակի օրուան դառնութիւնը :

Հիմա ալ բանը գործը Սարէնեանի Տիկին Ստեփանեանի հետամուտ ըլլ լըն էր :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐ

(3 Շար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԿԵՄՆՔԸ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Վիեն, (Յառաջ).— Տարեկան մեծ արձակուրդներէն եւաք, զազուքներուն կեանքը որոշ եռուզեռի ենթակայ կ'ըլլայ։ Ժամանակին, մշակութային, մարզական, միութենական եւ մանաւանդ կուսակցական մինչեւ իսկ կրօնական ձեռնարկները իրար կը հրմշտկին։ Ամէն կիրակի, կամ Շաբաթ իրիկուն, ձեռնարկ մը տեղի կ'ունենար եւ որուն, ըստ կարեւորութեան եւ ճոխութեան, մեծ թիւով հայրենակիցներ ներկայ կը զտնուէին։

Այո՛, այսպէս էր մօտիկ անցեալին մէջ.— Դժբախտաբար ներկայիս, Վիեննի մէջ եւ անշուշտ՝ այլուր, աշխատաւոր շարքերը նօսրացած՝ եռանդը պակսած է մեր համեստ հաւաքական մէկ թեւին վրայ.— կը մնայ միւս թեւը, աւելի հաստատակամ եւ դիտակից, որուն չը նորհիւ պարբերական հանդէսներ, տա րեդարձի ոճնակատարութիւններ տեղի կ'ունենան գրեթէ ժամանակագրական ճշդապահութեամբ։

Եթէ մարզական դետնի վրայ որոշ աշխուժութիւն կը նշմարուի, անդին հայրենակիցներն դասընթացքները իրենց համայքը եւ կարեւորութիւնը կը կորսնցնեն հետզհետէ։

Ուրիշ նկատելի կէտ մը. որքան մեր մէջ զարդացման մակարդակը կը բարձրանայ, եւ մեր ապրելակերպը կը ճոխանայ, նոյնքան աւ ուժացումը, կղզիացումը եկած կը տիրէն մեր վրայ անզգալաբար։ Ընդհանուր առմամբ՝ թուլութիւնը եւ կամ վհատութիւնը իրենց թոյնը կը ներարկեն մեր երակներուն մէջ։

Եւ չեմ սխալիր — եթէ ըսեմ որ մեր Ազգային Միութիւնն ալ ազդուած է այս վտանգաւոր ներարկումէն։

×

Հ. Ց. Դ.— Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը ոճնախմբուեցաւ ինկոյթով մը, այս կիրակի, 23 Փետրը — ուար Համօ Ohանջեանեան սրահին մէջ։

«Անի» կոմիտէն ստանձնած էր այս յիշատակելի տարեդարձին նախաձեռնութիւնը։

Ինչպէս միշտ, միայն հաւատաւոր եւ դիտակից բազմութիւն մը եկած էր յարդելու այդ յանդուգն ապստամբութեան տիթով զոհուած հերոսներու յիշատակը։

Ընկեր Յովհ. Ուզունեան, հակիրճ, բայց բովանդակալից խօսքերով, հանդէսին բացումը կատարելով, անմիջապէս հրաւիրեց օրուան բանախօսը՝ ընկեր Ս. Սիսլեան (Կրընոպլէն) որ պարզէ Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան պատմականը եւ մանաւանդ անոր խորիմաստ նշանակութիւնը։

Յարդելի բանախօսին առաջարկով, մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ, յարդեցինք երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի յիշատակը, որուն առաջին տարեդարձի առիթով այս օրերուն կը կատարուին հոդեհանդստեան պաշտօնները։

Ընկեր Ս. Սիսլեան, չարունակելով իր խօսքը, չեշտը դրաւ պատմական այն իրողութեան վրայ թէ անկախութեան ոդին եւ անսահման սէրը ազատութեան, ստիպեցին հայ ժողովուրդը դիմելու սրբազան խենթութեան մը, խրոխտ եւ վճռական ըմբոստացումի։ Եւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբ տակ կռուելով, Հայաստանէն դուրս վռնտելու կարմիր տիրակալները եւ անոր ամէն տեսակի գործակալները։ Ահա փետրուար 18ի նշանակութիւնը, ամբողջական եւ յստակ։

Անշուշտ, ամէնքը գիտեն որ այս այս յաղթանակը երկար չտեւեց։

Հսկայ եւ բազմապատիկ ուժերով, ներքին եւ արտաքին զանազան դաւադրութիւններով, ի վերջոյ կարմիր իշխանութիւնը նորէն եկաւ եւ հաստատուեցաւ մեր հայրենիքին մէջ։

Մեր բանախօսը եզրափակելով յուսադրիչ արտայայտութիւններ ըրաւ ապագայի մասին։

Ինչպէսքը վարպետօրէն վարեց ընկեր Յակոբ Կօշկակարեան (Վալանսէն)։ Ցաջորդաբար եւ մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ եւ մեներգներ։ Խմբական եւ յեղափոխական երգերը սեղանէ սեղան թռղացին։ Նախանձախնդիր եռանդով՝ ներկաներէն չատեր խօսք առին յայտնելու համար իրենց ցաւերը ի տես համաճարակ դարձած անտարբերութեան եւ ինչու չըսել վրդովիչ օտարացման։

Մասնաւորաբար մեր երիտասարդներու բացակայութիւնը մեր ձեռնարկներէն, դանազան առաջարկներու դուռ բացաւ։ — Ուչ առեն, երեկոյեան, խնջոյքը եւ տարեդարձի ոճնակատարութիւնը, յորելական երգուած «Մեր Հայրենիք»ով վերջացաւ։

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ.— Կապոյտ Խաչի մեր բնակերուհիները, միշտ պատնէշին վրայ, կը պահեն իրենց հայերէնի դասընթացքները քաղաքիս երեք թաղամասերուն մէջ։ Եւ եթէ անըմբռնելի կերպով, ա չակերտութեան թիւը կը պակսի տարուէ տարի, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ձեռնթափ չըլլար։

Անցեալ Դեկտեմբեր 7ին, մեծ պատրաստութեամբ տեղի ունեցաւ իր տարեկան պարահանդէսը։ Իսկ Յունուար 12ին, կիրակի, Սէրթլը Կաթոլիքի մեծ սրահին մէջ ոճնուեցաւ աւանդական «Մանուկ — ներու Օր»ը։ Ընկերուհի Ովսաննա Խօքսիւզեան, իրրեւ նախագահ, իր բացման ըրաւոր ճառին մէջ երկարօրէն խօսեցաւ Կապոյտ Խաչի բազմապիսի գործունէութեանց չուրջ.— եւ թելադրեց ծնողքներուն ըլլալ աւելի հետաքրքիր եւ ըծա — խնդիր իրենց զաւակներու ազգային դիտակցութեան եւ դաստիարակութեան հանդէպ։ Երեք դասընթացքներու ուսուցիչը՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան սրտցաւօրէն հրաւիրեց ներկաները թեւ ու թիկունք կանգնիլ Կապոյտ Խաչին, աւելի եռան դով եւ գործնական միջոցներով ապահովելու համար հայապահպանման կենսական գործը։

Եղան արտասանութիւններ աչակերտութեան կողմէ եւ որոնց յաջորդեցին խմբերգական պարեր ղեկավարութեամբ Տիկին Անժէլ Գալիքեանի եւ ընկերակցութեամբ Պանճոյի եւ դաշնակի (ընկ. Ալ. Ալեքսանեան, Օր. Նազ. Զաքարեան)։

Երկու օրիորդներ, Եւա Ռոսիքեան եւ Նազենիկ Զաքարեան Կովկասեան զոյգ — պարով մը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին սրահին մէջ, այնպէս որ ըտիպ — ուեցան կրկնել իրենց պարը։

Շատ կարճատեւ նուիրատուութիւն մը, Կապոյտ Խաչի համեստ դանձին ապահովեց 295 Ֆրանքի դումարը։ Իսկ Պ. Արտաշէս Զաքարեան, միշտ հաւատարիմ եւ դնահատող մը Կապոյտ Խաչի մեր գործերու տարած աշխատանքին, քան Ֆր. նուիրելով ոճնածառի կնքահայրութիւնը ստանձնեց ներկաներուն խանդավառ ծափերուն տակ։

Եւ ահա, մէկէն բեմին վրայ երեւցաւ սրահին մէջ գտնուող մանուկներու բանակը։ Կաղանդ պապան (ընկ. Ալ. Ալեքսանեան) եկաւ կաղն ի կաղ եւ ծանրաբեռնուած։ Քանի մը բարեմաղթական եւ խրատական խօսքերէ ետք, սկսաւ բաչխել միրգերով եւ թարմ պտուղներով լեցուն ծրարները, ինչպէս նաեւ, միայն դպրոցներու աչակերտութեան աւելիով՝ մատիտներ եւ գնգոյշ խաղալիկներ։

Հեռաւոր Սթրազպուրկէն, հայրենակից Շ. Քանեան, իրրեւ բարեկամ Կապոյտ Խաչի, նուիրած էր այս առիթիւ 35ի մօտ ճաղար — խաղալիքներ։

×

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ.— Մեր Նոր Սերունդի տղաքը կը հետեւին կանոնաւոր կերպով իրենց կազմակերպութեան ծրագրին եւ ցուցմունքներուն։ Այնպէս որ, կարելի չէ խօսիլ արտակարգ դործունէութեան մը մասին։

Հրապարակային դասախօսութենէ մը եւաք, Յունուար 25ին տեղի ունեցաւ իրենց տարեկան պարահանդէսը քաղաքիս Սալ ոէ Ֆէթի մեծ սրահներուն մէջ։

×

Հ. Մ. Ը. Մ.— Մեր տղոց մարզական եղանակը անյաջողութիւններ միայն արձանագրեց։ Թուլութիւնը թէեւ համատարած երեւոյթ է այս օրերուն, սակայն պէտք է սթափում մը։ Վերջերս, Յունուար 31ին, Ուրբաթ իրիկունը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը, հայրենակից Խաչիկ Պետրոսեանի սրճարանին մէջ, ճոխ սեղանի մը չուրջ հաւաքած էր մարզիկները եւ վարչական անդամները եւ համակիրներ.— եւ այդ պատեհ առիթով վերակազմումի, սթափումի ծրագիրներ մշակուեցան։ Ներկայ սեղանակիցներէն չատեր կարդով խօսք առին յուսադրական դդացումներով դեղուն։

×

ՀԱՅԿ. ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ.— Այս երիտասարդական Միութիւնը, որոշ լուրջ ճիդեր կը յայտնէ ժամանակէ մը ի վեր։ Ինչպէս կ'երեւայ կ'ուզէ դեր մը ստանձնել հայ իրականութեան մէջ գործի լծուելու լուրջ մտայնութիւն կը նշմարուի. ինչ որ չատ մխիթարական է։ Այս իմաստով, Շաբաթ իրիկունը.— Փետրուար 22, Փարիզէն, Լիոնէն,, Վալանսէն եւ Մարսէյլէն եկած վարչական ներկայացուցիչներ, իրենց միութեան կողմէ հրաւիրուած Վիէնի հասարակութեան առջեւ պարզեցին իրենց կանոնադիր ծրագիրը եւ այդ երկսեռ չարժման յայտարերը։ Մեր մաղթանքն է որ չուտով գործի լծուին եւ աչխատին մեր փոքր «ածուին» համար։

Կ. Տ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ (43)

ԽՈՂԵԴԱՆ

Այդ բնակատեղին չատ հին էր։ Վանքի չինութիւնից դեռ չատ առաջ դա եղել էր Հայոց մեծ պատմիչների եւ թարգմանիչների անդրանիկ ամառանոցը։ Այդտեղ էին իրենց մատեանները դրել Մովսէս Խորենացին, Մեսրոպ Մաչտոցը, Դաւիթ Անյաղթը, Եղնիկ Կողբացին եւ ուրիշներ։

Վաղ դարունքից սկսւում էին այդ նչաւոր վանքի ոճնախմբութիւնները եւ հանդէսները։ Վանքի մօտիկութիւնը, նկարչական դիրքը եւ հովասուն ծառաստանները ամէն կիրակի դէպի այդ վայրն էին դրաւում Մուշ քաղաքի եւ նրա հարեան գիւղերի հազարաւոր բնակիչներ։

Խոզեդանը եւ Դաչտադէմցի Գէորգը վանքին մօտեցան արեւմտեան կողմից։ Քարէ վեց բարակ սիւների վրայ կանգնած էր ահագին գանգակատունը երեք յարկանի, որի վերի յարկում կախուած էին հինգ մեծ զանգակներ։ Ներքեւի յարկում էր մեծ սրահ, որի պատերի վրայ նկարուած էին հին ժամանակների սրբերի պատկերներ։ Սրահի մէջտեղում կանգնած էր մի մեծ խաչ, որի ոտքի մօտ դրուած էր մի մեծ տապանաքար։ Տապանաքարի վրայ փորագրուած էին հետեւեալ տողերը։

Ես Գրիգոր Մամիկոնեան եմ,
Որ ինձ շինեցի այս տեղ,
Ես ինձ համար եմ շինել,
Ոչ ուրիշի համար։

Տապանաքարի ներքեւի մասում կար մի մեծ անցք, որի միջից երեւում էին մարդկային ոսկորներ։

Խոզեդանը եւ Դաչտադէմցի Գէորգը մտան վանքի բակը։ Բակում ոչ ոք չկար։ Ամէնքն էլ գնացել էին ոճնախմբութեան։ Միայն մի ծերունի էր մնացել, որ վանքի պահապանն էր։ Նա նստած էր մի քարի վրայ եւ ուտում էր։ Նրա դէմքի սաստիկ արտայայտութիւնը երբեմն երբեմն մեղմանում էր պայծառանալու չափ եւ, վերստին մըթնելով, ահեղ թուխպի պէս կուտակւում էր նրա թանձր յօնքերի վրայ, որ եղերուած էին իր դդակի չուրջը ոլորուած մեւաքսեայ փուչուս սեւ ծոպերով։ Իր ցեղի եւ ընտանիքի հետ կապուած մի սոսկալի ոճիր հարկադրել էր նրան վաղ հասակից թողնել չինականի խաղաղ աչխատանքը եւ խաչէ, աւետարանի ու դասոյնի վրայ երդուելով՝ բարձրանալ սար։

Գոմսայ Մելիքի աչ կողքին նստած էր Շերուանչեխցի յայտնի Ֆիղայի Զուլումաթ Սմբատը, որ համարւում էր Մելիքի օգնականը։ Սրա հօր գլխին օսմանցիք չիկացած թաս էին դրել եւ խոչտանդելով սպանել։

Զուլումաթ Սմբատի կողքին նստած էր մի երրորդ չինական, որին Ընկնաւոր Մանոն էին կոչում։

Սա Մշոյ Առնիստ գիւղացի էր, Օսմանցի հարկահաւաքները քշել տարել էին սրա անասունների կէսը։ Միւս կէսը կոտորուել էր ժանտախտից մէկ օրուայ ընթացքում։ Մնացել էր միայն մէկ դոմշի ճակ։

Դա ինքը Գոմսայ Մելիքն էր։

Նրա դէմքի սաստիկ արտայայտութիւնը երբեմն երբեմն մեղմանում էր պայծառանալու չափ եւ, վերստին մըթնելով, ահեղ թուխպի պէս կուտակւում էր նրա թանձր յօնքերի վրայ, որ եղերուած էին իր դդակի չուրջը ոլորուած մեւաքսեայ փուչուս սեւ ծոպերով։ Իր ցեղի եւ ընտանիքի հետ կապուած մի սոսկալի ոճիր հարկադրել էր նրան վաղ հասակից թողնել չինականի խաղաղ աչխատանքը եւ խաչէ, աւետարանի ու դասոյնի վրայ երդուելով՝ բարձրանալ սար։

Գոմսայ Մելիքի աչ կողքին նստած էր Շերուանչեխցի յայտնի Ֆիղայի Զուլումաթ Սմբատը, որ համարւում էր Մելիքի օգնականը։ Սրա հօր գլխին օսմանցիք չիկացած թաս էին դրել եւ խոչտանդելով սպանել։

Զուլումաթ Սմբատի կողքին նստած էր մի երրորդ չինական, որին Ընկնաւոր Մանոն էին կոչում։

Սա Մշոյ Առնիստ գիւղացի էր, Օսմանցի հարկահաւաքները քշել տարել էին սրա անասունների կէսը։ Միւս կէսը կոտորուել էր ժանտախտից մէկ օրուայ ընթացքում։ Մնացել էր միայն մէկ դոմշի ճակ։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Վարդերեան քսան Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւ-ղին, իր թոռան զինուորական ծառայու-թենէ վերադարձին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Պ. Հրանտ Գալֆայեան իր ողբ. կնոջ՝ Թերեզ Գալֆայեանի (ծնեալ Ալթունեան) մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, ինչ-պէս նաեւ իր ծնողքին եւ եղբօր յիշատա-կին քսանական Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայան-ներուն եւ տասը Ֆր. «Յառաջ»ի բարգա-ւաճման համար: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երջանկայիշատակ

ԶԱՐԵՀ Ա.

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի յիշատակին

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԻԿՆ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շրջանաւարտուհիներու եւ աշա-կերտուհիներու կողմէ:

22 Մարտ, Կիրակի, կէսօրէ ետք
ժամը 15ին
MAISON DE LA CHIMIE
28, Rue Saint-Dominique, PARIS
Métro: Invalide

Պիտի ներկայացուին
ՍԻՊԻԼԻ
Առաքինութեան Մրցանակը

եւ

LE BARON DE TOURCHEVIF
de LABICHE

Երգ, պար, արտասանութիւն

Գին 7 եւ 5 Ֆրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մա-տենաշար:

Գին՝ 10 Ֆրանք (առաքման ծախքով 11 Ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար:

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հաս-ցէով:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19, ժամը 20·30ին, 32 Բիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համա-ձայն, վարչութեան մէկ երրորդը նորո-գելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ՝ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Աղքատախը-նամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 5ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճար-ները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10·55-ին Ֆրանսական ձայնասփիւռի Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն (նախկին էռ Թէ էֆ Փրոմոսիոն) ԺԱՆ ՎԻԹՈԼՏ «Մեծ երա-ժիշտները» յայտագրին մէջ պիտի ներ-կայացնէ Կարպիս Ափրիկեանի «Հայ կրօ-նական երգեր» սալէն քանի մը կտորներ՝ «Գովեա Երուսաղէմ», «Սուրբ – Սուրբ», «Հայր Մեր», «Տէր ողոմեա» եւ «Եկեղե-ցին Հայկական»:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Որբերու Օգնութեան Մարմինը

Կը կազմակերպէ
Միջինքի առթիւ

ՄԱՆԿԱՆՑ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Ծպտեալ ըստ փափաքի

GRAND HOTEL
12, Boulevard des Capucines
Հիգշաբթի, Մարտ 5,
ժամը ճիշդ 16էն 19

Մուտք եւ նախընթրիք 10 ֆր.

COTILLONS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբին համերգը Մարտ 21ին:

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ-ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա-մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա-ւանդական ընդեղէններու եւ անու-շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե-լի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա-սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ-մա», յունական «թուրշի», «պի-պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա-նիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լո-գում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճեր-մակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա-միս, եւայլն):

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավա-ճառատուն մը, որուն ընտիր տե-սակի միսերը գոհացում կուտան ա-մէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխա-րի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տե-րեւ եւայլն:

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ
«ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ»

Երգչախումբի քառասնամեայ գործունէութեան առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 17,45-ԻՆ

Ընկերակցութեամբ՝

ՍԷՆՖՕՆԻՔ ՇՈՒԹՕ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ղեկավար՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին Օր. Օր.

ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Մ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Յայտագրին մէջ.— Կոմիտաս, Ալէմշահ, Կանաչեան, Ալթունեան եւ Տիգրանեան «ԱՆՈՒՇ»էն ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին, երգչախումբի անդամներուն, Հ. Սամուէլեան գրատուն

51, Rue Monsieur-le-Prince (DAN. 88-65)
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie, PARIS (8e), Métro: Mirosmesnil

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Աղաղարան

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Թիւ 14: 1963

Խմբագիր ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Ճոխ բովանդակութիւն, խնամուած տպագրութիւն:

Գին 12 ֆր.

Դիմել Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ,
46, Rue Richer, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 *պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բո-վանդակութիւն:*

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշ-խարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխար-ներ, Մեր գաղութները (յաւելուա-ծական) — Երգիծանք:

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ գրատան:

Գին.— թղթակազմ 16 Ֆր. լաթա-կազմ՝ 18 Ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 Ֆրանք:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմի-տէի եւ կազմակերպութեամբ Նոր Սե-րունդի: Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժա-մը 14·30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբը:

Կը հրաւիրուին համակիրները:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտ-ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին: Բո-լորընկերներու ներկայութիւնը պարտ-ւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խան-սոր խումբի պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի Հայր. Միութիւն Յաղթական Հերոսամարտի 49րդ տարի-դարձը կը տօնէ եւ Միութեան 40ամեակ Կիրակի, Մայիս 26ին, Սալ Մազընոյ մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթա-րոնին մէջ:

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն-Լազարի գիծ) ծախու է յարկաբաժին մը 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ա-մէն յարմարութիւն, հանդարտ:

Հեռաձայնել.—

Tél.: GRE. 53-33

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՄԱՐՏ
JEUDI
5 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9952 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9952

ԹՐՔՈՒՀԻԻ ԱԿՆՈՑՈՎ

—o—

ՄԵՐ ՀԱՐՍԵՐԷՆ ԵՏՔ, ԱՅՍՕՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ԱՌԵՒԱՆԳԵԼ

—o—

«Նիուզուիք» ամերիկեան մեծ շաբաթաթերթը, Փետրուար 24ի իր թիւին մէջ հրատարակած էր թրքուհիի մը նամակը՝ ուղղուած Էլիա Գազանի դէմ, որ յանդըգնե՛ր է իր վերջին ժապաւէնով, մերկացնել կարգ մը իրականութիւններ, որոնք «անհանոյ թուած են» փափկասո՛ւն Թրքուհիին :

Պէյրութի Հայկազեան Գոլէճէն խումբ մը հայ ուսանողներ վաւերական փաստարկութիւններով նամակներ ղրկած են «Նիուզուիք»ի խմբագրութեան, առ ի պատասխան թրքուհիի նամակին :

Ստորեւ կը հրատարակենք հայ երիտասարդի մը պատասխանը .

Թրքուհին դառնացեր է եւ կրակ կը ժայթքէ : Ինչո՞ւ : Որովհետեւ ոմն Էլիա Գազան, բեմադրեր է շարժապատկեր մը «Ամերիկա Ամերիկա» խորագրով, որ կը պատկերացնէ յոյն երիտասարդի մը ոդիսականը : Սթավրոս Թոփուզօղլու, Ֆիլմին հերոսին անունը, Թրքավայել չարչարանքներու բաժակը ցմրուր պարպելէ ետք, սպառած վիճակի մէջ, կ'անցնի Ամերիկա, ուր կը վերածնի :

Թրքուհին ջղայնացեր է եւ «անպատուրուեր », որովհետեւ Էլիա Գազան յանդըգնած է մէկդի շպրտել երեսին քօղը եւ ցոյց տուած ազատ աշխարհին Թուրքին իսկական դէմքը : Թրքուհին այս անգամ «պատմաբան»ի ակնոցով, հրապարակ կ'իջնէ եւ իր զայրոյթի մաղձը կը թափէ Էլիա Գազանի վրայ՝ «անիրաւուած» ժողովուրդի մը «պատիւը փրկելու համար :

Ուրեմն, դերմարդկային ճիգ մը ընելով, պահենք մեր պաղարիւնութիւնը եւ կարդանք ամերիկեան մեծագոյն շաբաթաթերթին՝ «Նուիզուիք»ի 24 Փետրուար 1964ի, «Նամակ խմբագրին» սիւնակին մէջ, սեւով ճերմակի վրայ տպուած հետեւեալ նամակը ստորագրուած Թրքուհիէ մը :

« Վախը, զոր Գազան կը զգայ հոգւոյն մէջ, անկասկած կեղծաւորի վախն է, իր նախահայրերէն մնացած ժառանգութիւն մը : Որովհետեւ, միայն Հայերը յանցաւոր են, թուրք կիներն ու մանուկները ջարդելով, բռնաբարելով եւ զանազան խժդժութիւններ գործելով Արեւելեան Նահանգները՝ Ռուսերու կողմէ գրաւուած միջոցին, անցեալ դարու վերջաւորութեան : Յանցաւոր զգալով իրենք զիրենք, կը փախչէին տարբեր երկիրներ » :

ԱՅՇԷ ԹՈՒԼՔԱ

Իսթանպուլ, Թուրքիա ,

Ահա թէ ինչ կը պատահի պատմութեան, երբ դիտուի Թրքուհիի ակնոցով : Պատմութիւնը ոչ միայն կը շրջուի, այլ կ'առասպելանայ :

Տեսնենք ի՞նչ է , առարկայական չոր պատմութիւնը փաստերու լոյսին տակ , որ այսպէս անճանաչելիօրէն խոշտանգուած է ... Թրքուհիի ճիրաններով :

Արեւելեան նահանգներու գրաւումը որուն կ'ակնարկէ Թրքուհին, 1877 – 78ի ռուսեւ Թրքական պատերազմի շրջանն է :

Արդարեւ, Ռուսերը յոգնած դիւանագիտական ուղիով, պարտադրելու Սուլթանին՝ որ գործադրէ խոստացած բարեռնորոգումները Օսմանեան կայսրութեան քրիստոնեայ շրջաններուն մէջ, կ'որոշէ սուրով կտրել գորդեան հանգոյցը : Պատերազմ կը յայտարարէ Թուրքիոյ դէմ 1877 Ապրիլ 24ին :

Բացայայտ էր որ պատերազմը պիտի վերջանար Ռուսերու յաղթանակով, տրրուած ըլլալով Ռուսերու գերակշիռ ուժը : Իսկ իր կարգին, պատմաբան Վ. Ի. Ֆորսթոր արդէն կը գուշակէր. «...Թէպէտեւ որոշ է, որ այս պատերազմը պիտի վերջանայ Թուրքիոյ պարտութեամբ, սակայն պիտի ըլլայ արիւնալի եւ յուսահատական, մասնաւորաբար Հայերուն եւ Ասիոյ մէջ գտնուող քրիստոնեաներուն համար » :

Արդեօք Ֆորսթորին խօսքերը, մարգարէութեա՞ն մը արդիւնք էին, որոնք կ'իրականանային յետագային :

Ոչ : Որովհետեւ Ֆորսթորին ծանօթ էր թէ, երբ Թուրք բանակը պարտուէր Ռուսերէն, քաւութեան նոխազը կ'ըլլային կայսրութեան քրիստոնեայ հպատակները :

Վկայութեան կանչենք անգլիացի Ճէյմըս Պրայսը, որ վաւերական հեղինակ մըն է, այս շրջանի պատմութեան մասին : «Երբ օտար բանակներ կը մտնեն Օսմանեան կայսրութեան սահմաններէն ներս, ապա ետ կը քաշուին, Թուրք զինուորը իր վրէժը կը լուծէ, կոտորելով հայ եւ պուլկարացի անզէն քրիստոնեաները» : (Տես՝ «Անդրկովկաս եւ Արարատ» էջ 425, Դ. հրատ. Նիւ Եորք, 1896) :

Ահա թէ ինչո՛ւ , « Հայերը տարբեր երկիրներ կը փախչէին» : Կը փախչէին , որովհետեւ Թուրքերը պարտուած «եկեղեցիները կը սրբապղծէին եւ կը քանդէին, գիւղերը կ'այրէին, երիտասարդ կիներ իրենց տուներէն կ'առեւանդէին եւ կը բռնաբարէին ու խեղճ ժողովուրդը կիսամեռ վիճակի մէջ էր» :

(Տես՝ Աւետաբեր, Կ. Պոլիս 1878 , Թիւ 31) :

Ճիշդ է որ « բռնաբարուող ու կոտորուող կիներ եւ երախաներ» կան, բայց անոնք Թուրք չեն, այլ Հայ են :

Կը յիշե՞ս Թրքուհի, որ Թուրք արեան ծարաւը շրթունքին ու վրէժը սրտին Հայդուկը կ'երգէր .

«... Մի վախենար հանգիստ կեցիր
պանի ջան
Կանանց երբեք ձեռք տալու չէ
վրէժխնդիր Հայ Ֆետան» :

Եթէ չես յիշեր, հարցուր մօրդ կամ մեծ մօրդ : Անշուշտ, եթէ կը ճանչնաս մայրդ կամ մեծ մայրդ ...

Անոնք պիտի ըսեն քեզի, թէ նոյնիսկ վրէժխնդիր Հայ Ֆետային կը ներէր Թուրք կիներուն ու մանուկներուն, ուր մնաց, որ եօթանասունըութի Թրքահայը պիտի յանդգնէր ձեռք բարձրացնելու Թուրքին վրայ :

Թերեւս Հայու վկայութիւնը բաւական չըլլայ : Կանչենք անգլիական մեծ օրաթերթի՝ «Թայմզ»ի պատերազմական թղթակիցը, Ս. Պ. Նորման, որ 1877–78ի պատերազմի շրջանին կը գտնուէր Թրքահայաստան : «Գիւղեր, քաղաքներ լրքուած են» կ'ըսէ Նորման : «Հունձքը հասած է՝ հնձող չկայ, ամուսիններ կ'ողբան իրենց անպատուուած կիները, իսկ ծնողքներ՝ իրենց սպաննուած զաւակները» : Շարունակելով իր ականատեսի վրկայութիւնը, Նորման կը գրէ. « Կարսի շրջակայքը չկայ քրիստոնեայ գիւղ մը՝ որ ենթակայ եղած չըլլայ Թուրք բարբարոսութեան : Պայազիտի ջարդը, 2400 սպաննուած, ոչինչ է բաղդատմամբ Ալաշկերտի շրջանի ջարդերուն» : (Տես՝ Ս. Պ. Նորման «Հայաստան եւ 1877ի Ճակատամարտը» էջ 221էն 247, Լոնտոն 1880) :

Նմանօրինակ վկայութիւններով կարելի է հատորներ կազմել, բայց ի՞նչ օգուտ, երբ Թրքուհին կը դիտէ իր ակնոցով...

Պ. ՇԵՄՄԵՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ ԼՈՒԾՈՒՄԻ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

—

ՈՒ ԹԱՆ ՏԸ ԿՈԼԸ ԿԸ ԳՈՎԷ

—o—

Ապահովութեան Խորհուրդը ցարդ չըկրցաւ լուծում մը գտնել Կիպրոսի թընճուկին : Ազգայնական Չինաստանի ներկայացուցիչ դիտելով որ խօսող չկայ վերջին նիստին, առաջարկած է նիստը յետաձգել : Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակը իր մտահոգութիւնը յայտնեց այս անվերջանալի յետաձգումներուն պատճառաւ եւ պահանջած է որ յաջորդ նիստին օրն ու ժամը որոշուի : Նախագահը այն ատեն Չորեքշաբթի նշանակեց յաջորդ նիստը եւ այդ նիստը փակուած է եօթը վայրկեան տեւելէ ետք : Կ'ըսուի թէ շատ քիչ էր այդ ժամանակամիջոցը որպէսզի անդամները կարենան ճշդել իրենց դիրքը : Խորհ. Միութիւնը, ըստ կարգ մը աղբիւրներու, գոհ չէ պատրաստուած ծրագրէն : Արդարեւ Մոսկուա չուզեր որ Կիպրոս զրկուելիք ոստիկանական միջազգային ուժը ընդհ. քարտուղարին ղեկավարութեան յանձնուի, կը նախընտրէ որ ան դրուի Ապահովութեան Խորհուրդի հովանաւորութեան ներքեւ : Նրբանցքներու լուրերու համաձայն, կը սպասուի որ Կիպրոս նոր երաշխաւորութիւններ ուզէ դէմ դնելու համար թրքական յարձակումի մը : Միշտ այն համոզումը կայ որ Մակարիոս արք. կ'ուզէ որ հարցը ծեծուի ազգաժողովին մէկ արտակարգ նիստին մէջ : Այդ պարագային խորհրդային վեթօն միակ ձեւն է հոտ հասնելու եւ հաւանաբար այդ է Մակարիոս Արք.ի սպասածը :

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ ՈՒ Թան պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, հետեւեալը ըսած է տը Կոլի մասին. «դժուար է ինծի մեկնել մեծ ազգի մը մեծ պարագլուխին խօսքն ու գործը : Շատ կը յարգեմ Չօր. տը Կոլը եւ կը խորհիմ թէ իր կարծիքն այն է որ Ֆրանսա կրնայ կարեւոր օժանդակութիւն մը բերել նոր ապագայի մը կառուցման : Ընելու իր ձեւն ու մեթոտները կարելի է տարբեր են միւս ղեկավարներէն, բայց կասկածի պէտք չէ ենթարկել իր անկեղծութիւնը : Ուրախ եմ որ ի մօտոյ զինքը պիտի տեսնեմ » :

Ֆրանսայի նախարարաց խորհուրդը որ Երեքշաբթի տեղի ունեցաւ, Թոկոյի նախագահին այցելութեան պատճառաւ (Փարիզ կը ժամանէր Չորեքշաբթի առաւօտ) զբաղած է նաեւ Կիպրոսի հարցով եւ ճշդած Ֆրանսայի դիրքը : Տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարած է թէ Ֆրանսա ոչ մէկ նախաձեռնութիւն պիտի ստանձնէ : « Ֆրանսա դէմ է կըղզիին մէջ կատարուող ջարդերուն եւ կը խորհի թէ եթէ ներկայ կանոնագիրը պահուի, հետեւանքներ են որ կը դարմանուին եւ ոչ՝ պատճառները :

Աւելցնենք սակայն որ Թրքական մամուլը շատ գոհ է Ֆրանսայէն : Հալքին Սէսի թերթը կը խորագրէ՝ Ֆրանքեւ Թուրք բարեկամութիւնը եւ Կիպրոս եւ կը գովէ Ֆրանսան «մեծ ազգ մը, արդարութեան, ազատութեան եւ ժողովրդապետութեան մեծ աւանդութիւնով մը», ապա կը խօսի «Կիպրոսի յոյն բարբարոսներուն» դէմ :

Նիկոսիոյ կառավարութեան համաձայն, Թուրք Կիպրացիները մտադիր եղած են բաժանեալ հանրապետութիւն մը հիմնելու, որ անմիջապէս պիտի ճանչցուէր Անդարայի կառավարութենէն եւ անոր օժանդակութեան դիմէր, զինուորական տեսակէտով :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

—o—

Պէյրութի մէջ սկսած են պատրաստութիւնները ի նախատեսութիւն մերձաւոր ընտրութեանց : Հ. Յ. Դ. եւ Քաթայէպ (*Ֆալանժիստ*) սկսած են խորհրդակցութիւններ ունենալ այս ուղղութեամբ : *Ազդակ* հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Մարտ 2ի թիւով .

Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Քաթայէպներու ներկայացուցիչները երկրորդ հանդիպում մը ունեցան Շաբաթ, 29 Փետրուար, կէսօրէ առաջ ժամը 11ին, Քաթայէպներու Տան մէջ : Այս հանդիպման կը մասնակցէր նաեւ նախկին նախարար եւ երեսփոխան Պ. Ֆուատ Պութրոս, որ այնքան արժանաւորապէս ներկայացուց յոյն – համայնքը լիբանանեան խորհրդարանէն ներս, վերջին չորս տարիներու ընթացքին :

Երկու կուսակցութեանց եւ Պ. Ֆուատ Պութրոսի միջեւ գոյացաւ վերջնական համաձայնութիւն մը, թէ միասին պիտի մասնակցին ընտրութեան, մէկ ցանկի մէջ : Գալով ցանկի միւս անդամներուն, յոյն–կաթողիկէ եւ բողոքական թեկնածուներուն, պիտի նշանակուին յետագայ հանդիպումներու ընթացքին :

Նոյն հանդիպման, աչքէ անցուեցաւ նաեւ Հիւսիսային Միթնի կացութիւնը , ուր եւս Դաշնակցութիւնն ու Քաթայէպները որոշած են մէկ ցանկով ներկայանալ : Այս անգամ, սկզբունքի համաձայնութիւն գոյացաւ, թէ բացի Դաշնակցութեան եւ Քաթայէպներու թեկնածուներէն, ցանկին մէջ պիտի առնուին նաեւ Չօրավար Ճեմիլ Լահուտ (մարոնի) եւ Պ. Միշէլ Մուր (Յոյն – օրթոտոքս) : Որոշուեցաւ այլ ժողով մը գումարել Պ. Ճեմիլ Լահուտի եւ Միշէլ Մուրի հետ՝ ցանկին կազմութեան եւ ընտրապայքարի վերաբերեալ այլ հարցերու քննութեան համար :

Քաթայէպները երէկ իրենց ընտրապայքարին գործնապէս սկսան Պէյրութի մէջ : Երկու հարիւրի մօտ ինքնաշարժներով , անոնք անցան մայրաքաղաքին գլխաւոր փողոցներէն, լիբանանեան դրօշակներ պարզած եւ ինքնաշարժերու վրայ փակցուցած Քաթայէպ թեկնածուներու նկարները :

1·200·000 ՔՈՒԷԱՐԿՈՂՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

1·206·000 Լիբանանցիներ քուէարկութեան իրաւունք պիտի ունենան յառաջիկայ ընտրութիւններուն : Քուէարկողները հետեւեալ ձեւով կը բաժնուին զանազան նահանգներու մէջ. Լեռնալիբանան (30 երեսոխան) 350·000 քուէարկող, Հիւսիսային Լիբանան (քսան երեսփոխան) 270·000 քուէարկող, Հարաւային Լիբանան (18 երեսփոխան) 200·000 քուէարկող, Պէքատ (15 երեսփոխան) 180·000 քուէարկող, Պէյրութ (16 երեսփոխան) 200·000 քուէարկող :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ զօրավիգ կեցած է համայնավար Չինաստանի Առողջապահութեան Միջազգային Կազմակերպութեան անդամակցելու համար : Ամերիկա շատ դժգոհ է Ֆրանսայի դիրքէն եւ կը շեշտէ թէ ծանր տարակարծութիւններ կան Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրանսայի միջեւ :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ, Ֆիտէլ Քասթրօ մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ առանց պաշտօնապէս հրաւիրելու տը Կոլը , յայտնած է թէ եթէ գայ, բարի եկած կ'ըլլայ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ.

Յայտնի է, որ հին ժամանակներէն ի վեր Հնդկաստանի մէջ Ասորիներ, Նեստորականներ, ինչպէս նաեւ Հայեր յաջողած էին քրիստոնեայ դարձնել բնիկներէն մաս մը: Ասոնցմէ անոնք, որ Հայադաւան եղած էին, Հնդկահայերուն կողմէ կը կոչուէին «երկրականք»: Կային նաեւ կաթողիկէներ, որոնք հաւանօրէն քրիստոնեայ դարձած էին փորթուկալցի կաթողիկէ կրօնաւորներու կողմէ: Թորգոմ պատրիարք Գուշակեան զանոնք կը կոչէ Կօացիներ եւ տեղացիներուն մէջ իբրեւ եւրոպական բարքի ընդունակներ ու Ֆարսիներէն անմիջապէս ետքը ամէնէն ուշադրաւ ժողովուրդը: Ասոնք, որ ծագումով բուն հնդիկ են եւ Կօա քաղաքի բնիկները, փորթուկալցի կրօնաւորներու միջոցաւ ԺԶ. դարուն դարձած են քրիստոնեայ եւ այժմ ամուր կը մնան իրենց հաւատքին մէջ: Ըստ Թորգոմ պատրիարքի, «իրենցմէ է որ Հռոմէական եկեղեցին յետոյ բազմաթիւ քարոզիչներ եւ քահանաներ ընդունեցաւ իր միսիոնարական շարքերուն մէջ, իր դաւանանքը տարածելու համար Հնդկաստանի հարաւային եւ այն մասերուն մէջ, ուր հնագոյն դարերէն ասորի եւ թերեւս հայ քարոզիչներ Արեւելեան Եկեղեցւոյ ճիւղերը հաստատած էին: Թխագոյն կերպարանքով, հնդկատիպ դիմագիծով՝ նրբամիտ եւ աշխոյժ տեղացիներ են ասոնք, որոնք ընդհանրապէս բարձրագոյն եւ խոնարհ ծառայութեան ասպարէզներու կը նուիրուին, իբրեւ պետական պաշտօնեաներ, կամ դրամատուներու, վաճառատուներու եւ շոգենաւերու պաշտօնեաներ կամ սպասաւորներ: Ջերմ են իրենց կրօնքին մէջ, կը խօսին հնդկերէն, փորթուկալերէն եւ անգլերէն, ինքզինքնին կը կոչեն փորթուկալցի (փորթուկէզ), թունդ պաշտպան են անգլիական քաղաքականութեան: Ունին բազմաթիւ եկեղեցիներ:

Փորթուկալցիներուն հետ Հայերուն ալ գործակցութիւնը եւ համերաշխ գործունէութիւնը անտարակուսելի է: Այսպէս, Հայր Պօղոս (Պար-Պօղոս) Փորթուկալցի (1521) կը պատմէ, թէ ԺԵ. դարուն վերջը կամ ԺԶ.ի սկիզբը հայ եպիսկոպոս մը եւ երեք քահանաներ եկած են Մալապարի Կուլամ քաղաքը, ուր քարոզած եւ մկրտած են շատեր: Ան կ'ըսէ, թէ որովհետեւ գինի չկար, չամիչ թրջած եւ պատարագած է:

Նոյնպէս 1561ին կը յիշուի Գոշին հայ եպիսկոպոս մը, որ կը մաքառէր լատին յիսուսեաններու հետ եւ 1589ին Գրիգոր անուն հայ սարկաւագ մը, որ ծանօթ էր Լահորի Էքպէր շահի արքունիքին մէջ: Այս սարկաւագը Կօա կուգայ, խնդրելու համար Փորթուկալի փոխարքայէն յիսուսեան քարոզիչներ:

Ամէն պարագայի մէջ ստոյգ եւ վաւերական է, որ հայ կրօնաւորներ ալ յաջողած են, եթէ ոչ շատ, գէթ քիչ թիւով Հնդիկներ հայադաւան դարձնել, ինչպէս կը հաստատէ Թաղիադեան իր «Ազգասէր» հանդէսին մէջ:

Հայերը, իբրեւ անգէն գործողներ Հնդկաստանի մէջ, բնիկ իշխանութիւններէն բարեացակամութեամբ ընդունուած էին եւ արտօնութիւններ ստացած իրենց կրօնքը ազատօրէն պաշտելու: Ասոր համար Հնդկաստանի մոնղոլ կայսրութեան մէջ արտօնուած էին 1562ին եկեղեցի մը շինելու, երբ դեռ Փորթուկալցիները նոյնիսկ յարաբերութեան մէջ չէին մոնղոլ կայսրութեան հետ:

Կաթողիկէ քարոզիչներ Հայերու հետ գործակցեցան, օգտուելու համար անոնց դրաւած դիրքերէն: Այսպէս, երբ 1571ին Կօա կուգայ Հ. Ժերոմ Քսավիէ եւ անկէ 1594ին փորթուկալեան դեսպանութեան իբրեւ անդամ կ'երթայ Էքպէրի արքունիքը, երկրին մէջ կը գտնէ հայ բնակիչներ եւ կը խօսի եղբայրական յարաբերութեանց եւ համերաշխ գործակցութեանց մասին հայ եւ փորթուկալցի հոգեւորականութեան միջեւ, այդ հեթանոս երկրին մէջ, որուն մայրաքաղաքին՝ Աքրայի մէջ հայ եկեղեցիէն ետք Փորթուկալցիներ կառուցած են իրենց սեփական եկեղեցին:

Որչափ կարելի է մակաբերել ինչ-ինչ երեւոյթներէ, միշտ կրօնական համերաշխ եւ խաղաղ յարաբերութիւններ ունեցած են Հնդկաստանի մէջ հայ եւ Փորթուկալէն եկած կաթողիկէ եկեղեցականները: Շատ մը Հայեր նոյնիսկ փորթուկալցի կաթողիկէ եկեղեցականներուն աջակցած են եւ անոնց գործունէութեան նպաստած են:

Այսպէս, ԺԸ. դարուն կէսերուն, ականաւոր հայ մը՝ Նիկողոս Ազայլարեան իր կնոջ՝ Մարգարիտի հետ Սիրխամի մէջ կաթողիկէ Փորթուկալցիներուն համար եկեղեցի մը շինած է: Ազայլարեան ասով չբաւականանալով, եկեղեցիին մօտ դպրոց եւ եկեղեցականներուն համար բնակարան շինած է:

Մինչեւ ԺԹ. դարը այս բարեկամական յարաբերութիւնները պահպանուած են, որովհետեւ 1840ին կը յիշուի, թէ Պասին քաղաքին եկեղեցիին արտօնագիրը կը հանէ Յովսէփեան անունով հայ մը, որ նոյն քաղաքին մաքսապետն էր:

Նոյնպէս ԺԹ. դարու առաջին կիսուն, Սեյինդիա բանակին սպարապետն էր երեւանցի Յակոբ Պետրոսեան, որ մեծ ծառայութիւն մատոյց Կվալիոսի մահարաճային, եւ որ պատճառ եղաւ, որ հոն հաւաքուին երեսունի չափ հայ ընտանիքներ, որոնցմէ շատերուն այրերը ծառայեցին իբր սպայ իր բանակին մէջ: Անոնցմէ ոմանք ձեռք բերին մեծ հարստութիւններ, ինչպէս մայոր Յովհաննէս, որ հինգ հարիւր հազար ռուփիի հարստութիւն դիզեց: Ուրիշ մը, երեւանցի Ոսկան, այնտեղ անցուց պերճ ու շռայլ կեանք մը: Երրորդ մը Յովհաննէս Մկրտիչ անունով, կառուցանել տուաւ «վայելուչ եկեղեցի մը եւ մեծ դրպրոց մը Աքրայի մէջ յատուկ Փորթուկէզներուն, որուն ապա թողուց մեծագոյն մասը իր ահագին հարստութեան», չի գիտցուիր, թէ ի'նչ պատճառով:

Այս նշանակելի երեւոյթներէն դուրս Հայոց փորթուկալեան ստացուածքներուն մէջ հաստատուած ըլլալը եւ առանց որեւէ առանձնաշնորհումի առեւտուրով զբաղիլը ամէն տարակոյսէ վեր է: ԺԶ. դարուն հաստատուած է, որ Հայեր կը բնակէին Կօայի մէջ, ինչպէս նաեւ Տիու կղզին: Իսրայէլ Սահրատի Կօայի մէջ յատուկ գործակալ մը ունենալը ապացոյց կրնայ համարուիլ Փորթուկալեան արտածութեան կայաններուն մէջ Հայերու գործունէութեան մասին:

Փորթուկալցի եւ հայ կրօնաւորներու գործակցութիւնը Հնդիկներու մէջ քրիստոնէութիւն քարոզելու համար, երկու ազգերու համար տարբեր յարաբերութիւններու ալ ստեղծուելու առիթ եղած է:

Հայերը, որոնք սաստիկ կը տառապէին պարսկական լուծին տակ, օգտուելով եւրոպական պետութիւններու այն ձեռնարկներէն, որոնք կը կատարուէին Պարսկաստանը զինակից ունենալու համար ընդդէմ Թուրքիոյ, դիմումներ կատարած են Եւրոպայի կառավարութիւններուն եւ մասնաւորապէս Հռոմի պապերուն, որպէսզի բարեխօսեն իրենց համար: Այս տեսակ դիմումի մը հետեւանքով է, որ Կղեմէս Ը. Պապը (1592-1605) Սպանիոյ Փիլիպոս թագաւորին, որ կը տիրէր նաեւ Փորթուկալի, 1602 Սեպտեմբեր 23ին թուղթ մը կը գրէ եւ կը խնդրէ, որ սպանացի պաշտօնեաները Հայերուն հետ անհաւատներու պէս չվարուին Պարսից ծոցի Հիւրմիւզ նաւահանգիստին մէջ, որ Փորթուկալցիները գրաւած էին: Ան կը յանձնարարէ, որ Հայերէն կրկին մաքս չպահանջուի, ինչպէս կ'առնուի անհաւատներէն: Ան բոլոր քրիստոնեաներուն համար կը խնդրէ այս շնորհը, ըսելով որ Պապին պետութեան Անկոնա նաւահանգիստին մէջ Հայերը հաւասար իրաւունքներ կը վայելէին:

Ա. ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

(2 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՎԱՂԱՐՇ ՎԱՂԱՐՇԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայ մշակոյթին եւ Հայոց պատմութեան այնքան մեծ դէմքեր տուած Շուշիի մէջ ծնած է այս մեծ արուեստագէտը: Ցաճախած է տեղւոյն թեմական դպրոցը եւ դարձած դրաճանաչ: Բայց ամէնէն առաջ՝ արուեստասէր: Ասիկա թերեւս բնութեան օրէնքն էր, դեռ անհասկնալի մնացած օրէնք մը, որ, սակայն, ինքզինք զգացնել կուտայ: Արդեօ՞ք ասոր արտայայտութիւնը չէ այն իրողութիւնը, որ տարիներ ետք յիշելով իրեն այնքան սիրելի հայրենի ծննդավայրը, մանկութեան օրերը, ամէնէն աւելի կը մտաբերէ իր տեսած ներկայացումները՝ Սիրանոյշի, Աբելեանի, հայ թատրոնի միւս աստղերուն մասնակցութեամբ: Ապագայ արուեստագէտին հոգիին մէջ ինկած էր կայծը, որ յետոյ հրդեհի վերածուեցաւ: Այդ կայծով գնաց Թիֆլիզ, ուր հետեւեցաւ առեւտրական դպրոցի դասընթացքներուն: Բայց չխաբուինք: Հաշիւները երեկոյեան, մութը իջնալուն պէս, թատերգութիւններ կը դառնային: Տասնըհինգ տարեկան պատանին կը գրէ «փող եւ տաղանդ», «Բարեգործութիւնից յետոյ» թատերգութիւնները: Ցերեկն ալ, դասերէն խոյս տալով, ժամերով կը քալէր դրողներուն, ամէնէն աւելի Յովհ. Թումանեանի ետեւէն: Գրականութիւնը եւ արուեստը հոյակապ երազներ էին իրեն համար: Օր մըն ալ սիրողներու խումբի մը հետ կը փախի Գանձակ, ուր կը խաղայ իր առաջին դերը: 1915ին վերջնականապէս կը նուիրուի հայ թատրոնին:

Վաղարշեանի ծառայութիւնները քիչ չեն Հիւս. Կովկասի մէջ հայ թատերական մշակոյթը տարածելու, այդ մշակոյթին համար նոր օճախներ հիմնելու գործին մէջ: Արդարեւ, Կրասնոդարի մէջ կը հիմնէ թատրոն մը, կը գլխաւորէ ժողովրդական համալսարանը, Դոնի-Ռոստովի մէջ կը հիմնէ «Պետրոս Ադամեան» թատրոնը եւ զանազան խաղերով կը շրջագայի Հիւսիւսիային Կովկասի հայաբնակ բոլոր վայրերը:

1923ին կը հրաւիրուի Երեւան, Սունդուկեանի թատրոնը:

Ապագայ մեծ արուեստագէտը մէկ անգամէն աչքի չզարկաւ, բայց բաւական շուտ նկատուեցաւ: Եւ նկատողներուն մէջ առաջիններէն մէկը եղաւ եղեռաբախտ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենց: 1925ին բանաստեղծը գրեց.— «Ահա իսկապէս մի տաղանդ, որ երեք տարի է կարծեմ խաղում է մեզանում եւ մենք չէինք տեսնում թէ յանձին նրա ինչպիսի մեծ ուժ ունի մեր թատրոնը ... Իր Պաւել առաջինով նա ցոյց տուեց, որ ունի բոլոր տուեալները թատերական առաջնակարգ ուժ դառնալու»: Գուշակութիւնը, շատ շուտով արդարացաւ: Ե

ՀԱՃՈՅՔԻ ՀԱՄԱՐ

Գ.

Չէր ուզեր փախցնել ամենափոքրիկ հետք մը. ամէն նշաններէ հետեւանք հանելով պիտի վերակազմէր ամբողջ գաղտնի կեանքի մը պատմութիւնը, որ կը յուսար թէ իր գլուխ գործոցը ըլլայ, սակայն շատ զգոյշ շարժելու հարկ կը տեսնէր: Չափազանց վարպետորդի կը համարէր երկու սիրահարները — ալ տարակոյս չունէր տիկին Ստեփանեանի եւ Գարեգին Սարէնեանի յարաբերութեանց մասին. միայն անհերքելի ապացոյցներ կը փնտռէր ուրիշներուն համար — փոքրիկ կասկած մը կրնար զանոնք արթնցնել: Էտուարտ կը նմանէր ոստիկանի մը որ կը կարծէ գտած ըլլալ փնտռուած մեծ ոճրագործի մը հետքը, բայց հետազօտութիւնները շատ գաղտնապահութեամբ առաջ կը տանի որսը չփախցնելու, եւ օր մը, երբ ոչ ոք կը սպասէր, ձեռքը օձիքին վրայ դնելու համար:

Դ.

Տիկին Ստեփանեան ամէն տարի ամիս մը օդափոխութեան կ'երթար Մեծ կղզի ծովի ատեն: Այս տարի ալ չհրաժարեցաւ այդ սովորութենէն. առողջական անհրաժեշտ պէտք մըն էր: Հարսնիքը աշնան վերջերն էր ու պատրաստութիւնները կամաց կամաց կը տեսնէին: Յուլիսի սկիզբները տեղաւորուեցաւ Կալիբսոյի հիւրանոցը:

Էտուարտ ալ ամէն տարի գիւղագնացութեան կ'երթար ընտանիքով: Այս տարի տունէն Կղզի երթալ ուզեր էին. դիպուածի արդիւնք որ սակայն շատ բարեպատեհ էր «ամէն բան իմացող» երիտասարդին համար:

Շատ չուշացաւ տեսնելու համար թէ Տիկ. Ստեփանեանի կղզի գալէն, շաբաթ մը ետք՝ Գարեգին Սարէնեան ալ կը տեղաւորուէր Ճիաքօմոյի պանդոկը: Դրացի եղած էր Տիկին Ստեփանեանի:

Ալ հիմա պարագաներէն օգտուելու էր. բոլոր հաւաքածոները իրարու միացնելով ամբողջութիւն մը կազմելու կապը պիտի գտնէր:

Ութ օր էր որ Գարեգին կղզին էր ու կանոնաւորապէս ամէն օր Պոլիս կ'իջնէր ու կ'ելլէր: Տիկին Ստեփանեանին հետ հանդիպումները ճամբուն վրայ էին միայն: Վարպետութիւն, կ'ըսէր Էտուարտ, բայց աչքէս պիտի չփախչի:

Յաջորդ Ուրբաթը Էտուարտ նաւամատոյցի սրճարանն էր, հոն էր նաեւ Գարեգին որ երբ վերջին շոգենաւը եկաւ՝ վար չիջաւ: Էտուարտ ինքն ալ տոմսակ չառաւ: Ու ցորեկուան ճաշէն ետքը արդուզարդ ընելով գնաց Ճիաքօմոյի շրջականները դեգերելու անտեսանելի: Ութին մօտ էր Գարեգին դուրս ելաւ ու շիտակ գնաց Կալիբսօ: Կէս ժամ ետքը Էտուարտ ալ հոն կը մտնէր:

Հեռուէն: ծակէ մը տեսաւ որ Մարի ծովեզերքի պատշգամին վրայ աթոռի մը մէջ ընկողմանած կը կարդայ: Մայրը մինակ ձգած է, ըսաւ: Դռնապանէն տեղեկանալով, կամացուկ կամացուկ ոտքի ծայրերովը տիկին Ստեփանեանի սենեակին դրան առջեւ շունչը բռնելով կանգ առաւ. ականջ դրաւ. բան մը չէր կրնար տեսնել բանալիին ծակէն, բան մը չէր կրնար լսել, միայն տիկին Ստեփանեանի մեղմ հծծիւնը լսեց «ա՛խ» ու այսքան միայն:

Դեռատի այրիին ձեռքին վրայ տասերկու տարի առաջ դրոշմած մեղմիկ համբոյրէն յետոյ՝ Գարեգին Սարէնեան Տիկին Ստեփանեանի բարեկամը միայն մնացած էր: Իրենց հանդիպումները, որք երբեք առանձինն, հազուադէպ եղած էին: Բայց ամէն անգամ Տիկին Զարուհի կը նշմարէր Գարեգինի աչքերուն մէջ չմեռած սիրոյ ցոլքերը, ու կը զսպէր յուզումը: Նշանտուքէն յետոյ էր որ ունեցան միակ երկարատեւ տեսակցութիւնը զոր խանգարեց Էտուարտ: Ու հիմա այս առաջին անգամն էր որ Զարուհի եւ Գարեգին միայնակ կը մնային իրարու հետ:

Առանձնութիւնը զուտ դիպուածական էր. Գարեգինին անսպասելի այցելութենէն քառորդ մը առաջ Մարի ամէն օրուան սովորութեան համեմատ գացած էր ծովեզերքի սրահը կարդալու, խորհելու: Երկուքին խօսակցութիւնն ալ քիչ մը վարանոտ էր: Գարեգին տիկին Ստեփանեանի իր սրտագին շնորհաւորութիւնները ըրաւ այդպիսի երիտասարդ մը փեսայ ունենալուն, եւ յանկարծական համարձակութեամբ մը ըսաւ.

— Կը յիշէ՞ք տասերկու տարի առաջուան խոստումնիդ:

— Ոչ, ըսաւ կմկմալով Զարուհի, որ յայտնի կ'ընէր թէ կը ստէր, — եւ առաջին անգամն էր որ կը ստէր:

— Աղջիկս կարգեմ, այնուհետեւ, ըսիք:

Տիկին Ստեփանեան տխուր ժպիտ մը.

— Բարեկամս, դեռ չէ՞ք մոռցած:

— Կը կարծէ՞ք:

— Ալ մեծ մայր պիտի ըլլամ, ... վերջն ալ թոռներուս համար եմ: Կրնա՞ ... շատ դիւրաւ մտածել թէ փեսիս ու աղ... ջրկանս համար ինչ մեծ դժբախտութիւն ... պիտի ըլլայ իմ կրկնամուսնութիւնս ... եթէ երբեք այսպիսի խորհուրդ մը ... նենամ: Պիտի կարծեն թէ արատաւոր ... անցեալի մը նուիրագործումն է: Ամբողջ ... երիտասարդութիւնս, ինչպէս որ մայ... բական պարտքս էր, զաւկիս նուիրեցի ... յետոյ պառաւութեա՞նս դժբախտ պիտի ... ընեմ զինքը,

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(4 Շար.)

ՊՈՎԵՍԱ

Պատմող Ա. Ղազարյան

Ես հրամայեցի հրամայել ինձ հարազատ եղբորս՝ Ասողիկին, որ ինձ հետ գնա Ալիսեր՝ Ալիսերի տիրոջ մոտ, որ նրանից ինձ համար կին խնդրի։ Ասողիկը ինձ հետ եկավ Ալիսեր, և Ալիսերի տիրոջ մոտ գնալով՝ ասաց նրան. «Ես եկել եմ քեզ մոտ, որ քո դստերը խնդրեմ ինձ համար կին։ Ես ուզում եմ, որ նա իմ կինը լինի, որովհետև ես ուզում եմ նրան ինձ հետ տանել Հայաստան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հ. Քրբրքճեանէ (վէռտէօն) հարիւր ֆր. Մանկանց հանդէսին առթիւ:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երջանկայիշատակ

ԶԱՐԵՀ Ա.

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի յիշատակին

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

1964Ի

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Այս Կիրակի, ժամը 12·30ին, «Լիլա» ճաշարանը, 24, Ռիւ Սէն Լազար, մէթրօ Նօթր Տամ տը Լօրէթ :

Ճաշագին 15 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ծանօթ Աւետարանիչ Էօժէն Պուայէ եւ իր երգիչ եղբայրը Ժէրալտ Պուայէ, որոնք այս օրերուն Մարսէյլ կը գտնուին, պիտի առաջնորդեն երկու հրապարակային ժողովներ՝ յատկապէս կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ գաղութին համար: Այս ժողովները տեղի պիտի ունենան Կիրակի, Մարտ ութին եւ Կիրակի Մարտ 15ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, 15 Ռիւ Կրինեանի Տաճարին մէջ :

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

իր երկրորդ պատարագը պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Սէն Ժերոմի Սուրբ Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին Սէն Ժերոմի եւ շրջակայ թաղերու եւ քաղաքի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կօշկակարի խանութ մը Ժերանսի կը տրուի, յարմար գինով: Դիմել ամէն օր ժամը 12էն 15:

ՏԻԿԻՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ,
2, Rue Delteral
LE PRE ST-GERVAIS (Seine)

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 6ին Հայկական ձայնաւոր պատարագ Նոթրը Տամ տը Լուրտ եկեղեցիին մէջ, 60 Ավընիւ Ժան – Ժօրէս (Արժանթէօյ):

Արժանթէօյի կայարանէն օթոքառ թիւ 3 կամ օթոպիւս թիւ 161, իջնել Նոթրը Տամ տը Լուրտ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Որբերու Օգնութեան Մարմինը

Կը կազմակերպէ

Միջինքի առթիւ

ՄԱՆԿԱՆՑ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Ծպտեալ ըստ փափաքի

GRAND HOTEL
12, Boulevard des Capucines
Հիգշաբթի, Մարտ 5,
ժամը ճիշդ 16էն 19

Մուտք եւ նախընթրիք 10 ֆր.

COTILLONS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Լու Կրան Փէնի թաղական խորհուրդը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր հայրենակիցները անխտիր, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Հայկ. դպրոցին մէջ: Օրակարգ .— Ա) Նիւթական եւ բարոյական տարեկան հաշուետուութիւն : Բ) Ընթացիկ հարցեր: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ
«ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ»

Երգչախումբի քառասնամեայ գործունէութեան առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 17,45-ԻՆ

Ընկերակցութեամբ՝

ՍԷՆՖՕՆԻՔ ՇՈՒԹՕ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ղեկավար՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին Օր. Օր.

ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Մ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Յայտագրին մէջ.— Կոմիտաս, Ալէմշահ, Կանաչեան, Ալթունեան եւ Տիգրանեան «ԱՆՈՒՇ»ԷՆ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին, երգչախումբի անդամներուն, Հ. Սամուէլեան գրատուն

51, Rue Monsieur-le-Prince (DAN. 88-65)

SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie, PARIS (8e), Métro : Mirosmesnil

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Թիւ 14: 1963

Խմբագիր ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Ճոխ բովանդակութիւն, խնամուած տպագրութիւն :

Գին 12 ֆր.

Դիմել Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ,
46, Rue Richer, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 *պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն :*

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխարներ, Մեր գաղութները (յաւելուածական) — Երգիծանք:

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Գին.— թղթակազմ 16 ֆր. լաթակազմ՝ 18 ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 ֆրանք:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի : Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 14·30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբը:

Կը հրաւիրուին համակիրները :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին: Բոլորընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը Յաղթական Հերոսամարտի 49րդ տարեդարձը կը տօնէ եւ Միութեան 40ամեակ Կիրակի, Մայիս 26ին, Սալ Մազընոյ մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն Լազարի գիծ) ծախու է յարկաբաժին մը 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ամէն յարմարութիւն, հանդարտ :

Հեռաձայնել .—

Tél. : GRE. 53-33

L'ECLAIREUR SPORTS

13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE

Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS — SKI-BOB — FIXATIONS — LUGES — ACCESSOIRES

CHAUSSURES — ANORACKS — FUSEAUX — APRES-SKIS — PULLS

ATELIER DE CARRAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

VENDREDI 6 ՄԱՐՏ ՈՒՐԲԱԹ 6 MARS 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9953

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9953

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

—o—

Ծանր օրեր կ'ապրի Իսմէթ Ինէօնիւ :

Հրաչքով ազատեցաւ մահափորձէ մը, որուն հեղինակը՝ էլեկտրականութեան բանուոր Մէհմետ Սունա՝ կեսարիացին Անգարա զայեր էր ծեր ապուհոը սպան – նելու նպատակով : Անճարակ երիտա – սարդը կը կարծէը հայրենասիրական գործ մը կատարել : Սակայն իր չար բախտէն չարժանացաւ «հերոսի»ի դափ – նակին : Ու այժմ բանտին մէջ իր օ – րերը կը համրէ՝ կախաղանի մղձաւանջին տակ :

Այս ձախողած մահափորձը եկաւ ան – դամ մը եւս հաստատելու թէ Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը փոխանակ բարւոքե – լու, աւելի ծանրացուցած է կացութիւնը Թուրքիոյ մէջ, ուր մարդիկ Մենտէրէ – սը կը փնտռեն :

Նոր վարչաձեւին դէմ դժգոհութիւնը ծայր տուաւ առաջին օրերէն սկսեալ : Նոյնինքն յեղափոխութեան հեղինակները առին առաջին ազդանշանը : Դիւանա – պետական աքսորի ղրկուեցան անոնցմէ տասնեւչորս հոգի :

Դժգոհներու երկրորդ կարաւանը կաղ – մեցին բանակէն արձակուած եօթը հա – զար սպաները, որոնց չարքին դնդապետ – ներ ու զօրավարներ : Անոնց պիտի յաջոր – դէին համալսարանի 147 ուսուցիչները , որոնք պաշտօնազրկուեցան :

Շատ չանցած յեղափոխութեան հակա – ռակորդ դժգոհ տարրեր կազմակերպը – ւեցան իրրեւ կուսակցութիւն պայքարե – լու համար օրուան իշխանութեան դէմ :

Կուսակցական հակամարտութիւնները բուռն հանդամանք ստացան : Գործակ – ցութեան փորձերը երկար չտեւեցին : « Հալքն » ու «Ադալէթ»ը զարձեալ իրա – րու դէմ ելան : Պայքարը կը չարունակ – ուի աւելի քան երբեք ուժգին կերպով :

Վարչապետը նեղ կացութեան մատնը – ած՝ ճամբայ կ'որոնէ անելէն դուրս դա – լու համար :

Մէկ կողմէ չի կրնար խօսք հասկցնել ընդդիմադիրներուն, որոնք օր ըստ օրէ աւելի անհաչա դիրք կը բռնեն կառավա – րութեան դէմ եւ խստիւ կը քննադատեն անոր մենաշնորհական քաղաքականութիւ – նը, միւս կողմէ հազար կռոր կ'ըլլայ եր – կիրը անանկութենէ փրկելու համար :

Ելմտացոյցը ահաւոր բաց ունի : Կառա – վարութիւնը պարտքերու տակ կը խեղ – դուի : Արտածումները պակասած են : Տը – պագրական մեքենան անընդհատ կը դոր – ծէ անհաչիւ թղթադրամ արտադրելով : Գնաճական դրամատան ոսկիի մթերքը 50·6 Թոնէն 19·1 Թոնի իջած է :

Հայոց «Լքեալ» գոյքերը չատոնց հա – լած են : «Վարլըֆ վէրկիսի»ի կողոպուտ – էն ալ հետք չէ մնացած այլեւս : Ի՞նչ – պէս լեցնել դանդիեան տակառը :

Վարլըֆի հերոսը չի համարձակիր կրկ – նել քանի տարի առաջուան իր փորձը , որ մոխիրի վրայ նստեցուցած էր հայ եւ յոյն առեւտրականները :

Այս անդամ աւելի մեղմ անուն մը դը – ուած է՝ ելմտացոյցի բացը զոցելու հա – մար, — « Հարկային բարենորոգում » : Իր տուրքի նոր քաղաքականութեան դէմ դիրք բռնած են ընդդիմադիրները, եւ ա – մէնէն առաջ Ադալէթ կուսակցութիւնը : Ցետոյ նաեւ՝ Թուրքիոյ Առեւտրական եւ Ճարտարարուեստական սենեակներու եւ Առեւտրական սակարաններու միութիւնը, որ երկար տեղեկագրով մը կ'ամբաստա – նէ կառավարութիւնը, «որուն սխալին հետեւանքով մէկ միլիառ ոսկիի բաց մը գոյացած է ելմտացոյցին մէջ » :

Ազգային Մեծ ժողովը 180ի դէմ 221 քուէով վաւերացուցած է 1964ի ելմտա – գոյցը, որուն դումարը կը հասնի 14 մի – լիառ Թրք. ոսկիի :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ՈՐՈՇՈՒՄԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

—o—

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԺ ՄԸ ՊԻՏԻ ՂՐԿՈՒԻ

—o—

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԵԼԻՔ ՀԱՐՑԵՐ ԿԸ ՄՆԱՆ

Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայ – նութեամբ քուէարկեց հինդերու բանա – ձեւը Կիպրոսի համար : Ֆրանսա, Խորհ. Միութիւն եւ Չեխոսլովաքիա ձեռնպահ մնացին, զինուորական միջամտութեան վերաբերեալ յօդուածին չուրջ :

Քուէարկուած բանաձեւին դլխաւոր կէտերն են .—

Ապահովութեան Խորհուրդը նկատելով որ Կիպրոսի կացութիւնը կը սպառնայ միջազգային խաղաղութեան եւ ապա – հովութեան, նկատելով կողմերու դիր – քերը 1960 Օգոստոս 16ի Նիկոսիոյ դաշ – նագրին հանդէպ .— Ա) Կը հրաւիրէ ան – դամ բոլոր պետութիւնները, համաձայն ՄԱԿի Ուխտի իրենց պարտաղրութեանց , որ հրաժարին որեւէ գործունէութենէ որ կրնայ վտանգել կղզիին կացութիւնը :

Բ) Կը դիմէ կիպրացի կառավարու – թեան, որ պատասխանատուութիւնն ու – նի կարգին պահպանման, որ հարկ եղած բոլոր միջոցները ձեռք առնէ արիւնահո – սութեան առաջքն առնելու համար :

Գ) Կը հրաւիրէ կիպրոսի համայնքները եւ անոնց ղեկավարները որ չափաւորա – կանութիւն ցոյց տան :

Դ) Կը յանձնարարէ միջազգային ուժի մը կազմութիւնը, կիպրոսի կառավարու – թեան հաւանութեամբ, որու պաշտօնը պիտի ըլլայ խաղաղութիւնը պահպանել : Այդ ուժին կազմութիւնը պիտի ճշդուի ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին կողմէ խոր – հրդակցաբար կիպրոսի, Յունաստանի , Թուրքիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ կառա – վարութեանց հետ : Այդ ուժին հրամա – նատարը պիտի նշանակուի ընդհ. քար – տուղարին կողմէ որու պիտի ընկ իր հաշուետուութիւնը : Ընդհ. քարտուղա – րըն ալ պարբերաբար զեկուցում պիտի տայ Ապահովութեան Խորհուրդին, այդ ուժին գործունէութեան չուրջ :

Ե) Կը յանձնարարէ որ ուժը իրրեւ պաշտօն ունենայ իր կարելին ընելու ա – ռաջքն առնելու համար կռիւներու վեր – սկսումի մը, միջազգային խաղաղու – թեան եւ ապահովութեան տեսակէտով :

Զ) Կը յանձնարարէ որ ուժը երեք ա – միս մնայ : Բոլոր ծախքերը, ըստ յար – մարութեանց, պէտք է հոգան այդ ու – ժերը կազմող պետութիւնները եւ կիպ – րոսի կառավարութիւնը : Ընդհ. քար – տուղարը կրնայ կամաւոր նուիրատուու – թիւններ ալ ստանալ այդ նպատակաւ :

Է) Կը յանձնարարէ նաեւ որ ընդհ. քարտուղարը, համաձայնութեամբ կիպ – րական, յունական, թրքական, անգլիա – կան կառավարութեանց, միջնորդ մը պի – տի նշանակէ, որու գործը պիտի ըլլայ խաղաղ լուծում մը գտնել, համաձայն ՄԱԿի Ուխտին : Միջնորդը պարբերաբար հաշուետուութիւն պիտի ընէ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին :

Ը) Կը խնդրէ ընդհ. քարտուղարէն որ ՄԱԿի դանձէն հոգայ միջնորդին եւ ա – նոր անձնակազմին ծախքերն ու թոշակ – ները :

Առկախ հարցեր կը մնան, ինչպէս կը յայտնուի այս բանաձեւէն իսկ : Նախ պէտք է ճշդել թէ ո՞ր պետութիւնները պիտի հայթայթեն միջազգային ուժին զօրքը : Ապա պէտք է միջնորդ մը գտնել որ չհակակից չորս կառավարութեանց հա – ւանութեանն արժանանայ : Այս հարցե – րուն լուծումը դժուար կը թուի Ուս – չինկթընի չրջանակներուն : Լոնտոն ա – ւելի գոհ է, մէկուն պէս որ մեծ բեռէ մը ազատած կ'ըլլայ : Աթէնք կը խորհի թէ խաղաղացման համար երաչխաւորու – թիւն մը կայ մինչ Անգարա չափաւոր դոհունակութիւն մը ցոյց կուտայ , դը – րական դտնելով հանդերձ տրուած որո – շումը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻԱ տնտեսական , քաղաքական եւ ընկերային մտահոդիչ վիճակի մէջ է : Այս առթիւ Տէմօ – Քրիսթիանի կուսակ – ցութեան պարագլուխներէն՝ Ճիովաննի Փեյլա կը գրէ «Տոմանի» չաբաթաթերթի մէջ՝ «Տունը դեռ չայրիր , բայց մէկ վայրկեանէն միւսը կրնայ կրակ առնել» : Ջալ տնտեսագէտ, նախկին վարչապետը ձեռնհասօրէն կը վերլուծէ տագնապը եւ կը չեշտէ թէ կորսնցնելիք ժամանակ չկայ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը մահաքունի մէջ մտած է Զորեքշաբթի օր : Ոչ մէկ յոյս կայ տարաբախտ թագաւորին կեան – քը փրկելու : Յունաստանի բոլոր եկեղե – ցիներուն մէջ, ժողովուրդը երկիւղածու – թեամբ կ'աղօթէ մինչ Աստուածածնի պատկեր մը բերուած է անարին մօտ , սպասելով որ հրաշք մը կատարէ :

«ԵՐԳ ՀԻՒՍԵՑԷՔ, ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ...»

ՄՄԲ.— Հայ երգին նուիրուած այս խմբագրականը կը վերահրատարակենք կիրակի օրուան համերգին առթիւ , զոր Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը կազ – մակերպած է դեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի իր հիմնարկութեան 40ամ – եակին առթիւ :

Խորհրդային բանաստեղծներէն Սար – մէն կը նկարագրէ մահամերձ բանաստեղ – ծի մը վերջին վայրկեանները, երկու տուն ոտանաւորի մէջ :

Երկրի տէրերը հաւաքուեր են ծերունի բանաստեղծին չուրջը : Խոր լռութիւն : Այնքան խոր, «որ լսւում էր թէ նորա – տունկ վարդը ի՛նչպէս էր չնչում» :

Երկրի տէրերը անհամբեր կը սպասեն բանաստեղծի կտակին : «Բայց նա աչքերն անխօս փակեց» :

Ու կը տանին կը թաղեն : Ցետոյ դե – րեզմանէն տուն վերադարձած ատեն , հանդուգնաբար բարձին տակէն կը գտնեն « Մի թուղթ, վրան այսպէս ձեւադրւած մի կտակ» .

— « Երգ սիրեցէք կեանքից, գինուց ,
ամէն բանից աւելի .
Երգն է միակ բալասանը անդնդախոր
ցաւերի .
Երգ հիւսեցէք, առանց երգի վիշտն
աշխարհը կ'աւերի» :

Այսպէս նաեւ մեր կեանքը : Մանաւանդ օտար ափերու վրայ, ուր խորթ, խժա – լուր աղմուկ մը կը սպառնայ խեղդել տկարին, անճարին ձայնը :

Ե՛րգ , մրմունջ եւ մեղեդի , սփոփելու համար ձեր վիշտերը :

Ե՛րգ, մարտադոռ կանչ, պոռթկալու համար ձեր տառապանքը, բողոքը կամ ընդվզումը աշխարհի անիրաւութեանց դէմ : Կամ փառաբանելու համար կռիւն ու յաղթանակը :

Երգ ողբաձայն, սգալու համար ռազ – միկը որ ինկաւ դէնի ի ձեռին, ի խնդիր արդարութեան :

Ու վերջապէս երգեր աշխատանքի , հայրենիքի եւ աղատութեան, սիրոյ եւ դեղեցկութեան, պայքարի եւ ստեղծա – գործութեան : Երգեր մայրենի, աշխար – հի բոլոր եղանակներով , — խոյանք , մրմունջ, ցասում, ծիծաղ, փոթորիկ , ծափ կամ թախիծ :

Այս ժողովուրդը ունի բոլոր տեսակ ներն ալ եւ դեռ կ'ունենայ , հիմա որ ցիրուցան բազմութիւնները իրար կը դանեն հայրենի հողին վրայ :

— « Երգ հիւսեցէք, առանց երգի սղջ աշխարհը կ'աւերի » :

Հիւսեցէք , դո՛ւք , բանաստեղծներ , որ ներշնչում կը փնտռէք օտար պողոտա – ներու վրայ : Հիւսեցէք, եւ թող ձեր հո – գին ալ ցնծայ, աշխուժանայ, «բացուի», փոխանակ վաղաժամ ցամքելու :

... Ո՞ւր իջած պիտի ըլլար մեր հոգին, մեր բարոյական կորովը օտարութեան մէջ , առանց այդ երգերուն, — այն բո – լոր երգերուն որ կը պատրաստին մեզի հետ , աշխարհէ աշխարհ :

Անոնք մեր լուսաղբիւրներն են, տատա – պանքի թէ հրճուանքի պահերուն :

Անոնց մէկ չեչտը սարսուռ կը հոսե – ցնէ մեր երակներուն մէջ : Անոնց իւ – րաքանչիւր խօսքէն դարաւոր ժողովուր – դի մը իմաստութիւնն է որ կը ծորի կա – թիլ, կաթիլ :

« Երգ սիրեցէք ամէն բանից աւելի » : Բայց սիրեցէք հասուն դիտակցութեամբ : Ձեր խակ վարկին ու վայելքին համար :

Այդ վարկն ու վայելքը, ցիրուցան բազմութեանց հոգեկան առողջութեան եւ յարատեւութեան պահանջը մէկ պարտա – կանութիւն կը դնեն բոլորին վրայ ,—

Սրտանց ֆաջալերել ամէն ձեռնարկ որ կը կազմակերպուի , վառ պահելու , տա – րածելու , բազմապատկելու համար հայ – կական երգը :

Թոյլ չտանք որ մէկ լար իսկ փրթի հայրենի քնարէն, կամ ձայներ ծխւրին , մարին թուլութեամբ, անհոգութեամբ , անտարբերութեամբ :

Անոնք որ երգելով մեռան երէկ, այդ երգերը մեզի ձգեցին ապրելու համար :

Շ.

ԱԶՆԱԻՈՒՐ

ԵՒ ՖՐԱՆՍ. ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԸ

Հակառակ ֆրանսական կարգ մը թեր – թերու տուած լուրերուն (ժուռ տը Ֆր – րանս եւն.) «Ս ԻՒՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆԻՆ ՎԸ – ՐԱՁ» ֆրանսական պատկերասփիւռի ծա – նօթ Էմիսիոնի ընթացքին Ազնաւուրի Հա – յաստան ճամբորդութիւնը պիտի չտրուի : Արդարեւ, Պատկերասփիւռի այդ բաժնին պատասխանատուները կը յայտնեն թէ խումբը որ պիտի մեկնէր Ազնաւուրի հետ, Իկոր Պաւէրի գլխաւորութեամբ , չէ կրցած մեկնիլ, մուտքի վիզաները մերժուած ըլլալով :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գ.

Կղեմէս Պապը Հայերուն ի նպաստ հաւասար իրաւունք խնդրելու համար Սպանիոյ թագաւորին կը ղրկէ Յովհաննէս Եպիսկ. Դերզինցին, որպէսզի Փիլիպոս թագաւորին խնամքին յանձնէ հայ ազգը եւ Ջուղայեցի հայ վաճառականները, կաթողիկէ դաւանութեան շահելու համար զանոնք : Այս կերպով Հռոմի Պապը հայ վաճառականներուն շահասիրութիւնը քաջալերելով, կ'ուզէր զանոնք կաթողիկէ դարձնել, «վասն մեծի փառացն Աստուծոյ»:

Հռոմի Պապերը Հայերը կաթողիկէութեան առաջնորդելու համար ուրիշ առիթներ ալ շահագործած են: Այսպէս, պապերը, ոչ քրիստոնէական եւ ոչ ալ մարդասիրական նպատակներով, այլ նեղը մնացած Հայերուն իրենց լուծը պարտադրելու համար, ներկայացող առիթները շահագործելու մէջ անդերազանցելի էին եւ բնաւ չէին փախցներ որեւէ պատեհութիւն :

Այդ առիթներէն մէկը եղաւ այն բըռնագաղթը, որ Շահ Աբաս գործադրեց 1604 Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր ամիսներուն Արարատեան դաշտէն մինչեւ Դաւրիզ, բնակչութիւնը փոխադրելով անողոք խստութեամբ Պարսկաստանի խորերը, Ճղալիզատէ Սինան փաշայի հրամանատարութեամբ, Շահ Աբասի դէմ գացող օսմանեան բանակին առջեւ անբնակ անապատ մը ձգելու համար :

Այս ահաւոր ծրագիրը առիթ մըն էր, որ Հռոմ օգտագործէր ի նպաստ կաթողիկէ կրօնական քարոզչութեան : Արդարեւ, ան չթերացաւ այս առիթը շահագործելու, իր գործակալները այնտեղ ղրկելով :

Սպահանի օգոստինեան կարգէն միաբան մը կը փութայ Պօղոս Ե. Պապին (1605 – 1621) 1607 Յունիս 27ին նկարագրել Հայոց ենթարկուած աղէտը եւ անմիջապէս կ'աւելցնէ, թէ Հայերը պատարագը Հռոմէական Ս. Եկեղեցւոյ ծէսով չեն կատարեր, բայց իբր յաջողութիւն կ'աւելցնէ նաեւ, թէ «Դաւիթ կաթողիկոսը 25 կամ 26 եպիսկոպոսներու եւ 300 քահանաներու ներկայութեան ընդհանուր ժողով մը գումարած է Սպահանի փորթուկալցի օգոստինեաններու եկեղեցիին մէջ, ուր համախորհուրդ որոշուած էր պապին նամակ մը գրել, որպէսզի այս կողմերը հռոմէական ծէսով ակնառու եւ հոգելից անձեր ուղարկէ, որովհետեւ կ'ուզեն հպատակիլ Կաթողիկէ եկեղեցիին եւ յօժար են ընդունիլ եւ կատարել այն ամէն հրամանները, որոնք Հռոմէական եկեղեցին կը սահմանէ եւ կը պատուիրէ պաշտամանց համար :

Այս տեղեկութիւնը շատ կասկածելի է, որովհետեւ 25 – 26 եպիսկոպոսներու եւ 300 քահանաներու մասնակցութեամբ ժողովի մը գումարումը, ան ալ Սպահանի մէջ, բնաւ հաւանական չէր եւ հաւանաբար դիտումնաւոր կերպով գրուած էին այս չափազանցուած թիւերը՝ տպաւորութիւն ձգելու համար :

Արդարեւ, շուտով կը լուսաբանուի ակընկալուածը, երբ նամակին շարունակութեան մէջ կը բացատրուին Դաւիթ Կաթողիկոսին նիւթական անձկութիւնը եւ անոր փորթուկալցի կրօնաւորներէն ստացած նիւթական օգնութիւնը եւ մանաւանդ իր հօտին համար պաշտպանութիւն ստանալու յոյսերը :

Այս նպատակով Դաւիթ Կաթողիկոս ինքն ալ դիմած է Պօղոս Ե. Պապին 1607 Մայիս 13 թուագրով մը, որպէսզի յանձնարարէ Շահ Աբասին, որ «չնորհէ իրենց հին կրօնական ազատութիւնը եւ եկեղեցական եւ քաղաքական ինքնավարութիւնը »:

Դաւիթ Կաթողիկոսը այս քայլը առնելու յորդորած էին Սպահանի օգոստինեանները, որոնցմէ եղբայր Օգոստինոս փորթուկալցի, 1608 Փետր. 8ին իր մէկ տեղեկագրին մէջ կը խօսի Պարսկաստանի Հայոց կրած աղէտին մասին եւ կ'աւելցնէ, թէ «անոնք իրենց տեղը կը յուսան գտնել Հռոմի Պապէն» :

Դաւիթ Կաթողիկոս այս տեսակ պաշտպանութիւն մը խնդրելու մղուած կրնայ ըլլալ՝ անել վիճակէ մը իր անձը փրկելու համար: Արդարեւ, կաթողիկէ պաշտպանութիւնը դեր մը կատարած է Պարսկաստանի մէջ այն շրջանին, երբ պապերու բարոյական հովանաւորութեան տակ Թուրքիոյ դէմ զինակցութիւններ կազմած են, Պարսկաստանն ալ միասին ունենալով :

Արդարեւ, Նախիջեւանի ունիթոռներէն Օգոստինոս Բաջենցի այն կարեւոր վրկայութիւնը, թէ Շահ Աբաս, ճամբայ հանելէ ետք 1604ի մեծ գաղթին ժամանակ նոյն գաւառին կաթողիկէութեան յարած բնակիչները, ետ դարձուցած է զանոնք, ապահովաբար ճնշումին տակ «Կաթողիկէ եկեղեցւոյ անդրանիկ դուստրը» Ֆրանսայի դեսպանին, որուն համար դարձեալ Բաջենց կը վկայէ, թէ կը գտնուէր պարսիկ բանակին մէջ: Այս բընական է մեծ յաջողութիւն մըն էր, քանի որ կաթողիկէները կ'ունենային պաշտպանեալի վիճակ մը, որ կրնար Հայերը հրապուրել, որպէսզի կաթողիկէ դաւանանքը ընդունէին, այս պաշտպանութիւնը ունենալու համար :

Եւ արդարեւ, այս պատճառով էր, որ Սպահանի մէջ Հայոց կաթողիկոսը կ'ընէր ձեռնարկներ, անսալով այնտեղ հաստատուած կաթողիկէ կղերին խորհուրդին: Ասոր նման դիմումներ շատ կատարած են Հայերը, որոնք միշտ խաբուած են, որովհետեւ ոչ մէկ իրական օգուտ տեսած չեն : Սակայն միշտ կաթողիկէ հոգեւորականութիւնը չէ դադրած այս տեսակ դիմումներ թելադրել, հայթայթելու համար հպատակութեան եւ հնազանդութեան ապացոյցներ, եւ միամիտ Հայերն ալ չեն դադրած այդ ապարդիւն կամ շատ ժամանակաւոր բարեփոխութիւնները նկատել յաջողութիւններ եւ միշտ դիմումներ ըրած են :

Կաթողիկէ միաբանութեանց փորթուկալցի անդամները, ինչպէս տեսնուեցաւ, խառնուած են այս ձեռնարկներուն, բայց դժբախտաբար անոնց անունները չեն յիշուած :

Նոր Ջուղայեցիները, որոնք առեւտրականներ էին մեծ մասամբ եւ եւրոպական շուկաներու հետ յարաբերութեան մէջ էին շարունակ, ուղած են օգտուիլ պապերու բարեացակամութենէն եւ մօտիկութիւն ցոյց տուած են կաթողիկէութեան : Միւս կողմէն, խնդրամատոյց եղած են, որ պապերը միջնորդեն իրենց առեւտրական դիւրութիւններ ձեռք բերելու համար Սպանիայէն եւ Փորթուկալէն, ինչպէս բացատրուեցաւ: Նոյնպէս, անոնք աշխատած են ուսում ստանալ, որովհետեւ իբրեւ առեւտրական, լեզուներու եւ հաշուի ծանօթութիւն ունենալու պէտքը զգացած են : Հետեւաբար, իրենց տղաքը անվարան ղրկած են կաթողիկէ միաբանութիւններուն Սպահանի մէջ հաստատած դպրոցները :

Հաւանօրէն Նոր Ջուղայի Հայերը Պօղոս Ե. Պապին 1615ին Պարսից Շահ Աբաս թագաւորին ղրկած դեսպանին՝ Պօղոս Զիտադինօ Պօլոնիացիին պէտք է դիմում ըրած ըլլան, որ իրենց համար դպրոց մը հաստատուի : Պօղոս Զիտադինօ այս խնդրանքը Գրիգոր ԺԵ. Պապին (1621 – 1623) ներկայացուցած է եւ խնդրած, որ հայ տղոց կրթութեան համար դպրոց մը հաստատէ (1622): Պապը այս առաջարկը ընդունած է եւ Մինվերայի վանքէն դիտնական Գրիգոր Ուրսենոս անձի մը յանձնած է այդ վարժարանին հիմնարկութիւնը եւ տեսչութիւնը, բայց անիկա կողոպտուած է ճամբան ու չէ կրցած երթալ Նախիջեւան : Ասոր վրայ, իր տեղը ղրկուած է հայազգի ունիթոռ Յովհաննէս Դոմինիկոս Նազարեան, որ յաջողած է դպրոցը բանալ 1630ին Պրոպականտայի տարեկան երեք հազար Ֆրանք նպաստով: Սակայն Հայերը, կաթողիկէութեան յարողները եւ Մայրենի եկեղեցիէն չբաժնուողներ միասին, աւելիին ձգտելով, Հռոմի մէջ ուղած են Հայոց յատուկ բարձր վարժարան մը ունենալ, ուր հայ տղաք ծանօթանան օտար լեզուներու եւ արեւմտեան դիտութիւններու :

Պրոպականտան, ընդունելով այս առաջարկը, 1623ին որոշած է Հայոց համար դպրոց մը բանալ, բայց փոխանակ Հռոմի, կը ծրագրէ զայն հաստատել Արեւելքի մէջ այնպիսի տեղ մը, որ թէ եւրոպական իշխանութեան տակ ըլլայ եւ թէ մօտ հայաբնակ վայրերու, որովհետեւ Արեւելքէն պատանիներ Հռոմ բերելը դժուարութիւններ կը ներկայացնէր: Եւ զարմանալի է, որ յարմարագոյն կը նկատուի Արեւմտեան Հնդկաստանի ծովեզերքին վրայ, փորթուկալեան Հնդկաստանի կեդրոն Կօա քաղաքը :

Դպրոցին մատակարարութեան համար Պրոպականտան կը յատկացնէր իր կողմէ 150 սկուտի նպաստ մը, որ սակայն անբաւական էր, ուստի պէտք էր ուրիշ հասոյթներ ալ ապահովել՝ հանգանակութեամբ եւ այլ միջոցներով :

Այս նպատակով Պօղոս Զիտադինօ Պօլոնիացի Միրայի արքեպիսկոպոսը եւ Նախիջեւանի հայ կաթողիկէ եպիսկոպոսին օգնականը, պապին յանձնարարականով 1624ին կը ղրկուի նախ Սպանիա, որպէսզի տեղւոյն պապական նուիրակին միջնորդութեամբ Սպանիոյ թագաւորէն նիւթական նպաստ մը ստանայ դպրոցին համար, ապա Արեւմտեան Հնդկաստանի ճամբով կը վերադառնայ իր Աթոռը :

Պօղոս Զիտադինօ, որ կ'երեւի, թէ մեծ եռանդ ունէր եւ կը հաւատար Կօայի այս դպրոցին արդիւնաւորման, մինչեւ հեռաւոր աշխարհներ՝ Ամերիկա եւ Հնդկաստան ճամբորդեց հանգանակութեան համար, սակայն առանց իր նպատակին հասնելու, դարձին Սպանիոյ մէջ վախճանեցաւ 1627ին իր ջանքերով Հայոց համար հաւաքած գումարը Հռոմի մէջ յատուկ վարժարան մը բանալու յատկացնելու կտակով :

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

(3 Շար.)

Ճ. Պ. ՇՈՅԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

Կը սիրէր Ֆրանսացիներն ալ հեգնի երբեմն: Անգամ մը, օրագրող մը հարցուցած էր Շոյին, թէ ո՞ր ժամանակա շրջանին պիտի ուզէր ապրած ըլլալ Ֆրանսայի մէջ :

— Առաջին կայսրութեան շրջանին պատասխանած է Շօ առանց վարանելու վասնզի այդ շրջանին կար այնտեղ մի այն մէկ մարդ որ ինքզինքը Նափոլէ կը կարծէր :

ՀԱՃՈՅՔԻ ՀԱՄԱՐ

Դ.

Ու բնական բերմամբ մը մազերը ցոյց տալով,

— Ախ, բարեկամս, ալ ճերմկնալ սկըսեր են :

Գարեգին համբոյր մըն ալ այդ մազերուն ուզեց դրոշմել: Այդ «ախ»ն էր զոր Էտուարտ դռնէն լսած էր, ու հոգեբանական վայրկեանը հասած համարելով դուռը զարկած :

Ներս մտնելու հրաւէրը բոպէի մը չափ ուշացաւ. ամփոփման հարկ կար. այդ բոպէն այնքան երկարատեւ երեւցաւ Էտուարտի որքան երկրաշարժի ցնցման մը բոպէն : Երբ ներս մտաւ, յուզեալ դէմքերը տեսնելով տարակոյս մը իսկ չունեցաւ :

Զարուհի եւ Գարեգին այս անդամ երազի մէջ օձ տեսած ըլլալու զգացումը ունեցան :

Ժպտուն դէմքով Էտուարտ յայտնեց թէ այցելութեան մը պարտականութիւնը թէեւ ուշ կը կատարէ բայց ներողութիւն կը խնդրէ : Ընտանիքով պիտի գային բայց մայրը միշտ անհանգիստ է: Ու քանի մը այսպիսի սովորական խօսքերէ յետոյ մեկնեցաւ, առանց մոռնալու յարգանքները օրիորդին ալ մատուցանելու: Վերջին խօսքերը շեշտեց :

Ե.

Էտուարտի այս հանդիպումէն քանի մը օր վերջ կղզիի ազնուաշուք ընտանիքները հեգնական ժպիտ մը չէին կրնար զսպել երբ կը հանդիպէին մօրն ու աղջկանը : Երիտասարդները Գարեգինի հետ թէեւ մտերիմ չէին, բայց գիւղի մը բարեկամութեան մէջ շատ բան ներելի է. կ'ընէին կատակներ որոնց իմաստը չէր կրնար հասկնալ փաստաբանը :

Էտուարտ քանի մը գիշեր Բերա մնաց. այցելեց նաեւ Պէօյիւքտէրէ ալ ուր օգափոխութեան կը գտնուէր Գույումճեան : Տասնըհինգ օրուան մէջ Բերայի ցանուցիր ընկերութիւնը միացած էր մէկ լուրով. Տիկին Ստեփանեանի եւ Գարեգինի յարաբերութիւնները ընդհանուր խօսակցութեան կապ էին: Էտուարտ ամէն տան մէջ գգուելի անձնաւորութիւն մը եղած էր: Չկար ոչ մէկ մայր, որ օրիորդ Ստեփանեանի նշանտուքը Գույումճեանի հետ չհամարէր իրեն զրկանք: Հանրային ոխակալութիւնը կը յաղթանակէր :

Ձայներ հասան Թագուհիի ականջին : Աչքերը բացաւ. բան մը ըլլալու էր. ըսկըսաւ զղջալ որ աճապարած էր, քննութիւնները գաղտնի ըրած էր: Իր բարեկամներէն ու բարեկամուհիներէն ոմանց յանձնարարեց այս խօսուածներուն վրայ լուրեր հաւաքել : Տեղեկագիրները միաձայն էին: Տիկին Ստեփանեանի անբարոյական կեանքը ապացուցուած էր կըղզիին մէջ: Ու զարհուրելի գաղտնիքներ դուրս երեւան կուգային: Բամբասանքն ու զրպարտութիւնը իրարու միացած բարձրացուցած էին շէնք մը զոր ոչ ոք կրնար քանդել : Թագուհի հանըմ նորէն յիշեց իր սկզբունքը, «մօրը նայէ աղջիկը առ»: Օր մը հրաւիրեց տղան աչքերը բանալ. եղած տարաձայնութիւնները ամէնքըն ալ իմացուց : Գէորգ էֆէնտի ալ բաներ մը լսած էր բայց շատ կարեւորութիւն չէր ընծայած. մօրը թախանձանքները վշտացուցին զինքը. ուզեց անոր տարակոյսներն ալ փարատել . բայց որու որ դիմեց երբեք նպաստաւոր տեղեկութիւն մը չկրցաւ առնել: Ահաբեկ մընաց հանրային գայթակղութեան առջեւ : Մայրը մոլեգնած էր իրենց եղած խաղին համար :

Կիրակի առտու մը Տիկին Ստեփանեան եւ աղջիկը շատ զարմացան որ Գէորգ էֆէնտի սովորութեանը համեմատ չէր եկած այցելութեան : Տարակոյս չի կար թէ վերջին շոգենաւին չէր հասած : Մինչեւ իրիկուն հեռագրի մը սպասեցին պարապ տեղը :

Ամիսնին լրացած էր ու նոյն շաբթուն իջան : Զարմացած մնացին Գէորգ էֆէնտիի չերեւալուն: Կիրակի օր կը սպասէին. կէս օրէն յետոյ ուրիշ այցելու մը ընդունեցին . տաներէց քահանանին էր: Բնական այցելութիւն մը որ քիչ մը անախորժ եղաւ:

Կէս ժամէն աւելի քահանան ասկէ անկէ խօսեցաւ. անուշէն յետոյ խնդրեց որ օրիորդը իր ձեռքովը իրեն օշարակ մը պատրաստէ, բայց կամաց կամաց: Երբ Մարի մեկնեցաւ սենեակէն, քահանան տխրութեամբ մը ըսաւ տիկին Զարուհիի թէ ինչ ծանր պարտականութիւն մը ունի կատարելու : Գէորգ էֆէնտիի առողջութիւնը խանգարուած է. բժիշկները խորհուրդ տուած են որ չկարգուի. ուստի կը խնդրէ որ նշանը իրենք իրենց կողմէ ետ ընեն որպէսզի աղջկան վնաս մը չհասնի :

Երբ տունէն դուրս ելաւ — ա՛խ, կ'ըսէր ինքնիրենը, երանի թէ քահանայ եղած չըլլայի, այս օրը չտեսնելու համար: Զավալլը կնիկ, ան ինչ մեռելի բէ առաւ :

Ճամբան դէմը ելաւ Էտուարտ որ կը կը վերադառնար. ժամանակ ունէր, ուստի տէրտէրին հետ, զոր շատոնց է չէր տեսած, խօսքի բռնուեցաւ: Անկէ իմացաւ որ տիկին Ստեփանեան նշանը ետ զրկէր: Քթին տակէն խնդաց. մենք զի տենք եա՛, ըսաւ մտքէն :

Ճամբան փոխեց, կղզի չէր կրնար երթալ այն իրիկունը . հոն վաղը ժամանակ ունէր :

Զ.

Այդ Կիրակի իրիկունը Բըթի – Շ պարտէզը հոծ բազմութիւն կար: Երիտասարդները նստած էին այն սեղանին շուրջը ուր էին դարնան Կիրակին օրիորդ Ստեփանեան նշանուեցաւ :

— Էտուարտ տուտուն եկաւ, ըսին:

Էտուարտ շատ յաղթական ներս մտաւ այս անդամ նստաւ քովերնին :

— Ի՞նչ լուր, հարցուցին :

— Նորէ՞ն էսկիլէր ալայըմ պիտի կ չէք, ըսաւ հեգնութեամբ :

— Բան մը չենք գիտեր, ըսէ նայի

— Օրիորդ Մարի Ստեփանեանի նշ ետ եղաւ հիմա :

— Վա՛յ, գոչեցին երեքը մէկէն ա շած :

Էտուարտի յաղթանակը փառաւոր Այդպիսի հաճոյք երբեք չէր զգացած

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐ

(5 եւ վերջ)

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ՍԻՍ

Սենակիս մէջ՝ ես առանձին, խորհուրդներու աչքեր կը տողանցեն... հին օրերու բարքերը վեհապանծ՝ յաղթանակի չեփորները կը ղօղանջեն, հովիւը սարէն իր հօտը ձոր կ'իջեցնէ. մշակը հողին վրայ ակօսներ կը բանայ, երիտասարդ աղջիկներ կուժերը շալկած աղբիւրէն ջուր կը բերեն. երիտասարդներ վարդենիներու ետին թաքնուած, իրենց սիրականը կ'որոնեն ... Պանդուխտին մայրը ճամբորդ որդին կուրծքին սեղմած, ուրախութեան արցունքներ կը թափէ ... ես միայն հանդիսատես ու կոչնական, մութ գիշերին կը ցնծամ ...

Կու կու լի կո՛ւ, աղօթարանը կը բացուի... Աղօթքի պահն է, խորհրդաւոր : Ես միայն իրական, ես միայն ուխտաւոր... նահապետական օրհնութիւնը շրթներուս, դէպի Սիս, ու ես կ'երթամ :

8-9-1963. օրն է Կիրակի, Սիսի մայրավանքի փլատակներուն մէջ՝ ես մինակ ու ժամասաց... նախ պալատ, եւ ապա եկեղեցի. այսօր ալ աւերակոյտ մը միայն... բարձր պարիսպները ծերացած՝ բայց առոյդ, աւերակ եկեղեցին կը պահպանեն: Կանգուն մնացող մայր խորանի պատին դիմաց նստած, արեւու առաջին շողերը կը դիտեմ ... քանի՛ քանի անգամներ այս տեսարանը կոչնակներու ու ծնծղաներու ղօղանջներով ողջունուած են... Այսօր՝ ես միայնակ, տաղեր կ'եղանակեմ ... առանձնութեան մէջ խորհրդաւոր ձայներ կը լսեմ ... հէքեաթային երանութեան մէջ՝ հին օրերու փառքը կը վերապրիմ, նախնեացս յիշատակներով մտերիմ՝ անոնց բարբառով, ու ես կ'երթամ ...:

Արեւը բաւական բարձրացած է: Կամաց կամաց կը սկսի նեղել. ես ալ Մեծ Բերդի պալատը վերստին տեսնելու համար. դէպի զառիվերը ... ու ես կ'երթամ ...:

Ճակտէս վազող քրտինքները սրբելով, ժայռերն ի վեր՝ երիտասարդական աշխոյժով կը քալեմ: Հոն վերը բերդերու վերեւ արծիւները կը ճախրեն, զանոնք տեսնելով աւելի կը քաջալերուիմ, առանձնութեան տաղտուկը անոնց թռիչքները դիտելով կը մոռնամ եւ ժամ առաջ ես ալ աշտարակներու կատարը կ'ուզեմ թառիլ :

Վերելքը տաժանելի է: Արեւը կը սկսի այրել. մինչ ես՝ վայրկեան մը առաջ կ'ուզեմ վեր ելլել ու հանգստանալ ...:

Հազարաւոր մեթր բարձրութեանց վրայ, սեպ ժայռերու վրայ կառուցուած պալատները շրջապատող հաստատուն պարիսպին աւագ դուռը բաց՝ եւ անոր մօտ գտնուող աղբիւրն ալ ցամքած մեզ կ'ողջունեն :

Բերդի մը դուռը անտէր ու աւերակ. պալատի մը աղբիւրն ալ ցամքած... տըխուր է տեսարանը :

Ցոդնած եմ, հանդիստի պէտք ունիմ, ծարաւ եմ, ջուր կ'ուզեմ ... տունը դատարկ, աղբիւրը ցամքած: Ուխտաւորը պարտասած, հին քարի մը վրայ նստած՝ կործանած փառքի մը փշրուած բեկորներուն վրայ կ'արտասուեմ ...:

Բարձր լերան կատարին, պատի մը տակ նստած, կ'ուզեմ քիչ մը զովանալ : Եւ ահա խումբ մը երիտասարդներու ձայները, հին պարիսպներու երկայնքին երկար ու երկար սկսան արձագանգել : Խորհուրդներուս թելը փրթաւ... տեղէս վեր ելայ, ճամբորդի քոյքերս հաւաքեցի և դէպի ձայներուն եկած կողմը ըսկըսայ յառաջանալ :

Վերէն տղաքը զիս օտարական կարծելով. « Հէյ Ճոնի...» պոռալով, ձեռքի շարժումներով կը բարեւէին... Մինչ ես լուռ, Եւ այս լեռներու կատարը, առանձնութեան մէջ այս երիտասարդներուն հանդէպ ունենալիք վարմունքներուս մասին մտածելով իրենց կը մօտենամ :

Միջնաբերդի կեդրոնական աշտարակին կատարէն վեց գլուխներ երեւցան : Այլեւս որոշապէս դէմքերը տեսանելի եղան: Իրենց արտայայտութիւնները որոշապէս յայտնի կ'ըլլային. կէս մը զարմացական, կէս մըն ալ արհամարհական, սպասումի դիրքին մէջ ինծի կը նային :

Իրենց դէմը համարձակօրէն կենալով, փտերես եւ մտերիմ շեշտով մը, «Մէր հապա չօճուքլար...» պոռալով երիտասարդները բարեւեցի :Տղաքը իրենց դիրքերէն վար ցատկելով մօտս եկան եւ «Հօշ կէլտին ամուճա...» ըսելով շուրջս բոլորուեցան: Զատ զատ իւրաքանչիւրին անունը հարցնելէ վերջ գոյքերս անոնց տալով. « Տղաք դուք ինձմէ աւելի երիտասարդ էք. այս ծանրութիւնները ձեր կրելը պէտք է ... եւ ես ալ ձեզի պատմութիւններ պիտի պատմեմ» ըսելով բոլորովին իրարու հետ մտերմացած մեր արշաւախումբը՝ եւ կ'երթամ ...

Տղաքը իմ կացութիւնս կռահելով, «Ամուճա՛, այս տաքին այս վերելքը ելլելով յոդնած պէտք է ըլլաք. եկէք ձեզի ջուր հրամցնենք ...» ըսին :

Օ՛հ... այս վայրկեանին, ասկէ արժէքաւոր նուէր մը եւ կամ թէ անակընկալ մը ի՞նչ կրնար ըլլալ: Դէպի ջուրի գաղտնի տեղը կ'ուղղուինք: Մենք ժամ առաջ ջուրի տիրանալու համար, պարիսպներու վրայէն, ժայռերու կոյտերէն երիտասարդական աշխուժութեամբ կը ցատկռտենք : Տղաքը իմ աճապարելուս պատճառը ըմբռնած են, եւ ինձմէ աւելի կ'աճապարեն, որպէսզի ժամ առաջ ջրամբարին հասնինք :

Խորունկ փոսի մը մէջ լճացած ջուրին երեսը կանանչ խաւ մը պատած է ... Տղաքը վարէն վեր թասով ջուրը ձեռքէ ձեռք ինծի հասցուցին... կարծէք Եդեմական Դրախտին անմահութեան ջուրը եղած ըլլար: Կեանքիս մէջ երբեք այսքան անո՛յշ ջուր մը չէի խմած :

Եւ հիմա, մեծ աշտարակին լայն դահլիճին մէջ նստած, շուրջս կը դիտեմ : Ամէն կողմ արտեր ու այգիներ, հեռուն՝ Տաւրոսները վեհապանծ. իսկ դէմս պատին վրայ, խոշոր քարի մը վրայ հայերէն տառերով յիշատակարան մը կայ, նայուածքս անոր վրայ կը գամուի ... Դժբախտաբար գրութեան ամբողջութիւնը չեմ կրնար կարդալ, միայն «Հայոց Իշխանիս»ը որոշապէս կը կարդամ :

Բերդին ամէնէն հետաքրքրական եւ անեղծ մնացած մասը, դետնափոր բանտի մասն է : Այնքան ճարտարութեամբ մանրամասնութիւններ խորհուած են, որ այսօր 20րդ դարու արհեստաւորները զարմանքի կը մատնէ :

Ներսը իրարմէ զատ ու փոքր խցիկներու շարքերը նեղ նրբանցքի կապուած են, որուն պզտիկ դուռը քարէ խուփով մը կը գոցուի : Այս բանտը պահակի ալ պէտք չունի, որովհետեւ դրան առջեւ դրուած քարը մէկ հոգի տեղէն չի կըրնար շարժել, իսկ ներսի նրբանցքին մէջ ալ մէկ հոգիէն աւելի մարդ քով քովի չի կրնար կենալ : Մարդկային հանճարը դարերու ընթացքին ինչ նրբութիւններ յղացեր է: Այս պարագան այս վայրերը այցելողը կը տեսնէ :

Ես ալ ամէն մէկ քարին ու պատին կռթնելով ու սողալով, պապերուս յիշատակին առջեւ խոնարհելով, ու ես կ'երթամ ...

Կէս օր է, Արեւը սկսած է այրել ... տաքը անհանդուրժելի է. մենք ալ մեր պտոյտը աւարտած, արագ քայլերով Մայրավանքի պարտէզը կ'իջնենք :

Հոս լուսաղբիւրը սգաւոր, ժայռերու մէջէն յուշիկ ու անձայն կ'երթայ... հոս ալ կուշտ ու կուռ խմելէ վերջ, ծեր ծառին շուքին կը նստինք: Այսօր ջուրով միայն կը կշտանանք ... բնաւ անօթութիւն չեմ զգար, մաքուր օդով թոքերս կը լենան ... անոյշ ջուրով կ'արբենամ, յիշատակներով կը թարմանամ... ճիւղէ ճիւղ թռչող թռչունի մը նման դէպի Սահավուրզա, ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱԻԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Հարաւային Ֆրանսայի թեմին առաջնորդ՝ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան իր անդրանիկ պատարագը մատուցանեց Կիրակի՝ Մարտ 15ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, փոխանակ՝ Փրատոյի Մայր Եկեղեցիին, որուն վարչութիւնը անհեթեթ առարկութիւններով մերժած էր ընթացք տալ Ազգային Վարչութեան դիմումին :

Ազգ. վարչութիւնը եւ Պօմոնի եկեղեցւոյ թաղականութիւնը յատուկ կարգադրութիւններ ձեռք առած էին՝ արժանավայել շուքով ընդունելու համար Առաջնորդ սրբազան հայրը :

Դպրաց դասը իր ամբողջ կազմով՝ ղեկավարութեամբ Տէր Հմայեակ Հօր, բակին մէջ հայ արենոյշները իրենց խմբապետուհիներով եւ ժողովուրդը մեծ սիրով ու յարգանքով կ'ընդունէր նոր առաջնորդը եկեղեցիէն ներս: Արտաւազդ Եպիսկ. եկեղեցիին աւանդատան մէջ, քահանայ հօր եւ դպիրներու օգնութեամբ զգեստաւորուելէ ետք, Հրաշափառով յառաջանացաւ դէպի խորան :

Դասին մէջ տեղ գրաւած էին Ազգային վարչութեան անդամները, իսկ եկեղեցին ու բակը լեփ – լեցուն էին հաւատացեալներու բազմութեամբ մը՝ եկած Մարսէյլի բոլոր շրջաններէն :

Տպաւորիչ ու յուզիչ էր արարողութիւնը :

Յետ պատարագի, Սրբազան հայրը խօսեցաւ տպաւորիչ քարոզ մը : Շեշտեց քրիստոնեայ մարդուն բարոյական պատասխանատուութեան եւ գիտակցութեան ըմբռնումը: Աւելցուց, թէ հայ մարդը նաեւ բարոյական գիտակցութեամբ պէտք է մօտենայ ազգային եւ կրօնական գործերուն, պէտք է աշխատի անշահախնդիր տրամադրութեամբ, զոհաբերելու վճռակամութեամբ ու վերջապէս, պէտք է նուիրուի ազգային գործերու եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պայծառութեան թանկագին ու նուիրական գործին :

Սրբազան հօր իմաստալից քարոզը մեծ տպաւորութիւն ձգեց հաւատացեալներուն վրայ : Պատարագէն ետք տեղի ունեցաւ հոգեհանդստեան արարողութիւն, ապա պատարագիչ սրբազան հայրը թափօրով առաջնորդուեցաւ աւանդատուն: Աւանդատան մուտքին, Արտաւազդ Եպիսկ. շրջապատուած քահանայ հայրերով եւ սարկաւագներով անդամ մը եւս օրհնեց խուռներամ ժողովուրդը :

×

Նոյն օրը երեկոյեան, Ազգ. Վարչութեան անդամ Պ. Գր. Բաղտասարեան, իր Պօմոնի ամարանոցին մէջ մտերիմ ընդունելութիւն եւ ճոխ սեղան մը սարքած էր ի պատիւ Առաջնորդ Սրբազան հօր : Հրաւիրեալ էին Ազգ. Վարչութիւնը, քահանայ հայրերը եւ Պօմոնի թաղականութիւնը :

Վ. ՏԷՐ – ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկովտացի մը, գարեջրատան մը մէջ նստած գարեջուր կը խմէր: Ցանկարծ գաւաթին մէջ կը նշմարէ սատկած ճանճ մը: Կը խմէ ուշադրութեամբ եւ երբ, ճանճը միշտ տակը ձգելով, կը հատցնէ գաւաթին պարունակութիւն, սպասեակը կը կանչէ եւ կը գանգատի ճանճին համար: Սպասեակը հազար ներողութիւն կը խնդրէ եւ կկ բերէ ուրիշ գաւաթ մը գարեջուր: Հազիւ թէ սպասեակը կը հեռանայ, քովի սեղանը նստած ուրիշ Սկովտացի մը կը ծռի իր ազգակցի ականջին եւ կը փսփսայ.

— Խնդրեմ, չէի՞ք կրնար վայրկեանի մը համար ձեր ճանճը փոխ տալ ինծի ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Վեցերորդ շինականը, որ Ընկնաւոր Մանոնի կողքին էր նստած, կոչւում էր Պանդուխտ Աւագ :

Սա մի օր վերադառնում է պանդխտութիւնից, տեսնում է իր տունը աւերակ, իսկ կինը կիսամերկ նստել է թոնրի շըրթին :

Հարցնում է.

— Կնի՛կ, մեր հաւերն ո՞ւր են :

— Հառ՛ւ, քու տունը սուգուի.
Ուրուրն ի եկաւ
Չագերն ի տարաւ,
Տարաւ ու տարաւ,
Տարաւ ու կերաւ,—

երգով պատասխանում է կինը :

— Կնիկ, մեր կովն ո՞ւր է :

— Հառ՛ւ, քու տունը սուգուի.
Հըմզէն ի եկաւ,
Կովն ի մեր տարաւ,
Տարաւ ու կերաւ :

Ասում է կինը :

— Կնիկ, մեր ճժերն ո՞ւր են,— հարցնում է պանդուխտ դիւղացին :

— Հառ՛ւ, քու տունը սուգուի.
Ճժերն ի լացան,
Լացան ու լացան,
Լացան ու լացան,
Անօթի փիցան:
Տէրտէրն ի եկաւ,
Արաւ ու տարաւ,
Տարաւ ու իքեց,
Մըջ հողին շիքեց :

— Իսկ դու ի՞նչ արեցիր, անիծեալ կնիկ, — հարցնում է վշտահար ամուսինը :

— Հառ՛ւ, քու տունը սուգուի.
Գացի հարսնատուն,
Թեւերս տնկեցի,
Թեւերս տնկեցի,
Գովընդ խաղացի,
Գովընդ խաղացի,
Սիրտս ի հովցուցի,

Պատասխանում է ցնորուած կինը եւ խելագարի պէս պար է գալիս ամայացած տան մէջ: Աւագը, առանց իջեցնելու իր պանդխտական գաւազանը, ծածկում է դուռը եւ շտապում է դէպի Ծիրնկատար :

Եօթներորդը եւ ութերորդը, որ կանգնած էին Գոմսայ Մելիքի եւ Զուլումաթ Սմբատի ետեւում, երկու սասունցի եղբայրներ էին, որոնցից մէկի անունը Կայծակ Պետօ էր, իսկ միւսինը՝ Կայծակ Սեթօ :

Մի օր սրանք Սասնոյ լեռներից իջնում են Մշոյ դաշտ: Կէս օրուայ ճանապարհ անցնելուց յետոյ նստում են մի քարափի տակ հանգստանալու: Հանում են իրենց ծխատուփը, որ գլանակ պատրաստեն : Առաջինը ձեռքը տանում է ծոցը, տեսնում է կրակհանը մոռացել է տանը :

— Աստուած հախ է մեր տուն ակոլաւ (աւերուեց),— բացագանչում է նա վեր ցատկելով տեղից :

— Ի՞նչ եղաւ, Պետօ, իմա՞լ թէ մեր տուն ակոլաւ,— հարցնում է Սեթոն :

— Աստուած հախ է, զիմ չախմախ մոռացել եմ տուն :

— Վայ, Աստուած աւրէ զքու պապու տուն, Պետօ, դու էլ կախ (ուրիշ ժամանակ) հըմալ էշ չըր էղեր է, էս հորի՞ հըմալ էշ մը էղար, — բարկացած յանդիմանում է Սեթոն :

— Բան չեղնի, զուրբան, բան չեղնի, մինչեւ դու քո ջղարէն փաթաթես, ես կը հասնեմ տուն: կ'առնեմ զիմ կրակհան ու կը դառնամ, — ասում է Պետոն եւ ճանապարհ ընկնում :

— Տղայ, կանգնիր, ամպը գոռաց, կեծկից (կայծակից) կը վառենք: Շուտ տար քու ջղարէն կպցրու կեծկի բերնին ու բեր,— նրա ետեւից բղաւում է Սեթոն դէպի երկինք նայելով :

Եւ իսկապէս, նոյն միջոցին կայծակը հարուածում է մերձաւոր կաղնիներից մէկի բնին : Ծառը բոցավառւում է : Պետոն ու Սեթոն, լեռն ի վեր վազելով, իրենց գլանակները վառում են ամպրոպի կրակով եւ շարունակում են ճանապարհը :

Գոմսայ Մելիքի խմբում այս երկու սեւաբաւոր շինական եղբայրները՝ Կայծակ Պետոն եւ Կայծակ Սեթոն նոյն պաշտօնն էին կատարում : Երբ սարի գլխին իրենց կրակը մարում էր, նրանք գնում էին կայծակի հարուածի ուղղութեամբ եւ գլանակները ամպրոզի կրակով վառելով՝ վերադառնում էին Ծիրնկատար :

Իններորդ վրիժառուն, որ խմբի վերջումն էր կանգնած ու ձեռքը դրել էր խաչքարին, մի մշեցի քահանայ էր, որին Տէր – Քաջեր էին ասում :

Սա գիւղական մի բարեպաշտ կրօնաւոր էր, որին թուրք մեծաւորները ստիպել էին մի չան լակոտ դնել խորանին, ուր պատարագ են մատուցում : Տէր – Քաջերը ընդդիմացել էր բարբարոսների հարկադրանքին եւ, զէնք վերցնելով փախել էր սար :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վենետիկի Մխիթարեանց Մայրավանքի ընդհ. ատենադպիր՝ նորոգ վախճանեալ Հ. ԵՂԻԱ ՎՐԴ. ՓԷՉԻԿԵԱՆԻ ի յիշատակ, եւ իր սրտին մօտիկ յատկացումներու համար կատարուած նուիրատուութիւններու Բ. ցանկ.—

Պ. Կարօ Գաբոյեան հարիւր Ֆր. :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պրոնէն Տիկին Երանուհի Մարգարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր կեսրայրին՝ Դաւիթ Մարգարեան (Վալանս) :

ՆՈՒԷՐ

Սեւրանէն Տէր եւ Տիկին Մ. Փափազեան յիսուն Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի իրենց եղբօր մահուան տարելիցին առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր-Գալուստեան, Երեւանի մէջ մահացած ողբ. Էմմանուէլ Եսայեանի քառասունքին առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ տասը Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Օհանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՎԱՀԷ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Պերճուհի Մաղլըմեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ՄԱԶԼԸՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկին Աննիկ Գաֆաթիի (ծնեալ Մանուկեան) մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր-Գալուստեան յիսուն Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան յիսուն Ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ ժամը 3ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Պատգամաւորներու ընտրութիւն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Լու Կրան Փէնի թաղական խորհուրդը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր հայրենակիցները անխտիր, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Հայկ. դպրոցին մէջ : Օրակարգ.— Ա) Նիւթական եւ բարոյական տարեկան հաշուետուութիւն : Բ) Ընթացիկ հարցեր : Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Ակադրան

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
Թիւ 14: 1963
Խմբագիր ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ
Ճոխ բովանդակութիւն, խնամուած տպագրութիւն :
Գին 12 Ֆր.
Դիմել Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ,
46, Rue Richer, PARIS (9e)

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երջանկայիշատակ

ԶԱՐԵՀ Ա.

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի յիշատակին

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 6ին Հայկական ձայնաւոր պատարագ Նոթրը Տամ տը Լուրտ եկեղեցիին մէջ, 60 Ավընիւ ժան – ժօրէս (Արժանթէօյ) :

Արժանթէօյի կայարանէն օթոքառ թիւ 3 կամ օթոպիւս թիւ 161, իջնել Նոթրը Տամ տը Լուրտ :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

1964Ի

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Այս Կիրակի, ժամը 12·30ին, «Լիլա» ճաշարանը, 24, Ռիւ Սէն Լազար, մէթրօ Նօթր Տամ տը Լօրէթ :

Ճաշագին 15 ֆրանք

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 15 Մարտ, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ի նպաստ Սէն Թ'Հիլէռ տիւ Թուվէի ուսանող. բուժարանին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝ ԺԱՆ ՌՈՇԻ եւ նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

Կը մասնակցին՝ Ֆրանսա, Ափրիկէ (Սեւամորթ), Հայերը, Պրազիլ, Քամբրուն, Յունաստան, Հունգարիա, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Լեհաստան, Ռումանիա եւ Ուկրայնիա :

Այս միջազգային փառատօնին համար մասնաւորաբար հեռուէն կուգան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերելու՝

Ռիշառ Սաքսօն, Եաունտէէն, սեւամորթ ծանօթ պարողը :

«Լուս Ֆատէթունս» որ կը ներկայացնէ Ֆրանսան, Լանտ նահանգի պարերը, գալով Սուսթօնէն :

Սեւամորթներու համբաւաւոր պալէն, Պիսէքի եւ Ֆօնհի ղեկավարութեան տակ :

Ինչպէս նաեւ Սօսի պարախումբը որ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի, բոլորովին նոր պարերով :

Խճողումի տեղի չտալու համար այժմէն ապահովել տոմսերը, դիմելով Սորպոնի դռնապաններուն :

Գիներն են՝ 6, 5, 3, 2 ֆրանք :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մասնակցութեամբ ծանօթ դերասաններու :

14 Ապրիլ, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը նիշդ 8·45ին,

THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի

ԿԱՅՍՐԸ

Թատերգութիւն 4 արար 2 պատկեր, ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ, (ամփոփեց եւ բեմադրութեան յարմարցուց ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ) :

Կը մասնակցին Տիկին Զարուհի Անտոնեան, եւ Պ. Պ. Տրդատ Նշանեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Նազարէթ Բրշտիկեան, ինչպէս նաեւ Օրիորդներ Ռ. Մառանկոզեան, Անի Թարոն եւ Ծալեան, Պ. Պ. Փիէռ Թէրզեան, Աշոտ Մերտինեան, Կարօ Թօփուզեան եւ Գէորգ Մայիլեան :

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Pour les Billets s'adresser :
U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18
Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10
Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-94
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ
«ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ»

Երգչախումբի քառասնամեայ գործունէութեան առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 17,45-ԻՆ

Ընկերակցութեամբ՝
ՍԷՆՖՕՆԻՔ ՇՈՒԹՕ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ղեկավար՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին Օր. Օր.

ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Մ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Ա. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ

Յայտագրին մէջ.— Կոմիտաս, Ալէմշա հ, Կանաչեան, Ալթունեան եւ Տիգրանեան «ԱՆՈՒՇ»ԷՆ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին, երգչախումբի ա նդամներուն, Հ. Սամուէլեան գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince (DAN. 88-65)
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie, PARIS (8e), Métro : Mirosmesnil

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

իր երկրորդ պատարագը պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Սէն Ժերոմի Սուրբ Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին Սէն Ժերոմի եւ շրջակայ թաղերու եւ քաղաքի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի : Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 14·30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբը :

Կը հրաւիրուին համակիրները :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին : Բոլորընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հար. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան :

Մասնակցութեամբ շրջաններու բոլոր խումբերուն

Շաբաթ, Մարտ 14, ժամը 21ին, Վերտիի թատերասրահը

Յարտագիր.— Ա. Մաս.— Շրջ. վարչութեան խօսքը՝ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Պտոյտ հայ մշակոյթի անդաստանէն ներս, ուր կը տողանցեն մեր մտքի ու յիզափութեան նուիրեալները :

Բ. մաս.— Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

(Պատմական թատերգութիւն)

Բեմադրութեամբ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը Շրջ. վարչութենէն ու տեղական խումբերու վարչութիւններէն :

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ
(Քանդակ՝ Տ. Նշանեան)

Տրդատ Նշանեանի վերեւի աշխատութիւնը (փայտի վրայ) շատ գնահատուած ըլլալով հայ եւ օտար շրջանակներէ յարեւ նմանը պատրաստուած է նաեւ պղնձի վրայ (23×28) : Պատրաստած է նաեւ Ս. Էջմիածինը, Սայաթ – Նովա, Սահակ – Մեսրոպ, Սասունցի Դաւիթ, եւն. : Ունենալ փափաքողները հաճին դիմել՝

D. NICHANIAN
29, Rue Pixérécourt, PARIS (20e)

(Յարդ վաճառուածներէն հարիւրին 20ը (280 Ֆր.) յատկացուցած է Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին եւ պիտի շարունակէ) :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ծանօթ Աւետարանիչ Էօժէն Պուայէ եւ իր երգիչ եղբայրը Ժէրալտ Պուայէ, որոնք այս օրերուն Մարսէյլ կը գտնուին պիտի առաջնորդեն երկու հրապարակային ժողովներ՝ յատկապէս կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ գաղութին համար : Այս ժողովները տեղի պիտի ունենալ Կիրակի, Մարտ ութին եւ Կիրակի Մարտ 15ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, 15 Բ. Կրինեանի Տաճարին մէջ :

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն Լազարի գիծ) ծախու է յարկաբաժին մը 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ամէն յարմարութիւն, հանդարտ :

Հեռաձայնել.—

Tél. : GRE. 53-33

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
7
ՄԱՐՏ
SAMEDI
7 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9954

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9954

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Կիրակի օր Փարիզի Հայութիւնը հաճոյքը պիտի ունենայ վայելելու Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի բացառիկ համերգը, Սալ Կավոյի մէջ, կազմակերպուած մասնաւոր խնամքով եւ նուագախումբի մասնակցութեամբ, իր հիմնադրութեան քառասնամեակին առթիւ :

Չորս տասնեակ տարիներու անցեալ մը ունի Սիփան երգչախումբը, որուն հիմը դրաւ 1923ին հայրենասէր երաժիշտ ուսուցիչ մը, — Սաքօ Յակոբեան :

Ծնած Խրիմի Սիմֆերոպոլ քաղաքին մէջ, մեր երիտասարդ հայրենակիցը յաճախած էր Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը : Հայաստանի անկախութեան շրջանին ծառայած էր հայրենիքին : Խորհրդայնացումէն վերջ ուրիշ մտաւորականներու հետ ինք ալ դարձած էր գաղթական եւ Փարիզ եկած իր կեանքի ընկերուհիին՝ Տիկին Մարոյի հետ :

Տոգորուած արուեստագէտի բնածին խանդով, հոգեւին նուիրուած հայկական երաժշտութեան, Սաքօ Յակոբեան նախաձեռնութիւնն ստանձնեց կազմելու երգչախումբ մը, այս օտար աստղերուն տակ ապաստան գտած մեր երիտասարդ տղոց ու աղջիկներուն սորվեցնելու համար մեր հայրենի սիրակարօտ, հայրենասիրական ու գեղջուկ երգերը :

Գաղթական Հայերը նոր էին սկսած տուն - տեղ ըլլալ : Հայրենիքի կարօտը վառ էր, կենդանի բոլորին հոգիին մէջ :

Ձեռնարկը պսակուեցաւ մեծ յաջողութեամբ : Տասնեակներով հայ աղջիկներ ու երիտասարդներ մտան Սիփանի մէջ, որուն համակրելի ղեկավարը մեծ ոգեւորութեամբ ու գուրգուրանքով շրջապատեց զանոնք, ստեղծելով ընկերական - ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտ մը :

Հիմնադրութեան առաջին օրերէն ըսկըսեալ Սիփան երգչախումբը զարգը դարձաւ Փարիզի Հայութեան բոլոր մեծ հանդէսներուն :

Ի պատիւ Կոմիտաս վարդապետի կազմակերպուած մեծ համերգին Սիփանի կողքին մասնակցեցաւ նաեւ Կոմիտաս արական երգչախումբը, որուն ղեկավարը էր Փարիզի եկեղեցւոյ դպրապետ Նշան Սերգոյեան :

Քաջալերուած այս փառատօնի գտած բացառիկ յաջողութենէն՝ Փարիզահայ երկու երգչախումբերը միացան Սիփան-Կոմիտաս անունին տակ :

Սիփանի հիմնադիր - ղեկավարը ուսուցչական պաշտօնով Ամերիկա մեկնած ըլլալով, Արա Պարթեւեան ստանձնեց երգչախումբին ղեկավարութիւնը : Իրմէ վերջ ողբացեալ Գուրգէն Մ. Ալէմշահ վարեց զայն մինչեւ իր վաղահաս մահը : 1954ին երգչախումբին, մնայուն ղեկավար դարձաւ երիտասարդ եւ պատրաստուած երաժիշտ մը՝ Կարպիս Ափրիկեան :

Նոր ղեկավարին օրով երգչախումբը վերակազմուեցաւ եւ թարմ, խոստմնալից տարրերով ուժովցաւ :

Իր մեծագոյն յաջողութիւնը արձանագրեց 1957 Յուլիսին, Փալէ տը Շայեօ, ուր Միջազգային եկեղեցական երաժշտութեան փառատօնին ներկայացուց հայ երաժշտութիւնը, 55 հոգինոց երկսեռ խումբով մը, մասնակցութեամբ 25 հոգինոց նուագախումբի մը :

Հայկական երգչախումբը միջազգային մամուլի ջերմ գնահատանքին արժանացաւ :

Սիփան - Կոմիտասը բացի Փարիզի հանդէսներուն բերած իր պատուաբեր մասնակցութենէն, համերգներ տուած է նաեւ Լիոնի եւ Մարսէյլի մէջ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով :

Իր երկու երգապնակները — ժողովրդական եւ եկեղեցական — կարճ ժամակի մէջ սպառեցան :

Չորեքշաբթի օր Ժան Վիթոլտ, Փարիզի ձայնասփիւռի դասական երաժշտութեան մեկնաբանն ու վարիչը՝ մեծ համակրանքով արտայայտուեցաւ հայ եկեղեցական երաժշտութեան մասին, զուգակշիռ մը ընելով Եոհան Սեբաստիէն Պախի հետ : Յիշեց որ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը համերգ մը պիտի տայ Կիրակի օր եւ ամբողջութեամբ ձայնասփիռեց անոր եկեղեցական երաժշտութեան նուիրուած երգապնակը : Ժան Վիթոլտ փափաք յայտնած է անձամբ ներկայ ըլլալու վաղուան համերգին :

Քառասուն տարիէ ի վեր կանգուն է այս երգչախումբը, որ դրուած է ամուր հիմերու վրայ եւ կանգուն կը մնայ շնորհիւ ղեկավարին, վարչութեան եւ անդամ - անդամուհիներու զոհողութեան ոգիին եւ հայրենասիրական զգացումներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՐԻԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ
ՄԱԿ-Ի ՈՐՈՇՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Ապահովութեան Խորհուրդի տուած որոշումը վերապահութեամբ ընդունուած է Թուրքերէն եւ Յոյներէն, հակառակ տիրող առաջին տպաւորութեանց : Ամէն մարդ կը փորձէ սակայն վերմակը իրեն քաշել, այլ խօսքով իրեն ի նպաստ մեկնաբանել քուէարկուած բանաձեւը, յայտնելով թէ եղածը պարզապէս պիտի խանգարէ թշնամիին խաղերը :

Թուրքերուն անունով, Տոքթ. Քիւչիւք ուրախութիւն կը յայտնէ որ միջազգային ուժ մը պիտի գայ « ոչնչացնելու համար յունական փորձերը Թուրքերը մաքրագործելու » : Կ'աւելցնէ թէ եթէ բանաձեւը կ'արգիլէ որեւէ զինուորական միջամտութիւն, ատիկա միայն երեք ամսուան շրջանի մը համար է :

Նոյն ապահովութիւնն ունի Գերպ. Մակարիոս, որ վստահ է թէ այլեւս Թուրքերը չեն կրնար սպառնալ Յոյներուն.— « Քուէարկուած բանաձեւը յոյն Կիպրացիներու դիրքին արդարացումն է, մանաւանդ երբ նկատի առնուի այն բոլոր առջարկները զորս Կիպրոսի կառավարութիւնը իր առջեւն ունեցաւ : Յոյն կառավարութեան գործակցութեամբ եւ հակառակ բազմաթիւ ընդդիմութեանց, յաջողեցանք ընդունիլ տալ այս բանաձեւը որ յաջողութիւն մըն է միջազգային գետնի վրայ մեր պայքարին առաջին հանգրուանին » :

Մակարիոս Արք.ի համար Կիպրոսի կառավարութեան գլխաւոր նպատակը — երբ դիմած է Ապահովութեան Խորհուրդին — արտաքին զինեալ միջամտութեան մը առաջքն առնել եղած է «Այս նպատակին հասանք, արդարեւ Ապահովութեան Խորհուրդը ճանչնալով Կիպրոսի գերիշխանութիւնը, հրաւիրեց անդամ բոլոր երկիրները որ հրաժարին որեւէ գործունէութենէ կամ գործունէութեան ըսպառնալիքէ որ կրնայ վտանգել միջազգային խաղաղութիւնը : Թուրքիա այլեւս չի կրնար սպառնալ միջամտել Կիպրոսի մէջ երաշխաւորութեանց դաշնագիրը ոգեկոչելով : Դաշնագրերը պարտադրուեցան Կիպրոսի, ասկէ հինգ տարի առաջ, աննպաստ պայմաններու մէջ : Պէտք էր վերջ գտնէին » :

Կիպրոսի նախագահը կ'ընդունի սակայն թէ Ապահովութեան Խորհուրդի քուէարկած բանաձեւը ոչ մէկ լուծում կը բերէ Կիպրոսի հարցին :

Ամէն պարագայի մէջ, բոլորին կարծիքը նոյն է թէ Կիպրոսի հարցը հեռու է լուծուած ըլլալէ : Յունական Ֆիլէֆթէրօս թերթը կը գրէ ի մէջ այլոց .— « Կը մնայ վերջնական նպատակին հասնիլ.— Բոլորովին անկախ պետութիւն մը ստեղծելով որուն հողային ամբողջականութիւնը պիտի պահպանուի երկու համայնքներու դրութեան ջնջումով : Կիպրոսի ժողովուրդը պէտք չէ պատրանքներ ունենայ : Անգլիացիներն ու Ամերիկացիները չեն հրաժարած իրենց չարաշուք նպատակներէն : Իրենց նպատակն է միշտ պաշտպանել թուրք կիպրական շինծու պետութիւնը եւ անոր օրինաւորութեան երեւոյթ մը տալ, յառաջիկայ բանակցութեանց ընթացքին » :

Անդին Կիպրոսի մէջ, միջադէպերը կը շարունակուին, Նիկոսիոյ թուրք թաղամասին մէջ, պայթում մը պատահած է եւ հինգ հոգի վիրաւորուած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ երկրագործական նախարարը՝ Էլէմանով պաշտօնազուրկ եղաւ : Իր յաջորդը՝ Ռուս մըն է, մինչ Էլէմանով Ղազաղ էր :

ՊՈՆԻ օտար մամուլին առջեւ, Գերմանիոյ նախկին վարչապետը՝ Ատընաուրը յայտարարեց թէ «Արեւմտեան Եւրոպան պէտք է զգուշանայ Խորհ. Միութեան ազդեցութեան տակ իյնալէ :

ՌՕՅԹԸՐ մամուլի անգլիական գործակալութեան Պաղտատի թղթակիցը՝ Ալան Պրաուն արտաքսուեցաւ Իրաքէն, տեսակցութեան մը համար զոր ունեցած էր քիւրտ պարագլուխ՝ Պարզանիի հետ եւ հրատարակած :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը կը շարունակէ պայքարիլ մահուան դէմ : Թագաւորը կարճ ժամանակի մը համար ելած է մահաքունէն եւ կրցած է հաղորդութիւն ստանալ : Ճակատագրական վախճանին կը սպասուի մէկ վայրկեանէն միւսը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործադուլներու շարժումը պիտի սկսի շաբաթէ մը : Աշխատանքի ընդհ. Դաշնակցութիւնը (ՍԷ ԺԷ ԹԷ համայնավար) երկաթողիի երեք օրուան գործադուլ որոշած է Մարտ 18, 19 եւ 20ի համար : Նոյն ընկերակցութիւնը եւ քրիստոնեայ բանուորներու ընկերակցութիւնը (ՍԷ ԷՖ ԹԷ ՍԷ) թղթատարի գործադուլ որոշած է Մարտ 19 եւ 20ի համար : Զայն - պատկերասփիւռի պաշտօնէութեան դիրքը օրէ օր կը կարծրանայ : ԹԷՔՆիսիէններ տեսնելով որ գոհացում չի տրուիր իրենց պահանջներուն որոշեցին այլեւս մերժել յաւելեալ ժամեր ընել : Այս որոշումին առաջին հետեւանքն այն կ'ըլլայ թէ Կիրակի առաւօտուան բողոքական եւ կաթողիկէ յայտագրերը եւ Թելէ - Կիրակին (մարզական եւ գեղարուեստական) ջնջուած են : Զայնասփիւռի Տան համայնավար պաշտօնէութիւնը սկսաւ նոյնիսկ պաշտօնաթերթ մը հրատարակել ... :

ՄԻՇԷԼ ՔԼԷՄԱՆՍՕ՝ «Վագրին» զաւակը, մեռաւ առջի օր, 91 տարեկանին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆՓՈՅԹ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայպետհրատը հրատարակած է Տ. Ա. Շահբազեանի արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնը՝ նուիրուած արեւմտահայ աշխարհաբարի ծագումին :

Որքան որ գնահատելի է հեղինակին բարեխիղճ աշխատանքը, նոյնքան պարսաւելի է գիրքին անխնամ եւ անփոյթ հրատարակութիւնը :

Գիրքեր կան, որոնց վրայ առաւել ուշադրութիւն պէտք է դարձնել եւ յանձնել այնպիսի սրբագրիչներու, որոնք գիտեն նաեւ հին ուղղագրութիւնը : Իսկ Տ. Ա. Շահբազեանին աշխատութեան մէջ տասնեակ էջերով մէջբերումներ կան հին գրողներէն՝ հին ուղղագրութեամբ :

Այսպէս, գիրքին առաջին էջերէն իսկ կ'երեւի, որ ուղղագրական ոչ մէկ հետեւողականութիւն եւ միօրինակութիւն գործադրուած է : 12րդ էջին մէջ հին ուղղագրութեամբ գրուած է «դժուարամատոյց» բառը, բայց յաջորդ էջին մէջ՝ « դժվարամատոյց», այսինքն մէկ բառին համար երկու ուղղագրութիւն : Երբեմն նոյն տողին մէջ կան երկու ձեւերն ալ : 66րդ էջին մէջ կը հանդիպինք թէ « եվ »ի, թէ «բարեւ»ի, 83րդ էջին մէջ թէ «կը հիւանդանա» առանց «յ»ի, թէ «որ բժիշկին տայ» : «վրա» բառը նոյնպէս բազում անդամ թէ վրայ, թէ վրա (էջ 147 - 158) :

Արեւմտահայ ուղղագրութեամբ բայերուն «կը»երը հեռու կը գրուին : Այս կանոնը յարգուած է Ծերենցի, Պարոնեանի, Օտեանի եւ Զօհրապի մէջբերումներուն ատեն, սակայն 121րդ էջին մէջ կը հանդիպինք նաեւ միասին գրուած ձեւերուն, կընմանի, կըմնայ եւայլն :

Չենք գիտեր ի՞նչ սկզբունքով 84րդ էջին մէջ Խաչատուր Վ. Սիւրմէլեանի հեղինակած գործին անունը ներկայացուած է նոր ուղղագրութեամբ՝ «համառոտ թվաբանություն աշխարհաբար », իսկ յաջորդ էջին վրայ Ղեւոնտ եւ Վ. Ինճիկեանի գործը՝ հին ուղղագրութեամբ՝ «Տեսութիւն համառօտ հին եւ նոր աշխարհագրութեան» : Կամ ինչո՞ւ 85րդ էջին վրայ «Ղեւոնտ Վ. Ինճիկյեան» անունը գրուած է նոր ուղղագրութեամբ, իսկ քիչ մը վարը, նոյն էջին մէջ «Եղիա Վ. Թովմաճանեան » անունը հին ուղղագրութեամբ : Կան նաեւ անուններու աղաւաղումներ. «Մենեւիշեանը» դարձած է «Մենեւեշեան», «Սիւրմելեանը»՝ «Սիրմելեան» :

Նոյն տողին մէջ միեւնոյն բառը գրուած է երկու ձեւով՝ դրուի եւ դրվի, իրաւ եւ իրավ, կ'ուզէի եւ կ'ուզեի, խօսք եւ խոսք, առաքեալ եւ առաքյալ եւայլն :

Ամբողջ գիրքին մէջ ուղղագրական խառնաշփոթութիւն մը կը տիրէ : Եւ ծիծաղելին այն է, որ վրիպակներով, ուղղագրական խառնաշփոթութեամբ ծայրեծար լեցուն այս գիրքին կցուած է նկատուած վրիպակներուն թերթիկը ...

ՕՆ. ՓԱՆԻԿԵԱՆ

«Գրական Թերթ», Երեւան

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՏԼԱՍԸ

Մօտ ատենէն հրապարակ պիտի ելլէ Ակադ. Սուրէն Երեմեանի 35 տարիներու աշխատանքին արդիւնքը եղող «Հայաստանի պատմական ատլասը», որ մեծարժէք գործ մըն է անտարակոյս :

90 քարտէսներով, հեղինակը կը ներկայացնէ Հայաստանի պատմութիւնը՝ հին քարի շրջանէն մինչեւ մեր օրերը : Պատմական տուեալներով ներկայացուցած է Հայաստանի հողին վրայ ապրած ցեղերն եւ ժողովուրդները, տեղի ունեցած քաղաքական վերիվայրումները եւայլն հազարամեակներու ընթացքին :

Ս. Երէմեան օգտագործած է աշխարհի հին ու նոր բոլոր քարտէսները, այդ շարքին նաեւ Բաբելոնի քարտէսը, որ յօրինուած է Ք. Ա. հինգերորդ դարուն, Պաղոմէոսի « Աշխարհագրական ձեռնարկը» եւ եօթներորդ դարու հայ անանուն հեղինակի մը «Աշխարհացոյցը » :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Պրոպականտան այս առթիւ կրկին 1627 Հոկտեմբեր 9ի իր ժողովին մէջ կը զբաղի Հռոմի մէջ դպրոց մը հաստատելու խնդրով եւ պաշտօն կուտայ իր քարտուղարին, որ Հայոց պաշտպան Պորկեզիոյ կարդինալին յայտնէ ժողովին մտադրութիւնը եւ «հարցնէ, թէ (Հայոց) հիւրանոցի եւ անոր պաշտօնեաներուն համար եղած ծախսէն դուրս կ'աւելնայ գումար մը, զոր հնար ըլլայ գործածել այս հայ դպրոցին համար, որ Սուրբ Ժողովը, դիտակից իր պարտականութեան, կը խորհի դէթ այժմ բանալ քանի մը հայ պատանիներու համար՝ փոքր դպրանոցի սահմանին մէջ տուն, մինչեւ որ Աստուծոյ օգնութեամբ աւելի լայն չափով միջոցներ գոյանան ամբողջական եւ կատարեալ դպրանոց մը շինելու համար»:

Կարդինալ Պորկեզիոյի հետ բանակցութեանց արդիւնքը նպաստաւոր կ'ըլլայ:

1628 Փետրուար 4ի նիստին մէջ կարդինալ Ուրալտեւոյ կը յայտնէ, թէ Հայոց դպրոցին համար կարելի պիտի ըլլայ հիւրանոցին եկամուտէն 150 սկուտ ստանալ, 150 սկուտ ալ պիտի տրամադրէր Պրոպականտան այն գումարէն, որ Նախիջեւանի դպրոցին յատկացուած էր: Այսպիսով, կ'որոշուի նոր բացուելիք դպրոցին մէջ այնքան աշակերտ ընդունիլ որքան կարելի է հոգալ երեք հարիւր սկուտ նպաստով:

Պրոպականտան հազիւ այս որոշման յանգած էր, երբ 1692ին Հռոմ հասաւ Հ. Յովհաննէս Թադէոս բոկոտն քարմիլեան մեծաւորը եւ խնդրագիր մը ներկայացուց Ջուղայեցի վաճառականներու կողմէն, որոնք կը փափաքէին ի միջի այլոց ունենալ Հռոմի մէջ հայկական դպրոց մը: Այս առաջարկին կ'ըսուի, թէ Մովսէս կաթողիկոս Տաթեւացի ալ ուժ տըւած ըլլայ, ըստ Հռոմի պապական դիւանի արձանագրութեանց:

Պրոպականտայի ժողովը 1630 Յուլիս 23ի նիստին, նկատի առնելով Հայոց առաջարկը, կ'որոշէ դպրանոցը բանալ Հռոմի մէջ, եթէ Ջուղայի հայ երեւելիները յանձն առնեն դպրանոցին շէնքը եւ կարասիները հոգալ:

Այն գումարը, որ Պրոպականտան եւ Հռոմի Հայոց հիւրանոցը կարող էին տալ, միայն հինգ ուսանող, անոնց վերակացուն եւ ծառայ մը կրնար ապրեցընել:

Երկար բանակցութիւններ կը կատարուին եւ զանազան կարգադրութիւններ կ'ըլլան, սակայն դպրոցը կարելի չըլլար բանալ, որովհետեւ Ջուղայեցիները ըսպասուած օգնութիւնը չեն ըներ: Հետեւաբար Հռոմ կ'որոշէ սահմանափակ թըւով աշակերտներուն համար միայն բանալ դպրոց մը, իր կարողութեան սահմանին մէջ: Բայց, ինչպէս կ'երեւի, կարելի չըլլար Հռոմի մէջ հաստատել հայ նոր դպրոց մը եւ կ'որոշուի Ուրբանեան վարժարանին մէջ պահել ոոշեալ թուով հայ աշակերտներ, որոնք, բնական է, պիտի պատրաստուէին հաւատքի տարածման քարոզչութեան գործին:

Ասկէ բաւական ետքը, Աղեքսանդր Է. Պապը (1655 – 1667) վերջապէս յաջողեցաւ Հռոմի մէջ բանալ Հայոց յատուկ ֆոլէն մը, Կղեմէս Կալանոս հայագէտ լատին վարդապետին տեսչութեան տակ:

Բայց, որչափ կ'երեւի, այս կարգադրութեամբ ջուրը ինկած է Կօայի մէջ յատուկ Հայոց դպրոց մը բանալու ծրագիրը եւ Փորթուկալ չէ կրցած դեր մը կատարել Հայոց, թէեւ կաթողիկէ, կըրթութեան գործին մէջ:

4. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐ ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Հայերը առհասարակ յետամուտ եղած են օգտուելու մշակութային մարզի մէջ բոլոր այն ազգերէն, որոնց հետ ուղղակի կամ անուղղակի շփում եւ յարաբերութիւն ունեցած են:

Փորթուկալցիները, իբրեւ լատինական մշակոյթով սնած ժողովուրդ, տեսակ մը խնամութիւն ունեցած են մեզի հետ, որ եւրոպական գրականութեամբ սնած եւ անկէ մեծ չափով օգտուած ենք:

Մեր եկեղեցին օգտուած է յոյն հեղինակներու գործերէն: Բազմաթիւ են յունարենէ կատարուած թարգմանութիւնները:

Արեւելեան եւ Արեւմտեան եկեղեցիներու բաժանումէն ետք, Պապերն ալ աշխատած են Հայերը լատին մշակոյթին ենթարկել:

ԺԲ. դարէն ետք կաթողիկէ ունիթոռ (միաբանող, միարար) քարոզիչներ Հայաստան եկած են եւ յաջողած են նոյնիսկ կրօնական համայնք մը կազմել Նախիջեւանի, Ագուլիսի եւ Գողթան գաւառներու մէջ: Մասնաւորապէս ուսումնական մարզին մէջ անոնք կարեւոր գործունէութիւն ունեցած են հայ պատանիներ դաստիարակելով եւ պատրաստելով իբր կրօնական քարոզիչներ: Այս առթիւ կատարուած են կարեւոր թուով լատինական լեզուով կրօնական գիրքերու թարգմանութիւններ, որոնցմէ օգտուած են մեր դպրեվանքերը:

Այդ դպրանոցներէն լաւագոյն նմոյշն էր Յովհաննէս Կոլոտ պատրիարքին Հայ Եկեղեցիի վերականգնումին համար Կ. Պոլսոյ մէջ հաստատած կրօնական վարժարանը, որուն համար Պրոպականտայի վարժարանի աշակերտներէն Ղուկաս վարդապետ Խարբերդցին վարձած էր եւ անոր կատարել տուած էր բազմաթիւ լատիներէն եւ երբեմն իտալերէն գիրքերու թարգմանութիւններ: Թերեւս Ֆրանսերէնէ եւ սպաներէնէ ալ թարգմանութիւններ կատարուած են: Այս կարգին, Փորթուկալերէնէ ալ թերեւս թարգմանութիւններ կատարուած են, որոնց ձեռագիրները չեն հասած մեզի:

Նոր ժամանակներու մէջ, իբրեւ հազուագիւտ նմոյշներ, փորթուկալերէնէ թարգմանուած քանի մը գործեր ունինք տպագրուած:

Այսպէս, 1809ին տպագրուած է «Բելիսարիոս, յարացոյց անյիշարութեան» գործը, որ առաջին հայ լրագրի հիմնադիր Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեանի տպարանին մէջ տպուած էր ի Մատրաս: Այս գործին տպագրութեան ժամանակ, Յարութիւն քհնյ. Շմաւոնեան ուրիշներուն թողած էր իր արդիւնաւոր տպարանը եւ քաշուած:

Տպարանին նոր վարիչները, որոնք կը գտնուէին կաթողիկէ ազդեցութեան տակ, տպած են այս գործը, «յօրինեալ նախ ի գաղղիական բարբառ, ի ներհուն Մարմարելոց Գաղղիացւոց եւ անտի թարգմանեալ ի լեզու լուսիտանիացւոց». այն լեզուէն «անդր ածեալ եղեւ յարամեան բարբառ ի վերապատուելի Տեառն Պետրոս վրդ. Պուռնազեան կարնեցւոյ, յաշակերտէն Պրոպականտի», որ կատարած էր այս թարգմանութիւնը ոչ թէ իր սեփական ընտրողութեամբ, այլ Սամուէլ Մուրատի, որ գրքին սկիզբը, այս գործը տպագրել տալու պատճառները կը բացատրէ: Ան կը յայտնէ, թէ ինք, մըղուած ազգին «պայծառափայլութեան եւ լուսաւորութեան» փափաքէն, որուն համար միշտ կը ջանար, սորված էր անգլերէն եւ փնտռած էր իմաստալից գործեր, այս նպատակով ծանօթացած էր Մարմանտելլի Բելիսարիոսի գործին եւ շատ սիրած: Ուստի փափաքած էր հայերէնի թարգմանել տալ, բայց յարմար մէկը չգտնելով, յետաձգած էր գործը, որուն համար նոյնիսկ 1788ին, իր Չինաստան ճամբորդութեան ժամանակ, Եդուարդ Ռափայէլ Ղարամեանին (ապագայ իր աները) յանձնարարած էր, որ եթէ ինք մեռնի, իր դրամով կատարէր իր այս փափաքը: Չինաստանէն դառնալէն ետք, թարգմանութիւնը կատարել տուած էր Պուռնազեան Պետրոս վարդապետին:

Փորթուկալ լեզուէն ուրիշ թարգմանութիւններ, ուղղակի կամ Բելիսարիոսի պէս անուղղակի կատարուած, յիշուած չեմ գտած: Կայ միայն Անթոնիոյ Եննիս փորթուկալցիի «Ապահարգան» անուն մէկ արարուածով ողբերգութեան թարգմանութիւնը, որ նոյնպէս Բելիսարիոսի պէս կատարուած է Ֆրանսերէն թարգմանութեան վրայէն, «Արձագանգ»ի խմբագիր Աբգար Յովհաննէսեանի կողմէ:

1914 – 1918 աղետալի տարիներէն ետք, դէպի արտասահման ապաստանող Հայերը, որ Հայ Սփիւռքը կազմեցին եւ աշխարհի ամէն կողմ ցրուեցան, ապաստան փնտռեցին նաեւ Հարաւային Ամերիկայի հանրապետութիւններուն մէջ, որոնցմէ ամէնէն ընդարձակն է Պրազիլիա, ուր հաստատուած են եւ կ'ապրին բաւական թիւով Հայեր, մասնաւորապէս Ռիօ Տէ Եաներօ եւ Սան Փաւլօ քաղաքներուն եւ անոնց շրջակայքին մէջ:

Պրազիլիա հաստատուած այս գաղթականները, քառասուն տարուան համեմատաբար շատ կարճ շրջանին մէջ, բաւական բարգաւաճ վիճակի մը հասած են տնտեսապէս եւ ունին պրազիլեան համալսարաններէ վկայեալ բազմաթիւ բժիշկներ, փաստաբաններ եւ այլ մասնագէտներ: Պրազիլիոյ Հայերը ընտելացած են երկրին լեզուին, որ փորթուկալերէնն է: Դպրոցականները այս լեզուն կ'ուսանին դպրոցներուն մէջ իբր երկրին լեզուն եւ կը հմտանան, եւ նոյնիսկ նորահաս սերունդը փորթուկալերէնը լաւ իւրացուցած է եւ շատ լաւ կը հասկնայ:

Պրազիլիոյ մէջ հրատարակուող հայերէն թերթերն ալ պարտաւորուած կը զգան իրենց էջերէն մէկը յատկացնել փորթուկալերէն յօդուածներու: Ոմանք հրատարակած են փորթուկալերէն գիրքեր:

Այսօր ուրեմն շատ աւելի բեղնաւոր եւ ընդարձակ են մշակութային յարաբերութիւնները ոչ թէ Փորթուկալի եւ Հայաստանի միջեւ, այլ փորթուկալեան եւ հայ մտքին միջեւ, քանի որ կան բաւական թիւով Հայեր, որ այսօր մտաւոր սնունդ կը ստանան փորթուկալերէն լեզուով եւ ուրիշներ, որ նոյնիսկ իրենց մտքի արտադրութիւններով կը ճոխացընեն փորթուկալերէն լեզուով մշակուած գրականութիւնը:

Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆ

Ֆրանսացի մեծ բանաստեղծ – քննադատ Թէոֆիլ Կօթիէ խօսելով դերասաններու տխուր ճակատագրին մասին, կը գրէ հետեւեալ մելամաղձիկ տողերը.—

«Արդարեւ որքա՛ն տխուր է դերասանին ճակատագիրը: Անիկա, բանաստեղծին նման չի կրնար ըսել «Ի վերջոյ, բոլորովին պիտի չմեռնիմ»: Դերասանին վաղանցուկ գործը եւ փառքը իրեն հետ գերեզման կ'իջնեն: Միայն իր անունն է որ ատեն մը կը յամառի դեռ յածիլ մարդոց շրթունքներուն վրայ ...»:

Ֆրանսացի բանաստեղծը այս տողերը գրած պահուն, անշուշտ, աչքի առջեւ ունեցած է բեմական մեծութիւնները, փառքերը: Աւելի դժնդակ ու դժխեմ կը դառնայ պատկերը, երբ այս տողերը պատկանին բեմական արուեստի համեստ աշխատաւորի մը:

Դիպուածով իմացայ հայ բեմի յոդնատանջ եւ վաղեմի վաստակաւոր Վահրամ Սվաճեանի մահը, որ տեղի ունեցեր է անցեալ Օգոստոսին, Հայաստանի Լենինական քաղաքին մէջ:

Իր մահէն ի վեր, որեւէ տեղ, ոչ ըՍփիւռքի եւ ոչ ալ Հայաստանի մէջ, Վահրամ Սվաճեանի մահուան լուրը չէր արձանագրուած: Անոր համար, որովհետեւ, Վահրամը համեստ, լռակեաց, շռնդալից ու պոռոտախօս ծանուցումներէ խուսափող, շքանշանի, տիտղոսի եւ յոբելենական հանդիսութիւններու ետեւէ չվազող նուիրեալ մըն էր:

Վահրամ Սվաճեան ծնած էր Պոլիս (Ֆէնէր Եոլը): Իր ծննդեան ճշգրիտ թուականը ծանօթ չէ ինծի, միայն գիտեմ որ, տարիներու բեռան տակ յոգնած ու քրտնաթոր, երկար տարիներու բեմական վաստակ մը շալկած իջաւ գերեզման, այդ վաստակին վերջին տարիները յատկացնելով իր մայրենի բեմին:

Հանգուցեալ դերասանը տակաւին շատ երիտասարդ նետուած է բեմ: Առաջին աշխարհամարտէն առաջ, Արշակ Պէնլեանի գուսաներգական թատերախումբին հետ շրջած է եւրոպական կարգ մը մայրաքաղաքներ, ի մասնաւորի Լոնտոն, ուր մասնակցած է Տիգրան Չուխաճեանի գուսաներգական խաղերուն, կարեւոր դերերով:

1917ին հաստատուած էր Փարիզ: Արուեստի այս մեծ ոստանին մէջ, Վահրամ Սվաճեան իր բեմական գիտելիքները ճոխացնելու նպատակով, կը հետեւի Ֆրանսական թատերական շրջանակներու գործունէութեանց, կը յաջողի այդ շրջանակներէն ներս մտնել, հոն բարեկա-

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Գիւղին մէջ երկու՝ աղաւնի պահողներ կային — Մանօն եւ Աղաճանը:

Ո՞վ չէր ճանչնար Մանօն, աղուընիկ խաղցնող անօթի Մանօն, որուն մէկ հազալուն՝ գօտին եօթը տեղէ կը փրթէր: Մանօն, կնիկ չունէր. գիւղացիք անոր աղջիկ չէին տար: Աղուընիկ խաղցնողին ո՞վ աղջիկ կուտայ:

Մանօ իր վրայ կը ձգէր մինչեւ աստարը կտրտած էնթարի մը ու, յաճախ բոպիկ, փողոցներէն հովի պէս կ'անցնէր՝ էնթարիին փէշերը իր ետեւ առագաստի պէս բացած: Մանօն կռուասէր էր. ոչ ազգական ունէր եւ ոչ բարեկամ: Շատեր կը վախնային, մանաւանդ երբ անոր փրթգտած գօտիին մէջ խրուած տեսնէին փոքրիկ դանակ մը:

Ամէն առաւօտ, երբ գիւղացիները՝ իրենց ճակատները արեւի առաջին ճառագայթներով միւռոնած՝ կը սկսէին աքօթքի ու դաշտի աշխատանքին, աղաւնետան տանիքին վրայ, իր երկար հասակով, կը տեսնուէր Մանօն, որ աղաւնետան պատուհանները կը բանար ու թակերը կը շըտկէր: Աղաւնիներն իրարու ետեւէ իրենց թեւերը թափ կուտային ու Մանոյի հասակին շուրջ կը դառնային:

Մանօ տանիքին մէջտեղ կը կանգնէր անշարժ, ինչպէս արձան մը: Անոր ուսին վրայ կը թառէր առաջին անգամ Ծիրանը, յետոյ Զըտչըտը, Տորոնը, Կապուտիկը, Փումփուլը. հետզհետէ դուրս կ'ելնէին հարիւր թեւ աղաւնիներն ու կը թառէին անոր ուսերուն, թեւերուն ու գլուխին վրայ: Շատեր անոր շուրջ կը դառնային, սակայն թառելու տեղ չէին գտներ ու հեղ մըն ալ բոլորը մէկ թեւ կ'առնէին, եկեղեցիին գմբէթին քովէն, Աղաճանին աղաւնետան վրայէն կ'անցնէին բարտիներու գագաթը եւ հովին պէս արագ, հովին պէս քնքուշ, գիւղին շուրջը բոլորակ մը դառնալով, նորէն աղաւնետուն կը վերադառնային, ուր Մանօն՝ այս անգամ հարիւր թեւ աղաւնիները իր շուրջ հաւաքած՝ սերմնացանի թեւերուն պէս արձակ, կուտ կը նետէր անոնց: Աղաւնիները, կը թրվռային, իրարու վրայ թեւ կը ձգէին. կը կտկտային կը կտկտային անվերջ: Այն ատեն Մանօն ակնարկ մը կը նետէր հարիւր թեւ աղաւնիներուն վրայ ու կը գիտնար, եթէ օտար աղաւնի մը աւելնար եւ կամ իր աղաւնիներէն մէկը պակսէր:

Արեւը հետզհետէ կը ճերմկնար, ըստուերները կը կարճնային. հեռուէն կը տեսնուէր Աղաճանին հասակը իր աղաւնետան վրայ: Այս անգամ եկեղեցիին գմբէթին քովէն անցնող աղաւնիներուն երամը Աղաճանինն էր: Մանօն, երբ կը տեսնէր Աղաճանին աղաւնիները, կ'աճապարէր առանձինն թոցնել Կապուտիկը:

Կապուտիկը կը բարձրանար ուղիղ, երեք անգամ գլխիվար թաւալ կուգար ու երեք անգամ կը լսուէր թեւերուն չափըռտուկը. նորէն կը բարձրանար, նորէն թաւալ կուգար ու կը շտկուէր դէպի Աղաճանին աղաւնիներուն երամը: Կապուտիկը օտար երամին հետ խռնուած՝ անոնց հետ մի քանի անգամ շրջան կ'ընէր, հեղ մըն ալ տեսնես՝ կը զատուէր երամէն, իր հետ առնելով էդ աղաւնեակ մը, եւ երկուքը մէկ Մանոյի աղաւնետան թակին վրայ կը թառէին հեւալով:

Անդին Աղաճանը ձեռքերը ճակտին վրայ՝ կարմրած կապերով աչքերը երկընքէն վար չէր առներ: Կը հետեւէր իր աղաւնիներուն դարձած բոլորակին: Երկինքի կապոյտին դէմ կը տեսնէր թեւերը Կապուտիկին: Աղաճանին սիրտը կը դողդղար: Կը հայհոյէր, երբ կը տեսնէր որ Կապուտիկը իր աղաւնիներուն երամին մէջ առանձին կը մտնէր եւ զոյգ կը հեռանար: Քանի անգամ Աղաճանը ուղած էր Կապուտիկը վար ձգել հրացանով: Մանօն քանի մը անգամ Աղաճանին վրայ դանակ քաշած, վիրաւորած էր:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(1 Շար.)

մութիւններ ճարել :

Շնորհիւ այդ բարեկամութեանց եւ մանաւանդ իր ուշիմ եւ դիւրաւ ըմբռնող խառնուածքին, Վահրամ Սվաճեան եր – կար տասն մասնակցեալ ֆրանսական քաոսերախումբերու, ստանձնելով դերեր զուարթ կոմէդիներու մէջ : Ատոնցմէ մէ – կուն մանաւանդ, «Դոնապանուհիին սի – րականը»ին մէջ, Սվաճեան ձեռք բերաւ մեծ յաջողութիւն, որմէ ետք ունեցաւ նոր դերեր, բեմ ելլելով Թէաթր տը Ֆը – լիւնիի եւ Թէաթրը տը Մոնմէի մէջ :

1923ին, երբ նոր խոյանք ստացաւ Փա – րիզի Հայոց բեմը, Վահրամ Սվաճեան յաջոգումին դլխաւոր առանցքը հանդիսա – ցաւ : Անիկա իր փայլուն մասնակցու – թեամբ միշտ ալ խթան դարձաւ գործին բեղնաւորման :

Փարիզէն անցնող բոլոր մեծանուն հայ դերասանները՝ Ցովհաննէս Զարիֆեան, Վահրամ Փափազեան, Տիկին Դուրեան – Արմէնեան, Տիկին Աստղիկ, Լեւոն Ե – րամեան եւ տակաւին ուրիշներ, բոլորն ալ օգտուած են Վահրամ Սվաճեանի հա – ճոյախառն ու անսակարկ մասնակցու – թենէն : Վանդի, Վահրամ Սվաճեան բե – մի այն աշխատաւորներէն էր (աւա՛ղ ցանցառ) որոնք չատ դիւրութեամբ նիւ – թը կը զոհեն նպատակին ... :

Խառնուածքով հեզահամբոյր, բարի ու անխիչար էր մեր սիրելի Վահրամը : Դերասաններու ընտանիքին մէջ անպա – կաս եղող կատ ու կռիւներու ընթացքին, միշտ Վահրամ մէջտեղ կ'իյնար իր անուշ ժպիտով ու իր աննման բացատրու – թիւնով « Արեւնիդ սիրեմ, տղա՛ք ... » :

Վահրամ Սվաճեանի բեմական մեծ հորիզոն չունէր : Անիկա չատ դիւրու – թեամբ կը խաղար բոլոր սեռի դերերը : Զուարթ տիպարներ երբեք արդէօք չէին հանդիսանար ոչ նոյն ուժգնութեամբ, նոյն յաջողութեամբ ներկայացնէր նաեւ ծանր տիպարներ՝ դասական գործերու մէջ : Այս առթիւ մէկ օրինակ միայն բա – ւական պիտի ըլլար հաստատելու համար մեր այս վարկածը ։— Վահրամ Սվա – ճեան բեմի վրայ եղած է նոյնքան ծի – ծաղկուն Տիւբան մը («Տիւբան – Տիւ – բան»), որքան մոռայլ Վասիլ Լեկապէն մը («Կայսրը» Լ. Շանլէի) :

Ողբացեալ արուեստագէտը լայնօրէն ծանօթ էր Ֆրանսական եւ մինչպատերազմեան թատերական դրականութեանց : Մօտէն կը հետեւէր թատերական չարժումնե – րուն : Ունէր նաեւ դրական հակումներ : Արդարեւ, դրած էր մէկ երկու թատե – րականներ (առամ եւ կոմէտի) որոնք դանա – զան ափերներով ներկայացուած են Փա – րիզի Հայոց թատրոնին կողմէ :

1947ի ներդաղթի կարաւանով մեկնե – ցաւ հայրենիք, ծառայելու համար մայ – րենի բեմին :

Պատրոնի կոչուեցաւ Լենինականի պե – տական թատրոնին մէջ : Այդ բեմին վրայ խաղաց բազմաթիւ դերեր, որոնցմէ մա – նաւանդ «Ալբիւրի մօտ» թատերական մէջ իր գործ յաջողութեան արձագանգը հա – ւաք մեզի :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Հ. Յ. Դ. Երկանային կոմիտէի հո – վանաւորութեամբ եւ Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի նախաձեռնու – թեամբ, Կիրակի, Մարտ մէկին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, խանդավառու – թեամբ եւ արժանավայել չուքով տօնուե – ցաւ Փետրուար 18ի յեղափոխութեան տարեդարձը :

Երէցներու կողքին, տեղ գրաւած էին նաեւ նոր սերնդականներ, որոնք իրենց խանդավառ տրամադրութեամբ, ազդա – չին փառք կազմող այս թուականին ար – ժէքին դնահատումով ու իրենց ստեղծած թարմ ու կենսունակ մթնոլորտով հոգե – թով փայլ մը տուին այս հանդիսութեան :

Օրուան նախագահն էր ընկեր Աչոտ Ի – սահակեան, որ իր բացման խօսքը սկսաւ յայտարարելով, թէ թէեւ Մասիսը այլ – եւս մեր աչքերուն առջեւ չի պատկերա – նար, բայց, բոլորիս հոգիներուն մէջ ան խորսխած է ամուր եւ անսասան :

Մասիսի գերիշխ ազդեցութեան վերա – դրեց այն հոգեփոխութիւնը, որ կրած են հայ համայնավարները Հայաստանի մէջ : « Մի քանի ազդայնական ըմբռնումներ իւրա – յուցած եւ հայութենէ պարպուած ան – ձեր էին 1920ին Հայաստան եկած հա – մայնավարները : Սակայն, քիչ եւ քիչ, երբ Մասիսի հոգեթով ազդեցութեան ենթար – կուեցան, հոգեփոխուեցան եւ դարձան Հայեր ու այդ պատճառով ալ դոհ դային Կարմիր մոդոքին :

Շարունակութեանը մէջ, նախագահը բացատրեց Հայաստանի խորհրդայնաց – ման բուն պատճառները : Ռուս եւ Թուրք դործակցութեան արդիւնք էր : Իւրաքան – չիւրը առաջնորդուած իր իւրայատուկ չահերէն դործակցեցաւ իր երբեմնի հա – կառակորդին հետ : Վերջ տրուեցաւ Հա – յաստանի անկախ պետականութեան :

Այսուհանդերձ, Փետրուար 18ին հայ ժողովուրդը ցոյց տուաւ, թէ հրաժարած չէր իր հոդային եւ ազդային իրաւունք – ներէն, իր ազատ ապրելու ձգտումէն : Մենք մեր կարդին պիտի չարունակենք դրօշակիրը մնալ այդ ղդացումներուն եւ զաղափարականին, մինչեւ վերջնական իրականացումը մեր Ազդային Իտէալին :

Օրուան բանախօսներէն ընկեր Փիրայր Դատաւորեան Ֆրանսերէն ճառով մը բա – ցատրեց Խորհրդային վարչակարդին բը – նոյթը : Համայնավարութեան կեղծ պլ – տակին տակ, Մոսկուա կը գործադրէ ցարական Ռուսաստանի ազդայնամոլ եւ դաղթատիրական ծրագիրները, փորձելով իր մականին տակ առնել եւ ապա ռու – սացնել բոլոր ոչ – ռուս ժողովուրդը, ի չարս որոնց նաեւ Հայերը : «Մենք դէմ ենք նման դաղթատիրական ու ազդայնա – մոլ ծրագիրներուն, թէեւ համոդուած ըն – կերվարականներ ենք » :

Երէց սերունդը, որ ապրեցաւ եւ դոր – ծեց հայրենի հողին վրայ, ճաշակեց օ – տար տիրակալներու բռնութիւնն ու հա – լածանքը, պայքարեցաւ ի խնդիր մեր ազդային երազներուն եւ իրաւունքնե – րուն իրագործման, դեռ չատ բան ունի ուսուցանելիք մեր սերունդին : Այս առ – թիւ կոչ ըրաւ երիտասարդներուն ամուր կենալ մեր ազդային սկզբունքներուն վը – րայ, չարունակել հաւատալ եւ պայքա – րիլ Հայ Դատի իրագործման համար : « Վաղը պիտի միանանք Հայաստանի եւ – րիտասարդութեան հետ ու ձեռք – ձեռքի պիտի իրականութիւն դարձնենք մեր հայրերուն դարաւոր խոհլը՝ Ազատ Հայ – րենիքի եւ Միացեալ Հայրենիքի կերտու – մով » :

Օրուան երկրորդ բանախօսը՝ ընկեր Փիրայր Մխիթեան նախ յայտարարեց, թէ մեր բովանդակ պատմութիւնը բըռ – նութիւն գործադրող եւ մարդկային ու ազդային իրաւունքները կաշկանդող բռնատիրութիւններու դէմ պայքար մը եղած է : Մեր ժողովուրդը, ամէն ան – դամ, երբ ծառացած է բռնութեան դէմ, հաչուի չէ առած զինքը կեղեքող ու կաշ – կանդող տիրակալին ուժը : Նետուած է մարտի դաշտ՝ Ազատութիւն կամ Մահ նչանաբանով : Այսպէս եղաւ Անդղ դիւղի մէջ, այսպէս եղաւ Սասունի լեռներուն կամ Զէյթունի արծուերբոյնին մէջ : Այս – պէս եղաւ նաեւ Սարտարապատի օրերուն ու նաեւ 1921 Փետրուար 18ին, երբ կի – սաքաղց, դեռ աւերակներու մէջ տուայ – տող բուռ մը Հայութիւնը ըմբոստաւ – թեան դրօշ պարզեց հսկայ ու բիրտ կար – միր Ռուսաստանի դէմ, որ Հայաստանի անկախութեան կործանումով, Հայաս – տանի իրաւունքներու բռնադատումով կը փորձէր իրականութիւն դարձնել իբր թէ ընկերային վարդապետութեան մը ծրա – դիրը, բայց խորքին մէջ՝ ցարական Ռու – սիոյ դաղթատիրական քաղաքականու – թիւնը կը չարունակէր :

« Մեր սերունդը, եղրակացուց երիտա – սարդ ընկերը, չէ տեսած Մասիսը, բայց կը հաւատայ, թէ Հայաստանն ու Հայու – թիւնը անխորտակելի պիտի մնան տեւա – պէս՝ Մասիսի նման » :

Ընկեր Կարապետ Յակոբեանի սեղմա – պետութեամբ, ներկաները ժամեր տեւող խանդավառ պահեր անցուցին : Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին ընկերներ Սերոբ Մա – նուկեան, Արտաչէս Փուշումեան, Վիպէն Թորոսեան, Վարդգէս Մաքինաճեան, Զուլալ Գազանճեան եւ Տիկին Արմենու – հի Վարպետեան : Մենեջրդեցին Տիկին Մաքինաճեան, Տիկին Ա. Յակոբեան, Օր. Մարգարիտ Յանչէրեան, ընկերներ Օննիկ Ալթունեան եւ Արտ. Փուշումեան :

Խօսք տրուեցաւ ընկեր Յաչիկ Մկրը – տիչեանի, որ ողեկոչեց Փետրուար 18ի նահատակներու յիչատակը, իբրեւ ակա – նատես ներկայացուց այդ օրերու բախ – տորոշ դէպքերը ու վերջապէս յայտարա – րեց, թէ բովանդակ հայ ժողովուրդը կ'ներաղձ ու կը ձգտի իր անկախ ու մի – ացեալ հայրենիքի կերտումին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

FOIRE DE LYON

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒԵՐ
ՓԱՐԻԶ – ԼԻՈՆ – ՓԱՐԻԶ

Լիոնի տօնավաճառին առթիւ Մարտ 15էն 23, էտ – ենթէտ ընկերութեան Տէ – Սէ օդանաւ մը, մասնաւորաբար տրա – մադրուած է Փարիզ – Լիոն – Փարիզ դի – ծին վրայ Մարտ 15է եւ 22ի կիրակիները :

Ժամանակացոյցը հետեւեալն է .—

ԵՐԹ .—
Մեկնում Փարիզ – Օրլի ժամը 8·45 :
Ժամանում Լիոն Պրոն ժամը 10·15 :
ՎԵՐԱԴԱՐՁ .—
Մեկնում Լիոն – Պրոն ժամը 18·30 :
Ժամանում Փարիզ – Օրլի ժամը 19·50 :

Ցիչենք որ յաւելեալ դիծ մը կը բանի Լիոնի տօնավաճառին համար Մարտ 16էն 21 եւ Երկուչաբթի Մարտ 23ին :

ԵՐԹ .—
Մեկնում Փարիզ – Օրլի ժամը 10·50 :
Ժամանում Լիոն – Պրոն ժամը 12·20 :
ՎԵՐԱԴԱՐՁ .— Մարտ 15էն 23
Մեկնում Լիոն – Պրոն ժամը 18·20 :
Ժամանում Փարիզ – Օրլի ժամը 19·50 :

Այս ձեւով Փարիզ Լիոնի կապուած կ'ըլլայ եւ վերադարձ օրական չորս ան – դամ :

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսայի Կրթական Նախարարութիւ – նը Սղագրութեան «Քուռ Թէքնիք Փրի – վէէ» տնօրէնուհի նչանակած է Տիկին Հ. Գազազեան, որ կը լրացնէր մրցումին պահանջուած բոլոր պայմանները :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Երկար տարի ծառայելէ ետք, վերջին տարիներուն Վահրամ Սվաճեան տանձ – նած էր նոյն թատրոնին ադմինիսթրատիվ պաշտօնը :

Այսօր, իր մահուան դոյժին առջեւ, մեր սրտերը կը լեցուին խոր յուզումով :

Արդարեւ, Փարիզի հայ բեմի աշխա – տաւորներս անուշ յիչատակներով կապ – ուած էինք մեր ողբացեալ ընկերոջ հետ, ու կը սպասէինք որ օր մը, բարի օր մը, իմանայինք իր յոբելեանին լուրը, իր վաստակաւորի արդար կոչումին արժա – նանալը, ու բոլորս միասին բացատան – չէինք . «Արեւդ սիրեմ, Վահրամս ...» :

Ախտո՛ս, իմացանք միայն իր մահը : Ու հիմա, արցունքը մեր աչքերուն, կը փափաքինք :

« Հողը թեթե՛ւ վրադ, Վահրամ ջան» :

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՆՔԻ ԲԱԿՈՒՄ

Հայոց վանքերը ոչ միայն կրօնական ծիսակատարութիւնների, այլեւ մասնա – յական ղբօսանքների եւ մրցութիւնների վայրեր էին : Այնտեղ ամէն տարի կազ – մակերպւում էին ժողովրդական տօնա – հանդէսներ, ուր ըմբիչի, դուսանը դու – սանի եւ փահլեւանը փահլեւանի հետ էր մրցում :

Մասունցի եւ մշեցի երիտասարդները, այլեւ հասակաւոր մարդիկ, դիւցազնա – կան ոգի եւ ընդունակութիւն դարպա – ցնելու համար յատուկ վարժութիւններ ունէին : Ազատ օրերին գիւղական հրա – պարակներում, իսկ տօն օրերին իրենց վանքերի չուրջը նրանք փորձնական յար – ձակումներ էին կատարում միմեանց վը – րայ մեծ մահակներով եւ պաշտպանւում էին վահաններով, որ կոչւում էին մար – թալ : Այդ վահանները պատած էին հաստ կաշիով, որոնց վրայ լայնագլուխ բե – տեռներ էին գամուած :

Բակը մտնելիս, Խոդեդանը եւ Դաչտա – դէմցի Գէորգը տեսան ժողովրդի մի ստուար բազմութիւն, որ ընդարձակ չըր – ջան կազմած դիտում էր երկու չինական – ների մարտական վահանախաղը : Վան – քի բոլոր պատշգամբներն ու չինութիւն – ների տանիքները լեփ – լեցուն էին երկ – սեռ հանդիսականներով : Ժողովրդի մի մասը տեղ չլինելու պատճառով թառել էր պարիսպներին :

Փահլեւաններից մէկը, որին Թելո Մեսրոպ էին կոչում, մօտ երեսունըհինդ տարեկան թխադէմ, ամուր բազուկնե – րով, լայն կրծքով մի տղամարդ էր Դաչ – տի Բերդակ գիւղից : Հռչակաւոր էին նրա հագի կարմիր սոլերը՝ բրդեայ կա – նաչ գուլպաներով, ծոցաւոր աբան, կա – պոյտ անդրավարտիքը, որին նա ժան – դարի թումբայ էր ասում, եւ նամանա – ւանդ, խիստ ուշադրաւ էին նրա թաւ երկայն բեղերը, աչ կողմինը դէպի վեր ուղղուած, ձախ կողմինը՝ դէպի վար : Այդ չինականը զբաղւում էր տարից աւել քաղելով եւ վաճառելով Մշոյ չուկայում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Տաններորդը, որ կանդնած էր կայծակ նետի աջ կողմը՝ մի քուրդ էր Սայդո անունով : Սրա մօր փորի վրայ օսման – կէք երկանք էին ազացել, իսկ հօրը կա – զել էին կամից եւ եղան նմանութեամբ ալի մէջ պատցնելով՝ տանջամահ էին արել : Սայդոն սպանել էր օսմանցի բըռ – նակալին եւ դարձել էր փախստական :

Տասներմէկերորդը, որ կանդնած էր վեցերդակ Սեթոյի կողքին, մի ասորի էր Նազալ անունով :

Սա մի օր սխալ ճամբայ է ցոյց տալիս ուրիշ անցի հարկահաւաններին : Նրանք խըր – ատանում են ճահիճը եւ, խեղդուելուց հազիւ — ես դիտէի, որ դուք չիտակ գործի համար չէք գալիս, դրա համար էլ ձեզ նրանց ցոյց տուի ,— ասում է ա – ռաջնորդը եւ փախչում է սար :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ փարիզի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ ժամը 3ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Պատգամաւորներու ընտրութիւն ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, չատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Լու կրան փէնի թաղական խորհուրդը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր հայրենակիցները անխտիր, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Հայկ. դպրոցին մէջ։ Օրակարգ .— Ա) Նիւթական եւ բարոյական տարեկան հաշուե տուութիւն ։ Բ) Ընթացիկ հարցեր։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի առաւօտ Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

իր երկրորդ պատարագը պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Սէն Թէրոմի Սուրբ Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ ։

Կը հրաւիրուին Սէն Թէրոմի եւ չոր - Չակայ թաղերու եւ քաղաքի հաւատացեալ - եալ ժողովուրդը ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Օհանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՎԱՀԷ ՖՐԻՆԿԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարգար Բարխեան, Այրի Տիկին Յովհաննէս Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Բարխեան, Պ. Կորիւն Բարխեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՕՒԹԵԱՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան նախաձեռնած Լիոնի Հայութեան հրապարակային ժողովը այս կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3էն սկսեալ Լիոնի Ազգային Տան մէջ ։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի առաւօտ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի երջանկայիշատակ

ՋԱՐԵՀ Ա.

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի յիշատակին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող չատ լաւ բանուորու - հիներ երախայի ֆիւղոթի համար։ Դիմել

ROGER'S
18, Rue Olier
(4ème étage)
Métro : Porte de Versailles
LEC. 65-42

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱԻ-ՇՈՓԵՆԱԻ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պաճէճօ - Քաշանի «Մուրատ» խումբին կողմէ ։

Շաբաթ, 14 Մարտ, 1964, ժամը ճիշդ 20·45 ,

THEATRE PAUL FARALICQ 21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e)
Métro : République

Կը ներկայացուի Եր. Օտեանի ՋԱՐՇԵԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Պալըգճեանի ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

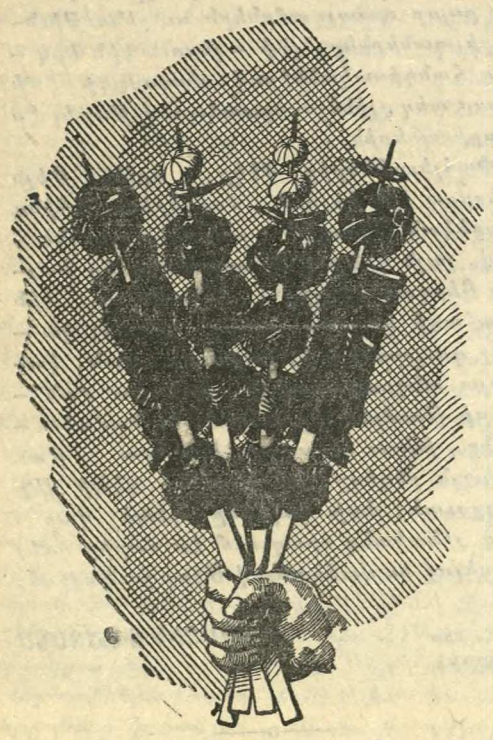

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր ։

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ ։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ
«ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ»

երգչախումբի fառասնամեայ գործունէութեան առթիւ

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 17,45-ԻՆ

Ընկերակցութեամբ՝
ՍԵՆՖՕՆԻՔ ՇՈՒԹՕ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ղեկավար՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցին Օր. Օր.

ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Մ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Պ. Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Ա. ՓԻՒՓԷԼԵԱՆ

Ցայտագրին մէջ.— Կոմիտաս, Ալէմշա հ, Կաճաչեան, Ալբուենեան եւ Տիգրանեան

«ԱՆՈՒՇ»ԷՆ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին, երգչախումբի անդամներուն, Հ. Սամուէլեան դրասենեակին
51, Rue Monsieur-le-Prince (DAN. 88-65)
SALLE GAVEAU, 45, Rue La Boëtie, PARIS (8e), Métro : Mirosmesnil

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Կոմիտէի եւ կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդի ։ Այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 14·30ին, Հ. Ց. Դ. Ակումբը։

Կը հրաւիրուին համակիրները ։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին։ Բոլորընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Հար. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան ։

Մասնակցութեամբ չրջաններէ րու բոլոր խումբերուն

Շաբաթ, Մարտ 14, ժամը 21ին, Վերտիի թատերասրահը

Ցարտադիր.— Ա. Մաս.— Շրջ. վարչութեան խօսքը՝ Ընկ. Ց. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

Պտոյտ հայ մշակոյթի անդաստաններէն ներս, ուր կը տողանցեն մեր մտքի ու ղափութեան նուիրեալները ։

Բ. մաս.— Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

(Գառմական թատերգութիւն)

Բեմադրութեամբ Ընկ. Ց. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն ։

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը Շրջ. վարչութենէն ու տեղական խումբերու վարչութիւններէն ։

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
8
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
8 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9955

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9955

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՆԱՀԱՆՋ

Զարաչար պարտութիւն մը կրեց Անդարայի կառավարութիւնը Կիպրոսի հարցին մէջ:

Ի զո՛ւր անցան վերջին ամիսներու պոռոտախօսութիւններն ու «չանթաժ»ները, համալսարանական ուսանողներու սպառնական ցոյցերն ու մամուլի ռազմաշունչ յօդուածները, թրքական օդանաւերու ցուցարական թռիչքները կղզիին վերեւ եւ նաւատորմին շարժումները Իսքէնտէրունէն դէպի Կիպրոս :

Իսմէթ Ինէօնիւ եւ սպայակոյտի նախագահ Զօր. Սունայ այս բոլոր թատերական ցոյցերը կազմակերպած եւ հրահրած էին սարսափի մթնոլորտ մը ըստեղծելու համար: Այժմ անփառունակ նահանջ մը կատարելով կամացուկ մը տեղերնին նստան գլխիկոր :

Շնորհիւ Անգլիոյ, 1959ին Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի դաշնագրերով Թուրքերը իրաւունք ձեռք բերած էին միջամուխ ըլլալու Կիպրոսի ներքին գործերուն : Պահակախումբ մըն ալ զրկեր էին կղզին՝ ներքին ապահովութեան հսկելու համար:

Զուզեցին զոհանալ այսքանով: Ցուսացին որ Կիպրոսի ջուրերը պղտորելով պիտի յաջողին աւելի ամուր դիրքեր գրաւել այնտեղ : Եթէ չկարենային ամբողջութեամբ կլլել կղզին, գոնէ պիտի կարողանային տիրանալ անոր կէսին :

Այս յետին միտքով է, որ Անդարայի կառավարութիւնը դրդեց Կիպրոսի Թուրքերը ներքին խռովութիւններ յարուցանել, որպէսզի իրաւունք ունենայ միջամտելու, ըստ դաշնագրի :

Նախ քան Դեկտեմբերի դէպքերը արդէն իսկ կղզիի Թուրքերը ձեռքէ ձեռք կը պտըտցնէին քարտէս մը, որ ցոյց կուտար Կիպրոսը երկուքի բաժնուած, — հիւսիսային կողմը Թուրքերուն, հարաւային մասը Յոյներուն: Թրքական դրօշակներ կը զարդարէին Թուրքերու տուները, ցուցարարական ձեւով :

Ամէն ինչ նախօրօք կազմակերպուած էր Անդարայի մէջ, ուսկից կը ստանայ իր հրամանները Տոքթոր Քիւչիւք, Կիպրոսի Թուրքերուն պետը եւ Հանրապետութեան փոխ – նախագահը, որ եղբայրաբար կը գործակցէր Մակարիոս արքեպիսկոպոսի հետ մինչեւ Դեկտեմբեր 24, երբ յանկարծ դուրս տուաւ գոյնը :

Անդարայի փափաքն էր կղզիին երկու մասի բաժնուիլը: Եթէ այս ծրագիրը յաջողէր, յաջորդ քայլ պիտի ըլլար պարզապէս Կիպրոսի հիւսիսային մասին կը ցումը Թուրքիոյ, ձեւական հանրաքուէէ մը վերջ, համաձայն ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքին :

Մակարիոս Արք. չընկրկեցաւ երբեք եւ հաստատ մնաց իր պահանջներուն վրայ, որ ամէն բանէ առաջ կը ձգտէր Կիպրոսի հողային ամբողջութեան եւ անկախութեան անխախտ պահպանման :

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումը մեծ յաղթանակ մըն է իրեն համար: Յաղթանակ՝ ո՛չ միայն Թուրքիոյ, այլ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ վրայ, որոնք բացէ ի բաց կը պաշտպանէին Անդարայի ծրագիրները, չի դիտցուիր ի՛նչ խորհրդաւոր եւ յետին նպատակներով :

Մակարիոս Արք. մինակ մնացած երկու հսկայ պետութեանց դէմ՝ ինքզինքը պաշտպանելու համար ապաւինեցաւ Խ. Միութեան աջակցութեան :

Միջերկրականի խաղաղ ջուրերուն մէջ միջազգային պատերազմի մը հաւանականութիւնը սարսափի մատնեց կողմերը, որոնք անուշի կապեցին խնդիրը :

Թրքական նաւատորմը քաշուեցաւ իր պատեանին մէջ: Թուրքերէն թերթերը քաշեցին իրենց լեղուն : Ուսանողները դադրեցան ռազմաշունչ ցոյցեր կատարելէ եւ «Կիպրոս Թուրք է» պոռալէ :

Ապահովութեան Խորհուրդը պաշտօնապէս ճանչցաւ Մակարիոս Արք.ի հանգամանքը՝ խօսելու յանուն Կիպրոսի Հանրապետութեան : Տոքթ. Քիւչիւք, որ խռովութեանց ծագելէն ի վեր կը մերժէր սեղմել անոր ձեռքը եւ չէր ուզեր ճանչնալ զայն իբրեւ պաշտօնական բանբերը Կիպրոսի, պարտաւոր է այժմ յետս կոչում ընել եւ համբուրել մետրապոլիտին ձեռքը :

Անհետացած է պատերազմի վտանգը : Խաղաղութիւնը պիտի վերահաստատուի կղզիին մէջ՝ շնորհիւ միջազգային զինուորական ուժերուն: Սակայն ի՞նչ պիտի ըլլայ կացութիւնը, երբ երեք ամիս ետք անոնք հեռանան :

Պիտի զգաստանա՞ն կղզիին Թուրքերը: Անդարա պիտի դադրի՞ գրգռելէ զանոնք:

Թուրքերու եւ Յոյներու խաղաղ կենակցութիւնը միայն կրնայ փրկել կացութիւնը, ցնոր տնօրինութիւն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՐԻԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՄԵՌԱՒ, ԿԵՑՑԷ՛ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՊՕՂՈՍ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՄԱՀԸ

Ինչպէս նախատեսուած էր, Յունաստանի Պօղոս թագաւորը մեռաւ Ուրբաթ օր ժամը 16·12ին անողոք հիւանդութենէ մը եւ երկար մահաքունէ մը ետք: Մինչեւ վերջին վայրկեանը, զինքը կը շրջապատէին՝ կինը, զաւակները եւ մտերիմները: Ֆրէտէրիքա թագուհին մարած է եւ նոր թագաւորն ալ՝ Կոնստանդին երախայի պէս լացած: Արդարեւ Փօլ թագաւորը ամէնէն սիրուած եւ յարգուած թագաւորը եղած է Յոյներուն: Եղած է հայր մը իր ժողովուրդին համար : 62 տարեկանին զոհ կ՛երթայ անողոք հիւանդութեան մը որ իր առաջին նշանները ցոյց տուաւ երբ տը Կոլ իր ոտքը յունական հողին վրայ կը դնէր, անցեալ տարի, այն ատեն կոյր ադիքի ստիպողական գործողութեան մասին կը խօսուէր, մինչ թագաւորին հիւանդութիւնը շատ աւելի ծանր էր եւ ճակատագրական : Թագաւորը իշխեց 16 տարի եւ 10 ամիս : Թագաւոր կը դառնար 1947ին երբ յանկարծ կը մեռնէր իր եղբայրը՝ Գէորգ Բ.: Ամուսնացած էր Հանովրի իշխանուհի՝ Ֆրէտէրիքայի հետ : Իրեն կը յաջորդէ 24 տարեկան զաւակը՝ Կոնստանդիանոս ԺԳ. անուան տակ : Միշտ եղած է հօրը կողքին քաղաքական ժողովներու եւ նախարարաց խորհուրդներու մէջ: Ողիմպիականներու ոսկի մետալը շահած է դիավարութեան, անցեալ տարի նշանուած է Դանիոյ Աննա – Մառիա իշխանուհիին հետ, 17 տարեկան: Զինուորական ալ է, հօրը նման, սպայ՝ ցամաքային, օդային եւ ծովային բանակներու :

Հօրը մահէն քիչ ետք, յուզումով կատարեց երդման արարողութիւնը, ապա ուղերձ մը կարդաց իր ժողովուրդին : Նոր թագաւորը շեշտեց թէ ամէն ձեւով պիտի հետեւի իր հօրը օրինակին եւ միշտ անկէ պիտի ներշնչուի սահմանադրական իր պարտականութիւնները կատարելու համար : « Իր մահէն քանի մը ժամ առաջ, հաղորդեցի հօրս սիրոյ այն ջերմ ցոյցերը եւ աղօթքները զորս բոլոր Յոյները, Հայրենիքէն ներս թէ դուրս, կը կատարէին: Պատասխանեց.— «Շնորհակալ եմ եւ կ՛ողջունեմ զիրենք », եզրակացուց նոր արքան :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Զորեքշաբթի օր: Մինչեւ Հինգշաբթի Յունաստանի բոլոր սինեմաները, թատրոնները եւ հաճոյքի վայրերը փակ պիտի մնան, բոլոր դրօշակները կէս պարզուած են ի նշան համատարած սուգին: Ցաւակցական հեռագիրներն իրարու կը յաջորդեն: Տը Կոլ հեռագրած է Ֆրէտէրիքա թագուհիին եւ Կոնստանդիանոս թագաւորին :

Բոլորը համաձայն են դիտելու համար թէ 24 տարեկան թագաւորին ուսերուն բեռը շատ ծանր է, այսօր, տրուած ըլլալով երկրին քաղաքական վիճակը եւ Կիպրոսի կնճռոտ հարցը: Իրաց այս կացութեան մէջ, Փափանտրէու առանձին պիտի ըլլայ դէմ դնելու համար տագնապներուն եւ քաղաքական բարդութեանց, տրուած ըլլալով որ երիտասարդ թագաւորը հակառակ իր բարի կամեցողութեան, հօրը՝ ոչ փորձառութիւնը ոչ ալ հեղինակութիւնն ունի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ստիպուած կրակ բացած են Թուրքերուն վրայ որոնք դիրք կը բռնէին կրակ բանալու համար յոյն դպրոցականներուն վրայ : Կիպրոսի միջազգային ուժը քսան միլիոն տոլար պիտի արժէ: Շուէտ եւ Արեւմտեան Գերմանիա պիտի մասնակցին ծախքերուն : Այդ ուժին հրամանատար նշանակուած է Հնդիկ մը՝ զօրավար Սինկ Կիանի :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ, Ամերիկայի Արտաքին նախարարը շեշտեց թէ որեւէ բանակցութիւն պիտի չըլլայ Քուպայի հետ, ցորչափ անոր կառավարութիւնը համայնավար կը մնայ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատուիրակութեան այցելութիւնը վերջ գտաւ առջի օր: Մեկնումի պահուն, Օրլիի օդակայանը, Պոտկորնի յայտարարեց թէ Ֆրանքեւ – խորհրդային տնտեսական գործակցութեան շատ լաւ հեռանկարներ կան :

ԵԱՔՈՊ ՄԱԼԻՔ, խորհրդային արտաքին փոխ – վարչապետը անակնկալ այցելութիւն մը կատարեց Աստիս – Ապապա : « Նոր բարեկամներ գտնելու եկայ» յայտարարած է միայն անոնց որոնք հարցուցած են թէ միջնո՞րդը դեր կ՛ուզէ կատարել Սոմալիի եւ Եթովպիոյ միջեւ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիա առեւտրական դաշինք մը ստորագրած է Պուլկարիոյ հետ : 4րդ նոյնանման դաշինքն է զոր Գերմանիա կը ստորագրէ արեւելեան երկրի մը հետ :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ երկար խօսակցութիւններ ունեցաւ Թիթոյի հետ, Պելկրատի մէջ, յայտարարած է «Միջին – Արեւելք » գործակալութեան որ Ճոնսոն Իսրայէլը կը նախընտրէ Արաբներէն :

ՏԸ ԿՈԼ Վենեցուէլա հրաւիրուած է, յառաջիկայ Սեպտեմբերին :

ՍՈՄԱԼԻԻ եւ Եթովպիոյ սահմանային կռիւները վերսկսան :

ԱՆՍՈՎՈՐ ցուտ մը սկսած է Ֆրանսայի մէջ: Ջերմաչափը զերոյի իջած էր, Փարիզ, Մարտ վեցին եւ կը նախատեսուի աւելի կծու ցուրտ մը գալիք օրերուն համար : Զինած է Քորսիքա : Ցուրտին «կեդրոնը» Քիեւէն Հելսինքի կ՛երկարի, զերոյէն վար՝ 16էն մինչեւ 23:

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՍԹԱԼԻՆԻ ԴԷՄ

Ա.

Փետրուար 7ին, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 17րդ համագումարի երեսուներորդ տարեդարձին օրը, ծանր հարուած մըն ալ տրուեցաւ Սթալինի յիշատակին : «Մեղմացում»ի ամբողջ տարիէ մը ետք, «ապասթալինացում»ի արշաւը վերսկսաւ, անծանօթ հեռանկարներով :

Հարուածը տրուեցաւ « Փրաւտա »ի կողմէ, Մոսկուայի մէջ 1934ին տեղի ունեցած 17րդ համագուրմարին նուիրուած յօդուածով մը : Այդ համագումարին, իբրեւ կուսակցութեան Մոսկուայի կազմի քարտուղար մասնակցած էր նաեւ այժմու վարչապետը՝ Նիքիթա Խրուշչեւը : Յօդուածը ստորագրած է Տ. Շահումեան, որ հին բոլշեւիկ յեղափոխական մըն է :

Շահումեան, որ նոյնպէս մասնակցած էր համագումարին, կը գրէ թէ, «Ժողովականներէն ոմանց մէջ հասունցած էր այն գաղափարը, թէ այլեւս ատենը եկած էր որ Սթալին հեռացուի կուսակցութեան քարտուղարի պաշտօնէն եւ ուրիշի մը յանձնուի ան »:

Շարունակելով կ՛ըսէ . «Անկարելի է որ Սթալին բան մը իմացած չըլլար » :

Եւ բռնակալին կատաղի եւ արիւնոտ պատասխանը կը ցոլայ Շահումեանի տրուած թիւերուն մէջ :

Այդ համագումարին մասնակցած 1966 պատգամաւորներէն 1108ը սպաննուեցան Սթալինի կողմէ :

Կեդրոնական Կոմիտէի 139 կանոնաւոր եւ փոխ – անդամներէն 98, այսինքն խորհրդային համայնավար կուսակցութեան ղեկավար խմբակի 70 առ հարիւրը, մեռան բռնակալին հրամայած մաքրագործումներու ընթացքին :

Շահումեան մեկնաբանելով կ՛ըսէ, « Սթալին այսպէս նախապատրաստեց յետագայ անհատապաշտութեան ճամբան»:

Թիւերը՝ զորս իր յօդուածին մէջ կը յիշատակէ Շահումեան, Խրուշչեւի կողմէ հրատարակուած էին 1956ին, նշանաւոր 20րդ համագումարի ընթացքին եւ լսուեցան Արեւմուտքի մէջ: Նորութիւնը այն է, որ առաջին անգամ ըլլալով կը հրապարակուին Խորհ. Միութեան մէջ, որովհետեւ, Խրուշչեւի նշանաւոր տեղեկագիրը երբեք չհրատարակուեցաւ հոն :

« Յաղթականներու համագումարը », որ աւելի ճիշդ պիտի ըլլամ եթէ «Մահապարտներու համագումար» որակուէր, Սթալինի կողմէ գործածուեցաւ իբրեւ բեմ մը, ուրկէ ընդդիմադրութեան բոլոր ներկայացուցիչները պարտաւորուեցան խոստովանիլ իրենց յանցապարտութիւնը եւ յայտնել իրենց հաւատարմութիւնը՝ ընդհանուր քարտուղարին, որ յաղթած էր իրենց : Ընդդիմադիր խմբակներու պետերը՝ Զինովիեւ, Կամենեւ, Բուխարին, Ռիկով, Թոմսկի, հրապարակաւ ինքնաքննադատութիւն ըրին եւ ընդունեցան՝ ճարտարարուեստականացման եւ հաւաքականացման սթալինեան քաղաքականութեան յաջողութիւնը (ճարտարարուեստի 99·5 առ հարիւրը եւ երկրագործութեան 84·4 առ հարիւր համայնացուած էին) :

Թրոցկիի նախկին հետեւորդներէն տնտեսագէտ Փրեսպաչենսկի, որ «դերճարտարարուեստականացման » եւ անբնակ հողերու «բնակեցութեան» տեսաբանն էր, լուրջ յայտարարութիւն մը ըրաւ : Ըսաւ՝ թէ պէտք է Սթալինի ուղղութեան հետեւիլ, եթէ նոյնիսկ անոր ճիշդ ըլլալու մասին համոզուած չըլլան ամէնքը : Ժողովականներուն համար պատրաստուած ողբերգութեան յառաջաբանը կը պատկերանար Փրեսպաչենսկիի նուաստացուցիչ նախադասութեան մէջ որ սակայն յիշատակուած չէ «Փրաւտա»ի յօդուածին մէջ :

Քաղեց ՎԱԶՐԻԿ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՆՉ ՈՐ ՆԵՐԵԼԻ Է ՁԵԻՍԻՆ ՆԵՐԵԼԻ ՉԷ ԵՁԻՆ

1909ին, Ահարոնեան կը նետուէր Մետեխի բանտը:

Հնձանին մէջ հասունցող արիւնագոյն հեղուկին պէս փրփրեցա՛ւ բարձրացա՛ւ համահայկական ազնուական վրդովումը: Խռովեցա՛ւ մեր բարի ժողովուրդը՝ անհանդուրժելի գտնելով որ Հիւսիսային Աստղը, այն որուն սեւեռեր էր իր աչքերը, կը գլխատէր զինք, հոգեհան կ՚ընէր, խաւարման կը մատնէր,— կը զարնէր իր գրագէտը:

Ո՞վ է գրագէտը:

Կաթողիկոս մը չէ,— կաթողիկոսը պաշտօնեայ մըն է Աստուծոյ կամ ի ըսպաս նուիրագործուած աւանդութեանց, կրկնելու համար պատմութիւններ հազար անգամ կրկնուած: Վարչապետ մը չէ,— վարչապետը ծառայ մըն է իշխանութեան կամ զանազան դասակարգերու, որոնք աթոռ մը ապահոված են իրեն՝ շահեր ապահովելու համար փոխարէն: Նման գագաթներ կ՚ունենայ ամէն ժողովուրդ՝ քուէն նետելով, մատը բարձրացընելով եւ նշանակելով որեւէ անուն, երբեմն կանչողներուն արժանի, երբեմն՝ ոչ:

Գրագէտ չի ստեղծուիր քուէ նետելով տուփի մէջ, մատ բարձրացնելով ժողովի մէջ, ոչ իսկ օծման իւղ թափելով լերկ ու մազկարօտ գլուխի մը վրայ:

Գրագէտ չի բուսնիր նաեւ պարտէզներու մէջ:

Եբրայեցի մարգարէներու նման է գրագէտը: Ժողովուրդը չէ որ կ՚ընտրէ, իշխանութիւն մը չէ որ կը նշանակէ: Գերբնական զօրութեամբ մը լեցուած մարդ մըն է ան, որ ոչ թէ վարէն կը բարձրանայ վեր, այլ ընդհակառակն վերէն, վերերէն, երկնային բարձունքներէն կ՚իջնէ վար՝ տարազելու համար իր ժողովուրդին ցանկութիւնները, զորս պատմութիւնը կը ներշնչէ, կը թելադրէ, ըսել կուտայ իրեն:

Թոյլ տուէք գրագէտը նմանցնել տաշտի մը մէջ կատարուած այն հրաշալի երեւոյթին, որ ծանօթ է հացթուխներուն,— կը լեցնեն ալիւր, կը լեցնեն ջուր, կը մակրդեն, կը շաղուեն, կը թրեն, կը ծածկեն, եւ յանկարծ կենդանութիւն կը ստանայ զանգուածը, որ կ՚ուռի, կը բարձրանայ, կը շատնայ, կը յորդի: Տաշտ մըն է ազգ կոչուածը, որու գիրկին մէջ պատմութիւնը կը թափէ ցեղային ընդունակութիւններ, միջավայրի ներգործութիւններ, իսկ ժամանակը՝ իր ոգին: Եւ յանկարծ տաշտին մէջ կը ծառանայ համադրական ստեղծագործութեան մը ներկայութիւնը: Ատիկա գրագէտն է, այսինքն տաշտին արտայայտութիւնը կամ ազգին լեզուն:

Ահա թէ ինչո՛ւ գրագէտը կը համարիմ ժողովուրդի՛ն իսկ ներկայութիւնը, ինքնութիւնը, էութիւնը, Նորին Վեհափառութիւն Հոգին:

Այդ Հոգին էր որ Հայութիւնը կարծեց թէ կը խլէին իրմէ, կը փրցնէին իր մարմինէն: Ու ցնցուեցաւ, յուզուեցաւ, վըշտահարեցաւ:

Այդ ընդհանուր յուզման իբրեւ արտայայտութիւն՝ միացան բոլոր հայ գրագէտները եւ ստորագրեցին գրութիւն մը՝ Ահարոնեանի ազատ արձակման համար:

Ժողովուրդը իր սիրտն ընծայեց, գրագէտները իրենց սէրն արտայայտեցին, ու բանաստեղծը (Վարուժան) իր «պատգամաւորները» զրկեց դէպի Մետեխ:

Գեղեցի՛կ է պատկերը:

Ժողովո՛ւրդ Հայոց, պահեր կան՝ երբ, այսպիսի պատկերներու դիմաց, կ՚ուզէի քեզի ըսել քո՛ւ բառերովդ.— Հոգի՛դ կրծեմ:

Ահարոնեան ծանօթ է ձեզի,— փառքի եւ թշուառութեան ելեւէջ մը ունեցաւ իր կեանքը:

Մեր պատմութեան ամէնէն փառաւոր մէկ օրը՝ յանկարծ մովսիսացաւ Ահարոնեան: Ոսկի գրիչը ձեռքը, բարձր բռնած եւ ոտքի, իսկ ոտքերուն առջեւ՝ մեր դարաւոր թշնամին ծունկի, փշուր փշուր հորթը ոսկի: Ահա պատկերը որ տրուեցաւ մեզի, այդ օրը: Ո՞ւր էք, հայ նկարիչներ, ես այս պատկերը չեմ փոխեր այն տեսարաններուն հետ, ուր Մեծն Աղեքսանդր կ՚երեւի Բաբելոնի պարիսպներուն վրայ, կամ Մեծն Նափոլէոն՝ Բուրգերուն դիմաց: Ի՛նչ հոյակապ պատկեր, մանաւանդ խորհրդանշական,— մեր Մովսէսն է որ կ՚երեւի ոչ թէ Սինայի լերան տախտակն ի ձեռին, այլ մագաղաթ մը՝ սրբութիւն սրբոց: Եւ Աստուած, խորհրդանշանական իմաստով, գրագէտի՛ն տուաւ այն գրիչը, որ պիտի ստորագրէր ցեղին յարութեան պատգամը եւ թշնամիին պարտութեան դատակնիքը:

Ահա այսպէս գրագէտը՝ ժողովուրդի մը իտէալական արտայայտութեանց վեհագոյն կէտը:

Օր մըն ալ, փառքի եւ մեծութեան բոլոր աստիճաններուն վրայ բախտաւորուած եւ առասպելային դարձած այս գրագէտը, զոր Զապէլ Եսայեան պիտի կոչէր մեր «Թուխ Արամազդը», աւա՛ղ, տեսաւ ծայրայեղ թշուառութիւնը մարդոց, խմեց դառնութեան բաժակը ցըմրուր:

Չկարծէք թէ կ՚ակնարկեմ իր կեանքի վերջին սեւ օրերուն: Չկարծէք թէ կ՚ակնարկեմ իր գրականութեան սեռին: Ինչպէս կան ցաւի երգիչներ (տոլորիսթ), Ահարոնեան, թշուառութեան նկարիչ (միզերապիլիսթ), տուաւ գրականութիւն մը, ուր կը ցոլանայ Հայութեան տառապանքը: Այդ պատկերները ծանօթ են ամէն Հայու: Բայց դուք ծանօ՞թ էք այն տառապանքին, այն դառնութեան, այն թշուառութեան, զոր տեսաւ Արցունքի Հովիտին նկարիչը:

Տեսնելէ ետք հայ գրագէտներուն ծառանալը մէկ մարդու պէս, հայ գրագէտներու սիրտերուն բաբախելը՝ մէկ սրտի պէս, ափսո՛ս, Ահարոնեանի՛ վիճակեցաւ տեսնել նաեւ թէ ի՛նչպէս, 1926ին, Փարիզի մէջ, հայ գրագէտներ խմբովին մըտան գարշահոտ ճախճախուտ մը ու նեխած լօռերու գոյնը մելան առած՝ ստորագրեցին հաւաքական գրութիւն մը, դատափետելու համար այն որ կը շարունակէր նկարագրել Հայաստանի համատարած թշուառութիւնը:

Առէք ձեզի գրագէտներու դաշնակցութիւն, առէք ձեզի գրչի եղբայրներու միասնականութիւն:

Պիտի առարկուի թէ 1909ի գրագէտներուն ետեւը կանգնած էր հայ ժողովուրդը: 1926ի գրագէտներուն ետեւը ... Թոյլ տուէք որ բերանս չառնեմ սատանային անունը: Բայց պիտի ըսեմ.— Միթէ գրագէտ մը կրնա՞յ խաբուիլ սատանայէն: Կամ միթէ գրագէ՞տ էին ատոնք:

Կեռասի ծառեր շատ էք տեսեր, ապահովաբար, ձեր պարտէզներուն մէջ, Ցաղթահասակ, հարսի պէս պճնուած՝ ձիւնէն ետքը, հրդեհի պէս բոց առած՝ արեւին այցէն ետքը: Կուգայ թռչուն մը, կը թօթվէ ճիւղ մը, կարմիր արցունքի պէս հատիկներ կ՚իյնան գետին:

Օր մըն ալ յաղթահասակ կեռասենիին տակ կը բուսնին գաճաճներ, որոնք կ՚ըսեն.— Մենք ալ կեռասենի ենք: Մեր ժողովուրդը, ընդհակառակն, շատ գէշ անուն մը կուտայ այդ թզուկներուն, սարսափելի բառ մը, եւ թոյլ իսկ չի տար որ աճին, մեծնան, բարձրանան անոնք:

Ահա նման բաներ էին այդ գրագէտները: Անոնք ոչ միայն փորձեցին սեւցընել գրագէտ մը, այլ եւ անպատուեցին գրագէտներու հաւաքական կեցուածքի աւանդութիւնը:

Չեմ ուզեր ձեզի պատմել գրագէտներու հաւաքական կեցուածքի այլ դրուագներ, հինէն ու նորէն,— շատ կ՚երկարի: Գրագէտը գրագէտին կողքին կանգնիլ՝ սրբազան աւանդութիւն մըն է: Այդ կեցուածքէն ուժ կ՚առնէ գրագէտներու Միութիւնը: Այդ կեցուածքով՝ հարսանի՛ք կը դառնայ պայքարը: Այդ կեցուածքին մէջ կը փայլին գրիչները, կը զօրանան գաղափարները: Եւ վա՛յ անոր որ կը դաւէ գրականութեան, կը դաւաճանէ ազգային սրբութեանց: Վա՛յ անոր որ կ՚անարգէ հարազատ, իր ուխտին հաւատարիմ գրագէտը: Վա՛յ, վա՛յ, երի՛ցս վայ անոր որ իր մրոտ մատներով կը մրոտէ հայ դպրութեանց տախտակը:

Յօդուածներու այս շարքին մէջ՝ ձեզի պիտի պատմեմ հետաքրքրական այլ բազմաթիւ իրողութիւններ, մղուած այն փաստէն որ քանի մը հոգի, գրիչ բռնելու վարժութիւնը իրենց միակ դրամագլուխը,— յիշեցէք կեռասենիներու պատկերը,— յարձակեցան վրաս՝ իմ այն մեղքիս համար, որ Ամերիկա այցելեր եմ:

Ես որ, ուսումնասիրելով հելլեն եւ լատինական փիլիպպականներու գրականութիւնը եւ սերտելով անոնց թեքնիքը, միշտ զօրաւոր զգացած եմ ինքզինքս մենապայքարի մէջ՝ «ես իբրեւ զտասն ի ձէնջ», բայց եւ այնպէս քաջալերած եմ ընկերովի ուխտադրութիւնը կամ հաւաքական պայքարը, ափսո՛ս, միշտ ալ առջեւս տեսեր եմ 1926ի գրագէտները, եւ խը՛խխ ...:

Ի՛նչպէս չթքնես: Հասկցող – չհասկցող՝ կ՚ըսեն թէ կը հայհոյեմ: Մայրապե՞տ կարծեցիք զիս (ենթադրելով որ չեն հայհոյեր մայրապետները): Բայց գրականութի՛ւն է հայհոյելը, ընտրուած ու տաք բառերով, թթու պատկերներով, արջասպի պէս վառելով դիմացինդ: Լէոն Տօտէի ընթերցողները կը խենթենայի՛ն Աբսիոն Ֆրանսէզի հայհոյութեանց համար, վասնզի երբ կը հայհոյէր՝ գրականութիւն կ՚ընէր Մելանիոլիային հեղինակը: Զարմանալի՛, Ֆրանսերէն սաբոէ բառը կը նշանակէ թէ օծել եւ թէ հայհոյել: Դեռ աւելին,— հայերէն «օրհնել» բառը կը նշանակէ նաեւ հայհոյել: Բայց ես կրնամ Աստուածաշունչ Մատեանին բառերով եւ նախադասութիւններով ալ հայհոյել: Խնդրեմ, ըսէք, գեղեցիկ չէ՞ Յոբի սա հայհոյութիւնը, զոր ես, այսօր, պիտի ուզէի ուղղել անոնց՝ որոնք լայն բացած իրենց ժօռատ երախը ինծի դէմ.

«Արդ ծիծաղին զինեւ մանկագոյնք քան զիս տիովք, զորոց զհարս նոցա ոչ համարէի լինել հաւասար շանց արօտականաց իմոց»:

Եթէ դուք պատկերի՛ վերածէք խօսքը, զոր Յիսուս կը սիրէր կրկնել. «Իժ ծնունդներ»: Մին շուն կ՚ընէ հակառակորդին հայրը, միւսը՝ իժ,— խե՛զ մայրեր:

Գիտեմ, կարգ մը մարդիկ մասնաւոր ալեռժի մը ցոյց կուտան հանդէպ որոշ բառերու գործածութեան: Օրինակ՝ կան որ կը գայթակղին ու կը քոսոտին, երբ իրենց անուն կուտաս հայերէն երկու տառով գրուած բառ մը:

Ճիշդ է թէ արգիլուած բառեր գործածելու ձեւեր ալ կան՝ չգայթակղեցնելու համար ալեռժիքները, որոնք փարիսեցի կը կոչուին գրականութեան մէջ: Նոյնիսկ ճարպիկութիւններ: Օրինակ մը՝ փարատելու համար այս ընթերցանութեան յոգնութիւնը: Երբ Գերմանիա գրաւեց ու կցեց Ալզաս – Լօռէնը, արգիլուեցաւ «Կեցցէ Ֆրանսա» ըսել որեւէ առիթով: Այլապէս բանտարկութիւն եւ տուգանք: Ֆրանսացի կին մը գրաւի կը մտնէ՝ այն պայմանով որ վեց անգամ «Կեցցէ Ֆրանսա» պիտի պոռայ գերմանոստիկանապետին քթին, մնալով բոլորովին անպատիժ:

Կը ներկայանայ ոստիկանապետին:

— Պարոն ոստիկանապետ, կ՚ըսէ, կ՚իմանամ թէ արգիլուած է «Կեցցէ Ֆրանսա» պոռալ: Չեմ դիտեր թէ, այսպէս բարձրաձայն, «Կեցցէ Ֆրանսա» պոռա՛լ է արգիլուած, կամ գերմաներէն լեզուո՞վ «Կեցցէ Ֆրանսա» պոռալն է արգիլուած: Վերջապէս «Կեցցէ Ֆրանսա» պոռալուն մէջ արգելքը ձայնի՞ն վրայ է, բառերո՞ւն վրայ է: Նոյնիսկ չեմ դիտեր թէ կը պատժուի՞ Գերմանացին՝ երբ ինչպէս Ֆրանսացին, «Կեցցէ Ֆրանսա» պոռայ: Կը խորհիմ թէ Գերմանացին կը ծաղրէ՝ երբ կը պոռայ «Կեցցէ Ֆրանսա» իսկ Ֆրանսացին ...

Օ՛, արգիլուած բառերը ճարպիկութեամբ գործածելը մէկ կողմ, գրաքննիչին կամ դիւրաւ գայթակղող մարդուն մտային կարողութիւնն ալ իր տեղն ունի այս հարցին մէջ: Չարենց էշ անուաներ Մուղդուսին, բայց այս վերջինը չիմացաւ թէ բանաստեղծը ի՛նչ ձեւով ի՛նչ մեծ պատիւ կ՚ընէր իրեն:

Կան ալ որ կը չփոթեն անարգելը հայհոյելուն հետ, մանաւանդ մեր մէջ: Յաճախ ինծի կ՚ըսեն.— Կը հայհոյես Ո՛չ, չեմ հայհոյեր, այլ կ՚անարգեմ կը պախարակեմ, կը նախատեմ, կը պարսաւեմ, կը վիրաւորեմ: Եւ յաճախ այնպիսի դարձուածքներով, որ ենթական իսկ չի հասկնար թէ սուրս փորը մտաւ: Այլապէս կը պահանջէ գրականութիւնը:

Բայց պարսաւ կամ հայհոյութիւն՝ ատոնք իրաւունքներ են, որ տրուած ամբողջական գրագէտին: Բագրատունի ուզելով մրցիլ Վիրգիլիոսին հետ,

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Մանոյին հետ չափուիլ անկարելի էր, մանաւանդ որ Աղաճան ծերացեր էր. ալ ի զուր կը փորձէր հետեւիլ շատ բարձրը թռչող աղաւնիներու թեւերուն:

Աղաճանն ունէր իր կինն ու արհեստը,— կապ չինող էր: Օրուան որոշ ժամին, վար կ՚իջնէր ու ճախարակով կապ կը չինէր: Աղաճան, ճախարակը կը հաստատէր ճիշդ աղաւնետան պատին քով: Կանեփին թելերը իբարու կը փաթթէր ու ճախարակը կը դառնար, կը դառնար, ու կը դառնար, դարձնելով թելերը կանեփին: Աղաճան ետ ետ կ՚երթար, ճախարակը ճոխր ճոխր ձայն կը հանէր ու կապը կ՚երկարէր: Դիմացը՝ աղաւնետան պատուհանները դէպի արեւելք կը նայէին:

Պորիկը թակին վրայ իջաւ, Նաշխունը՝ հաւկիթներուն վրայէն նոր ելած՝ նոյնպէս թակին վրայ թառեցաւ: Պորիկն ու Նաշխուն կտուց կտուցի տուին:

Աղաճան կը դիտէր այս բոլորը, կը դիտէր, երբ Մանոյին աղաւնիները իր աղաւնետան վրայէն անցնէին, երբ աղաւնիի մը թեւերուն շառափը լսէր՝ մինչ կապը կ՚երկարէր ճոխր ճոխր ճախարակին ճռոցին հետ:

Աղաճան աղբար, թէեւ ունէր կին ու արհեստ, սակայն միշտ աղքատիկ էր ու օտար: Գիւղացիք անոր աղօթք ընելը. եկեղեցին ոտք դնելը բնաւ տեսած չէին:

×

Առաւօտ մութն ու լուսուն Թորիկ Օվանին կինը, Նունիկ պաճին, բուխերիկը բանալու համար տանիք ելաւ ու չարտախը, մեղուընոցին ետեւէն, լսեց երկու մարդեր, որ կը խօսակցէին:

— Աղուընիկներուս էն խասը, որ ըսես, Ծիրանն է, Խաչիկ, էդ ձեր Հողդարի թարլին հետ չեմ փոխեր: Երէկ տեսա՞ր, թէ ինտո՞ր թեւ կ՚առնէր: Էնպէս թախլա կուգայ, որ, կ՚ըսես, երկինքէն կախուած քարման կը դառնայ:

Եկ էդ Ծիրանը ինձ տուր, Մանօ: Քանի չերեկ ցորեն որ ըսես՝ կուտամ քեզի: Խաս աղուընիկ է, աչքս վրան է:

— Խենթ ես, Խաչիկ. ես ցորենն ի՞նչ տընեմ: Էդ ջուխտ աղուընիկները, Ծիրանն ու Կապուտիկը, իմ հոգին են: Քարմանով լեցուն խութնի ու խումաշ թէ որ ինծի տաս, ես էդ աղուընիքները չեմ տար: Հա տես, ես քեզի կուտամ Զըտչըտը, Տորոնը: Երէկ էդ Զըտչըտը Աղաճանին աղուընիկներէն մէկը աղուընոցս բերած էր: Իրկունը, Զէթ քարին քով, Աղաճանը տեսաւ զիս: Էն դիտէ, որ իրեն աղուընիկը իմ քովն է. էնպէս նայեցաւ, կ՚ըսես՝ ճիկերս դուրս պիտի քաշէ: Որ բերանը բանար, էն վախդ, Մանօն դիտէր իր ընելիքը... Էն մինակ Կապուտիկը կը վախնայ. Ֆախաթ էս անգամ բերոյ Զըտչըտն էր: Նս ի՞նչ մեղաւոր եմ Խաչիկ. իրեն աղուընիկը իմ Զըտչըտը սէվտա է ձգեր, իմ տունն է եկեր:

— Անանկ է նը, էդ Զըտչըտը ու վեց ջուխտ ըլ որձ ու էդ աղուընիկ թէ որ ինծի տաս, ես քեզի կալին՝ երեք չերեկ ցորեն կուտամ:

Փեթակներուն ետեւէն Նունիկ պաճին կը լսէր այս խօսակցութիւնը: Մէկը իր զաւակը Խաչիկն էր, իսկ միւսը աղուընիկ խաղցնող Մանօն:

Թէեւ դրացիները կը խօսէին, բայց Նունիկ պաճին միշտ կը պաշտպանէր իր զաւակը: Չէր հաւատար, որ Խաչիկ Մանոյին հետ քիթ քթի բարեկամ դարձեր: Սակայն այդ օրը լսեց իր ականջով. իր զաւակը ցորեն կուտար աղուընիկ կ՚առնէր:

Ինչ, միթէ իր զաւակը Մանոյին աղուընիկ խաղցնո՞ղ պիտի ըլլար: Աստուած իմ, աշխարհն ինչո՞ւ չէր փլեր:

— Անանկ է նը Զըտչըտը ու վեց ջուխտ ըլ որձ ու էդ աղուընիկ ...

— Անանկ է նը Զըտչըտը ու վեց ջուխտ ըլ որձ ու էդ աղուընիկ ...

Կասկած չկար, իր զաւկին բառերն էր:

ՀԱՄԱՍՏ

(2 Շար.)

ԿԵԱՆՔԻՍ ԳԵՂԵՑԻԿ ԺԱՄԵՐԸ

Ռուսիոյ մէջ բնակութեանս ընթացքին գտնուեցայ ներկայացումի մը, ուր Շալիափին՝ աշխարհի ամենամեծ արուեստագէտը կը խաղար Պորիս Կոտունովը :

Անմոռանալի ժամեր եղան, որու միջոցին այս երկնային ձայնը մեզ փոխադրեց անհուն աշխարհի մը մէջ: Ամբողջ սրահը կը թրթռար հրաշալի եղանակաւորումներուն ներքեւ, ուր հասարակ խօսքերը կը փոխակերպուէին յուզական ալեծը-փումներու եւ թեւաբախումներու :

Երգիչին սիրտը կը բարձրանար իրեն ձայնին մէջ: Տիտանի մը կերտուածքին հաւասար իր սիրտը ինծի կը յիշեցնէր, կամ մանաւանդ զիս կը պարտաւորէր երեւակայելու նախնական դարերու առասպելական էակները եւ միշտ կը գտնուէր հերոսներու եւ չաստուածներու հաւասար աստիճանին վրայ: Իր երգը միշտ կը թուէր ըլլալ, դերբնական արարածի մը ձայնը : Թէեւ ինքն ալ, սիգապանծ ազատութիւնով մը երազի մը մէջ կ'ապրէր , ուր ամէն ինչ բարի եւ ազնուական էր, ուր հրաշքները կը բուսնէին ծաղիկներու նման :

Եւ այդ իրիկունը համարձակեցաւ, ընել ձեւ մը, այն ժամանակին համար յիմարական, որ սարսռացուց ամբողջ հասարակութիւնը :

Երբ վարագոյրը իջաւ երկրորդ արարուածին վրայ եւ երբ « ի բեմ» կը կոչէին դերասանները Շալիափին, յանդգնութիւնով մը՝ որ կրնար իր կեանքը արժել, Շալիափին՝ նախկին ցարի հագուստովը ծնրադրեց կենդանի ցարին առջեւ եւ խօսքը անոր ուղղելով :

— Տէր Արքայ, գոչեց յուզեալ ձայնով մը, եթէ այս խաղը հաճելի եղաւ Ձեր Վեհափառութեան, անհունօրէն երջանիկ եմ: Բայց Ձեր Վեհափառութիւնը գիտէ՞ թէ բոլոր անոնք որոնց վրայ կը հիանայ, բոլոր անոնք որոնք իրենց կեանքը դրած են անոր ի սպաս եւ արուեստին, զրկուած են ամէն բանէ : Մանր դերեր ունեցողները անխօս դերասանները, մեքենապետները, բոլոր այն անշուք աշխատաւորները, անհրաժեշտ՝ այսպիսի մեծ ներկայացումի մը համար, հազիւ թէ սընանելու միջոցներ ունին , Տէ՛ր Արքայ, անոնց համար է որ ձեզի կը պաղատիմ :

Լռութիւն մը, այնքան սեղմ որ կըրնար յաւիտենական ըլլալ, լեցուց մթնոլորտը, յուզումով եւ անձկութեամբ : Ամէն բան կրնար ծնիլ այս բոպէէն եղական ուր բախտը կը վարանէր :

Ցարը լռութիւն պահեց: Վարագոյրը իջաւ: Հասարակութիւնը մնաց ապշահար, անհանդիստ: Բայց յաջորդ օրը, Նիքոլա Բ. կը զրկէր ամենաճոխ նուէրը որ պիտի բերէր առատաձեռն օգնութեան մը քաղցրութիւնը թատրոնի բոլոր այս խոնարհ աշխատաւորներուն :

Շալիափին աւելին կ'ուզէր եւ ունեցայ առիթը զայն հասկնալու: Ինձ շատ անդամ տրուեցաւ զինքը տեսնել՝ երբ Ֆըրանսա բնակեցաւ տալու համար ներկայացումներ, որոնցմէ ոչ մէկը գեղարուեստասէր մը կրնայ մոռնալ :

Կը յիշեմ, եւ ցարդ սքանչացումս կը մնայ, իրիկուն մը Մոնթէ – Քարլոյի մէջ՝ ուր նորէն մեզի տուաւ իր անմոռանալի Պորիս Կոտունովը, մինչ իմ Սէսիլ անունով զբօսանաւս Մոնաքոյի սիրուն նաւահանդիստին մէջ խարսխած էր, խանդավառութենէ տարուած՝ խնդրեցի որ միասին հոն ճաշենք :

Ասիկա եղաւ աստուածային երեկոյթ մը, աւելի՝ գիշեր մը: Այդ գեղեցիկ երկինքին տակ, Միջերկրականեան հեշտ մթնոլորտին ազդեցութիւնովը զուարթացաւ եւ մեզի արբշռութիւն մը պատճառեց մտերիմ արուեստով մը, որ նուազ յանկուցիչ չէր քան իր բեմական մեծ քնարականութիւնը : Երգեց, կամ միայն մրմնջեց, աչքերը կիսախուփ, որպէս թէ մինակ եղած ըլլար, իր երկրին հայրենաբաղձական տխուր երգերը, որոնց կարգին ժողովրդական «Վոլկայի նաւակավարները » :

Առանց նուազի ընկերակցութեան իր հոգին, իր ձայնը անսքօղ էին , կը բարձրանային դիշերային քաղցրութեան մէջ անճառելի կերտուածքներով: Առաւօտեան մէկին կամ երկուքին մօտ ծովը դարձաւ փոսփորափայլ: Դէպի բացը ուղղուեցանք, կարծես կ'երթայինք դէպի դրախտ :

Մթնոլորտը այնքան տաք էր որ Շալիափին փափաք ունեցաւ լոգնալու: Եւ հակառակ խաւարին զինքը տեսանք մերկ, երբ կը նետուէր այդ ձուլածոյ ծովին մէջ: Իր տիտանի գեղեցիկ մարմինը կը պայքարէր ուժգնօրէն ու կ'ընկզմէր այդ լուսաւոր ջուրին մէջ: Բոցավառ հեղուկի մը նման ալիքները կը բացուէին, կը գոցուէին այդ ըմբիշին վրայ, որ կարծես մեզ կ'ընծայէր ծովային չաստուածի մը խաղերը:

Բառացի , կը խաղար ալիքներուն հետ, կը նմանցնէր տելֆիններու կշռաւոր ոստումները, ջուրէն հրախաղութիւններ կը ժայթքեցնէր: Իր շարժումներէն իւրաքանչիւրը կը ստեղծէր նոր դիւթանք մը: Եւ երբ, հոյակապ, դուրս ելաւ այս հըրդեհէն, նաւուն կողամասէն վեր բարձրանալով , իր երկար եւ դնդերոտ մարմինը փոսփորափայլ ամպերով շրջապատուած էր: Կարծես դիւային էակ մըն էր: Կամ աւելի ճիշդ՝ այն սատանան զոր կը մարմնաւորէր Պոյիթոյի Մեֆրիսթոֆէլէին մէջ:

1914ի պատերազմէն մէկ քանի տարի ետք կեղծ երջանկութեան եւ կեղծ բարօրութեան ընթացքին, որմէ այնքան լաւ խաբուեցանք, ան խաղաց շատ անդամ Փարիզի մէջ: Բնակեցաւ մեր մայրաքաղաքը եւ ես զինքը տեսայ շատ յաճախ: Ճաշին ատեն ուշ կը հասնէր: Քիչ մը անհամբերութեամբ կը սպասէին իրեն, բայց անմիջապէս որ ներս մտնէր , այնպիսի ուժ մը, այնպիսի վայելչութիւն մը, կենսունակութիւն մը կը մտնէին իր հետ որ ամէն մարդ դիւթուած կ'ըլլար, եւ ինքնիրեն կ'ըսէր թէ ինչպէս վայրկեան մը առաջ կրցաւ առաւել կամ նուազ նեղացած ըլլալ: Իր մասնայատկութիւնն էր քաղաքին մէջ թէ բեմի վրայ պարտադրել իր բնաւորութիւնը , թագաւորի մը կամ չաստուածի մը քմայքին պէս :

Այս ճաշերէն մէկուն ընթացքին՝ մեզի հետաքրքրական խոստովանութիւն մը ըրաւ :

Այն ատեն կը բնակէի Շան զ'Էլիզէի քառուղին: Կը պաշտէր այն յարկաբաժինը, որ ամբողջութեամբ սրահակուած էր հնօրեայ ոսկեան մագաղաթով, — Դուք ասոր մէջն էք, ըսաւ խօսելու իր թաւ ձայնովը, ինչպէս մեր սուրբերը ոսկեայ իքոններուն խորը : Ձեզ կը պաշտեմ , բայց սրբուհի մըն էք... Ցետոյ ողիմպեան մեծ քրքիջ մը արձակեց, կարծես այդ խնդուքով ամպերը փարատէր :

Օր մը սեղանիս ներկայ էին ամուսինս եւ իր ազնուական ազգականներէն ոմանք, հետաքրքիր՝ մօտենալու անոր , զոր շատ հեռուէն կը ծափահարէին, Օփերայի մէջ : Օփերա – Քոմիքի տնօրէնը Կէօզին , ազնիւ , պերճախօս Կէօզին : Նաեւ թերթերու տնօրէններ, զորս կը սքանչացնէր Փօլ Մունէ :

Որովհետեւ կը խօսուէր ռուսական յեղափոխութեան վրայ եւ այն ամէն բաներու մասին, որ կը սպասուէր այնքան օժտեալ եւ այնքան թշուառ ազգի մը համար, յիշեցի Պորիս Կոտունովի դիշերը ցարին խնդրանք ընելուն հերոսական տեսարանը :

— Մենք, արուեստագէտներս միայն այդ չէ որ ըրինք, ըսաւ յանկարծ Շալիափին: Մենք փոխակերպեցինք կամ երեւակայեցինք երգեր, որ աւելի ազդեցութիւն ունեցան յեղափոխութեան վրայ, քան բոլոր յօդուածները եւ թռուցիկները :

Օրինակի համար , Վոլկայի նաւակավարներուն ծանօթ երգը, որ սքանչացում կը պատճառէ: Ատիկա երգն է աշխատանքի զոհերուն : Գիտէ՞ք թէ երբեք գոյութիւն չէ ունեցած գոնէ երաժշտական այդ ձեւին տակ: Կար տարտամ երգասացութիւն մը որ կ'արտայայտէր ատենօք նաւակավարներուն շարժումը : Բայց ատիկա չէ յուզած մէկը, չէ շարժած մէկուն սիրտը, բացի փոքրաթիւ անձերէ, որոնք զայն լսելու առիթը ունեցած են տեղւոյն վրայ :

Արդ, իրիկուն մը՝ երբ երաժշտագէտ մեծ բարեկամներէս մէկուն հետ, ինքն ալ վարպետ մը, կ'երազէինք այս բաներուն վրայ, սկսանք մեղմիւ երգել այդ ողբերգը եւ քիչ առ քիչ աւելցուած բառերով դարձաւ այն երգը, որուն վրայ կը սքանչանաք :

Ամէն տեղ զայն երգեցի, զայն տարածեցի եւ քիչ ատենէն ամբողջ աշխարհի ծանօթ դարձաւ այս ողբաձայն երգը :

Այնուհետեւ արդահատեցան Ռուսիոյ դժբախտ ճորտերուն վրայ եւ յեղափոխութիւնը շահեցաւ համաշխարհային լաւագոյն համարումը :

ՍԷՍԻԼ ՍՈՐԷԼ

Թարգմ. Ս. Զ.

կ'ըսեն թէ ընդհանուր զօրաշարժի ենթարկելով Հայոց լեզուին բառերը մեծով ու պզտիկով , սուրբը եւ անսուրբը միատեղ, Հայկ Դիւցազնին մէջ գործածած է բառեր, զորս պիտի վարանէր գործածել Փրոֆ. Պալթազար՝ երբ մեզի կը խօսէր մարդկային չէնքին վարի յարկին մեծապատիւ բնակիչին մասին, դատական բժշկութեան վերաբերեալ պատմութեանց ընթացքին :

Նման համարձակութիւն, ինչպէս եւ իրաւունք, յատուկ է միայն ամբողջական դրագէտին, մանաւանդ երբ կռիւի կ'ելլէ կապարճն ուսին, պարսատիկն ի ձեռին :

Ո՛չ եւ ո՛չ, ինչ որ ներելի է Զեւսին , ներելի չէ եղին :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՂԹԱՄԱՐՑԻ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայեց Մայիս Աւդալբէկեանի վերոյիշեալ խորագրով աշխատութիւնը , որ նուիրուած է ԺԶ. դարու յայտնի բանաստեղծ Գ. Աղթամարցիի :

Գիրքը կ'ընդգրկէ բանաստեղծին բոլոր երկերուն քննական բնագիրները եւ ուսումնասիրութիւն մը անոր կեանքին, գործունէութեան եւ ստեղծագործութեան վերաբերեալ :

Հեղինակը փորձած է ամբողջացնել Գրիգորիս Աղթամարցիին կենսագրութիւնը եւ ստեղծագործութիւնը եւ ցոյց տալ անոր ինքնատպութիւնը, ինչպէս նաեւ ճշդել բանաստեղծին գրականութեան տեղն ու արժէքը միջնադարեան հայ գրականութեան մէջ :

Գիրքին կցուած են լայն ծանօթագրութիւններ :

ՄԱՐՁԱԿԱՆ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն եւ Հայաստանի մարզական կազմակերպութիւնները յատուկ նիստեր գումարած են քննելու համար երկրին մարզական շարժումը, որ տրուած տեղեկութիւններուն համաձայն, այնքան ալ փայլուն պատկեր մը չի ներկայացներ :

Անցեալ տարի, Հայաստան 13րդ տեղը գրաւեց Խորհ. Միութեան ողիմպիական խաղերուն մէջ, մինչդեռ նախորդող տարիներուն շատ աւելի պատուաբեր դիրքերու հասած էր: Մարզական տկար ճիւղերը կը նկատուին թեթեւ մարմնամարզութիւնը, պասքէթ – պոլը, հրացանաձգութիւնը, թիավարութիւնը, լուղորդութիւնը եւ ձիավարութիւնը :

×

Վ. Կիզոդեան դասական եռամարտին մէջ, ծանրութիւն վերցնելու ատեն արձանագրեց 410 քիլօ արդիւնք մը, որ համաշխարհային մրցանիշէն 2·5 քիլօ աւելի է: Նախկին մրցանիշը կը պատկանի լեհացիի մը: Երեւանցի մարզիկը հրաչակուած է աշխարհի ախոյեան: Պիտի մասնակցի Թոքիոյի միջազգային ողիմպիականին, իբրեւ Խորհ. Միութեան մարզիկ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ

Տարածութեան տեսակէտով, երկրին 10 տոկոսը կազմուած է անտառներէ, որուն 90 տոկոսը կը գրաւէ կաղնին, հաճարը եւ բոխը :

Հայաստանի մէջ աճող արեւելեան կաղնին շատ տոկուն է: Կը դիմանայ թէ ցուրտին, թէ չորութեան, որուն շնորհիւ չի փտիր ստորերկրեայ շինութիւններու , խոնաւ վայրերու մէջ : Ղափանի Ծաւ դիւղի արեւելեան սօսին հփազուագիւտ ծառի տեսակ մըն է, որ գոյութիւն ունի միայն Հայաստանի մէջ :

Հայաստանի մէջ աճող 274 տեսակ ծառերէն 33ը անձեռնմխելի դասուած են :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՆՔԻ ԲԱԿՈՒՄ

Բերդակը մօտ էր Թարգմանչաց վանքին : Ժամանակին այն եղել էր այդ վանքի կալուածքը, ուստի Թելօն, գրեթէ ամէն կիրակի, գալիս էր այնտեղ տօնահանդէսի : Ելնում էր առաւօտ կանուխ : Ճանապարհին արջմասուր էր ուտում եւ կամաց – կամաց բարձրանում էր Բերդակի սարով : Այդտեղ էր նա սիրահարուել մառնիկցի Յուլունքին: Առաջին անդամ նա այդ աղջկան ժպտացել էր երազի մէջ: Քնելուց առաջ աղի հաց էր կերել, որ տեսնի, թէ ով իրեն երազում ջուր կը տայ: Ցանկարծ իր սաստիկ ծարաւած պահին, մի կարմրաթուշ աղջիկ կուժը լցնելով Մառնիկա պաղ աղբիւրի ջրով , մօտեցել էր իրեն :— Աղջի դու իմ մուրազն ես,— ասել էր Թելօն եւ արթնանալով շտապել էր Թարգմանչաց վանք : Դեռ հարաւային դրանը չհասած, պարզապի առաջ հանդիպել էր մի խումբ աղջիկների եւ մօտենալով նրանցից մէկին ասել էր. «Աղջի, էդ դո՞ւ դիշերը երազի մէջ ինձ ջուր տուեցիր »:

Եւ այնուհետեւ նրանք գաղտնի պայմանաւորուել էին իրար հանդիպել այդ վանքի խաչաթոռների մօտ :

Վայելուչ զգեստ չունենալով, Թելօն հագնում էր ծանօթ երիտասարդների տօնական շորերը եւ առաւօտ վաղ Մովսէս Խորենացու գերեզմանին նստելով, սպասում էր մինչեւ Յուլունքը կը գար :

Եւ այժմ թէպէտ մօտ մէկ տասնեակ տարի էր անցել ամուսնութեան օրից, բայց Թելօն շարունակում էր պահպանել իր հպարտ կեցուածքը եւ գրաւել ամէնքի ուշադրութիւնը : Մշոյ աշխարհում ոչ մի տղամարդ կարմիր սոլ չէր հագնում, բացի Թելօ Մեսրոպից : Գրեթէ բոլոր ուխտաւորները նրան ճանաչում էին: Թելօն քայլում էր ուղիղ, ձեռնափայտը թեք դրութեամբ երկու ձեռքով մէջքի վրայ պահած: Վերին աստիճանի համարձակ էր եւ զուարճաբան :

Մի երեկոյ, Մուշից Բերդակ վերադառնալիս , Թելօ Մեսրոպը սարի վրայ մի աքաղաղ է բռնում : Երբ մօտենում է տանը, աքաղաղը զանազան ձայներ հանելով փախչում է ձեռքից : Թարգմանչաց վանքի վանահայրն ասել էր, թէ դա սատանան է եղել, որը աքլորի կերպարանք առնելով, կամեցել է մոլորեցնել պարզամիտ շինականին: Այդ լուրը աւելի հռչակել էր Թելօ Մեսրոպի անունը , ամէնքն էլ ցանկանում էին տեսնել այդ քաջասիրտ շինականին, որ գրկել էր աքլորի երեւոյթ առած սատանային :

Թելօ Մեսրոպն իր մարտական վարպետ խաղով արդէն յաղթել էր վեց հոգու եւ մաքառում էր հերթական մրցակցի հետ: Նա ձախ ձեռքով ծանր վահանը կրծքի առաջ պահած, աջով մահակի ծայրը անվրէպ նշանառութեամբ ուղղում էր հակառակորդի լանջին , թեւերի տակ, գլխին, պարանոցին: Ապա նա իւր հարուածն ուղղեց ախոյեանի գագաթին, նպատակ ունենալով գդակը գլխից թրոցընել առանց նրան մարմնական վնաս պատճառելու: Մէկ, երկու, եւ հակառակորդի գլխանոցը սրընթաց հարուածով օդը բարձրացաւ: Պարտութիւնը կատարեալ էր :

— Կեցցէ Թելօ Մեսրոպը :

— Ուռա՛ բերդակցի Թելօ Մեսրոպին , — աղաղակում էր ժողովուրդն այս ու այն կողմից :

Կարգ էր՝ իւրաքանչիւր մրցութիւնից յետոյ բազմութեան ներկայութեամբ պէտք է բարձրաձայն յայտարարուէին յաղթողների եւ պարտուողների անունները :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համաչարսանճագի Հայր. Միութեան, Լիոնի եւ Մարսէյլի քոյր մասնաճիւղերը իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն հայրենակիցներ՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Նաճարեանի, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Նաճարեանի իրենց զաւկին ու թոռնիկին՝ փոքրիկն Տոմինիք Նաճարեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յովհաննէս Հապէշեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հապէշեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ժորժ Մութավէլեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

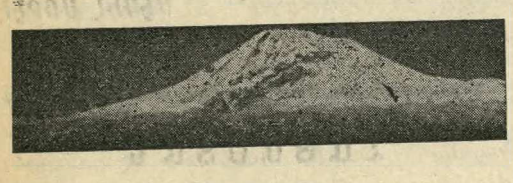

HAUTES... **GAP** ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 օր Արեւ

Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »

TÉLÉPHONE : 086

— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.

Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ԱՐ ԳԱՅ

ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »

Ave. Sepand, 40

TÉLÉPHONE : 626031

CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.

2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.

(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ :

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ

կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ՝ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ :

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ :

Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ :

ՀԱՅ – ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԱՐԻ – ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, հայ ուսանողական տան մէջ՝ 57 Պուլվ. Ժուրտան : Դասախօս ԷՏՈՒԱՐ ԻԻԹԻՒՃԵԱՆ :

Նիւթ.— Հայ ճարտարապետութիւնը եւ անոր ճառագայթումը դէպի արեւմուտք :

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

MAISON MINA

32, Rue des Annelets, PARIS (19e)

Այր կամ կին մեքանիսիէններ վերարկուի համար (կտոր գլուխ) եւ ֆինիսէօզներ (տունը կամ աշխատանոցը) :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», « պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, եւայլն) :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՄԱՐՍԷՅԼ *Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ*

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հար. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան :

Մասնակցութեամբ շրջաններու բոլոր խումբերուն

Շաբաթ, Մարտ 14, ժամը 21ին, Վերտիի թատերասրահը

Յարտագիր.— Ա. Մաս.— Շրջ. վարչութեան խօսքը՝ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Պտոյտ հայ մշակոյթի անդաստանէն ներս, ուր կը տողանցեն մեր մտքի ու յեղափութեան նուիրեալները :

Բ. մաս.— Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

(Պատմական թատերգութիւն)

Բեմադրութեամբ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն :

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը Շրջ. վարչութենէն ու տեղական խումբերու վարչութիւններէն :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի «Մուրատ » խումբին կողմէ :

Շաբաթ, 14 Մարտ, 1964, ժամը ճիշդ 20·45 ,

THEATRE PAUL FARALICQ 21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e)

Métro : République

Կը ներկայացուի Եր. Օտեանի ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Պալըգճեանի :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ծանօթ Աւետարանիչ Էօժէն Պուայէ եւ իր երգիչ եղբայրը Ժէրալտ Պուայէ, որոնք այս օրերուն Մարսէյլ կը գտնուին, պիտի առաջնորդեն երկու հրապարակային ժողովներ՝ յատկապէս կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ գաղութին համար : Այս ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի Մարտ 15ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, 15 Բիւ Կրինեանի Տաճարին մէջ :

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ :

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն-Լազարի գիծ) ծախու է յարկաբաժին մը 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ամէն յարմարութիւն, հանդարտ :

Հեռաձայնել.—

Tél. : GRE. 53-33

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

լօխում հէլվա թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՄԱՐՏ
MARDI
10 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9956

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9956

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑԸ

(ԳԱՀԻՐԷԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Երիտասարդացի գոյութեան ու գործունէութեան 25ամեակը գոհունակութիւն կը պատճառէ յատկապէս երէցներուն եւ մենք ալ կը մղուինք հարցնելու, թէ արդեօք, ո՞րն է գոհունակութեան հիմնական պատճառը :

Ամէն կարգի երեւոյթներու պարագային, դրական թէ բացասական, մարդկային գոհունակութիւնը կամ դժգոհանքը կ՝ունենան ոչ թէ մէկ ու միակ, այլ բազմաթիւ ու բազմազան պատճառներ :

Թէկուզ ընդհանուր ու յաւերժական սկզբունքներու պարագային, գլխագիր մարդը թեր է ճշմարտութեան եւ արդարութեան՝ զգացական եւ իմացական բազմաթիւ դատումներով : Նմանապէս, դէմ է սուտին ու սխալին ամբողջ շարք մը սրտի ու մտքի պատճառներով :

Այս բացարձակ իրողութեան կողքին տակաւին կը մնայ այն ճշմարտութիւնը, որ զգացական եւ իմացական դատումներէն անկախ եւ կատարելապէս վեր նման նկատումներէ, գլխագիր Մարդու ամէն վճիռ կը բխի միշտ եզակի նոյն աղբիւրէն. իր էութենէն :

Էութիւն մը, զոր գիտութիւն, հոգեբանութիւն եւ նոյն իսկ կրօնք անզօր եղած են սահմանելու :

Մարդկային բովանդակ անցեալը, մարդկային բոլոր պարտութիւններն ու յաղթանակները, արտայայտութիւններն ու ստեղծագործութիւնները, խինդն ու արցունքը, իրացուած կամ չիրացուած բոլոր իղձերը մարդկային էութեան հետեւանք ըլլալով, տակաւին երբե՛ք, ո՛չ մէկ տեղ, ոչ մէկ վերջնական սահմանումով բանաձեւուած ու բնութագրուած չէ այդ էութիւնը :

Առարկայական մէկ փաստ միայն կարելի է քաղել չճշդուած հաղարամեակներու անցեալէ մը :

Այն, որ իր էութեան անկատար ըլլալը գիտակցելով՝ Մարդը միշտ ձգտած է կատարեալին հասնիլ :

Եւ եղած ու մնացած է այսպէս հակառակ անոր, որ նոյնինքն ենթակային՝ Մարդուն համար, մշտապէս անյայտ եղած է այն «կատարեալը», որուն կը ձգտին իր բոլոր մարտնչումներն ու տենչերը :

Եթէ կայ տիեզերական ու յաւերժական բան մը մարդկային իրականութեան մէջ, այդ ալ այն է, որ հակառակ գիտական մէկ հատիկ փաստի եւ շօշափելի մէկ հատիկ ապացոյցի բացակայութեան, անկործանելի մնացած է Մարդու հաւատքը, թէ՝ իր էութեամբ ինք հաղորդակից է կատարեալին, արժանի է կատարեալին, պիտի հասնի կատարեալին :

Կապ կա՞յ այս իրողութեան եւ մեր Երիտասարդացի միջեւ :

Կը կարծենք, որ կայ : Որովհետեւ նաեւ որոշ շրջածիր ունեցող գործերու եւ ձգտումներու պարագային, կայ ձգտումն ու տենչը հասնելու այդ շրջագիծով սահմանելի կատարեալին :

Մեր Երիտասարդացէն գոհ ըլլալու բազմաթիւ առարկայական ու փաստացի պատճառներ կրնանք թուել : 25 տարիներու անցեալ մը աչքէ անցընելով, կրնանք գտնել մեր գոհունակութիւնը արդարացնող ամբողջ շարք մը ապացոյցներ : Կրնանք խանդավառուիլ տարուէ տարի հետեւողականօրէն տրուած դասախօսութիւններով եւ ազգային տօներու նուիրուած հանդէսներով, կանոնաւորապէս պահպանուած գրադարաններով եւ հայ մշակոյթի տարածման նուիրուած աշխատանքներով, հրատարակութեան տրուած գրքոյկներով եւ հանրային ծառայութեան նուիրուած նոր տարրերով :

Եւ սակայն ասոնք չեն էականը :

Հայ էութիւնը :

Էականը էութի՛ւնն է :

Կատարեալ Հայու էութիւնը :

Ոչ ոք կրցած է զայն բանաձեւել ու բնութագրել : Եւ սակայն ամէ՛ն հայ ձգտած է հասնիլ անոր :

Մեր Երիտասարդացն ալ արժանի է գնահատութեան, առաջին հերթին անոր համար, որ մշտապէս պահած ու պահպանած է ձգտումը դառնալու աւելի հայ, կատարելապէս հայ, կատարեալ հայ. պահպանած է կատարելութեան — հա՛յ սրտի, հա՛յ մտքի, հա՛յ հոգիի կատարելութեան — հաւատքով համակուած իր էութիւնը :

Միակ էական էութիւնը :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿՐԱԿ ԿԸ ԲԱՆԱՆ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մինչ Ապահովութեան Խորհուրդին բանաձեւին գործադրութիւնը սկսած է, նախ հնդիկ Զօր. Ճիանիի Կիպրոս ժամանումով, Թուրքերը վերսկսած են կրուները եւ եօթը Յոյն սպաննած ու 35 ուրիշներ ալ վիրաւորած, թէեւ թիւը վերջնական բնոյթ չունի :

Թուրքերը չեն ալ արձակած յոյն բոլոր պատանդները զորս ունին, հակառակ բրիտանական ճնշումին եւ այն առարկութեամբ թէ եթէ արձակեն «Յոյները Թուրքերուն վրայ կը յարձակին եւ կը ջարդեն »: Քթիմայի մէջ, ժողովուրդը սարսափի մատնուած է : Ըստ Յոյներուն դէպքերը սկսած են հետեւեալ ձեւով .— Շուկայի օր է : Մօտ երկու հազար Յոյներ հաւաքուած են հրապարակին վրայ : Շուկան թրքական թաղին մէջ է, բայց Թուրքերը չեն երթար : Ժամը 11·45ին երկու Թուրքեր դուրս կ՝ելլեն սրճարանէ մը եւ օդին մէջ ատրճանակ կը պարպեն իբրեւ նշան : Այն ատեն պահուրտած զինեալ Թուրքեր կը սկսին կրակ բանալ ժողովուրդին վրայ եւ անմիջապէս խուճապ կը ստեղծուի : Թուրքերը կը սկսին հետապնդել Յոյները մինչեւ ապաստանները ուր փախած են, հոնկէ դուրս կը հանեն եւ կը ստիպեն որ թրքական շրջանը երթան : Անգլիացիք կը միջամտեն, բայց չեն յաջողիր զինադուլը ապահովել ժամը 14էն առաջ, մինչ այդ խուճապը մեծ է եւ հրացանաձգութիւնը կը վերսկսի 14·30ին եւ կը վերջանայ միայն 16·30ին : Ցստակ է որ Քթիմայի խնդիրը ամբողջովին պատրաստուած էր Թուրքերուն կողմէ : Շաբաթ մըն է արդէն, ինչպէս կը հաստատէ տեղական մամուլը, (Ֆիկառօ եւն.) Թուրքերը գրգռութեանց ձեռնարկած են եւ ամէն տեղ իրենք են միջադէպերու պատասխանատուները : Ասոր համար երկու պատճառ կը տրուի — Ա.) Թուրքերը կ՝ուզեն որ միջազգային ուժին գալէն առաջ, Յոյները փոխ – վրէժի դիմեն ինչ որ թոյլ կուտայ Քիւչիւքին որ իբրեւ, «զոհ» ներկայանայ : Բ) Կարգ մը տեղացի Թուրք պատասխանատուներ, դժգոհ իրենց ղեկավարներու ընթացքէն, որոշած են իրենք մղել իրենց պատերազմը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃՈՆՍԸՆ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ յայտնեց թէ կ՝ուզէ հանդիպիլ տը Կոլին եթէ գիտնայ թէ այդ հանդիպումէն կրնայ օգտակար բան մը ծնիլ :

ԱԹԷՆՔ սուգի եւ վիշտի ժամեր կ՝ապրի : Պօղոս թագաւորին յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Հինգշաբթի օր :

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՍԹԱԼԻՆԻ ԴԷՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անձնական ամէն սխալ «առարկայական դաւաճանութիւն» կը նկատուէր : Եւ Շահումեան կը շեշտէ թէ՝ այդ շրջանին «սկսաւ ձեւակերպուիլ Սթալինի անհատապաշտութիւնը »:

Շահումեան շարունակելով կը գրէ . « Սթալին գիտէր թէ՝ լենինեան հին ղեկավարները արգելք պիտի ըլլային իր ձեռքերուն մէջ աւելի մեծ ուժի կեդրոնացման :

Դեռ տարի մը չանցած՝ ոճրային ձեռք մը սպաննեց Գիրովը : (1 Դեկտ. 1934՝ Սթալինի յաջորդը, որ նոյնպէս պատգամաւոր էր համագումարին մէջ :

Ուշադիր կերպով կանխածրագրուած սպանութիւն մըն էր եւ դեռ չեն պարզուած այն պարագաները՝ որոնց տակ գործադրուեցաւ :

Կիրովի սպանութիւնը լուրջ հետեւանքներ ունեցաւ, Սթալինի եւ կուսակցութեան կեանքին մէջ : Կարգ մը սպանութեանց եւ զանգուածային ճնշումներու առաջին քայլն եղաւ :

Գիրովի սպանութեան օրը, Սթալին այս դէպքը օգտագործելով՝ ստորագրեց յատուկ հրամանագիր մը, նշանաւոր «Գիրովի օրէնքը», որուն համաձայն, « ահաբեկում»ով ամբաստանուողը, առանց դատավարութեան գնդակահարումի ջոկատին առջեւ կ՝առաջնորդուէր :

17րդ համագումարին մէջ, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը պարտադրած էր որոշում մը, ի մասին կուսակցական հակակշռի բաժանման, զոր Լենին միացեալ եւ անբաժան կ՝ուզէր, թէ պետութեան եւ թէ կուսակցութեան համար : Կուսակցութեան ներքին հոսանքներու հարկադրութիւնը չափաւորելու ձգտող երկու հակակշիռներու միացումը՝ այդպէսով փոխարինուեցաւ երկու յանձնախումբերով, մէկը՝ կուսակցական եւ միւսը՝ պետական :

Կուսակցութեան հակակշռի յանձնախումբին Կեդրոնական Կոմիտէին ենթարկումով՝ վերջինին մեծամասնութիւնը ամենազօր դարձաւ : Ընդդիմադիր փոքրամասնութիւնները այլեւս կարելիութիւն չունէին դիմելու այն միջանկեալ մարմնին, զոր Լենին կուսակցութենէ եւ պետութենէ վեր դրած էր եւ զոր Սթալին երկու մասի բաժնած էր, զայն իր կամքին ենթարկելու համար : Այսօր, Խրուշչեւ դատապարտելով Սթալինի այդ « կրկնակ դրութիւնը » կը ձգտի վերահաստատել կուսակցութեան եւ պետական միացեալ հակակշռի սկզբունքը :

Այսուհանդերձ, հակառակ Սթալինի կողմէ կուսակցութեան ստրկացման դէմ յարձակելուն, Շահումեան (Փրաւտա) ձեւակերպութիւնները փրկելու համար կը գրէ թէ «Ասկէ զատ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութիւնը, հակառակ իր ուսերուն ծանրացող սթալինեան անհատապաշտութեան, հետեւեցաւ այն ճամբուն, զոր յաջորդական համագումարներու ընթացքին մատնանշած էր Լենին :

Վերջացնելով Շահումեան կը գրէ . « Անհատի պաշտամունքը մեծ վնասներ հասցուց խորհրդային հասարակութեան, բայց, չյաջողեցաւ փոխել ընկերվարական դրութեան եւ ընկերվարական պետութեան բնոյթը : Հակառակ անհատապաշտութեան՝ կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն եւ իր լենինեան բջիջը, հաստատ կերպով ժողովուրդը առաջնորդեցին դէպի պատմական նոր յաջողութիւններ » :

Շատեր հարց կուտան — Բայց ինչո՞ւ կ՝ոգեկոչուին այս յիշատակները :

Պատասխանը շատ դժուար ու վտանգաւոր է :

Այսուհանդերձ, դիւանագիտական դիտողները երկու ենթադրութիւններ կ՝ընեն, երկու հարցականներ կը դնեն .— Ներքին քաղաքականութեան պատճառներ կամ խորշելի կերպ մը, որպէսզի «իրենց աչքերը բանան» Խրուշչեւի չինացի անզուսպ « հակառակորդները », որ կը մերժեն Սթալինի դէմ եղած ամբաստանութիւնները եւ չեն ընդունիր սովետական ապասթալինացում կոչուածը :

Քաղեց ՎԱԶՐԻԿ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը քառասնամեակի բացառիկ համերգ մը կազմակերպած էր, Կիրակի օր, Սալ Կավօ : Ներկայ խուռներամ բազմութիւնը ապացոյցը տուաւ այն համակրանքին զոր կը վայելեն երգչախումբն ու իր ղեկավարը եւ այն ծարաւին զոր ժողովուրդը ունի հար Երգին :

Գնահատանքի արժանի է Կարպիս Ափրիկեան որ տքնաջան աշխատանքով կրցած էր պատրաստել այս համերգը, որուն մասին պիտի խօսինք առանձին :

Էտիմպուրկի դուքսը պիտի ներկայացնէ իր կինը՝ Անգլիոյ թագուհին բացի այն պարագայէն երբ արքայական ամուլին չորրորդ զաւակը ծնի մինչ այդ : Այն ատեն Քէնթի Մարինա դքսուհին Աթէնք պիտի երթայ : Նոր թագաւորը Կոնստանտիանոս Բ. պիտի գործածէ եւ ոչ ԺԳ. որպէսզի Թուրքերը չվիրաւորուին ... :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Ճեմալ Էրքին ջնջեց Մոսկուա կատարելիք իր ճամբորդութիւնը որ տեղի ունենար՝ Մարտ 23ին : Այս ձեւով Թուրքիա կ՝ուզէ ցոյց տալ իր դժգոհութիւնը խորհրդային Միութեան դէմ, անոր բռնած դիրքին համար, Կիպրոսի հարցին մէջ :

ՔՈՆԿՈՅԻ վարչապետը՝ Ատուլաս Փարիզէն անցաւ, Թունուզէն Լէոփոլտվիլ վերադարձի իր ճամբուն վրայ : Յայտարարեց թէ Ֆրանսա պարտաւորութիւններ ունի Քոնկոյի հանդէպ :

«ԿԱՐԱՊԵՏ» ԱԶՆԱՒՈՒՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ազնաւուր երեք երգահանդէսներ տրուած է Երեւանի մէջ, Մարտ 7ին, 8ին եւ 9ին, արտակարդ խանդավառութիւն ըստեղծելով : Բացառիկ արտօնութեամբ երգահանդէսը տրուած է նաեւ հեռատեսիլէն, ինչ որ չի պատահիր «օտար» արուեստագէտի մը համար, թոյլ տալու համար որ բոլոր Հայերը լսեն, արդարեւ ինչպէս մանրամասնօրէն կը գրէ Ֆրանս – Սուարի մասնաւոր թղթակիցը որ կ՝ընկերանայ Ազնաւուրի, սրահը 1400 տեղ ունի միայն մինչ 2 միլիոն Հայեր կ՝ուզէին լսել զինքը ...

« Ֆրանս – Սուառ »ի թղթակիցը հեռաձայնով չահեկան տեղեկութիւններ կուտայ իր թերթին (Մարտ 8) եւ կ՝ըսէ թէ «Կարապետ» (Շառլին համապատասխանը՝ Հայերէն) Ազնաւուրեան հասկը ցած է կացութեան ամբողջ ողբերգութիւնը.— Երկու միլիոն Հայ եւ 4200 հոգիի տեղ միայն (երեք անգամ 1400, 4200էն աւելի չըներ նոյնիսկ ընկերվարական երկրի մը մէջ կը գրէ Ֆրան – Սուառ) :

Ազնաւուր խոստացած է հայերէն երգ մը յօրինել իր հայրենակիցներուն համար, յետագային :

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՅՆՊԷՍ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ Է

Մեծահամբաւ գրական երկերի յաջող թարգմանութիւնը որեւէ աստիճան է նշանաւորում տուեալ ժողովրդի մշակութային պատմութեան մէջ: Այդպիսի թարգմանութիւնների կողքով ոչ մի ճըշմարիտ քննադատ, գրող եւ լեզուաբան իրաւունք չունի անտարբերութեամբ անցնելու (նոյնիսկ եթէ նա բնագրի լեզուին ծանօթ չէ), որովհետեւ այստեղ համեմատութիւնից բացի, կարեւորը այն լեզուն է, որով թարգմանուած է այդ երկը, իսկ լեզուն հանրութեան յատկանիշ է, ընդհանուրի հոգածութեան առարկան :

Բելինսկին էր առաջին մարդը Ռուսաստանում, որ չիմանալով սանսկրիտերէնը, քննադատական խօսք ասաց հնդկական հնագոյն «Մահաբնարատ» դիւցազնավէպի մի դրուագի ռուսերէն թարգմանութեան մասին, որ Ժուկովսկին էր կատարել գերմաներէնից: Չիմանալով անգլերէնը, Յովհ. Թումանեանը իր պարտքը համարեց զբաղուել Մասեհեանի անգլերէնից կատարած թարգմանութեամբ՝ 1896 թուականին գրելով իր նշանաւոր յօդուածը «Համլետ»ի թարգմանութեան մասին, լեզուական օգտակար դիտողութիւններ անելով թարգմանչին եւ նոյնիսկ իմաստային որոշ շեղումներ կռահելով այնտեղ :

Օտարազգի երկը պէտք է որեւէ ժողովրդի լեզուով թարգմանելիս հնչեցնել որքան հնարաւոր է, հարազատօրէն, օգտագործելով տուեալ ժողովրդի լեզուական հարստութիւնները: Ի հարկէ, առանձին բառերի ոչ ճիշդ ընկալումը, հոմանիշների սխալ ընտրութիւնը, կամ սըխալ թարգմանութիւնը մեծ արատ է, բայց այդ առանձին բառերը կամ նոյնիսկ առանձին անյաջող նախադասութիւնները չեն, որ որոշում են թարգմանութեան որակը : Թարգմանութեան մէջ կարեւորը շունչն է, այն աւիւնը, որով թարգմանւում է տուեալ երկը: Թարգմանութիւնը ստեղծագործական բռնկում է: Լաւ թարգմանիչը ամէն գրքի եւ հեղինակի ձեռք չի զարնում, եւ ամէն տրամադրութեան ժամանակ չի թարգմանում, այլ միայն այն պահերին, երբ ստեղծագործական դողը բռնում է իրեն: Նա ամէն տողը անց է կացնում իր սրտի քուրայով եւ թարգմանութեան մէջ մի ինչ որ բան է դնում իրենից, իր սրտից, իր ժողովրդի եւ երկրի պատկերից, մանաւանդ չափածոյում, որպէսզի կարողանայ հարազատօրէն արտայայտել բնագրի ոգին:

Լաւ գիրքը, ինքնուրոյն, թէ թարգմանական, նման է անտառի: Ինչպէս որ մի քանի տապալուած ծառեր չեն կարող ազդել անտառի գեղեցկութեան վրայ, թէեւ տեղ – տեղ նրանք դժուարացնում են անցումը, այնպէս էլ մի քանի անյաջող նախադասութիւնները չեն կարող նսեմացնել լաւ երկի հմայքը, թէեւ ընթերցողը երբեմն սայթաքում է դրանց դիպչելիս :

« Ամենայն անգամ, գեղանի տիկնայք, երբ միտք եմ անում եւ տեսնում, թէ ի բնէ որքան կարեկից էք դուք, գալիս եմ այն համոզման, որ սոյն գործիս սկիզբը կարող է ձեզ ծանր ու տխրալի թուալ, քանի որ հէնց այդպիսին է նրա ճակատին գրուած վշտաբեր վերյուշը անցեալ ժանտախտի պատճառած մահացութեան մասին, որը ողբալի է նրանց համար, ովքեր իրենց աչքերով տեսել կամ որեւէ կերպ զգացել են այն » :

Այսպիսի պարզութեամբ է բացւում « Տեկամերոն»ի մուտքը հայ ընթերցողի առաջ: Եւ այդ ո՞ր անտառն է, որի մէջ ցախ եւ նոյնիսկ տապալուած ծառեր չկան: Կարեւորը անտառի բոյրն է, տերեւների սօսափը, լոյսի եւ ստուերի ներդաշնակ խաղը, որ առաջին իսկ մուտքից գրաւում է քեզ, կախարդում, տանում է իր խորքը :

« Իսկ այժմ, իւրաքանչիւրին թողնելով խօսել ու հաւատալ իր ուզածին պէս, ժամ է սահման դնելու խօսքերին, խանդաղատանօք շնորհակալութիւն յայտնելով նրան, ով այնքան երկարատեւ աշխատանքից յետոյ իր օգնութեամբ մեզ հասցրեց ցանկալի վախճանի : Իսկ դուք, սիրելի տամաներ, նրա ողորմածութեամբ, ողջ լերուք, յիշելով ինձ, եթէ այս գրքի ընթերցումը ձեզնից որեւէ մէկին թերեւս օգտակար է եղել » :

Այս գեղեցիկ ելքով է հայ ընթերցողը հրաժեշտ տալիս Պոկաչչիոյի իտալական անտառին:

Ահա թէ ինչպէս մեր տաղանդաւոր թարգմանիչը վեց հարիւր տարուայ հընութիւն ունեցող օտար բնագիրը ժամանակակից հայերէնով հնչեցնելով, կարողանում է նրան հաղորդել նաեւ այդ հնութեան երանգը, մի « ողջ լերուք» եւ ամբողջ պարբերութեան կտաւը թեթեւակի ներկուած է: Ժամանակի երանգը պահպանելու համար բանաստեղծ Սուրէն Վահունին դիմել է ոչ միայն գրաբար ձեւերին, այլեւ բառական շրջումներին, պահը այս, փոխանակ՝ այս պահը, օրն յաջորդ, փոխանակ՝ յաջորդ օրը եւն.:

Արդէն բաւական ժամանակ է, որ հրապարակի վրայ է Պուշկինի « Եւգինի Օնեգին» հռչակաւոր քերթուածը, բանաստեղծ Պարոյր Միքայէլեանի տաղանդաւոր թարգմանութեամբ :

Վերջերս Միքայէլեանը հայ ընթերցողի սեղանին է դրել Կէօթէի «Ֆաուստ»ի նոր թարգմանութիւնը :

Այսպիսի գեղեցիկ թարգմանութիւնները կրթում են ճաշակ, ազնուացնում են ընթերցողի հոգին :

Ինչպէս ամէն մի ճշմարիտ գրող, այնպէս էլ լաւ թարգմանիչը պէտք է օժտուած լինի մտքի երեւակայութեամբ, հոգու խորութեամբ, սրտի մաքրութեամբ եւ նուրբ ճաշակով: Լաւ է այն թարգմանիչը, որ մի որեւէ այլազգի գրական երկով սաստիկ յափշտակուած՝ սրտանց ցանկանում է այն հրամցնել ընթերցողին, եւ այդ ցանկութիւնը նրա մօտ դառնում է ստեղծագործական ու հանդիստ չի տալիս նրան մինչեւ չի կերպաւորւում նրա մայրենի լեզուով: Առաւել լաւ է այն թարգմանիչը, ով իր այդ յափշտակութիւնը կամ ստեղծագործական կիրքը ջրդեղում է ազգային արժանապատուութեան բարձր զգացումով եւ գիտակցութեամբ, մտածելով, որ ինքը կատարում է երեւելի գործ, ոչ միայն օտար հեղինակի լաւ երկը հրամցնելով ընթերցողին, այլեւ իր աշխատանքով պանծացնելով իր մայրենի լեզուն, վեհացնելով իր ժողովրդի մշակոյթը :

Ի՞նչպէս է ստացւում լաւ գրուածքը կամ լաւ թարգմանութիւնը: Իմ կարծիքով դա դժուար բացատրելի բան է նոյնիսկ այն մարդկանց համար, ովքեր ստեղծում են այդ գործերը : Ոչ Վահան Տէրեանը, ոչ էլ Պօղոս Մակինցեանը չէին կարող բացատրել, թէ ինչպէս պատահեց, որ մէկին, որ բանաստեղծ էր, յաջողուեց «Սալոմէ»ի սքանչելի թարգմանութիւնը Ֆրանսերէն արձակից, իսկ միւսին, որ բանաստեղծ չէր «Զրասոյզ զանգ»ի նոյնքան հմայիչ թարգմանութիւնը՝ գերմաներէն չափածոյից :

Յովհ. Մասեհեանը Շէյքսփիրից կատարած իր հոյակապ թարգմանութիւնները, Աւ. Իսահակեանի վկայութեամբ, ստեղծել է ոչ թէ մասնագէտ գրողի, այլ Պարսկաստանի դեսպանատան գրասեղանի վրայ, Պերլինում :

Լաւ թարգմանիչը, ինչպէս եւ լաւ գրողը, կարող է գրականութեան մէջ յայտնուել մի բոլորովին անսպասելի ասպարէզից :

Ասել, թէ լաւ թարգմանութիւնը միայն բծախնդիր աշխատանքի արդիւնք է, այնքան էլ ճիշդ չէ, որովհետեւ կան շատ բծախնդիր գրողներ եւ բծախնդիր թարգմանիչներ, որոնք ստեղծում են անտառը, ուր բոլոր ծառերը կանգնած են իրենց տեղում եւ նոյնիսկ տապալուած ծառեր չկան, բայց անտառը կախարդուած է, նա բոյր չունի, այնտեղ կենդանութիւն չկայ, տերեւները չեն սօսափում, հաւքերը լուռ են :

Ուրեմն, ինչպէս Յովհ. Թումանեանն է ասում. « ... Լեզուի յաջող փոխառութիւնն ու ճիշդ թարգմանութիւնը մեծապէս տաղանդի ու շնորհիքի գործ են դառնում », եւ նա հասկացող ու կիրթ ճաշակի տէր մարդկանց խորհուրդ է տալիս. «Խօսելիս թէ գրելիս, փոխ առնելիս թէ թարգմանելիս զգոյշ լինել, բարեխիղճ, որովհետեւ ամէն մի հնչիւն, ամէն մի բառ, ամէն մի ձեւ կամ ոճ մի մեծ ստեղծագործութիւն է ու մի ամբողջ աշխարհիք »:

Ամէն մի աւ թարգմանիչ մի նուիրական պարտականութիւն ունի. իր ազնիւ աշխատանքով մշտապէս վառ պահել հայ գեղեցիկ թարգմանութեան ոսկերոցիկ հուրը, որի կերոնը մեր սերնդի ձեռքն է անցել 1600 տարիների խորքից եւ մեր ձեռքից պէտք է անցնի գալիք սերունդներին :

Թող մաքուր լինի այդ ձեռքը, եւ միշտ անշէջ մնայ այդ սրբազան հուրը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԷՐՀԱՐՏԻ ԵՒ ՊՐԱՆՏԻ ՀՈԳԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— Վարչապետ Էրհարտի արտաքին քաղաքական դժուարութիւնները կապուած են համաշխարհային քաղաքականութեան հետ, որքան ալ նիւթական եւ բարոյական զիջումներ ցոյց տայ, չի կրնար փոփոխել կացութիւնը կամ քաղաքական կեանքի ընթացքը, եթէ բոլորովին չյանձնուի եւ արժանապատուութիւնը ձեռքէ չձգէ: Զոր օրինակ. «ինքնորոշման իրաւունք» ըսուածը ընդունուած է ամէն ազգի համար, բայց պընդողներ կան թէ այդ միջազգային իրաւունքը Գերմանացիներուն համար չի կրնար կիրարկուիլ : Երկիրը բաժնուած է գրաւման երկու մեծ մասերու, մէջտեղը՝ Պերլին քաղաքը նոյնպէս : Վրէժի եւ շահագրգռութեան զգացումը արգելք է արդարամտութեան : Գերմանացիներու զգջումը, վնասուց հատուցումը եւ զանազան խաղաղասիրական խոստումները գրեթէ անլսելի կ՝անցնին:

Ուրեմն Էրհարտ կը փորձէ միայն համակրութիւններ շահիլ եւ կազմաւորել Եւրոպայի քաղաքական միասնականութիւնը՝ տնտեսական միասնականութեան ճամբով :

Բայց ներքին քաղաքականութիւնը չի կրնար բաւարարուիլ փորձերով: Այստեղ գրուած են անմիջական լուծելի ընկերային հարցեր :

Առաջին կարգին վրայ կը ներկայանայ ժողովրդական ընդվզումը, որ քսան տարուան սպասումէ մը յառաջ կուգայ: Քսան տարի է գրեթէ, որ Բ. Աշխարհամարտը վերջացած է եւ միլիոնաւոր մարդիկ զիրար կորսնցուցած են, իրենց սիրելիին կը սպասեն կամ բաժան – բաժան կ՝ապրին առանց կարելիութիւն ունենալու զիրար գտնելու: Շատեր «կը փնտրուի»ներու կապած են իրենց յոյսը: Ամէն օր ձայնարձակը « Կարմիր Խաչի » փն-

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Նունիկ պաճին սանդուխներէն վար իջաւ: Բակին մէջ իր մեծ տղան, Սարգիսը, կանուխ դաշտ երթալու համար, իր աշխատանքին լծուած էր. եզներու վզին լուծերը կը կապէր, արօրը կը տեղաւորէր, հացի ծրարին հետ իր գօտիէն կը կախէր խոփը փայլփլուն : Երկու հարսները, կեսրարին հետ, այդ օր Քարկտոցին արտը մերճէֆէ նետել պիտի երթային :

— Խաչիկին ըսէ, որ կէս օրէ ետք, երթայ էդ Մարխոնիի թարլին կաւառները շտկէ. — խօսեցաւ Թորիկ Օվան իր կնոջ Նունիկին ու թեթեւ աճապարանքով մը փոքրիկ տոպրակին մէջ ծխախոտ լեցնելով դուրս ելաւ՝ հարսներուն հետ միասին արտ երթալու համար :

Օր ըսածդ ինչ է որ: Հիմա արեւը բակին պատէն վար կը կախուի ու կ՝ըլլայ կէսօր: Կովերը պիտի կթուին, թոռնիկն հիմա կ՝արթննայ. հորթերը դաշտ պիտի զրկուին: Դաշտի աշխատաւորներուն կէս օրուայ հաց պիտի տարուի. ներս ու դուրս պիտի աւլուին. խնոցի պիտի հարուի, թամքան, մածուն պիտի պատրաստուի :

Նունիկ պաճին քիչ աշխատանք չունէր տունին մէջ: Հարսներն ամէն օր գրեթէ դաշտի աշխատանքի մէջ էին. տանտիկինը Նունիկ պաճին էր ու հակառակ իր ծռած մէջքին ու պառաւած տարիքին, փաք խստակ, տունը իր գլխուն վրայ կը դարձնէր :

Իսկ եթէ քիչ մը այդ մեծ հարսին ցիցերեսութիւնը չըլլար, լեզուն քիչ մը կարճցնէր, աշխարհի վրայ ալ տէրտ չունէր Նունիկ պաճին:

Սակայն այդ օրը Նունիկ պաճուն մէջ շուարում մը կար: Կը խօսէր, կը դըրդըրար ինքնիրեն ու մէկ ձեռքով խուբը միւսով ալ շերեփը բռնած՝ թեւերն Աստուծոյ կը բանար :

— Ղուրպանդ ըլլիմ, Աստուած. դուն էս մեր Խաչիկին խելք մը հասկցնես :

Կէսօր էր: Խաչիկ տանիքէն վար չիջաւ դեռ : Ինքը Նունիկ պաճին, վեր ելաւ ըսելու, որ երթայ կաւառները շտկէ:

Նունիկ պաճին, երբ վեր ելաւ, տեսաւ, որ մեղուընոցէն քիչ հեռու Խաչիկն ու Մանօն արեւին ներքեւ ձեռքերը ճակատներուն վրայ հովանի բռնած՝ աղաւնիները կը դիտէին: Յետոյ մի քանի քայլ հեռացան մեղուներու փեթակէն :

— Հը, էստեղ լաւ է, Խաչիկ, մեղուներուն մօտ որ ըլլի լաւ չէ :

Մանօն էր խօսողը : Ու ոտքերով սկըսան տանիքը չափել. տանիքին վրայ գծեր գծել :

Նունիկ պաճին՝ փեթակներուն մօտ կեցած կը դիտէր, սակայն բան մը չէր հասկնար, մինչեւ որ Մանօն խօսեցաւ նորէն :

— Էսքան տեղը աղուընոցի համար հերիք է, Խաչիկ : Էստեղ կը շինես դուռը, էսպէս կը շարես թակերը. էս ճակատին վրայ հինգ վեց պատուհան կը բանաս. ցուիքէն դէպի էդ ծառը կ՝երկնցնես երկու սըրըխ :

— Ինձ էնպէս կուգայ, թէ էսքան տեղը պզտիկ է, Մանօ, խօսեցաւ Խաչիկ :

— Ինչ պզտիկ, Խաչիկ, էդպէս կ՝երեւայ: Ֆախաթ շինէ որ տեսնըս: Հըմը, հըմը իմ աղուընոցին չափ տեղ է: Էս տեղ պօլ պօլ հարիւր խանատ աղուընիկ կ՝առնէ :

— Անանկ է նը էսօր տախտակները կը թափիմ հոս. միասին կը շինենք :

Ու սկսան նորէն աղաւնիկները դիտել:

— Խաչիկ, Խաչիկ, — ձայն տուաւ Նունիկ պաճի :

— Կինէ ի՞նչ է :

— Ի՞նչ տըլլի, եավրուս. աղուընիկները փոր չեն կշտացներ. դուն կարգւուն մեծ տղայ ես. եղբայրդ Սարգիսը՝ աղօթկոմը ծայր չտուած գործի է սկսեր: Գեղը մեծով պզտիկով գործի վրայ է, եավրուս: Հըլէ տես՝ քեզ պէս մըն ալ կ՞այ: Իշտէ Մանօն, իշտէ դուն :

Մանօն՝ իր աչքերը երկինք տնկած շատ բարձրէն անցնող աղաւնի մը կը դիտէր: Խաչիկ հիացումով կը հետեւէր Մանոյին՝ առանց իր մօր խօսքերուն ուշադրութիւն տալու: Բարձրէն անցնող Կապուտիկն էր :

— Խաչիկ, Խաչիկ, քեզի կ՝ըսեմ բերանս բանալ մի տար, որ չանիծեմ :

Խաչիկ աչքերը վար չէր առներ: Աղաճանին աղաւնիները հետզհետէ կը շատնային երկնքին վրայ: Կը լսուէր Կապուտիկին թեւերու շառափը :

— Խաչիկ, Խաչիկ, քեզի ի՞նչ եղաւ, մայրդ է խօսողը, Խաչիկ. էկուր բահը առ, թարլան գնա: Պապդ ըսաց, որ երթաս Մարխոնիի թարլին կաւառները շտկես. վաղը ջրտուքին օրն է :

— Հիմա պապուն ըլ պի ըսիմ, քեզի ըլ : Ի՞նչ է հաւի պէս՝ կըռ կըռ կըռ, խօսեցաւ Խաչիկ սրտնեղած ու նորէն ձեռքը ճակատին բռնած՝ Մանոյին հետեւեցաւ թեւերուն Կապուտիկին, որ կը թռէր կապոյտին մէջ նետի պէս վար, նետի պէս վար, թեւ կը նետէր արեւի ծով լազուարթ տարածութեան մէջ :

Հիմա Մրտօենց ուռենիներուն վրայ կ՝անցնի. հիմա Աղաճանին աղուընիկներուն կը մօտենայ. վեր ելաւ. երկու ամբ դամ թեւերը գլխի վրայ զարկաւ ու թառեցաւ եկեղեցիի գմբէթին վրայ, ուր վաղուց թառած էին Մանոյի աղաւնիներէն Ծիրանն ու Տորոնը :

ՀԱՄԱՍՏ

(3 Շար.)

տրատուքի անուններ կը կարդայ ժամը 15ին, ամէն օր ութսուն – հարիւր ա – նուն, մարդիկ զիրար կը փնտռեն, չեն գիտեր թէ ո՞ղջ են իրենց սիրելիները ..: Հայերուս անծանօթ չէ այս մորմոքը, որովհետեւ մենք ալ յիսուն տարի է որ «կը փնտռուի» ունինք, սիրելիներ եւ սրտակից բարեկամներ կորսնցուցած ենք, եւ լաւ կը հասկնանք այս տխուր վիճա – կը: Առանց յանցաւորը փնտռելու, մարդ – կային ըմբռնումով կը տեսնենք, որ ա – մէն բիրտ վերաբերում իր անդարմանելի աղէտը կը բերէ մարդկութեան վրայ :

Գերմանական կառավարութիւնը շա – րունակ սպառնալիքի տակ է, արագ լու – ծում մը գտնելու վերամիացման համար նաեւ այս տեսակէտով :

Երկրորդ կարգին վրայ ստիպողաբար կը ցցուի պատերազմի զոհերու, անկար – ներու եւ յետնորդներու հոգածութիւնը: Միլիոնաւորներ են որ նիւթական փո – խարինութեան կը սպասեն կառավարու – թենէն, բաւարար կենսաթոշակի միջո – ցով, ըստ օրուան ապրուստի պահանջին: Պետութիւնը իր պիւտճէին 63 միլիառը չի կրնար ապահովապէս զոցել, եւ ահա կուգայ այս յաւելեալ թոշակներու խնդիրը, որ աւելի քան երկու միլիառ մարքի կը կարօտի :

Էրհարտ առաջին օրէն խնայողութեան հարցը դրաւ, եւ հսկայ զանգուածի մը դէմ խիզախեցաւ, բայց պարզ է որ ժո – ղովրդական դժգոհութիւնները կը բերեն իրենց հետ քաղաքական վերիվայրում – ներու սերմերը :

Արեւմտեան Գերմանիոյ Պունտըսթա – կի երեք կուսակցութիւնները, որքան ալ համակարծիք ըլլան իրենց ընդհանուր պետական քաղաքական ուղղութեան, ունին որոշ առանձնակի տեսակէտներ ա – մէն մէկ հարցի մասին: Ասկէ զատ կայ քուէ ապահովելու կարեւոր հարցը, ո – րովհետեւ եկող տարի տեղի պիտի ունե – նան երեսփոխանական ընտրութիւնները : Հասկնալի է որ ընդդիմադիր կուսակցու – թիւնը դիւրաւ կրնայ քննադատել, եւ խոստումներ ընել, հետեւաբար Էրհարտ կուսակցական պայքարի մարզին մէջ եւս ծանր բեռան տակ ինկած է, քանի որ իր կուսակցութիւնը մեծ յոյս դրած է իր անձնական ժողովրդականութեան վրայ, զոր չունէր այլեւս իր կուսակցական ընկերը՝ Քոնրատ Ատընաուրը :

Վիլլի Պրանտ ընտրուելով Սոցեալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահ, իր ամբողջ երիտասարդական աշխուժու – թիւնը տրամադրած է իր կուսակցու – թեան եւ Պերլինի քաղաքապետութեան : Թէեւ ընդդիմադիրի դիրքով աւելի ազատ է շարժելու աջ, ձախ եւ յառաջ, բայց ո՞ւր կայ ամբողջական անկախութիւն քաղաքականութեան մէջ: Ահա Պերլինի պիւտճէն, որ 4·3 միլիառ մարք է եւ մե – ծապէս կապուած է արեւմտեան Գերմա – նիոյ տնտեսութեան, կը լրացուի մօտ երկու միլիառ օժանդակութեամբ Պոնի կառավարութեան: Ուրեմն շատ բաներու մէջ վերջնական խօսքը Արեւմտեան Գեր – մանիոյ կառավարութեան կը պատկանի:

Ահա Արեւմտեան Պերլինի Արեւելեան քաղաքամասը այցելելու խնդիրը : Ծը – նունդի տօնը առիթ ընծայեց որոշ համա – ձայնութեամբ յաջողցնելու այս «ընտա – նեկան մերձեցումը», բայց Արեւելքի կառավարութիւնը ուրիշ կերպ բացատրեց եղելութիւնը, յայտարարելով թէ՝ մեր թղթատարական պաշտօնեաները Արեւ – մըտեան Պերլինի մէջ գործեցին, ուրեմն ճանչցուեցաւ Փանքովի մեր կառավա – րութիւնը: Էրհարտ կը պնդէ որ այս «տէ ֆաքթօ» ճանաչումը անընդունելի է. Ուլպրիխթի կառավարութիւնը ընտրուած կառավարութիւն չէ: Պրանտ սկզբունքով Էրհարտի համաձայն է, բայց մերձեցման ճամբայ մը գտնելու համար կ՚առաջարկէ մնայուն եւ ուժեղ խորհրդակցական կազմ մը, որուն մասնակցին Պոնի կառավարու – թիւնը, Պերլինի վարչութիւնը եւ երեք կուսակցութիւնները :

Էրհարտ կը գտնէ որ այս կարգի առա – ջարկութիւններն անգամ Ուլպրիխթի ա – ռիթ կուտան երկուութիւն տեսնելու Ա – րեւմտեան Գերմանիոյ եւ Պերլինի մի – ջեւ: Էրհարտ կը նախընտրէ, ինչպէս Ա – տընաուրը ալ ըրած էր, բանակցիլ Ռու – սիոյ հետ ուղղակի կամ ձգել պատա – հական եւ դանդաղ բանակցութեան, յուսալով թերեւս որ Ուլպրիխտ տեսնե – լով այս ընթացքը, տեղի տալու կրնայ տրամադրուիլ, մանաւանդ որ Արեւ – մըտեան Գերմանիայէն մեծ վարկ մը ըս – տանալու աչք ունի ...:

Էրհարտի այս համբերատարութիւնը ժողովրդական չէ անշուշտ, բայց իր կու – սակցութեան տեսակէտով որոշ հիմ ու – նի : Եթէ Պրանտ որեւէ յաջողութիւն արձանագրէ այս մարզին մէջ, կամ իր նախաձեռնութիւնը արդիւնաւոր ըլլայ, կրնայ իր ժողովրդականութիւնը աւել – ցնել ներկային եւ ապագային :

Ամէն պարագայի տակ կը թուի թէ Զատիկը այնքան զօրաւոր չէր որքան Ծնունդի տօնը, որ «մարդկայնութեան» տրամադրութիւնները առ այժմ բթացած են եւ Արեւելեան Պերլին այցելութեան հրաման պիտի չըլլայ: Բարեսիրական հաստատութիւններ կոչ կ՚ընեն հիմա ը – սելով եւ ազդարարելով՝ «մի մոռնաք Ս. Յարութեան տօնին առթիւ արեւելքի կողմ զրկելու ձեր նամակը եւ ձեր ծրար – նուէրը »:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Դուքս մը գիտէր, որ իր կինը յարա – բերութիւն ունէր դղեակի պաշտօնեաներէն մէկուն հետ: Բայց օր մը լսեց, թէ կինը, ուրիշ սիրահար մըն ալ ունի քա – ղաքին մէջ:

Երբ տեսաւ դարձեալ իր կնոջը առաջին սիրականը, բռնեց անոր թեւէն եւ ըսաւ.

— Սիրելի բարեկամս կարծեմ կինս մեզ կը խաբէ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

— ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ Բ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ —

Վարժարանի տեսչութեան յարատեւ ջանքով եւ աշակերտութեան խանդավառ թափով գործադրուած թատերական հանդէսները, ամէն անգամ մեծապէս կը գնահատուին ներկաներուն կողմէ, ի տես անոնց խնամուած պատրաստու – թեան : Այս անգամ, Փետրուար 16ի ներկայացումը՝ այնքան յաջող էր իր ամբողջութեանը մէջ, որ հասարակու – թեան խնդրանքին ընդ առաջ երթալով, յայտագիրը նոյնութեամբ կրկնուեցաւ Փետրուար 29ին.— Ֆրանսերէն զաւեշտ մը, մէկ արար, եւ հայերէն երկարա – շունչ թատերգութիւն մը՝ Պըռսամի Կորիւնը : Կ՚արժէ կրկին անդրադառնալ այս չորս արար, երկու ժամ տեւող գոր – ծին մասին՝ որ ունէր հետաքրքրական հանդոյց, հոսուն բեմական գործողու – թիւն եւ ասացութիւն :

Նիւթը նոր է : Վարանդայի Մելիքի կրտսեր որդին, Իշխանիկ, օգտուելով իր հօր բացակայութենէն կը դաւէ անդ – րանիկ եղբօրը՝ Իշխանին, զայն յանձ – նելով աւազակապետ Պըռսամին եւ գըլ – խուն փոխան խոստանալով առատ ոսկի: Աւազակապետի որդին, Կորիւն, որմէ թատերակը իր անունը կ՚առնէ, որբ ձե – ւացած՝ կը յաջողի ծուղակի բերել Իշ – խանը, առաջնորդելով զայն անտառ՝ հօրը, աւազակապետին քով : Իշխանին կ՚ընկերանայ պալատին միմոսը, Ճաճիկ: Նոյն Կորիւնը, իշխանին խօսքերէն ազ – դուած ու սթափած պիտի ազատէ զայն ճիշդ այն վայրկեանին, երբ հայրը պի – տի դար զինքը սպաննելու, իշխանին տեղ սակայն Ճաճիկը պիտի ծպտէ իբրեւ մեռած եւ հօրը պիտի ներկայանայ որ – պէս թէ ինքը արդէն սպաննած ըլլար իշ – խանը : Իշխանին (կարծեցեալ) մարմի – նը դագաղի մէջ ուսամբարձ կրօնաւոր – ներ պիտի բերեն պալատ : Ամէնքը կու – լան զայն. լալ կը կեղծէ նաեւ Իշխանի – կը, որ կը փափաքի վերջին անգամ տես – նել եղբօրը դէմքը :

Դագաղը կը բանան եւ դուրս կուգայ.. Ճաճիկը, շուարած, ապշած : Ընդհա – նուր իրարանցում: Կը յայտնուի որ կրօ – նաւորները աւազակներն են: Նոյն վայր – կեանին կը հասնի նաեւ Իշխանը : Աւա – զակները կռուելով դուրս կուգան պալա – տէն. կը մնան երկու եղբայրները. կրտսերը զղջացած՝ ներում կը խնդրէ. եղբայրական սէրը կը ներէ. կ՚ողջա – գուրուին: Աւազակապետը իր խումբով անտառն է կրկին ու որդին կը փնտռէ : Կը գտնէ զայն. պիտի սպաննէ, բայց չի կրնար, ձեռքերը կը դողան: Կը հասնին իշխանները, իրենց զօրքերով : Ընդհա – նուր ներում ու ողջագուրում : Աւա – զակները իրենց զէնքերը կը նետեն եւ ու – րախ զուարթ երգերով անտառը կը թըն – դացնեն : Վերջ :

Գլխաւոր եւ դժուարին դերերուն յա – ջողագոյն կատարողները եղան .— Սեդ – րակ Տէր – Մատթէոսեան՝ աւազակա – պետ. Դանիէլ Սանճեան՝ Կորիւն. Ժի – րայր Պաղտասարեան՝ անդրանիկ իշխա – նը, Միքայէլ Տէր – Դաւթեան՝ կրտ – սերը. Ժիրայր Պէքմէզեան՝ Ճաճիկ : Յաջող դերակատարներ եղան նաեւ Հայ – րապետեան, Միքայէլեան, Սարգիսեան, Քիւրքճեան եւ Օհանեան :

Կրկնուած թատերական ներկայացում մը, որ ներկաներու բազմութեամբ եւ բե – մական գործադրութեան գեղարուեստա – կան արժէքով եւ հայկականութեամբ, առաջինին պէս յաջող էր եւ կրկին գնա – հատանքի արժանի :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Վախթանգ Անանեան լոյս ընծայեց պատմուածքներ, ճամբորդական տպա – ւորութիւններ, յուշագրութիւններ պա – րունակող «Լեռներ հայրենի» նոր գործը:

×

« Միջնադարեան հայ ճարտարապետ – ներ եւ քարագործ վարպետներ» խորա – գրեալ Ս. Բարխուդարեանի նոր աշխա – տութեան մէջ ներկայացուած են մինչեւ այժմ մեզի անծանօթ մնացած 70 ճար – տարապետներ, 130 քանդակազարդող վարպետներ եւ 49 վիմագիր արձանա – գործներ : Գիրքին մէջ կան բազմաթիւ յուշարձաններու լուսանկարներ եւ ար – ձանագրութիւններ, որոնք կը կրեն ար – ուեստագէտներուն անունները :

×

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայաստան կը պատրաստուի արժանա – վալեյ շուքով մեծարել մեծ երգիծաբա – նին յիշատակը, իր ծննդեան 120ամեա – կին առթիւ :

Մայիս ամսուան ընթացքին տեղի պի – տի ունենան զանազան հաւաքոյթներ, ցուցահանդէս եւ թատերական գործերու ներկայացում: Այս առթիւ լոյս պիտի տեսնեն նաեւ Յ. Պարոնեանի գործերուն նուիրուած տասը հատորեակին երկրորդ եւ երրորդ հատորները :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՆՔԻ ԲԱԿՈՒՄ

— Քանի՞ հոգի եղաւ, — հարցրեց Թելօն, դիմելով դատաւորին, որին կո – չում էին Փղորկուայ Կարօ : Սրա պաշ – տօնն էր հետեւել խաղին եւ մատների վը – րայ պահել պարտուողների հաշիւը : Երբ ամէն անգամ, որեւէ մէկը դուրս էր գա – լիս ասպարէզից, նա իւր մէկ մատը ծա – լում էր :

— Եօթը հոգի, — ասաց դատաւորը, ձախ ձեռքի մատնեմատը ծալելով ճկոյ – թի կողքին :

— Ասա անունները :

Փղորկուայ Կարօն, որ մի քանի քայլ ետ էր կանգնած հռչակաւոր փահլեւա – նից, անմիջապէս առաջ եկաւ.

— Առաքելոց վանքի բակում բերդակ – ցի Թելօ Մեսրոպի հետ մրցութեան մըտ – նելով մարտական վահանախաղի մէջ, պարտուեցին հետեւեալ մարդիկ. նախ եւ առաջ պարտուեցին առնիստայ Ընկնա – ւոր Մանօն եւ Մտքամոլոր Առաքելը : Երրորդ եւ չորրորդ զարկին չոքեցին ա – րուքցի Խոշէ Իսօն եւ Լայլագ Բաղդասա – րը : Ապա իրար ետեւից գլխկոնձի եկան ասորցի Բաղալը, Բաղլուայ Միսակը եւ Ալիջնայ Ազօն :

— Բաւական է, հաշիւը պարզ է. հեր – թը ո՞ւմն է, — գոչեց Թելօ Մեսրոպը, աչքը բազմութեան վրայ յաղթանակօրէն աջ ու ձախ ոլորելով :

Հանդիսականները լուռ էին :

— Հը, երեւի դո՞ւ կ՚ուզես ուժդ փոր – ձել, — դիմեց նա Ասատուրին, որ Դաշ – տադէմցի Գէորգի կողքին, իր հաստ ձեռնափայտին յենուած, ամենայն հե – տաքրքրութեամբ դիտում էր մրցութեան տեսարանը :

— Ի՞նձ հետ կ՚ուզես չափուիլ, — հար – ցրեց Խոդեդանը :

— Կ՚ուզեմ, — եղաւ Թելոյի հաստա – տակամ պատասխանը :

Բազմութիւնը մէկ մարդու պէս իր հայեացքն ուղղեց գոլաւոր անդրավար – տիք եւ սեւ աբայ հագած սասունցուն :

— Որ էդպէս է, չափուենք :

Այս ասելով, Ասատուրը գդակը ուղղեց գլխի վրայ եւ մահակը թեւին համարձակ քայլերով նետուեց ասպարէզ : Նա կռա – ցաւ, գետնից վերցրեց վերջին պարտը – ւածի վահանը եւ գլխով դատաւորին նը – շան արաւ՝ սկսել :

Փղորկուայ Կարօն մօտեցաւ, իմացաւ նրա անունը եւ աջ ձեռքը վեր բարձրա – ցնելով, ազդարարեց մրցութեան սկիզ – բը :

Ամէնից առաջ Խոդեդանը հեռուից մի ոստիւն գործելով, հակառակորդի գը – դակը այնպիսի դիպուկ նշանառութեամբ թռցրեց նրա դագաթից, որ Թելօն ինքն էլ չկարողացաւ հետեւել նրա թռիչքին: Գլխանոցը բարձրացաւ օդի մէջ եւ արե – ւելեան պարսպի վրայով գնաց ընկաւ Մովսէս Խորենացու գերեզմանի վրայ :

— Պատմիչի գերեզմանին ընկաւ, — միաբերան գոչեցին Մտքամոլոր Առաքելն ու Ընկնաւոր Մանօն պարսպի ետեւից :

Փղորկուայ Կարօն, որ պատրաստուում էր ձախ ձեռքի միջնամատը ծալել մատ – նեմատի եւ ճկոյթի կողքին, յանկարծա – դէպ եղաւ : Մինչդեռ նա պատրաստը – ւում էր ցատկել պարսպի վրայ, որ գը – դակը բերի, Քեռի Վարդանը, գլխարկը Խորենացու տապանաքարի վրայից թիա – կի պոչով նետեց բակի մէջ: Դատաւորը վերցրեց այն եւ, թափ տալով, դրեց Թե – լօ Մեսրոպի գլխին :

— Շարունակե՞նք խաղը, թէ՞ սրանով աւարտենք, — հարցրեց Փղորկուայ Կա – րօն, նկատելով որ յետագայ ընթացքը ոչ մի լաւ բան չէր խոստանում օրուայ հե – րոսի համար :

— Շարունակենք, — պնդեց Մեսրոպը:

— Թող շարունակեն, — աղաղակեց բազմութիւնը ծափահարութեամբ :

Փղորկուայ Կարօն մօտեցաւ Թելօ Մեսրոպին եւ նրա ականջին ասաց.

— Դու չես կարող էս սասունցուն յաղ – թել, եկ հրաժարուիր խաղից :

— Իսկ եթէ յաղթեմ, ի՞նչ կը խոս – տանաս ինձ, — բարձրաձայն գոչեց Թե – լօն, մի վիրաւորուած հայեացք նետելով դատաւորի վրայ, որ համարձակւում էր անվստահութեամբ վերաբերուել իր ու – ժերին :

— Եթէ դու էդ սասունցուն յաղթես, ես էս բազմութեան առաջ խոստանում եմ քեզ շալակելով էստեղից մինչեւ ձեր գիւղը տանել : Համաձա՞յն ես :

— Համաձայն եմ, — ասաց Թելօն :

Դրանից մէկ տարի առաջ Թելօն Փղոր – կուայ Կարոյին շալակել էր Թարգման – չաց վանքից մինչեւ Մուշ քաղաքը : Ահա թէ ինչու նա ուզում էր, որ այս անգամ, գոնէ, Փղորկուայ Կարօն իրեն շալակի մինչեւ Բերդակ՝ այդ ընդհանուր բազ – մութեան ներկայութեամբ : Գոմսայ Մե – լիքը, Զուլումաթ Սմբատը եւ իրենց մարդիկ քահ – քահ ծիծաղում էին՝ նըս – տած Դաւիթ Անյաղթի գերեզմանի վը – րայ, իսկ ժողովուրդն ուժգին ծափահա – րում էր :

— Իսկ եթէ չյաղթես, դո՞ւ ինչ ես խոստանում ինձ, — հարցրեց Փղորկուայ Կարօն :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ակնէս Իյնէճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բժիշկ Աւետիս Իյնէճեան եւ զաւակը, Պ. Ստեփան Իյնէճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Իյնէճեան եւ զաւակները, ինչպէս եւ համայն ընտանեկան պարագաները, ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԻՅՆԷՃԵԱՆ

որ տեղի ունեցաւ Մարտ 6ին, 84 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի՝ Մարտ 10, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ ընդունիլ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը ողբ. Տիկին Աննիկ Քաֆէթիի (ծնեալ Մանուկեան) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գալ. Մինասեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Բիւզ. Մինասեանէ երեսունական ֆրանք եւ Այրի Տիկին Լ. Օհանեանէ տասը ֆրանք :

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Օհանեան կը նուիրեն 20 ֆրանք Փարիզի Մշակոյթի տան :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Յովսէփ Ուզունեան իր ամուսնոյն մահուան տասներորդ տարեդարձին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին յիսուն ֆր. , «Հայաստան» շաբաթաթերթի 30 ֆր.: (Ստանալ «Յառաջ»էն) : Յիսուն ֆր. «Յառաջ»ի բարւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Վահէ Պառաւեանէ 10 ֆր. իրենց զաւկին արկածէ մը արագ ապաքինման առթիւ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 15 Մարտ, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ի նպաստ Սէն թ'Հիլէռ տիւ Թուվէի ուսանող. բուժարանին , հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝ ԺԱՆ ՌՈՇԻ եւ նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

Կը մասնակցին՝ Ֆրանսա, Ափրիկէ (Սեւամորթ), Հայերը, Պրազիլ, Քամբրուն, Յունաստան, Հունգարիա, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Լեհաստան, Ռումանիա եւ Ուկրայնիա :

Այս միջազգային փառատօնին համար մասնաւորաբար հեռուէն կուգան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերելու՝

Ռիշառ Սաքսօն, Եաունտէէն, սեւամորթ ծանօթ պարողը :

«Լուս Ֆատէթունս» որ կը ներկայացնէ Ֆրանսան, Լանտ նահանգի պարերը , գալով Սուսթօնէն :

Սեւամորթներու համբաւաւոր պալէն , Պիսէքի եւ Ֆօնհի ղեկավարութեան տակ :

Ինչպէս նաեւ Սօսի պարախումբը որ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի , բոլորովին նոր պարերով :

Խճողումի տեղի չտալու համար այժմէն ապահովել տոմսերը, դիմելով Սորպոնի դռնապաններուն :

Գիներն են՝ 6, 5, 3, 2 ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

×

Թատերական ներկայացում , նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Ապրիլ 23ին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ :

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ :

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ :
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ :

1964, ՄԱՐՏ 6ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Նկարներու ցուցահանդէսներ

ԱՐՄԻՍ Ի

(ՎԵՐ. Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ)

Կազմակերպուած գեղարուեստասէր Միութեան կողմէն :

Երեք երկիրներու մէջ

ՊԷՅՐՈՒԹ — (Լիբանան), ՀԱԼԷՊ — (Սուրիա), ԵՐԵՒԱՆ —(Հայաստան) :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Սպիտակ Առաւօտ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար :

Գին՝ 10 ֆրանք (առաքման ծախքով 11 ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար :

Դիմել հեղինակին , «Յառաջ»ի հասցէով :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հար. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան :

Մասնակցութեամբ շրջաններու բոլոր խումբերուն

Շաբաթ, Մարտ 14, ժամը 21ին , Վերտի թատերասրահը

Յայտագիր.— Ա. Մաս.— Շրջ. վարչութեան խօսքը՝ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Պտոյտ հայ մշակոյթի անդաստանէն ներս, ուր կը տողանցեն մեր մտքի ու ... ղափութեան նուիրեալները :

Բ. մաս.— Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

(Պատմական թատերգութիւն)

Բեմադրութեամբ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն :

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը Շրջ. վարչութենէն ու տեղական խումբերու վարչութիւններէն :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի «Մուրատ » խումբին կողմէ :

Շաբաթ, 14 Մարտ, 1964, ժամը ճիշդ 20·45 ,

THEATRE PAUL FARALICQ 21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e)

Métro : République

Կը ներկայացուի Եր. Օտեանի

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Պալըգճեանի :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԻԿՆ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շրջանաւարտուհիներու եւ աշակերտուհիներու կողմէ :

22 Մարտ, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին

MAISON DE LA CHIMIE

28, Rue Saint-Dominique, PARIS

Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին

ՍԻՊԻԼԻ

Առաքինութեան Մրցանակը

եւ

LE BARON DE TOURCHEVIF

de LABICHE

Երգ, պար, արտասանութիւն

Գին 7 եւ 5 ֆրանք

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ... Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Մերձաւոր արուարձանի մը մէջ (Սէն Լազարի գիծ) ծախու է յարկաբաժին մը 3 սենեակ (մէկը՝ բնակուած), մուտք սպասուհիի սենեակ, բաղնիք, խոհանոց կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, ամէն յարմարութիւն, հանդարտ :

Հեռաձայնել .—

Tél. : GRE. 53-33

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՀԱՐԱՁԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-66
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՐՏ
MERCREDI
11 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 9957 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9957

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

—o—

Միջին դարէն, Խաչակիրներու արշա – ւանքներէն սկսեալ մեծ է եղած Ֆրան – սայի դերը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ : Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ առ – հասարակ արաբախօս բոլոր երկիրներու մէջ եւրոպացիները հինէն ի վեր ճանչ – ցուած են փրէնկ (Ֆրանսացի) ընդհա – նուր անունին տակ :

Հարիւր տարի առաջ, 1860ին Նափո – լէոն Գ.ի զինուորներն էին որ դրաւեցին Լիբանանը եւ օսմանեան կառավարու – թեան պարտադրեցին քրիստոնեայ Լեռ – նալիբանանի ինքնավարութիւնը :

Համաշխարհային առաջին պատերազմի վարդրայնին . 1919ին Ֆրանսա ստանձ – նեց հոգատարութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբա – նանի, որոնք ազատագրուեցան Թրքական լուծէն, իրրեւ հետեւանք դաշնակիցնե – րու յաղթանակին :

Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր երկիրնե – րուն մէջ Ֆրանսերէն լեզուն տիրապետող դիրք ունի օտար լեզուներու շարքին , շնորհիւ կրօնական եւ աշխարհական բազ – մաթիւ ֆրանսական դպրոցներու, որոնք ցարդ կը շարունակեն իրենց քաղաքակըր – թական , դաստիարակչական գործը , ստացուելով այդ շրջանի ժողովուրդներու մշակութային զարգացման :

Վերջին աշխարհամարտն ու անոր յա – ջորդող դէպքերը, մասնաւորաբար 1956ի Սուէզի դժբախտ արշաւանքը որոշ չա – փով ստուերած էին Ֆրանսական ազ – դեցութեան վրայ այդ երկիրներուն մէջ :

Այժմ հիմնական յեղաշրջում առաջ ե – կած է քաղաքական կացութեան մէջ եւ Ֆրանսա սկսած է վերստին զրաւել իր կորսնցուցած դիրքերը Մերձաւոր Արե – ւելքի մէջ :

Այս փոփոխութեան մէջ կարեւոր դեր մը խաղացած է Զօր· տը Կօլ, որ իշխա – նութեան գլուխ գալէն ի վեր իրարու ե – տեւ անկախութիւն շնորհեց Ֆրանսական դաղթավայրերուն : Նշանակալից էր մասնաւորապէս Ալժերիոյ շնորհուած անկախութիւնը, որ հալեցուց բոլոր սա – ռոյցները Ֆրանսայի եւ Արաբական Լի – կայի անդամ երկիրներուն միջեւ :

Վերահաստատուեցան դիւանագիտա – կան յարաբերութիւնները, որոնք խզ – ուած էին 1956ի Հոկտեմբերէն ի վեր : Տնտեսական եւ մշակութային զեռնի վը – րայ փայլուն հեռանկարներ կան ներկա – յիս Ֆրանսայի առջեւ :

Բացի արաբախօս երկիրներէ Ֆրանսա մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց կու – տայ նաեւ Թուրքիոյ հանդէպ : Ցատկա – նշական էր վարչապետ Փոմպիտուի եւ արտաքին նախարար Ֆուվ տը Միւրվիլի այցելութիւնը Անդարա եւ Պոլիս : Աւելի ուշադրաւ էր մանաւանդ Ֆրանսական կառավարութեան նիւթական աջակցու – թիւնը Թուրքիոյ :

Ֆրանսական մամուլը վերջերս մաս – նաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայէ Մերձա – ւոր Արեւելքի դէպքերուն : Թղթակիցներ օրը օրին մանրամասն տեղեկութիւններ կը հաղորդեն այդ շրջանի անցուդարձե – րուն մասին :

Ֆրանսացի երեսփոխաններու եւ դիտ – նականներու պատուիրակութիւններ կ'այ – ցելեն այդ երկիրները, սերտացնելու հա – մար Ֆրանսայի յարաբերութիւնները ա – նոնց հետ զանազան մարզերու մէջ :

Ակադեմական ժաք Շասթընէ վերջերս քննական այցելութիւն մը կատարած է դէպի Լիբանան, Սուրիա եւ Թուրքիա եւ հրատարակութեան տուած իր տպաւո – րութիւնները, որոնք կը պարունակեն յատկանշական կէտեր :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՆ ԿԸ ՄԱՂՐԵՆ...

—o—

ՖՐԱՆՍԱՅԻՔ ԱԼ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԹՈՒՐՔ ՔՆՆԱԴԱՏԵԼ ...

Կը թուի թէ թուրքեւֆրանսական ա – ւանդական բնոյթ ստացած սիրաբանու – թիւնը դադրած է այս վերջին օրերուն : Ճիշդ է որ Թուրքիա առնելիք դրամը ա – ռած է Ֆրանսայէն եւ այս միջոցին այլ – եւս պէտք չունի, իսկ Ֆրանսա, որ կիպ – րական ոտգնապին սկիզբէն իսկ Թրքա – կան տեսակէտ կը պաշտպանէր , լեզուն փոխած է եւ կը սկսի տարբեր ակնոցով դիտել յոյնեւթուրք տարակարծութիւն – ները Կիպրոսի մէջ :

Թուրքերը չեն ներեր Ֆրանսայի որ ձեռնպահ մնացած է Ապահովութեան Խորհուրդի քուէարկութեան : Պարզ է որ Թուրքերը դժգոհ են այդ քուէարկութե – նէն որ յաղթանակ մըն է Մակարիոս Արք·ի համար եւ երբ պարզուեցաւ նաեւ թէ Մակարիոս կը գնահատէ տը Կոլը ու Ֆրանսայի բռնած դիրքը, Թուրքերը ալ աւելի կատղեցան եւ Թէրճիւման կը գրէ·— «Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ Ֆրանսայի պատուիրակը ձեռնպահ մնաց Ռուսերուն եւ Չեխերուն կողքին , Թուրքերուն դէմ : Ո՞րն է այդ Ֆրանսան որ այդպէս վարուեցաւ : Ազատութենէ դրկող Ֆրանսան, որ ստիպուեցաւ անա – մօթաբար փախիլ բոլոր գաղթավայրերէն զորս կը պահէր իր անողոք ճանկերուն մէջ : Այս նոյն Ֆրանսան, որ երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին երկու չա – բաթ անգամ չկրցաւ դիմադրել գերմա – նական բանակին, որ շափաւորի բաժակ – ներ հրամցուց գերման յաղթական զին – ուորներուն որոնք կը տոզանոցէին Շան գ'Էլիզէներու վրայ եւ Օփերայի հրապա – րակը, եւ որ աներեսաբար յաղթականնե – րու կողքին նստաւ, հակառակ անոր որ – եւէ օժանդակութիւն չէր բերած յաղթա – նակին » :

Միւս թերթերն ալ պակաս չեն մնար , ձիւմհուրիյէթի համար տը Կոլ վտանգ մը կը ներկայացնէ արեւմտեան պլոքին համար : Անգլին Ենի Սապահ , ծոյներով կը զբաղի որոնք «աչք ունին Պոլսոյ վը – րայ » :

Լը Մոնտի քրոնիկագիրը չի ծածկեր թէ ինչ վտանգ կը ներկայացնէն թուրք ծայրայեղները Կիպրոսի մէջ :

Ֆրանսացի լրագրողը կը ծանրանայ մասնաւորաբար չաբաթ օրուան թրքա – կան յարձակման վրայ երբ Թուրքերը «յոյն այր , կին եւ երախայ սպաննած են» եւ կը գրէ թէ թուրք ահաբեկիչներու այս արարքները կը հրահրեն տագնապը եւ այս ձեւով իրաւունք կուտան յոյն ծայ – րայեղներուն : Ի վերջոյ պէտք է ուշա – դիր ըլլան որպէսզի իրենք ալ չստիպուին ընտրել « վալիզին եւ դագաղին » միջեւ :

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը ծանր է Կիպրոսի մէջ, ուր զօրավար մը կայ (հնդիկ զինուորականը զոր ՄԱԿը նշանակած է) առանց բանակի :

Միւս կողմէ Թուրքիա մերժեց Ռոլզ Պենեթը իբրեւ միջնորդ որովհետեւ իրեն կը պակսի « միջազգային կարողութիւնը» եւ հարկ եղածին չափ ծանօթ չէ Կիպրո – սի հարցին :

Բոլորը համաձայն են դիտել տալու համար որ քաղաքագիտական պատերազմը կը սպառնայ Կիպրոսի մէջ: Կռիւները սատկացած են Փաֆոսի մէջ, 35 տարե – կան յոյն կին մը սպաննուած է Թուր – քերուն կողմէ, Նիկոսիոյ կողմերը ուր բոլոր խանութները փակ են եւ սարսափ կը տիրէ : Թուրքերը թէեւ չեն վարանիր գրելէ թէ կիպրոսի Հայերը կը սարսա – փին Ցոյներէն... եւ Թուրքերուն մօտ ապաստան կը փնտռեն, Հիւրիյէթ հայ կին մըն ալ զոհած է հաստատելու համար իր ըսածները մինչ քանի մը օր առաջ Թրքական ծանօթ վայրագութեամբ կը սպաննուէին երկու հայ կիներ ...:

× Վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւ յայտա – րարած է գերմանական Շփիկըլ պարբե – րաթերթին որ Թուրքիա պիտի միջամտէ եթէ անհրաժեշտ ըլլայ :

—o—

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ մամուլը չատ խիստ յարձակում մը սկսած է Ֆրանսական արտաքին քաղաքականութեան դէմ :

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

—o—

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԸ ԳՆԱՀԱՏԷ ԻՐ ԵՐԳԵՐԸ

—o—

Ֆրանսպապէր բովանդակ մամուլը լայն տեղ կուտայ Ազնաւուրի Հայաստան ճամ – բորդութեան :

Ֆրանս – Սուար , ինչպէս դրեցինք եր – կու սիւնակ նուիրած էր Շաբաթ օր , Հայաստանի քարտէզն ալ հրատարակե – լով : Ճիշդ է որ Շառլ Ազնաւուր այն բա – ցառիկ առիթն եղաւ որ միջին Ֆրանսա – յին լմանայ հայ անունը եւ դիտնայ նա – եւ թէ Հայաստան մը կայ եւ ո՛ւր է ...:

Երեւանէն կը հետաձայնեն նաեւ Իւմա – նիթէի եւ թղթակիցը կը նկարագրէ այն արտակարգ յաջողութիւնը զոր Ազնաւուր ունեցած է Երեւանի մէջ, ուր հասած է առջի օր մինչ անսովոր ձիւն մը կը տե – ղար , ծածկելով մայրաքաղաքը իր տու – ներով ու դաշտերով :

Շառլ Ազնաւուր չի ծածկեր իր յուզու – մը, արդարեւ իր հօրենական հողին վը – րայ, ան գտած է բազմաթիւ ազգական – ներ եւ մեծ – մայրիկը զոր չէր ճանչնար : Կիրակի օր ընդունուած է Ամենայն Հա – յոց հայրապետ Վազգէն Ա.ի կողմէ, որ յայտնած է իրեն թէ մեծ հիացում ունի իր արուեստին հանդէպ եւ Ազնաւուրէն բազմաթիւ սալեր տեղ զրաւած են իր սալադարանին մէջ: Ազնաւուր , ապա , ներկայ եղած է Կիրակի առաւօտեան ա – րարողութեան, Էջմիածնայ Մայր – Տա – ճարին մէջ, հիմնուած 301ին Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչի կողմէ, կը զրէ միչա Իւմա – նիթէ, եւ ուր պահուած են մանրանկար – ներով զարդարուած ձեռագիրներ եւ ար – ուեստի անգին առարկաներ :

Նախորդ օրը, Ազնաւուր պտոյտ մը կատարած էր Սեւանայ լիճը, ուր վեր – ջերս դտնուեցաւ քաղաք մը, որ հռչա – կաւոր էր ասկէ երեք հազար տարի ա – ռաջ եւ որ ջրամոյն եղած էր: Ապա, ներկայ եղած է Հայկ· ժողովրդական պարերու եւ երգերու երեկոյթի մը , հագնեցով պատրաստուած իրեն համար: Երգիչը չատ կը ցաւի որ աւելի երկար պիտի չկարենայ մնալ Երեւան, պայմա – նագրութիւններ ունենալով Լենինկրատի (Մարտ 12) եւ Մոսկուայի համար (Մարտ 18) :

« Իւմանիթէ – Կիրակի»ի այս չաբթը – ւան թիւը երկար թղթակցութիւն մը պի – տի հրատարակէ Շառլ Ազնաւուրի Հա – յաստան ճամբորդութեան նուիրուած , նկարներով :

ՄԵԾ–ՄԱՅՐԻԿԸ ԱՂՋԻԿ ԱԼ ԳՏԱԾ ԷՐ...

Ֆրանս – Սուար իր յաջորդ թիւին մէջ (Մարտ 10) չահեկան զրոյց մը կը պատ – մէ Ազնաւուրի եւ իր մեծ – մօր միջեւ :

Տարակոյս չկայ որ այս յատկանշական զրոյցը չատ բան կորսնցուցած է իր հա – րազատութենէն, որուած Ֆրանսերէն լեզուով : Որքան հաճելի պիտի ըլլար ծանօթանալ հայերէն բնագրին :

Լրագրողը կը պատմէ .— «Ազնաւուրի հանդիպումը իր մեծ – մօր հետ եղաւ յուզիչ , բայց նաեւ նեղ կացութիւն մը ստեղծեց :

Մեծ – մայրիկը, ամիս մըն է պիտէր թոռան դալը: 15 օր է աչքերը չէր բա – նար, հիւանդ կը կարծէին, կ'ըսէր «ո՛չ Վաղինակին (Շարլ) կը սպասեմ » : Երբ սենեակը մտած է, Ազնաւուր բազկաթո – ռի մը մէջ տեսած է դեղին դէմք մը, ան – հաւատալի կերպով կնճիռներով լեցուն, սեւ լաթերու մէջ փաթթուած: Մեծ – մայրիկը, որուն տարիքը կարելի չէ դիտ – նալ (92°, 96°) ոտքի կ'ելլէ, աւելի պըզ – տիկ է ոտքի քան նստած, աչքերը կը բանայ , բայց լալու համար է : Զրոյցը որ կը սկսի, հայերէն, այնքան անսովոր է, որ միայն նսեմացած պատկեր մը կրնամ տալ, դրաւոր եւ Ֆրանսերէն :

— Վերջապէս , եկար ,

= Այո՛, եկայ ,

— 40 տարի է որ կը սպասեմ :

= Այո, դիտեմ, ահաւասիկ , հոս եմ:

— Նոր անկողին մը ապսպրեցի, քանի մը օր բազմոցին վրայ կը պառկիս , յե – տոյ սենեակը կը տեղաւորուիս :

= Ի՞նչպէս՝ յետոյ .

— Ցետադային :

= Հոս պիտի չմնամ :

— Պիտի չերթաս այլեւս, սուտ կը խօսիս :

= Ոչ, պիտի մեկնիմ :

— Բայց արտասահման պիտի չերթաս, կը բաւէ այլեւս :

= Հոս է որ արտասահման եմ :

— Հայ ես, տղուս տղան չե՞ս :

= Անշուշտ :

— Ուրեմն, կը տեսնես որ կը մնաս : Հայերէն պիտի երգե՞ս :

= Ո՛չ, հայերէն չեմ երգեր :

— Դուն տղուս տղան չե՞ս :

= Եմ, ըսի արդէն :

— Այն ատեն հայերէն կ'երգես »:

Քիչ ետք, կը պարզուի որ Մեծ – մայ – րիկը աղջիկ մըն ալ ունած է· « — Նշա – նածդ ես ունայ, Ցունիսին կ'ամուսնա – նաք :

= Ոչ, հոս չեմ ամուսնանար :

— Հայ աղջիկ մը պիտի առնես :

= Անկարելի չէ եթէ կ'ուզես , բայց հայ աղջիկ, Ֆրանսա ալ կայ :

— Հոս Երեւան, կ'ամուսնանաս , Ցու – նիսին, արդէն երկու անկողին ապըս – պըրած եմ :

= Ոչ, հոս չեմ ամուսնանար:

— Ինծի սուտ խօսեցան, արդէն ամուս – նացած ես :

= Ո՛չ, ամուսնացած չեմ :

— Այն ատեն հոս պիտի ամուսնանաս , ըսի արդէն :

×

Լրագրողը ապա, կը խօսի Ազնաւուրի հետ որ կը փորձէ բացատրել մեծ – մայ – րիկին հոգեբանութիւնը .— « Հայաստա – նի մէջ, ընտանիքը լուրջ բան է : Մեծ – մայրիկս դիտէ թէ օր մը պիտի մեռնի եւ իր մասին չի մտածեր այլեւս , եթէ մտա – ծէ իմ մէջոցաւս կը մտածէ՝ ընտա – նիքին միակ մանչ զաւակը : Ինչ որ նե – ղացուցիչ է, այն է որ հոս, քիչ մը ա – մէն մարդ մեծ – մօրս պէս կը մտածէ : Ամէն մարդ կ'ըսէ .— « Ուրեմն երկիր վերադարձար » եւ չեմ դիտեր ի՞նչ պա – տասխանել : Չեմ համարձակիր պատաս – խանել որ Հայաստանը երկիրս չէ : Եր – կիրս ծնողքիս հեռաւոր ծննդավայրը չէ: Երկիրս՝ ուսումներս են, բարեկամներս , սովորութիւններս , Երեւան չէ ուր պիտի վերջացնեմ կեանքս այլ՝ Մուժէն »:

ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՐԲ ԴԵՌ ՄԱՆՈՒԿ ԷՐ...

ԽՄԲ.— Կ'արտատպենք «Հայ – Բոյժ»ի 1964 տարուան առաջին թիւէն, որ լոյս կը տեսնէ գալ շաբաթ :

Ուրախ եմ, այս երեկոյ, որ ինծի կը վիճակի ձեզի ներկայացնել մեր Շաւարշը(*) : Դուք զայն կը ճանչնաք Տոքթ. Շ. Այվազեան կամ Շ. Նարդունի անուններով : Ինձ համար մեր Շաւարշն է ան :

Այստեղ մեր բառը կը գործածեմ երկու պատճառաբանութեամբ.—

Նախ որովհետեւ Շաւարշը եղբայրս է, հօրեղբօրորդիս է, ինծի ամէնէն մօտիկ անդամը մեր ընտանիքին :

Երկրորդ որովհետեւ ուզեցի հետեւիլ ակադեմիկոս Մանուկ Աբեղեանի, որ իր Մատենադրութեան Պատմութեան մէջ «մեր Խորենացին» կ'ըսէ՝ երբ կը խօսի Հայոց պատմահօր մասին :

Ես միտք չունիմ ձեզի ներկայացնելու բժիշկը : Ոչ թէ անոր համար որ վտանգաւոր բան մըն է բժիշկ ներկայացնելը, — խօսիլ բժիշկին գործունէութեան մասին ու գովելու համար՝ մէկիկ մէկիկ թուել ... ողջնցուցածներ, ինչ որ սուտ խօսելու ձեւ մըն է, կամ... գերեզման զրկածները, ինչ որ պիտի գայթակղեցնէր ժողովուրդը, թէեւ ամէն ոք կը պնդէ թէ տոքթէօր ու տէրտէր երկու օրթախներ են, մին կը մեռցնէ, միւսը կը թաղէ :

Միտք չունիմ նաեւ ձեզի ներկայացնելու գրագէտը : Ոչ թէ անոր համար որ ոչ դուք Աբիսողոմ աղան էք, ոչ ալ մեր Շաւարշը մեծ երգիծաբան Յակոբ Պարոնեանի ծանօթ կատակերգութեան հերոսն է : Դուք լաւ կը ճանչնաք այս գրագէտը, որ մեկենաս փնտռողներէն չէ, չըսելու համար թէ Աբիսողոմ աղաներու բարեկամ չէ, դռնէ դուռ պտըտող ու գիրք ծախող անմահներու բանակէն չէ :

Ձեզի ծանօթ են բժիշկն ու գրագէտը :

Ես ձեզի պիտի ներկայացնեմ ձեր չըգիտցածը,— Շաւարշին մանկութիւնը :

Առած մը կ'ըսէ.— Մի' ըսեր թէ դուն ո՞վ ես, այլ ըսէ թէ որո՞ւ զաւակն ես :

Այս առածին իմաստութիւնն այն է թէ զարգացման համար բաւական չէ աշխատանքը, այլ եւ անհրաժեշտ է կարեւոր պայման մը : Այդ պայմանը ժառանգականութիւնն է :

Օրուան հերոսին ժառանգական բախտաւոր պայմաններուն մասին խօսելու համար, այս երեկոյ ձեզ պիտի առաջնորդեմ ... Արմաշ :

Բիւթանական աշխարհին ծոցը՝ Արմաշի վանքին պարիսպներէն ներս սկսած էր վերստին բողբոջիլ հայ մշակոյթը՝ Կիլիկեան վանքերու աւանդութեամբ : ըՍկզբնաբար վանքին ուսումնապետները, Տէրոյենց եւ Մուրատ պատուելիները, դրսեցի էին : Անոնց յաջորդեց վանքին առաջին երախայրիքը, Յովհաննէս պատուելի Մավեան, բնիկ Արմաշցի : Ան էր որ հասցուց անուանի աշակերտներ, — Աշըգեան պատրիարք, տաճկաբան Յակոբ Փաշալեան եւ ուրիշներ : Ժամանակ մը ետքը այս վանքն էր որ տուաւ Եղիշէ Եպիսկոպոս Այվազեանը, յետագային առաջնորդ Տրապիզոնի, որ զոհ գնաց կուսակալին վայրագութեան (վար նետուելով պատուհանէն) :

Ահաւասիկ երկու անուններ, որոնց մըտաւորական պատրաստութիւնը շատ բան կը խօսի ի վկայութիւն Շաւարշի գրական ընդունակութեանց :

Յովհաննէս պատուելի Մավեան մեր Շաւարշին հօրը մեծ – հայրն էր, հօրը մօր կողմէ : Երկար տարիներ իբր ուսումնապետ գործելէ ետք կը հրաժարի եւ գիւղացիներուն խնդրանքով՝ կը ձեռնադրուի քահանայ, ծանօթ Յովհ. քահանայ Մավեան անուամբ : Հայերէն, թուրքերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներու ծանօթութեամբ, կ'ամբարէ համայնագիտական ծանօթութիւն, մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ բժշկական գիրքերու, ի վերջոյ ընթերցումներով եւ փորձառութեամբ՝ կը դառնայ գիւղին բժիշկը : Հինգ զաւակ ունէր, — երեքը մանչ, որոնց ընդգրկած ասպարէզները հպարտութիւն կը ներշնչէին, մին՝ բանաստեղծ – գրագէտ, երկրորդը՝ պատուելի – ուսուցիչ, երրորդը՝ վարդապետ :

Աղջիկներէն մեծը, Օր. Անթառամ Մավեան, կը դառնայ Տիկին Անթառամ Այվազեան, ուրեմն Շաւարշին հօրը մայրը :

Անթառամ իր հօրը մահէն ետքը կ'ըլլայ գիւղին բժշկուհին : Կը ճանչնար բուժիչ խոտերը, կը հաւաքէր, կը չորցնէր եւ բուսադեղերով կը բժշկէր հիւանդները : Գլխաւորաբար մանուկներու բժիշկն էր : Թիզով կը չափէր անոնց հասակը, աճումի աստիճանը : Շատ սիրուած էր, որովհետեւ բժշկութիւնը կ'ընէր... ձրի :

Շաւարշ իր հօրը մեծ – հօրը կողմէ եւս օժտուած էր հարուստ ժառանգականութեամբ : Եղիշէ եպիսկոպոս Այվազեան աշակերտն էր Աղաւնի պատրիարքի : Ունի հրատարակութիւններ առանձին հատորով, նոյնպէս աշխատակցութեամբ Յոյս ամսաթերթին, որ լոյս կը տեսնէր Արմաշի վանքին տպարանին մէջ : Վերջապէս Շաւարշի հօրեղբայրն է Յակոբոս Այվազեանը, մեծ երաժշտագէտը, որ ձայնագրութեան ուսուցիչ էր դպրեվանքին մէջ (1890 – 1915) :

Այսպէս երկու բեղնաւոր ընտանիքներու պարտէզին պտղաբեր ծառերուն, հոտաւէտ ծաղկանոցին բերքն է Շաւարշ :

Ներկայացուցի ձեզի միջավայրը եւ ժառանգական հողը, ուր հասած է այսօրուան ձեր հիւրը, որ, ինչպէս ըսի, եղբայրս է, մէկ տան մէջ մեծցած, միասին մեծցած ենք :

Մեր նախագահը պիտի հարցնէ թէ «իսկ դուն ի'նչ կը բերես այդ միջավայրէն» :

Ինչպէս Լաֆոնթէնի առակը կ'ըսէ, ես ալ... կ'երգէի : Արդարեւ երաժշտութիւնը եղաւ իմ միակ սէրս : Երաժիշտի զաւակ աշխարհիկ ու կրօնական երգերն եղան, անոնց ճաշակը, անոնց քաղցրութիւնը, անոնց արուեստը, որ ներշնչեց զիս : Արդ, երգելու համար պէտք է ունենալ ներդաշնակ բերան, առողջ ակռաներ : Ահա թէ ինչո'ւ դարձայ ... ատամնաբոյժ, եւ կը գործեմ մօտ քառասուն տարիէ ի վեր՝ ձեզի մօտիկ քաղաքի մը մէջ, Սինսինաթի :

Բայց վերադառնանք Շաւարշի մանկութեան : «Հարս տուտու» կը կոչէի Շաւարշին մայրը, որ ինծի ըսաւ օր մը.

— Գեղա'մ, այսօր Շաւարշն ալ տար դպրոց :

— Կը տանիմ, ըսի :

Շատ ուրախացայ որ բանի տեղ կը դընեն զիս եւ պարտականութիւն մը կուտան ինծի : Շաւարշ հազիւ չորս տարեկան կար : Դեռ նոր սկսած էր վարտիք հագնիլ, բայց չէր կրնար կապել վարտիքին խոնջանը : Չեմ գիտեր ինչո'ւ, մեր վարտիքին խոնջանները միշտ կռնակին կողմէն կը կապուէին :

Եթէ Շաւարշ վարտիքը վար ընելու պատճառ մը չունենար, խոնջանը կապելու նեղութիւն չէր ունենար : Բայց տեսա՞ծ էք մանուկ մը, որ խոնջան կապելու պէտք չունենայ՝ օրը քանի մը անգամ : Եթէ խոնջան կապել գիտցող ընկերոջ մը հանդիպէր՝ լաւ, այլապէս ամբողջ օրը պիտի պտըտէր խոնջանը մէկ ձեռքով բռնած, որպէսզի վար չիյնայ վարտիքը : Օր մը այդ բարդ հարցն ալ լուծած էր, խոնջանին երկու ծայրերը կապած ու վիզն էր անցուցած :

Մօրը յանձնարարութիւնը ընդունեցայ, բայց Շաւարշը չկայ :

Դժուար չէր գտնելը : Եթէ անկիւնէ մը կամ փողոցին բերանը կատու մը ճըւար, հո'ն էր Շաւարշը : Թշնամի էր կատուներուն պոչին : Մեծ տղայ եղաւ եւ չբաժնուեցաւ կատուներէն.— Խաչ հանել կը սորվեցնէր կատուներուն, ցուցամատով կը սպառնար, կատուն ալ կը բարձրացնէր իր թաթը, ձախ կը տանէր ցուցամատը, աջ կը տանէր ցուցամատը, կատուն ալ իր թաթը՝ նոյն շարժումն ընելով :

Եթէ կատուի ձայն չլսուէր, մեր տանը երկրորդ յարկէն կը նայէինք թէ ո՞ր թթենին կ'օրօրէր իր ճիւղերը : Փոքր տարիքէն սկսեալ, սորվեցաւ ծառ բարձրանալ կատուի պէս : Մայրը կը գրկէր կը պառկեցնէր, ինքն ալ քովը կ'երկննար, բայց մօրը քունը կը տանէր՝ ինք կը փախչէր դէպի ծառերը կամ դէպի փողոցին կատուները :

Ես դպրոցական տղայ, հազիւ սորվ... էի այբը զանազանել սանտրէն, զոց ... ված էի այբ – ծա Աստուած, ինի – ... իմ, Աստուած իմ ըսել : Բայց Շաւ... դպրոց տանիլը գործ մըն էր, որ պատ... կը բարձրացնէր :

Մեր դասարանը մերկ տախտակամ... մըն էր միայն : Իւրաքանչիւրս ունէ... այծի կամ ոչխարի մորթ մը՝ նստ... համար վրան : Կամ միճտէր մը :

Մորթը անութիս տակ, Շաւար... մանտրտիկ մատներէն բռնած, ճամ... ելանք : Շաւարշ ինծի կը նայէր զարմ... ցած, բայց ուրախ որ ինծի կ'ընկեր... նար :

Մտանք Նարեկեան վարժարան : Ա... մուկ, գզուըտուք : Եղբայր Վաննէս ... պոռչտար՝ լռեցնելու համար տղաքը :

Փռեցինք մորթը եւ նստանք ծուն... վրայ :

Քիչ ետք եկաւ Եղբայր Վաննէս ... բարկացած հարցուց.— Ո՞վ է :

Չէի կրնար անշուշտ ըսել թէ Շաւ... Նարդունին է : Այն ատեն Եղբայր Վա... նէսն էր որ կուգար ծունկի : Բայց Նար... դունի չկար այն ատեն :

— Մեր Շաւարշն է, ըսի վեհերոտ :

— Ըսէ մօրը, որ վաղը օրօրոցն ... ղրկէ միասին, ըսաւ չարութեամբ :

Ելանք գացինք տուն : Պատմեցի հա... տուտուիս, որ կռիւի գնաց վարժապ... տին մօտ, թէ ինչո'ւ կը ճամբէ իր տղ...

Կը կարծէ՞ք թէ հարս տուտուս կ... գնաց՝ վախնալով որ տղան, Շաւարշ... ետ կը մնայ դասերէ եւ վաղը չի կր... գրագէտ դառնալ : Ո'չ, լուացք ունէր ... օրը եւ չկար պէյպի սայթըր մը, որ ... բախայով զբաղէր եւ ազատ ըլլար ... իր աշխատանքին մէջ : Ուզեց որ պէյ... սայթըրը վարժապետն ըլլայ այդ օրը :

Մէկ օրուան մէջ, այսպէս, դպրոց... շրջանաւարտ եղաւ Շաւարշ : Այնուհ... տեւ չա՞տ խաղաց կատուներու հետ ... քի՞չ խաղաց, չեմ գիտեր, բայց գիտ... ու դուք ալ գիտէք թէ կատուի ... ճանկերը կը բանայ ու կը նետուի ընդ... մախօսին վրայ՝ երբ գրական վիճաբ... նութիւն մը կ'ունենայ : Գիտեմ նաեւ ... ու դուք ալ գիտէք, թէ ծառ բարձրա... այս եղբայրս հիմա բարձրացած է ... գրականութեան հաստաբեստ ծառը, ... չեւ գագաթը :

ՏՈՔԹ. ԳԵՂԱՄ ԱՅՎԱՋԵ...

(*) Տոքթ. Գեղամ Այվազեան այս ճառով ներկայացուց հասարակութեան՝ Շ. Նարդունին, որու կ'ընկերանար Տիթրօյթի, Շիքակոյի եւ Վօքիկընի մէջ, ուր կազմակերպուած էին հանդիսութիւններ ՀՕՄի մասնաճիւղերուն կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՄԵՀԵՆԱՎԱՅՐ...

ԱՐՄԱՒԻՐ

Արմաւիր քաղաքը Հայաստանի հնագոյն եւ փարթամ մայրաքաղաքն է, շինուած Հայկայ թոռ՝ Արամայիսէն Այրարատի Արագածոտն գաւառի Սարտարապատ վիճակին մէջ :

Արմաւիրը շինուած է բլուրի մը վրայ ... Անոր մէջ սօսիներու անտառ մը կար ... Հեթանոսութեան ժամանակ այսսօսիներ... պաշտուեցան : Այս ծառերու տերեւներու ... շարժումներէն հմայութիւններ կ'ընէին ... Արա Գեղեցիկի որդին՝ Անուշաւանը ... ւիրուած էր սօսիներու անտառին, ... պատճառով կոչուեցաւ Սօսանուէր :

ԲԱԳԱՐԱՆ

Երուանդ Բ. թագաւորը շինել տուտ... Երուանդաշատ քաղաքը եւ հոն փոխադրեց իր արքունիքը, իսկ Արմաւիրը ... կուռքերը փոխադրեց Բագարան :

Ախուրեան գետի աջ ափին վրայ ... գտնուէր Բագարանը : Այս աւանին ... շատ մը կուռքեր գտնուելուն պատճառով, անուանուեցաւ Բագարան կամ «Քաղաք կռոց» :

ԱՐՏԱՇԱՏ

Երբ տարիներ անցան ու Բագարան ... անշքացաւ, այն ատեն կուռքերը տարուեցան Արտաշատ քաղաքը :

Արտաշատը Հայաստանի երրորդ մայրաքաղաքը դարձաւ, առաջինն էր Արմաւիրը, երկրորդը՝ Երուանդաշատը :

Արտաշատը հեթանոս Հայերու կրօնական կեդրոններէն մէկն էր : Համաձայն Մովսէս Խորենացիի երբ Արտաշէս ... թագաւորը Արտաշատի մէջ մեհեան ... շինեց «Հայոց Աշխարհի Խնամակալ» ...

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Նունիկ պաճին ի զուր խօսեցաւ. Խաչիկը փոխուած էր : Մանոյի հետ ընկեր ըլլողը ի՞նչպէս չփոխուէր :

Երեկոյթին, երկու հարսներն ալ մի քիչ կանուխ եկան դաշտէն. յետոյ թոռնիկը հորթերով միասին ներս մտաւ ու սանդուխին վրայ նստած՝ ոտքին փուշը կը փորձէր հանել :

Հարսները, հակառակ որ յոգնած էին, անմիջապէս սկսան տան աշխատանքի : Փոքրը՝ կուժը ուսին՝ աղբիւրը ջուրի գընաց. մեծ հարսը անկողինները շտկելով զբաղեցաւ : Դուռին վրայ, եզները ներս առնողը Սարգիսն էր : Սարգիսը եզներուն կեր տուաւ ու ինքն ալ յոգնած՝ բարձի վրայ կռթնեցաւ :

— Աբարն ո՞ւր մնընց.— խօսեցաւ Սարգիս իր կնոջ՝ Եղսային :

— Արթօենց պաղչին քովէն զատուեցաւ : Ըսաւ, որ երթամ Մարխոնիի թարլին կաւառները նայիմ,— պատասխանեց, իր էրկան ուսէն խոտի շիւղ մը վերցընելով :

Կերակուրէն վերջ մշակն իր տունը շտկուեցաւ : Թոռնիկը կանուխ անկողին գնաց. հարսները դրացի աղջիկներուն ու հարսներուն հետ ցածկեկ տանիքին վրայ քով քովի եկան : Սարգիսն ալ պահ մը Զէթ քարը գնաց, ուր պիտի հանդիպէր Կուրզիկին, որովհետեւ վերջերս հայր ու որդի Կուրզիկին արտը գնել մտադրած էին :

Նունիկ պաճուն գործը տակաւին հատած չէր : Ներս դուրս կ'ելլէր, ամանները կը լուար, երբ ուշ ատեն ներս մտաւ Թորիկ Օվանը :

— Բարեւ, մարդուկս,— խօսեցաւ Նունիկ պաճին ժպիտով մը, որուն մէջ զսպուած ցաւ մը կար : Ի՞նչ է, արեւը տուիր լուսնկա՞ն առիր : Անօթութիւնդ ըլ մոռցար :

Նունիկ, էդ տղուն ըսի՞ր, որ երթայ էդ կաւառները շտկէ, հարցուց Թորիկ Օվան նեղացած :

— Հըլէ կերակուրդ կեր. ես ըլ տահա բան չեմ դրեր բերանս, խօսեցաւ Նունիկ պաճին :

— Կերակուրն ի՞նչ ընիմ, կնիկ. կը թողո՞ւն, որ նստիս հալալ կերակուր ուտես : Վաղը ջուրին օրն է : Էսօր նայեցայ՝ էդ կաւառները շտկուած չէին. էս ի՞նչ պիտի ըլլի էս տղուն վիճակը. մէկ օր չէ, երկու օր չէ ...

— Քանի չըսիմ՝ ինծի տէրտ պիտի ըլլի, արիմարդ. էսօր էդ տղան կերակուրի ըլ չեկաւ :

— Ո՞ւր է գացեր :

— Ո՞ւր պիտի երթայ. առտուընէ իրիկուն Թըլկանց Մանոյին հետ է :

— Մանոյի՞ն հետ : ...

— Հա Մանոյին հետ : Դրացիները կ'ըսէին՝ չէի հաւատար : Էսօր տեսայ՝ էդ մեղուընոցին ետին նստեր, քըսփըս կ'ընէին :

— Ի՞նչ : աղուընի՞կ, խօսեցաւ Թորիկ

— Մեղուներու ձայնէն շատ բան չիմացայ : Խաչիկը կ'ըսէր, որ էկեր Չըտչըտը ու վեց ըլ որձ ու էդ աղուընիկ տաս, քեզի կալին երեք չէրէք ցորեն կուտամ :

— Ի՞նչ, աղուընի՞ք, խօսեցաւ Թորիկ Օվան՝ դէմքը աւելի լրջացուցած :

— Հա աղուընիկ, արիմարդ, աղուընիկ. Խաչիկը աղուընիկ խաղցնող կ'ըլլի :

— Թորիկ Օվանի՞ն տղան :

— Կէսօրին՝ գացի ու ըսի, որ երթայ կաւառները շտկէ : Ինձ ականջ չտուաւ. երեսս պիլէ չնայեցաւ :

— Մանոյին հետ ընկեր ըլլողին խէրը չկայ, Նունիկ. հէլպէդ երեսդ ըլ չնայիր, մայր ալ չճանչնար :

— Տեսայ էդ Մանօն՝ քէժշ կ'ընէր : Ոտքերով կը չափէր : Էս կիսապատին քով մեր տղան աղուընկատուն պիտ շինէ :

— Ի՞նչ կ'ըսես, Նունիկ :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(4 Շար.)

ՊՈՎՊՍԱ

ՖՈՒՐՍԵՑՑԱՑ ՎԱՂՎԱ ՊՍՈՎՊՍԱՆ

— Եվ էլի՞ ...

— Այո, էլի շլացել, — միտքս ասես ուրիշ բան չկար, քան այդ ասելիքը։ Ինչո՞ւ, դու ասա՛, ինչո՞ւ ես այդպես ասում։

— Ո՞ւմ համար։

— Ի՞նչ, ինչո՞ւ, դու ասա՛, ինչո՞ւ ես այդպես ասում։ Ես ինչ-որ բան չեմ հասկանում։

— Ես ասում եմ, որ ես ուրախ եմ, որ ինձ համար ոչ ոք չի մտածում, ոչ ոք ինձ չի սիրում, ոչ ոք ինձ չի ուզում, ոչ ոք ինձ չի ատում, ոչ ոք ինձ չի նախանձ

Այրի Տիկին Երուանդ Տէր – Անդրէասեան զաւակներն ու թոռները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՏԷՐ – ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ ութին, 64 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի ժամը 15ին Քիլիշի (13 Ռիւ տիւ Տոքթ. Քալմէթ), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քլիշիի հին գերեզմանատունը (Ռիւ տը Շանս–Միյի) :

Յառաջ.— Մեր ցաւակցութիւնները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՅԱԿՈԲ ԻՅՆԷՃԵԱՆի մահուան առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Մոնմորանսիի հանգստեան տան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թախթալեան, Տէր եւ Տիկին Անանիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Զորպաճեան, Մալայեան ընտանիք եւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թիւթիւնճեան երեսունական ֆրանք :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեան (Շաւիլ) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակից եղան իրենց եղբօր՝ Էմմանուէլ Եսայեանի (Երեւան) մահուան քառասունքին առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները Շաբաթ (Մարտ 21) երեկոյ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օակարգ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 15 Մարտ, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ի նպաստ Սէն թ'Հիլէռ տիւ Թուվէի ուսանող. բուժարանին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝ ԺԱՆ ՌՈՇԻ եւ նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

Կը մասնակցին՝ Ֆրանսա, Ափրիկէ (Սեւամորթ), Հայերը, Պրազիլ, Քամբրուն, Յունաստան, Հունգարիա, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Լեհաստան, Ռումանիա եւ Ուկրայնիա :

Այս միջազգային փառատօնին համար մասնաւորաբար հեռուէն կուգան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերելու՝

Ռիշառ Սաքսօն, Եաունտէէն, սեւամորթ ծանօթ պարողը :

«Լուս Ֆատէթունս» որ կը ներկայացնէ Ֆրանսան, Լանտ նահանգի պարերը, գալով Սուսթօնէն :

Սեւամորթներու համբաւաւոր պալէն, Պիսէքի եւ Ֆօնհի ղեկավարութեան տակ :

Պրազիլիա Շօ ծանօթ պարախումբը կը ներկայացնէ՝ Բարեկենդանը Ռիոյի մէջ :

Ինչպէս նաեւ Սօսի պարախումբը որ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի, բոլորովին նոր պարերով :

Խճողումի տեղի չտալու համար այժմէն ապահովել տոմսերը, դիմելով Սորպոնի դռնապաններուն :

Գիներն են՝ 6, 5, 3, 2 ֆրանք :

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի, Մարտ 19 – ին, երեկոյեան, ժամը 20·30ին, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ : Արդելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :

Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84 :

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկայանէն պիտի սփռուի Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը զոր պիտի մատուցանէ,

ՅԱԿՈԲ Թ. Ծ. Վ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի ղեկավարէ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեան : Օրուան քարոզը պիտի խօսի Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Ինչ կ'ըսեն շարականները Եկեղեցւոյ մասին» :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ :

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ :

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ :
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ :

1964, ՄԱՐՏ 6ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Նկարներու ցուցահանդէսներ

ԱՐՄԻՍ Ի

(ՎԵՐ. Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ)

Կազմակերպուած գեղարուեստասէր Միութեան կողմէն :

Երեք երկիրներու մէջ

ՊԷՅՐՈՒԹ — (Լիբանան), ՀԱԼԷՊ — (Սուրիա), ԵՐԵՒԱՆ —(Հայաստան) :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

MAISON MINA
32, Rue des Annelets, PARIS (19e)

Այր կամ կին մեքանիսիէններ վերարկուի համար (կտոր գլուխ) եւ ֆինիսէօզներ (տունը կամ աշխատանոցը) :

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հար. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան :

Մասնակցութեամբ շրջաններու բոլոր խումբերուն

Շաբաթ, Մարտ 14, ժամը 21ին, Վերտի թատերասրահը

Յայտագիր.— Ա. Մաս.— Շրջ. վարչութեան խօսքը՝ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Պտոյտ հայ մշակոյթի անդաստանէն ներս, ուր կը տողանցեն մեր մտքի ու յեղափութեան նուիրեալները :

Բ. մաս.— Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

(Պատմական թատերգութիւն)

Բեմադրութեամբ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն :

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը Շրջ. վարչութենէն ու տեղական խումբերու վարչութիւններէն :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի «Մուրատ» խումբին կողմէ :

Շաբաթ, 14 Մարտ, 1964, ժամը ճիշդ 20·45,

THEATRE PAUL FARALICQ 21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e)
Métro : République

Կը ներկայացուի Եր. Օտեանի

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Պալըգճեանի :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ծանօթ Աւետարանիչ Էօժէն Պուայէ եւ իր երգիչ եղբայրը Ժէրալտ Պուայէ, որոնք այս օրերուն Մարսէյլ կը գտնուին պիտի առաջնորդեն երկու հրապարակային ժողովներ՝ յատկապէս կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ գաղութին համար Այս ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի Մարտ 15ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին 15 Ռիւ Կրինեանի Տաճարին մէջ :

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Լօխում հէլվա թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՐՏ
JEUDI 12 MARS 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9958 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9958

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Լիբանան նկատուած է յառաջապահ բերդը Ֆրանսական մշակոյթին՝ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Ակադեմական Ժաք Շասթընէի քննական պտոյտներուն առաջին հանգրուանն է եղած Լիբանան, վաղեմի Փիւնիկէն, ուր հին քաղաքակրթութեան կենդանի վկաներու կը հանդիպի այցելուն ամէն քայլափոխի : Բիբլոս, Տիւրոս, Սիդոն, Պաալպէք (Արեւաքաղաք = Հէլիոպոլիս) — եւ շնորհիւ վերջին պեղումներու երեւան հանուած ուրիշ հին քաղաքներու աւերակներ — զբօսաշրջիկներու հետաքրքրութեան առարկայ են :

Ֆրանսական ազդեցութեան հետքեր կը տեսնուին մանաւանդ մայրաքաղաք Պէյրութի մէջ, ուր շուրջ մէկ դարէ ի վեր մտաւորական սերունդներ կը հասցնեն Սէն Ժոզէֆ համալսարանն ու բազմաթիւ վարժարաններ երկու սեռէ աշակերտներու համար, վարդապետներու եւ մայրապետներու խնամքին տակ :

Ֆրանսականին զուգահեռ Լիբանանի մայրաքաղաքին մէջ հաստատ դիրք գրաւած է ամերիկեան համալսարանը, որ կը տարածուի ամբողջ թաղամասի մը վրայ, ծովեզերքէն սկսեալ : Դպրոցներ ունին նաեւ Անգլիացիք: Սակայն Ֆրանսերէնը ամէնէն շատ խօսուած ու տարածուած լեզուն է : Պետական դէմքերէն եւ երեսփոխաններէն շատեր Ֆրանսական կրթութիւն ստացած են: Մեծ թիւ կը կազմեն Ֆրանսական համալսարան աւարտած բժիշկներ, փաստաբաններ, ճարտարագէտներ ու գրողներ :

Մէկ միլիոն ութ հարիւր հազար բնակչութիւնը կէս առ կէս կը բաղկանայ քրիստոնեաներէ ու իսլամներէ, երեք քառորդը Պէյրութի մէջ: Հիանալի երեւոյթ է այսքան այլազան ցեղերու եւ կրօնքներու համակեցութիւնը այս փոքրիկ հանրապետութեան մէջ, որ քիչ մը Զուիցերիոյ կը նմանի, կ'ըսէ Շասթընէ :

Լիբանանցիք Զուիցերացիներուն կը նմանին նաեւ իրենց աշխատասիրութեամբ եւ արտադաղթելու դիւրութեամբ : Զուիցերիոյ պէս Լիբանան դրամական փոխանցումի կեդրոն մըն է եւ դրացի երկիրներու դրամագլուխներու ապահով պահպանման համար ապաստանարան մը:

Երկրին ճարտարարուեստը աննշան է, սակայն շնորհիւ դրամի առատութեան, շինարարութիւնը հսկայաքայլ նուաճումներ կը կատարէ : Պէյրութի եւ արուարձաններուն մէջ զարմանալի արագութեամբ կը կառուցուին արդիական մեծ շէնքեր, առանց յարգելու քաղաքաշինութեան որոշ օրէնքները :

« Այս բարգաւաճումը քիչ մը արուեստական է, սակայն անմիջական վտանգ մը չի ներկայացներ », կ'ըսէ ակադեմականը, որ շատ ապահով չէ ապագայի մասին: Շնորհիւ նախագահ Ֆուատ Շէհապի իմաստուն քաղաքականութեան, հեղինակութեան եւ ընդհանուրին կողմէ վայելած համակրանքին, Լիբանան կը պահէ իր հաւասարակշռութիւնը :

Սակայն նախագահին պաշտօնավարութեան շրջանը կը լրանայ այս տարի եւ ըստ Սահմանադրութեան վերընտրելի չէ: Հորհրդարանն ալ լուծուած է եւ շուտով նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան : Ի՞նչ պիտի ըլլայ արդիւնքը :

Հակառակ անոր որ բնակչութեան կէսը քրիստոնեայ է, Լիբանան անդամ է Արաբական Լիկային, հետեւաբար եւ զինադադարի վիճակի մէջ է Իսրայէլի հետ: Յետոյ նաեւ վտանգ կայ, որ խանդարուի ներքին հաւասարակշռութիւնը, իսլամ բնակչութեան թիւին յաւելումով : 1958ին Ամերիկացիներն էին, որ խաղաղարարի դեր կատարեցին Լիբանանի մէջ: Չենք դիտեր թէ տրամադի՞ր են նոյն պարտականութիւնը ստանձնելու կրկին՝ երբ հարկ ըլլայ :

« Ամէն պարագայի, Ֆրանսա չի կըրնար չհետաքրքրուիլ իր մշակոյթի այս յառաջապահին բախտով, կ'եզրակացնէ Ժաք Շասթընէ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՏԱՔՆԱՆ

Բոլոր թղթակիցները համաձայն են յայտնելու համար որ Քթիմայի կռիւը ամէնէն ծանր եղած է ցարդ տեղի ունեցած բոլոր կռիւներէն : Կարելի չէ եղած ճշդել զոհերու բուն թիւը : Քաղաքին պատկերը այն տպաւորութիւնը կը թողու որ կորուստները շատ են երկու կողմերն ալ թէեւ Թուրքերը յայտնած են ի վերջոյ թէ միայն 14 մեռեալ, 26 վիրաւոր եւ 33 անհետացածներ ունին մինչ Յոյները երեք մեռեալի եւ 13 վիրաւորի մասին կը խօսին :

Ծանր բախումներ տեղի ունեցած են նաեւ Մալլիայի մէջ, ուր Թուրքերը նահանջած են, ամէն բան կոտրել – թափելէ ետք իրենց ճամբուն վրայ : Յոյները 500 մեթր լայնք եւ երեք հարիւր մեթր խորութիւն ունեցող թրքական թաղ մը գրաւած են , բայց «Թուրքերը հոսկէ անցած են, ամէն բան աւերակ ու սուգ է», արդարեւ , այրած տուներ , թալանի տրուած խանութները վերջապէս՝ կողոպուտ, սպանութիւն ու աւեր, այս է պատկերը Թուրքին անցած ճամբուն: Ոչ մէկ բան փոխուած է Վիքթոր Հիւկոյէն ի վեր եւ Ատլանտեան Ուխտի անդամ ըլլալ չի նշանակեր անպայման քաղաքակրթուած մարդ դառնալ :

Յոյները դիրք բռնած կը սպասեն: Հաւանաբար հրահանգի կը սպասեն շարունակելու համար կռիւները: Ըստ անգլիական աղբիւրներու, Թուրքերուն վիճակը դժուար է, այդ շրջանին մէջ: Զուր եւ ելեկտրականութիւն չունին , բայց կը մերժեն յանձնուիլ: «Տոքթ. Քիւչիւքէն հրահանգ ստացած ենք զէնքերը վար չդնելու եւ կռիւը շարունակելու, նոյնիսկ եթէ մինչեւ վերջին թուրքը բնաջընջուի»: Այս կռիւներու ընթացքին, կին ու երախայ վնաս չեն կրած: Մալլիայի մէջ Անգլիացիք ալ սկսած են կրակ բանալ Յոյներուն վրայ որ կը պատրաստուէին Թուրքերուն վրայ յարձակելու : Կիպրական մամուլին համաձայն, Անգլիացիները նոյնիսկ յոյն մը սպաննած են :

Անդին Թուրքերն ալ սկսած են տաքնալ եւ ըստ կարգ մը աղբիւրներու, Թուրքիա զինուորապէս միջամտելու նախօրեակին կը գտնուի: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ նաւատորմը Իսքէնտէրունէն ճամբայ ելած է: Անգարայի տեսակէտը պարզ է այս խնդրին մէջ, կ'ուզէ նաեւ արեւմուտքը « պաշտպանել » Մակարիոսի եւ անոր « համայնավար բարեկամներուն » դէմ :

Աթէնքի մէջ ալ անշուշտ քաղաքական խօսակցութիւնները կը շարունակուին : Պօղոս Թագաւորի յուղարկաւորութեան առթիւ, բազմաթիւ օտար անձնաւորութիւններ Յունաստան ժամանած են ինչ որ առիթ կուտայ որ խօսակցութիւնները կատարուին յոյն ղեկավարներու եւ օտար նախարարներու միջեւ : Կ'ըսուի նաեւ թէ ժողով մը պիտի կատարուի Փափանտրէուի, Ղրիվասի եւ Մակարիոսի միջեւ : Առաջին անգամն է որ Ղրիվաս եւ Մակարիոս իրարու կը հանդիպին Կիպրոսի անկախութենէն ի վեր , առաջին անգամն է նաեւ որ Յունաստանի վարչապետը միեւնոյն ժամանակ պիտի ընդունի երկու անձնաւորութիւնները:

Յունական շրջանակները ջղագրգիռ վիճակ մը ունին տրուած ըլլալով թրքական դիրքը : Նախ էրքինի յայտարարութիւնները որ միշտ կը խօսի դաշնակցային դրութեան մը մասին իբրեւ լուծում , ապա թրքական մերժումը միջնորդի նշանակման եւ վերջապէս թրքական նաւատորմին շարժումները, չեն կրնար անշուշտ չմտահոգել Յոյները :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐԷՆ ՏԵՂԱՀԱՆ , ՆՈՐԷՆ ԶՈՀ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

ՆԻԿՈՍԻԱ, (Յառաջ) .—

Կիպրոսի մեր թղթակիցէն այսօր ստացանք կառավարութեան հրատարակած տեղեկագրին երկու թիւերը (Մարտ 2 եւ 6) ուր կը պարզուին Հայերու ողբերգական վիճակը : Սայփրըս Պըլըթէն նկարներով կը նկարագրէ «անմեղ Հայերու ողբերգութիւնը »: Հոն կը տեսնենք հայ մամիկ մը որ տեղահան եղած է թրքական թաղէն եւ կը սպասէ որ բնակարան մը առաջնորդուի, Հայ Երիտասարդաց Միութեան անդամներ կ'օգնեն իրենց հայրենակիցներուն որպէսզի այլուր փոխադրուին , բոլորը տեղահան Վիքթորիա հայկական թաղէն որ թրքական շրջագօտիի մէջ կը գտնուի: Եւ տեսնել թէ թրքական թերթերը կը շարունակեն աներեսաբար գրել թէ Հայերը միայն Թուրքերուն ծոցը ապահով են եւ սարսափով կը փախին Յոյներէն, կարծես Հայը չէ առած արդէն Թուրքին համը:

Մարտ վեցի տեղեկագրին մէջ կը կարդաք նաեւ թէ օր չէ անցած առանց հայկական տան կամ խանութի մը թալանի տրուելուն Թուրքերուն կողմէ կամ Հայու մը խոշտանգուելուն Թուրքի մը կողմէ :

Մինչեւ Մարտ 3, այս հայ ընտանիքները հանդիստ կ'ապրէին Վիքթորիա փողոցը (Նիկոսիոյ թրքական թաղը) երբ Թուրք ահաբկիչներ եկած ու անոնց վերջնագիր մը տուած են որ երեք ժամէն պարպեն տուն – տեղ եւ յունական թաղ երթան թէ ոչ իրենց կեանքը չեն կրնար ապահովել :

Խեղճ Հայերը, կը գրէ միշտ կառավարական տեղեկագիրը, ուրիշ ելք չունէին եթէ ոչ հնազադիլ, տրուած ըլլալով որ իրենց կեանքը արդէն դժոխքի վերածուած էր, ամէն օր հայհոյանք ու նախատինք լսելով :

Նիկոսիոյ մէջ մօտ վաթսուն տուն Հայ կար, որոնք այսր գրաւուած են Թուրքերուն կողմէ, յաճախ բռնի ուժով : Ասկէ զատ 24 տուներ թալանի տրուած են իսկ 12 խանութներ փակ են որովհետեւ անոնց տէրերը իրաւունք չունին մինչեւ հոն երթալու :

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՄԻԿԸ

Այս անդամ էլ իգական շաբաթաթերթն է որ շահեկան յօդուած մը կը հրատարակէ «ինչո՞ւ Ազնաւուր Հայաստան կ'երթայ » խորագրով եւ Ժաքլին Քարթիէի ստորագրութեամբ :

Հայկանուշ 92 տարեկան մեծ մայրիկին եւ Վաղինակ թոռնիկին հանդիպումին նկարագրութիւնը յուզիչ է: Չի կրնար չխօսիլ հայկական բոլոր սրտերուն :

Չէր ուզած մեռնիլ Վաղինակը (Շարլ Ազնաւուր) չտեսած : Խօսքին տէր մնացած է, հայ մամիկը որ ըսած է «հիմա, այլեւս կրնամ մեռնիլ » : Երբ Ազնաւուր երգէ, Այտան մեծ մայրիկին ականջին կը թարգմանէ բառերը : Ինչո՞ւ Հայաստան եկած է : Ազնաւուր կը պատասխանէ .— « Զբօսաշրջիկի դեր խաղալու ժամանակ չունիմ: Կ'ուզեմ վերածնիլ Հայաստանի մէջ, ընտանիքս գտնել : Թատրոն մը կայ որ մեծ – մօրս եղբօր անունը կը կրէ՝ Երամեան : Անդամ մը եկաւ Փարիզի Հայերուն համար ներկայացում տալու, այդ առթիւ է որ առաջին անդամ բեմ ելայ եւ մինչ կը ծպտուէր , վարագոյրին առջեւ գացի ու գիտցած ոտանաւորներս արտասանեցի : Մեծ – մօր եղբայրս ուրախացաւ «փառք քե'զ տէր, դերասան է» ըսաւ :

Ու Ժաքլին Քարթիէ կ'եզրակացնէ , յիշելով Երեւանը .— « Այդ վայրկեանին, քաղաքին մէջ ուր կապոյտ լիճը կը տիրապետէ, շատ ծեր մամիկ մը իր կեանքը փակելով , պիտի մտածէ թոռանը մասին զոր արար աշխարհ Շառլ կը կոչէ եւ զոր իր սրտին մէջ, կը շարունակէ Վաղինակ կոչել ...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ «զոհ նացիականութեան» 1964ի համար երկու միլիոն 720 հազար տոլար պիտի ստանան այն յանձնախումբէն որուն անունն է «Հրէական նիւթական պահանջներու ժողով , Գերմանացիներէն»:

ԼԷՈՆ ՄՈՒՍԻՆԱՔ, գրագէտ բանաստեղծ եւ պատմաբան մեռաւ առջի օր 74 տարեկանին: Համայնավար կուսակցութեան անդամ, Լէոն Մուսինաք բազմատաղանդ արուեստագէտ մըն էր :

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին իր չորրորդ զաւակը ունեցաւ Մարտ 10ին: Երրորդ մանչըն է արքայական ամոլին որ կը դառնայ նաեւ երրորդ գահաժառանգը :

ԷՏԿԱՐ ՖՕՌ Փաքիստան պիտի երթայ Դեկտեմբերին, ըստ ամերիկեան Նիուզուիք շաբաթաթերթին: Ինչպէս Չինաստանի իր այցելութեան ատեն, այս անդամ ալ Էտկար Ֆօռ յատուկ պաշտօն մը ունի : Կը կարծուի թէ Ֆրանսայի օժանդակութիւնը պիտի առաջարկէ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի տարակարծութեան կարգադրութեան համար , Քաշըմիռի շուրջ:

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Արեւելեան – Պերլին գացած է նախագահ Կրոթվոլի ծննդեան 70ամեակին առթիւ :

ՀԻՒՍԷՅՆ – ՆԱՍՐ խօսակցութիւնները որոնք տեղի կ'ունենան Գահրիէի մէջ կրնան նպաստել երկու երկիրներու հաշտութեան : Յորդանանի Թագաւորը Գահիրէ ժամանած է իր իսկ վարած օդանաւով եւ ուղղակի պալատ գացած , առաջին հանդիպում մը ունենալու համար Նասրի հետ: Սկզբունքով, Թագաւորին ճամբորդութիւնը անհատական բնոյթ ունի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վարչապետը Թոքիօ, Նառա եւ Քիոթօ պիտի այցելէ Ապրիլ 6էն 12 :

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ ԵՒ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս վերջին տարիներուն մատենագրական պրպտումները, Հայաստանի մէջ, նորանոր ապացոյցներով կը հաստատեն թէ արեւելահայ աշխարհաբարը շատ աւելի տարիք ունի քան կը կարծուէր: Առաջին անգամ Յառաջն էր որ հրապարակ բերաւ այս տեսութիւնը, սրբագրելով դպրոցական աւանդութիւն մը՝ որ Աբովեանի կուտար այդ պատիւը:

Այդ սրբագրութիւնը առիթ դարձաւ ոմանց խօսեցնելու իրենց մասին՝ հին տեսակէտին պաշտպանութեամբ: Եւ ահա նոր ապացոյց մը,— 1788 թուականին, հայ կնոջ մը հեղինակութեամբ Պետերբուրգի մէջ լոյս տեսած է «հայ – ռուսերէն առաջին այբբենարան ընթերցարան մը, հայ – ռուսերէն եւ ռուս – հայերէն ընդարձակ բառարաններով», ԱՇԽԱՐ – ՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒՈՎ :

170 տարի առաջ, 1788 թուին, Պետերբուրգում լոյս են տեսնում Գրիգոր Խալդարեանի եւ Կղէոպատրա Սարաֆեանի հայ – ռուսերէն առաջին ուսումնական գրքերը, որով սկսւում են հայ – ռուսական կապերը նաեւ ուսումնա – մանկավարժական գրականութեան գծով:

Ովքե՞ր էին հայ – ռուսական ուսումնա – մանկավարժական կապերի այդ սկզբնաւորողները եւ ի՞նչ գրքեր են գրել նրանք :

Գրիգոր Խալդարեանը ծնուել է Իրանի Նոր – Ջուղա քաղաքում: 1740ական թուականներին նա գնում է Հնդկաստան, այնտեղ մեծ հարստութիւն ձեռք բերում եւ 1770ին մեկնում Լոնտոն, ուր տասը տարուայ ընթացքում հաղիւ կարողանում է ստեղծել հայկական տպարան :

Այդ ժամանակ Ղրիմի հայ գաղթականութիւնը նոր էր հիմնել Նոր – Նախիջեւան քաղաքը, շատ Հայեր էին ապրում Աստրախանում, Մոզդոկում, Ղզլարում, Մոսկուայում եւ Պետերբուրգում : Ռուսաստանում բնակուած Հայերը առաջադրում էին կուլտուրական պահանջներ : Նրանք կարիք ունէին տպագիր գրքի, առաջին հերթին այբբենարանի եւ ռուսերէնի դասագիրքերի :

Եւ ահա Խալդարեանը Ռուսահայերի այս պահանջները բաւարարելու նպատակով իր կազմակերպած տպարանը հիմնում է Պետերբուրգում չորս տարի յետոյ, 1785 թուին, լոյս է տեսնում «Պատմութիւն Սուրբ Գրոց, արարեալ համառօտ հարցմամբ եւ պատասխանեօք յաղագս դեռահասակ մանկանց » դասագիրքը, որը ռուսերէնից թարգմանել էր Յարութիւն Դաւթեանը : Այս դասագիրքը հայկական դպրոցներում գործածուել է մօտ վաթսուն տարի :

Գ. Խալդարեանը իր ամբողջ հարստութիւնը ծախսում է տպարանի վրայ եւ ընկնում ծանր պարտքերի տակ : Նա 12 գիրք հրատարակեց, յետոյ 1787 թուին ստիպուած է լինում փակել տպարանը : Նոյն թուին նա մահանում է: Սակայն Աստրախանի Հայերը իրենց անձնական գումարով տպարանը գնում են պարտատէրերից եւ մի ամբողջ տարի՝ 1788ին տպարանը գործում է հանգուցեալ Խալդարեանի անունով, որտեղ եւ լոյս է տեսնում վերջինիս յետմահու « Գիրք որ կոչի շաւիղ լեզուագիտութեան» խորագիրը կրող առաջին հայ – ռուսերէն 156 էջանոց բառարանը: Սրա առաջաբանում ասուում է, որ Խալդարեանի տպարանը « հոյակապ » էր, գեղապանծ, զարդարուն ամենայն կատարելութեամբ , մեծապանծ գովութեան արժանի գործ » :

Այս բառարանը իր ծախքով հրատարակում է Խալդարեանի կինը Կարինէ Զախարովնան, իսկ 16 տարի յետոյ (1804) ամուսնու յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով իր կտակով 3000 ռ. թողնում է Ռուսաստանի թեմի առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկոպոսի տրամադրութեան տակ՝ այդ գումարի տոկոսները դպրոցներին յատկացնելու համար :

Այդ նոյն 1788 թուին Խալդարեանի տրպարանում տպագրուած մեծ արժէք ներկայացնող միւս գիրքը ռուսահայ առաջին կին – հեղինակ Կղէոպատրա Սարաֆեանի « Գիրք որ կոչի բանալի գիտութեան » հայ – ռուսերէն առաջին այբբենարան ընթերցարանն է հայ – ռուսերէն եւ ռուս – հայերէն ընդարձակ բառարաններով, հայերէնի միջոցով ռուսերէն եւ ռուսերէնի միջոցով հայերէն սովորելու համար :

285 էջանոց այդ երկլեզուեան ուսումնական գիրքը ռուսերէնի եւ հայերէնի ինքնուսոյց ձեռնարկ է: Գրքում ռուսերէն բառերը տրուած են նաեւ հայերէն տառադարձութեամբ եւ ընդհակառակն :

Այս ձեռնարկը հայ գրքի պատմութեան մէջ բացառիկ կարեւոր տեղ է գրաւում, որովհետեւ նրա մէջ մի շարք հատուածներ (117 առած, ասոյթ, հակիրն խօսքեր, բարոյակրթութեան խրատներ, ինչպէս եւ հարց ու պատասխաններ տարուայ եղանակների, ամիսների, շաբաթուայ օրերի եւ առօրեայ այլ գիտելիքների վերաբերեալ) ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒՈՎ են, իսկ ամբողջ գիրքը աշխարհիկ բովանդակութիւն ունի :

Կասկածից վեր է, որ այս դասագիրքը կազմելիս Սարաֆեանը ձեռքի տակ է ունեցել 18րդ դարի ռուս մեծ լուսաւորիչ Նովիկովի խմբագրած առաջին ռուսական մանկական հանդէսի համարները եւ ռուս ականաւոր մանկավարժ Ֆ. Խ. Եանկովիչի կազմած մեթոտական ձեռնարկներն ու մասնաւորապէս նրա մէկ գիրքը: Վերջինիս ազդեցութիւնը երեւում է Սարաֆեանի դասագրքի «Սկզբունք քաղաքական ուսմանց » բաժնում :

Կղէոպատրա Սարաֆեանի մասին տեղեկութիւններ չկան : Յայտնի է , որ նրա հայրը Մովսէս Սարաֆեանն է, որ Իրանից Աստրախան է եկել 1763 թուին եւ, Եկատերինա Բ. թագուհուց նիւթական մեծ նպաստ ստանալով, հիմնել է մետաքսագործարան, ունեցել է նաւեր Կասպից ծովի վրայ եւ սերտ կապեր է հաստատել ռուսական արքունիքի հետ : 1780ական թուականներին նա ապրել է Պետերբուրգում , որտեղ եւ սեփական ծախսով Գրիգոր Խալդարեանի տպարանում հրատարակել է իր դստեր կազմած արժէքաւոր դասագիրքը:

ՄԱՄԻԿՈՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Մանկավարժական Գիտութիւնների թեկնածու

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ԱՆԱՐՁԱԲԱ

Սիսէն Անարզաբա ... Ու ես կ'երթամ.

Մէկ կողմը անծայրածիր դաշտեր կ'երկարին : Միւս կողմը Տաւրոսները վեհապանծ, գեղեցկութիւնը աննման , տեսքը գրաւիչ, կատարները անհասանելի, անհատնում հէքեաթներու աշխարհ մը: Հոն պարիկները իրենց յաւերժական պարը կը պարեն : Ես միայն ուխտաւոր, ես միայն հարսնեւոր , բարձր լեռներու ստորոտն ի վեր: Ու ես կ'երթամ ...:

Անարզաբա բերդը՝ նետի մը նման հիւսիսէն հարաւ դաշտին մէջ երկարած է : Մէկ կողմէ սեպ ժայռերով , իսկ երեք կողմերէն ամուր պարիսպներով շրջապատուած, հին քաղաքին պատերուն տակն եմ :

Երբեմնի արքայանիստ չէնը, այսօր անշէն է մնացեր, քանի մը պատեր ու կամարներ միայն դողդոջուն, դեռ կանգուն կը մնան : Հին փառքի կոթողները վայրի խոտերու ծածկոյթի մը ներքեւ կը ննջեն, ես ալ որպէս խլեակ պատերու տակ, ման կուգամ :

Միակտուր ժայռերու կողին փորուած դատաստանական սրահները եւ տաշուած լերան կողերուն գծագրուած խորհրդաւոր նշանները անցեալի փառքերը ապացուցանող վկաներ են :

Գիւղացիները զիս կը ճանչնան , մը – տերմօրէն զիս կը դիմաւորեն: Առանց նախաբանի, — « Մեզի ջուր բերէք ...» կը հրամայեմ :

Երկու տղաք վազելով հորէն պաղուկ ջուր կը բերեն: Տաղաւարին տակ փայտէ դոյլ մը կայ, գլուխս կը վերցնեմ ... չեմ գիտեր, թէ որքան ջուր խմեցի :

Առանց յոգնութիւն առնելու, վերի բերդը երթալ կ'աճապարեմ, կարծր ժայռերու կողերուն տաշուած միակտուր աստիճաններէն այծեամի նման ոստոստելով, դէպի մեծ բերդը : Ու ես կ'երթամ ...:

Որքան կը բարձրանամ, այնքան կը թեթեւնամ. եւ հազարաւոր մեթր բարձրութեանց վրայ զարմանահրաշ [illegible] բիսպներուն կը նայիմ :

Է՛ր երբեմն, որ երբ հոս հիւր [illegible] տանտէրը կուգար, փողով ու թմբուկ[illegible] կը դիմաւորուէր: Աւա՛ղ, այսօր ոչ [illegible] ւագ կայ եւ ոչ ալ հիւրընկալ , առան[illegible] նութեան մէջ խոկացող քարակոյտեր [illegible] այն մեզ կը դիմաւորեն, ես ալ հին [illegible] մը շրթներուս՝ որպէս կոչնական [illegible] տանուտէր: Ու ես կ'երթամ ...:

Միջնաբերդի մեծ աշտարակին դիմ[illegible] բազմոցի փոխարէն հսկայ ժայռի մը [illegible] բայ բազմած, կոչնատիրոջ զրոյցը [illegible] կ'ընեմ ...

— « ՈԼՋ (636 առաւել 551 հաւա[illegible] 1187) Երրորդ թուականիս Հայոց խա[illegible] բեցաւ Արեգակն մինչեւ աստեղք երեւ[illegible] ցան եւ էառ թուրք զսուրբ Քաղաքն [illegible] բուսաղէմ. յայնմ ամի մեռաւ Ռուր[illegible] Ստեփանէի որդին եւ նստաւ յաթոռն [illegible] րին բարեպաշտ Լեւոն. ունելով Զկիլ[illegible] կիա Տորոս լերամբ եւ Սեւ լերամբ [illegible] վեզերքն մինչեւ յԱտալիա եւ յերկր[illegible] ամի տէրութեան, իւրոյ սկսաւ [illegible] զկլայս որ է Մայր Քաղաքաց Անարզ[illegible] բա ճեղքեաց խստագոյնս երկաթ[illegible] զապառաժս եւ հաստահիմն մեծամեծ[illegible] վիմաւք կանգնեաց պարիսպս եւ հա[illegible] տատեաց երկաթով եւ կապարաւ, եւ [illegible] ամի կատարեցաւ ...»:

Հոս զրոյցը կ'աւարտի : Ողջագուրու[illegible] լու պահը յոյժ սրտառուչ է: Մեր մի[illegible] անջրպետ մը, անդունդ մը կայ : 3[illegible] մեթր միջոց մը հսկայ ժայռը տաշ[illegible] պատուար մը շինուած է, որուն [illegible] կողմերը մինչեւ անդունդին խորը կ'[illegible] կարին :

Խորխորատ գլորելու վտանգը անտ[illegible] սելով , ժայռերուն կառչելով վեր [illegible] մագլցիմ: Նոր յաղթանակի մը ուրախ[illegible] թիւնով ոգեւորուած, անտէր մնացած [illegible] կեղեցիի մը պատին տակ աղօթելու: [illegible] ես կ'երթամ ...:

Միջնաբերդին մէջ երեք եկեղեցի[illegible] կան: Ամէնէն մեծն ու գեղեցիկը Թոր[illegible] իշխանապետին շինել տուած զօրավար[illegible] տաճարն է, որուն պատերուն վր[illegible] դուրսէն մեծաքանդակ արձանագրու[illegible] թիւններ կան :

Միւս եկեղեցիները աւելի պզտիկ [illegible] պարզունակ են. հաւանաբար ասոնք [illegible] լատական կանանց ու սպասաւորաց [illegible] մար շինուած ըլլան: Ասոնցմէ միայն [illegible] հատին մէջ Մկրտութեան աւազան [illegible] որուն կլոր քարէ աւազանը տեղէն [illegible] ուած ու դուրսը գետին ձգուած է :

Անմռունչ ու սգաւոր՝ քարերուն կը[illegible] թընած կ'աղօթեմ, քան թէ կը խոկա[illegible] Ուղեկիցներս, ինծի կարեկցելով, [illegible] մունա, յոգնեցա՞ր, քեզի օգնենք [illegible] ըսելով պապերուս հետ հաղորդակ[illegible] թիւնս կ'ընդհատեն :

Բերդին երրորդ մասը նեղ ու երկ[illegible] մէկ կարդ պարիսպով ու քանի մը [illegible] ալ կլոր աշտարակներով պաշտպան[illegible] պահականոցի մասն է :

Վիմափոր բաժանմունքներն ու երկ[illegible] նասլաց աշտարակներու սենեակները

ԱՂԱԻՆԻՆԵՐԸ

— Աչքովս տեսայ, արիմարդ, աչքովս: Հեղ մըլ տեսայ՝ քթերնին երկինք վերցուցին ու ալ վար չառին: Օ իսէ աղուընիկ տեսեր են :

— Էս տղան անէծք պիտի բերէ մեր գլխին : Ես կը վախնամ , Նունիկ. աղուընկայ թեւը տան վրայ անէծք է , անէծք: Ալ ի՞նչ բանի համար է էս մեր չարչապալան: Մեր ըխդիար հալով, դուր ու դադար չունինք: Որո՞ւ համար, Նունիկ. հետերնիս չպի տանէինք ա: Իրենց համար է չորսն իմ ընկեր, ծառ կը տընկեմ, թարլա կ'առնեմ, տաւար կ'աւելցընեմ: Իրենց համար է , Նունիկ, իրենց համար: Սարգիսը, որ չըլլի, էս տունը կը փլի, Նունիկ. էնոր փէշերուն վրայ խունկի հոտ կայ: Էսի ջրտուք է, կը վազէ. էսի ջաղացք է, կը հասնի. էսի լուծք է, էսի հունձ է, էսի կալ ու կուտ է. բոլորին հասնողը էդ Սարգիսն է : Էն տղան, Խաչիկն ըլ ձեռքը մոխիրը չը թաթխեր : Կարգւուն մեծ տղայ է, հիմա ըլ ելեր աղուընիկ կը խաղցնէ: Գեղացիք, դուռ ու դրացի ի՞նչ պիտ ըսեն , Նունիկ: Պիտ ըսեն, որ Թորիկ Օվանին տղան աղուընիկ կը խաղցնէ : Էդ ինձ համար մեռնիլ է, մեռնիլ, կը խօսէր Թորիկ Օվան սրտնեղած, բահը ուսին նետելով :

— Նստիր, բրդոն մը հաց ծամէ. ո՞ւր կ'երթըս :

— Երթամ էդ կաւառները չտկեմ :

×

Լուսնկայ գիշեր էր: Ճրագներն ալ հատիկ հատիկ իրենց աչքերը կը խփէին յոգնած աշխատաւորներուն հետ :

Այդ գիշեր Սարգիս ջրտուքի էր գացեր: Տնեցիները վաղուց քնացեր էին ու բակին մէջ հորթերն էին, որ կը խժային :

Թորիկ Օվան լուսնկոտ բակին մէջ՝ բարձին կռթնած կը ծխէր անհանդիստ :

Խըրզ, խըրզ, թըզ, թըզ ...

Կարծես իր ոսկորներն էին որ կը սղոցէին ,երբ մերթ ընդ մերթ , տանիքէն , լռութիւնը խռովող ուրագին ու սղոցին ձայնը կը լսէր :

Այդ երեկոյ Թորիկ Օվան միտքը դրած էր Խաչիկին հետ խօսիլ, քանի դեռ աղաւնետան չէնքը լրացած չէր :

Տախտակները իրարու վրայ կը ձգուէին. ուրագին ձայնը մութին մէջ կըրկնարձագանգի պէս կը տարածուէր:

Ուրագին թըգըրտոցը դադարեցաւ : Սանդուխներէն վար իջնողը Խաչիկն էր:

— Խաչիկ, ձայն տուաւ Թորիկ Օվան:

Խաչիկ զարմացաւ, որ իր հայրը տակաւին քնացած չէր :

— Ի՞նչ կայ , աբար :

— Ի՞նձ տըլլի, օղուլ նէ հացի կուգաս, նէ ըլ տան տղայ կ'ըլլիս : Լսեցի՝ Թըլկանց Մանոյին հետ ընկեր ես եղեր, աղուընիկ կը խաղցնես : Սանկ մօտ եկօ , երեսդ տեսնամ. աչքերս շատ չեն զատեր: Է՞հ , էս ըխդիար տարիքիս մէջ էդ ըլ պիտի տեսնայի :

— Էդ ի՞նչ է կը շինես, Խաչիկ :

— Աղուընկատուն :

— Աֆէրիմ, օղուլ. աֆէրիմ. չես ըլ ամըչնար, տահա կ'ըսես ըլ : Մենք էնդին դատինք, բանինք. տղան էսդին քունը ծախեր, աղուընկատուն կը շինէ : Էս տարիքիս մէջ կը տեսնըս, որ բահը փէճէս չեմ ձգեր: Տուն որ կուգամ՝ մէջքս չեմ կրնըր շտկեր: Էն տղան, Սարգիսըն ըլ, գիշեր ցորեկ շըլլին ծռեր՝ կ'աշխատի: Դուն էստեղ աղուընկատուն կը շինես: Ալ դուն պզտիկ տղայ չես , կարգւուն մեծ տղայ ես, Խաչիկ: Պարապ տե՞ղը էլին աղջկան սէպապ եղանք, քեզի կին բերինք: Աբգար Ակօն՝ Թորիկ Օվանի տղան տէյի՝ քեզի աղջիկ տըւաւ : Չեմ ըսեր, որ Խաչիկ աղուընիկ խաղցնող կ'ըլլի. կնիկն ի՞նչ ընէ : Մի շիներ. Խաչիկ, եավրուս, ձգէ ուրագդ. կոտրէ տախտակներդ. էդ աղուընկատունը մի շիներ: Թորիկ Օվանին տան վրայ աղուընկայ թեւ մի բանար: Թորիկ Օվանին տունը սրբատան պէս աւերակ մի դարձներ: Աղուընկայ թեւը տան վրայ անէծք է, եավրուս, անէծք : Ըսէ, տեսնըմ, Մանոյին ի՞նչ բանին հաւասեցա[illegible] Մանօ ըսածդ գեղին երեսէն ինկած [illegible] թիին մէկը, տուն տեղ չունի. արին[illegible] բեսը քսեր կ'օլրտի: Անցեալ տարի էն [illegible] պաղչին չթիլը կտրտողը Մանօն էր :

Խաչիկ կը լսէր այս բոլորը. [illegible] ւանդ ինչպէս համբերէր, իր լաւագ[illegible] բարեկամին, Մանոյին հանդէպ [illegible] ամբաստանութեան : Մանօ եւ Խաչ[illegible] կարճ ժամանակի մը ընթացքին. այն[illegible] լաւ բարեկամներ եղած էին: Մանօ [illegible] միայն մինչեւ վերջը կ'օգնէր իր աղ[illegible] նետունը շինելուն այլ եւ խոստացած [illegible] իրեն տալ լաւագոյն աղաւնիներէն, [illegible] պուտիկը : Մանօ իր գաղտնիքներու [illegible] թէ մեծ մասը պատմած էր Խաչիկ[illegible] Ճիշդ է, թէ Նաւոյի ջրաղացին էշը [illegible] ցողը Մանօն էր, սակայն իրենց պա[illegible] չթիլը կտրողը Մանօն չէր :

— Մանօն էդ բանին լուր չունի, [illegible] բար, խօսեցաւ Խաչիկ՝ հօրը առջեւ [illegible] ընկերը արդարացնելու անկեղծ [illegible] ցումով :

— Մանօն ի՞նչ բանի լուր չունի, [illegible] բանին ըլ չունենայ, Խաչիկ: Էքու[illegible] հարսին խոտի ծրարը խղտո՞ղն ըլ Մ[illegible] չէր : Աղաճանին տունը կրակ ձգո՞[illegible] Մանօն չէր: Ալ ո՞րը ըսեմ: Էս բոլոր [illegible] ղացիներուն բերնին ծամօն է դարձ[illegible]

ՀԱՄԱ[illegible]

(5 Շար.)

ՁԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

1964/65 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը որոշ թիւով համալսարանական կրթաթոշակներ պիտի յատկացնէ հայ ուսանողներու՝ 1964 / 65 տարեշրջանին համար :

2.— Կրթաթոշակներու յատկացումը պիտի կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու — ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը — որոնք զուրկ են անհրաժեշտ նիւթական միջոցներէ՝ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար, իրենց բնակավայրին եւ կամ ուրիշ երկրի մը կրթական հաստատութիւններու մէջ: Հիմնարկութիւնը սկզբունքով չի փափաքիր հովանաւորել ուսանողներ որոնք իրենց բարձրագոյն ուսման կ'ուղեն հետեւիլ հեռաւոր համալսարաններու մէջ: Շատ բացառիկ պարագաներու տակ է միայն որ կրթաթոշակներ կրնան յատկացուիլ այս վերջիններուն՝ երբ նախընտրուած մասնագիտութեան կարելի չէ հետեւիլ տեղական համալսարաններուն մէջ :

3.— Թեկնածուները պարտին լրացուցած ըլլալ համալսարան մուտքի անհրաժեշտ բոլոր պայմանները: Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանի պարագային թեկնածուները ընդունուած պէտք է ըլլան « Սօֆօմօր » կարգը, իսկ Պէյրութի Սէն Ժոզէֆ համալսարանի պարագային անցուցած՝ Բ. կարգի «Պաքալորէայ»ի քննութիւնները :

4.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին այն թեկնածուներէն միայն որոնք կը դասուին իրենց դասարանի բարձրագոյն քառորդին մէջ եւ որոնց ընդհանուր միջինը նուազագոյն 75 առ հարիւր է : Ընտրական Յանձնախումբը ասոնցմէ կ'ընտրէ իր դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուած թեկնածուները միայն :

5.— Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն, — պարագային համաձայն — ամէնէն ուշ մինչեւ 31 Մայիս, 1964: Ի պատասխան, թեկնածուները պիտի ստանան հարցարաններ՝ որոնք ճշգրտօրէն լեցուելէ ետք, պահանջուած փաստաթուղթերուն հետ պէտք է վերադարձուին Հիմնարկութեան ներկայացուցիչ մարմիններուն եւ կամ Հիմնարկութեան Լիզպոնի կեդրոնին, ամէնէն ուշ մինչեւ 20 Յուլիս 1964: (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն համար այս թուականները պիտի ըլլան յաջորդաբար 15 Դեկտեմբեր 1964 եւ 31 Յունուար, 1965):

6.— Հիմնարկութիւնը որոշ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած ըլլալով համալսարանական վկայականի մը, կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակավայրին մէջ եւ կամ արտասահման: Դիմումները պէտք է կատարուին դարձեալ վերոյիշեալ ձեւով եւ նկատի առնուին նոյն պայմանաժամերը :

7.— Կատարուած բոլոր դիմումները ի վերջոյ պիտի կեդրոնանան Լիզպոն՝ ուր Հիմնարկութեան ընտրական Յանձնախումբը իր վերջնական որոշումները պիտի տայ Օգոստոսի մէջ: Յանձնախումբին որոշումները պիտի հաղորդուին թեկնածուներուն՝ ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն :

8.— Դիմումները պէտք է ուղարկուին հետեւեալ հասցէներուն :

Ա).— Լիբանան բնակող թեկնածուներուն համար,
Educational Committee
of the Calouste Gulbenkian Foundation
in Lebanon
Stephen Building — Riad Solh Street
BEIRUT (Lebanon)

Բ.— Սուրիա բնակող թեկնածուներուն համար,
Mr. K. Nersoyan
P. O. Box 757
ALEPPO (Syria)

Գ.— Թուրքիա բնակող թեկնածուներուն համար,
Scholarships Committe
of the Calouste Gulbenkian Foundation
c/o Mr. J. J. Abravanel
Portuguese Consul
Beyoglu — ISTANBUL (Turkey)

Դ.— Ֆրանսա բնակող թեկնածուներուն համար,
Comité des Boursiers Arméniens
de la Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna
PARIS - 16e (France)

Ե.— Անգլիա բնակող թեկնածուներուն համար,
The Secretary
Calouste Gulbenkian Foundation
U. K. & Commonwealth Branch
98 Portland Place
LONDON W.1 (England)

Զ.— Իրաք բնակող թեկնածուներուն համար,
Dr. V. Alexanderian
The President of the Diocesan Council
Prelacy of the Armenian Church
Bab El-Shargi-near Younis Sebawi Square
(formerly Tayaran Square)
BAGHDAD (Iraq)

Է.— Պրազիլիա բնակող թեկնածուներուն համար,
Mr. Yervant Kechichian
Caixa Postal No 18107
Aeroporto — SAO PAULO (Brazil)

9.— Վերոյիշեալներէն տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, հետեւեալ հասցէով.
Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Scholarship Selection Committee
Scholarships Selection Committee
LISBOA 1 (Portugal)

10.— Նախապէս փոխատուութեան հիման վրայ կրթաթոշակ ստացողներ, ինչպէս նաեւ նախորդ երկու տարիներու ընթացքին Հիմնարկութենէն կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ՝ որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց կատարուած յատկացումը 1964 / 65 տարեշրջանին համար, պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, ստանալու համար հարկ եղած հարցարանները՝ որոնք պէտք է լեցուին եւ վերադարձուին Լիզպոն՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 10 Յուլիս, 1964 :

ուխտաւոր, օրհներգու. Ու ես կ'երթամ ...:

Զայներ կը լսեմ՝ մարտի ու յաղթանակի. հարսանիքի ու աղօթքի, բայց միայն ես եմ ներկայ : Պահ մը կուլամ եւ ապա կը խնդամ: Տարօրինակ առեղծուած մը. Ու ես կ'երթամ ...:

Արեւը մայրամուտին մօտեցած է: Ես ալ աւերակներու վրայ թափառելէն խոնջած, օրօրուելով մեծ սարէն վար կ'իջնեմ :

Տաւրոսի գագաթներուն ետին վերջալոյսի շողերը տակաւ կը նուազին : Մեծ բերդին աշտարակի կատարը լուսաշող տեսիլք մը կը յայտնուի : Հրաժեշտի վերջին խօսքս անոր կ'ուղղեմ :

Մութ է ամենուրեք : Դադրած է երգ ու աշխատանք: Միայն ջուրերը մշտահոս կը շարունակեն իրենց գնացքը: Ես ալ խոնջած ու արբեցած, դէպի Ատանա. Ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՍԿՈՎՏԱԿԱՆ

Սկովտացի մը, աճապարանքով ներս կը մտնէ գինետունէ մը եւ կ'ըսէ գինեպանին.

— Շուտ, դաւաթ մը գարեջուր, կռիւը սկսելէն առաջ :

Գարեջուր կը բերուի եւ Սկովտացին կը խմէ :

— Գաւաթ մը եւս, բայց շուտ, քանի որ կռիւը դեռ չէ սկսած :

Այդ գաւաթն ալ կը բերուի: Եւ երբ մէկ ումպով կուլ կուտայ, Սկովտացին կ'արձակէ նոր հրաման.

— Վերջին գաւաթը՝ կռիւը սկսելէն առաջ, շուտ ...

— Բայց վերջապէս ի՞նչ կռուի մասին է խօսքը, կը հարցնէ գինեպանը զարմացած :

— Այն կռիւը, որ հիմա պիտի սկսի հոս, կը պատասխանէ Սկովտացին հանդարտօրէն: Ուրեմն իմացիր, որ վճարելու դրամ չունիմ ...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ). — Անուրանալի է այլեւս, որ Ֆրանսահայ կեանքին մէջ ընդհանրապէս եւ Մարսէյլի մէջ յատկապէս, կանացի մեծագոյն կազմակերպութիւնը կը մնայ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը : Կազմակերպութիւն մը, որ իր ծրագրով ու մանաւանդ իր ազգօգուտ եւ բարեգութ գործունէութեամբ համակրութիւնը կը վայելէ մեր գաղութին բոլոր անդամներուն անխտիր :

Այս հաստատումներուն լաւագոյն ապացոյցը եղաւ Փետրուար 22ի տարեկան պարահանդէսը, կազմակերպուած Ֆ.Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, « Սփլանտիտ » պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, որ այս առիթով լեցուած էր ծայրէ ի ծայր խուռներամ բազմութեամբ մը :

Պարահանդէսին նախագահութիւնը ստանձնած էր Գրիգոր Պաղտասարեան : Մինչեւ լոյս տեւող պարահանդէսին ընթացքին գործադրուեցաւ գեղարուեստական շատ հաճելի յայտագիր մը: Օրուան «աստղ»ն էր երգչուհի Ռոզի Արմէն, որ զիլ ձայնով երգեց բազմաթիւ երգեր՝ Ֆրանսերէն եւ հայերէն: Պարահանդէսին հայեցի շունչ ապահովեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Ռոստոմ » խումբի պարախումբը, իր հայկական տոհմիկ պարերով :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՄՊԻՈՆ

Պերլինի Համալսարանը հայերէնի ուսման մնայուն դասընթացք մը հաստատած է, այս տարուան ամրան վեցամսիայէն սկսեալ : Այսուհետեւ թէ գրաբար եւ թէ աշխարհաբար պիտի դասաւանդուի եւ քննութեան ալ պաշտօնապէս ընդունուած դիտութիւն պիտի նկատուի հայերէնը :

Մեծասքանչի Միջազգային այս նոր նոր ամպիոնը հաստատուած է Պերլինի Ազատ Համալսարանի՝ Հնդեւրոպական Ճեմարանին մէջ եւ դասախօսի վճարովի պաշտօնին կոչուած է, մեր աշխատակիցը՝ Դոկտ. Պետրոս Ֆրունճեան :

Հետաքրքրուողները կրնան այսուհետեւ դիմել Համալսարանին, որու հասցէն է .—

FREI UNIVERSITAT BERLIN
— Endogermanisches Seminar —
Faradey Weg 15
BERLIN — DAHLEM

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՆՔԻ ԲԱԿՈՒՄ

Մի օր՝ ցերեկով : Աւեսի Հաջին զինուած այցելութեան գնաց իր հովիւներին: : Խոդեդանը յայտնեց նրան, որ շները լաւ չեն հաչում, գայլերը մեծ վընաս են պատճառում հօտին:

— Թոյլ տուր գնամ գելխեղդ շներ բերելու ոչխարիդ համար, աղա, — առաջարկեց Ասատուրը :

Նկատելով նորեկ հովուի հոգատարութիւնն իր խաշնի վերաբերմամբ, Հաջին անմիջապէս կարգադրեց, որ նա շուտափոյթ ճանապարհ ընկնի նոր շներ բերելու :

— Ո՞ւր ես գնալու, — հարցրեց քուրդը :

—Բուլանուխի կողմերը :

— Տես, որ լաւ շներ բերես,— զգուշացրեց նրան տէրը :

— Անհոգ կաց, աղա, էնպիսի ընտիր շներ բերեմ, որ Բռնաշէնում ոչ ոք չունի: Ես մանուկ հասակից յայտնի շուն պահող եմ եղել: Մոտկանում բոլոր հովիւները գիտեն ինձ :

— Որ էդպէս է, շտապիր: Ես եկայ, որ քեզ եւ Ստեփանին տանեմ իմ արտերը քաղելու, բայց շների խնդիրը այժմ աւելի կարեւոր է: Վաղը ճանապարհ ընկիր :

Հետեւեալ առաւօտ Խոդեդանը, հօտից վերցնելով յիսուն ոչխար, ուղեւորուեց դէպի Բուլանուխ : Այդ վայրի Քրդերի շները հռչակուած էին Մուշի կողմերում: Դեռեւս Աստուածածնի լեռների վրայ Շնկօն խորհուրդ էր տուել նրան գելխեղդ շներ առնելու դէպքում գնալ այդ շրանջի Կուշտիան գիւղը, Զաչան բէկի մօտ :

Ստեփան իր հօրեղբօրը ուղեկցեց մինչեւ Դաւթի քարը եւ վերադարձաւ :

Մոտկանցի հովիւը առաջին անգամն էր տեսնում գեղեցիկ Տարօնը: Յանկարծ նրա ականջին հնչեց լեռն ի վեր ելնող մի խումբ աղջիկների հրաշալի երգը :

Մշոյ սարեր մշուշ է,
Իր հողն ու ջուրն անուշ,
Ի՞նչ կ'անեմ ես դրախտը,
Տարէ՛ք ինձի Մուշ :

Դրանք դաշտեցի աղջիկներն էին, որ գնում էին Սեւ սար բանջար ժողովելու : Որքան գեղեցիկ, որքան հարազատ հնչում էր այդ երգը հայրենի հողի վրայ : Ասատուրը աչքերով երկար որոնեց նրանց : Ահա վերջապէս երեւացին նրանք՝ թուով տասնըվեց հոգի : Ոմանք հագած էին կարմիր սոլեր: իսկ ոմանք ոտաբոբիկ էին: Նրանց գոյնզգոյն շրջազգեստների վրայ երեւում էին կարմիր գոգնոցներ՝ հաւաքած բանջարները պահելու համար: Երեքը թեւանցուկ գնում էին առջեւից : Ետեւից ընթանում էին միւս կարմրաթուշ գեղջկուհիները, դարձեալ բաժանուած խմբերի : Բնութեան շքեղութեամբ արբած, երգելով ելնում էին հայրենի լերան կանաչ կողերով :

Երբ աղջիկների խումբը ծածկուեց անտառի մէջ, Խոդեդանը կանգնեց Դաւթի քարին եւ նայեց Մուշի հարթութեանը :

Ուղիղ դաշտի միջով հոսում էր Մեղրագետը :

Հարաւակողմում, արեւմուտքից դէպի արեւելք, երկարաձգուած էր Տաւրոսի շղթան՝ Խութի անտառապատ լեռներով : Արեւելքի ուղղութեամբ, Նեմրութ եւ Գրգուռ սարերի ետեւից, դաշտի վրայ փչում էր Վանայ ծովի արգասաբեր զովութիւնը : Հիւսիսի կողմից Մուշի դաշտը եզերուած էր Քոսուրի եւ Քարքէ լեռներով : Բուն դաշտում սեւ սարը՝ ընդհատուելով Ալվառինջ եւ Բերդակ գիւղերի մօտ՝ իր տեղը զիջում էր Քանասարին:: Այդ լերան ամենաբարձր գագաթից մի ժայռոտ լեռնաթեւ երկարելով կըրկնաձեւ իջնում էր դէպի Մշոյ դաշտը, համանուն քաղաքը պարսպելով շրջակայ գիւղերից :

Այդ նշանաւոր կրունկը կոչւում էր Ծծմակայ Քիթ :

Գեղեցիկ է Մշոյ դաշտը :

Նայողի սիրտը թրթռում, հոգին վեհանում ու վերանում է այդ կախարդական պատկերի առաջ: Բնութեան հազուագիւտ անկիւններից մէկն է դա, որի կողքով ոչ մի ճանապարհորդ չի կարող անտարբերութեամբ անցնել :

Ամէնուրեք գիւղական տանիքների, բարձր շինութիւնների եւ երկնասլաց բարդիների կատարներին երեւում էին արագիլների բոյներ : Ամբողջ հարթութիւնը նման էր դեղին ծովի՝ կանաչ երիզներով: Այստեղ ու այնտեղ լսւում էր Տարօնի ժրաջան շինականի գերանդու շափիւնը :

Ասատուրը իջաւ լերան ստորոտը եւ սկսեց ընթանալ դէպի Խասգիւղ : Սա Դաշտի ամենամեծ աւանն էր, որի անունը նա լսել էր դեռ եւս մանուկ հասակում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Բարթող Մինասեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Տէչօ Կոլակացօֆ (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Ալիքսան Մարտիրոսեան, Տոքթ. եւ Տիկին Ռոպէր Ֆօվ եւ զաւակը՝ Սթեֆան, Վահրամ Մինասեան, Արա եւ Սիլվա Մարտիրոսեան, Յ. Պալեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մինասեան (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Ե. Նազարեան եւ զաւակները (Հայաստան), Պ. Սերովբէ Խաչատուրեան (Եղիազար), Տէր եւ Տիկին Արամ Մինասեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Ս. Պալեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յ. Պալեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մերկեր Մինասեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Պ. Մկրտիչ Թագըլճեան (Պուլկարիա), ինչպէս նաեւ Յակոբեան, Քխեան եւ Թագըլճեան ընտանիքները եւ համայն պարագաները յայտնում կը յանձնուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

(Պուլվարիայէն եկած)

մահը որ տեղի ունեցաւ Մարտ 7ին, 78 տարեկանին, Պիսէթրի հիւանդանոցը։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ (Մարտ 14) ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանէլօ Փարիզիէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պետրոս Եղիազարեան,
Յովիկ Եղիազարեան,
Միհրան Եղիազարեան

կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին (10պիս, Րիւ Թուէն) իրենց հօրաքրոջ եւ քրոջ՝

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հաղորդուի վասն աղօթակցութեան։

×

Հազարապետեան եւ Խուպէսէրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Մարտ 15) ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՎԱՀԱՆ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Կրընոպլէն Տէր եւ Տիկին Սիպլեան եւ իրենց զաւակը՝ սրտի խոր կսկիծով, յայտնում կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Վ. Բաբախեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց զաւկին Էլիզ Բաբախեանի վաղահաս մահուան դառն առիթով, եւ փոխան ծաղկեպսակի՝ կը նուիրեն քսան Ֆր. «Յառաջ»ի եւ քսան Ֆր. ալ «Հայ-Բոյժ»ի բարդաւաճման։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսէն Ընկ. Կօչկակարեան 50 Ֆր. կը նուիրէ խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ։

×

Էքս – Ան – Փրովանսէն, Սարգիս Քէնտոյեան՝ 30 Ֆրանք։

ՆՈՒԷՐ

Հայ ազգասէրի մը նուիրատուութիւն – ներ ։— *Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչու – թիւնը կը յայտնէ թէ ստացած է հետեւեալ գումարները եւ յանձնած է գանոնք ստորեւ յիշուած հաստատութիւններուն, համաձայն նուիրատուի յայտնած փա – փաքին՝* Մշակոյթի Տան հազար ֆրանք, Աղբատախնամին երկու հազար ֆրանք, Դպրոցասէրին երեք հազար ֆրանք, Կապոյտ Խաչի կայանին չորս հազար ֆր։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին պլիճ 196 մեթր։
Կարճ պլիճ 31, 10 – 25·55, 19·84։

Այս կիրակի, ժամը 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկայանէն պիտի սփռուի Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը զոր պիտի մատուցանէ,

ՅԱԿՈԲ Թ. Ծ. Վ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի ղեկավարէ Յովսէփ Ծ. Վ. Դաֆթեան – ճեան ։ Օրուան քարոզը պիտի խօսի Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Ինչ կ'ըսեն շարականները» եկեղեցւոյ մասին»։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ երիտասարդաց Միու – թեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ ։
Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ

կը ներկայացնէ՝ Լեւոն Շանթի
« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ
(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմա – կերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ ։

Շաբաթ, 18 Ապրիլ·— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ·— ԻՍԻ ։
Երեքշաբթի 22 Ապրիլ·— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ·— ՓԱՐԻԶ ։

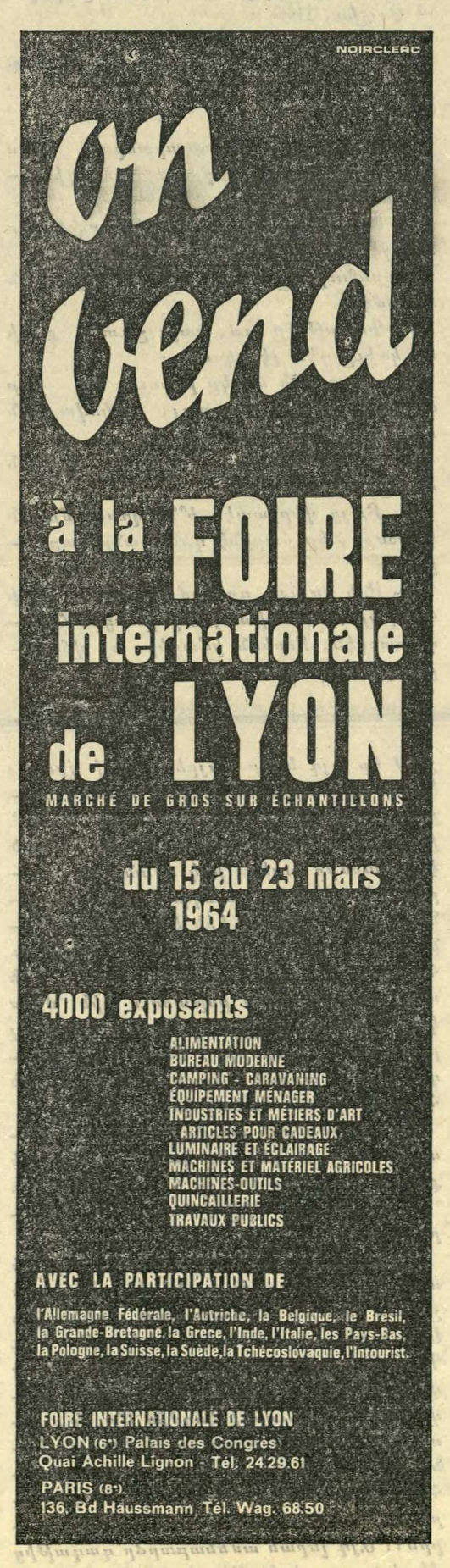

ՄԱՐՍԷՅԼ *Հ. Ը. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ*

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

կազմակերպութեամբ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Հար. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան ։

Մասնակցութեամբ չրջաններու բոլոր խումբերուն

Շաբաթ, Մարտ 14, ժամը 21ին, վերտի թատերասրահը

Ցայտագիր.— Ա. Մաս.— Շրջ. վարչութեան խօսքը՝ Ընկ. Ց. Արթինեանի

Պատմական հայ մշակոյթի անդաստանէն ներս, ուր կը տողաւորուին մեր մտքի ուրոյն դպիրութեան ճաւիրեալները ։

Բ. մաս.— Լ. Շանթի

— ԿԱՅՍՐԸ —

(Պատմական թատերգութիւն)

Բեմադրութեամբ Ընկ. Ց. Արթինեանի

կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն ։

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը Շրջ. վարչութենէն ու տեղական խումբերու վարչութիւններէն ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Պաւեէօ – Փալշանի «Մուրատ» խումբին կողմէ ։

Շաբաթ, 14 Մարտ, 1964, ժամը ճիշդ 20·45,

THEATRE PAUL FARALICQ 21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e)
Métro : République

կը ներկայացուի եր. Օտեանի

ԶԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Պալըգճեանի ։

կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՀԱՄԵՐԴ - ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» երգչախումբի (Մարսէյլ)

Մասնակցութեամբ ձայնասփիւռի նուագածուներէ բաղկացած Սէնֆոնիֆ նուագախումբի

Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 21ին THEATRE VERDI, RUE D'ALGER

Կը ղեկավարէ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆ

Ցայտագիր.— Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Պարթեւեան, Ալէմշահ, Ղազարեան, Սիւնի եւ Սայաթ – Նովայի *աշուղական երգերը ։*

(Ծննդեան 250ամեակին առթիւ) Երգչախումբ եւ նուագախումբ 80 հոգի

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎԻՆ

Թուականները՝ Ուրբաթ 13, Շաբաթ 14, Կիրակի 15 *Մարտին, Մշակոյթի Տան մէջ՝* 17 Րիւ Պլէօ ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ – ԴԱՍ – ՏԻՐԱԿԱՊԱՀԻՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

Անգամակ հայ պանդուխտ մը հինգ հազար ֆրանք, Մ. Ճիէրճեան հազար Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զ. Ներկարարեան իրենց եղբօր եւ տաքրոջ՝ Սարգիս Ներկարարեանի մահուան առիթով՝ հարիւր Ֆր.։

Մօտ օրէն մանրամասն հաշուետուութիւն – թիւն – տեղեկատուութիւն մը պիտի ներկայացնենք Ֆրանսահայ հասարակութեան, երկրորդ տարեշրջանի «Հանդիպակաց – նակութեան ամիս»ը յայտարարուելէ առաջ ։

ԿՆԻԲ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ծանօթ Աւետարանիչ էօժէն Պուայէ եւ իր երգիչ եղբայրը ժերալտ Պուայէ, ռոմբոնք այս օրերուն Մարսէյլ կը գտնուին, պիտի առաջնորդեն երկու հրապարակային ժողովներ՝ յատկապէս կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ գաղութին համար։ Այս ժողովը տեղի պիտի ունենայ կիրակի Մարտ 15ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, 15 Րիւ Կրինեանի Տաճարին մէջ։

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ ։

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի, Մարտ 19 – ին, երեկոյեան, ժամը 20·30ին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ ։

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։ Արգելք ունեցողները, ընարութեանց կրնան մասնակիլ զբաւոր ղրկե – լով իրենց քուէները ։

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան կ'հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերու բոլոր հին եւ նոր ընկերները ։

ԱԿՆՈՒԻՆ խումբ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, այս կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ՄՈՒՐԱՏ, այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ազգ. Մխիթեան Կրթ. նախաձեռնութեամբ, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ ։

Ա. Մաս.— «Մեծն Տիգրան Բ. եւ յաջորդները», կ'ունենդրուի սալերու միջոցաւ նաեւ մէջընդմէջ Հայաստանեան երգեր ։ Ամփոփում՝ նախաքրիստոնէական չրջանի Հայոց պատմութեան, քարտէզի կողմէ ։

Բ. Մաս.— «Ազգային Տունն ու հայ իրատասրդութիւնը» ։

Կը խօսի ուսուցիչ Թրագօյ ։

Մտքերու փոխանակութիւն ։

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՄԱՐՏ
VENDREDI
13 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9959

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9959

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

—o—

Այսօր՝ Ուրբաթ, Փարիզի Հայ Մշա – կոյթի Տան մէջ կը բացուի Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի պատգամաւորական ժո – ղովը, որ կը դումարուի երկու տարին անդամ մը :

Ֆրանսայի բոլոր չրջաններէն եկող պատգամաւորուհիներ երեք օրուան ըն – թացքին պիտի քննեն օրակարգի հարցե – րը, որոնք կ'ընդգրկեն կանացի մեր այս մեծ կազմակերպութեան գործունէու – թեան բոլոր ճիւղերը : Պիտի լսեն Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու բարո – յական եւ նիւթական հաշուետուութեան տեղեկագիրները : Պիտի քուէարկեն բա – ղաձեւեր նոր չրջանի աշխատանքներուն համար եւ պիտի ընտրեն նոր Շրջանային վարչութիւնը :

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը 36 տարե – կան է այսօր, կազմուած ըլլալով 1928 – ին՝ նախաձեռնութեամբ ողբացեալ Արշակ Ջամալեանի, Տիկին Զաւօ Շան – թի, բժիշկ Յովսէփ Տէր – Դաւթեանի եւ այլ ընկերներու եւ ընկերուհիներու , ո – րոնցմէ ոմանք առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ :

Ամուր հիմերու վրայ դրուած՝ Ֆ. Կ. Խաչը առաջին օրերէն սկսեալ չերմ ըն – դունելութեան արժանացաւ մասնաւորա – բար ժողովրդական համակրանք խաւերու կողմէ, կազուեցաւ Ամերիկայի Հայ Օգ – նութեան Միութեան կեդրոնին եւ մաս – նաճիւղեր կազմեց Ֆրանսայի հայաբնակ բոլոր քաղաքներուն մէջ :

Իր հիմնական ծրագիրը կարելի է ամ – փոփել մէկ բառով, — ազգապահպա – նում : Այդ նպատակի իրականացման կը ձգտին իր բոլոր ճիւղերը :

Տասնեակ տարիներու փորձառու – թեամբ պինուած՝ Կապոյտ Խաչը իր գոր – ծունէութեան ղլխաւոր առանցքն է դար – ձուցած նոր սերունդի փրկութիւնը : Կը դուրգուրայ մանուկներուն վրայ . կ'ուզէ սիրցնել անոնց Հայութիւնը, որպէսզի այս հիւրընկալ աստղերուն տակ ծնած հայ աղջիկներն ու տղաքը կապուին ի – րենց ազգութեան , սորվին իրենց մայ – րենի լեզուն եւ մեծնան իբրեւ Հայ, միա – ժամանակ մնալով հաւատարիմ քաղաքա – ցիները այս երկրին :

Իր առաջին գործն եղաւ հայերէնի դա – սընթացքներ հաստատել Փարիզի եւ գա – ւառի մէջ, ուր որ հնարաւոր էր : Աւելի քան երեք տասնեակ տարիներէ ի վեր հազարաւոր փոքրիկ հայորդիներ մայ – րենի լեզուն սորվեցան Կապոյտ Խաչի դպրոցներուն մէջ :

Տարիներու հոլովումով, պակսեցաւ՝ հայերէնի դասընթացքներուն հետեւող աշակերտ – աշակերտուհիներու թիւը : Վերջին տարիներուն Խաչուհիներ տունէ տուն կը պտըտէին անտարբեր ծնողքները համոզելու համար, որ իրենց զաւակները դպրոց ղրկեն : Ժամանակի նշան :

Երկրորդ դլխաւոր գործն էր օգափո – խութեան կայանի հաստատումը : Ամէն տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն –70 – 200 աղջիկներ ու մանչեր բնու – թեան ծոցին եւ հայաշունչ մթնոլորտի մէջ ֆիզիքապէս կը կազդուրուին, հա – կառակ անոր որ ամէն տարի աւելի կը սորվին, Հայոց պատմութեան շուրջ դասախօսութիւններ կը լսեն եւ տուն կը վերադառնան առ – տճան մը աւելի հայացած :

Պէլճիքեանի կազդուրման կայանի չէն – քը հանգստաւէտ պայմաններով օժտուած է ներկայիս :

Փոքրիկներուն հայախօս առաջնորդու – հիներ պատրաստելու համար Կապոյտ Խաչը, բացառիկ զոհողութիւններով, անցեալ Սեպտեմբերին Պէյրութի Հա – մազգայինի Փալանճեան ձեմարանը ղըր – կեց երեք օրիորդներ ,— երկուքը Փարի – զէն մէկը Մարսէյլէն : Ասոնք ներկայիս կը հետեւին հայերէնի եւ մանկավարժու – թեան դասընթացքներու : Ամառը պիտի վերադառնան եւ պիտի պաշտօնավարեն կայանին մէջ :

Մանուկներու Օրուան տօնակատարու – թիւնը նոյնպէս մաս կը կազմէ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան : Ամէն տարի ամանորի առթիւ տեղի կ'ունենան ման – կական հանդէսներ, հայերէնի դասըն – թացքներուն հետեւող աշակերտ – աշա – կերտուհիներու մասնակցութեամբ եւ հարիւրաւոր մանուկներու ներկայու – թեամբ : Այս ձեռնարկն ալ մաս կը կազ – մէ ազգապահպանման ծրագրին :

Վերջապէս աւանդական դարձած են նաեւ Կապոյտ Խաչի Օրուան հանդէս – ներն ու Ծոմապահութեան շաբաթը : Ժո – ղովուրդին հետ ուղղակի շփման մէջ մնալու տեսակէտը այն է որ Կիպրոսի սահմանադրութիւնն իսկ պէտք է փոխ – ուի :

—o—

Ֆիրէնցէի մէջ երեւան հանուած են լուսատիպ օրինակները այն բոլոր փաս – տաթուղթերուն դորս Մուսոլինի հետը տարած էր 1945 Ապրիլին :

Ֆրանսացի ուղեվարները որոշեցին դործադուլ ընել, 24 ժամ, Մարտ 18ին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

—o—

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՁԱՆՁՐԱՑԱԾ ԵՆ...

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

ՈՒ ԹԱՆ ՄԱՐԴ ԿԸ ՓՆՏՌԷ ...

Կիպրոսի կացութիւնը օրէ օր կը ծան – րանայ : Թուրքերը դիրք բռնած են արդէն Նիկոսիոյ դուռներուն առջեւ : Միւս կողմէ, Թուրքիա ծանուցագիր մը ղրր – կած է Անգլիոյ եւ Ամերիկայի յայտնե – լով թէ երաշխաւորութեան թիւ 4 յօդ – ուածին համաձայն, միջամտելու իրա –ւունք ունի : «Մակարիոս Արք. կ'ուզէ – ցընէ թուրք բանակը , հեղինակութիւն չունի այլեւս : Էոթային պատկանող Ներ – քին իր նաճարարն ու համայնավարներն են որ կը ղեկավարեն գործողութիւննե – րը » :

Նիկոսիոյ մէջ, հազարաւոր կիպրացի – ներ, մեծ մասամբ երիտասարդ հակա – մերիկեան եւ հականգլիական ցոյցեր կատարած են, նոյնիսկ անգլիացի մարդ – պանը ամբոխին մէջ մնացած է : Անդին Խաղաֆանիի դիւղաքաղաքին մէջ , ցոյ – ները վերջնադիր մը տուած են Անգլիա – ցիներուն, որ հեռանան եթէ ոչ յարձակ – ման պիտի անցնին : Ներկայիս դէմ դի – մաց, կը սպասեն :

Անգլիացիք արդէն ձանձրացած են եւ կը սպառնան հեռանալ : Այս ուղղու – թեամբ ազդարարութիւն մը ըրած են Մակարիոսի եւ Ու Թանի : Այս վերջինը մարդ կը փնտռէ , միջազգային ուժը կազմելու համար : Չիլի եւ Մեքսիքա ցարդ չեն պատասխանած, ներկայիս միայն Շուէտացիները են կազմ ու պատ – րաստ ... :

Փարիզի մէջ, Նախարարաց Խորհուրդը ղբաղած է նաեւ Կիպրոսի հարցով : Ճը – րանակաի տեսակէտը այն է որ Կիպրոսի սահմանադրութիւնն իսկ պէտք է փոխ – ուի :

—o—

Ֆիրէնցէի մէջ երեւան հանուած են լուսատիպ օրինակները այն բոլոր փաս – տաթուղթերուն դորս Մուսոլինի հետը տարած էր 1945 Ապրիլին :

Ֆրանսացի ուղեվարները որոշեցին դործադուլ ընել, 24 ժամ, Մարտ 18ին :

Օր ը Օրի ն

ԲԵՄԸ ԿՈՒԿԻ Է, ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

—o—

Կարճ ծանուցում մը՝ Մարսէյլէն : Երկրորդ մըն ալ՝ Փարիզէն : Հ. Ճ. Դ. Նոր Սերունդն է, որ կը ներկայացնէ թատերական դոյդ դործեր :

Առաջինը՝ նախաձեռնութեամբ հարա – ւային Ֆրանսայի Շրջանային վարչու – թեան, իսկ երկրորդը՝ Պանէլօ – Քաշանի «Մուրատ» խումբին :

Ուրեմն, երկու պարագաներուն ալ, երիտասարդներ են, խանդավառ ու հա – ւատաւոր տղաքներ եւ աղջիկներ ,որոնք Մարսէյլէն Փարիզ, նոյն թափով ու սի – րով կը փորձեն արծարծել թատրոնի հուրը :

Հայ մշակոյթի սէրը :

Ապացոյցը տալ իրենց ընդոծին ըն – դունակութեանց :

Կրկնուած ու հաստատուած իրողու – թիւն է, թէ ներշնչումի հոդեթով աղ – բիւր է մեր երիտասարդութիւնը, Միջին Արեւելքէն մինչեւ Ֆրանսա, մինչեւ Հե – ռաւոր դոյդ Ամերիկաները: Սփիւռքի բոլոր տարածքին ու լայնքին :

Արդարեւ, հայրենիքէն արտասահման, բոլոր հորիզոններուն, ու երդիքներուն տակ, ցեղային առողջ բնազդով եւ ըն – դունակութիւններով հարուստ սերունդ մըն է, որ տարիներէ ի վեր կը փորձէ , կը ճգնի, կ'աշխատի արժեցնել իր ա – ռաքելութիւնը : Իր կոչումը : Գրեթէ ա – մէն ասպարէզներու մէջ :

Յատկանշական այս դոյդ աղղերը, ա – պահովաբար փքուռոյց ինքնացուցադրու – թիւններ ըլլալէ աւելի, հաւաքական ճի – դի եւ աշխատանքի մը արդասիքներն են : Անոնց պտուղը :

Իր դերին եւ կոչումին դիտակից եւ այդ դիտակցութենէն ծնունդ առնող վրճ – ռակամ աշխատանքի մը արտայայտու – թիւնները : Անոնց ցուցադրութիւնը :

Անշուշտ, մեզմէ եւ բոլորէս աւելի ի – րենք ալ դիտեն, թէ ի՛նչ դժուարին գոր – ծի ձեռնամուխ կ'ըլլան , երբ կ'որոչեն Մարսէյլի մէջ հանրութեան ներկայացնել դասական գործ մը :

Ամէնէն վարժ դերասաններն իսկ փոր – ձութեան ենթարկող թատերդութիւն մը :

Հայ բեմին ամէնէն ցայտուն գործերէն մէկը : Եւ կամ Փարիզի մէջ, երբ կ'աչ – խատին բեմ հանել միշտ իր թարմու – թիւնը պահած դաւեշտ մը :

Այնուամենայնիւ , Մարսէյլ թէ Փա – րիզ, մեր երիտասարդները դիտեն ու ա – պահովաբար կ'ըմբռնեն, թէ էականը յը – դացումն է, ցոյց տրուած եռանդը : Ու մանաւանդ՝ հանրային գործ կատարելու տրամադրութիւնը :

Ապահովաբար դիտեն, թէ հիմնականը առօրեայ հնչնուքներէն եւ լուսաւոր պո – դոտաններու առթած համայքներէն ու պեր – ճանքներէն ձերբազատուած , հայ իրա – կանութեան մէջ դեր մը կատարելու ձըղ – տումն է :

Գաղութի մը ներքին կեանքին մէջ նոր աւիւն ներարկելու փորձը :

Ու արդէն այս է, որ կը յուսադրէ մեզ : Կը խանդավառէ ու մանաւանդ՝ հաւատք ու եռանդ կը ներարկէ մեր ե – րակներուն :

Որովհետեւ դիտենք, թէ ի՛նչ դժուա – րին պայմաններու մէջ կ'աշխատին ու կը դործեն մեր երիտասարդները: Դիտենք, թէ որքա՛ն այլասերիչ է մթնոլորտը : Գրաւիչ՝ չրջապատը :

Թէ դրեթէ որքա՛ն անյաղթահարելի են լարուած որոդայթները : Ամէն քայլա – փոխի դետեղուած խոչընդոտները :

Ցեղային կենսունակութե՞ան վերա – դրել, կամ «յանուն տանը սեղանին» ցանուած սերմի՞ն արդիւնք նկատել այս այլապէս հոդեթով երեւոյթը: Մեր նոր սերունդին ցուցաբերած կենսունակու – թեան փաստը :

Ապահովաբար երկուքն ալ :

Սերմ ու ընդոծին ընդունակութիւն :

Ուրեմն՝ ձեզ տեսնենք տղաք :

Ձերմակ երես դուրս եկէք :

ԺԻՐԱՅՐ

ՀՐԱԺԵՇՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

—o—

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ ՄԵԿՆԱԾ Է

—o—

Ֆրանս – Սուար չարունակելով իր մասնաւոր թղթակցին յօդուածներուն հը – րատարակութիւնը, այս Հինդշաբթի օր – ուան թիւին մէջ, երեք նկար տպած է , մէկը՝ Ա. էջին վրայ, որոնք կը ներկա – յացնեն Շառլը, Այտան եւ մեծ–մայրիկը :

Ֆրանս – Սուարի թղթակիցը կը նկա – րագրէ Շառլ Ազնաւուրի վերջին երկու ներկայացումները եւ ստեղծուած խան – դավառութիւնն ու նաեւ յուզումը :

« Երգահանդէսներու ժամանակ պէտք է ըսել թէ Երեւանի հասարակութիւնը օ – րէ օր աւելի տաղանդ ցոյց տուաւ եւ կրցաւ նախընտրել ամբողջական երդեր ինչպէս՝ « Եթէ ալ Զուններայի » « Սէրը եւ Պատերազմը » , « Դուն քեզ ձգած ես» դուտ կշռոյթով երդերէ , ինչպէս՝ «Ալ – լելուիա», «Ֆորմի – Ֆորպիտապլը » , այդ կը նշանակէ թէ առաջին իրիկուան հասարակութիւնը մեծամասնութեամբ կազմուած գործատուհի տնօրէններէ , նախարարութեանց պաշտօնեաներէ, կու – սակցական ֆատրերէ , համակրանք ցուց տուին արտայայտութեան ձեւի մը զոր բոլորովին չհասկցան արուած ըլլա – լով որ ոչ բառերը ոչ ալ ոպին ըմբռնե – ցին :

« Երկրորդ եւ երրորդ իրիկունը տե – սանք աթոռները դրաւուած ուսանողական երիտասարդութեան մը կողմէ որ ըմբռո – ղեց ոպին եւ մանաւանդ Ֆրանսայի « հայրենադարձներու» կողմէ որոնք հասկցան բառերը : Ասոնք են որ տուին, Ազնաւուրի երգահանդէսներուն, օրէ օր աւելի արտաճմլիկ չեչտ մը : կային որ կը պոռային , ոտքի , կային որ թաղուած իրենց բազկաթոռներուն մէջ կուլային : Անոնց համար հարցը՝ «Մայիսին Փարիզը Սիրել»ու մէջ չէ , այլ՝ Փարիզը Նոյեմ – բերին, Մարտին, անձրեւին, ամէն օրի , ինչ ալ որ պատահի, սիրելու մէջ է : Եւ երբ Ազնաւուր վերջացուցած էր , երբ լոյսերը մարած էին, կը մնային հոդ, այդ ընտանիքները , անչարժ , աչ – քերը յառած թաւշեայ փոքր վարագոյ – րին վրայ, ուրկէ անհետացած էր իրենց – մէ մէկը, որ եկած էր երգելու, որ քնա – ցած ու կերած էր, իրենց մօտ, Երեւանի մէջ, բայց կարծես թէ երջանկութիւնը աչխարհիս վրայ ըլլայ, վաղը պիտի մեկ – նէր կրկին » :

Հոս, Ֆրանսայի լրագրողը հեռուէն կը մօտենայ ողբերգութեան մը որ չի կրնր – նար հասկնալ : Չի խորացներ տաղանդը երիտասարդութեան մը որ Հայաստանէն Սփիւռք եւ Սփիւռքէն Հայաստան «Հայ – րենիք կը փնտռէ » : « Ունենալ ամէն բան, ընկեր եւ չունենալ հայրենիք ...» տագ – նապը խոր է, զոր կ'ապրի հայ երիտա – սարդութիւնը :

Ազնաւուր Երեւանէն մեկնած է Լենին – կրատ, չարունակելով իր խորհրդային չրջապտոյտը, մեկնած պահուն յայտա – րարած է թէ կեանքին երազը իրագոր – ծած է Հայաստան այցելելով : Մամուլի խորհրդային « Թաս » գործակալութիւնը կ'աւելցնէ իր հեռագրին մէջ, թէ առաջին անգամ ըլլալով Շառլ Ազնաւուր հայերէն երգած է, Երեւանի մէջ :

ՀԱԻԱՏԱՒՈՐՆԵՐ ՀԻՆ

Կը նօսրանան շարքերը համեստ հաւատաւորներուն :

Շարքերը անանուն այն հաւատաւորներուն, որոնք չե՛ն երեւիր , սակայն մշտապէս դիրքի վրայ են, չե՛ն լսուիր, սակայն մշտապէս հաւատքի խօսք ունին իրենց շրթներուն եւ երբեք՝ ոչ տիտղոսի, ոչ աթոռի կը սպասեն՝ ամբողջական ծառայութեամբ համայնքին ու հայ ազգին նուիրուելու համար :

Շարքերը անծանօթ այն սպասաւորներուն, որոնք շուրջ կէս դար շարունակ յատուկ ու հոգեկան մթնոլորտ մը ստեղծեցին մեր գաղութներուն մէջ :

Եւ առաւելաբար անոնց շնորհիւ է, որ օրինակ, մենք, եգիպտահայերս առանձին հպարտութեամբ ու ջերմութեամբ կը խօսէինք մեր «Եգիպտահայ Գաղութի » մասին, ինչպէս անտարակոյս կ՚ընէին Յունահայն ու Ֆրանսահայն ու բոլորը անխտիր՝ ամէն մէկը իր գաղութի մասին :

Եւ ամէն մէկը անխտիր, իր գաղութը « գոհար » կը նկատէր :

Տարբեր չէինք մենք: Չէինք կրնար ըլլալ: Եւ մենք ալ մեր գաղութը աննման գոհար կը նկատէինք :

Ինչո՞վ սակայն:

Իր ազգաշէն գործերով, անշուշտ · դպրոցներով, եկեղեցիներով, ազգային այլազան հաստատութիւններով: Իր միութիւններով, ակումբներով եւ մամուլով, անտարակոյս: Իր հաւաքոյթներով, ձեռնարկներով, ազգային տօներուն նուիրուած շքեղ հանդէսներով, անպայման :

Եւ սակայն, այս բոլորը մեր «պալատ»ի արտաքին երեւոյթն էր առաւելաբար :

Մեր պալատը իր ներքին ոգի՛ն ունէր, մեր պալատը իր ներքին բո՛յրն ունէր, մեր պալատը իր ներքին հո՛ւրն ունէր:

Եւ բոլոր անոնք, որոնք կուգային հոս ու մեզի հետ գէթ ատեն մը մնալէ ետք կը հեռանային, այլեւս միշտ ու ամէնուր կը յիշէին եգիպտահայ գաղութը, որ « ուրիշ » էր կարծես, եւ միշտ ու ամէնուր կը խօսէին, կը պատմէին այս «ուրիշ»ի մասին :

Եւ հոս է ահա, որ խօսած ու պատմած ատեն մեր շէնքերն ու դպրոցները , մեր եկեղեցիներն ու ակումբները, մեր հանդէսներն ու մամուլը չէ, որ կը յիշէին, քանի որ ասոնցմէ ոչ մէկը առանձին, ոչ ալ բոլորը միասին, պատճառ չէին « ուրիշ »ին :

Պատճառը մեր անանուն հաւատաւորները, անոնց կեցուածքին ու հաւատքի կիրքին, սրբազան հսկումին ու անմար ոգիին, հայրենակարօտ տենդին ու Հողի ծարաւին մէջ էր թաղուած :

Եւ մեր գաղութը տեսակ մը երկրորդ Երկիր էր դարձած :

Մեր հոգիներուն հետ մեր հողն էինք փոխադրած, մեր հաւատքին հետ Արարատն էինք հոս բերած, մեր կարօտին կցուած մեզի հետ Արաքսն էր եկած :

Եւ այս սրբազան խորհուրդի հեղինակը ոչ ղեկավարութիւնն էր, ոչ համայնքի կրթական ու եկեղեցական կարիքները հոգացող ազգային իշխանութիւնը, ոչ մամուլը , ոչ ալ պալատի բովանդակ արտաքին արդուզարդը :

Սրբազան խորհուրդի ճշմարիտ հեղինակը պալատի ներսի նրբանցքներուն մէջ թագուն՝ շարքերն էին մեր համեստ հաւատաւորներուն :

Անոնք, որոնց մտքին մէջ մէկ միտք կար, միակ ու եզակի· հայ ժողովուրդն ու անոր ցաւերը անցեալի ու ներկայի :

Անոնք, որոնց սրտին մէջ մէկ սէր կար, միակ ու եզակի· Հայաստանն ու անոր Մեծ Երազը սեփակա՛ն առաքելութեան :

Անոնք, որոնց հոգիին մէջ մէկ աղօթք կար, միակ ու եզակի· արժանի ըլլալ Հայ Հոգիի կախարդին՝ Հայ Հողին :

Ասոնք, այս անուն չունեցող, տիտղոս չկրող , արձանագիր բոլոր մատեաններէն դուրս մնացած այս համեստ հաւատաւորներն էին, որոնք մեր գաղութը « ուրիշ » էին դարձուցած :

Այժմ, կը մեկնին մեզմէ:

Ոչ դէպի Քանատա կամ Աւստրալիա , այլ դարձեալ անանուն ու դարձեալ անտիտղոս դամբան դառնալու, իրենց հոգիներով կերտուած այս գաղութներու դերեզմանատուներուն մէջ :

Գիտենք , հողին դարձնելով այլեւս հող դարձած այս հաւատաւոր համեստներու մարմինը՝ խորին խօսքեր կ՚արտասանենք ու խռովայոյզ արցունք ալ կ՚ունենանք :

Սակայն, հազիւ թէ կը մտածենք, որ պալատը երթալով թափուր կը մնայ :

Եւ ո՛չ անոր համար, որ արտագաղթ կայ : Եւ ո՛չ անոր համար , որ պալատի արտաքին այս կամ այն սիւնը կը կքի: Եւ ո՛չ անոր համար, որ կայ մահը անխուսափելի :

Այլ որովհետեւ մեր պալատին — ինչպէս արտասահմանեան մեր բոլոր պալատներուն — ներսի նրբանցքներուն մէջ կը նօսրանան շարքերը հին, համեստ, հաւատաւոր հսկաներուն :

Որովհետեւ հսկաներ էին բոլոր անոնք, որոնք մնացին հաւատարիմ հայ հողի հազարամեայ հաւատամքին :

Հսկաներ, որոնք գիտցան կարդալ հանգանակն այդ հաւատամքին եւ իմանալ հարազատ ձայնը հայ հողին, որ ըսեր է եւ կ՚ըսէ աշխարհին ·

— Անցաւոր են դարերը բոլոր, ու այդ դարերու տէրերը բոլոր: Եւ որքան ալ հզօր, դարձեալ անցաւոր են բոլոր նիւթէ գահերն ու անոնց գահակալները մարմնաւոր : Լոկ հոգին է յաւիտենական — անանցանելի :

Նաեւ տարագիր մեր պալատներուն մէջ կը ղօղանջէր այս « խորհուրդը մեծ ու սքանչելի »: Որովհետեւ՝ հին հաւատաւորները կային: Անոնք, որոնցմէ այնքան շատեր մեկներ են արդէն, մնացածներն ալ ահա կը մեկնին :

Համազգային դէմք չէին զարմանալի այս մարդիկը, որոնց ձգած պարապը , սակայն, հոգեկան անդունդի կը վերածուի: Սեփական ու սահմանափակ գաղութին մէջ իսկ, ո՛չ առաջնորդ էին, ո՛չ ալ վարիչ, ապշեցուցիչ հետք ձգող այս համեստներն անծանօթ :

Այժմ, սակայն, երբ մեր պալատներու կանգուն պատերու կողքին նոր պատեր կը կանգնենք, եւ անոնցմէ ներս գտնուող սրահներն ու դահլիճները կը բարեզարդենք, կը զգանք, թէ բան մը կայ, որ միշտ թերի, միշտ անաւարտ կը մնայ : Զանգակատունը այս բոլորին, ուրկէ կը ղօղանջէր մեր հոգիները կախարդող կանչը Հողին :

Ղօղանջը այն, որուն համեստ զանգահարներն էին մեկնած ու մեկնող մեր հաւատաւորները հին :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՄԱՆՇԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Քանի մը տարիէն, Մեծն Բրիտանիա պիտի մասնակցի Միացեալ Շուկային, նոյնիսկ եթէ անգլիական կառավարութիւնը կամ եւրոպական պետութեանց կառավարութիւնները դէմ արտայայտուին իր մուտքին: Ասիկա այսպէս պիտի ըլլայ ոչ անոր համար, որ դիւանագէտները կ՚ուզեն, այլ անոր համար, որ զայն պիտի իրագործեն մասնագէտները, Մանշի փապուղիին կառուցումով : Այս մեծ գործը պատճառ պիտի ըլլայ՝ որ, Անգլիա ըստ էութեան դադրի կղզի ըլլալէ:

Ծրագիրը շատ հին է եւ բազմաթիւ անգամներ սեղանի վրայ եկած: Սակայն տարակարծիք էին ոչ միայն զինուորական, այ նաեւ քաղաքական ու դիւանագիտական ղեկավարները : Մասնագէտներն անգամ տարբեր կարծիքներ յայտնեցին : Ոմանք առաջարկեցին Մանշի մէկ ծայրէն միւսը հսկայական կամուրջ մը նետել : Ուրիշներ առաջարկեցին փապուղի մը շինել: Ի վերջոյ վաւերացուեցաւ երկրորդ լուծումը, սա տարբերութեամբ, որ ներկայիս մէկի տեղ երկու փապուղիներ պիտի շինուին :

Ցամաքային Եւրոպայի եւ Անգլիոյ միացումի ծրագիրը շատ հին է, — կուգայ 1892էն: Այն ատեն, Անգլիացիք ընդդիմացան եւ յայտարարեցին՝ թէ պիտի չիրագործուի, որովհետեւ, ներխուժումէ կը վախնան: Անկէ ի վեր բազմաթիւ խօսակցութիւններ տեղի ունեցան ու շատ մը ծրագիրներ պատրաստուեցան : Ի վերջոյ , որոշուեցաւ երկու փապուղիներ (թիւնէլ) հաստատել Մանշի տակ : Որոշումը տրուեցաւ 1957ին գլխաւորաբար գոհացում տալու համար շարժավարներուն, որոնք հազարներով կը ճամբորդեն Անգլիա եւ կ՚ուզեն հաղ[illegible] դակցութեան աւելի հանգստաւէտ ճամ[illegible] բայ մը ունենալ : Հոս պէտք է ըսել՝ [illegible] ձմեռ ատեն, Մանշի մէջ տիրող ալեկ[illegible] ծութեան պատճառով, հազարաւոր մ[illegible] դիկ կը յետաձգեն իրենց ճամբորդ[illegible] թիւնը :

Ծրագրի գործադրութեան նախաձ[illegible] նութիւնը ստանձնեց Ֆրանսացի հանճ[illegible] րեղ փորձագէտ Լուի Արման, որ անգլ[illegible] Ֆրանսական պատկան յանձնախում[illegible] ներկայացուց փապուղիի շինութեան [illegible] նենալիք տնտեսական օգուտներու մ[illegible] մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն մ[illegible] Արման իր ուսումնասիրութեան մէջ [illegible] սէր թէ Անգլիոյ արտածումներուն [illegible] ռասուն առ հարիւրը կը կատարուին [illegible] պի Եւրոպա: Հետեւաբար, փապուղ[illegible] շինութեամբ, փոխադրութիւնը [illegible] դիւրանայ : Նմանապէս, փապուղիէն [illegible] տի անցնին ինքնաշարժներու 90 առ [illegible] րիւրը եւ ճամբորդներու վաթսուն [illegible] հարիւրը : Հաւանաբար, շատ մը զրօ[illegible] շրջիկներ, հաճելի ճամբորդութեան [illegible] համար աւելի նախընտրեն ֆէրի – պոր[illegible] Սակայն , տրուած ըլլալով որ [illegible] փապուղիներ կը շինուին, կարելի [illegible] տի ըլլայ կարիքներուն գոհացում [illegible] նոյնիսկ երբ աւելի մեծ չափով փոխ[illegible] դրութիւններ պէտք ըլլան :

Փապուղիի շինութենէն պիտի օգ[illegible] ւին ոչ միայն Ֆրանսա եւ Անգլիա, [illegible] նաեւ Եւրոպայի բոլոր պետութիւնն[illegible] Լուի Արման կ՚ըսէ· « Անգլիա [illegible] կղզի մը պիտի չըլլայ: Ցամաքային [illegible] րոպայի հետ տեւական յարաբերութ[illegible] մէջ պիտի ըլլայ: Ծովը այլեւս [illegible] չբաժնէ մեզ, քանի որ, իր յատ[illegible] տակ արժեւորած պիտի ըլլանք հոգ[illegible] Բնականաբար, այս կացութենէն [illegible] տուժեն նաւահանգիստները, որոնց [illegible] ծը պիտի պակսի, բայց, միւս կող[illegible] շահը շատ մեծ պիտի ըլլայ: Երկու [illegible] մէն, ինքնաշարժներն ու ապրանք[illegible] Գալէէն Լոնտոն պիտի հասնին :

Տարակոյս չկայ՝ թէ նոր կարելի[illegible] թիւններ պիտի տրուին Հարաւային [illegible] լիոյ արժեւորման եւ ընդհանրապ[illegible] անգլիական ճարտարարուեստի օգ[illegible] գործման համար: Արտադրութեանց [illegible] խանակութիւնները մեծապէս պիտի [illegible] նան , որովհետեւ, որոշ է թէ՝ մեծ [illegible] տարարուեստի տէր երկիրներու միջ[illegible] ռեւտուրը լայն ծաւալ կը ստանայ՝ [illegible] անհրաժեշտ փոխադրական միջոց[illegible] գոյութիւն ունենան :

Այս կերպով՝ Մեծն Բրիտանիա Մ[illegible] եալ Շուկայի անդամ պիտի դառնայ [illegible] թէ անոր համար, որ դիւանագէտներ[illegible] քաղաքագէտները ուզեցին , այլ [illegible] համար, որ մասնագէտները պարտ[illegible] ցին :

Քաղեց՝ Վ.Ա[illegible]

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»[illegible]

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Ճիշդ էր· այդ բոլորը Մանօն մանրամասն պատմած էր Խաչիկին, սակայն Մանօն լաւ ընկեր ըլլալէ չէր դադրեր : Խաչիկ այնպէս կը հաւատար, որ Մանօն իր կեանքը , իր աղաւնիները ընկերոջ համար զոհող տղայ է · Կապուտիկը իրեն տալու խոստումը ամենամեծ նուիրումն էր: Մանօն լաւ տղայ էր: Ի՞նչ փոյթ, թէ դիւղացիներուն երեսէն ինկած էր· ինչ փոյթ, թէ իր հայրիկն իսկ հակառակ էր :

— Էնդին Աղաճանը կայ, Խաչիկ ,— շարունակեց Թորիկ Օվան : Զամչնար , խըռը պիտկեր, տահա աղուընիկներէն վազ չի դար: Խեղճ կնիկը, էսդին կ՚իյնայ, էնդին կ՚իյնայ, հաց բանալ կ՚երթայ, քախանք կ՚ընէ, որ տուն ապրեցնէ: Ինքն ըլ ըսես, կապ կը շինեմ տէյի՝ նըռ նըռ նխրակը կը ճռացնէ: Կինէ անօթի , կինէ անօթի: Տան մէջ խէր – պէրէքէթ չկայ :

Աղուընիկ պահողին տունը ինչ պէրէքէթ ըլլի: Աղուընիկ ըսածդ վանքերու մէջ կ՚ապրի, սրբանոցի քարերուն վրայ կը թառի : Լաւ խուշ է, նաշխուն խուշ է, ֆախադ տան մէջ պահել անէծք է , եաւրուս , անէծք :

Թորիկ Օվան փոխեց իր չպուխին թութունը ու շարունակեց՝ իր զաւակը դարձի բերելու անկեղծ զգացումով :

— Էդ աղբիւրին քովի ծակ քարը գիտե՞ս, Խաչիկ : Ատենօք էդ տեղ Կըլկըլ Զաքարին աղուընկատունն էր: Աղբիւրը առաջ էս եկեղեցիին քով կը վազէր: Էսոնք իմ պապուս ու իմ օրով եղած բաներ են : Ողորմած հոգի պապըս կը պատմէր, որ տարի մը էդ աղուընիկները կը շատնան · ես ըսեմ հազար, դուն ըսէ երկու հազար խանատ աղուընիկ , որ երկինք թռէին արեւը կը խափանէին · գեղը անոնց շուքով կը լենար : Էն տարին դաշտի վրայ պուտ մ՚անձրեւ չը կաթիր: Այլուխի չափ ամպ մը, որ տեսնային , գեղացիներն իրենց աչքերը երկինք կը տնկէին : Էդ պզտիկ ամպը կուգար գեղին վրայէն ու Հազար Պապայի լերան կողմը կ՚անցնէր: Հսկում , մատաղ չմընաց, որ չընէին: Էն տարին էքիները չորցան, թարլաները ճեղքուեցան: Ես երազի պէս կը յիշեմ· կ՚ըսէին, , որ Կըլկըլ Զաքարին աղուընիկներուն առատութիւնն էր, որ գեղին մէջ սով ձգեց : Ո՞վ գիտէ: Ես տեսայ Կըլկըլ Զաքարը : Էն պիչիմ մարդ կեանքիս մէջ տեսած չեմ : Անոր գլխին մազերը ուղտի մազերու պէս էին· պոյը բարձր· աչքեր մ՚ունէր , էս բիբը, սոխնակին մէջ խանտիլի պէս կախ էր ու կատուի աչքերուն պէս կը փայլէր: Գեղին մէջ կապոյտ աչք չկար · մինակ Կըլկըլ Զաքարի աչքերն էին կապոյտ: Կ՚ըսէին, որ մութին մէջ կրնար տեսնել· ո՞վ գիտէ: Ֆախաթ Սուրբ Սարգըսի լեռնէն աղուընիկ մ՚որ անցնէր, մէկ անգամ նայելով, կրնար ըսեր, թէ ինչ պիչիմ աղուընիկ է՝ ո՞րձ է, թէ էգ , նաշխուն է թէ մրէզ: Էնպէս աղուընիկ խաղցնող, աշխրքի վրայ հատ մըն ալ չկար : Վայն այն կատուին, որ աղաւնետան մօտենար : Կը բռնէր, վզէն կապ մը օղակ կ՚ընէր ու ցուիքէն վար կը կախէր: Սողսողը, աղուընիկներուն մէջ ինկաւ չոռ : Էդ խուշերը խանադ խանադի վրայ թափեցան : Առտու մըն ալ ելանք, որ Կըլկըլ Զաքարը աղաւնետան տանիքէն իր գօտիով ինքզինք կախեր է: Հա, տես Խաչիկ, աղուընիկ խաղցնողին վախճանը էդպէս է: Էս բաները կը պատմեմ քեզի, որ լաւ հասկնաս , վազ դաս սէվտայէն: Մանոյին ույմիշ մ՚ըլլիր· էն նէ մէր պապ ունի , նէ կնիկ: Ֆախադ դուն հէմ ծնողք ունիս , հէմ կնիկ :Էսօրս Թորիկ Օվանին տունը խանէտէն, արօրով, ու մէծկակ ախոռով տուն է : Էհ, որ չաշխատինք, որ տեղէն էս քառսուն փեթակ մեղուները , էս ամբարներով ու փեթակներով ցորենը, ո՞ր տեղէն էս նախըր մի տաւարը: Ես իլէն մէրդ ըխդիարցեր ենք: Մենք էսօր կանք, վաղը չկանք : Էս տունը դարձնողը դուք պիտ ըլլիք , ես վաղը ափ մը հող կ՚ըլլիմ, [illegible] կ՚ուզեմ որ Թորիկ Օվանին տունը [illegible] ւելի չէննայ, երկու աղբըրներդ սէր [illegible] րով ապրէք, ձեր պապերուն պէս [illegible] աշխատանքին նուիրուիք: Էհ, էս [illegible] մը, որ բռնես աղուընիկ , որ [illegible] Մանոյին հետ ընկեր որ ըլլիս, [illegible] Սարգիսին հետ խելք խելքի, կռնակ [illegible] նակի որ չտաս, էս տունը էսպէս [illegible] մնար, Խաչիկ: Օր մը էս տան ճրագ[illegible] մարի, աղային հողը կ՚երթայ ձեռք[illegible] նուս· այն ատեն վայ իմ գլխին , [illegible] դերեզմանին :

Թառնոցին հաւերը կրկռացին [illegible] կարծ: Փողոցէն շուն մը անհանգիստ [illegible] թեւ ոռնուկ մը ձգեց ու լռեց : [illegible] լռութեան մէջէն անծանօթ հոսանք [illegible] էր, որ անցաւ յանկարծ: Քիչ վեր[illegible] թառնոցին կարմիր աքաղաղն էր, [illegible] ձայնը կը ձգէր :

Թորիկ Օվան աչքը երկնքի երեք [illegible] ղերուն, Թէրէզիին նետեց· կէս գիշ[illegible] ու տակաւին նոր կը վերջացնէր իր [illegible] բատները :

— Խաչիկ, եավրուս, կը ձգես էդ [illegible] բազդ ու խզարդ : Վաղը բահը կ՚[illegible] ու կ՚երթըս էդ կարմուրճի թարլին [illegible] կերը կը հանես : Էսօր տեսայ՝ [illegible] թարլան փորփոր են ըրեր :

ՀԱՄԱ[illegible]

(6 Շար·)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ԲԱՅՕԹԵԱՅ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

—o—

— Հայ ժողովուրդի կազմութեան ա – ռաջին օրերէն անցած է աւելի քան երեք հազար տարի եւ անոր պատմութեան ա – մէնէն յատկանշական երեւոյթը, իմ կարծիքովս, անոր մշակութային ստեղ – ծագործութիւնն է: Աշդարեւ հայ մշա – կոյթը առաջին օրէն իսկ սերտ կապ ու – նեցած է հին – արեւելեան, հելլենական կամ յունա – հռոմէական, բիւզանդա – կան, արաբական, իրանական եւ եւրո – պական քաղաքակրթութիւններուն հետ, չատ բան առնելով անոնցմէ, բայց միեւ – նոյն ատեն չատ բան տալով մարդկային մշակոյթի գանձարանին :

Այս խօսքերը կը պատկանին հնագէտ փրոֆ. Բարդէն Առաքելեանի՝ Հայաստա – նի Գիտութիւններու ակադեմիայի հնա – գիտութեան եւ ազգագրութեան ճիւղի անօրէնը :

Խօսելով հնագիտական աշխատանքնե – րու մասին, փրոֆէսէօրը կ'աւելցնէ .— Շատ բան կերտած է Հայը՝ իր երկիրը զարձնելով բայօթեայ թանգարան մը : Արմաւիր, Արտաշատ, հին Վաղարշա – պատ, Դուին, Երեւան, Գառնի, Զը – ւարթնոց զրեթէ կը դտնուին կողք – կող – քի: Զարմանալի է, քիչ երկիրներ կան, ուր այսքան քիչ եւ փոքր տարածութեան վրայ կը հանդիպինք այսքան հին քա – ղաքներու եւ յուշարձաններու: Հայաս – տան իր հողին տակ կը պահէ անցեալի պատմութեան վերաբերեալ այնպիսի կո – թողներ, որոնք մեծ արժէք կը ներկայա – ցնեն մարդկութեան տիեզերական պատ – մութեան համար :

Հայաստան բայօթեայ թանգարան մըն է, մէկը այն եզակի թանգարաններէն, ուր կարելի է տեսնել մարդկութեան ար – շալոյսէն մինչեւ մեր օրերը երկարող բո – լոր դարաշրջաններուն նիւթական մշա – կոյթի ամէն տեսակ արժէքաւոր նմոյշ – ներ :

Այս խօսքերուն հեղինակը մէկն է Հա – յաստանի այն հնագէտներէն, որոնք մեծ վաստակ ունին այդ թանգարանին կարե – ւոր բաժինները ներկայ եւ ապագայ սե – րունդներուն ներկայացնելու գործին մէջ:

Իրրեւ գիտնական Բ. Առաքելեան դա – տարակուած է Երեւանի հայագիտական միջավայրին մէջ, երբ դեռ կենդանի է – ին ատոդ սերունդին մեր ականատես հա – յագէտները: Ուղղակի կամ անուղղակի աշակերտած է Հ. Աճառեանի, Յ. Մա – նանդեանի, Մ. Աբեղեանի, Յ. Օրբէլիի, Գր. Ղափանցեանի եւ քանի մը ուրիշնե – րու :

Փրոֆէսէօրին գիտական հետաքրքրու – թիւններուն բնագաւառը կը հանդիսանայ հին եւ միջնադարեան Հայաստանի պատ – մութիւնը : Հայագիտութեան մէջ արժէ – քաւոր նպաստ մըն է անոր «Հայկական պատկերաքանդակները Դ. – Է. դարե – րում» դործը :

1949ին իր ղեկավարութեամբ սկսան Գառնիի պեղումները, որուն չնորհիւ փաստօրէն հիմը դրուեցաւ Հայաստանի հելլենական չրջանի հնագիտական ու – սումնասիրութեան դործին : Այդ պե – ղումներուն չնորհիւ յայտնի դարձաւ ամ – րոցին պաշտպանողական դրութիւնը, յայտնաբերուեցան արքայական ամրա – յին պալատական չէնքերուն աւերակնե – րը, որոնց չարքին՝ խճանկար յատակ ու – նեցող բաղնիքը : Ամրոցին եւ անկէ դուրս դտնուող դամբարաններուն մէջ յայտնա – բերուեցան առաջին դարերու արժէքաւոր յուչարձաններ՝ բարձրարուեստ ապակե – ղէն, խեցեղէն, մետաղէ իրեր, զարդեր եւայլն: Իսկ բոլորովին վերջերս դտնուե – ցաւ մարմարէ արձան մը, որ իր տեսա – կին մէջ առաջինն է :

Անցեալ տարի Գառնիի մէջ դտնուեցաւ նաեւ վիչապաքար մը, որուն վրայ կայ ուրարտայի Արգիչտի թագաւորին (եօթ – ներորդ դարու առաջին կէսը, Ք. Ա.) արձանագրութիւնը ու այս ձեւով կը լուծուէր վիչապաքարերու առեղծման մասին եղած վէճը : Վիչապաքարերը նախաուրարտական են, թերեւս ալ աւելի հին:

Հայաստանի ընկերային յարաբերու – թիւններու պատմութեան ուսումնասի – րութեան դիծով Բ. Առաքելեանի բաղ – մամեայ աշխատանքին արդիւնքները ամ – փոփուեցան անոր «Քաղաքները եւ ար – հեստները Հայաստանում Թ. – ԺԹ. դա – րերում» ընդարձակ աշխատութեան մէջ, որուն առաջին հատորը լոյս տեսած է 1958ին, իսկ երկրորդը լոյս կը տեսնէ մօտերս :

Այս աշխատութեան մէջ հմուտ հնա – դէտը եւ պատմաբանը կը ներկայացնէ զարդացած աւատապետութեան չրջանի հայկական քաղաքներու ներքին կեանքը, ընկերային յարաբերութիւնները, ար – հեստները եւ այլ կարեւոր հարցեր: Հա – յոց պատմութեան ընձեռած նիւթերուն հիման վրայ հեղինակը կը լուսաբանէ միջնադարեան քաղաքին պատկերը, որ ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ ամբողջ Մերձ. Արեւելքի պատմութեան կարեւոր խնդիրներէն մէկն է :

Փրոֆէսէօրին դլխաւորութեամբ անց – եալ տարի սկսան եւ այսուհետեւ պիտի չարունակուին Արմաւիրի պեղումները : Առանց չնորհիւ աւելի պարզ պիտի դառ – նայ Ուրարտուի անկումէն ետք հայ պե – տականութեան առեղծման եւ վաղ հայ – կական մշակոյթի կազմաւորման ժամա – նակաշրջանին (Զ. – Ա. դար Ք. Ա.) պատկերը: Դժբախտաբար, ցարդ լաւ չէ ուսումնասիրուած այս ժամանակաշրջա – նի պատմութիւնը :

«Երեւան» 21/2 Հ. Ծ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Թ. ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անառանի ճարտարապետին ծննդե – եան հարիւրամեակը արժանավայել չու – քով տօնելու համար կազմուած է յոբե – լենական յանձնախումբ մը՝ բաղկացած ծանօթ արուեստագէտներէ, հնագէտնե – րէ եւ ճարտարապետներէ :

Թորոս Թորամանեան հիմնադիրը եղած է հայկական ճարտարապետութեան դի – տական ուսումնասիրութեան: Ծնած էր մէկ դար առաջ, Մարտ 30ին:

« ՄԱՐԴԸ ԱՓԻ ՄԷՋ »

Պարոյր Սեւակի վերոյիչեալ դործը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած է Հայաստանի մէջ: Գիրքը ընդհանուր քըն – նութեան առարկայ դարձած է: Գրակա – նագէտներուն մեծ մասը անվիճելի նուա – ճում մը կը նկատեն այս դործը, հայ դը – րականութեան համար :

Գուրգէն Մահարիի տեսակէտը, դրա – խոսականի մը չրջագիծին մէջ արտա – յայտուած, ներկայացուցած էինք այս սիւնակներուն մէջ (տես Յառաջ փետր. 12 – 16):

ՆՈՑՆ ՅԱՆԿԵՐԳԸ

« Աչխատաւորների ինտերնացիոնալ դաստիարակութիւնը » խորագրեալ խըմ – բագրականի մը մէջ, «Սով. Հայաստան» բացատրելէ ետք կուսակցութեան վերին մարմնին տեսակէտը եւ դիտել տալէ ետք, թէ Մեսրոպ Մաչտոցի ծննդեան 1600ամեակը, Սայաթ – Նովայի ծննդե – եան 250ամեակը, ինչպէս նաեւ այլ թը – ւականներ յիչատակուեցան «միջազդա – յին», «եղբայրական» հիմունքներով ու, յայտարարելէ ետք, թէ «մեր երկրում վերացուած է նացիոնալիստական դաղա – փարախօսութեան սոցիալական հիմքը », այնուամենայնիւ ցաւով դիտել կուտայ, թէ «նրա (ազդայնականութեան) մնա – ցուկները դեռեւս իրենց զդալ են տալիս տեղայնութեան, ազդային բացառիկու – թեան ու անապարծութեան, անցեալի ի – տէալականացման դրսեւորումների մէջ, որոնց դէմ անհրաժեշտ է անհաշտ պայ – քար մղել »:

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԳԵՀՈՆԸ

Հայաստան ունեցաւ իր առաջին երդե – հոնը : Աշդարեւ, երդահաններու ակում – բին մէջ զետեղուած է Զեխոսլովաքիայէն ապսպրուած եւ չեխ մասնագէտներու կողմէ զետեղուած երդեհոն մը, որուն « բացումը » կատարուած է վերջերս : Առաջին առթիւ երդեհոնի ընկերակցու – թեամբ երգած է Գոհար Գասպարեան :

ԼՈՆՏՈՆԻ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ «ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԱՄԻՍ»Ի ԲԱՑՈՒՄԸ

Լոնտոնի մէջ փետրուար 25ին տեղի ունեցած է Օմար Խայեամ ճաչարանի «Ե – գիպտական Ամիս»ի հանդիսաւոր բա – ցումը, որուն ներկայ դտնուած են բազ – մաթիւ հիւրեր : Այս առթիւ Լոնտոնի « Տէյլի Թելեկրաֆ »ը նոյն օրը Օմար Խայեամի տէր եւ տնօրէն Ն. Թարաեանի մասին հրատարակած է հետեւեալ դրու – թիւնը :

Պ. Նիկողոս Թարայեան, որ քառա – սուներեք տարեկան է, ծրագիրը մը մչա – կած է, որով կը յուսայ այս տարի հա – րիւր հազար անգլիացի դբօսաչրջիկները տանիլ Եդիպտոս, օդային ճամբով՝ տասնըհինդ օրերու պտոյտի համար : Այս ամբողջը պիտի արժէ նուազ քան սո – վորական երթուդարձի տոմսի դինին կէ – սը : Եւ Պ. Թարայեան արդէն իսկ դի – մադրաւած է օրինական այն դժուարու – թիւնները, որոնք բնականոն պայմաններ – րու տակ անհնար պիտի դարձնէին նման ծրագրի մը դործադրութիւնը :

Պ. Թարայեանի յաջողութիւնը երկկ պաչտօնապէս վաւերացուեցաւ Միջազ – դային Օդային Հաղորդակցութեանց Ըն – կերութեան կողմէ Լոնտոնի մէջ :

Նախատեսուած ծրագրով, 59 ոսկիի վճարումի դիմաց, դբօսաչրջիկը յատուկ օդանաւով Եդիպտոս պիտի երթայ եւ տասնըհինդ օր պիտի մնայ Պ. Թարայեանին պատկանող պանդոկներէն մէկուն մէջ: Ամէնէն աժան պայմաններու տակ ճամբորդող դբօսաչրջիկ մը առնուազն հարիւր ոսկի պիտի ծախսէր նման այցի մը, առանց տրամադրուած յարմարու – թիւններուն :

Պ. Թարայեանի ծրագիրը, որուն իր համամտութիւնը տուած է ԱՄՀի կառա – վարութիւնը, կը նախատեսէ դբօսաչրջիկները Եդիպտոս տանիլ յատուկ օդա – նաւով : Այս մասին կարգադրութիւն ե – դած է Միջ. Օդային Հաղորդակցու – թեանց Ընկ. հետ : Այս յատուկ օդանա – ւերու համար անհրաժեչտ ծախսը ամբող – ջութեամբ Պ. Թարայեանի կողմէ պիտի վճարուի :

Զբօսաչրջիկները պիտի ճամբորդեն իր – րեւ հիւր եւ միայն տեղական ծախքեր պիտի ունենան :

Միջ. Օդային Հաղորդակցութեանց Ըն – կերութեան մէկ պաչտօնակատարը յայտ – նեց, որ եթէ դբօսաչրջիկները ըլլային ի – րենց ճամբու ծախքը վճարողները, ան – հնար պիտի ըլլար Պ. Թարայեանի ծրա – դիրը : Սակայն, դիտել տուաւ պաչտօ – նակատարը, որովհետեւ դբօսաչրջիկնե – րը իրրեւ հիւր կը ճամբորդեն Պ. Թա – րայեան «անհնար»ը դարձուցած է հնա – րաւոր : Իսկ Թարայեան կը հաղորդէ, թէ եդիպտական կառավարութիւնը նիւթա – կան աջակցութիւն չորամադրելով, այ – նուամենայնիւ ամէն կերպ պիտի դոր – ծակցի ծրագրի դործադրութեան :

X.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ (51)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՆՔԻ ԲԱԿՈՒՄ

—o—

Թոնիրներէն վառէլքի ժամանակն էր : Թարմ լոչի բուրմունքը բռնել էր չրջա – պատը: Զաուուրները կերակուրն էին տանում դաչտում աչխատողներին :

Խոդեդանը, ոչխարը դդուչութեամբ վարելով, անցաւ այդ հին ու հռչակաւոր չէնի միջով :

Շատ չուտով նա հասաւ Բուլանուխի չրջանը՝ հին Հայաստանի Հարք դաւառը: Նա մօտեցաւ մի դիւղի, որ Շերուան – չէխ էր կոչւում, եւ որը մի զարմանալի տեսարանով դրաւեց իր ուչադրութիւնը : Գիւղը չինուած էր մի հարթ սարալանջի վրայ: Այդտեղից երեւում էին մի կող – մից Չեռնակայ սարը, միւս կողմից՝ Բլիջանն ու Սիփանը :

Շերուանչէխի առջեւով հոսում էր ա – րեւելեան Բինդէօլը, որն իր սկիզբն առ – նելով Բիւրակնի աղբիւրներից, այդ դիւ – ղի տակով դնում – թափւում էր Մուրադ դետի՝ Բրածանու մէջ: Տներից մէկի պա – տըչգամբում, որ կախուած էր Բինդէօ – լի վրայ, կանդնած լիլիկ էր մանում մի տարեց կին: Նրա դլխի, ուսերի, մէջքի վրայ թառել էին բազմաթիւ ճնճղուկ – ներ: Ուղեւորին տեսնելով նա մտաւ թոն – րատուն եւ մի քանի լոչ վերցնելով ու – ղարկեց նրան :

— Ո՞ւր ես դնում, լաւ — հետաքրը – քրուեց պառաւը :

— Գնում եմ դելխեղդ չներ բերելու :

— Ո՞ւմ մօտ :

— Զաչան բէկի :

— Լաւ չներ ունի: Կուչտիանի ճամբէն էդ է, — ձեռնացոյց արաւ պառաւը դէ – պի արեւելք :

— Իսկ դու ո՞վ ես, նանէ, — հարցրեց Աստուրը : — Երեւի զարիբութեան մէջ մարդ ունե՞ս :

— Որդիս ֆիդայի է, լաւ :

— Անունն ի՞նչ է :

— Զուլումաթ Սմբատ: Նրա հօր դլ – խին օսմանցիք երկաթէ վառուած թաս դրեցին: Սերոբ Աղբիւրի եւ Գէորդ Զա – վուչի ընկերն էր :

— Ես քու որդուն տեսել եմ, նանէ, — ձեռնափայտին յենուելով ասաց Խոդե – դանը :

— Ո՞րտեղ :

— Թարդմանչաց վանքում, սրանից մօտ երկու տարի առաջ :

— Գոմաց Մելիքին էլ տեսա՞ր :

— Երկուսին էլ տեսայ, իրար կողքի նստած :

— Երանի աչքերիդ, լաւ, — հառաչեց ծեր կինը, աչքերը սրբելով :

Երբ նա իր տեղը վերադարձաւ, ճնճ – ղուկները ետ եկան եւ լցուեցին նրա դո – դը, թառեցին նրա ուսերին : Այդ տեսա – րանն այնքան դրաւիչ էր, որ Խոդեդանը ստէպ – ստէպ ետ էր դառնում ստուդե – լու՝ ճնճղուկները դնացի՞ն, թէ՞ մնացին թառած պառաւի վրայ :

Կուչտիան կոչուող քրդական դիւղը, դէպի ուր դիմում էր լեռնական հովիւը, չինուած էր Սեւ եւ կարմիր սալաքարե – րի միջեւ, մի ապառաժոտ եւ անդնդա – խոր կիրճում : Այդտեղ եւ նրա հարեւան դիւղերում ապրում էին չատ դարեր ա – ռաջ բռնութեամբ մահմետականութիւն ընդունած Հայեր : Այդ ամբողջ դիւղը, որն ունէր մօտ հարիւր յիսուն տուն, պատկանում էր քուրդ ցեղապետ Զաչան բէկին :

Ցեղապետի քէօչկը բարձրանում էր մի քարաժայռի վրայ, յիչեցնելով հին ամ – րոցներից մէկը: Տունը չինուած էր ամ – բողջապէս սպիտակ քարից եւ երեք կող – մից չրաչպատուած էր անանցանելի ժայ – ռերով: Առաջամասը, որ նայում էր թէ – քութեամբ իջնող հարթութեան վրայ, եղերուած էր սալաքարէ հնամաչ պա – րսպով, որի մէջտեղը դռնակ կար :

Աստուրը ձեռքի մահակով երեք ան – դամ զարկեց թակը : Շատ չանցած՝ եր – կաթէ փոքրիկ դարբասը բացուեց, եւ չեմքին երեւաց սպիտակ քոլոզով մի քուրդ, դաչոյնը կողքին կապած: Երբ սպասաւորը իմացաւ, որ եկուորը հովիւ է եւ իր տիրոջն է ուղում տեսնել, նրան ներս հրաւիրեց :

Ոչխարներին թողնելով պարսպից դուրս, Խոդեդանը մտաւ մի քառակուսի բակ, որի մէջտեղը տերեւախիտ ընկու – ղենի կար : Ընկուղենում մօտից բխում էր մի սառնորակ աղբիւր : Աղբիւրի մօտ, նախչուն խալիչայի վրայ, թաւչեայ փափուկ բարձերին թիկն տուած, հանդ – չում էր ծերունի բէկը: Նրա քոլոզի չուրջը հիւսուած էին տարբեր գոյնի փունչներ, որոնց ծոպերը երկարում էին մինչեւ ուսերը : Կրկնակ արխալուղների վրայ նա հագել էր ոսկեզոյն կլապատո – նով եղերուած կապտաւուն չուխայ :

Ցեղապետի ալ ձեռքի բոլոր մատները եւ ձախ ձեռքի ցուցամատը զուդուած էին արծաթեայ եւ ոսկեայ մատանինե – րով: Գօտուց քարշ ընկած ոսկեպատեան խենչարը հանդչում էր ճաւուր ոտնա – մանների վրայ: Բարձերից մէկին ընկած էր նրա զեղաքանդակ ծխատուփը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Բարթող Մինասեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Տէչօ Կոլակացօֆ (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Ալիքսան Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ռոպէր Ֆօվ և զաւակը՝ Սթեֆան, Վահրամ Մինասեան, Արա եւ Սիլվա Մարտիրոսեան, Յ. Պալեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մինասեան (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Ե. Նազարեան եւ զաւակները (Հայաստան), Պ. Սերովբէ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ա-րամ Մինասեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Ս. Պալեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յ. Պալեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մերկեր Մինասեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Պ. Մկրտիչ Թագըլճեան (Պուլկարիա), ինչպէս նաեւ Յակոբեան, Քխեան եւ Թագըլճեան ընտանիքները եւ համայն պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Մարտ 7ին, 78 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ (Մարտ 14) ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանեէօ. Քոմիւնալի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Պօղոս Իշխանեան եւ զաւակը՝ Աշոտ Իշխանեան, Այրի Տիկին Նունիկ Ալէքեան կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ զաւկին՝

ՍՈՖԻԿ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԿՈՉՈՒՆՔ

Ֆ. Կ. Խաչի 19րդ Պատգմ. ժողովը կ'աւարտի այս Կիրակի իրիկուն հացկերոյթով մը որուն կրնան մասնակցիլ փափաքողները, ծախքերու մասնակցութեամբ (համեստ ճաշացուցակով) :

Ճաշը տեղի կ'ունենայ ժամը 20ին, 3 Ռիւ Ռուժըմոն, ճաշարան «ԿԱՎՌՕՇ», (Մեթրօ Մոնմարթր) :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ՝ Արտաւազդ Եպիսկ. : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30, պատարագ՝ ժամը 10·30ին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մարի Տէր – Գալուստեանէ քսան Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Աննիկ Քաֆէթիի (ծնեալ Մանուկեան) մահուան առթիւ :

1964, ՄԱՐՏ 6ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Նկարներու ցուցահանդէսներ

ԱՐՄԻՍ Ի

(ՎԵՐ. Ա. ՄԻՍԻՐԵԱՆ)

Կազմակերպուած գեղարուեստասէր Միութեան կողմէն :

Երեք երկիրներու մէջ

ՊԷՅՐՈՒԹ — (Լիբանան), ՀԱ-ԼԷՊ — (Սուրիա), ԵՐԵՒԱՆ —(Հայաստան) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84 :

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկայանէն պիտի սփռուի Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը զոր պիտի մատուցանէ,

ՅԱԿՈԲ Թ. Ծ. Վ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի ղեկավարէ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեան : Օրուան քարոզը պիտի խօսի Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ունենալով, «Ինչ կ'ըսեն շարականները Եկեղեցւոյ մասին» :

ՓԵՏՐ. 18 ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան տօնակատարութիւն կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30-ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահը :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ :

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, նուագ, ու հայկական պարեր, մասնակցութեամբ Լիոնի եւ շրջակայքի Նոր Սերունդներուն :

Յայտագրէն վերջ խրախճանք մինչեւ ուշ գիշեր :

Հաճելի մթնոլորտ, առատ կեր ու խում, մատչելի գիներ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 15 Մարտ, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, ի նպաստ Սէն թ'Հիլէռ տիւ Թուվէի ուսանող. բուժարանին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ՝ ԺԱՆ ՌՈՇԻ եւ նախագահութեամբ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

Կը մասնակցին՝ Ֆրանսա, Ափրիկէ (Սեւամորթ), Հայերը, Պրազիլ, Քամըրուն, Յունաստան, Հունգարիա, Իսրայէլ, Լիթուանիա, Լեհաստան, Ռումանիա եւ Ուկրայնիա :

Այս միջազգային փառատօնին համար մասնաւորաբար հեռուէն կուգան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերելու՝

Ռիշառ Սաքսօն, Եաունտէէն, սեւամորթ ծանօթ պարողը :

«Լուս Ֆատէթունս» որ կը ներկայացնէ Ֆրանսան, Լանտ նահանգի պարերը, գալով Սուսթօնէն :

Սեւամորթներու համբաւաւոր պալէն, Պիսէքի եւ Ֆօնհի ղեկավարութեան տակ :

Պրազիլիա Շօ ծանօթ պարախումբը կը ներկայացնէ՝ Բարեկենդանը Ռիոյի մէջ :

Ինչպէս նաեւ Սօսի պարախումբը որ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի, բոլորովին նոր պարերով :

Խճողումի տեղի չտալու համար այժմէն ապահովել տոմսերը, դիմելով Սորպոնի դռնապաններուն :

Գիներն են՝ 6, 5, 3, 2 ֆրանք :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ծանօթ Աւետարանիչ Էօժէն Պուայէ եւ իր երգիչ եղբայրը Ժէրալտ Պուայէ, որոնք այս օրերուն Մարսէյլ կը գտնուին, պիտի առաջնորդեն երկու հրապարակային ժողովներ՝ յատկապէս կազմակերպուած Մարսէյլի Հայ գաղութին համար : Այս ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի Մարտ 15ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, 15 Ռիւ Կրինեանի Տաճարին մէջ :

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ազգ. Միութեան Կրթ. նախաձեռնութեամբ, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ :

Ա. Մաս.— «Մեծն Տիգրան Բ. եւ իր յաջորդները», կ'ունկնդրուի սալերու միջոցաւ նաեւ մէջընդմէջ Հայաստանեան երգեր : Ամփոփում՝ նախաքրիստոնէական շրջանի Հայոց պատմութեան, Թըրագօշի կողմէ :

Բ. Մաս.— «Ազգային Տունն ու հայ երիտասարդութիւնը» :

Կը խօսի ուսուցիչ Թրագօշ :

Մտքերու փոխանակութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հար. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան :

Մասնակցութեամբ շրջաններու բոլոր խումբերուն

Շաբաթ, Մարտ 14, ժամը 21ին, Վերտի թատերասրահը

Յայտագիր.— Ա. Մաս.— Շրջ. վարչութեան խօսքը՝ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Պտոյտ հայ մշակոյթի անդաստանէն ներս, ուր կը տողանցեն մեր մտքի ու յեղափութեան նուիրեալները :

Բ. մաս.— Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

(Պատմական թատերգութիւն)

Բեմադրութեամբ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն :

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը Շրջ. վարչութենէն ու տեղական խումբերու վարչութիւններէն :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի «Մուրատ» խումբին կողմէ :
Շաբաթ, 14 Մարտ, 1964, ժամը ճիշդ 20·45,

THEATRE PAUL FARALICQ 21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e)
Métro : République

Կը ներկայացուի Եր. Օտեանի

ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Պալըգճեանի :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԵՐԳԵՐՈՒ ԵՒ ՊԱՐԵՐՈՒ

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

PALAIS DE LA MUTUALITE
24, Rue Saint-Victor
Métro : Maubert-Mutualité

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Պերնար Տէտէճեանի

ԱՐՄԵՆԻԱ

Խումբը

ՍՕՍԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի :

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏ վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Գէորգ Եանպէկեանի :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ Կարեւոր օակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերու բոլոր հին եւ նոր ընկերները :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, այս Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՄՈՒՐԱՏ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներեայացուցիչները :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-66
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
14
ՄԱՐՏ
SAMEDI
14 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9960

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 9960

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒՐԻԱ

Ակադեմական Թաք Շասթընէ չարու – նակելով իր ճամբորդութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, Լիբանանէն անցած է Սուրիա :

Մինչ Լիբանան ֆրանսական նահանգի մը տարածութիւնն ունի, Սուրիա ֆրանսայի զրեթէ մէկ երրորդին կը հաւասարի : Բնակչութեան թիւն է չորսուկէս միլիոն, մեծամասնութեամբ իսլամ, սիննի եւ չիի :

Հին պատմական անցեալ ունի Սուրիա, որ երրորդ դարուն պատուար պէտութիւն մը կը կազմէր հռոմէական եւ պասանեան կայսրութեանց միջեւ : Այդ չրջանէն իրրեւ յիշատակ կը մնան փալմիրի աւերակները :

Սուրիա Արաբներու տիրապետութեան տակ մտաւ 638ին : Էմմէվի խալիֆաները իրենց մայրաքաղաքը դարձուցին Դամասկոսը, ամբողջ մէկ դար : Ցետոյ Եգիպտոսի խաչակիրները : Իսլամական եւ քրիստոնէական բազմաթիւ յիշատակարաններ ցարդ կանգուն կը մնան :

Քրիստոնեայ խաչակիրներէն չատեր Եւրոպա չվերադարձան : Տեղացիներուն հետ ամուսնացան, ի վերջոյ ձուլուեցան : Սուրիացիք իսլամական աւանդութեանց լաւագոյն պահապանները կը նկատեն իրենք զիրենք եւ հպարտ են, որ Քուրանին լեզուն անաղարտ պահած են :

Գերազանցօրէն երկրագործական երկիր է Սուրիա, սակայն արտադրութիւնը տակաւ կ. ելեւմուտքը բաց ունի եւ աղգային դրամը իր գնման կարողութիւնը կը պահէ չնորհիւ խիստ հակակշիռի : Դժուար կառավարուող ժողովուրդ են Սուրիացիք, բաժնուած զանազան հատուածներու, խիստ անհատապաշտ, ճկուն ու վիճող : Ֆրանսական հոգատարութեան տակ մեծ ազդեցութիւն ունեցան ի վեր պետական հարկային համակարգի, ինչպէս նաեւ դատարաններուն մէջ : Դպրոցները կը ներկայացնէ սեղմ, ամփոփ տողերու մէջ եւ կը չանայ ըլլալ անկողմնակալ, ինչ որ պզտիկ առաւելութիւն մը չէ մեր օրերու պետական եւ հանրային գործիչներուն համար :

Խօսելով քաղաքական կացութեան մասին, Ֆրանսացի ակադեմականը կը յիշէ որ 1958ին Սուրիա Եգիպտոսի հետ կազմեց Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը, սակայն 1961ին զատուեցաւ անկէ : Իսկ 1963էն ի վեր կը կառավարուի պինարական խմբակի մը կողմէ, որ կը կոթնի Պաաս կուսակցութեան : Այս վերջինը անհաշտ աղգայնականութեան հետեւամանակ ընկերային յառաջդիմական ձգտումներ կը ցուցաբերէ : Թունդ ծայրայեղ տարրերը դուրս ձգուած են կառավարութենէն, սակայն ամէն վայրկեան քաղաքական տակնուվրայութիւն կրնան ծագիլ :

Խորհրդի պետութեան դէմ աւելորդ քիւնը ընդհանուր է բոլոր հատուածներուն համար ալ : Վերին Ծորդանանի ջուրերուն օգտագործումը աւելի սրած է աելութիւնը, սակայն գինադադարը խզելու եւ դէնքի դիմելու մասին ոմանց խօսած ռազմաչունչ ճառերը անհետեւանք ձգուած են :

Ինչ օտար ազդեցութիւններ կան Սուրիոյ մէջ : 1944ին Անգլիացիք յաջողեցան դուրսեւ Ֆրանսացիներու թափուր ձգած դիրքերը : Այժմ վերցած է անգլիական ազդեցութիւնը : Ամերիկացիք լաւ աչքով չեն դիտուիր : Խորհրդային Միութիւնը կը չարունակէ իր քարոզչութիւնը եւ համակրութիւններ կը չահի :

Սակայն ամէնէն աւելի Ֆրանսական ազդեցութիւնն է որ վերսին կը ծաւալի Սուրիոյ մէջ : Սուէզի դէպքէն ի վեր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՓԱՌԱՀԵՂ ՑՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի արեւը չէր կրնար փոխել առաջ – բողջ ժողովուրդի մը ցաւն ու վիշտը խինդ ու ժպիտի : Երկիւղած բազմութիւն մը իր վերջին հանգրուանին կ'առաջնոր – դէր իր թագաւորը որ եղած էր հայր մը իրեն համար : Թափօրին մաս կը կազմէին 9 թագաւոր, երկու թագուհի, պետական ղեկավարներ, իշխաններ, նախարարներ : Աթէնքի Մայր Տաճարին մէջ, առաջին կարգին տեղ զրաւած են .— Գերպ. Մակարիոս , նախագահներ՝ Թրումըն եւ Լիւպքը, իշխան Ֆիլիփ որ Անգլիոյ թագուհին կը ներկայացնէ, Մոնաքոյի իշխանը՝ Ռենիէ : Դանիոյ, Նորվեկիոյ, Շուէտի թագաւորները, Պելժիոյ Պոտուէն թագաւորը եւ երկու կիներ՝ Ժիւլիանա թագուհին եւ Տիկին Ճոնսըն : Ֆրանսան կը ներկայացնէր՝ Արտաքին Նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ : Կան նաեւ նախկին թագաւորներ՝ Միչէլ (Ռումանիա), Ումպերթօ (Իտալիա), Պարկէ (Իսպանիա) : Նկատի առնուած է որ Թուրքիա ոչ մէկ ներկայացուցիչ ղրկած է : Փոքր միջադէպ մըն ալ պատահած է երբ թագաւորին դագաղը Թաթոյի պալատը կը փոխադրուէր թագուհւոյ համար, ժողովուրդը պահ մը մոռցած է թագաւորը եւ ծափահարած Մակարիոս Ա.ը : Յունաստանի արքունիքը վեց ամիս սուգ հռչակած է, բայց կ'ըսուի թէ նոր թագաւորը պիտի ամուսնանայ Դանիոյ իշխանուհիին հետ, Մարիոն :

Յունաց ողբացեալ արքային յիշատակին հոգեհանդիսաններ մատուցուած են Փարիզի յոյն ուղղափառ եկեղեցին, ուր ներկայ եղած են նախագահ տը Կոլ եւ Հանրապետութեան բ. անձնաւորութիւններ՝ նը՛ կասթոն Մոներվիլ, Մոսկուա եւ այլուր :

ԿԻՊՐՈՍ

Կիպրոսի կացութիւնը միշտ խախուտ է : Մինչ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը քիչ մը հանդստացած է, դրամ եւ մարդ զըրտած ըլլալով կիպրոս ղրկուելիք միջազգային ուժին համար, Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ յոյները կը չարունակուին : Ու. Թան, արդարեւ, կրցաւ Ուոչինկթընի եւ Լոնտոնի նիւթական օժանդակութիւնը ձեռք ձգել ծախքերուն կէսը ապահովելու համար : Բրիտանական կառավարութիւնը յայտնած է թէ տրամադիր է մէկ միլիոն տոլար տալու, ցարդ վճարած դումարներէն զատ :

Թրքական մայրաքաղաքին մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան : Թուրքերը, մէջն ըլլալով մամուլը անպատճան կ'ուզեն դինեալ ուժով միջամտել : Այս իմաստով ցոյցեր կատարուած են նաեւ Պոլիս : Ցուցարարները երիտասարդ ուսանողներ, կ'ուզեն ամէն դին դինեալ միջամտութիւն մը : Ինչօնիւ մամուլի ասուլիս մը տուած է Զանգայայի պարտէզին մէջ եւ յայտնած թէ ամէն ինչ կրնայ պատահիլ, բայց չեն կրնար ըսել թէ ի՞նչ միջոցներու պիտի դիմեն :

Նիկոսիոյ մէջ, հանդարտութիւնը որ կը տիրէ համեմատական է : Մակարիոս Ա.ի ներկայացուցիչները Քիմիայի մէջ կը բանակցին Թուրքերուն հետ դինադուլ մը ձեռք ձգելու համար : Կ'ըսուի թէ Թուրքերու յարձակում մը Նիկոսիոյ վրայ անմիջական է, թէեւ Անգլիացիք կը հերքեն որ Թուրքերը դիրք բռնած ըլլան կիպրական մայրաքաղաքին չուրջը :

×

Երկար յօդուածի մը մէջ դոր հրատարակած է Նիւ Եորք – Հերըլտ Թրիպիւն, Ուալթէր Լիփման «լուծումներ» կը գտնէ Կիպրոսի համար : Կը խօսուի փոխանակութեան մը մասին Թրակիոյ 80 հազար Յոյներուն եւ Կիպրոսի 300 հազար Թուրքերուն միջեւ : Բայց ապրելակերպի այնքան տարբերութիւն կայ որ տրամաբանական չի դտնուիր այս լուծումը : Միշա Լիփմանի համաձայն, ուրիշ ելք մըն ալ կայ Լեսպոսի կամ Հռոդոսի Յոյները փոխանակել Կիպրոսի Թուրքերուն հետ, այս պարագային Ցունաստան ընդունած կ'ըլլայ Թուրքիոյ դերիչխանութիւնը մէկ կամ միւս կղզիին վրայ : Ասոր փոխարէն Կիպրոսը իրը կ'ըլլայ եւ կ'օգտուի կղզիին հարստութիւններէն, Լիփման կը չեչտէ թէ լաւ բոլոր տեսութիւններէն ամէնէն հրապուրիչն է Թուրք փոքրամասնութեան արտազաղթը դէպի Թուրքիա «Թուրքերը պէտք է հասկնան, կ'ըսէ Ամերիկացին, որ իսլրոս երբեք քրիստական հողամաս չի կրնար ըլլալ, բայց իրականին մէջ յունական կղզի մըն է » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ եւ Մորհ. Միութիւն մշակութային եւ դիտական գործակցութեան դաչինք մը ստորագրած են :

ՄԱՐՏ 18ի համար նախատեսուած ուղեվարներու գործադուլը աւելի ծաւալ կը ստանայ : Մեթրոյի եւ հանրակառքերու սենտիքաններն ալ հրահանգ տը – ւին գործադուլի : Թղթատարը գործադուլ պիտի ընէ Մարտ 19ին եւ 20ին :

ՄԱՐՍԷԼ ՊՐԻՈՆ Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Ժան – Լուի Վօտուայէի աթոռը :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՓՐՈՖ. ԷՏԿԱՐ ՄԱՆԱՍ

Պոլսոյ մէջ, Մարտ 9ին, իր մահկա – նացուն կնքած է բազմավաստակ երա – ժըշտագէտ եւ խմբագիր Էտկար Մանաս :

Ծնած Պոլիս, 1875 Ապրիլ 12ին : 13 տարեկանին մեկնած է Իտալիա, եւ իր ուսումը կատարած Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը : Շրջանա – ւարտ ըլլալէն ետք, հետեւած է երա – ժշտական ուսումի, Պոթթացոյի ղեկա – վարութեան տակ : 1912ին սկսած է հը – րատարակել իր առաջին հեղինակութիւն – ները : Այս չրջանին ծանօթացած է կո – միտաս վարդապետի :

1948ին յօրինած է պատարագ մը որ լոյս տեսաւ Պոլիս 1961ին եւ որուն անդ – րադարձանք իր ատենին :

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 13ին, Շիշլիի հայ կաթոդիկէ եկեղեցին :

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ՝ ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

... ԵՐԲ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆ ԱԼ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ԿԸ ՅԻՇԷ ...

Քոմպա, որ փարիզեան լաւագոյն օրաթերթերէն մէկն է եթէ ոչ լաւագոյնը, շատ տեսակէտներով, Հինգշաբթի օրուան իր թիւին մէջ, կ'պրոսի առթիւ տուած լուրերուն կը կցէ շահեկան տոմսը, զոր թարգմանաբար կուտանք, ամբողջութեամբ : Հոս, ֆրանսացի լրագրողը բացառիկ ողջմտութիւն մը ցոյց կուտայ, որու յաճախ չենք հանդիպած, եւրոպական մամուլի էջերուն վրայ :

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ « ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ »

« Ծանօթ է որ Թուրքիա մտասեւեռումն ունի ձեռք ձգելու Կիպրոսի բաժան – նումը սա կամ նա միջոցաւ : Նուազ ծանօթ է որ վեց միլիոն Քիւրտեր կ'ապրին Թուրքիոյ հարաւ – արեւելեան քառորդին մէջ, ուր միայն լռելու իրաւունքը ճանչցուած է իրենց : Սեւրի դաչնագիրը 1920ին, նախատեսած էր սակայն Քիւրտիստանի ինքնավարութիւնը եւ ի հար – կին՝ անկախութիւնը : Այս դաչնագիրը, ինչպէս Լոզանի դաչնագիրը քուրջի կը – տորներ նկատուեցան, յետագային, Մուսթաֆա Քեմալի կողմէ : Այն Քիւրտերը որոնք կը յիշէին եղած խոստում – ները, ջարդուեցան :

Անկէ ի վեր, Թուրքերը կ'ուրանան քիւրտ ժողովուրդին գոյութիւնը, կամ առնուազն այդպէս կը ձեւացնեն : Թուրք թերթը՝ Միլլիէթ վերջերս հրատարակած էր Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին մէկ նախադասութիւնը կրող պաւտրոլի մը նկարը : Զօր. Կիւրսէլ կ'ըսէ .— Ահաւասիկ նախադասութիւնը թրքերէն (ՅՁՐ.— Քոմպա ֆրանսերէն տառերով հրատարակած է Թուրքերէն նախադասութիւնը) .— Սիզէ Քիւրտ տիւէնին եիւզիւնէ թիւրքիւրիւն : Թարգմանութիւնը .— «Քեզ երեսը անոնց՝ որոնք կ'ըսեն թէ Քիւրտ էք» : Զօր. Կիւրսէլ յայտարարած է նաեւ .— « Եթէ լեռնցի Թուրքերը հանդիստ չէնան, բանակը պիտի չվարանի ամբակոծել եւ ոչնչացնել իրենց քաղաքներն ու դիւղերը : Արիւնի այնպիսի լոզանք մը պիտի ըլլայ ատի – կա, որ թէ իրենք եւ թէ իրենց երկիրը մէջը պիտի ընկղմին » : Այս սիրալիր նախադասութեամբ,— զարմանալի՝ Հանրապետութեան նախագահի մը բերնին մէջ,— Զօր. Կիւրսէլ, ամէն պարագայի մէջ, կ'ընդունի Քիւրտերու գոյութիւնը, նոյնիսկ եթէ «Թուրք լեռնցի» կը մկրտէ զանոնք :

Ուրեմն ինչո՞ւ երկու չափ, երկու կշիռ : Ինչո՞ւ Անգարա ներքին ինքնավարութիւն պիտի չչնորհէ փոքրամասնութեան մը, որ Թուրք կիպրացիներէն կը տարբերի անով որ անողոք կերպով ճնշուած է : »

Այսպէս կը դրէ ֆրանսացի լրագրողը եւ մենք, այս անգամ, աւելցնելիք խօսք չունինք ... :

Une Ravissante Idiote

Ուրբաթ օր ֆրանսական չարժարուեստի երեք մեծ սրահներու մէջ (տե'ս Դ. էջ) սկսաւ ներկայացուիլ վերոյչեալ ժապաւէնը որու գլխաւոր դերակատար – ներն են՝ Պրիժիթ Պարձօ, Անթոնի Փերքինս եւ Կրեկուար Ասլան : Ֆիլմը արտադրած է Միչէլ Առատան (Գազագեան) : Բազմաթիւ այլ դերակատարներու կարդին կայ նաեւ Նուրհան Մարգարեան : Ժապաւէնին երաժշտութիւնը պատրաստած է Միչէլ Լըկրան :

Հ. ԵՂԻԱ Վ. ՓԷՉԻԿԵԱՆ

ԽՄԲ.— Լրացաւ արդէն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. քարտուղար՝ Հ. Եղիա Վ. Փէչիկեանի մահուան քառասունքը: Այսօր, քանի մը գրութիւններով, Յառաջ կ'ուզէ անգամ մը եւս յարգել յիշատակը Մխիթարեան վաստակաւոր մշակին, որ իր կեանքը սպառեց հայ գիրին եւ հայ մշակոյթին համար: Թող այս քանի մը տողերը փոխարինեն թերացումը բոլոր անոնց որոնք, Փարիզի մէջ, հարկ չտեսան որեւէ ձեւով վառ պահել ողբացեալ վարդապետին յիշատակը, ոչ խօսքով, ոչ գիրով, ոչ իսկ աղօթքով ...

×

Շանթահարիչ անակնկալ մը եղաւ Հայր Եղիայի վաղաժամ մահուան լուրը, ինծի համար: Ս. Ղազարի միաբանութեան ընտրելագոյն անդամներէն մին էր, որուն վստահուած էր Վենետիկի Մխիթարեաններու Ընդհանուր Քարտուղարի բազմահոգ եւ պատասխանատու պաշտօնը՝ մօտաւորապէս երեսուն տարիէ ի վեր:

Որեւէ տեղ, որեւէ դասակարգէ քիչեր ճանչցած եմ որ իրեն նման բացարձակ նուիրում ունենան իրենց ազգին հանդէպ: Սրտաբաց ու անկեղծ, գրեթէ միամտութեան կը հասնէր՝ ինչ որ հայասիրական էր իր մէջ: Օ՛, անտարակոյս եղած են խեղճ հոգիներ՝ որոնք չարաչար կերպով օգտագործած են իր հայասիրութիւնը, իր բարեսիրութիւնը: Սակայն, ան ատկէ բան մը չէ կորսնցուցած: Զինք օգտագործողներն են որ սքանչելի լոյսը Հայր Եղիային բարութեան, ազնըւութեան, անկեղծութեան, հայասիրութեան՝ փոխած են ափ մը մոխիրի հետ:

1929էն ի վեր անձամբ կը ճանչնայի զինք: Մեր բարեկամութիւնը իրեն հետ սերտ սրտակցութեամբ մը տարիներուն հետ աճեցաւ, հարստացնելով իմ հոգիս: Շատ ցաւեցայ, որ վերջին անգամ Հայաստան իր այցելութեան չկրցայ այնպէս մը կարգադրել՝ որ իրարու հետ ըլլայինք մեր պաշտելի հայրենիքը միասին տեսնելու համար: Իր վերադարձէն ետք, երբ ես ալ վերադարձայ Վենետիկի ճամբով, հանդիպեցանք իրարու եւ փոխանակեցինք մեր հայրենի յիշատակներու յոյզերը սրտազեղ խանդավառութեան՝ իրարու հետ:

Անբասիր եկեղեցական, անյողդող հայրենասէր, գուրգուրոտ բոլոր օգնութեան եւ օժանդակութեան կարօտ Հայերու, մանաւանդ հայ ուսանողներու համար, որոնք ափ կ'առնէին վանքին դուռը, ըստիպողական աջակցութեան համար: Բոլորի՛ն կը հաւատար, բոլորի՛ն կ'օգնէր, բոլորին համար կը վազէր բարեխօսելու, գործերնին հեշտացնելու, կարիքները բաւարարելու համար:

Զուարթախօս եւ զուարթաբարոյ, աշխատանքէ չքաշուող, սքանչելի օրինակ մըն էր բոլոր անոնց՝ որոնք այս կամ այն եկեղեցական սքեմը կը կրեն: Ինծի շատ ու շատ կը յիշեցնէր երկու ուրիշ անբասիր եկեղեցականներ, երկու ուրիշ ամենասիրելի վախճանած բարեկամներ, Երուսաղէմի ողբացեալ Մեսրոպ պատրիարք Նշանեանը եւ անմոռանալի Զարեհ Կաթողիկոսը:

Հայր Եղիան, ոգին եղաւ վանքին արուեստական ընդարձակման: Դժբախտաբար պիտի չտեսնէ իր եւ մեր ալ մեծ երազը՝ վանքը զարդարուած տեսնելու ընտիր նոր գրչագիրներու Մատենադարանով մը եւ անյետաձգելի թանգարանով մը: Եթէ ապրիմ այդ երջանիկ օրը տեսնելու համար, վստահ եմ որ անոր հոգին հոն պիտի ըլլայ՝ բոլորիս հետ, ժպտուն, խանդավառ, զուարթախօս, կենսունակ, բարութեամբ լեցուն իր կայծկլտուն աչքերով լուսաւորելով մեր տխրութիւնը, իր անսպասելի բաժանման առթիւ:

Իր անմոռանալի յիշատակը շատ ազազուն կ'ընէ տկար այս քանի մը խօսքերը: Կարելի չէ խօսքերով պատմել ու բացատրել, ցոյց տալ ու զգացնել Հայու այն մեծ հոգին՝ զոր այս մաքրակրօն Մխիթարեանը կը կրէր: Ես երբեք չեմ հանդիպած մէկու մը, որ ցաւոտ բան մը ունենար անոր մասին ըսելու: Ես երբեք չեմ հանդիպած մէկու մը՝ որուն հանդէպ ան քինախնդիր եւ վրիժառու ըլլար: Իրաւ է, կը զայրանար, եթէ երբեք մէկը ջանար մեր ազգային նուիրականութիւնները որեւէ կերպով անարգել, պղծել: Կը յիշեմ. նախքան Իսրայէլ Օրիի մասին իմ պատմա-քննական հատորիս վանքին տպարանէն հրատարակուիլը, ինծի կ'ըսէր անկեղծօրէն.

— «Յարութի՛ւն, եթէ Օրիի մասին անիրաւ բան գրած ես, արգելք պիտի ըլլամ հրատարակութեան: Օրին այսքան ատեն է մեր ազգային հերոսներէն եղած է»:

Անտիպ գործը կարդալէ ետք՝ ստիպուած էր համաձայնիլ որ գործս հրատարակուի:

Ի՛նչ վէճեր ունեցած ենք...: Վանքը կը լեցուէր իր ու իմ բամբ ձայներով: Որքա՛ն նախանձախնդրութեամբ կը պընդէր, որ վանքին գրչագիրներուն թիւը 2200էն աւելի էր ... եւ կը հասցնէր մինչեւ չորս հազարի ...:

Եւ հիմա, ոչ եւս է այս պատուական հայորդին, այս սրբակրօն եկեղեցականը, այս եղբայրասէր միաբանը, այս բարեսէր ողորմասէրը: Ոչ միայն օժտեալ եւ վաստակաւոր գրագէտ մը կը կորսընցնէ Հայութիւնը, այլեւ ընտիր հայրենասէր մը:

Այսպէս, կ'երկարի՛ շարքը այդ սըրբազան կղզիէն անդարձ մեկնող իմ թանկագին, իմ ամենասիրելի, յաւէտ ողբացեալ սրտակից բարեկամներուս. Հայր Վարդան Հացունին, Հայր Արսէն Ղազիկեանը, Հայր Սահակ Տէր-Մովսէսեանը... եւ հիմա ալ Հայր Եղիա Փէչիկեանը:

Թող ներուի յանկերգը փոխելս.

Յիշատակ հայրենասիրաց՝ օրհնութեա՛մբ եղիցի:

Յ. ՔԻԻՐՏԵԱՆ

ԴԱՄԲԱՐԱՆ

Հ. ԵՂԻԱ ՓԷՉԻԿԵԱՆԻՆ

Երթամ քեզ բերեմ Անիէն խաչքար,
Նըկարեմ վըրան Մասիս ձիւնեղէն.
Թող արձան ըլլայ սէրդ հայրենավառ
Անցնին կըռունկներ, տեսնեն հեռուէն:

Սեւանէն առնեմ անհանդարտ ալիք
Որ գայ եւ խօսի սըրտիդ հետ յաւէտ.
Դամբանիդ կանգնեմ խաչ մը ալացիկ,
Որ նայիս ժպտուն՝ արեգակին հետ:

Մահ չէ այդ, եղբայր, նինջ է խաղաղիկ.
Մանկական հանգիստ, բաբախուն սրտի.
Առնեմ պարտէզէն վարդեր գեղեցիկ,
Ծաղկեցէք, ըսեմ, եւ մի թառամիք:

Երկինքիդ վըրայ քաշեմ վարագոյր
Փարուանայ(*) լինին շըղարշը ծաւի.
Լոռիէն բերեմ խնկաբոյր զեփիւռ.
Դուն հանգիստ նընջէ, եղբայր սիրելի:

Դուն հանգիստ նընջէ, ես եմ քեզ լալու,
Այս ցուրտ քարին հետ՝ քար եղած
սըրտով.
Երազով եկայ քեզ հետ խօսելու,
Ու սիրտըս մընաց կարօտանքի ծով:

Կու գայիր յանախ գերեզմաննոցն այս
Ծաղիկ ցանելու ուրիշին համար.
Դուն ի՞նչպէս հիմա հոս պիտի մընաս.
Աստուծոյ դէմք ես, եւ ոչ անշարժ քար:

Դուն հանգիստ նընջէ Ալիշանի մօտ,
Զանգերու զօղանջն ու սուրբ ալելու,
Միշտ պիտի երգեն լոյսի առաւօտ.
Դուն հանգիստ նընջէ, ախ ես եմ լալու:

Վ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Փետրուար 1964

(*) Ախալքալաքի մօտ լճակ մը:

ՃԻՇԴ 82 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ՎԵՐԵԼՔ ՅԱՅՐԱՐԱՏ

Շուրջ եօթանասուն տարուան ընթացքին (1829 – 1897) Արարատի դագաթը բարձրացած են 16 արշաւախումբեր, բոլորն ալ օտար լեռնագնացներու ղեկավարութեամբ:

Առաջին յաջող փորձը կատարած է Ֆ. Բերըթ 1829ին: Բերըթէն ետք, յաջողաբար մեր սրբազան լեռը բարձրացած են Սփրոսկի Աւտոնոմով (1834), Հերման Ապիխ (1845), Հ. Տ. Սէյմուր (1845), Ժ. Խոնքօ, Խանիկով եւ ընկերները (1850), Ռ. Սթիւըրտ եւ ընկերները (1856), Ճէյմս Պրայս (1876), Ճ. Փ. Պէյքըր (1878), Սիւսլոպով (1882), Ի. Մարքով (1888), Սեմենով (1888), Ռաֆալովիչ եւ ընկերները (1889), Թ. Ճ. Ալէն եւ Վ. Լ. Շախթլեպէն (1892), Պատուխով (1893), Հ. Ֆ. Պ. Լինչ (1893) եւ Ա. Օսուալտ (1897):

Այս 16 արշաւախումբերը կրցած են ուրեմն նուաճել աննուաճելին: Եթէ հաւատանք աւանդութեան, Մծբնայ Հայրապետը՝ Սուրբ Յակոբ, սուրբ ըլլալով հանդերձ, յաջողած չէր Նոյի Տապանը գտնելու իր հերոսական փորձին մէջ: Ինչ որ սուրբը չէր կրցած ընել, յետագային կրցան ընել մահկանացու մարդիկ:

Արարատի վերելքը կատարելու յաջող կամ անյաջող փորձեր ըրած են անշուշտ ուրիշ երկրախոյզներ ալ, 1897էն մինչեւ մեր օրերը երկարող 70ամեակի ընթացքին: Բայց ես հնարաւորութիւն չունիմ ստուգելու արշաւախումբի պետերուն անունները եւ վերելքի թուականները:

Իմ առաջ բերած ցանկիս մէջ ուշադրութիւնս գրաւեց իններորդ անունը՝ ՍՈՒՈԼՈՊՈԼ, մանաւանդ երբ վերջերս առիթ ունեցայ կարդալու ռուս ուղեգնացին՝ Դ. Լ. Մարդովցեւի «Ուղեւորութիւն յԱրարատ» գրքոյկը, զոր 1895ին հայերէնի թարգմանած ու հրատարակած է Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն Հ. Քերովբէ վրդ. Քուշներեան:

Թաշպրունի մէջ Մարդովցեւի կը ներկայանայ տեղւոյն սահմանապահ զօրաջոյ պետը՝ Սեւոլոպով, ղազախ սպայի համազգեստով եւ կուրծքին վրայ Գէորգեան առաջին կարգի շքանշանով:

Ո՞վ էր այս «ղազախ» սպան: Մարդովցեւ կը գրէ.

«Սիւսլոպով՝ զուտ ռուս ընտանի ժականուն ... միտքս եկաւ յետին ռուստաճիկ պատերազմն իւր աշխարհալուր եւ դժուար պարագայիւք ի Փոքրն Ասիա Պայազիտի պաշարումը, քաջայանդուգի մէկու մի գործերը: Տաճկաց կարկտահոծ գնդակներուն մէջէն՝ Պայազիտէ Տէր Ղուկասեանի բանակ զուժկան հասնիլը»...:

«.... Սա այն Սիւլոպովն էր, որոյ

ԱՂԱԻՆԻՆԵՐԸ

Խաչիկ իր հօր տուած խրատներուն ընթացքին գրեթէ միշտ լուռ մնաց, որովհետեւ խորունկ լռութիւն մըն էր այն միջոցը, որ իր սիրտն աղաւնիներուն կապած էր, այնպէս ինչպէս աշուղի սիրտն՝ աղջկան ու բանաստեղծի սիրտն՝ աստղերուն: Ո՞վ կրնայ հասկնալ այդ լռութիւնը — խորհրդաւոր ու հզօր:

Ի հարկէ, Խաչիկ իր հօր հանդէպ յարգանքի փոքրիկ զգացումը եթէ չունենար, պիտի չնստէր, պիտի չլսէր այդ բոլորը:

Ախ, ինչո՞ւ, չէին հասկնար: Ի՞նչպէս ձգել խարտեաշ, ծալծալ գոյներով այդ բարի թռչունները ու երթալ արտին մէջ մուկ հանել, մուկ, մուկ ... Թող իրենց ըլլան արտն ու տաւար, հողն ու փողը, միայն թէ զինքը չզատէին Մանոյէն ու աղաւնիներէն: Ախ, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ չէին հասկնար:

×

Թըգ, թըգ, թըգ... Խաչիկ աղաւնետունը լրացուցած վերջի թակերը կը շարէր: Հաւկիթներու համար, աղաւնետան չորս կողմերը շարած էր կոտրած կուժի բերաններ՝ կակուղ ցախերով լեցուն: Նոյնպէս կոտրած կարմիր կուժի մը մէջ լեցուցած էր աղաւնիներուն ջուրը: Փոքրիկ բաց պատուհաններէն ներս, ջուրին մէջ ինկած էին ճառագայթները արեւին ու կը շարմղէին, կը ցոլցլային առաստաղին վրայ աղաւնիներու գոյնով:

Մանօն՝ իր մերկ ծոցին, ձեռքերուն ու գրկին մէջ աղաւնիներ լեցուցած՝ սանդուխներէն վեր ելաւ: Խաչիկ բացաւ աղաւնետան դուռը ու միասին ներս մըտան: Մանօն թողուց ձեռքերուն ու գրկին աղաւնիները, յետոյ բաց ձգեց իր ծոցը: Աղաւնիները, բոլորը մէկ փրփըռացին, մի քանի անգամ աղաւնետան մէջ դարձան ու հակառակ որ ձողեր երկընցուցած էին զանազան տեղեր, անոնք դարձան աղաւնետան մէջ, կարծես թառելու յարմար տեղ մը չգտնելով:

Էհ, որքան անուշ էր անոնց թեւերուն ձայնը: Խաչիկ կը լսէր, կը տեսնէր անոնց թեւերուն թրվռալը ու գոյնը իր շինած աղաւննետան մէջ: Կարծես իր սըրտին մէջ ըլլային այդ թեւերը գոյնզգոյն:

Վերջապէս մէկը թառեցաւ. անոր հետեւեցան վեց զոյգ արու եւ էգ աղաւնիներն ու կարգով ձողին վրայ շարուեցան: Էն ծայրինը Զըտչըտն էր: Փոքրիկ սիրուն թռչունները գիտէին օտար տեղ ըլլալնին ու անհանգիստ էին: Խաչիկ կուտ նետեց: Իրարու ետեւէն վար իջան, յետոյ ջուր խմեցին: Այս բոլորը նշաններ էին իր շինած աղաւնետան հետ ընտանենալու:

Եւ Խաչիկ ուրախ էր, ուրախ: Սակայն այդ բոլորին մէջ Կապուտիկը չկար դեռ: Մանօն պատմեց, որ Կապուտիկը ամբողջ օրը երկնքէն վար իջած չէր ու անտեսանելի ըլլալու աստիճան բարձրերը ելած: Խոստացաւ վաղն անպայման բերել: Մանօ պատուիրեց նաեւ, որ մի քանի օր աղաւնետան պատուհանները փակ պահուին, մինչեւ որ էգերն իրենց հաւկիթները ձգեն: Յետոյ կարելի էր բանալ պատուհանները, թռցնել աղաւնիները ու սպասել անոնց վերադարձին ...:

Խաչիկ աղաւնետան պատուհանները բաց ձգած էր այլեւս ու ինք, տանիքին վրայ կեցած, աչքերը վեր, անոնց թեւերուն կը հետեւէր: Զըտչըտը վերադարձաւ ու ցուիքին վրայ թառեցաւ. Տորոնը տանիքին վրայ, արեւին դէմ կտուցն իր փետուրներուն մէջ ինքզինք կը քթթէր: Տորոնը տեսաւ Զըտչըտին վերադառնալը ու թեւերու կարճ թափ մը տալով մօտեցաւ:

Բրբօո՛ւ բրբօո՛ւ,— ձայն տուաւ Տորօն՝ արշալոյսի պէս երփներանգ վզին աղուափետուրները բացած:

Զըտչըտը գրեթէ կը խուսափէր Տորօնէն ամէն անգամ, որ իրեն մօտենար. ինքզինք հեռու կը պահէր:

Բրբօո՛ւ բրբօո՛ւ բրբօո՛ւ,— հեռուէն ձայն տուաւ Կապուտիկն ու մօտեցաւ:

Տորօնը հեռացաւ: Զըտչըտն ու Կապուտիկը իրարու կտուց կտուցի տուին:

բրբօո՛ւ բրբօո՛ւ ...

Կապուտիկ՝ իր թեւերը թոյլ ձգած ձայն կուտար իր սրտէն ասպետական վեհութեամբ, մինչեւ որ Զըտչըտը թեւերը բացաւ ու Կապուտիկի թեւերուն ներքեւ ճուկ եկաւ:

Այդպէս էր Կապուտիկը բոլոր աղաւնիներուն մէջ:

Կապուտիկը գեղեցիկ աղաւնի չէր կապոյտ, միօրինակ գոյն փետուրներ ունէր վրան: Ոչ մէկ նաշխուն աղուափետուր իր վզին շուրջ: Կարմրուկ ոտքերը կարծես սոթթուած էին ու մերկ: Եթէ չըլլային անոր կարմիր ոտքերը, եթէ չըլլային գոյնն ու կտուցը աղաւնիի մարդ պահ մը անծեղի մը հետ պիտի շրջ փոթէր զայն: Հակառակ անոր տգեղութեան՝ բոլոր էգ աղաւնիները անոր կը տուց կ'երկարէին. որովհետեւ Կապուտիկը ասպէտն էր գեղի աղաւնիներուն, երկնքի տարածութեան մէջ թեւ կը ցընէր — այնպէս, ինչպէս ճաղատ քարձ ասպետ մը կը նստի արարակ նժոյգի մը վրայ ու կը սկսի իր արկա ծախնդրութեան:

Մանօն գիտէր Կապուտիկին շնորհը

ՀԱՄԱՍ

(7 Շար.)

նունն 1877ին օրագրաց սիւնակներուն մէջ մեծ տեղ կը բռնէր. նորա անունն էր Իւան Ֆէոտորովիչ (Թէոտորեան) :

Հա՛յ էր ուրեմն այս Իւանն ալ — Թէոտորեան —, ինչպէս հայ են ուրիշ շատ Իւաններ :

Բաֆֆի անմահացուցած է այս Հայը իր «Խենթը» վէպին մէջ :

Իւան Ֆէոտորովիչ Թէոտորեան եւ «Խե՛նթը» ... Սխալ մը կա՞յ արդեօք այստեղ: Իրաւամբ նոյն մա՞րդն են Սիւլոպովը եւ Բաֆֆիի «Խենթը», զոր Վարդան անունով ներկայացուցած է իր համանուն վէպին մէջ եւ որուն բուն անունն էր Սամսոն Տէր – Պօղոսեան, մեռած՝ 1911ին:

Մարդովցեւի արշաւախումբին մաս կը կազմէր նաեւ ուրիշ հայ մը՝ նոյնպէս ռուսական մականունով, — Ստեփան Փաւլովիչ Զելինսկի, «դասատու Երեւանու Կրթարանին մէջ, ուր միանգամայն կը վարէ տեսչի պաշտօն»: Հա՛յ էր այս Փաւլովիչն ալ, Բաֆֆիի մօտիկ ընկերն ու բարեկամը, ինչպէս կը վկայէ Շիրվանզատէ մեծ վիպասանին նուիրուած իր յուշերուն մէջ :

Մարդովցեւ կը շարունակէ .

« Թէպէտեւ նորա մականունն լեհաց կամ փոքր ռուսաց ձեւն ունի ,այլ նա զուտ հայկական արիւն է եւ որդի Հայաստանի: Նա բոլորով սրտով ինքզինքը տուած է իւր հայրենի աշխարհին զարգացման, ուսումնասիրած է Անդրկովկասը՝ ընդ լայնութիւն եւ ընդ երկայնութիւն ճանապարհորդելով, ըստ տեղագրական եւ հնագիտական մասանց, եւ այդ աշխարհին վրայ մեծ հմտութիւն ունի: Սորամէ ես շատ հետաքրքրական տեղեկութիւնք առի. զոր ոչ մի գրքի մէջ կարող չես գտնել »:

Արշաւախումբը կը բարձրանայ Արարատի գագաթը, բայց առանց Մարդովցեւի, որ, ջերմախտէ վարակուած , ըստիպուած էր ընդհատել իր վերելքը , հիւրընկալուելով Քիւրտերու վրաններուն մէջ :

Երկու Հայերը — Սիւոլոպով եւ Զելինսկի — կը հասնին Մասիսի գագաթը 1882 Օգոստոս 11ին, առաւօտեան ժամը 11ին: 32 տարի առաջ (1850), նոյն օրը՝ Օգոստոս 11, Արարատի ծայրագոյն կէտին վրայ կանգնած էր զօրավար Խոնքօ :

Արշաւախումբը կը վերադառնայ Սիւոլոպովի առաջնորդութեամբ, հիւծած , գրեթէ անճանաչելի դարձած: Մարդովցեւ կը գրէ .

« Եւ յիրաւի, այն չէր առաջուան Սիւոլոպովն, կենդանի նայուածքով, արագ շարժուածքով , աշխոյժ, որ էր հիւանդ, ծեծուած մարդ մի, ծերացած , չորացած, աչքերուն տակ կապլտական երեսը մոխիրի գոյն, տժգոյն եւ կապոյտ շրթունքներով, ձայնը հազիւ կ՚ելնէր»:

Մարդովցեւի ուղղուած նամակի մը մէջ Սիւոլոպով կը գրէ իր մասին .

— Արալըխի մէջ ձեզմէ բաժնուելէ շատ բան քաշեցի. մեծ քանակութեամբ քթէս արիւն եկաւ. տասն օր ետքը դադրեցաւ քթիս արիւնն եւ կոկորդէս սկը սաւ գալ, եւ այնչափ շատ որ, անգամ մը ամբողջ կոնք մը լեցուց, եւ այդ շարունակեց մինչ 5 Սեպտեմբերի: Այժմ Աստուած ողորմեցաւ, արիւն գալը դադրեցաւ, եւ ես սկսայ կազդուրուիլ »:

Այսպէս ուրեմն, մեզմէ ճիշդ 82 տարի առաջ Արարատի գագաթը բարձրացան երկու Հայեր, մէկը՝ Բաֆֆիի (Խենթը» Վարդան, ռուսական անունով՝ Իւան Ֆէոտորովիչ Սիւոլոպով, միւսը՝ նոյնպէս ռուսականացած անուանակոչութեամբ՝ Ստեփան Փաւլովիչ Զելինսկի :

Մարդովցեւ, իր «Ուղեւորութիւն յԱրարատ» գործին մէջ, հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ հին Երեւանի մասին :

Յաջորդով կը ներկայացնենք իր եւ Լինչի վկայութիւնները :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՄԵՐՕՐԵԱՅ ՍԱՄՈՒՐԱՅԻՆԵՐԸ

Ամերիկացի ութ զինուորներ իրենց սովորական պահակութիւնը կ՚ընէին Կուամ կղզիի (Խաղաղական Ովկիանոս) անտառներուն մէջ, երբ երկու նետեր արձակուեցան իրենց ուղղութեամբ: Ամերիկացի պահակները նետերուն արձակուած ուղղութեամբ վազեցին եւ երկար հետապնդումէ ետք յաջողեցան ձերբակալել երկու կիսամերկ անձեր : Ասոնք ճափոնցի նախկին զինուորներ էին, որոնք հոն կը գտնուէին համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն ի վեր: Ձերբակալուածները չէին գիտեր, թէ պատերազմը վերջ գտած է շատ տարիներ առաջ ...

Խաղաղական Ովկիանոսին մէջ ցրուած հազարաւոր մեծ եւ փոքր կղզիներ արիւնալի կռիւներու թատերաբեմ դարձան համաշխարհային երկրորդ պատերազմին : Ամերիկեան թերթերուն համաձայն, այդ կղզիներէն շատերուն մէջ դեռ մինչեւ այսօր ալ կը գտնուին ճափոնցի նախկին զինուորներ, որոնք վար չեն դրած իրենց զէնքերը եւ կը շարունակեն կռուիլ Ամերիկացիներուն դէմ : Կռուողներէն շատերը չեն գիտեր, թէ վերջ գտած է պատերազմը, ուրիշներ՝ դիտնալով հանդերձ, ճափոնի անձնատուութիւնը կը նկատեն նուաստացուցիչ՝ «ծագող արեւի» կայսրութեան մարտիկներուն համար : Արդարեւ, «Պուշիտի», այսինքն սամուրայներու օրէնքին համաձայն, զինուորները պէտք է կռուին մինչեւ վերջ :

1954ին ճափոնի մէջ հաստատուեցաւ գրասենեակ մը, որուն պաշտօնն էր փընտըռել եւ գտնել այս «յամառ զինուորները» եւ զանոնք վերադարձնել իրենց ընտանիքներուն: Խաղաղական Ովկիանոսին մէջ գտնուող վեցուկէս միլիոն ճափոնցի զինուորներէն, քանի մը տասնեակ հազարը դասուած են «անյայտ» մնացածներու շարքին: Ընտանեկան պարագաները այս կորսուածները կը նկատեն պատերազմի զոհեր, եւ՝ անոնց յիշատակին յուշարձաններ կանգնեցուցած են : Այդ « մեռածներէն» մէկը՝ Իթօ, շատ յուզուեցաւ, երբ Կուամի մէջ գերի բըռնուելէ ետք եկաւ Ճափոն եւ իր շիրիմ յուշարձանը տեսաւ : Ամէն ամիս ան ծաղիկներով կը զարդարէ իր «գերեզմանը»:

Այս «մեռած» զինուորը անտառներուն մէջ պահուըտած է տասնըմէկ տարի , եօթը ամիս եւ տասնըերկու օր, որու ընթացքին սնած է մուկերով եւ միջատներով: Վերջապէս օր մը որոշած է «դաւաճանել իր կայսրին» եւ անձնատուր ըլլալ Ամերիկացիներուն :

Ճափոնցի Մինակաւա տասնըվեց տարի անցուցած է Նոր Կինէայի անտառներուն մէջ եւ այնքան վայրենի դարձած էր, որ աւստրալացի բժիշկները մէկուկէս տարի աշխատեցան, մինչեւ որ վարժեցուցին աթոռի վրայ նստեցնել :

Հետաքրքրական է ենթասպայ Շիմատայի պատմութիւնը : Քանի մը ընկերներով կը պահուըտի Նոր Կինէայի անմատչելի վայրերը : Կը յաջողի 10 տարի կարգապահութիւնը պահպանել իր ջոկատին մէջ, շնորհիւ իր պարկին, որուն մէջ կար մէկ քիլօ աղ :

« Կը բացատրէի ընկերներուս, — կը պատմէ Շիմատա,— որ մեր ունեցած աղը պէտք է տասը տարի բաւէ մեր կարիքներուն: Թէեւ Ամերիկացիները գրաւած են կղզին, այսուհանդերձ կայսերական զինուորները պիտի յաջողին վերադրաւել զայն: Ասոր համար պէտք է առողջ մնանք, որպէսզի պէտք եղած պահուն օգնենք մեր բանակին» :

Շիմատա իր մարդոց հետ կը ցանէ գետնախնձոր, բանջարեղէն, շաքարեղեգ: Երբ կը վերջանայ աղին պաշարը , կ՚որոշէ ծով երթալ, սակայն կը ձերբակալուի Ամերիկացիներուն կողմէ, որոնք կը հաղորդեն շշմեցուցիչ լուրը .— 125 ամիսէ ի վեր վերջ գտած է պատերազմը :

Դեռ բաւական մեծ թիւով ճափոնցի « Ռոպէնսոն »ներ կան Խաղաղական Ովկիանոսի կղզիներուն մէջ: Անոնցմէ որեւէ մէկը, հաւանաբար, յաջողի նոր մըրցանիշ կտրել: Կրնայ պատահիլ, որ այդ մրցանիշը հաստատէ Քոսուքօ: Արդարեւ, Նոր Կինէայի կղզիին ծառերէն մէկուն վրայ դանակով փորագրուած հետեւեալ մակագրութիւնը գտնուած է . « Մահ Եանգիներուն, Ճափոն պիտի յաղթէ » Մակագրութեան տակ կայ ստորագրութիւն մը՝ Քոսուքօ :

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հարիւրէ աւելի ուսանողներ անդամագրուած են «Պատմական յուշարձաններու պահպանութեան ընկերութեան »: Բոլոր ուսանողներն ալ «մեծ ցանկութիւն ունեն մասնակցելու հայկական մշակոյթի եւ արուեստի նուաճումները մարմնացնող կոթողների պահպանութեան շնորհալի գործին »:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Երեւանի պետական գրադարանը ունի հինգ միլիոնէ աւելի գիրք, տասնեակ լեզուներով :

Այցելուներու օրական թիւն է՝ վեց հազար :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԷՆ

ՔԱՆ, (Յառաջ) .—. Միջերկրականի « գոհարը » , « Բնութեան հրաշալիքը » եւ վերջին տարիներու ալ շարժանկարի տարեկան փառատօներով ծանօթ Քան քաղաքը իր շրջակայ արուարձաններով կը հաշուէ շուրջ 65 – 70 ընտանիքնոց հայ գաղութ մը, ուր գոյութիւն ունի «Իրերօգնութեան Միութիւն » անուան տակ տեսակ մը ազգային միութիւն, 160 անդամներով , այսինքն շրջանին գրեթէ բոլոր Հայութիւնը , տարեց թէ երիտասարդ , ամէն դաւանանքէ :

Աւելի քան բարեկեցիկ այս գաղութին մէջ իրերօգնութիւնը Միութեան պաշտօնական նպատակը ըլլալէ չի դադրիր , բայց իրերու բերմամբ ան դարձած է տեսակ մը ազգային միութիւն, որ իր համեստ միջոցներով փոքրիկ գաղութի մը մէջ ամէն ճիգ կը թափէ հայկական կեանք մը վառ պահելու զանազան ձեռնարկներով, տարեկան մէկ կամ երկու հայածէս պատարագ տեղւոյն ռուսական մատուռին մէջ, դաշտահանդէս մը ամառը, եւ թէյասեղան մը ձմեռը :

Կիրակի Մարտ ութին Քանի «Փարիզի Պանդոկի» սրահը նեղ կուգար մօտաւորապէս 150 հրաւիրեալներու, շրջանի գրեթէ բոլոր Հայերը: Օրուան անակնկալ հիւրերն էին Փարիզէն Տիկին Շ. Պետրոսեան, նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակին եւ Պ. Հայկ Թօփաքեան: Այս վերջինը հակիրճ կերպով ըրաւ պատմականը «Իրերօգնութեան Միութեան» որուն հիմնադիրներէն մին եղած էր, պատերազմի շրջանին Պ. Պ. Ստեփան եւ Շահէն Վահանեանի, Յ. Նշանեանի, Արսէն Տէրտէրեանի հետ: Շնորհաւորեց յաջորդող վարչութիւնները որ կրցած էին ընդլայնել Միութեան գործունէութիւնը :

Որքան ալ վարչութեան բոլոր անդամները օրուան հանդէսին եւ ընդհ. առմամբ Միութեան յաջողութեան արժանիքը կը վերագրեն նախագահ՝ Յակոբ Զօրթեանի, կ՚արժէ որ յիշատակենք անունները իր գործակիցներուն Պ. Պ. Արշակ Գարագօշ (փոխ – ատենապետ), Փօլ Աճէմեան (քարտուղար), Գառնիկ Կարսեան (դանձապահ), Տիկիններ Տէրտէրեան, Ասատուրեան եւ Թէրզեան (խորհրդականներ):

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՆՔԻ ԲԱԿՈՒՄ

Սաթէ ծխամորճի ծուխը օղակներով բարձրանալով ցրւում էր ընկուզենու կանաչ ճիւղերի մէջ :

Օտարականին տեսնելով, քուրդը ուղղուեց եւ ընդունեց նստած դիրք : Փոխադարձ ողջոյններից յետոյ Չաչանը թոյլ տուեց , որ եկուորը խօսի : Ասատուրը խոնարհաբար գլուխ տուեց եւ ասաց քրդերէն .

— Ես Բռնաշէնի Արինոք գիւղի Նասրի տան հովիւն եմ, բէկ: Իմ տէրը քեզ շատ բարեւ է անում :

— Անունդ ի՞նչ է :

— Խոդեդան :

— Ինչո՞ւ համար ես եկել :

— Եկել եմ գելխեղդ շներ տանելու : Ինձ Հաջի աղան է ուղարկել :

— Քանի՞ ոչխար ես բերել :

— Յիսուն :

— Տաս հատ գամփռ տուէք սրան, — կարգադրեց քուրդը: Ապա աւելացրեց . — Իմ փոխադարձ ողջոյնը հաղորդիր Հաջի աղային: Նա իմ լաւ բարեկամն է: — Այս ասելով ծերունին վերստին թիկն տուեց բարձերին եւ սկսեց ծխել :

Ասատուրը երկու զինուած քուրդ սպասաւորների ուղեկցութեամբ մեկնեց դէպի ցեղապետի գաղանանոցը: Այդ հսկայական որջը գտնւում էր նրա ամրոցի ետեւ, արեւավառ եւ լերկ ապառաժների մէջ: Դրանք թուով երեսունի չափ ընդարձակ այրեր էին, որոնցից իւրաքանչիւրի մէջ պահպանւում էին տասը – տասնըհինգ շուն իրենց բազմաթիւ լակոտների հետ: Օրուայ այն պահն էր , երբ գաղանանոցում մեծ աշխուժութիւն էր տիրում: Մի տեղ հինգ Քրդուհիներ տկերից կաթ էին լցնում որջերի առաջ փորուած սալաքարերի մէջ: Երեսունի չափ շղթայակապ շներ գռմռալով լակում էին փրփրալի կաթը: Մի այլ տեղ ծառաները նոր բերուած գայլաձագեր էին շպրտում երկու ամսական լակոտների առաջ : Քարափներից մէկում քուրդ երիտասարդները կտրում էին փոքրահասակ լակոտների ականջները եւ պոչերը : Կտրուած ականջները տալիս էին նրանց ուտելու, որ աւելի կատաղի լինեն: Աւելի վերը՝ մի խումբ շների վարժեցնում էին անդունդի վրայով թռիչքներ գործելու եւ կատաղի հաջելու եղանակներին:

Խոդեդանը ակնապիշ դիտում էր այդ տեսարանը : Նա կատաղի շներ շատ էր տեսել, բայց առաջին անգամն էր ականատես դառնում գելխեղդ շների այդպիսի մի զարհուրելի եւ հետաքրքիր որջի:

Փոխանակութիւնը կատարուեց :

Կէսօրից անց էր, երբ Ասատուրը դուրս եկաւ ցեղապետի գաղանանոցից տասը շղթայակապ գամփռներով, որոնց բերաններին երկաթէ դնչակալներ էին դրուած :

Չաչանի սպասաւորները իրենց հիւրին ուղեկցեցին մինչեւ հարեւան հայկական գիւղը եւ վերադարձան :

Ճանապարհին Խոդեդանը շներին անուններ դրեց : Առջեւից ընթացող կատաղի շանը, վզի շուրջը սպիտակ երիզ ունենալու համար, կոչեց Դողօ: Երկրորդ շանը, որ իր մորթու վրայ աստղանման բծեր ունէր, անուանեց Բինդէօլ: Երրորդ շան աչքերը շատ նման էին Շարաբ աղայի խորամանկ աչքերին : Հովիւը նրա անունը Շաբօ դրեց : Չորրորդին սեւ բերանի համար կնքեց Դաւրօշ: Հինգերորդի անունը դրեց Մրօ եւ այլն:

Գիշերը Ասատուրն անցկացրեց Բուլանուխի Լիզ աւանում , իսկ առաւօտ վաղ, Քոսուր սարը անցնելով, Աբուլ Բուհարի ձորով մտաւ Մշոյ դաշտ :

ԴԱՇՏԻ ԳԱՅԼԸ

Առաջին մեծ գիւղը , որ Խոդեդանը անցաւ, Ցրոնքն էր: Այդ գիւղից յետոյ նա հասաւ Հացիկ: Այստեղ հովիւը տեսաւ ոսկրոտ կազմուածքով մի գեղջուկ տղայ, գլուխը մի պուտուկի չափ , որ ծայրամասի տան քարէ ցանկապատին յենուած արտասւում էր: Պատանին հագել էր մի քրքրուած վերնաշապիկ եւ կարկատուած անդրավարտիք: Գօտու տեղակ մէջքին կապել էր ուռենու ոլորած շիւ: Ծակ գդակի տակից երեւում էին գռուզ մազերը : Ոտքերը մերկ էին եւ ուռած :

— Ի՞նչ է պատահել, ձագուկ, — հարցրեց Ասատուրը, շներին կանգնեցնելով ճանապարհի եզրին, մի ծառի տակ, եւ մօտենալով :

— Աղէն վարձս չի տալիս :

— Ո՞վ է աղէդ :

— Գոմէշ Մխոն :

— Ի՞նչ ես անում նրա մօտ :

— Փորմշակութիւն : Գարնանը հորիկ եմ քշում : Կալոցի ժամանակ հունձը դաշտից տեղափոխում եմ գիւղ : Գիշերները հսկում եմ ցորնի բարդոցները :

— Անունդ ի՞նչ է :

— Թորգոմ :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

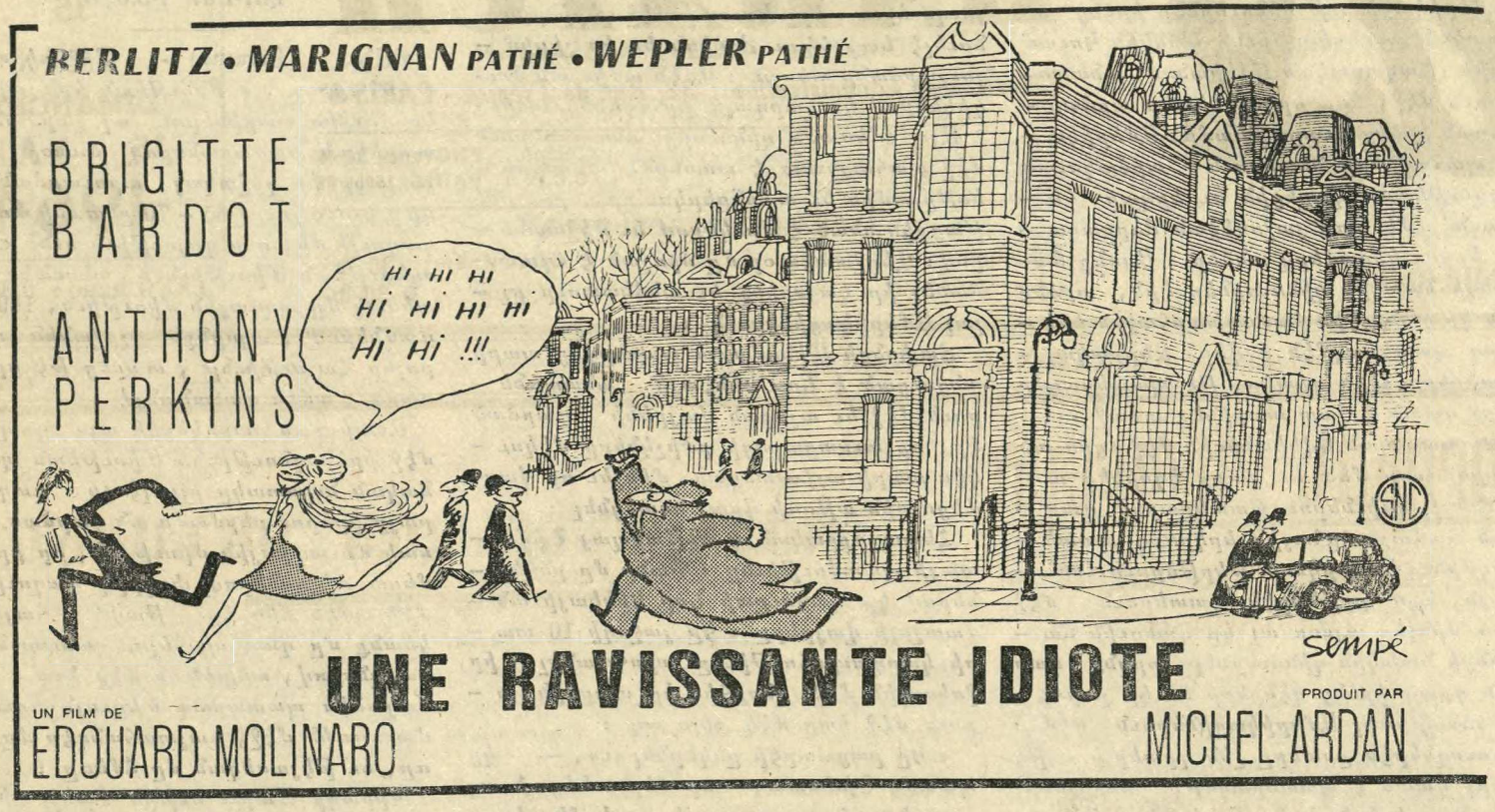
BERLITZ • MARIGNAN PATHÉ • WEPLER PATHÉ
BRIGITTE BARDOT
ANTHONY PERKINS
HI HI HI HI HI HI HI HI HI !!!
UNE RAVISSANTE IDIOTE
UN FILM DE EDOUARD MOLINARO
PRODUIT PAR MICHEL ARDAN

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմ... ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւ... հետեւեալ խումբերու բոլոր հին եւ ... ընկերները :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբ, այս Շաբաթ, ժամ... 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլ... ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժ... է : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմ... ներկայացուցիչները :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ, այս Կիրակի, կ... օրէ ետք, ժամը 15ին, սովորական հ... քատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայ... թիւնը անհրաժեշտ է : Ներկայ պիտի ... լան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչներ...

ՄՈՒՐԱՏ, այս Կիրակի կէսօրէ ետ... ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղ... Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պ... տաւորիչ : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կ... միտէի ներեայացուցիչները :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սեւրանէն Տէր եւ Տիկին Մ. Փափազ – եան յիսունական ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն իրենց եղբօր մահուան տարելիցին առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր միօրեայ դրպ – րոցին.— Տիկին Սրբուհի Ալթունեանէ 30 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Միստիք Պա – պուխեանէ քսան, Պ. Միսաք Միսաքեանէ տասը, Տիկին Հէրոյեանէ հինգ ֆր. :

×

Նօռի նահանգէն տարեց հայրենակից մը Պ. Պարոնվարդեան իր շնորհակալու– թիւնը կը յայտնէ Կապ. Խաչի Շաւիլի Տիկիններուն որոնք բարեսիրաբար ա – նակնկալ մը ըրած էին իրեն ուտելիքի ծրար մը ղրկելով :

ՓԵՏՐ. 18 ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան տօ – նակատարութիւն կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդին :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30– ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահը :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈ – ՎԱԿԻՄԵԱՆ :

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, նուագ, ու հայ– կական պարեր, մասնակցութեամբ Լիոնի եւ շրջակայքի Նոր Սերունդներուն :

Յայտագրէն վերջ խրախճանք մինչեւ ուշ գիշեր :

Հաճելի մթնոլորտ, առատ կեր ու խում, մատչելի գիներ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :

Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84 :

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Վա– տիկանի Ռատիոկայանէն պիտի սփռուի Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը զոր պիտի մատուցանէ,

ՅԱԿՈԲ Թ. Ծ. Վ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի ղեկա – վարէ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթան– ճեան : Օրուան քարոզը պիտի խօսի Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան, նիւթ ու– նենալով, «Ինչ կ'ըսեն շարականնե– րը Եկեղեցւոյ մասին» :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատ– րոնին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԻԿՆ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շրջանաւարտուհիներու եւ աշա – կերտուհիներու կողմէ :

22 Մարտ, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին

MAISON DE LA CHIMIE

28, Rue Saint-Dominique, PARIS

Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին

ՍԻՊԻԼԻ

Առաքինութեան Մրցանակը

եւ

LE BARON DE TOURCHEVIF

de LABICHE

Երգ, պար, արտասանութիւն

Գին 7 եւ 5 ֆրանք

ՆՈՒԷՐ

ՅԱԿՈԲ ԻՅՆԷՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ Տօնէլեան ընտանիքը (Պանեէօ) յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Մոնմորանսիի հանգստեան տան :

(Ստանալ «Յառաջ»էն :)

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 օր Արեւ

Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »

TÉLÉPHONE : 036

— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.

Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ

ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒ...

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հար. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան :

Մասնակցութեամբ շրջաններու բոլոր խումբերուն

Շաբաթ, Մարտ 14, ժամը 21ին, Վերտի թատերասրահը

Յայտագիր.— Ա. Մաս.— Շրջ. վարչութեան խօսքը՝ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱ...

Պտոյտ հայ մշակոյթի անդաստանէն ներս, ուր կը տողանցեն մեր մտքի ու ... դափութեան նուիրեալները :

Բ. մաս.— Լ. ՇԱՆԹԻ

– ԿԱՅՍՐԸ –

(Պատմական թատերգութիւն)

Բեմադրութեամբ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն :

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը Շրջ. վարչութենէն ու տեղական խումբերու վարչութիւններէն :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի «Մուրատ» խումբին կողմէ :

Շաբաթ, 14 Մարտ, 1964, ժամը ճիշդ 20·45,

THEATRE PAUL FARALICQ 21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e)

Métro : République

Կը ներկայացուի Եր. Օտեանի

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Պալըգճեանի :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԿՈՉՈՒՆՔ

Ֆ. Կ. Խաչի 19րդ Պատգմ. ժողովը կ'աւարտի այս Կիրակի իրիկուն հացկե – րոյթով մը որուն կրնան մասնակցիլ փա– փաքողները, ծախքերու մասնակցու – թեամբ (համեստ ճաշացուցակով) :

Ճաշը տեղի կ'ունենայ ժամը 20ին, 3 Բիւ Ռուժըմոն, ճաշարան « ԿԱՎՌՕՇ », (Մեթրօ Մոնմարթր) :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱ...

ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատար... եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի ... ռաջնորդ՝ Արտաւազդ Եպիսկ. : Ս... ժամերգութեան ժամը 8·30, պատար... ժամը 10·30ին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 15 Մարտ, Սորպոնի Մեծ Ամ– փիթատրոնին մէջ, ի նպաստ Սէն թ'Հի– լէռ տիւ Թուվէի ուսանող. բուժարանին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսա – րանի տեսուչ՝ ԺԱՆ ՌՈՇԻ եւ նախագա– հութեամբ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

Կը մասնակցին՝ Ֆրանսա, Ափրիկէ (Սեւամորթ), Հայերը, Պրազիլ, Քամը – րուն, Յունաստան, Հունգարիա, Իսրա – յէլ, Լիթուանիա, Լեհաստան, Ռումա – նիա եւ Ուկրայնիա :

Այս միջազգային փառատօնին համար մասնաւորաբար հեռուէն կուգան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերելու՝

Ռիշառ Սաքսօն, Եաունտէէն, սեւա – մորթ ծանօթ պարողը :

«Լուս Ֆատէթունս» որ կը ներկայ... Ֆրանսան, Լանտ նահանգի պարեր... գալով Սուսթօնէն :

Սեւամորթներու համբաւաւոր պա... Պիսէքի եւ Ֆօնհի ղեկավարութեան ...

Պրազիլիա Շօ ծանօթ պարախ... կը ներկայացնէ՝ Բարեկենդանը Ռ... մէջ :

Ինչպէս նաեւ Սօսի պարախումբը ... սիրայօժար մասնակցութիւնը կը ... ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւթ... եանի, բոլորովին նոր պարերով :

Խճողումի տեղի չտալու համար ... մէն ապահովել տոմսերը, դիմելով Ս... պոնի դռնապաններուն :

Գիներն են՝ 6, 5, 3, 2 ֆրանք :

ՅԱՐԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
15
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
15 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9961

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9961

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԳԱԶԷԼՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԻՇԵՐՆԵՐԸ

Ո՞ւմ չեն դիւթի, չեն կախարդի
Երեւանի գիշերները :
Այնքան նման են հէքեաթի՝
Երեւանի գիշերները :

Սարի հով են, երկնի մով են,
Սիրահարի սիրտ են վառման ,
Անմահական բոյր են՝ վարդի՝
Երեւանի գիշերները :

Առուի խոխոջ, ծառի բողբոջ ,
հոգեպարար անդորրութիւն ,
Օրօր – երգ են , նազող բարդի՝
Երեւանի գիշերները :

Լուսնի անշեղ շողերի մէջ
Յարդագողի համբոյներում ,
Ծփուն ծովեր են արծաթի՝
Երեւանի գիշերները :

Աստղերի հետ ժպտում յաւետ ,
փսփսում են, սիրախօսում ,
Բացում գաղտնիքն իրենց սրտի՝
Երեւանի գիշերները :

Իրենց բոյրով, հրապոյրով ,
Հայոց ծիծղուն երկնքի հետ
Համբուրւում են շուրթը շրթի՝
Երեւանի գիշերները :

Մանուկ օրից այնպէ՛ս են ինձ շոյում ,
զգւում , որ թւում է
Քնքոյշ քոյրերն են իմ բախտի՝
Երեւանի գիշերները :

×

ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻ ԳԱՆՁԱՏՈՒՆ

Հպարտութեամբ անպարփակ ,
Իմ հայրենի գանձատուն ,
Կանգնել եմ քո յարկի տակ ,
Իմ հայրենի գանձատուն :

Չորս բոլորս, ամենուր
մագաղաթեայ մատեաններ ,
Ոչ թիւ ունեն, ոչ քանակ ,
Իմ հայրենի գանձատուն :

Ամէն մէկը՝ մի կոթող ,
որ կերտել է մի հաննար,
Թողել երկրին յիշատակ ,
Իմ հայրենի գանձատուն :

Ամէն նկար՝ մի հրաշք ,
անջնջելի ու պայծառ ,
Ամէն մի գիր՝ մի քանդակ ,
Իմ հայրենի գանձատուն :

Նայում եմ ու կախարդուած՝
բացականչում բարձրաձայն ,
Ի՛նչ տքնաջան աշխատանք ,
Իմ հայրենի գանձատուն :

Այստեղ ամէն պատառիկ , ամէն մի գիր ,
մի պատկեր ,
Մի զարմանք է, մի դիւթանք ,
Իմ հայրենի գանձատուն :

Գալիս, գալիս են նրանք
մեր պատմութեան խորքերից ,
Տարիներից դժնդակ ,
Իմ հայրենի գանձատուն :

Պահիր նրանց քո ծոցում ,
ինչպէս մայրը իր որդուն ,
Օ՛, դու այնքան սուրբ ու թանկ ,
Իմ հայրենի գանձատուն :

ՍԱՐՄԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ - ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՄԸԼԷՕՆԻ ՄԷՋ

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ՇԱՏ ԾԱՆՐ Է

Ուրբաթ օր, Շանի պալատին մէջ տը Կոլ եւ Պեն Պելլա անակնկալ հանդիպում մը կ՝ունենային : Պեն Պելլա Եուկոսլաւիայէն վերադարձի ճամբու վրայ, փափաք կը յայտնէր ստիպողաբար տը Կոլը տեսնելու եւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը թռանով մը անմիջապէս Մըլէօն կ՝երթար : Այդ պալատէն ոչ շատ հեռու Պեն Պելլա ապրած է իր արգելափակման շրջանը :

Տարակոյս չկայ որ Պեն Պելլա շատ կարեւոր ու ստիպողական բան մը ունէր ըսելիք որպէսզի տը Կոլ համաձայնած ըլլայ, Մեքսիքա մեկնելէն երկու օր առաջ, Պեն Պելլան տեսնելու : Պեն Պելլա ի՞նչ ունէր ըսելիք : Նախ հաւանաբար տընտեսական կացութիւնն է զինքը գլխաւորաբար մտահոգողը : Կրնայ ըլլալ որ յայտնած ըլլայ տը Կոլին թէ վերադարձին պիտի ազդայնացնէ քարիւղները : Արդարեւ ընկերվարական սլոկանները չեն բաւեր Ալժերացիներուն փորը կշտացնելու համար :

Ասկէ զատ Պեն Պելլա հաւանաբար բացատրած է տը Կոլի ընկերվարութեան կառուցման դժուարութիւնները : Ճիշդ է որ, օրը հազար Ալժերացի Ֆրանսա կուգան կարօտ՝ պնակ մը կերակուրի : Ուրեմն մի «քիչ փող» եւս եւ գուցէ ըսպառնալիք քարիւղներու համար, այս կրնայ ըլլալ այս անսպասելի հանդիպումին խօսակցութեան նիւթը :

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ԿԻՊՐՈՍ ՄԵՐԺԵՑ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

Կղզիին մէջ, կացութիւնը շատ ծանրացած է : Մակարիոս մերժած է թրքական ծանուցագիրը զոր անընդունելի կը գտնէ եւ բուռն կերպով կը բողոքէ նաեւ այդ ծանուցագրին ոճին դէմ : Թուրքերուն ըսածը այն էր որ եթէ կարճ պայմանաժամի մը մէջ, կարգը չէ վերահաստատուած, պիտի միջամտեն : Թուրքերը կ՝ըսեն նաեւ թէ միշտ զուսպ եղած են ի սէր խաղաղութեան, բայց վերջին օրերու «Ջարդերը Թուրքերուն դէմ վրդոված են մարդկութեան խիղճը » ...:

Յունաստան որոշած է զօրավիգ կենալ Մակարիոս Արք.ի եւ բանակը արդէն կազմ ու պատրաստ է : Անգարայի մէջ ալ եռուզեռը մեծ է, սպայակոյտին եւ Արտաքին նախարարութեան մէջ : Խորհրդակցութիւնները իրարու կը յաջորդեն : Փողոցներու մէջ ցոյցերը կը շարունակուին , երիտասարդները կը պտըտին Մակարիոսի նկարով, դաշունահարուած ամէն կողմը : Անգլիական կառավարութիւնը կը փորձէ հանդարտեցնել Թուրքերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԱՑԻՆԵՐԸ ամէն օր աւելի մեծ թիւով Ֆրանսա կը դաղթեն : Ներկայիս 7000 Ալժերացի կուգայ շաբաթը : Մի այն առողջապահական քննութիւնը 163 միլիոն արժած է 1963 Ապրիլէն Դեկտեմբեր : Շատ աւելի սուղ պիտի արժէ այս տարի :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Մոսկուա վերադարձած է Արեւելեան Պերլինէն ուր գացած էր նախագահ Կրոթվոլի 70ամեակին առթիւ :

ՊՈՊ ՔԵՆԸՏԻ յայտարարեց թէ յարաբերութիւնները վատթարացած չեն նախագահ Ճոնսընի հետ :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ զեկուցում մը կատարած է ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբին առջեւ եւ շեշտած թէ ամերիկեան առեւտրական քաղաքականութիւնը արեւելքի հետ նկատի առած է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի քաղաքական տարակարծութիւնները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, 1963ին արդէն աշխատանքի ութ միլիոն օրեր կորսուած են գործադուլի հետեւանքով : Յառաջիկայ Չորեքշաբթի, երկրին պատկերը հետեւեալը պիտի ըլլայ.— ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ.— Ընդհանուր գործադուլ՝ 24 ժամ : ԹՂԹԱՏԱՐ, գործադուլ Մարտ 18, 19 եւ 20 : ՄԵԹՐՕ – ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ.— Գործադուլ : ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ գործադուլ Չորեքշաբթի ժամը՝ 20էն Հինգշաբթի ժամը 20 : ԿԱՋ – ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, մասնակի շարժումներ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ կարեւոր խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են Եգիպտացիներու եւ իրաքցի եւ սէուտացի զինուորականներու միջեւ : Կը խօսուի նաեւ զինուորական գործակցութեան մը մասին Յորդանանի եւ Եգիպտոսի միջեւ :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԱՅ ԲԱՆԱԿԷՆ

Ահա ճակատն ենք : Եւ առաջին գիծը , ուրկէ անդին արիւնկուլ խուժանը թուխսի է նստեր. մեր հայրենիքին ազատագրուած մասն ալ բնաջնջելու համար : Իգտիր ենք, Արարատի ստորոտը, հայկական խրամներուն մէջ, ու տարօրինակ հետաքրքրութեամբ մը կ՝ուղենք իմանալ ամէն բան : Ճաշի են նստած զինուորները, կաթսան կ՝եռայ եւ զինուորները մէկ մէկ դուրս ելլելով վրաններէն, կը լեցնեն իրենց ամանները : Խղճալի է իրենց վրայ – գլուխը. հագեր են ինչ որ կարելի եղած է ճարել : Բայց այնքան հպարտ են որ չեն զիջանիր գանգատիլ : Ու կը պատասխանեն մեր հարցերուն, կը ցուցնեն թշնամի կայանները՝ կէս ժամ հեռաւորութեան վրայ, Բարթողեան լեռներու կուշտն ի վար, կը պատմեն կռիւները քանի մը գիւղերու, որոնք ձեռքէ ձեռք են անցեր այս քանի մը շաբաթներուն , եւ հիմա կը գտնուին մեր տիրապետութեան տակ : Մէկի դէմ չորս–հինգով է որ կը յարձակի թշնամին, միշտ զեկավարութեամբ թուրք սպաներու, եւ միշտ ալ գիշերանց , յանկարծակի, որովհետեւ գիտեն որ ֆէտայիներ ունին իրենց դիմացը, եւ ֆէտային կատակ չի սիրեր : Քանի մը հոգի կծկուեր են ծածկոցի մը տակ, դալկադէմ եւ անթարթ կը նային քեզի : Ճանճային տենդով են վարակուած , եւ կը խնամուին իրենց ընկերներուն կողմէ : Քիչ անդին ուրիշ խրամներ եւ այսպէս շարունակ՝ ամբողջ գծին վրայ :

Կը դառնանք ետ : Դասակ մը այրուցի զօրանցք մը կը կատարէ Արարատեան դաշտին վրայ, եւ ոգեւորութեան ու առնական շարժուձեւերու մրրիկի մը մէջ կը թուի թէ ալեւոր լեռն անգամ կը թըրվրռայ վերջալոյսի շողերուն տակ :

Կը թուի թէ դարաւոր երկիրն անգամ կ՝երիտասարդանայ իր հարազատ ժողովուրդին երիտասարդացումը տեսնելով :

Այս անգամ, հերթապահը պատանի մըն է, Արաքսի կամուրջին ծայրը կանգնած, եւ հրացանն ուղղաձիգ , բարեւի դիրք կը բռնէ ի պատիւ հրամանատարին : Քաջերէն է այն ալ, եւ քաջաբար կուրծք կուտայ նաեւ բնութեան խաղերուն : Չի խօսիր այս ալ, իսկ մենք տեսեր ենք ամէն ինչ : Բաներ մը հագեր է, բայց չապիկ անգամ չունի այս տըղան ...

×

Գիշերը՝ ի պատիւ մեզի խրախճանք մը կը սարքեն երիտասարդ սպաները , Օ՛, այդ կովկասեան զուարճութիւնները ուր ամէն ինչ ինքնաբեր է եւ հարազատ, ուր ամէն ինչ պայծառ է եւ մարդկային, եւ ուր մենք, կարգ ու սարքի , պատշաճութեան ստրուկներս , այնքան խորթ ենք եւ անճարակ : Երէկուան կռուողներն են. հինգ տարի թէ քսանըհինգ տարի վառօդի հոտն են ծծեր. կան որ դեռ երկու օր առաջ սուինամարտի էին բռնուած հարեւան սարին վրայ : Եւ սակայն դուն այս բոլորը չես յիշեր երբ որ կ՝երգեն առողջ, դաշն ձայնով, կամ երբ կը պարեն թեւերու եւ ոտքերու հազարումէկ նրբին խաղերով : Դուն կը մոռնաս — ա՛հ, ոչ, դուն աւելի ամուր կը համոզուիս որ իսկապէս ասոնք են հայրենի սահմաններուն պահակները, երբ որ կ՝երգեն խանդավառ .

Եար ունէի ջինար բոյով, տեսքով
աննման
Սիրուհիների թագուհի էր, տեսքով
աննման ,
. . . . . .

Բլբուլին նման, ախ իմ անուշ եար
Ինչո՞ւ հեռացար, ինչո՞ւ մոռացար .

Այո՛, այո՛, կը համոզուիս որ իսկական զինուորներ են ասոնք, որովհետեւ մարդկային է իրենց բովանդակ արտայայտութիւնը, եւ, որովհետեւ ինչ խանդով որ կ՝երգեն ու կը խաղան , նոյն թափով ալ կը մղեն կռիւը, — այլ տեսակի խաղ մը :

×

Կը շտապեմ բազմութիւնը ճեղքել , Երեւանի մեծ հրապարակին վրայ, դիտելու համար զօրանցք մը : Լաւ կազմակերպուած ջոկատ մըն է, որ եղբայրներուն օգնութեան պիտի երթայ : Ահա հետեւակները, ահա հեծելազօրքը , ահա թնդանօթաձիգները իրենց հրետասայլով, եւ ամրաշէն զինուորները, խրամ շինողները , վերջապէս զինուորական շրջուն խոհանոցը . ամէն բան իր կարգ ու սարքով : Ներկայ են նաեւ օտար պատուիրակները : Հանրապետութեան ներկայացուցիչները կ՝երեւան, եւ զինուորները յարգանքի ողջոյնը կ՝արտասանեն :Պզտիկ ժողովուրդին զաւակներն են, որ արդար յաւակնութեամբ մը առոյգ եւ խրոխտ քալուածքով կ՝անցնին, եւ օտար ներկայացուցիչները յարգանքով կը հանեն իրենց գլխարկը, կ՝ողջունեն զօրանցքը :

Շատոնց ծանօթ էր օտարներուն այս ժողովուրդին բարոյական ուժը :

Անոնք սորվեցան ճանչնալ ու յարգել նաեւ անոր ֆիզիքական ուժը, եւ ահա, օր ցերեկով , Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ, պաշտօնական բարեւի կը կենան անոր կտրիճ զաւակներուն առջեւ :

Պզտիկ ժողովուրդ, բայց ինչքա՛ն մեծ են քու պարծանքներդ :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՒԱՋԻ ԾՈՎԻՆ ԵԶԵՐՔԸ ԿԱՆԳՆԱԾ

Լը Կիտ,— այսպէս կ'անուանեն, Ֆը-բանսայի մէջ, իտալացի մեծատաղանդ նկարիչը, մայրենի լեզուով՝ Ռենի Կուիտօ, որ պարտութեան մատնեց իր վարպետները մի ըստ միոջէ, ինչպէս զօրավար մը՝ որ կը թռչի յաղթանակէ յաղթանակ :

Եւ սակայն համեստ ու խոնարհ մարդ մըն էր Լը Կիտ :

Կ'աւանդուի թէ հեղահամբոյր այս նըկարիչը, արտաքինով պարզ, արտաքին աշխարհին մէջ եւս վեհերոտ եւ հանդարտ, կ'այլափոխուէր յանկարծ՝ երբ կը մտնէր իր արուեստարանէն ներս: Ոչ միայն « հարսանեկան զգեստներով » , զորս կը հագնէր, գլխարկն իսկ դրած , վայելչութեամբ ներկայանալու համար իր ներշնչումներու դիցուհիին, այլեւ անսովոր արտայայտութիւն մը տալով իր խօսուածքին, իր շարժումներուն, իր վերաբերմունքին : Կ'արհամարհէր ազդին եւ եկեղեցւոյն իշխանները՝ երբ կ'երթային այցի : «Վրձինս չեմ փոխեր խաչգդակի մը հետ» կ'ըսէր՝ ակնարկելով կարդինալներու կարդին ու դիրքին:

Արդարեւ, վրձինն ի ձեռին՝ կը թուէր ընտրեալ մը, մարդոց մէջ առաջինը, որու վրայ կարծես կը հանգչէր Աստուած: Եւ այս տպաւորութեամբ, խրոխտ, հըպարտ, նոյնիսկ ամբարտաւան, կը շրջէր իր աշակերտներուն եւ այցելուներուն միջեւ, կենդանութիւն ստացած իր կըտաւներուն առջեւ, դիցաբանական ու պատմ. դիմանկարներուն կարգին՝ որոնց մէկն ալ կ'ըսես ինք, ստեղծագործութեան արտակարգ ներշնչումի մը անձնատուր, իր ծագումն իսկ մոռցած: Նըման պահերու մէջ գլխարկն իսկ չէր հաներ՝ երբ պապը, մեծագոյն հիացողը վրան, կուգար իրեն այցելութեան :

Մեծերու մեծարանքին առարկայ , կը մերժէր փոխադարձել մեծերու այցելութիւնները: Կ'առարկէր թէ այդ այցելութիւնները տրուած չէին իր անձին , այլ միայն արուեստին, իր վեհափա՛ռ արուեստին, որ սովոր չէր խոնարհութեան:

Արուեստարանէն դուրս, Լը Կիտ կը մերկանար իր աստուածութենէն, ինչպէս քահանայագործողը՝ երբ կ'իջնէ պատարագի սեղանէն, ինչպէս Հայոց թագաւորը՝ երբ ոտքը կը դնէր հայկական հողէն դուրս: Լը Կիտ երկուք էր մէկի մէջ :

Մեր մէջ, այսօրուան պայմաններուն մէջ, ծանօթ չէ ընտրեալներու երկուութիւնը (տիւալիթէ): Հեռացած է աստուածութիւնը, մնացած է մարդը՝ իբրեւ լքուած անօթ , պարպուած ման:

Մեր մէջ գրագէտը ջոթ – ջոթն է, կամ Կականին տղան, որու անունը կանչելու ժամանակ տառափոխութիւն կը կատարէ ժողովուրդը՝ Հայոց այբուբենին վերջին (այժմ վերջընթեր) բաղաձայնով , իբրեւ զուարճութիւն, իբրեւ ծաղրաբանութիւն: Գրագէտը , մեր մէջ, հտպիտն է, այն որ փոր շինած մարդոց ժամանցին կը ծառայէ: Գրագէտը, մեր մէջ, թրթուրն է, որ կը սողա՛յ, կը սողա՛յ ու միշտ թրթուր կը մնայ ,— ժողովուրդը չի գիտեր թէ այդ սողացողը վաղը թիթեռնի՛կ կը դառնայ, կը հանգչի վարդերու վրայ , կը սնանի ծաղիկներու նեկտարով, արեւն ի մէջ շաղուեալ ցօղերով , եթէ...

Ժողովուրդը չի գիտեր թէ ինք եւս թրթուր է՝ որ կը կերպարանափոխուի , թիթեռնիկ կը դառնայ ու կը թռչի պատմութեան պարտէզներուն մէջ, թեւերուն ոսկի փոշին թօթվելով, եթէ ...

Ընդհակառակն, ո՛վ տրտմութիւն , մեր ժողովուրդը կը ճզմէ գրագէտը՝ որպէսզի չդառնա՛յ թիթեռնիկ, ինչպէս օտարը կամ թշնամին ոտնակոխ կ'ընէ մեր ժողովուրդը՝ որպէսզի չհագնի՛ իր աստուածութիւնը, որպէսզի մոռնա՛յ աստուածանալու գաղտնիքը, մնայ խոնարհած, երկինք նայելու անկարող :

Երբ ես գրական աշխարհ մտայ, գրկաբաց ընդունուեցայ : « Դո՞ւն ես գրողը թէ հայրդ» հարցուցին ինծի՝ զարմացած: Նախ չհաւատացին : Ըսի թէ ե՛ս եմ գրողը, ու դեռ կը գրե՛մ : Սո՛ւտ , — մէջս ուրիշ մէկը կայ, ան է որ կ'ըսէ, ես ալ կը գրեմ : Օ՛, մեծերուն դուրգուրա՛նքը, այն օրը : Բայց թշնամացան յանկարծ՝ երբ սերունդի խնդիր հանեցի եւ սկսայ չհաւնիլ հիներուն, «Գրականութեան քաղաքականութիւն» ըսի եւ հանգանակ բերի: Չհասկցան զիս ... նորերն ալ, ու վիքաւորեցին՝ երբ փորձեցի գրագէտը վերադարձնել իր սրբազան աւանդութեանց, աշխատելով մասնաւորաբար երիտասարդութեան մէջ՝ երիտասարդութեան ոգիով, վերագնահատութեան տենչով, ժանգերը քերելով, մամուռը թափելով, քոսը մաքրելով: Անխընայ, հարուածը հարուածով փոխադարձեցի, յամառօրէն մերժեցի փոխանակել արշալոյսը վերջալոյսին հետ , արհամարհեցի բոլոր հրամէքները, վահան ցոյց տուի ամէն վիրաւորման փորձի դէմ, եղայ հպարտ եւ ամբարտաւան՝ ինչպէս այն նկարիչը , որու պատկերը տուի ձեզի :

Ես խեղճ եմ եւ պարզուկ, ինչպէս Լը Կիտ, ինչպէս կը տեսնէք զիս դուրսը , սրճարաններու մէջ, փողոցի մայթերուն վրայ, շուկաներու սոխ ու սխտորին խառնուած: Բայց Աստուա՛ծ է վկայ՝ աշխարհագղորդ ելեկտրականութեամբ կը լեցուիմ, երբ գրասեղանիս առջեւ կ'անցնիմ՝ գրիչը ձեռքիս մէջ, — կը դառնամ խրոխտ, կը դառնամ գոռող , կը դառնամ մեծանձն, հպարտ, տիրամերժ, ամբարտաւան, ապերասան, ժպիրհ , յանդուգն՝ ամբողջ ունեցածս խաղին մէջ նետելու պատրաստ :

Այդպէս էր իմ պաշտելի թագաւորս , Արշակ :

Եւ եղայ երիտասարդութեան հետ ,— հրահրեցի, ոգեւորեցի, խրախուսեցի կանանչ տարիքը: « Ժամանա՛կն է ձեր աստուածը , պաշտեցէք ժամանակը , — անկցի՛ն հին աստուածները» գոչեցի միշտ : Ձեռքէն բռնած՝ բարձրացուցի գայթած սայթաքած երիտասարդը : Անտեսեցի ամէն ապերախտութիւն: Եւ երդո՛ւմ ըրի երբեք չթշնամանալ երիտասարդութեան դէմ ու չդաւաճանել կանանչ տարիքին :

Օ՛ զարհուրանք, այս անգամ՝ երիտասարդութիւնը սուր առաւ ինծի դէմ ելաւ :

Եթէ մտերմութիւն ստեղծած չըլլայի հոգեվերլուծման մեթոտներուն հետ (փսիքանալիզ), պիտի չկարենայի բացատրել այս շարժումը : Ցաւ ու ժպիտ իրար խառնած արտայայտութեամբ մը դիտեր եմ ամէն անգամ՝ երբ տեսեր եմ երիտասարդ մը, որ կը կապկէ զիս, ճիշդ ինչպէս մայր մը կը դիտէ իր երախան , որ կ'ուզէ նմանիլ մօրը պատմած հէքեաթին հերոսին՝ սուր ճօճելով ... իր մօրը դէմ: Խեղճ երախա՛յ :

Դեռ երախայ է մեր երիտասարդութիւնը՝ ո՞վ կ'ուրանայ: Տարիքի ցուցանիշ չէ կեանքի կանանչութիւնը, թառամութիւնը կամ զառամութիւնը : Անոնք որ գիտական հէնք ունին իրենց իմացական հիւսուածքին մէջ՝ կ'ըսեն թէ մտային տարիքը (աժ մանթալ) հիմնուած չէ թուաբանական հաշիւներու վրայ, ոչ ալ բացարձակապէս ֆիզիքական պայմաններու վրայ : Ու մինչ մեծ ժողովուրդներու մէջ երիտասարդութեան տարիքին սահմանները կ'ընդլայնին ի վայր եւ ի վեր, մինչ իմաստութեան տարիքը դեռ տին կը շահի ի նպաստ երիտասարդութեան եւ ի հեճուկս ծերութեան՝ ըստ Ռեմի տը Կուռմոնի տեսութեան, մեր մէջ արբունքի դողերն անգամ դեռ չեն կրնար բարձրացնել իմաստութեան կարմիր սնդիկը , որ կը մնայ հոն ուր որ էր դարեր առաջ :

Խնդիր չէ թէ իմաստութեան կարմիր սնդիկը շատ ցած մէկը, այնքան որքան դօդօշինը, զիս անուաներ է «հայրն ու մայրը անծանօթ », իմ ցաւս այն է թէ էվոլիւէներ կան, որ լուռ կը մնան , զանգուած չեն կազմեր, հեռու կը փախչին իրարմէ, կ'ամփոփուին իրենք իրենց մէջ, նոյնիսկ կ'արհամարհեն զիրար , պզտիկ կը տեսնեն մէկզմէկ : Գրողներու ժողովի մը մէջ յատկանշական էր տեսնել երկու երիտասարդներ , մին կազմըւած գրող եւ ոսկոր կապած, միւսը դեռ ոսկորը խմոր, երբ այս վերջինը կ'ըսէր առաջինին.

Je suis plus fin que toi.

Այսպէ՛ս են, իրարու չեն հանդուրժեր, իրար կը կշռեն սեփական չափոցներով , դեռ եւս աւազ՝ ժայռանալու անընդունակ, սերունդի զգացումը եւ ըմբռնումը իրենց անծանօթ, անհատական պայմաններով հարուստ՝ որովհետեւ քաղաքակրթութեան մեծագոյն պարտէզներուն մէջ ինկած, ազգային պայմաններով թշուառ՝ որովհետեւ հայրենի հողէն զրկուած, ստորազգացութեան տագնապին ենթակայ, առաւել եւս՝ հաւաքական աշխատանքի ոգին իրենց մէջէն պարպուած, — միակ եւ առաջնակարգ պայմանը պատմութեան մէջ բարձրանալու եւ իրենք զիրենք արժեւորելու :

Աւա՛զ, աւա՛զ, ահա սերունդը :

Արեւելքէն, միայն մէկ հոգի, քաջ եւ խելացի, ժայռի պէս՝ կանգնեցաւ ոտքի, ընդվզեցաւ եւ ըսաւ.— Ի՞նչ կ'ընէք , տղաք, ի՞նչ կ'ընէք :

Ասդին՝ տաք տղայ մը, բանաստեղծի աւիշը առատ եւ յորդ, ելաւ ու գրեց.—

« Արմատախիլ եւ անտեսուած սերունդի մը երկու եղբայրներն ենք: Ահա թէ ինչո՛ւ կուգամ կը կանգնիմ կողքիդ: Քեզ ճանչցայ՝ երբ նոր կը հասնէինք Փարիզ: Մէջդ տեսայ, առաջին օրէն, շարժումի մը մարդը : Անկէ ի վեր կրկնակի հաստատեցիր իմ այդ համոզումս, աւետելով եւ գուշակելով գալիք ուժեղ սերունդ մը: Կրակ մը կար մէջդ՝ արժէքի բերելու համար անծանօթ մնացած արժէքները, մանաւանդ տանելու՝ սերունդիդ պաշտպանութիւնը : Այդ կրակը մեր կապը եղաւ: Եւ երբ կը դառնանաս եւ յուսախաբութիւնը կը խանձէ հոգիդ , ես չեմ կրնար անտարբեր մնալ : Ցաւը մեր լոյսը եղաւ այս խարխուլ, իմաստակ , դժբախտ օրերուն մէջ : Եւ չեմ ուզեր որ մարի անիկա քու մէջդ ժամանակէն եւ յաղթանակէն առաջ : Կ'ուզեմ ամէն բանէ առաջ որ ցոյց տաս կրկին բարոյական կորովդ, որուն այնքան պէտք ունինք այս սովի ու թշուառութեան տարիներուն: Ժամանակ է որ մտածենք իրական վերանորոգումի մը : Եւ ասիկա վերէն վար, մտաւորականէն մինչեւ ժողովուրդը : Բազմաթիւ խնդիրներ ունինք լուծելիք: Կարելի՞ է հրաժարիլ ատոնցմէ : Կ'այպանեմ բոլոր դառնութիւնները , որոնք կը կղզիացնեն քեզի պէս տղաքը : Աւելորդ է ասոնք ըսելն իսկ, որովհետեւ այդպէս եղած ես արդէն, ընդհանուր դիծերուդ մէջ, այնքան ատեն որ չէր հարուածած քեզ՝ քու այնքան սիրած սերունդդ: Զսպո՛ւմ , Նարդունի: Քու աչքերդ պէտք է նային այս մշուշներէն անդին, դալիք ձեւերուն: Ցրուած պատանեկութիւն մը կայ, որ քեզի կը սպասէ : Անոր կերտումը սրբազան պարտականութիւն մըն է, վեր՝ հետեւաբար մեր առօրեայ ցեխերէն եւ անձնական քինախնդրութիւններէն: Փաղանդ մը կայ կենդանի դիակներու, որ կը սպասէ մեր դատաստանին: Պէտք է որ մեր սերունդը վաւերացնէ արժէքները: Քանի մը տարիէն կը կորսնցնենք այդ իրաւունքը եւ քեզի կը ձգեմ երեւակայել մեր ողբերգական ապագան, նոյնքան ողբերգական երիտասարդութենէ մը ետքը : Հասկցիր թէ ո՛րքան անհրաժեշտ էր, ինծի համար, գրել այս նամակը: Կ'ուզեմ որ գիտնան թէ մինակ չես դուն, ինչպէս կ'ուզեմ որ դուն ինքդ ալ գիտնաս ատիկա: Չունեցանք մեր պարբերաթերթը, ուր տղաքը կարենային արտայայտուիլ: Շատերը յոգնած՝ կեանքի ծանրութենէն, զզուած ու դառնացած՝ կը հետեւին քեզի, առանց կարենալ յայտնելու հրապարակաւ իրենց համակրանքը քու այնքան յանդուգն պայքարիդ համար : Շատերը սխալներ կը գտնեն անարժէք մարդոց դէմ վատնած ճիգիդ մէջ, բայց խորապէս քեզի հետ են անոնք: Ճանչցած են քեզ, ճանչցած են բոլոր վէճերէն դուրս աճող քու գրականութիւնդ ալ » :

Ապահովաբար դուք ձեր կարգին ճանչցաք այս տողերուն տակ իր անունը դրած վաւերական ու տիրական բանաստեղծը :

Այս նամակը ցնցեց գրական սերունդը: Ոմանք առաջարկեցին պատրաստել նոր գրութիւն մը՝ ստորագրելու համար հաւաքաբար : Այդ գրութեամբ , պաշտպանելով « Մեղեդիներու հեղինակը, զոր (դաշնակցական եւ ոչ – դաշնակցական) կուսակցութեանց պարագլուխները կը ներբողեն մեծաշռինդ բառերով», ինչպէս կը գրէին, ստորագրողները կը դատապարտէին կարգ մը թերթեր, որոնք իրենց «ուղղութիւն ընտրած են կարծես նուաստացնել արեւմտահայ գրագէտները» ... Հայաստանասիրաբար :

Բայց ահա դարձեալ նոյն ... կատակերգութիւնը : Հաւաքական այս յայտարարութիւնը դեռ չհրատարակուած , ստորագրողներէն մին կը ջնջէ իր անունը՝ տեսնելով որ ստորագրած է ուրիշ մէկն ալ, որու հետ անձնական վէճ էր ունեցած :

Սերունդին պատմութիւնը գրելու հա-

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Կապուտիկն էր, որ իր աղաւնիներուն թիւը կ'աւելցնէր. ոչ միայն Աղաճանին աղաւնիներէն, այլեւ մօտակայ գիւղերէն կը բերէր տասնեակ աղաւնիներ : Գիտէր նաեւ, որ Կապուտիկը ուրիշ աղաւնետուն պահել դժուար է, որովհետեւ իր քովն էր Ծիրանը, աղաւնիներու Կղէօպատրան :

Խաչիկ , ամէն անգամ որ Կապուտիկը կը թռցնէր , անոր վերադարձին ի զուր կը սպասէր : Յաջորդ օրը Մանօն կ'առնէր զայն ու Խաչիկին կը բերէր:

— Երէկ տեսայ՝ կինէ աղուընիկներուս մէջ էր, Խաչիկ: Մի վախնար, չի կորսըւիր: Որ ետ չգայ՝ գիտցիր, որ իմ աղուընիկներուս հետ է: Ես կը բերեմ հազկէ, որ էս տունին ալըշմիշ ըլլի,— կը խօսէր Մանօն :

Մանօն գիտէր, որ վաղ թէ ուշ Կապուտիկը իրենն էր նորէն: Խաչիկ Կապուտիկին համար միայն առանձինն պիտի վճարէր երկու չէրէկ ցորեն. երեք չէրէկ ալ վեց զոյգ աղաւնիներուն. ընդամէնը հինգ չէրէկ ցորեն: Մանօ անհամբեր կը սպասէր կալին: Յետոյ կապուտիկին խնդիրը կարգադրել դժուար չէր ...

×

Թորիկ Օվանին մէջքը կարծես աւելի ծռած էր: Շտկէ շիտակ մարդու երես չէր կրնար նայիլ : Իրեն այնպէս կը թըւէր, թէ բոլոր մարդիկ իրմէ երես կը դարձնէին , որովհետեւ իր տղան Մանոյին ու Աղաճանին պէս աղուընիկ խաղցընող է եղեր, մանաւանդ որ գիշեր ցորեկ Մանոյին հետ է, Մանոյին :

Թորիկ Օվան ի՞նչպէս չծերանար: Անցեալ օրը Կարուկենց էքուն թուփերը քաշեր էին: Կը խօսէին , որ Մանօն ըրած է: Մեղսակից ըրած էին նաեւ իր տղան , Խաչիկը :

Երէկ Ձէթ քարին քով խնամի Ակոբին հանդիպած էր: Ուրիշ անգամ որ կը հանդիպէր, իրարու ճըղարա կը հրամցընէին, տան անդամներու վիճակը կը հարցնէին , գինի խմել կը հրաւիրէին իրար: Սակայն երէկ խնամի Ակոբին վերաբերումը իրեն դիւր չէր եկած : Լեզուին տակը բան մը ունէր ըսելիք ու չէր ըսած ...

— Իրաւունք ունի, իրաւունք, — կը մտածէր Թորիկ Օվան: Գնաց սէպէպ եղաւ, աղջիկ ուզեց: Խեղճ հարսնուկը օր արեւ չունի տունին մէջ: Տան մէջ միշտ կռիւ : Մեծ հարսին լեզուն երկնցեր է . ամէն ատեն կեսրոջ ու պզտիկ հարսին հետ կը կռուի :

Թորիկ Օվանն ինչպէս չծերանար :

Խեղճ Նունիկ պաճին ալ ամէն գիշեր անկողնին մէջ կծկուած, տունին մէջ եղածները, անցած դարձածները էրկան կը պատմէր :

Ինչ մեղքս պահեմ, արիմարդ. էդ մեծ հարսին չըխըշը՝ չըխըշ չէ, փսփսուկով կը խօսէր Նունիկ պաճին :

— Էսօր շաբաթ մըն է մատը մատի վըրայ չի դներ : Փուշման եղայ թոռնիկիս ըսի թէ՝ հորթերը էքին տար: Էդ ըսելը գիտցայ. հեղ մըլ տեսայ պիծէկի պէս վրաս թառաւ: Ի՞նչ ըսէ աղէկ. «Ես չեմ ուզեր , որ զաւկիս բան ըսես, էրիկս կ'աշխատի հերիք չէ, զաւա՞կս ըլ աշխատի: Աղա տղադ, Խաչիկը, տէներն է կանչէ, որ տանէ: Ալ հերիք եղաւ: Ես էն էրկան ինչ ըսեմ, որ գլոխը ծռեր՝ կ'աշխատի. էնդի Խաչիկն ըլ Մանոյին հետ գիշեր ցորեկ աղուընիկ խաղցնէ »:

— Էհ, ի՞նչ ըսեմ, Նունիկ: Մարդու երես չեմ կրնըր նայիր: Մեծ հարսին լեզուն հէլպէթ երկար կ'ըլլի: Աստուած, էն տղուն Սարգիսին համբերանքը չհատցընէ : Էհ, որ Սարգիսը երես դարձնէ, Թորիկ Օվանին տունը կը փլի, Նունիկ : Ես ալ հին Օվանը չիմ : Էսօր ջրտուքը զօրով գըլխեցի: Ես ինտո՞ր ընիմ, Նունիկ. ըսելէն, խրատելէն բերանս մաղ բուսաւ : Օգուտ չըներ. մարդը տարուեր է Մանոյին: Աստուած Սարգիսին համբերանքին պակսութիւնը չտայ :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(8 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

D'où vous vient, disiez-vous, cette tristesse étrange.

CHARLES BAUDELAIRE.

Ծով, ծառ ու ժայռ: Եւ ի՛նչ ծովածաւալ հմայք այդ ամբողջին վրայ ու պայծառութիւն՝ երկինքն ի վեր: Արդեօք ուրիշ տեղ հանդիպա՞ծ եմ նման ճոխութեան մը, եւ կրնա՞մ աչքերուս մէջ պարփակել այս ափին չքնաղ մանրամասնութիւնները:

Բնութեան կողմէ մարդուն պարտադրուած անուններուն ամէնէն արդարն ու որակաւորը՝ Քօթ տ'Ազիւր: Ծով, ծառ ու ժայռ: Իրարու կողքին, իրերու հետ հաշտ ու եղբայրացած:

Յիշողութեանս մէջ ծովու եւ լճի բազմաթիւ ափեր կան, բայց անոնցմէ ոչ մէկը կը համարձակի մօտենալ ու յիշեցնել այս համերաշխ ամբողջութիւնը:

Ես չեմ յիշեր ծառ մը, որ իր արմատները այս անխռով վստահութեամբ ծովուն մօտեցուցած ըլլար:

Ես չեմ յիշեր ծով մը, որ ժայռերուն հետ ունեցած իր տարակարծութիւնը վերջացուցած ըլլար այսպէս:

Արեւ, կանանչութիւն ու կապոյտ, կապո՛յտ, կապո՛յտ: Թերեւս արեւը երբեք այսքան չէ հետաքրքրած զիս, կարօտավառ այս ակնարկով լեռներուն նայած չեմ ու ծովը ոչ մէկ ատեն այսքան չէ ծովացուցած իր հմայքը աչքերուս մէջ: Հոն սկսաւ, հոն: Լոյսի քաղաքին լուսածարաւ երկնքին տակ պատրաստուեցաւ արեւին ու անսահմանին պաշտամունքը եւ ստեղծեց այս տաք փոխ-յարաբերութիւնը: Կը նայիմ ու պահ մը անիրական կը թուի ինծի համայնապատկերին համայնասփիւռ դեղեցկութիւնը: Մառախլապատ քաղաքին մռայլ յիշատակներէն ու ամենակուլ տխրութենէն ետք՝ այնքա՛ն շռայլ է այս պարգեւը, որ կարծես վտանդի տակ կը գտնուի, յափշտակութեան ենթակայ կը կարծեմ զայն ու կը պոռամ: Այս ուրախութիւնը բաժնելու, հաստատելու ցանկութիւնը երգեր կը յուզէ մէջս: Կը խայտամ: Ծառին, ժայռին, ծովուն ու արեւին նուիրուած բանաստեղծութիւններ կ'արտասանեմ բարձրահունչ խանդով:

Երբեմն ճիգ կ'ընեմ զսպել ինքզինքս: Վերլուծումներու կը ձեռնարկեմ: Ամէն բան տեսնելու, բոլոր մանրամասնութիւններուն մօտ կանգ առնելու, անոնց մէջ հեռանալու այս տենդը՝ պարպուած անհատականութեան մը անձնատուութի՞ւնն է արդեօք, թէ չարչարանքէն ետք վարձատրուած անհատականութեան մը զեղումը: Ինչ փոյթ: Այս պահը բաւ է ինծի ու այս ափը լաւ է, իր յայտնութենէն մինչեւ անյայտ հեռուներուն ուղղութեամբ իր ներդաշնակ մեկնումը, Սէն Ռաֆայելէն մինչեւ Քան, մինչեւ Նիս ու Մոնաքօ ու անդին ու հեռուն:

Կը յիշեմ ամբողջը եւ ամբողջ երկայնքին ծովազգեստ ու արեւառ բազմութեան անձնամոռ ծէսը:

Կ'ըսեն թէ աշխարհի երջանիկները հոս կը շտապեն իրենց մնացեալ օրերը տանելի դարձնելու համար:

Կ'ըսեն, թէ հոս կը շտապեն աշխարհի դժբախտները իրենց այսօրը մոռնալու համար:

Ես նոր կ'անդրադառնամ նաեւ Ֆրանսացի գրողներուն եւ անոնց հերոսներուն այս ափին ու արեւուն հասնելու տենչին եւ նոր կը հասկնամ անոնց մօտ հասարակաց այդ պապակին սաստկութիւնը: Օ՛, արեւը:

×

Վերադարձած ենք Նիս ու երեկոյ է արդէն: Նստած ենք ծովափնեայ սրճարանի մը դարպասին եւ վերջացող օրուան հետ՝ վերստին կը մտաբերեմ ճամբան եւ ճիգ կ'ընեմ այսօրուան ընծայէն բաժին մը պահել վաղուան, ինչպէս կ'ընեն մարդիկ սիրելի գիրքի մը հետ կամ ընթերցումէն ետք: Սկսաւ հոն, ճոխացաւ ուրիշ տեղ մը, ծաւալեցաւ բլուրէ մը ետք ու շարունակուեցաւ այն մասէն անդին: Կը յիշեմ երկրորդ անգամ, կ'ընդդծեմ նորէն, բայց ոչինչ կը յաջողիմ անջատել ու պահել ինծի:

Լեռը լեռ էր ու գեղեցիկ, արեւը քաղցըր էր ու շռայլ, ծովը ծով էր ու ծով է տակաւին՝ նոր երանդներով ողողուած ու նոյնքան տրամադրելի, բայց ինծի կը թուի, թէ այս ամէնքը հոս կրնամ ձգել ու մեկնիլ, առանց մաս մը հետս առնելու, առանց ինձմէ բան մը ձգելու:

Առանց ապրումի տրուած, առանց տառապանքի ստացուած ժառանգութեան մը ցրտութիւնը լեցուած է սրտիս ու սկսած է դարձեալ ցրտացնել զիս: Կարծես մէկը ի նպաստ ինծի կողմնակալութիւն մը ըրած է ու տարուած յաղթանակը զուրկ է շարունակելի բանաստեղծութեան մը կենսատու տենդէն: Հանդիպում մը: Մնաք բարով մը: Անվստահելի յիշատակ մը: Կարելի՞ է ապրած ըլլալու պատրանք մը կապել խուսափուկ այս յարաբերութեան: Հանդիպում մը: Մնաք բարով մը: Բեղնաւորման հնարաւորութենէն զուրկ յիշատակ մը:

Ու նոյն ծարաւը նորէն, անհանգիստ, անյա՛գ: Աղօթքի, արիւնի, ուրիշ արարչութեան մը ժառանգութեան կապուելու պէտք մը կը զգամ: Կարծես ճակատագրուած եմ ոչինչ սկսելու: Սկիզբ մը չե՛մ, շարունակութիւն մըն եմ, աղօթքով, արիւնով ու յամառութեամբ շաղախուած շարունակելի պատմութեան մը անզուսպ գերին:

Տխրութիւն մը չոքած է վրաս ու կը ստիպէ, որ ուրիշ հոգիով մը մասնակցիմ շրջապատին, յիշեմ պատմութիւնը ու զառանցեմ կրկին: Երթամ քսան տարի առաջ:

Միջնարարային գերութիւն մը ապրեցաւ այս հողը ու հիմա կեանքը զուարթ է իր վրան: Կը նայիմ մարդոց ու կը յիշեմ մեր երկիրը, մեր թշնամիները, դաժաննե՛րը: Կը յիշեմ, կը դառնանամ աշխարհին դէմ, ես ինծի դէմ, քեզի՛ դէմ, սի՛րտ, որ տկարութիւններուդ զոհ դարձուցիր զիս նորէն, զոհ դարձար նորէն, այս պայծառ ժամուն, երբ կեանքը կը խայտայ ու որբի ու զրկեալի անկիւնէ մը չէ, որ կը նայինք անոր եռեւեփումին: Քեզի դէմ եւ ինծի դէմ: Աշխարհին ու ամէնուն դէմ:

— Ես եմ այս բոլորին պատճառը, — կ'ըսէ ձայն մը ներսէս, ես եմ քեզ վարողը, քու ճակատագիրդ եւ կը կոչուիմ Հայկական Տխրութիւն:

Այո՛, դո՛ւն ես ու եկած ես: Բոլոր այս տակնուվրայութեան անունը, իմ հոգիիս ողջ տակնուվրայութիւնը, որ անխառն ոչինչ կը ձգես ինծի կ'ընդխառնուիս ամէն բանի եւ ամէն ինչի ու իմ վրաս կը տարածես մռայլ իշխանութիւնը:

Դո՛ւն. սէրերս դուն ընտրած ես, թշնամիներս նշանակած ես դո՛ւն, պաշտամունքներս դո՛ւն ձեւաւորած ես, եւ պարտաւորութիւններս պարտադրած եւ դո՛ւն Հայկական Տխրութիւն, դո՛ւն:

Այնքան դժուարութեամբ հասայ հոս, այսքան դիւրութեամբ ի՞նչպէս եկար դուն, ի՞նչպէս ճանչցար զիս: Հարաւի տաք դժոխքը ձգած՝ հո՞ս ինչ գործ ունիս. վերջացա՞ւ գործդ հիւսիսի ցուրտ դժոխքին մէջ, որ անյուսութիւնդ ինծի կը բերես կրկին: Ինչո՞ւ այդ ջերմ համակրանքը, ինչո՛ւ այս բիրտ հալածանքը: Դո՞ւ ես իմ մայրս, որ այս յամառութեամբ կառչած կը մնաս ինծի, ե՞ս ծնունդ տուած եմ քեզ, որ սննդառութեանդ պատասխանատուն դառնամ:

Իմ հոգիիս շղթայակապ Արտաւազդներ չեն տանջուիր. գնա՛ եւ Մասիսի անդունդներուն մէջ ծաւալէ:

Դաւաճանուած ու Անյուշ բերդին մէջ նետուած վիրաւոր հպարտութիւնը ես չեմ. գնա՛ եւ այնտեղ ողբերգէ:

«Սեւ հողեր»էն կազմուած չէ իմ կաւս. շաղախդ ուրիշներուն փութացուր:

Անիի աւերակը ես չեմ. ե՞րբ ետ պիտի կանչես սրտիս մէջ վայող բուերդ:

Յայտնուելէդ ասդին քանի անգամ փորձեցի չէզոքացնել յաճախանքդ, փորձեցի ամբոխանալ ամբոխին հետ, զուարթանալ զուարթ հոգիներուն հետ, բայց տեղդ չզիջեցար դուն: Յամառութիւնդ դուրս նետեց զիս: Հանդիպեցայ ուրիշ զուարթ հոգիներու: Իւրաքանչիւր զուարթութեան դիմաց կատաղութեամբ մը լեցուցիր զիս, իւրաքանչիւր պալատի, խոյակի, քանդակի դիմաց փշրուած բան մը յիշեցուցիր, դարձեա՛լ յիշեցուցիր մեր թշնամիները, դաժանները, դաժաններուն ոճը, հրահրեցիր դաժաններուն ոճին ձգտող ոխակալ ապրում մը:

Արարատի սպիտակ պաղատանքը ե՞ս եմ միթէ, որ կը շարունակես տակաւին խռովայոյզ երգդ երգել մէջս: Վանայ ծովուն կարօտագին կանչը իմ սրտի՞ս կը չարչարուի, որ աւելի կը խորացնես քինախնդրութիւնդ: Ղարաբաղի լեռներուն զայրո՞յթը միայն կտակուած է ինծի, որ երակներուս կենսատու արիւնը կը նահանջէ քու ծննդավայրերէդ եկած թունաւոր հեղումին առջեւ:

Եթէ ուրիշ յոյս չկայ՝ անյուսութեամբդ պահէ այդ պաղատանքը, Հայկակա՛ն Տխրութիւն. եթէ ուրիշ ուժ չըկայ՝ քու տկարութեամբդ զօրացուր այդ ցաւագին կանչը. եթէ բախտը շարունակէ ժլատ մնալ՝ քու դժբախտ ներկայութեամբդ զայրացուր այդ զայրոյթը: Այդ պաղատանքը, այդ կանչը, այդ զայրոյթը: Պահէ այս ամբողջը ու մի հեռանար: Ո՞վ գիտէ, թերեւս ինծի տըրուած ամէնէն հզօր ուժը դուն ես հիմա:

Պ. ՍՆԱՊԵԱՆ

մար իբրեւ ատաղձ՝ կ'առնուին ու կը պահուին երկու գրութիւններն ալ:

Օր մըն ալ ուրիշ մը,— միշտ նոյն սերունդէն,— կը բողոքէ թէ ինչո՛ւ «սերունդը առաջնորդելու» պատիւը կը տրուի անոր որ «... որովհետեւ շա՞տ գիրք կայ շալակը», ինք իր կարգին՝ Սթանտալ շալկած եւ թերթին թարգմանութիւն մը բերած (Արեւմուտք): Պատասխանուեցաւ ... Նիսի պարտէզներուն մէջէն, ուր ակնարկուած անձը ոչինչ ունէր այլեւս իր շալակը՝ բայց աչքերուն մէջ կար դեռ ծանօթ մթարքը, թէ բողոքողը սխալ թարգմանած էր բառ մը իր սիրած հեղինակէն, որ, եթէ փնտռէր, պիտի տեսնէր թէ նոյն բառը երկու անգամ միայն գործածած է իր ամբողջ գրականութեան մէջ: Այս ակնարկով՝ դիտել կը տրուէր թէ «շատ գիրք շալկած» մարդը նախընտրեր է բառ համրել, շգտնելով համրելիք մարդ եւ մերժելով դառնալ անոնց «առաջնորդ» կամ «մարդու համալ»:

Եւ օր մըն ալ ուրիշ ուրիշ մը, չես գիտեր ինչո՛ւ ուղելով փառաբանել Աբովեանը ... առանց կարդացած ըլլալու, այս անգամ ոչ թէ «առաջնորդի», այլ պրպտումի եւ վերագնահատութեան իրաւունքը խլելու համար գրագէտէն, բանադրանք կարդաց՝ քահանայապետի հովեր առնելով:

Ահա ձեզի սերունդ,— աւա՛զ, աւա՛զ:

... Կանգնած եմ աւազի ծովին եզերքը ու կը դիտեմ հովին խաղերը,— կը բարձրացնէ աւազը, ամպ կը շինէ, յետոյ կը թափէ վար, ծփանք կուտայ եւ ալիքի պէս կ'օրօրէ անապատին մէջքը:

Ծով՛, ծո՛վ, ամո՛ւլ ծով:

Ջուրը, որ կը ծովանայ, դէթ կենդանութիւն կը ստեղծէ, իսկ աւազը, որ կը ծովանայ, ալիքը ալիք թաղելով՝ կը դառնայ գերեզման:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԴԱՇՏԻ ԳԱՅԼԸ

— Ես փորմշակի կարգը լաւ գիտեմ, լաօ:

Մինչեւ մէկ տարի փորմշակին վարձ չի տրւում: Մէկ տարուց յետոյ տէրը պարտաւոր է նրան երկու շնիկ ցորեն տալ, մէկ շապիկ եւ մէկ վարտիք, բացատրեց Աստուրը:

— Իսկ իմ տէրը ինձ ոչինչ չի տուել:

— Ուրեմն հի՞ն պարտք է:

— Երեք տարուայ: Պուճուր ախպերս վարդախտով (կարմրուկ) հիւանդ է. կ'ուզեմ գնալ մեր տուն, մի կոտ ցորեն չի տալիս, որ հետս տանեմ:

— Ո՞ր գիւղից ես:

— Վարդով:

Մինչդեռ Թորգոմը արտասուքով պատմում էր Աստուրին իր ցաւալի պատմութիւնը, դուռը բացուեց եւ գոռգռալով դուրս պրծաւ Գոմէշ Մխոն: Սա եզան աչքերով, կարմրադէմ, լիքը մարմնով մի տղամարդ էր, որ բրդէ անդրավարտիքը խոնջանով փոնթել էր մէջքի շուրջը: Վերեւից հագել էր կանաչ ելակ՝ առանց թեւերի:

— Տօ դետնիմուտ, — Թորգոմին դիմելով ասաց նա, — իմ տան մէջ կուշկռուշտ կը զխտուես ու հիմա էլ ինձնից վա՞րձ կ'ուզես: Նա յարձակուեց, որ բռունցքով հարուածի խեղճ մշակին, բայց Խոդեդանը նրա բազուկը բռնեց՝ ասելով.

— Ետ պահիր ձեռքդ:

— Ձեռքը ետ պահելու բա՞ն է, ախպեր: Էս տղան հոգիս հանեց: Կանաչ մեռոն (հաւատա), քիչ մնայ քեզ թիւրքի փաշայի ձեռքը յանձնեմ, — սպառնաց աղան:

— Դու թիւրքի փաշայից ինչո՞վ ես պակաս:

— Ձենդ, նեխուկ քոթոթ: Բա տեղը չէ՞, որ քեզ գցեմ ոտքիս տակ մի լաւ տրորեմ:

— Քի՞չ ես տրորել: Երեք տարի ձրի եմ աշխատել քո դրան:

— Աշխատել ես, իմ հացն ես կերել: Մի փոր հաց չէ՞ քո բաժինը, ախպեր. կեր ու դատիր, էլ ո՞ւր ես անցող-դարձողին գանգատ անում:

— Բա դու խիղճ չունե՞ս: Ախպերս վարդախտով հիւանդ է, տանը հաց չը-կայ, մի կոտ ցորեն չես տալիս, որ տանեմ մերոնց:

— Ո՞ւմ տամ, ախպեր: Քե՞զ տամ, օսմանցո՞ւ տամ, բէկի՞ն տամ, տէրտէրին ու վանքի՞ն տամ, ո՞ր մէկին տամ: Ախր ես էլ մեղք եմ: Ով գալիս է՝ իմ սեղանից ու ամբարից է քաշում, իմ կովի պակին է բերանը դէմ տալիս: Եւ ի՞նչ է իմ ունեցուածքը. քսան լուծ եզ, ութսուն մատակ, հարիւր կով, քառսուն գոմէշ, հազար ոչխար, հինգ հատ ջորի, վաթսուն հինգ արտ:

— Քի՞չ է, — նկատեց Թորգոմը:

— Բա չա՞տ է, — նեղացած խօսեց Գոմէշ Մխոն: — Իսկ որ Աւզուտայ Մալխասի նախիրը տեսնես, ի՞նչ կ'ասես: Ամէն ինչով ինձնից երեք անգամ շատ է: Նրա մէկ թոնդրան վրայ տասներկու խաչերկաթ է կարմրում:

— Իսկ ձեր թոնդիրները պակա՞ս են: Ձեր պապոնց թոնդրան մէջ երկու գոմէշ կ'ոլորտի, էնքան մեծ է:

— Տղայ, լաօ: քեզ մի հարց տամ, — որ իմ թոնդիրը պաղի, դու կը տաքանա՞ս:

— Ձեմ տաքանայ, բայց էսքան էլ պաղ չեմ լինի: Եթէ դուք չլինէք, աշխարհի վրայ հաւասարութիւն կը լինի, — կմկըմաց փորմշակը:

— Հաւասարութի՞ւն: Երբ քո բոյը հաւասարուեց իմ բոյին, էն ժամանակ հաւասարութիւն կը լինի, — քմծիծաղով նկատեց Գոմէշաղան՝ ահագին հասակով կռանալով իւր փորմշակի վրայ:

Աստուրը կարկամել էր. նա իր տեսածին չէր հաւատում: Նրա աչքի առաջ իրար էին բախւում կարիքն ու լիութիւնը: Դէմ առ դէմ կանգնած էին մի թշուառ հայ մշակ եւ մի ունեւոր ու անխիղճ հայ հողատէր: Նա պատրաստ էր այդ բոպէին ձեռքի գաւազանով վայր տապալել այդ ցածոգի մարդուն, բայց զսպեց իրեն: Այդ միջոցին իլիկ մանելով, պատի տակով անցաւ մի պառաւ, որ ծանօթ էր Թորգոմի պատմութեանը:

— Հայ քրիստոնեայ է, լաօ, անմամ, անպապ փորմշակ է, մի երկու կոտ ցորեն տուր, թող տանի իր տուն: Ախպերը վարդախտով պառկած է: Իր հախն է ուզում, լաօ, աւել բան չի ուզում քեզնից, — ասաց նա դիմելով Գոմէշ Մխոյին:

— Ոչ մի հատիկ էլ չեմ տայ:

— Ոչ, պէտք է տաս, ամբողջ հասանելիքը պէտք է տաս, — վճռաբար միջամտեց Խոդեդանը:

— Դու ո՞վ ես, ախպեր, — հարցրեց աղան խէթ-խէթ նայելով անծանօթ ուղեւորին:

— Ճամբորդ մարդ եմ:

— Ճամբորդ ես, գնա քու ճամբէն, ինչո՞ւ կը խառնուես իմ ընտանեկան գործին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՋ

Ցակոբ Իւնէճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ կարմիր Խաչի Օգափ· կայանին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոսաիչեան 20 ֆր·, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Աքմանօղլու (Կ· Պոլիս) 50, Պ· Զէրվիչեան 10 ֆրանք :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՑ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ԵՒ ՊԱՐԵՐՈՒ

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 10, ժամը 20·30ին :

PALAIS DE LA MUTUALITE
24, Rue Saint-Victor
Métro : Maubert-Mutualité

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Պերնար Տէտէճեանի

ԱՐՄԵՆԻԱ
Խումբը

ՍՕՍԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի :

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏ վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Գէորգ Եանպէկեանի :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԻԿՆ· ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Շրջանաւարտուհիներու եւ աչա – կերտուհիներու կողմէ :
22 Մարտ, կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին
MAISON DE LA CHIMIE
28, Rue Saint-Dominique, PARIS
Métro : Invalides
Պիտի ներկայացուին
ՍԻՊԻԼԻ
Առաքինութեան Մրցանակը
եւ
LE BARON DE TOURCHEVIF
de LABICHE
երգ, պար, արտասանութիւն
Դին 7 եւ 5 ֆրանք

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐԸ՝

ԼՈՑՍԵՐԸ

Շքեղ տպագրութիւն, նկարազարդուած արուեստագէտ Շարքի կողմէ :
Գունաւոր եւ թուագրուած 1–50, դին՝ 100 ֆրանք, Թուագրուած 51 – 300, դին՝ 20 ֆրանք :
Դիմել հեղինակին՝
G. POLADIAN
53, Avenue de Saint-Julien
MARSEILLE (12e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 24ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

★ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ★

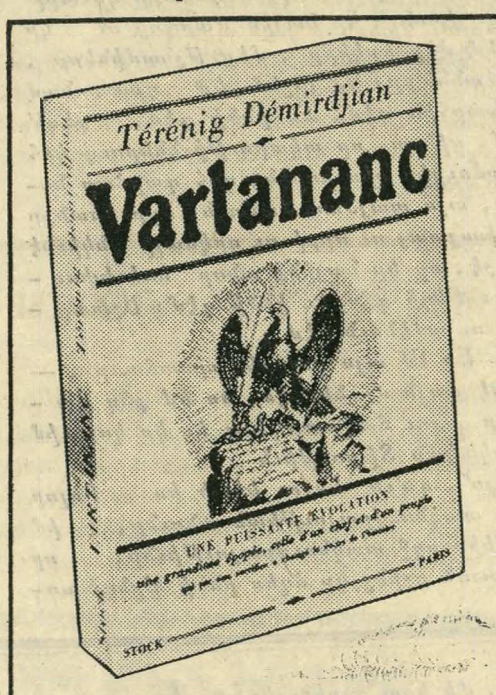

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռաթօռ – Սենեակներ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԻՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՀԱՄԵՐԳ - ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» երգչախումբի (Մարսէյլ)

Մասնակցութեամբ ձայնասփիւռի նուագածուներէ բաղկացած Սէնֆոնիք նուագախումբի

Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 21ին THEATRE VERDI, RUE D'ALGER

Կը ղեկավարէ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆ**

Ցայտագիր.— Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Ալէմշահ, Ղազարեան, Սիւնի, Պարթեւեան եւ Սայաթ – Նովայի *աշուղական երգերը* :

(Ծնընդեան 250ամեակին առթիւ) Երգչախումբ եւ նուագախումբ 80 հոգի

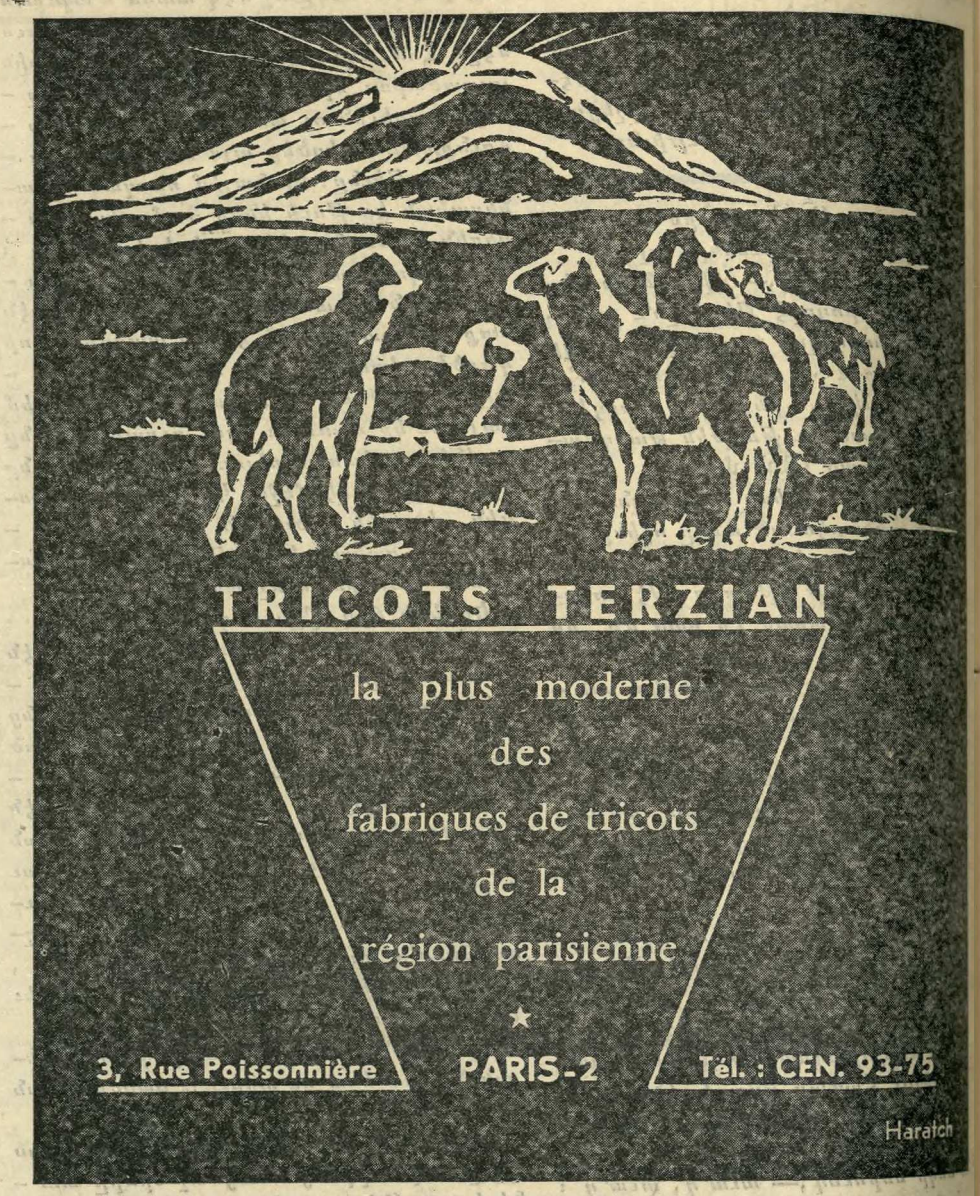

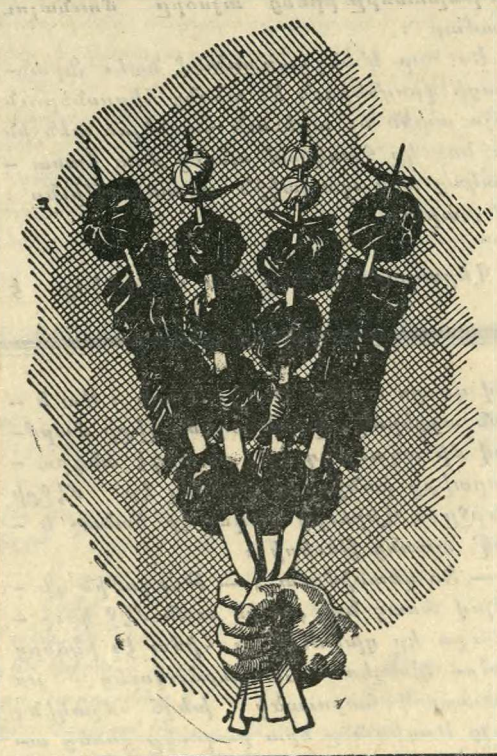

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

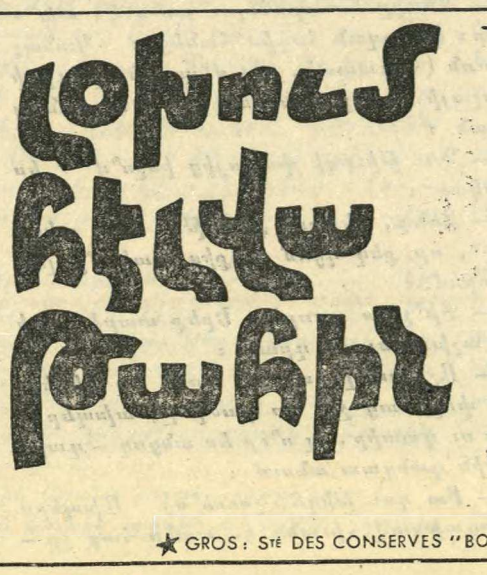

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՄԱՐՏ
MARDI
17 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9962

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9962

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ա.

Սուրիայէն Թուրքիա անցնելով, ակադեմական Ժաք Շասթընէ այն տպաւորութիւնն է կրեր, որ արաբական աշխարհէն, լեվանթէններու երկրէն արեւմուտք կը մտնէ ...: Թուրքերը վճռած են եղեր իրենք զիրենք արեւմուտքին կապել : Մերժելով չէզոքութիւնը, մտած են Ատլանտեան Ուխտին մէջ, թոյլ տուած են որ Ամերիկացիք հրթիռի արձակարաններ հաստատեն իրենց հողին վրայ, տարիէ մը ի վեր ընկերակից դարձած են Հասարակաց Շուկային, գոնէ թուղթի վրայ :

Թուրքիոյ տարածութիւնը Ֆրանսայի մէկուկէս անդամն է, սակայն արագօրէն աճող բնակչութեան թիւը երեսուն միլիոնը (?) չանցնիր եղեր ...

Թուրքերը ստուար մեծամասնութեամբ երկրագործ են, սակայն անսահման տարածութիւններ անմշակ կը մնան, միայն ծովեզերեայ շրջանները քիչ մըն ալ լեռնադաշտերը արդասաբեր են: Արտածումի գլխաւոր նիւթերն են բամպակ, ծխախոտ եւ չոր պտուղներ : Անտառներ չըկան : Հարուստ հանքերը մասամբ միայն կը շահագործուին : Բացի հիւսուածեղէնի, ճարտարարուեստը նախնական վիճակի մէջ է :

Թուրք բանուորը օրական 5էն 7·50 Ֆրանք միայն կը շահի. գիւղացիին վաստակը աւելի քիչ է: Բնակչութեան աճը հարիւրին երեք է: Կառավարութիւնը մըշակած է ծրագիր մը, որով ապրուստի մակարդակը ամէն տարի հարիւրին եօթը պիտի աւելնայ : Սակայն դժուար թէ կարելի ըլլայ իրականացնել զայն :

Ժաք Շասթընէ կը շեշտէ, որ Թուրքիա միշտ ելմտական նեղութիւն ունեցած է: 1964ին իր հաշուեկշիռը չորս հարիւր միլիոն տոլարի բաց մը պիտի ունենայ : Ամերիկա 15 տարիէ ի վեր չորս միլիառ տոլար տուած է Թուրքիոյ : Սակայն հիմա կ՝ուզէ որ Ատլանտեան Ուխտի անդամները թեթեւցնեն իր բեռը : Կազմըւած է Թուրքիոյ օժանդակող «Քոնսորսիոմ» մը: Ֆրանսա 41 միլիոն Ֆրանք փոխ տուած է կանխիկ դրամով, իսկ 82 միլիոն Ֆրանքի վարկ բացած է Ֆրանսա. տուներուն, որոնք գործառնութիւններ պիտի ընեն Թուրքիոյ հետ :

Ֆրանսայէն ետ չի մնար Գերմանիա, որ յիսուն միլիոն տոլարի վարկ բացած է Թուրք կառավարութեան : Իսկ ձեռնարկներու եւրոպական դրամատունը ընդունած է հինգ տարուան շրջանի մը համար առաւելագոյն 175 միլիոն տոլարի փոխատուութիւններ ընել :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Թուրքիոյ վիճակը, երբ հնչէ փոխ առած դրամները վճարելու ժամը ...

Անխուսափելի տագնապին յաղթահարելու համար Ֆրանսացի ակադեմականը կը թելադրէ Թուրքերուն, նախ՝ զարկ տալ «զբօսաշրջիկութեան» : Անատոլուի, մանաւանդ Կապադովկիոյ մէջ հին քաղաքակրթութեանց նշխարներ կան : Հին, բիւզանդական եւ իսլամական արուեստի յիշատակարաններով հարուստ է երկիրը : Երկրորդ՝ պէտք է կրճատել բանակը, որ առնուազն կէս միլիոնէ կը բաղկանայ: Վստահ չէ սակայն, որ սպայակոյտը համաձայնի կրճատումի :

Քաղաքական ի՞նչ դիմագիծ ունի Թուրքիա: Երեւութապէս ժողովրդավարական է, խորհրդարանական եւ աշխարհական. կ՝ընդունի ընդհանուր, քուէարկութիւնը, երկու խորհրդարաններ, պատասխանատու կառավարութիւն, կրօնքի եւ պետութեան անջատում: Սակայն իրականին մէջ երկիրը, գոնէ արեւելեան մասին մէջ, ենթակայ է մեծ կալուածատէրերու, իրական աւատապետներու ազդեցութեան : Յետոյ նաեւ քանի մը տարիէ ի վեր մեծցած է իսլամ կրօնաւորներու ազդեցութիւնը երկրին մէջ եւ բանակը կարեւոր դեր կը խաղայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽԸ ԿԸ ՅԱՂԹԷ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գաւառական ընտրութիւններու Բ. շրջանը տեղի ունեցաւ Կիրակի օր, այս անգամ ալ մեծ էր ձեռնպահներու թիւը, ինչ որ ապացոյց մըն է որ ժողովուրդը երկրորդական գիծի վրայ կը դնէ այս ընտրութիւնները որոնց կարեւորութիւնը չէ համոզած զինքը:

Ընտրութեանց ցոյց տուած պատկերը յաղթանակ մըն է ձախին համար, աւելի ժողովրդական ճակատին համար : Արդարեւ բազմաթիւ տեղեր համայնավար եւ ընկերվարական համաձայնած էին մէկ թեկնածուի շուրջ ԷԻ ԷՆ ԷՌ թեկնածուին դէմ միացեալ ճակատ կազմելու համար :

Ինչպէս ամէն ընտրութեան ժամանակ, իւրաքանչիւր կուսակցութիւն կը փորձէ փաստել իր յաղթանակը : Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Շապան – Տէլմասի համար Պորտոյի արդիւնքները շատ բան կ՝ըսեն, քանի որ ձախ միացեալ ճակատը պարտըւած է երկու շրջանի մէջ :

Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետ Կասթոն Տէֆէռ կը յայտարարէ թէ Բ. շրջանի արդիւնքները կը հաստատեն առաջին շրջանի արդիւնքները :

Տէֆէռի համար, բովանդակ Ֆրանսայի մէջ, ԻԻ ԷՆ ԷՌ եւ չափաւոր – անկախ համախմբումը պարտուած է : Ընտրողներու կատարած քաղաքական ընտրութեան իմաստը շատ յստակ կը թըւի Մարսէյլի քաղաքապետին .— Քաղաքացին չուզեր ոեւէ թեկնածու որ կը վայելէ ԻԻ ԷՆ ԷՌի հովանաւորութիւնը : Նախկին վարչապետ, Կի Մոլէ չուզեր ծանրանալ ընկերվարական յաղթանակին վրայ, իրեն համար շատ աւելի կարեւոր է ԻԻ ԷՆ ԷՌի պարտութիւնը :

Անկախներու Ազգ. կեդրոնը չի յատներ իր յուսախաբութիւնը հակառակ իրողութեան : Կը յայտարարէ թէ ժողովուրդը ցոյց տուած է իր վստահութիւնը հանդէպ Անկախներու եւ Գիւղացիներու Ազգ. Կեդրոնին :

Պերթրան Մոթ յանուն նոյն խմբակցութեան կ՝ըսէ թէ ոմանք փորձած են քաղաքականացնել, բոլոր հոսանքները կրցած են արտայայտուիլ: Յաղթական եւ պարտեալ հիմա ժամանակ ունին իրենք զիրենք հաշուելու: Ժան – Փօլ Տավիտ որ եւրոպական ազատական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն է կը յայտարարէ թէ գաւառական ընտրութիւններէն կարելի է երկու դաս քաղել. — ԻԻ ԷՆ ԷՌը միայն տը Կոլով գոյութիւն ունի եւ արմատ չէ ձգած երկրին մէջ: Երկրորդ՝ հոն ուր կը փորձէ ժողովրդապետութեան ախոյեանը ըլլալ, համայնավար կուսակցութեան խաղը կ՝ընէ : Ֆրանսա ներկայիս քլորոֆորմի ազդեցութեան տակ կ՝ապրի, բայց իր մտքի աւանդական հոսանքները անեղծ կը մնան »:

Վալտէք Ռոշէ համայնավար կուսակցութեան յաղթանակը կ՝երգէ :

Պարտուած անձնաւորութեանց կարգին, յիշենք նախարար՝ Մազիոլ (ԻԻ ԷՆ ԷՌ), նախկին նախարարներ՝ Շմիթ (ընկերվարական), Պատի (արմատական), Ժանընէ (զանազան ձախ):

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԱԿԱՐԻՈՍ ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐՑԻ ՀԱՅ ՄԸՆ Է ԵՂԵՐ...

Պոլսոյ Թրքական «Թէրճիւման» թերթը, որ շարունակ դիտումնաւոր կերպով առասպելներ կը հնարէ Հայերու դէմ գրգռութիւն սերմանելու համար, իր 24 Փետրուարի թիւին գրած էր թէ Կիպրոսի նախագահը Մակարիոս Սիվրիհիսարցի Հայ մըն է ...:

Թուրք թերթի այս գրգռիչ լուրը հերքուած է թուրքի մը կողմէ: Սիվրիհիսարի մարդահամարի պաշտօնեայ Ահմէտ Էրթիւրք ղրկած է հետեւեալ հերքմնագիրը .

« Թէրճիւման » թերթին 24 – 2 – 1964 թուակիր եւ 847 համար թիւին առաջին էջին վրայ մեծ տառերով գրուած էր որ Մակարիոս Սիվրիհիսար ծնած հայ մըն է: Այս լուրը ճիշդ չէ :

Սիվրիհիսարի մէջ 40 – 50 տարի առաջ ապրած Հայերուն արձանագրութիւնները քննուելով յայտնի եղաւ որ այդ թուականին Մակարիոսի անունը կրող նուազագոյն 60 – 70 հայի արձանագրութիւնը կայ: Այստեղ ցաւ պատճառեց « Թէրճիւման» թերթի թղթակցին այն պնդումը թէ Մակարիոսի անունը կրող այս Հայերէն մին ցոյց տրուած է իբրեւ Կիպրոսի յոյն արք.ը :

Պատմական արձանագրութիւններուն 60 – 70 Մակարիոս անունները կը պատկանին Սիվրիհիսար ապրած եւ այստեղէն աքսորուած Հայերուն: Սիվրիհիսարի մէջ Յոյներ չեն ապրած »:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ՉՄԻՋԱՄՏԷ

ՄԱԿԻ ՈՒԺԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԿԻՊՐՈՍ ՀԱՄՆԻԼ

Կը թուի թէ Թուրքիա ի վերջոյ տեղի տուաւ Լոնտոնի, Ուոշինկթընի, Աթէնքի եւ Մոսկուայի ճնշումներուն եւ հրաժարեցաւ իր զինեալ միջամտութենէն : Արդարեւ, Խրուշչեւ երկու ծանուցագիրներ ղրկած է մէկը՝ Անգարա, միւսը Նիկոսիա: Խորհ. Միութիւնը շատ խիստ ազդարարութիւն մը կ՝ընէր, այնքան խիստ որ Զօր. Կիւրսէլ չէր վարաներ ըսելէ, խորհրդային դեսպանին հետ տեսնուելէն ետք, «կիպրական հարցը կրնայ երրորդ պատերազմի մը պատճառ ըլլալ»: Մակարիոս Արք.ի գրած նամակին մէջ, Խրուշչեւ ոչ միայն բարոյական այլեւ իր նիւթական (իմա՛ զինուորական) օժանդակութիւնը կ՝առաջարկէր :

Անգարայի մէջ սակայն, ցոյցերը կը շարունակուին, «բանակը ցամաք պէտք է ըլլայ » կը պոռայ երիտասարդութիւնը : Ցոյցերու ժամանակ բազմաթիւ ճառախօսներ կատաղի յարձակումներ ըրած են Յոյներուն եւ Ռուսերուն վրայ եւ ի վերջոյ եւզոն համազգեստով Խրուշչեւի նը կարը այրած են : Պոլսոյ մէջ ալ աւելի քան տասը հազար ուսանողներ եւ երիտասարդներ ցոյցեր կատարած են : Ցուցատախտակներու վրայ կարելի էր կարդալ .— « Կը բաւէ, Թրքական բանակը պէտք է Կիպրոս ցամաք ելլէ : Վերջ պէտք է տալ Մակարիոսի վայրագութեանց : Ազատ աշխարհը պէտք չէ ըսպանիչ մը պաշտպանէ : Կիպրոսը Թուրք է եւ Թուրք պիտի մնայ : Զօրավա՛ր, (Կիւրսէլ) մեր համբերութիւնը հատաւ»:

Միւս կողմէ ՄԱԿի առաջին ուժերը, կազմուած քառասուն Քանատացիներէ Նիկոսիա հասած է: Շաբաթ մը պէտք է որ Իրլանտացիներ, Ֆինլանտացիներ եւ Շուէտացիներ ալ հասնին :

Կիպրոսի Թուրքերը սակայն շատ յուսախաբ են, այն համոզումն ունին որ Անգարա իրենց դաւաճանած է: Ցարդ իրենց միակ յոյսը եղած է Անգարայի կառավարութեան զրկելիք զօրքը եւ Ինէօնիւի փախուստը իրական դաւաճանութիւն մը կը նկատեն : Կղզիին Թուրքերը կը յայտարարեն սակայն թէ ոչ մէկ համաձայնութիւն կարելի է Յոյներուն հետ : «Միշտ կղզիին բաժանումը կը պահանջենք : Գիտէինք թէ այդ լուծումին կըրնանք յանգիլ միայն եթէ ան պարտադրուի Անգարայի կառավարութեան կողմէ : Եթէ Անգարա զմեզ մեր ճակատագրին թողու, մինակ կը կռուինք եւ վերջին պարագային կղզին կը ձգենք կ՝երթանք »:

ԵԿԵՂԵՑԻՆ՝ ՎԱՐԱԳՈՅՐԷՆ ԱՆԴԻՆ

Հինգշաբթի իրիկուն Փարիզի Միւթիւալիթէի սրահը լեցուած էր Կաթողիկէ թէ օրթոտոքս կրօնական թէ աշխարհական դէմքերով որոնք եկած էին լսելու անոնց որոնք պիտի պարզէին քրիստոնեաներու վիճակը խորհրդային սահմաններէն անդին :

Տեղական թերթերը կը շեշտեն թէ երեկոն եղած է աւելի աղօթքի քան ցոյցի դիշեր մը: «Տիկիններ եւ պարոններ, երբ Քրիստոս կը խաչուի Մոսկուայի մէջ, մենք է որ կը զգանք վէրքերը : Ներկայիս Ռուսաստանի մէջ, կացինը ծառին ոտքն է բնաջնջելու համար մեր Քրիստոնեայ եղբայրները »:

Փրոֆ. Քլէման կը կարդայ ամբաստանագիրը : Տեղեկագիրը թշնամական չէ, երեք վերջին տարիներու հաշուեկշիռն է, հալածանքներու եւ աքսորներու :

Ռուսաստանի մէջ, երեք տարուան ընթացքին 10·500 եկեղեցիներ փակուած են: 16 հազար քահանաներ անհետացած են եւ մարդ չի գիտեր թէ բա՞նտն են թէ յիմարա՞նոցը : 1958էն 1962 վանքերու թիւը 69էն 31ի իջած է: Վանականները անգործութեան դատապարտուած են եւ յաճախակի բժշկական քննութիւններու կ՝ենթարկուին, նեղացուցիչ մանաւանդ մենակեացներուն համար :

Ութ դպրեվանքներէն երեքը փակուած են եւ երկուքն ալ հոգեվարք են: Նոր ընծաները զինուորական ծառայութեան կը ղրկուին, իրենց ուսումը չվերջացած :

Գալով այն քահանաներուն որոնք կը յամառին իրենց ծէսը կատարել կամ գաղտնի այցելել իրենց հաւատացեալներուն, 83 առ հարիւր տուրք մը դրուեցաւ իրենց վրայ, յետնեալ գործադրութեամբ:

Այլեւս կարելիութիւն չունին մկրտութիւն կատարելու : Ի մօտոյ պիտի արգիլուի նոյնիսկ երեքէն 18 տարեկան տըղոց եկեղեցի մտնել : Այն երախաները որոնք արարողութիւններու կը ղրկուէին իրենց ծնողքին կողմէ առնուած են այլեւս անոնց ձեռքէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ անհաւանական չէ որ համայնավար վերին ժողով մը գումարուի Ապրիլ 17ին, Խրուշչեւի 70ամեակին առթիւ :

ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆ բուռն պայքար մը սկսած է Ուկրայնիոյ մէջ: Քիէվի դիտութեանց ակադեմիան սկսած է հակահրէական բուռն գիրք մը ցրուել՝ Հրէութիւնը առանց շպարի, որ կը ձաղկէ Հրեաները Եհովայէն սկսեալ մինչեւ Պեն Կուրիոն որ Օրէնքի գիրքերուն վրայ կը գրէ .— « Պիտի ստես, պիտի գողնաս, պիտի սպաննես»: Արտասահմանի ռաբբունապետը բողոքակգիր մը ներկայացուցած են խորհրդային դեսպանատուն, Հռոմի իրենց համագումարին ընթացքին:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԱՀՄԷՏ ՊԱՆՕՂԼՈՒ ՊԷՅԻՆ

Ա.

Քանի մը ամիսէն քառասուն տարի պիտի ըլլայ Պոլսէն հեռանալս: Սեփ-սեւ մազերով շոգենաւ մտայ, եւ հիմա՝ երբ այս նամակը կը գրեմ, ձիւնը շա-տո՛նց նստած է: Անհրաժեշտ նկատեցի այս մանրամասնութիւնը, ցոյց տալու համար որ տաքէն – պաղէն անցած մար-դու հետ է ձեր գործը:

Թրքական թերթերը հազուադէպ ձեռ-քըս կ՚անցնին: Անցնին իսկ մեծ բան մը չեմ հասկնար, վասն զի, իմ գիտցած քիչ մը թուրքերէնս արաբական բառերով խառնուած էր: Ան ալ գրեթէ մոռցած եմ:

Պարագան նոյնն է նաեւ Պոլսոյ հայ թերթերուն համար: Զարութիւն չընեմ եւ աւելցնեմ. բացի լեզուէն:

Արդ, կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ ան-համբերութեամբ կը նետուիմ «Յառաջ»ի վրայ, երբ թուրք լրագրողի մը յօդուա-ծը կամ յօդուածաշարքը կ՚արտատպուի հոն:

Թալէաթի մասին ձեր գրածները օրը-օրին կարդալէ ետք, անգամ մը եւս ու-շադրութեամբ աչքէ անցուցի եւ փըն-տրուածս չգտնելով, աւա՛ղ, անգամ մը եւս կոտրած սիրտով ծալեցի թերթերը ու դրի մէկ կողմ:

Բացատրեմ յուսախաբութեանս պատ-ճառները:

Քառասուն տարի է, աւելի ճիշդը Մեծ Եղեռնէն ի վեր ստրատրոփ կը սպասեմ եւ կը սպասենք, որ թուրք լը-րագրող մը, պատմաբան մը, դիւանա-գէտ մը, վերջապէս թուրք անունը կրող մտաւորական մը ելլէ եւ քաջաբար յայ-տարարէ արար աշխարհի, թէ հայ ժողո-վուրդը վայրագօրէն ջարդուեցաւ Թուր-քիոյ մէջ՝ առաջին Աշխարհամարտի ըն-թացքին:

Տրապիզոնի առջեւ ողջ – ողջ ծովը թափուած մանուկներու, փողոտուած կիներու, լլկուած պարմանուհիներու, լեռներու եւ անապատներու մէջ մերկ ու բոպիկ, անօթի – ծարաւ հալող կարա-ւաններու, վայրագօրէն ջարդուած հայ զինուորներու, վերջապէս՝ Լէնկթիմուրը շուքի մէջ ձգող դաղանութիւններու պատմութիւնը եթէ չէք ուզեր մանրա-մասն տալ, մենք չենք պնդեր: Ըսէ՛ք միայն. խոստովանեցէք կէս – բերան. թէ մէկուկէս միլիոն Հայութեան բնա-ջնջումին համար գլխաւորաբար պատաս-խանատու են այն օրերու թուրք պետա-կան վարիչներու խելակորոյս խմբակն ու մասամբ ալ անոնց հետեւող թուրք ժողովուրդը:

Զորս տասնեակ տարիներ սպասեցինք եւ դեռ կը սպասենք եթէ ոչ զղջումի՝ գէթ ցաւակցութեան յուզիչ խօսք մը, կաթիլ մը կեղծ արցունք, մխիթարական մէկ – քանի բառ, խղճահարութեան նը-շոյլ մը, մէկ – քանի անէծք մինչեւ կո-կորդնին անմեղ արեան մէջ թաթխուած բորենիներու հասցէին: Գոնէ թարգմա-նը հանդիսանայիք ա՛յն պատուական, ազնիւ Թուրքերուն որոնց կը պարտինք մեր կեանքը. այն բարի Թուրքերուն՝ ո-րոնք անկեղծօրէն կը բաժնէին մեր ցա-ւերը եւ անէծք կը կարդային Սելանիկցի «տէօնմէ»ներուն:

Ոչի՛նչ. բացարձակապէս ոչինչ:

Ընդկառակն թոյն ու մաղձ, դերերը շրջելու, զոհը ոճրագործ ներկայացնելու տեւական ճիգ մը, վերջապէս լուռ ատե-լութիւն մը: Եւ ի՛նչ ատելութիւն...

Հաւատացէ՛ք, անկեղծօրէն կ՚ըսեմ, չեմ հասկնար ձեր անբնական լռութեան պատճառները:

Դո՛ւք, դիւանագէտ ժողովուրդի իրա-ւացի համբաւը կը վայելէք: Համոզուած եմ, չափազանցուած չէ այդ համբաւը: Ափ մը ռազմիկներով, մտաք Փոքր Ասիա եւ շատ չանցած՝ կայսրութիւն մը հաս-տատեցիք: Է՛ր ժամանակ, երբ Պարսից ծոցէն մինչեւ Վիէննա, Կարմիր ծովէն մինչեւ Ատլանտեան Ովկիանոս թրքական ձիարշաւարանի էր վերածուած եւ Մի-ջերկրականը՝ թուրք ծովահէններու ձըկ-նառաս սիրելի լիճն էր: Առ նուազն ծանծաղամտութիւն պիտի ըլլար թերա-գնահատել դիւանագիտական կարողու-թիւններդ եւ միա՛յն զէնքի ուժին վերա-դրել այս յաղթանակը: Զեղմէ առաջ ա-ւելի զօրաւոր բանակներ եկան հոն, սակայն, կարճ եղաւ իրենց տիրապետու-թիւնը:

Դո՛ւք մնացիք եւ կը մնաք. ու մենք՝ Հայերս, ցաւ ի սիրտ կը յայտնեմ, ան-զօր վկաներն ենք ձեր դիւանագիտական ամենօրեայ յաջողութիւններուն: Երկ-րորդ Աշխարհամարտի ընթացքին ձեր կեցուածքը գլուխ գործոց փաստ մըն է այդ կարողութեան

Ուրեմն, ըստ իս վէճ չկայ այս մա-սին: Կամ «գրեթէ»:

Զակերտներու մէջ առի բառը, որով-հետեւ, թոյլ տուէք ըսել, ձեր դիւանա-գիտութեան միակ խոցելի կէտը Հայու-թեան հանդէպ բռնած ձեր դիրքն է:

Վերադառնալով ձեր յօդուածաշարքին, ուրեմն, ձեզի համար եւս Թալէաթն ու ընկերները հրեշտակներ էին, եւ արիւ-նարբու ոճրագործները՝ Թէհլիրեանն (օրհնեա՛լ ըլլայ յիշատակը) ու մենք:

Ուրեմն, դուք եւս «պապանձումն Զա-քարիայի» կը դառնաք երբ կարդը կուգայ մէկ – քանի շիտակ խօսք ըսելու անճիտ-ուած թրքահայութեան մասին:

Ճաթիլը բան մը չէ, պէյ էֆէնտի:

Զէք ըսեր, վասն զի, եթէ ըսէք, պիտի ըսէք նաեւ թէ ո՛ւր կը բնակէին անոնք եւ ինչու չեն բնակիր այլեւս:

Հոս է թաղուած շանը գլուխը:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

(1 Շար.)

ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գորգերու ձեռարուեստը Հայաստանի մէջ շատ հին պատմութիւն ունի: Կար-միր բլուրի պեղումներէն յայտնաբեր-ուած կարպետի կտորները կը հաստա-տեն, որ արդէն Ք. Ա. ութերորդ դա-րուն, Հայաստանի բարձրաւանդակին վը-րայ կը հիւսէին կարպետներ, որոնց հի-ման վրայ Հայաստանի մէջ ծնունդ առաւ գորգերու հանգուցաւոր հիւսքի ձեւը, Զ. – Դ. դարերուն (Ք. Ա.) Հայաստանի մէջ կը հիւսէին հանգուցաւոր գորգեր: Այս մասին տեղեկութիւններ կուտայ Քսենոփոն, իր «Անաբաղիս» գիրքին մէջ: Աւելի ուշ, արաբ պատմիչներէն Իպն Խալթուն կը գրէ, թէ 775 – 786 թուա-կաններուն, Հայաստանի կողմէ Պաղ-տատի խալիֆաներուն վճարուած տուր-քերու ցանկին մէջ կային նաեւ քսան «խալիներ» այսինքն գորգեր: Հայկա-կական գործերը իրենց պայծառ գոյնե-րով, իրենց հիւսուածքի կատարելու-թեամբ, իրենց նրբաճաշակ նկարներով միշտ ալ աշխարհի հիացումը հրաւիրած են իրենց վրայ: Արաբ պատմագիրներ՝ Ալ – Իստրահին եւ Իպն – Հաւքալը կը վկայեն, թէ Դուինի եւ Հայաստանի ու-րիշ քաղաքներուն մէջ որդան կարմիրի վրայ հիւսուած գորգերու նմանը «չկայ աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը»:

Այս բոլորը ցայտուն կերպով երեւան կը բերեն, որ հնագոյն ժամանակներէն սկսեալ շատ գեղեցիկ գորգեր հիւսուած են Հայաստանի մէջ: Անոնցմէ շատ քի-չերը դժբախտաբար հասած են մեզի, ո-րոնք այսօր կը պահուին աշխարհի ամէ-նէն հռչակաւոր թանգարաններուն մէջ:

Գորգագործութիւնը հայ ժողովուրդին ամէնէն շատ սիրած զբաղումներէն մէկը եղած է միշտ եւ դարերու ընթացքին ի-րերայաջորդ սերունդներ կատարելագոր-ծած են զայն: Առաջին համաշխարհային պատերազմին հետեւանքով քայքայման եզրը հասած աւանդական հայկական գորգագործութիւնը, շատ շուտով վե-րագտաւ իր երբեմնի փայլը, շնորհիւ մեր վարպետներուն բնատուր ձիրքին:

1926էն սկսեալ հայկական գորգագոր-ծութիւնը մշտական վերելք մը կ՚արձա-նագրէ: 1930ին Հայաստանի մէջ հիւս-ուեցաւ հինգ հազար քառակուսի մեթր գորգ, 1940ին՝ 16·000 քառ. մեթր, 1959ին՝ 59·000, իսկ 1963ին՝ 70·000 քառ. մեթր:

«Հայ – գորգ» հիմնարկութեան տնօ-րէնութիւնը կազմուած է ձեռնհաս ան-ձերէ: Իր կազմութեան առաջին օրէն իսկ ձեռք առած անմիջական միջոցներուն շնորհիւ, այսօր, ան կը ներկայանայ արդիւնաբերական լրիւ հաստատութիւն մը, այն իմաստով, որ ստացած նախա-նիւթը ինք ամբողջութեամբ կը վերափո-խէ գորգի: Այս խիստ բարդ հոլովոյթը կատարելու համար ան ունի անհրաժ[illegible] բոլոր կազմակերպութիւնները ձեռնա[illegible] կութեան շրջանակին մէջ: Այսպէս, [illegible] փական մանարանի մը մէջ կը մանուի համաձայն գորգերու որակին, անհր[illegible] ժեշտ հաստութեամբ բուրդը եւ իրա[illegible] հետ կոլորուին բամպակին թելերը: [illegible] թելերը կը ներկուին գունագէտ, հմ[illegible] վարպետներու կողմէ, պահանջուած [illegible] բանգներով, ներկատան մէջ, ուր գեա[illegible] ուած են ներկելու արդիական ինքնագ[illegible] մեքենաներ: Գոյներու մէկ մասը [illegible] ստացուին բուսական ներկով եւ ինտ[illegible] կոյով, բան մը, որ բացառութիւն [illegible] կազմէ բովանդակ Արեւելքի մէջ: [illegible] մեքենաները մէկ կողմէ դիւրացն[illegible] ներկարար գործաւորին աշխատան[illegible] միւս կողմէ կ՚ապահովեն թելերուն [illegible] կը ծծելու դժուարին պարագան: Հա[illegible] տատութեան ընդարձակ լուացարա[illegible] մէջ, գորգերը կը լուացուին քիմիա[illegible] եղանակով, զանոնք աւելի աղնուացն[illegible] լու եւ անոնց աւելի ներկայանալի [illegible] մը տալու համար: Լուացուած գորգ[illegible] կը չորցուին, չոր շոգիով տաքցու[illegible] մասնաւոր խուցերու մէջ: Զորցու[illegible] գորգերը կը տարուին յատուկ սրահ[illegible] ուր խուզող մեքենան կը խուզէ գոր[illegible] եւ կը հաւասարեցնէ գորգին մակերե[illegible] Բոլոր այս գործողութիւններէն ետք[illegible] պատրաստ գորգը կը յանձնուի պահ[illegible] տարան:

«Հայ – գորգ» ձեռնարկութիւնը [illegible] յաստանի զանազան քաղաքներու եւ [illegible] գիւղերու մէջ ունի 16 մասնաճիւղեր [illegible] րոնցմէ շատերը կը գործեն յատուկ [illegible] ուած երկյարկանի կամ բազմայարկ [illegible] քերու մէջ, ինչպէս են՝ Լենինակա[illegible] Սեւանի, Կամոյի, Մարտունիի, Բա[illegible] գեչարի, Շահնազարի եւ Ապարանի [illegible] հեստանոցները: Բոլոր արհեստանոց[illegible] ալ կը ղեկավարուին «Հայ – գորգ[illegible] բեւանի կեդրոնին կողմէ, որմէ կը [illegible] նան նաեւ իրենց աշխատանքի նախա[illegible] ծը, անհրաժեշտ նախանիւթերն ու [illegible] գանկարները:

Ս. ԳՈԳԱՆ[illegible]

ՅԱՒԵՐԺԱՑԱԾ ՀԱՆՃԱՐ[illegible]

Մահուան 400ամեակն է Միքելան[illegible] Պուռնարոթթիի, որ իր կենդանութ[illegible] շրջանին եղաւ հանճարեղ քանդակագ[illegible] մը, մեծ նկարիչ մը, ականաւոր ճար[illegible] բապետ եւ բանաստեղծ մը, այլ խօս[illegible] իտալական Վերածնունդին տիտաններ[illegible] մէկը:

Յառաջադէմ գաղափարներով եւ գոր[illegible] ծերով ապրած այս հանճարեղ արուե[illegible] տագէտը սերած էր աղնուական տոհմ[illegible] Իր կեանքին 89 տարիներէն եօթանա[illegible] նը անցուց ստեղծագործելով: Լէոնա[illegible] տօ տա Վինչիի եւ Ռաֆայելլօ Սանցի[illegible] հետ կազմեց երրորդութիւն մը, որ [illegible] ցառիկ շքեղութեան մը հասցուց Վեր[illegible]

ԱՂԱԻՆԻՆԵՐԸ

— Էն հարսը որ կայ... Ամէն հեղ որ Սարգիս թարլէն կուգայ, կը սկսի քըս-փըսը: Ես ինչ գիտնամ, արիմարդ:

Նունիկ ու Օվան հազիւ հաւի չափ քուն կը քաշէին՝ կը լուսնար: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Նունիկ պաճի պատմեց իր լուսադէմի երազը: Երազին մէջ տեսած էր, որ Խռիկ Գէվօն գինովցեր եւ իրենց թոնիրին շուրջ պար կը դառնար:

— Աստուած բարին կատարէ, Նունիկ. լաւ երազ չէ:

— Բարին Աստուծմէ:

Կը լսուէին աղաւնիներու թեւերուն սրնգային ձայները. առաւօտ կանուխ կտուրին վրայ թառած, բակին մէջ կ՚իջ-նէին ու վեր կ՚ելլէին:

Ախոռին դուռը բացողը Սարգիսն էր:

Սարգիս ամէն առաւօտ լուռ ու մունջ աշխատանքի կ՚երթար: Մեծ հարսն այլ-եւս շատ ուշ կ՚արթննար: Կեսրարին հետ դաշտ գացողը պզտիկ հարսն էր:

Թորիկ Օվան եւ Նունիկ պաճին վա-ղուց նկատած էին, որ Սարգիսը առաջ-ուայ տղան չէ, ժպիտը փախեր է երե-սէն: Տան մէջ կեսրոջ եւ հարսի կռիւն անպակաս էր: Մեծ հարսը, Խաչիկին յանցանքները մօր ու ներոջ երեսին տալ չէր խնայեր: Սեղանի որ կը նստէին՝ հալալ հաց ուտել չկար: Պզտիկ հարսին գլուխը միշտ կախ էր:

Մէրանցը կողմէն այլեւս մարդ չէր գար: Թոռնիկն ալ օտարացեր էր կար-ծես. մօրը խրատն էր բռներ ու մեծ մօր շատ չէր մօտենար:

— Էհ, կնիկ, Սարգիսին հալը հալ չէ, փոխուեր է, փոխուեր, — կը խօսէր Թորիկ Օվան Նունիկին:

— Ի՞նչ չփոխուի, արիմարդ. էս մեծ հարսը որ կայ ... կ՚ըսես օձը գլխէն է խածեր: Էսօր պուպուկ պուպուկ կիրակ-նաւուր լաթերը հագեր նստեր էր: Խռիկ Գէվոյի տունն էր տեսեր: Հիմա ըլ վիրա վիրա մէրանցը կը վազէ, տան եղած բա-խին, գինին պապուն, Խռիկ Գէվոյի փո-րը կը լեցնէ: Փառք Աստուծոյ, երեք շաբաթ է որ Խռիկ Գէվոյի ոտքը մեր դռնէն է կտրեր:

— Լաւ նշան չէ, Նունիկ. Խռիկ Գէ-վօն մեր սեղանէն ու գինիէն վազ անց-նող չէր: Կերեւայ մէջերնին խօսք է դար-ձեր: Ես բաժինքէ կը վախնամ, կնիկ, բաժինքէ:

— Էդ հարսը անցեալ օր շտկէ շիտակ «բաժինք կ՚ուզեմ» կը պոռար: Ես քեզի ըսի, արիմարդ, ըսի, որ էն սարխօշ Խռիկ Գէվոյի աղջիկը Սարգիսին յարմար կին չէ: Էսօր որ դայ վաղը բաժինք կը ձգէ:

— Հարսն ի՞նչ ընէ, Նունիկ. օտարի աղջիկ է, հոգը չէ տունն ի՞նչ կ՚ըլլի: Բաժինքին սէպապը էդ տղան է, աղուը-նիկներն են, Նունիկ, աղուընիկները:

Թորիկ Օվան այս վերջի բառերը դո-ղալով արտասանեց:

— Աղուընիկները, Նունիկ, Աղուընիկ-ները ...

×

Կալի ու կուտի ատենն էր:

Այդ դիշեր Սարգիս ջրտուքի էր դա-ցեր: Կալը պառկողը Խաչիկն էր: Առա-ւօտ կանուխ Սարգիս, երբ կալը վերա-դարձաւ, տեսաւ ցորենի չեճին ձեռք զարնուած էր: Ցորենի այդ խոշոր բլը-րակին մէկ մասը չոքեր էր: Փայտէ թիե-րով ուզած էին հաւասարեցնել բոլորա-կը. թիերուն տեղը յայտնի էր: Յայտնի չէր, թէ որքան գողցած էին եւ սակայն գողցած էին, գողցած:

— Ծօ, Խաչիկ, — պոռաց Սարգիս բարկացած:

— Ի՞նչ է, աղբար, — ձայն տուաւ Խաչիկ, քնէն նոր արթննալ ձեւացնելով:

— Էս ցորենին ձեռք զարնուած է:

— Հը՛:

— Էս չեճին ձեռք զարնուած է, կ՚ը-սեմ, գողցեր են, ցորեն են գողցեր:

— Ես հոս էի, քիչ առաջ աչքս խփեցի: Ո՞վ պի գողնայ:

— Զգտեմ՝ չեճը աւրուած է:

— Հովը ...

— Հովի բան չէ, Խաչիկ:

Դրացի կալուորներ հաւաքուեցան: [illegible] տարածուեցաւ կալին ու գիւղին մէջ:

Թորիկ Օվանենց կալէն ցորեն են գ[illegible] ցեր:

Հաւաքուող կալուորները եւս կ՚ընդ[illegible] նէին, որ ցորեն գողցուած է: Ոմանք [illegible] չէրէկ կ՚ըսէին, ուրիշներ եօթը [illegible] հինգ: Այդ բոլորին մէջ միակ [illegible] կալուորը, Բամպակ Մարսուպը, [illegible] էր: Ու գլուխը կախ, ձեռքը ետեւ [illegible] պած, մերթ ընդ մերթ Խաչիկին [illegible] կը դիտէր:

Երբ կալուորները իրենց աշխատան[illegible] ցրուեցան, երբ երկնքի վրայ աղաւ[illegible] ները շատցան ու Խաչիկ հեռացաւ [illegible] լէն, Բամպակ Մարսուպ կամաց մը [illegible] տեցաւ Սարգիսին:

— Էհ, հոգ մ՚ըներ, Սարգիս, [illegible] եղած է:

— Ինչ հոգ ընեմ, Մարսուպ. մէկ [illegible] չեր մի եկաւ կալը պառկաւ՝ եկան [illegible] նը գողցան: Ամա ինք չէ աշխատեր [illegible] յարդը գիտնայ, եղածը պահել գիտ[illegible] ալ ամէն բանի չափ ու սահման [illegible] Հիմա ըլ եկաւ գնաց, ո՞վ գիտէ, [illegible] Զըսեր, թէ կալ պիտի խառնուի, [illegible] պիտի թափուի, լոտա պիտ նետուի [illegible] կինէ Մանոյին ու աղուընիկներուն [illegible] նաց:

ՀԱՄԱՍ[illegible]

(9 Շար.)

ծնունդի ժամանակաշրջանը , որուն արուեստին միակ առանցքը հանդիսացաւ մարդ անհատը, անոր ներաշխարհը, ընկերային – քաղաքական երեւոյթներուն նկատմամբ անոր ունեցած կեցուածքին պատկերացումը :

Միքալենճելոյի ստեղծած արուեստը հնչեց հզօր համանուագի մը նման : Անոր հանճարը ամէնէն աւելի փայլեցաւ քանդակագործութեան մէջ, ուր զինքը դերազանցող մը չունեցաւ :

Առաջին իսկ գործերով (« Մատոննան սանդուխներու վրայ», « Մարդաձիերու (Կենտաւրոս) ճակատամարտը », «Բաքոս», «Կուպիդոն») պատանի քանդակագործը մեծ համբաւի տիրացաւ, պայմանաւորելով անոր յետագայ անօրինակ յաջողութիւնը, որ արտայայտեց յատկապէս «Աստուածամայրն ու խաչեալ Յիսուս » (Փիէթա), «Դաւիթ» գործերուն մէջ: Առաջին գործով ներկայացուց ոչ միայն մօր, այլեւ մայրական եւ մարդկային վիշտին ամէնէն նուրբ զգացումները: Գողիաթի դէմ յաղթական Դաւիթի մեծ արձանը արուեստագէտ քանդակագործին հայրենասիրական եւ մարդասիրական զգացումներուն արդասիքն է , քանդակագործական արուեստի կատարեալ նմոյշ մը, որուն ընդօրինակութիւնները (ինչպէս եւ «Փիէթա»յինը) , կը զարդարեն աշխարհի բոլոր կարեւոր արուեստի թանգարանները, իր ծննդավայրին՝ Ֆիրենցէի բազմաթիւ հրապարակները :

Մարդկային վիշտով եւ փիլիսոփայական խորութեամբ լեցուն, վեհութեան տպաւորութիւն ձգող գեղարուեստական ամբողջութիւն մըն է Մետիչիներու աղօթարանը Ֆիրենցէի մէջ :

Հայրենասիրութիւնը , ժողովուրդին շահերը եւ իտէալները ամէն բանէ վեր դասած է ան: Այս առումով շատ յատկանշական է Բրուտոսի կիսանդրին: Իրեն եղած դիտողութեան առթիւ, թէ ինչ պէտք կար 1500 տարի ետ երթալ եւ հին աշխարհէն ներշնչում մը քաղել, պատասխանած է .— « Ան, որ կը սպաննէ բռնակալ մը, սպաննած կ'ըլլայ ո'չ թէ մարդ մը, այլ մարդակերպ գազան մը»:

Միքելանճելօ զբաղած է նաեւ նկարչութեամբ, ուր նոյնպէս երեւան եկաւ իր հանճարեղ ձիրքը: Այդ ձիրքին ամէնէն մեծ արդասիքը կը նկատուի Հռոմի Սիքստինեան աղօթարանին առաստաղին նկարազարդումը, հինգ հարիւր քառակուսի մեթր մակերեսով: Այս նկարը ոչ միայն նկարիչին, այլեւ մեծ քաղաքացիին բացառիկ յաղթանակն էր՝ արտայայտուած այդ աշխատանքին բովանդակութեամբ եւ կատարողական վարպետութեամբ : Աստուածաշունչէն քաղուած այդ նիւթը (Ադամի ստեղծումէն մինչեւ ջրհեղեղ), մեկնաբանուած է իրապաշտ գոյներով : Առաստաղէն այցելուներուն կը նային ստրուկներ եւ մարգարէներ , որոնք իրենց յոյզերը եւ խոհերը կը բաժնեն անոնց հետ : Աշխարհի զբօսաշրջիկներուն համար, կարելի է ըսել , ուխտատեղի դարձած Սիքստինեան եկեղեցիին առաստաղին նկարազարդումները Միքելանճելօ կատարած է մինակը , առանց օգնականի, ընդամէնը երեքուկէս տարուան ընթացքին : Առաստաղին վրայ նկարուած անձերու թիւը շուրջ 150 է , որոնցմէ իւրաքանչիւրը, առանձին առնուած , ինքնատիպ տիպար մըն է՝ ամբողջականութեամբ, արտայայտչականութեամբ , գեղարուեստական ներդաշնակ ձեւերու հմուտ օգտագործումով եւ անթերի գծանկարներով :

Առաջին այցելուներէն կ'ըլլայ Յուլիոս Բ. Պապը, ընկերակցութեամբ Ռաֆայելոյի: Փոխանակ հիանալու , Պապը կը բացականչէ .— « Միքելանճելօ, ես այստեղ ոսկեգոյն հագուստներով պճնուած մարդիկ չեմ տեսներ, կարծես աղքատներ են »: Մեծ նկարիչը, առանց վարանելու, կը պատասխանէ .— « Այո', ասոնք իրականութեան մէջ աղքատներ են»: Միշտ անաչառ ու արդարամիտ Ռաֆայելլօ, ընդհակառակն, չի ծածկեր իր հիացումը :

Ֆիրենցէի հանրապետութեան անկումէն ետք Միքելանճելօ կը նկարէ Սիքստինեան մատրան միակ չնկարուած պատը: Այդ նկարը՝ «Վերջին Դատաստանը» կը ներկայացնէ :

Միքելանճելոյի ճարտարապետական արուեստին գլուխ գործոցը եղաւ աշխարհի ամէնէն մեծ տաճարին՝ Հռոմի Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ գմբէթը :

Եկեղեցիին շինութիւնը տեւեց 160 տարի: Ճարտարապետութեան համար բացառիկ նուաճում մը եղաւ եկեղեցիին գմբէթին շինութիւնը, որ Միքելանճելոյի գործն է :

Իտալական չափածոյ արուեստին մէջ նկարիչ – քանդակագործը մուտք գործեց արուեստով բարձր, հայրենասիրութեամբ խոր , փիլիսոփայութեամբ բաբախուն երկու հարիւր սոնեթներով (հնչեակներով):

Ֆիրենցէի ռազմական ամրութիւններուն ընդհանուր ճարտարապետ նշանակուեցաւ եւ զէնքը ձեռքին կռուեցաւ, երբ քաղաքը ներքին ու արտաքին թշնամիներու հարուածներուն տակ, կ'ապրէր իր ճգնաժամը :

Մեծ արուեստագէտը միշտ հիացումով արտայայտուած է Տանթէի մասին :

Միքելանճելօ՝ Տանթէի յաջորդող եւ Շէյքսփիրը նախորդող ամբողջ պատմաշրջանին մէջ, արեւմուտքի մշակութային երկնակամարին տակ փայլեցաւ պայծառ աստղի մը նման եւ իր ձգած գեղարուեստական ժառանգութեամբ յաւերժացաւ բոլոր ժամանակներուն համար :

Ե. ԿՈՒՐՏՈՅԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԵԹՐԻԽ ՍՄԵԹԱՆԱ

(Ծննդեան 140ամեակին առթիւ)

—o—

Սմեթանայի անունը ամէն երաժշտասէրի միտքին մէջ կ'արթնցնէ «Վաճառուած հարսը» օփերային կամ «Վըլթաւա» քերթուածին ալեհոս երաժշտութեան կայծկլտուն արձագանգները: Անոր անունը շաղկապուած է նաեւ անցեալ դարու չեխ մշակոյթի եւ երաժշտութեան վերածնունդին, ինչպէս նաեւ չեխ երաժշտական ազգային դպրոցի հիմնարկութեան հետ :

Արդարեւ, մօտ կէս դարու գործունէութիւն մը իր մէջ կեդրոնացուց բացառիկ նշանակութիւն ունեցող իրագարձութիւններ, որոնց շարքին՝ չեխ ազգային օփերայի , համանուագի ընկերութեան եւ մեծ երգչախումբի մը ստեղծումները, ինչպէս նաեւ ստեղծագործական մեծ աշխատանք մը՝ երաժշտութեան բոլոր բնագաւառներուն մէջ : Մեծ յաջողութիւններ , որոնց յաջորդած են անկումի վայրկեաններ թէ հանրային եւ թէ անհատական կեանքին մէջ :

Սմեթանայի ծանօթ գործերէն է «Վաճառուած հարսը» , որ կենսատու նոր աղբիւր մը եղաւ իր ժողովուրդին համար ,երբ ան ծանր պայքար կը մղէր ազգային ազատագրութեան համար :

Չեխ ժողովուրդին անցեալը պանծացուցած է, ինչպէս նաեւ օտար բռնակալութենէ ազատագրուելու համար անոր մղած պայքարը , հետեւեալ օփերաներուն մէջ. «Պրանտենպուրկցիները » , « Պոեմիա», «Տալիպոր», « Լիպուշքա»:

Լաւատեսութիւնն ու հայրենիքի սէրը չլքեցին զինք ոչ իսկ այն դժուարին տարիներուն, երբ խուլցած ստիպուած եղաւ քաշուիլ գաւառային շրջան մը : Արդարեւ այդ շրջանին յօրինեց համանուագ – փոեմներու գեղեցիկ հիւսք մը՝ « Հայրենիքս » , որ վեց պատկերներու մէջ կը բովանդակէ իր հայրենիքին անցեալէն եւ բնութենէն քաղուած զանազան երեւոյթներ :

Այսպէս, առաջին փոեմին՝ «Վիշեհրատ»ի մէջ, որ կը կրէ չեխ հնադարեան բերդաքաղաքի մը անունը, Սմեթանա կը փառաբանէ նախահայրերու քաջագործութիւնները, նոյնպէս , « Վըլթաւա»ի մէջ, դիւցազներգութիւնը այն դետին, որուն ջուրերը կը հոսին երկրին երկայնքին՝ անցնելով պատմական հնադարեան յուշարձաններու քովէն : «Շարիա»ն նոյնպէս, միջնադարեան պատմուածք մըն է պատերազմիկ կնոջ մը մասին, որ իր վրէժը կը լուծէ իշխանութիւնը յափշտակողներէն: « Անտառներուն եւ պաղաստաններուն մէջ» կը փառաբանէ իր երախայական տարիները անցուցած լեռներն ու հովիտները: «Թապոր»ը պատմութիւնն է այն քաղաքին, որուն հետ կապ ունի ազատագրական պայքարը, եւ վերջապէս, «Պլանիք»ը , այն լեռը, որ ինչպէս կ'ըսէ առասպելը, իր մէջ կը պատսպարէ հայրենիքի պաշտպանութեան համար միշտ պատրաստ քաջերու բանակը :

Սմեթանայի կարգ մը գործերու ձեռագիրներուն վրայ գրուած են. «Աւարտած՝ հակառակ մեծ դժուարութիւններու »: Այս դժուարութիւններն էին՝ բացի իր սեփական երաժշտութիւնը լսելու անկարողութենէն, բազմաթիւ նոպաներ, որոնց հետեւանքով անկարող կ'ըլլար խօսիլ եւ յիշել :

Անոր ստեղծագործական գործունէութիւնը երբեք դադար չունեցաւ մինչեւ կեանքին վերջին օրերը: Անոր աշխատութիւնները, որոնցմով արտայայտեց չեխ ժողովուրդին կեանքին, նկարագրին եւ երաժշտութեան ոգին, կը հանդիսանան չեխ ժողովուրդին ամէնէն թանկագին գանձերէն մէկը, միեւնոյն ատեն կարեւոր տեղ գրաւելով համաշխարհային երաժշտութեան գանձարանին մէջ :

Մ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՅՍԵՐԸ, Արձակ էջեր, գրեց Կ. Փօլատեան, նկարազարդում՝ Շարթի: Շըքեղ տպագրութիւն, Փարիզ 1964 :

Ի ԲԵՐԱՆՈՅ ՔՈՒՄՄԷ

ԿՈՒԶԵ՞Ս ՅԱՋՈՂԻԼ ՄՏԻԿ ԸՐԷ ՈՒՐԵՄՆ...

Վերի խորագրով Պոլսոյ թրքական «Տիւնիա» թերթի քրոնիկագիրը կը գրէ.

Փաստաբան ես եւ յաճախորդ չունիս , գրասենեակիդ վարձքը գրպանէդ կուտաս : Բժիշկ ես եւ հիւանդ չունիս, կը ստիպուիս միջնորդներ գտնել, որպէսզի Հայտարփաչայի կայարանը կաղնիկաղ իջնող հաշմանդամ գիւղացիները կարենաս որսալ : Ճարտարագէտ ես, ոչ յատակագիծ կրնաս գծել, ոչ ալ շէնք կըրնաս շինել, գալֆաները քեզ իբր աշկերտ անդամ չեն գործածեր : Երկրաչափ ես , գծագրութիւն չես գիտեր, վաճառականութեան փափաք ունիս ոչ տոմար բըռնել գիտես, ոչ ալ առեւսուրէ կը հասկընաս : Կ'ուզես լրագրող ըլլալ, մշակոյթ չունիս, զարդարում չունիս, լեզու չես գիտեր, ուղղագրութիւն չես գիտեր : Ծնողքիդ ինչքերը կը ծախես եւ կ'ելլես յանձնառութիւն ընելու, հաշիւ չես գիտեր, տետրակ չունիս, կը փճանաս :

Քեզիպէսները եթէ Եւրոպա ըլլային , առ առաւելն Ֆրանսայի գաղթային զինւորներու շարքին մէջ կը դասուէին , անապատէ անապատ, գաղթավայրերէ գաղթավայր կը քաշկռտուէին, հացի դըրամ մը ճարելու համար: Ասոր համար ալ նորէն քիչ մը քաջութիւն պէտք է : Դուն ան ալ չունիս :

Հա... Քանի որ այդպէս է, քեզի գործ կայ միակ երկրի մը , Թուրքիոյ տէմոքրասիին մէջ: Անմիջապէս գնա արձանագրուիլ քաղաքական կուսակցութեան մը ... :

— Կ'ուզէ՞ք որ մինարէներէն էզան կարդացուի, ուրեմն ինծի քուէ տուէք :

— Ինծի քուէ մը տուր, ա'ռ քեզի անտառ մը :

— Քուէթուղթին վրայ իմ անունս գրէ, վաղը գիշերաբոյսի մը «թափուն» պիտի ստանաս :

Այս խօսքերը կրկնէ ու կրնէ : Երբեմնի կօյկօյճիներուն պէս, դուռ՝ դուռ, գիւղէ գիւղ թափառէ :

Եթէ այդպէս ընես, ինչե՞ր չես ըլլար , ինչե՞ր: Աչքերդ բաց ինքզինքդ թաղուած կը գտնես անուշ անուշ երազներու մէջ :

Կրնաս չափագիտութենէ չհասկնալ , բայց երկրաչափներու պաշտօնին վերջ կուտաս : Հաշիւ չես գիտեր, բայց տուրքերը կը զեղչես կամ կը բարձրացնես : Գործէ չես հասկնար, բայց ազդեցութիւն կը բանեցնես պանքայի մը եւ պարտականի մը վրայ եւ միլիոնատէր կը դառնաս : Իրաւաբանութենէ ոչինչ կը հասկնաս, եւ սակայն օրէնքներ կը շինես :

Բաւ է որ արաբերէն քանի մը բառ գոց գիտնաս, առանց ապտէսթի նամազ առնես, տունիդ մէջ փառաւորապէս ուտես ու խմես , իսկ դուրսը օրուճի թիրիաքիութիւն ծախես, իւֆիւրիւք փիւֆիւրիւք խաղաս: Անկէ վերջ ամէն ինչ կատարեալ է »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԴԱՇՏԻ ԳԱՅԼԸ

—o—

— Սա ընտանեկան գործ չէ, սա բոլորիս գործն է: Դու որբին զրկում ես ,— նկատեց հովիւը :

— Խղճո՞ւմ ես սրան : Թէ խղճում ես՝ քեզ լինի, ախպեր: Ես մշակներ շատ ունեմ: Մի քանիսն էլ քուրդ են. սրա գործն էլ նրանց վրայ կը դնեմ :

— Ուրեմն վարձը չե՞ս տալիս :

— Ի՞նչ վարձ, փորմշակ է, պրծաւգնաց: Երեք տարի ինձ մօտ իր փորով հաց է կերել: Թէ կ'ուզես իմանալ մի բան էլ ինքն է պարտական ինձ :

Ասատուրի զայրոյթը հասաւ իր գագաթնակէտին: Բարկութիւնից նրա դէմքի մկանները խաղում էին: Մի իսկական գայլ էր կանգնած իր առաջ, մի անկուշտ, պատառոտող գայլ :

— Տեսնո՞ւմ ես էս շներին : Տաս հատ են: Բոլորի դնչկալները կ'արձակեմ ու քեզ էս բոպէիս կտոր – կտոր անել կը տամ ,— սպառնաց հովիւը :

Գոմէշ աղան, որ մինչեւ այդ բոլորովին չէր նկատել ծառի տակ կանգնած գամփռներին, նրանց ահարկու կերպարանքները տեսնելով, սկսեց դողալ :

— Ո՞ւր ես տանում դրանց :

— Արինոք: Առաջին գելը դու ես, մինչեւ քեզ չուտեն, ես էստեղից հեռացողը չեմ :

— Ես գե՞լ եմ,— իրեն մատնացոյց անելով հարցրեց Մխոն:

— Գել ես, որ մարդ ես ուտում: Օրը ցերեկով ճանկել ես էս խեղճ գառնուկին ու լափում ես ճանապարհի վրայ :

— Չլինի՞ թէ դու սասունցի ես ,— հարցրեց աղան, կասկածելի ժպտալով եւ ոտքից գլուխ չափելով Խոդեդանին :

— Սասունցի եմ :

— Դէ, որ էդպէս է, գնանք ինձ մօտ հաց կեր: Սասունցիք քաջ ժողովուրդ են : Լաւ են կռւում Օսմանցու դէմ :

— Ես քու հացին ձեռք չեմ տայ, շուտ արա տղային ճամբու դիր :

— Լաւ, մէկ կոտ կը տամ :

— Ոչ, իր ամբողջ հասանելիքը պէտք է տաս, — պնդեց հովիւը :

— Կանաչ մեռոն, ծուռ է էս սասունցին :

— Քանի դեռ բոլորովին չեմ ծռուել , հաշիւը փակիր : Թէ չէ...:

— Ի՞նչ կ'անես :

— Դատաստանդ իմ ձեռքով կ'անեմ :

— Վայ, ծուռ սասունցի: Իսկապէս որ ծուռ էք: Բա ինձպէս բարի, հրեշտակ մարդուն կը համեմատեն գելի հե՞տ :

— Դու գել չես, մարդագել ես ,— ուղղեց Ասատուրը :

— Գնա՛նք, գնա՛նք իմ տուն, հաց կեր:

— Ասում եմ, սրա հաշիւը փակիր ,— պնդեց հովիւը :

— Մէկ կոտից աւելին չեմ տայ :

Խոդեդանը ոչինչ չպատասխանեց : Նա արագ մօտեցաւ իր գազաններին :

— Դէ, ձեզ տեսնեմ, շներ, դաշտի մէջ մի մեծ գել է կանգնած : Մինչեւ նրան պատառ – պատառ չանէք, ես ձեզ Սեւ սար չեմ տանի, — ասաց նա եւ առաջին երեք գելխեղդի դնչկալներն արձակեց :

Գոմէշ աղան շփոթուելով, փոխանակ տուն մտնելու, վախից կտուրը բարձրացաւ :

Անծանօթ գամփռների մուտքը գիւղի մէջ ծայր տուեց այդ աւանի շների կատաղի հաչոցին: Գելխեղդ շներն իրենց ճանապարհին մէկ երկուսին խեղդելով թռան տանիք : Աղան թռաւ հարեւանի տանիքը : Շներն ընկան ետեւից :

— Բռնիր շներդ, թէ չէ ինձ կ'ուտեն , — սարսափահար գոռում էր նա տանիքից տանիք թռչելով :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Օր· ՌԻԹԱ ԽԱՉԻԿԵԱՆ
եւ
Պ· ՊԵՏՐՈՍ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
Նշանուած

Փարիզ, 1964, *Մարտ* 15

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ *Յառաջի* վերիրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը : Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու :

Սկսած ենք ղրկել Փարիզ եւ Մարսէյլ առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու հաշուեցոյցը : Կը խնդրենք որ Մարտ 31էն առաջ, կարգադրեն իրենց հաշիւ – ները: Այդ թուականին պիտի դադրե – ցնենք թերթերը բոլոր անոնց որոնք չեն վճարած իրենց ղրկուած հաշուեցոյցեր – րու փոխարժէքը :

Կրկին շեշտիակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրա – տարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
ԴՊՐՈՑԱՍՏԻՐԻ ՏԻԿՆ· ՎԱՐԴԱՐԱՆԻ
Շրջանաւարտուհիներու եւ աշա – կերտուհիներու կողմէ :
22 Մարտ, կիրակի, կէսօրէ ետք
ժամը 15ին
MAISON DE LA CHIMIE
28, Rue Saint-Dominique, PARIS
Métro : Invalides
Պիտի ներկայացուին
ՍԻՊԻԼԻ
Առաքինութեան Մրցանակը
եւ
LE BARON DE TOURCHEVIF
de LABICHE
երգ, պար, արտասանութիւն
Գին 7 եւ 5 ֆրանք

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՆՈՊԼԸ.— *Հ· Ց· Դ· Եօթնեղբայր – եան ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վ· Բաբախեա – նի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն իրենց զաւկին էլիզ Բաբախեանին վաղա – հաս մահուան առթիւ :*

×

ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— *Այրի Տիկին Մարգրիտ կաղնիյեան ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Մարգար Բարխեանի եւ զա – ւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր կսկծալի մահուան առթիւ :*

Ցաւակցութիւն նաեւ Բուճակլեան ըն – տանիքին (Մարսէյլ) իրենց հօր Սմբատ Բուճակլեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 20էն մինչեւ լոյս, Փերկոլայի *սրահներուն մէջ* (Լը Ռոն – Փուէն) :

Նուագախումբ՝ ԱՆՏՐԷ ՖՐԱՆՍՈՒԱ
Պիւֆէ Թոմպոլա
Զուարթ մթնոլորտ

Փ Ա Ր Ի Զ՝
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍՊԱՏՈՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՓԱՏԷԻ ՍՐԱՀԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր :
Նախաձեռնութեամբ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
(Զ Ո Մ)

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

BERLITZ • MARIGNAN PATHÉ • WEPLER PATHÉ

BRIGITTE BARDOT
ANTHONY PERKINS

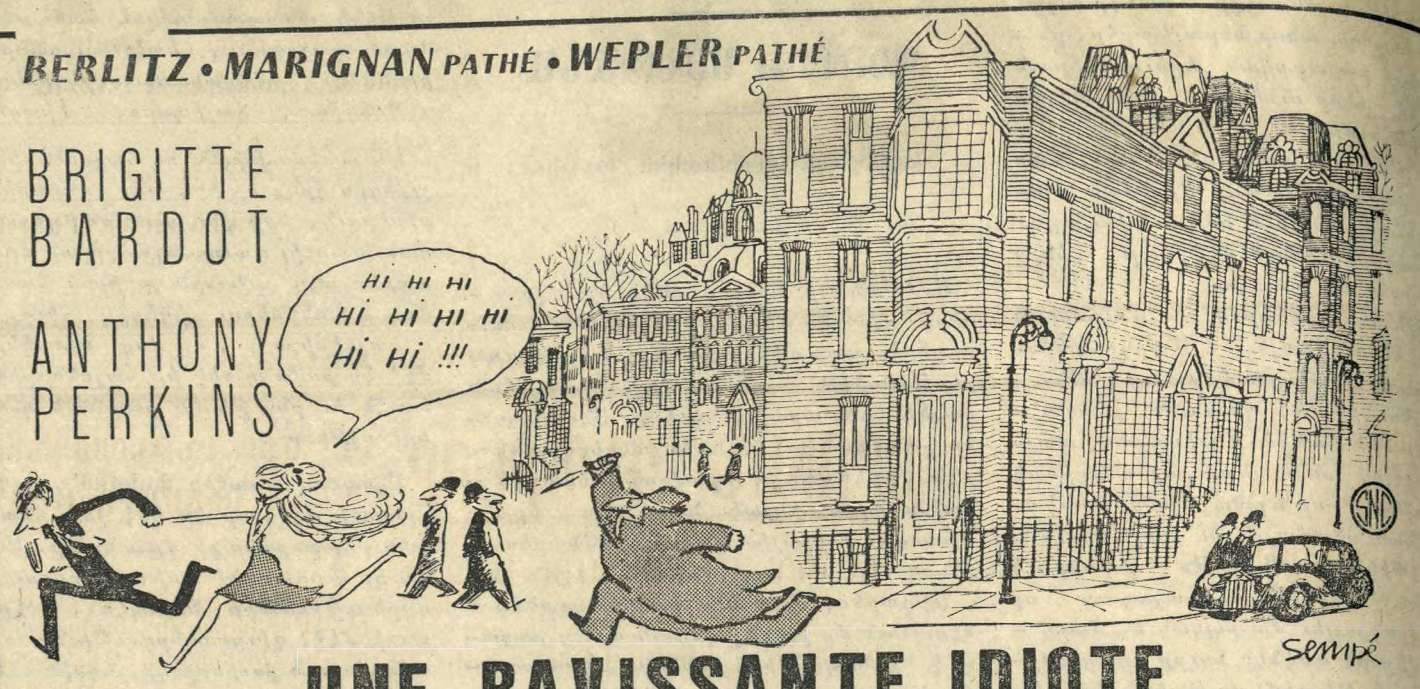

UNE RAVISSANTE IDIOTE

UN FILM DE EDOUARD MOLINARO
PRODUIT PAR MICHEL ARDAN

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՓԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան
●
« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN
●
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)
երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑՔԻ եւ ՎԱՑԵԼԵՑՔԻ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈՒԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
★

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle déposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ·
Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՀԱՄԵՐԳ - ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» երգչախումբի (Մարսէյլ)

Մասնակցութեամբ ձայնասփիւռի նուագածուներէ բաղկացած Սէնֆոնիք նուագախումբի

Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 21ին THEATRE VERDI, RUE D'ALGER

Կը դեկավարէ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆ**

Ցայտագիր·— Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Ալէմշահ, Ղազարեան, Սիւնի, Պա – թեւեան եւ Սայաթ – Նովայի *աշուղական երգերը* :

(Ծննդեան 250ամեակին առթիւ) Երգչախումբ եւ նուագախումբ 80 հոգի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ· ՇԱՆԹԻ

– ԿԱՅՍՐԸ –

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղ ուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմար ցուց Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ
ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ· Պ· ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐ – ԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԼԻՊ ԹԷՐԶԵԱՆ :

Կը մասնակցին նաեւ
Օր· Օր· Ռ· ՄԱՒԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա· ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա· ԹԱՐՈՆ :
Պ· Պ· Յ· ՊՕԼՍԵՑԻԵԱՆ, Կ· ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Կ· ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :
Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ վայրերը :—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18
Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ԼԱՅՍ ՏԻՏԼԻՆ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանկո-

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 f.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18-19
ՄԱՐՏ
MERCREDI
JEUDI
18-19 MARS
1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9963 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9963

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Բ.

Շարունակելով իր պրպտումներն ու խորհրդածութիւնները Թուրքիոյ մասին, ակադեմական Ժաք Շասթընէ դիտել կուտայ թէ քաղաքական կեանքին մէջ անհատներն ու խմբակցութիւնները շատ աւելի արժէք կը ներկայացնեն քան դաղափարախօսական հարցերը :

Համայնավար կուսակցութիւնը խստիւ արգիլուած է : Կայ ընկերվարական պըզտիկ կուսակցութիւն մը, որ կրնայ մեծնալ : Բազմաթիւ մտաւորականներ եւ ուսանողներ առանց մինչեւ համայնավարութիւն երթալու տոգորուած են «յառաջդիմական» դաղափարներով : Այս ձգտումը զանգուածներուն մէջ չէ թափանցած դեռ, սակայն կրնայ ըլլալ, որ շնորհիւ Ռուսիոյ գաղտնի քարոզչութեան, քանի մը տարիէն թափանցէ :

Ինչո՞ւ այս մտավախութիւնը : Որովհետեւ «պէտք չէ մոռնալ որ երկուքուկէս միլիոն անգործներ կան Թուրքիոյ մէջ եւ ազգային եկամուտին հարիւրին 65ը բնակչութեան հարիւրին երկուքին միայն կը պատկանի :

Պատմականօրէն եւ աւանդականօրէն թունդ հակառուս եւ հակայոյն են Թուրքերը, որոնց — ինչպէս Մերձաւոր Արեւելքի միւս ժողովուրդներուն մէջ տիրապետող զգացումը ազգայնականութիւնն է : « Խիստ յարգելի զգացում , որ սակայն երբեմն յիմարութիւններ գործել կուտայ » :

Ֆրանսական ազդեցութիւնը դերմանականին չափ զօրաւոր է Թուրքիոյ մէջ : Անգարայի Ֆրանս. Էնսթիթիւին արձանագրուած են շուրջ երեք հազար աշակերտներ : Պոլսոյ Կալաթա – Սէրայի Լիսէն, Մշակութային կեդրոնը եւ վեց կրօնական դպրոցները վեց հազար աշակերտ ունին : Համալսարանին մէջ Ֆրանսացի ուսուցիչներ կան : Ֆրանսերէնը իր նախկին դիրքերը կը վերագտնէ : Սակայն Ֆրանսայէն կատարուած ներածումները կը նուազին : 1963ին 15 միլիոն Ֆրանքի ապրանք ներածած են Ֆրանսայէն եւ վեց միլիոնի՝ արտածած : Թուրքիոյ մէջ գործող Ֆրանս. տուները մեծ թիւ մը չեն կազմեր : Մինչ Գերմաններն ու Ամերիկացիք գրաւած են հրապարակը :

Ակադեմականը դժգոհ է այս կացութենէն : Ֆրանսացիք աւելի կարելիութիւններ ունին գործառնութիւններ ընելու Թուրքիոյ մէջ, մանաւանդ որ մեծ է Ֆրանսայի մտաւորական հմայքը այնտեղ : Թուրքերն ալ կը զանգատին եղեր որ Ֆրանսա շատ չի հետաքրքրուիր իրենցմով տնտեսական գետնի վրայ : Այսինքն Գերմաններուն եւ Ամերիկացիներուն պէս շատ դրամ չի տար իրենց :

1963ին երբ վարչապետ Փոնփիտու եւ արտաքին նախարարը Թուրքիա այցելեցին, ելմտական համաձայնագիր մը ստորագրուած էր Անգարայի հետ, սահմանափակ բայց հետաքրքրական պայմաններով : Ժաք Շասթընէ կը թելադրէ շարժիլ « խոհեմութեամբ» : Միաժամանակ կը յանձնարարէ ունենալ «համբերութիւն, յարատեւութիւն եւ կամք » :

Վերջապէս իր յօդուածի վերջաւորութեան կը շեշտէ, որ Ֆրանսա «ո՛չ միայն պատմականօրէն ամէնէն հին դաշնակիցն է Թուրքիոյ , այլ եւ այս վերջինը այսօր արեւմտեան աշխարհի արեւելեան կողմին մէջ կը ներկայացնէ նիգ մը, որուն անխախտ պահպանման չօժանդակելու իրաւունք չունինք » :

Այս եզրակացութեան կը յանգի բարեմիտ ակադեմականը, որ Ամերիկացիներուն պէս կը կարծէ թէ արեւմտեան քաղաքակրթութեան արթուն պահակն է Թուրքիա Խ. Միութեան սահմաններուն վրայ : Հետեւաբար եւ բնականաբար Ատլանտեան Ուխտի հզօր պետութիւնները պարտաւոր են աջակցելու անոր ամէն կերպով : Բոլորը մրցումի ելած են իրարու հետ՝ մահամերձը ողջնցնելու համար :

Իր այցելած երեք երկիրներէն Լիբանան շատ փոքր է եւ հակառակ իր բնակիչներու խելացութեան՝ միջազգային գետնի վրայ չի կրնար կարեւոր դեր մը կատարել : Սուրիա կը պատկանի արաբական աշխարհին եւ կը մնայ Նասրական շրջագիծի մէջ : Թուրքիան է միայն , որ բացէ ի բաց մտած է արեւմտեան ճակատին մէջ, բայց ներքին տկարութիւններ կը ներկայացնէ : Մինչեւ հիմա այս երկիրները կը դիմադրեն Մոսկուայի եւ Փէքինի ճնշումներուն : Սակայն եթէ օր մը տեղի տան՝ բոլշեւիզմը կը տարածուի մինչեւ Միջերկրական եւ Արեւմուտքը զարհուրելի վտանգի կ՚ենթարկուի :

Յարդ այս վտանգին առաջքը կ՚առնէ Ամերիկա՝ շնորհիւ իր տոլարներուն : Սակայն դրամը բաւական չէ : Զգացական ազդակներն ալ կարեւոր արժէք մը կը ներկայացնեն : Այս տեսակէտէն մեծ դեր մը վերապահուած է Ֆրանսայի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, շնորհիւ իր աւանդութեանց եւ շատ հին բարեկամութեանց : Առանց իբրեւ հակառակորդ ներկայանալու Միացեալ Նահանգներուն, Ֆրանսա կրնայ անջատ եւ լրացուցիչ դեր մը խաղալ՝ մշակութային եւ մտաւորական գետնի վրայ :

Եզրակացութիւն.— Ֆրանսա աւանդականօրէն մեծ առաքելութիւն մը ունի կատարելիք Մերձաւոր Արեւելքի մէջ . եթէ թերանայ՝ կը տուժէ ո՛չ միայն ինք, այլ ամբողջ Արեւմուտքը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՍՊԱՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

Կուատրլուփ անցընելէ վերջ դիշերը, նախագահ տը Կոլ եւ Տիկին տը Կոլ Մեքսիքօ հասան Երկուշաբթի ցերեկին , տեղական ժամով այսինքն 18·50 (ԺԷ ԷՄ ԹԷ) :

Ըստ տեղական աւանդութեան թնդանօթի 21 հարուածներ քաշուեցան երբ տը Կոլ ոտքը կը դնէր մեքսիքական հողին վրայ : Առաջին անգամն է որ Ֆրանսայի պետական ղեկավար մը նման այցելութիւն մը կը կատարէր : Նախագահ Լոփէզ Մաթէոս ընդունեցաւ տը Կոլը, արեւոտ օդով մը եւ 21 աստիճան ջերմութեան տակ : Բարի գալուստի իր խօսքին մէջ, Մաթէոս յայտարարեց թէ Ֆրանսա եւ Մեքսիքա օրինակելի զինակցութիւն մը կը կազմեն որոնք կ՚աշխատին եւրոպական եւ լատին – ամերիկեան բոլոր համայնքներուն համար, առանց խտրականութեան : Իր պատասխանին մէջ, տը Կոլն ալ շեշտած է թէ Ֆրանսա եւ Մեքսիքա ոչ ոքի ընդդիմացած են եւ երկու երկիրները կ՚աշխատին բովանդակ մարդկութեան համար :

Աւելի վերջ, նախագահական պալատին պատշգամէն, նախագահ տը Կոլ սպաներէն խօսած է ժողովուրդին.— «Մեքսիքացինե՛ր, Մեքսիքայի կը բերեմ Ֆրանսայի ողջոյնը : Ֆրանսա բարեկամութեամբ կ՚ողջունէ Մեքսիքան : Իմ երկիրըս՝ բոցավառ, հպարտ եւ ազատ կը յակի դէպի ձերը՝ ազատ, հպարտ եւ բոցավառ : Ոչ մէկ վարդապետութիւն, ոչ մէկ կռիւ , ոչ մէկ շահ զմեզ կը բաժնէ : Ընդհակառակն՝ շատ մը պատճառներ մեզ կը միացնեն :

« Ֆրանսան կ՚ողջունէ Մեքսիքան , յարգանքով , դիտենք թէ ամերիկեան ինչ պատկառելի ծագումներէ եկած է ձեր ազգը : Գիտենք թէ ինչ քաջութեամբ ձեռք ձգեցինք եւ պահեցիք ձեր անկախութիւնը : Գիտենք թէ մարդու ազատագրման եւ արդիական զարդացման ի՞նչ ճիգ կը ներկայացնէ ձեր յեղափոխութիւնը : Իսկ դուք , Մեքսիքացինե՛ր, դիտէք թէ ժողովուրդի իրենց երկար եւ դժուարին կեանքի ընթացքին, Ֆրանսացիք պայքարեցան մարդոց արժանաւորութեան եւ ազատութեան համար : Գիտէք թէ ինչպէս կ՚աշխատին իրենց ձեռքերով, իրենց գլուխով , իրենց սրտով բարձրացնելու համար իրենց երկիրը եւ շատերու օգնելու համար :

« Ֆրանսան կ՚ողջունէ Մեքսիքան, վըստահութեամբ : Աշխարհը ուր կ՚ապրինք ամբողջական յեղաշրջումի մէջ է : Բայց սարսափելի փորձութիւններու վտանգին տակն է : Այս պատճառաւ, հետեւեալ հարցերը կան բոլոր պետութեանց համար.— Յառաջդիմութիւն եւ խաղաղութիւն : Լուծելու համար այս հարցերը ոչ մէկ բան աւելի կարեւոր է քան մեզի պէս, երկու երկիրներու գործակցութիւնը եւ որոնք երէկ լսեցին նոյն իտէալը, որոնք, այսօր, նոյն ճամբուն կը հետեւին եւ որոնք, վաղը, կոչուած են նոյն ապագային : Ահա թէ Ֆրանսա ի՞նչ կ՚առաջարկէ մեքսիքացի ժողովուրդին .— Քալենք ձեռք ձեռքի : Կեցցէ՛ Մեքսիքան» :

376 համաշխարհային լրագրողներ կը հետեւին տը Կոլի այս այցելութեան, որ պիտի տեւէ երեք օր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱԻԱՌԱԿԱՆ ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.— Համայնավար՝ 99 (առաւել 49), ձախ՝ 40 (+ 11) , ընկերվարական 286 (+15), արմատական 199 (—39), զանազան ձախ՝ 202 (+ 6), Ժողովրդական Շարժում՝ 148 (— 8), ԻԻ ԷՆ ԷՌ 123 (+ 33), անկախ 165 (—44), յիշենք որ Փուասիի մէջ ընտրուած է Պ. Թուհլաճեան (ԻԻ ԷՆ ԷՌ) :

ԹՐՔԱԿԱՆ խորհրդարանը իրաւունք տուաւ Իսմէթ Ինէօնիւի ցամաքահանում կատարել Կիպրոս եթէ հարկ ըլլայ : Որոշումը տրուած է գրեթէ միաձայնութեամբ : Միւս կողմէ Նիկոսիոյ մէջ բրիտանացի վայրաչուները կը բողոքեն տրուած ըլլալով որ չեն ուզեր իրենց կարմիր պէռեները փոխել կապոյտներու հետ երբ ՄԱԿի հրամանատարութեան տակ անցնին :

ԼԻԲԻՈՅ խորհրդարանը միաձայնութեամբ կը պահանջէ օտար կայաններու պարպումը : Երկու ամիս պայմանաժամ տուած է կառավարութեան որպէսզի բանակցի ցարդ գոյութիւն ունեցող դաշինքներու ջնջումը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Խրուշչեւ ընդունեցաւ ռումանական պատուիրակութիւնը որ Փեքինէն կը վերադառնար :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Չորեքշաբթի օրուան ընդհ. գործադուլը.— երկաթուղի, ելեկտրականութիւն , մեթրօ, հանրակառք, եւ մանաւանդ թըղթատար անկարելիութեան մէջ կը դնեն թերթիս վարչութիւնը եւ պաշտօնէութիւնը հրատարակելու Յառաջը եւ ապահովելու անոր առաքումը : Այդ պատճառաւ կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ ըլլան մեր կամքէն անկախ տրուած այս որոշումին համար :

Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ :

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

«Ֆրանս – Սուար»ի թղթակիցը՝ որ կ՚ընկերանայ Շարլ Ազնաւուրի խորհրդային շրջապտոյտին : Լենինկրատի մէջ անոր գտած յաջողութեան մասին խօսելէ ետք, կ՚ընէ խորհրդածութիւններ , որոնցմէ թարգմանաբար կը քաղենք հետեւեալ տողերը .—

... Հոս հասնելով, Ազնաւուր գտաւ իր մասին գրուած յատկանշական յօդուած մը, «Իզվեստիա» օրաթերթին խմբագրութեան կողմէ հրատարակուող « Նիէտելիա» շաբաթաթերթին մէջ : Յօդուածին հեղինակները — երկու հոգի — մասնաւորապէս ծանրանալով երգիչին յայտագրին մաս կազմող երեք երգերու՝ «Պէտք է գիտնալ», « Կը կարծէի արդէն» եւ «Սէրն ու պատերազմը», խոր ուսումնասիրութեամբ մը, կը ծանրանան արուեստագէտին երաժշտութեան խորապէս արտայայտչական հանդամանքին եւ անորմէ արտացոլած բանաստեղծականութեան վրայ : Ամէն ոք համաձայն է հոս, որ առաջին անգամն է որ այսքան լուրջ յօդուած մը կը հրատարակուի Խ. Միութեան մէջ, բեմերգի արուեստին առընչութեամբ :

Ամէնէն հետաքրքրական պարագան այն է, որ յօդուածագիրները խիստ քննադատութեան մը ենթարկելով Խ. Միութեան երգի արուեստը, զայն կը գտնեն շատ թեթեւ ու մակերեսային , բաղդատելով Ազնաւուրի երգին հետ : Մինչդեռ ընդհակառակն, կ՚ըսեն անոնք, երգը միջոց մը պէտք է ըլլայ բանաստեղծութիւնը դիւրամատչելի դարձնելու եւ տարածելու ժողովուրդին մէջ, ինչպէս կ՚ընէ Ազնաւուր : Ատոր համար, սակայն , կ՚աւելցնեն յօդուածագիրները, պէտք է որ երգահանը գիտակցութիւնը ունենայ իր գրածին, հաւատայ իր ըսածին, ու պէտք է վերջապէս ապրած ըլլայ ու իր մորթին վրայ զգացած այն կեանքը, որ կը պատկերացնէ ինք իր երգով :

Այս յատկանշական յօդուածը, միւս կողմէ, կ՚անդրադառնայ Ազնաւուրի ցասման նոպաներուն եւ բարկութեան պահերուն, այն վայրկեանէն սկսեալ երբ ոտքը դրած է Խ. Միութեան հողին վրայ : Ես նկատեցի որ Ազնաւուրի այս վերաբերմունքը մեծապէս գնահատուած է ժողովուրդէն : Պէտք է ըսել թէ, յաճախ կը պատահի որ ականաւոր այցելուներ Խ. Միութեան մէջ շրջագայելու պահուն ամէն երեւոյթ կը գնահատեն սիրալիր ժպիտով մը, բայց երբ անգամ մը կը վերադառնան հոն ուրկէ եկած են , կ՚արձակուին իրենց լեզուին կապերը ու կը սկսին ամէն բան քննադատել :

Գալով Ազնաւուրի , անիկա ամէն երեւոյթով կը հետաքրքրուի մեծ ուշադրութեամբ մը : Կը ժպտի, երբ կը տեսնէ տարօրինակ բան մը : Եւ սակայն, շեշտակի կ՚ըլլայ իր դժգոհութիւնը երբ դէմ յանդիման կը գտնուի երեւոյթի մը որ իրեն հաճելի չի թուիր : Այսպէս, տեսնելով արուեստագէտ մը որ ամէն բանով կը հետաքրքրուի, ամէն մարզի վերաբերեալ հարցումներ կ՚ուղղէ ու առանց կեղծաւորութեան կը յայտնէ իր համակրանքը կամ հակակրանքը, խորհրդային քաղաքացիները, թէեւ զարմացած բայց գոհ, կ՚ըսեն .

— Անկեղծ է, պարզ է ... Ահաւասիկ իսկական մարդ մը ... :

ՆՈՐ - ՖԱՇԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Աշխարհ կը տարուբերի երեք հոսանքներու միջեւ, երբեմն գործակից, երբեմն հակառակորդ : Համայնավարութիւնը ազատ աշխարհի վերէն կը թռի, կը դրաւէ Ամերիկայի, Ափրիկէի մէջ ռազմական կեդրոնները, կը շահի սեւամորթին եւ դեղինին համակրութիւնը, կը խռովէ ամէն կողմ, կը զբաղեցնէ վարիչներ եւ զանազաններ : Ընդդիմադիրներ, ներքնապէս անհամաձայն, պաշտպանողական դիրքի վրայ են, ինչպէս զարեր առաջ Հելլէնները Փիլիպպոս Մակեդոնացիին հանդէպ :

Համայնավար շարժումը սաւ ցեղի տիրապետութեան ձգտում է ընկերային դաղափարի մը ծաւալումով, բացարձակ միապետական կառավարութեամբ : Ժողովուրդներու ազատագրումը կը պաշտպանէ սահմաններէն դուրս, ժողովուրդը պանէ սահմաններէն ներս Համերը կը հարթէ սահմաններէն ներս Հաները կը հարթ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Փարիզի եւ շրջակայքի Հայերը՝ ան-
դամ մը եւս անհերքելի ապացոյցը տը-
ւին, որ ի՛ր երգը սիրող հայ ժողովուր-
դը դիտէ մայրաքաղաքի մը աւագ սրահ-
ները լեցնել, երբ դիտէ թէ լուրջ է հայ
արուեստի ձեռնարկը, որու հրաւիրուած
է իր լուման եւ օրը տալու :

Այլապէս մեկնելի չէ հազարի մօտ
ունկնդիրներու ներկայութիւնը, տեղերու
նախօրօք սպառումով դռնէն հարիւրաւոր
ետ դարձողները, որոնք Մարտ 8ի մի-
ջօրեայքին եկած էին Կավօ սրահը, լսելու
հայ երգը՝ հարազատ մեկնարկուած, ղե-
կավար Կարպիս Ափրիկեանի բծախնդիր
պատրաստութեամբ եւ առաջնորդու-
թեամբ, ուշադիր կատարումով Սիփան-
Կոմիտաս երգչախումբին, որու հիմնա-
դրութեան քառասնամեակին նուիրուած
էր օրուան համերգը :

Քառասուն տարի հաւատարիմ, քառա-
սուն տարի ծառայ հայ երգեցիկ Մշա-
կոյթին, ասիկա ինքնին մեծ արժանիք
մըն է սիրողներէ կազմուած երգչախում-
բի մը համար: Վերին արժանիքն է նաեւ
այն սակաւաթիւ՝ նուիրեա՛լ խմբավար-
ներուն, որոնք յաջորդաբար ձեռք առած
են այդ բուռ մը անձնուէր երգիչները եւ
իրենց կարելին չեն խնայած, որպէսզի
օտարութեան մէջ չլռէ, չմարի մեր հո-
ղին երգը :

Անոնք, որ գիտեն թէ ի՛նչ զոհողու-
թեան կը կարօտի կեանքի մէջ երկու տի-
րոջ, արհեստի եւ արուեստի ծառայելը,
անոնք արդար պիտի գտնէին որ այսօր,
այստեղ, մի առ մի յիշատակէինք անուն-
ները այն 57 հայ աղջիկներուն եւ տղոց,
որոնք իրենց օրերէն ու գիշերներէն ժա-
մեր խլելով, իրենց անձնական կեանքէն
մաս մը զոհելով, անդամ մըն ալ կարե-
լի զոհունակութիւնը տուին իրենց վրայ
դուրգուրացող խմբավարին, իրենց շրթ-
ներէն կախուած ունկնդիր հասարակու-
թեան :

Քառասուն տարիէ ի վեր, Սիփան - Կո-
միտաս երգչախումբի ղեկավարէն մին-
չեւ ամէնէն համեստ անդամին հայ երգի
ի սպաս կամաւորութիւնը ընդգծելով,
Մարտ 8ի համերգին համար գրուած գը-
նահատական խօսքին իմաստը աւելի կը
լուսաւորուի, քննադատականը՝ կը նսե-
մանայ :

Կոկիկ էր օրուան յայտագիրը, իր եր-
կու մասերով : Առաջինը՝ զուտ ձայնա-
ւոր, երկրորդը՝ գործիաւոր ընկերակ-
ցութեամբ Շութօ զեղչեալ նուագախում-
բին :

Կավոյի բեմէն հայ երգի ցանքը սկը-
սաւ՝ մեր հայրենի շինականին արօրն ու
գութանը, հայրենի հողը ակօսող խոփն
օրօրող, հերկի « Հոռովել » յանկեր-
գով: Այնուհետեւ «Իջաւ մարմանդ իրի-
կուն » եւ «Ծաղկասարի կանաչ լանջին »
երկու ժողովրդական երգ եւս բարձրա-
ցան, զորս գրի առած ու մշակած է Թ.
Ալթունեան : Անոնց մեներգներու բաժի-
նով, Մկրտիչ Պօղոսեան հաստատեց որ
ունի սրտահունչ ձայն ու շեշտ, հայ եր-
գի այնքան յատկանշական ելեւէջ խաղե-
րուն սահուն կատարումին գնահատելի
արուեստը : Ժողովրդական « Օսաննա »
խմբերգին մէջ, կանացի անուշ ձայնով
մեներգուն էր՝ Օր. Շաքէ Պէնկեան :

Հայաստան աշխարհի անգիր, մեր ցեղի
սրտին զոհար երգերուն փրկիչ Վարդա-
պետին մատուցումով, « Գարուն » եւ
« Անձրեւ եկաւ » հոռովելով օրհնեալ
արտերուն վրայ : Արօտով ու շէկ եարին
կարօտով՝ «Սարերի վրով » գացող,
լոյս գիշերով ուխտի եկող «Երի ջա՛ն»ը,
թէեւ քիչ մը յամրընթաց, անվարան ու
նաղելի ձայնաքայլերով՝ հեռո՛ւ, մինչեւ
մեր պապերու լեռներն ու ձորերը տա-
րին, երգչախումբին բերնով՝ ի՛ր սըր-
տով երազող ունկնդիրը : Կոմիտաս
կ՛երգուէր, լա՛ւ կ՛երգուէր :

Յոբելենական օր էր, զոր պէտք էր
խորհրդանշել : Աստղիկ Առաքելեան,
դաշնակի ընկերակցութեամբ (Օր. Մ.
Վարժապետեան) երգեց Գ. Մ. Ալէմշա-
հէ երկու մեղեդի — « Ես սիրեցի », « Պըճինկօ » — իր միշտ կուռ ձայնով եւ
հոգեսուն շեշտով վկայութիւնը բերելով,
որ ընտիր ծնած ձայնը՝ վերջին շունչին
հետ կը սպառի :

Յայտագրին երկրորդ մասը, երգ՝ նը-
ւագախումբի ընկերակցութեամբ, առի-
թը տուաւ հաստատելու թէ երաժիշտ
Կարպիս Ափրիկեան գնահատելի առաջա-
դրութիւնն ունի, աւանդականէն զատ նոր
ոճ ու բովանդակութիւն տալու հայ եր-
գի համերգներուն :

Այսպէս, յաջորդաբար գործադրուե-
ցան Ա. Տիգրանեանի «Անոյշ » թատրեր-
գին « Բարձր սարեր » մեներգը եւ
« Համբարձման Տօն » խմբերգը :

Խմբերգներ կան, որոնց ներշնչումն ու
շարադրութիւնը առաւելաբար ձայնա-
կան են եւ նուագամերժ: Եւ այդ տպաւո-
րութիւնը կը թողուն, որքան ալ ճարտար
ըլլայ յետամուտ գործիաւոր ընկերակ-
ցութեան մասնացոյցին յօրինումը : Ա-
սոր ապացոյցը տուաւ Բ. Կանաչեանի
«Նանոր» խմբերգին գործիաւոր ընկե-
րակցութիւնը: Որոշ երաժշտ. գործերու
սկզբնական յատուկ տարազը զարդարե-
լով, պարունակը փոխելով՝ պարունա-
կութիւնը չի փոխուիր : Այդպէս ալ ե-
ղաւ, թէեւ ղեկավարը, երգչախումբը,
նուագախումբը եւ մեներգողները՝ յիշ-
եալներէն զատ Օր. Ս. Նիկողոսեան եւ
Պ. Ն. Քիւփէլեան, իրենց կարելին ըրին
հակառակը փաստելու համար :

Երգչախումբէն Օր. Լիլիան Փափազ-
եան, իր համարձակ ու շնորհալի խօս-
նակի ձիրքով՝ արժեւորեց յայտագրին
բերանացի ներկայացումը :

Ընդհանուր առմամբ՝ հայ երգին, խմ-
բավար Կարպիս Ափրիկեանի, Սիփան-
Կոմիտաս թանկագին անունները կրող
երգչախումբին պատիւ բերող համերգ
մը :

ԿԱՄ

ՆՈՐԷՆ ԿՈՒԳԱՅ ԹՌՉՈՂ ՀՈԼԱՆՏԱՑԻՆ

«Ազատ Օր» — Այս խորագրին տակ, «Մսեիմվրինի» երեկոյեան թերթը իր փետր. 27ի թիւին մէջ կը գրէ :—

« Սերրէզ Քլիւպ»ը կամ աւելի յունա-
կան ձեւով՝ «Սերրէզի Միութիւն»ը, այս
տարի նորութեան (մօտա) ակումբն է
Հոլանտայի մէջ : Փրոֆէսէօրներ, բը-
ժիշկներ, հրապարակագիրներ, ականա-
ւոր գիտնականներ, կարեւոր ձեռնար-
կուներ, քաղաքապետներ եւ ուրիշ ծա-
նօթ անձնաւորութիւններ, բայց նաեւ ան-
նշան հոլանտացի տանտիկիններ եւ նոյն-
իսկ աշակերտներ արձանագրուած են այս
միութեան մէջ, որ ութ հազար անդամ-
ներ կը հաշուէ եւ իբրեւ միակ նպատակ
ունի՝ Սերրէզ յունական քաղաքի աղքատ
ընտանիքներուն օգնել :

Ամբողջ նախաձեռնութիւնը կը պատ-
կանի հնարամիտ լրագրողի մը, Վիլ
Ռասսէլի, որ պատասխնատուն է հոլան-
տական ամէնէն մեծ սպառում ունեցող
« Ալկեմէն Տակպլատ » (օրական 300 հա-
զար օրինակ) թերթի «Տեսայ, լսեցի »
ամենօրեայ էջին, որ «Ատտիկեանք»ի հա-
մանման բան մըն է :

1962ի Ծնունդին, Ռասսէլ օդային գծով
եկած էր, երկուքուկէս թոն հագուստե-
ղէն եւ տասը հազար տրախմինոց չէքեր
բերելով Սերրէզի 43 չքաւոր Հայ ընտա-
նիքներէն ամէն մէկուն :

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍՆԱՎՃԱՐ

Բնականաբար Սերրէզի Հայերը խան-
դավառուեցան, յունական ու հոլանտա-
կան դրօշակներով տողանցք կատարեցին
եւ Հոլանտացիներուն շնորհակալութիւն
յայտնեցին: Սակայն, ձեռնարկը հոս
չվերջացաւ: Ուրիշ կարիքներ ալ տեսնը-
ւեցան եւ Հոլանտացիք նոր հանդանակու-
թիւն կատարեցին: Այժմ, Շաբաթ օր,
Ռասսէլ եւ իր գործակիցները դարձեալ
կուգան « Օլիմպիաքի»ով, որ ստանձնած
է ձրի փոխադրութիւնը նուէրներուն,
մէկուկէս թոն հագուստեղէնով, այս ան-
դամ՝ ոչ միայն Հայերուն՝ այլ նաեւ
Սերրէզի ուրիշ աղքատ ընտանիքներու :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երկար պատմութիւն է թէ՝ Հոլանտա-
ցիք ի՞նչպէս շահագրգռուեցան Սեր-
րէզով եւ յատկապէս՝ Հայերով: Պատ-
մութիւնը սկսաւ Երկաթեայ Վարագոյրի
երկիրներէն տարագիր գործունեայ Հայ
մը: Աթէնքի ՄԱԿին դիմում կատարեց
փախատուութեան մը համար, որ իրեն
թոյլ պիտի տար փոքր ճարտարարուեստ
մը հիմնել : Սակայն, իր պարագան չէր
այն պարագաներէն, որոնց համար գու-
մարներ կը տրամադրէ ՄԱԿի հելլենա-
կան գրասենեակը :

Հայը չյուսահատեցաւ եւ գրեց Ժընեւ:
Անկէ ալ նոյն պատասխանը ստացաւ :
Սակայն, նորէն չյուսահատեցաւ եւ գրեց
Լահէ : ՄԱԿի այնտեղի գրասենեակն ալ
չէր կրնար օգնել : Սակայն, լուր տրուե-
ցաւ ծանօթ կոյր բարեսէրի մը, Պ. Սիթ-
րոէնին եւ ան՝ հարցը յանձնեց Ռասսէ-
լին: Յունաստան գալէ եւ Սերրէզի Հա-
յերունն այցելելլէ ետք, իր թերթին մէջ
առաջին գրութիւնը հրատարակելէ վերջ,
իր գրասենեակը լեցուեցաւ ապրանքով :
Շուտով իր պաշտօնակիցներու գրասեն-
եակներն ալ լեցուեցան եւ ատեն մը
« Ալկէմէն»ի խմբագիրները կը գրէին
թերթի տպարանին մէջ, մինչեւ մթերա-
նոցի մը գտնուիլը եւ Սերրէզի աղքատ-
ներուն համար ընթերցողներու նուէրնե-
րուն հոն փոխադրուիլը :

Սակայն, Վիլ Ռասսէլի հելլենասիրա-
կան տրամադրութիւնները չեն սահմա-
նափակուիր Սերրէզցիներով :

Յունաստան այցելած հոլանտացի զբօ-
սաշրջիկներէն շատեր այստեղ եկան,
կարգալէ ետք իր խանդավառ նկարա-
գրականները: Եւ ինք կը յուսայ՝ թէ այս
տարի աւելի շատ զբօսաշրջիկներ պիտի
զրկէ :

բաձայն կ՛աղաղակեն իրենց Հայութիւ-
նը :

Ո՛չ մէկ ատեն մեր քարոզչութիւնը
այսքան լայնածաւալ էր եղած: Երէկ չէ-
ինք կրնար — նոյնիսկ վճարովի — քանի
մը տող գրել տալ մեծ երկիրներու մեծ
թերթերուն մէջ : Այսօր՝ մեր ճուտերը
ազատ համարձակ կը նստին պատկերաս-
փիւռի գործիքին առջեւ եւ տասը միլիոն
ունկնդիրի կը բացատրեն Հայոց պատ-
մութիւնը. չմոռնալով քարեր գլորել ձեր
հասցէին :

Այս ամէնը միջազգային չափանիշով :

Շարքը կարելի է երկարել Հայաստա-
նի, Ռուսաստանի աշխարհածանօթ հայ
փառքերով :

Այս աչք ծակող իրականութեան առ-
ջեւ ի զո՛ւր խուլ, կոյր, համր կը ձեւա-
նաք :

Ձեր տեղը ես կ՛ամչնամ, բարեկամ :
Չեմ ուզեր որ խայտառակուիք, ծաղր
ու ծանակ դառնաք օտարներուն. հետե-
ւաբար թելադրութիւն մը պիտի ընեմ :
Աւելի ճիշդը, անհամեստաբար խելք մը
պիտի սորվեցնեմ : Անհոգ եղէք. փոխա-
րինութիւն, վարձատրութիւն չեմ ակըն-
կալեր : Ձրի՛. բոլորովին ձրի՛... Շատ
շատ, հրաւէր մը նոր Թուրքիան այցելե-
լու :

Պէտք է տրամադծօրէն փոխէք ձեր քա-
ղաքականութիւնը Հայութեան հանդէպ :
Ձեր շահն իսկ այդ կը պահանջէ :

Միտքս բացատրելու համար, ստիպ-
ուած եմ դէպի ետ ոստում մը ընել :

Ի՞նչ պարտաւոր էիք ընել առաջին Մեծ
Պատերազմի վաղորդայնին եւ ... չը-
րիք :

Զինադադարը կնքուածին պէս երկրին
ղեկը պիտի յանձնէիք քաջ, ճարպիկ, հե-
ռատես թուրքի մը : Անոր առաջին գոր-
ծը պիտի ըլլար անխտիր ձերբակալել
հայկական ջարդերու պատասխանատու-
ները. ի հարկէ, սկսելով Թալէաթէն,
Էնվէրէն :

Հրապարակային արագ դատավարու-
թենէ մը ետք, կախաղան պիտի բարձ-
րացնէիք առ նուազն երեք հարիւր հոգի :
Անտարակոյս դժուար բան է իւղոտ պա-
րանը անցնել երէկուան բարեկամներուն
վիզը, սակայն, հարկը օրէնքը կը լուծէ :

Մէկ քարով երկու թռչուն զարկած
պիտի ըլլայիք :

Առաջինը. բարոյական գոհացում Հա-
յերուն: Աբար աշխարհի առջեւ ճակա-
տաբաց ներկայանալ եւ յայտարարել՝ որ
թուրք ժողովուրդը յանցաւոր չէ ու գի-
տէ պատժել ոճրագործները : Երեւակա-
յեցէք արեւմուտքի ազնուական տիկին-
ներուն տամուկ աչքերը ...: Պիտի կոտ-
րէիք մեր քարոզչութեան գլխաւոր զէն-
քը :

Երկրորդը. մէկ անգամէն ազատիլ վը-
տանգաւոր մրցակիցներէ : Պիտի չըս-
տիպուէիք մի առ մի կախել անկախու-
թեան պայքարի ընկերները: Թալէաթը,
Էնվէրը, Ճէմալը եթէ ողջ երկիր վերա-
դարձած ըլլային, Աստուած գիտէ այլ-
եւս, թէ ո՞վ որու գլուխը կ՛ուտէր :

Եթէ մենք ահաբեկած ըլլայինք Թօփալ
Օսմանը, հիմա պառկած կ՛ըլլար Ազա-
տութեան Բլուրին վրայ, ազգային հե-
րոսներու կուշտը : Խեղճ մարդը հող ի-
ջաւ իբրեւ դաւաճան :

Չեմ մեղադրեր : Պետութիւնը իր պող-
պատէ օրէնքները ունի :

Անիշխանութեան մէջ երկիր չի կառա-
վարուիր :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

(Մեացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԴԱՇՏԻ ԳԱՅԼԸ

—o—

— Ես էլ ուզում եմ, որ քեզ ուտեն, —
հանգիստ բղաւում էր Խոդեդանը ներքե-
ւից: Տանիքներին խոտի դէզեր կային :
Գոմէշ Մխոն տափ արաւ մի դէզի ետեւ:
Երբ շները հասան, նա հակառակ կող-
մով դուրս պրծաւ եւ վազեց դէպի
Տուն : Տեսնելով որ ճար չկայ, գլուխը
կոխեց դէզի մէջ եւ ծածկուեց խոտով :
Շները հաջոցով յարձակուեցին վրան եւ
սկսեցին ետեւի ոտքերով խոտը ցրիւ
տալ: Դէզը փուլ եկաւ: Գոմէշ Մխոն վե-
րեւից խոտի դէզի հետ գլորուեց բակը:

Օրը ցերեկ էր եւ գիւղում ոչ ոք չկար,
բացի մի քանի պառաւներից ու մանուկ-
ներից, որոնք, շների հաջը լսելով, բար-
ձրացել էին տանիքները եւ զարմանքով
նայում էին, թէ ինչ է կատարւում գիւ-
ղում :

— Համաձայն եմ, արի ամբողջը տամ,
սարսափահար գոռում էր Գոմէշ աղան
խոտի պատառների տակից : Գելխեղդ
շները կտուրից ցած թռչելով երեք կող-
մից շրջապատել էին նրան եւ հաջում է-
ին ամենայն սաստկութեամբ՝ ժանիք-
ները սրած :

— Ուրեմն կը տա՞ս փորմշակիդ վար-
ձը :

— Մի բան էլ աւել կը տամ, միայն թէ
շներիդ պահիր, — աղաղակում էր նա
դիւահարի պէս՝ մարդկային կերպարան-
քը կորցրած: Նա պառկած էր խոտի պա-
տառներին, ձեռքերը ամուր սեղմելով
գետնին, աղաչական հայեացքը հովուին
ուղղած :

Եւ ճիշդ այն պահին, երբ երեք ամեհի
դամփռները, օդի մէջ ծառս եղած,
պատրաստ էին պատառոտել Գոմէշ Մխո-
յին, վրայ հասաւ Աստուրը եւ զսպեց
նրանց :

— Միւս անդամ մշակներիդ հանդէպ
անգութ չլինես, թէ չէ ցների կեր կը
դարձնեմ քեզ, — սպառնաց հովիւը : —
Ինչպէս երեւում է, դու մշեցի չես :

— Մշեցիք խղճով մարդիկ են, լաօ,
սա մշեցի չի: Սրա պապերը պոռեցի են:
Դա յայտնի Գոմէշ աղաների ցեղն է, որ
Բիթլիսի կողմից է եկել մեր գիւղ, Խո-
դեդանի ականջին փսփսաց իլիկաւոր կի-
նը: — Դրանց տունը մի գիշերուայ մէջ
երկու գոմէշ է կերել. դրա համար էլ
գոմէշ են կոչւում. — աւելացրեց պա-
ռաւը :

Մի քիչ անց, Թորգոմը, ամբողջ երեք
տարուայ հասանելիքը մի աւանակի բար-
ձած, ուղեւորուեց Վարդով, իսկ Աստ-
ուրը թեթեւացած սրտով Հացիկից շար-
ժուեց դէպի Քրդագոմ :

« Որտեղի՞ց լոյս ընկաւ իր գելխեղդ
շներով », — ինքն իրեն ասաց Գոմէշ ա-
ղան, դողալով եւ վիրաւոր ինքնասիրու-
թեամբ երկար նայելով անծանօթ հով-
ուի ետեւից :

ԷՍ ԻՄ ԽՍՄԱԹՆ Է

Քրդագոմը շինուած էր Ծծմակայ Քթի
դիմաց: Մեղրագետի աջ ափին: Այդ
գիւղի մէջտեղը մի բարձր հողաբլուր
կար, որի վրայ կանգնած էր հին զան-
գակատունը : Շուրջը ոսկեփայլ արտեր
կային, հանդամիջեան գեղեցիկ անցու-
ղիներ :

Խոդեդանը իր ճանապարհին հանդի-
պում էր գիւղացիների, որոնք, սայլերի
վրայ երկար գերաններ բարձած, վայր
էին իջնում Խութայ լեռներից : Դրանք
գլխաւորապէս Բուլանուխի եւ Մշոյ դաշ-
տի բնակիչներ էին, որ իրենց շինարա-
րական փայտը վերցնում էին Սեւ սարի
թաւ անտառներից :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— *Տէր եւ Տիկին Պերճ Եաղլեան, եւ զաւակը , Տէր եւ Տիկին Երուանդ Եաղլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Տէմիրճեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Արման Եաղլեան եւ զաւակը , Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Պաղպալեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Իսքէնչեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սարեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Շիլեան (Ամերիկա) , Տէր եւ Տիկին Վրանեան (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Գիւլիւեան, Զաքալօղեան, Գարայեան , Տաղլեան, Պահատուրեան, Ցարուքիւն – եան, Միհրանեան եւ Աքսարլեան ընտա – նիքները կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝*

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ԵԱՂԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Փափազեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 15ին, իր բնակարանը :

Ցուղարկաւորութեան արարողութիւ – նը կը կատարուի այս Շորեքշաբթի ժամը 10ին, Բողոքականաց Ազետարանական եկեղեցին Պուլվար Էօժէն Տրուիէլ , (Լիոն) :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի , ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Տէր եւ Տիկին Ցարուքիւն Տէյիրմէն – ճեան եւ զաւակը Մանուէլ (Փօ), Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Տէյիրմէնճեան , Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէյիրմէնճեան եւ զաւակ – ները Իտա, Սիլվիա, Նատիա եւ Փաթ – րիք, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մեսրոպ – եան եւ զաւակները Գասպար, Սոնիա (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Երուանդ Մարտինեան եւ զաւակը Կարօ, Այրի Տի – կին Ասրինէ Հ. Մելիքեան (Պոլիս), Այ – րի Տիկին Հերմինէ Տ. Մելիքեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Փափազեան եւ զաւակ – ները , Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Ազատ Մե – լիքեան (Պոլիս), Տօքթ. Անդրանիկ Մե – լիքեան (Պոլիս), Պ. Ստեփան Մելիքեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Տէյիրմէնճեան , Մելիքեան, Աքաճանեան, Զալըղեան ըն – տանիքներն ու բոլոր ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց յոյժ սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, Տալոջ, հօրա – քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

Տ. ՏԷՑԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մելիքեան)

որ տեղի ունեցաւ Մարտ 11ին : Ցուղար – կաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 13 – ին , Փօ :

Այս տխուր առթիւ իր զաւակները կը նուիրեն «Ցառաջ»ին Ֆ. Կապոյտ եւ Կար – միր Խաչերուն, Աղքատախնամին եւ Որ – բերու Օգնութեան մարմինին քսանական ֆրանք : (Ստանալ «Ցառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պախչէճեան հարազատները կը ծանու – ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի – տի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժա – մը 10·30ին Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ,

ՀՈՒՓՍԻՄԷ ՊԱՀՃԷՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մարտիրոս Մինասեանի մահուան առ – թիւ, Ցակոբ Ցակոբեան 15 ֆրանք կը նուիրէ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնա – սիրացին : (Ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 15 ֆրանք «Ցառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Տիկին Տէյիրմէնճեանի մահուան առ – թիւ, Քուսթիկեան – Պետիկեան ընտա – նիքը , 50 ֆրանք կը նուիրէ, փոխան Ծաղկեպսակի, Հայ Կապոյտ Խաչի Օգա – փոխութեան կայանին : (Ստանալ «Ցա – ռաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Տոտոզ – Մկըր – տիչեան, Պ. Կարօ Տոտոզ – Մկրտիչեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա – նոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկե – պսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նը – էրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի – րենց հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՈՏՈԶ – ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— *Տէր եւ Տիկին Վարդան Բաբախեան եւ զաւակը՝ Զաւէն – Փաս – քալ չնորհակալութիւն կը յայտնեն բո – լոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղ – կեպսակով, նուիրատուութեամբ կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի – րենց ցաւակին եւ քրոջ՝*

ԷԼԻԶԻ

վաղահաս մահուան առթիւ (12 տարե – կան) : Թաղումը կատարուած է Մարտ 7ին :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ *Ցառաջի* վերիրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը : Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդա – գրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու :

Սկսած ենք դրկել Փարիզ եւ Մարսէյլ առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու հաշուեցոյցը : Կը խնդրենք որ Մարտ 31էն առաջ, կարգադրեն իրենց հաշիւ – ները : Այդ թուականին պիտի դադրե – ցնենք թերթերը բոլոր անոնց որոնք չեն վճարած իրենց ղրկուած հաշուեցոյցե – րու փոխարժէքը :

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրա – տարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

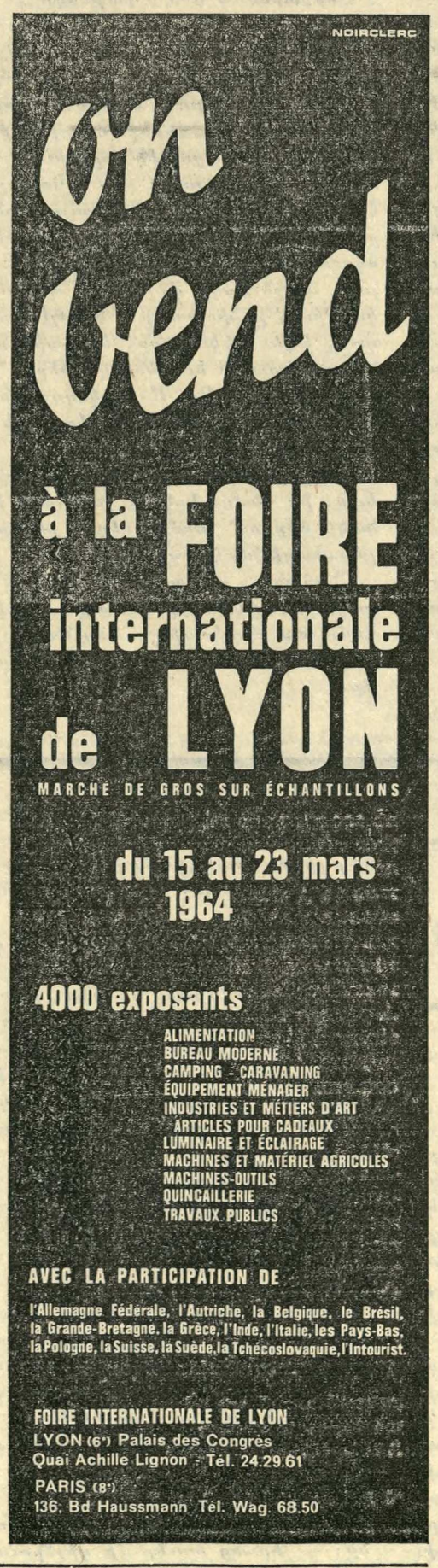

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԵՐԳ - ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» երգչախումբի (Մարսէյլ)

Մասնակցութեամբ ձայնասփիւռի նուագածուներէ բաղկացած Սէնֆոնի նուագախումբի

Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 21ին THEATRE VERDI, RUE D'ALGER

Կը դեկավարէ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆ

Ցայտագիր.— Կոմիտաս , Սպենդիարեան, Ալէմշահ, Ղազարեան, Սիւնի, Պ թեւեան եւ Սայաթ – Նովայի *աշուղական երգերը* :

(Ծննդեան 250ամեակին առթիւ) Երգչախումբ եւ նուագախումբ Տ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԻԿՆ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Շրջանաւարտուհիներու եւ աշա – կերտուհիներու կողմէ :
22 Մարտ, կիրակի, կէսօրէ ետք
ժամը 15ին
MAISON DE LA CHIMIE
28, Rue Saint-Dominique, PARIS
Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին
ՍԻՊԻԼԻ
Առաքինութեան Մրցանակը
եւ
LE BARON DE TOURCHET
de LABICHE
երգ, պար, արտասանութիւն
Գինն 7 եւ 5 ֆրանք

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աղգ. Առաջնորդարանի դիւանը կը ծա – նուցանէ ժողովուրդին թէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց թեմը օժտուած է պե – ղեցիկ եւ բոլոր յարմարութիւնները լը – բացնող նոր Առաջնորդարանով մը՝ Մար – սէյլ քաղաքի կեդրոնը՝ Սէն Տոմինիք փողոց, թիւ 3, Բ. յարկ :

Առաջնորդարանը բաց է ամէն օր , ա – ռաւօտուն՝ ժամը 9–12 , կէսօրէ ետք՝ ժամը 3 – 6 : Շաբաթ օր՝ մինչեւ կէսօր :

Առաջնորդ Սրբազանը այցելութիւններ կ'ընդունի նոյն ժամերուն : Այլ ժամերու այցելութիւնները կ'ընդունուին կանխա – ռնուած ժամադրութեամբ :

(ԿՆԻՔ)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի ծաղկազարդ, ժամերը – դութիւն ժամը 10ին, ճայնաւոր պատա – րագ եւ Ուսօրհնէք ժամը 10·30ին :

Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Դռըն – բացէք ժամը 16ին, ճայնաւոր պատարագ ժամը 17ին :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 20էն մինչեւ լոյս , փերկոլայի սրահներուն մէջ (Լը Ռոն – Փուէն) :

Նուագախումբ՝ ԱՆՏՐԷ ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՊԻՒՓԷ Թոմպոլա

Զուարթ մթնոլորտ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երուանդ Բարսեղեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր տղաքը Սիմոն եւ Անտոն Բար – սեղեան, Սեբաստիոյ ձենճին դիւղէն , որոնք ժամանակ մը Մարսէյլ կօչկա – կարութեամբ կը զբաղէին :

Գրել հետեւեալ հասցէին :

11, Rue Ebn Matrouh
LE CAIRE - EGYPTE (R.A.U.)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Ց. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅ Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժո հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ընկերները Շաբաթ (Մարտ 21) ի ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Սէն – Ժերմէ Հայաստան ենթակոմիտէի ընդ ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամ նախապէս որոշուած հաւաք կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկ ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : կ րուի ճշդապահ ըլլալ :*

ՎԻԵՆ.— *Հ. Ց. Դ. «Անի» ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ները, այս Շաբաթ , ժամը 20·3 Հարոնեան Ակումբը : Կարեւոր օր Բոլոր ընկերներու ներկայութիւ տաւորիչ է :*

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— *Հ. Ց. Դ. Ե եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողով հրաւիրէ ընկերները այս Կիրակի վերջ ժամը 15ին ընկեր Ղեւոնդ Ի եանի բնակարանը : Ուրնաժ, կ ընկերներուն ներկայութիւնը ժեշտ է :*

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊՕՐՏՕ

Նոր Սերունդի Պօրտոյի նիկա եան խումբը մասնակցութեամբ Նոր Սերնդականներու կը ներկ

Թիւր 5 ՄԵԼԱԳԱՐԸ

(Կատակերգութիւն 3 արար, 1 *Ցայտագրին մաս կը կազմեն նե երգեր եւ խմբերգներ :*

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամ 3·30ին :

Առլագ – Սօլֆէրինօ *սրահը, ՇՇ* նէյրա *փողոց :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ա րոնին մէջ :

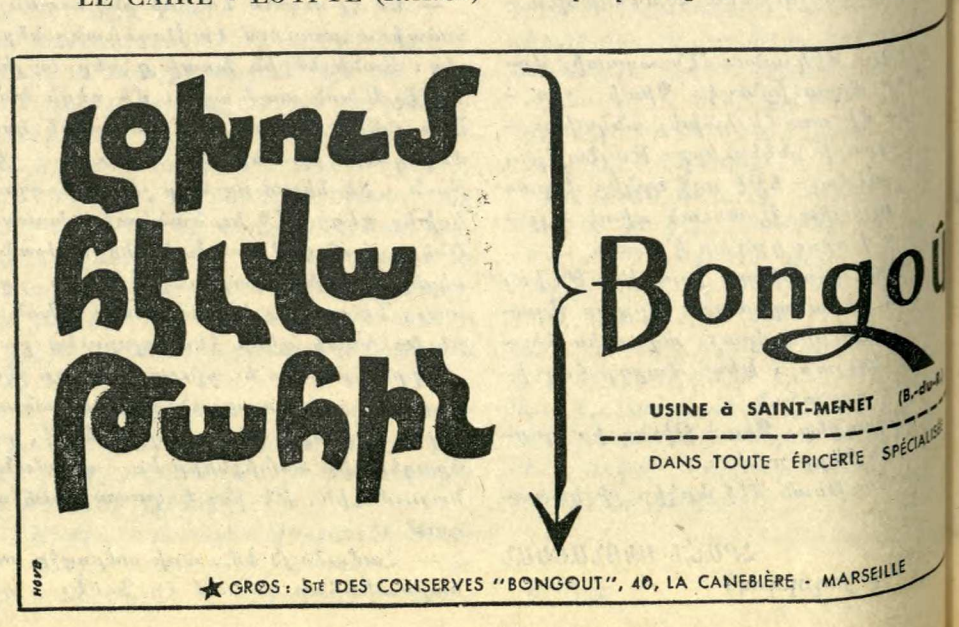

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
20
ՄԱՐՏ
VENDREDI
20 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9964 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9964

ՔԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

—o—

Փետրուար 25ին, «Ազատ Օր» լրագուց իր հրատարակութեան 19րդ տարին եւ Քեւակոխեց 20րդ տարին :

1945 Փետրուար 25ին լոյս տեսաւ մեր Քերթի առաջին Թիւը :

1944 Դեկտեմբերեան համայնավարա – կան ահաբոյսէ դէպքերը տակաւին կա – պարի պէս կը ճնշէին ընդհանրապէս բո – լոր Հելլէններու ու նաեւ Ցունահայերու հոգիներն ու մտքերը :

Արցունքը չէր ցամքած կոպերու տակ եւ ցաւը կը կոտտար բոլորիս էութիւններէն ներս :

Շփոթութեան եւ անորոշութեան այդ օրերուն էր, որ խումբ մը գաղափարա – պաշտ երիտասարդներ, — մնացորդացը՝ յունահայ երբեմնի մտաւորականութեան, — ձեռնարկեց հրատարակութեանը այս Քերթին, զոր մկրտեց «Ազատ Օր» անու – նով :

Անունին «Օր»ը պահուեցաւ, իբր չա – րունակութեան խորհրդանշան « Նոր Օր»ին, որ 1923 Մարտ 25էն իբր երկօր – եայ եւ 1924 Ցունուար մէկէն իբր օրա – Քերթ անխափան հրատարակուեցաւ, հասնելու համար մինչեւ 1944ի Սեպտեմ – բերը :

Պայմանները բոլորովին փոխուած էին՝ « Ազատ Օր»ի հրատարակման օրերուն : Գաղութը կորսնցուցած էր իր մտաւորա – կան գլխաւոր ուժերը, որոնք տարիներ անընդհատ Ցունահայութեան կենսունա – կութիւնն եւ ոգեւորութիւնը խթանող – ները եղած էին :

Երկրորդ սերունդը, որ յաջորդեց ա – ռաջին մտաւորական սերունդին, իր հա – մեստ ուժերով լծուեցաւ գործի, այս Քերթով նոր կեանք եւ նոր չիճուկ նե – րարկելու համար Ցունահայութեան :

« Ազատ Օր »ի առաքելութիւնը, առա – ջին իսկ օրէն եղաւ՝ զբաղիլ ընդհանրա – պէս համահայկական եւ մասնաւորապէս Ցունահայութեան մտահոգութիւններ – րով : Կուսակցականը թողուեցաւ երկրոր – դական եւ երրորդական գծերու վրայ :

Մեր կողմէ որդեգրուած այս դիծը՝ ջերմօրէն գնահատուեցաւ բոլորին կող – մէ, անխտիր :

Քանի տարուան ընթացքին, մենք չսայթաքեցանք այդ գծէն :

Այս կէտին մէջ պէտք է փնտռել մեր Քերթի յարատեւման եւ անխափան հը – րատարակութեան գաղտնիքը :

« Ազատ Օր » եղաւ բոլորին Քերթը : Հարազատ հայելին մեր գաղութի ազգա – յին կեանքին :

Ցաճախ եւ մինչեւ այսօր, կուսակցա – կան նկատումները անտեսեցինք, լաւա – գոյնս ծառայելու համար համահայկա – կան շահերուն :

Եղանք ղպատ ու չափաւոր, կուսակ – ցական բուռն պայքարներու օրերուն իսկ : Միշտ նկատի ունեցանք հայկականը ու յեղոյ կուսակցականը : Կուսակցականը միջոց նկատեցինք՝ ծառայելու համար հայկական նպատակներու :

Լայնախոհութիւնը եւ հայկական ցա – ւերու ծառայութիւնը նախընտրեցինք կուսակցական նեղմտութիւններէն :

Այս է պատճառը, որ մեր Քերթը կար – դացուեցաւ եւ սիրուեցաւ բոլորէն, ան – խտիր :

Բան ենք ուրիշ անդամներ եւ դարձ – եալ կրկնենք, որ հասարակութեան կա – տարեալ գործ մը հրամցուցած՝ բլլալու յաւակնութիւնը կամ մեծամտութիւնը չունինք :

Բայց, ինչ որ ըրինք, ըրինք դեր – մարդկային ճիգերով եւ անբեւեւակելի գոհաբերութիւններով, մերինին նման փոքր գաղութի մը մէջ օրաթերթ ապրե – ցնելու համար :

Մեր այս ճիգերուն մէջ, մեզի յենարան ունեցանք ամբողջ Ցունահայութիւնը, որ նիւթապէս ու բարոյապէս կեցաւ մեր թիկունքին :

Ասիկա եղաւ մեր միակ մխիթարու – թիւնը եւ բարոյական վարձատրութիւ – նը, որ ամրապնդեց մեր հաւատքը՝ «Ա – զատ Օր»ի կատարած ու այսուհետեւ կա – տարելիք կարեւոր դերի մասին, մեր գա – ղութի ազգային կեանքին մէջ :

1945ին Փետրուար 25ին, երբ լոյս կը տեսնէր մեր Քերթի առաջին Թիւը, Ցու – նահայութիւնը կը հաշուէր 35 հազար չունչ : Իսկ այսօր, քսան տարի յետոյ, մեր գաղութին Թիւը կը տարուբերի 8–9 հազարի միջեւ : Նկատի ունեցէք նաեւ հայահոծ գաղթակայաններու ցրուումն ու կոտորակումը եւ կ'ունենանք պատկե – րը այն դժուարութիւններուն, զորս կը դիմագրաւենք, չարունակելու համար, իբր օրաթերթ, մեր հրատարակութիւնը :

Մեր միակ դրամագլուխը՝ մեր հա – ւատքն է մեր կատարած ազգային գոր – ծին հանդէպ ու նաեւ՝ մեր բարեկամնե – րուն, համակիրներուն եւ ընկերներուն գոհաբերութեան ոգին, որ ամէն օր կը յայտնաբերուի գործնականօրէն :

Այս հաւատքով կը թեւակոխենք քա – ռերորդ տարին, միշտ վստահ՝ որ նոյն քաջալերական վերաբերումը պիտի չա – րունակուի « Ազատ Օր»ի հանդէպ, որ – պէսզի ամէն օր Մեսրոպեան տառերով՝ հայ խօսքը մուտք գործէ բոլոր հայ .ուս – ներէ ներս :

« ԱԶԱՏ ՕՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԵՆ ՄԱԿ–Ի ՈՒԺԵՐԸ

Մինչ յոյն եւ Թուրք համայնքները կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ, ՄԱԿի ու – ժերը հետզհետէ Նիկոսիա կը հասնին, , բայց յստակ չէ թէ ի՞նչ պիտի ընեն : Արդարեւ Թուրքերուն համար, ՄԱԿի զօրքը պէտք է արդելք հանդիսանայ որ « յունական զօրքը իրենց վրայ յարձա – կի» , Յոյներն ալ կ'ըսեն թէ ՄԱԿի զօրքը պէտք է օգնէ օրինաւոր կառավարու – թեան որ ենթարկէ Թուրք ըմբոստները : Սոխպողական երկու հարցեր կան.— Նախ խաղաղութիւնը պահպանել, ապա պտնել քաղաքական լուծում մը կիպրոսի կնճռոտ հարցին :

Այս վերջին օրերու համեմատական հանդարտութիւնը խաբուսիկ է, երկու համայնքներու մէջ առելութիւնն ու կասկածամտութիւնը վառ կը մնան, ի – րարու հանդէպ :

Ներկայ կացութիւնը հեռուէն պատ – կերը կը պարզէ .— Թրքական ակնոց .— ի յառաջագունէ, իրենց ամբողջ տեսա – կէտները հիմնուած են մէկ սկզբունքի վրայ.— Կղզիին բաժանումը :

Պէտք է ըսել նաեւ թէ Թուրքերը դէմ – թէ հասած են այդ նպատակին, գործնա – կան դետնի վրայ, երկու ամիսներու աշ – խատանքէ ետք : Արդարեւ, այսօր խառն գիւղեր չկան դրեթէ : Թուրքերը համա – խմբուած են զուտ Թրքական շրջաններու մէջ : Ամբողջ շրջաններ կան որոնք միայն Թրքական հակակշռի տակ են : Այսպէս է Նիկոսիայի հիւսիսը , ուր անցորդներուն կը յայտարարուի Թուրք ոստիկաններու կողմէ «Թրքական զօտի կը մտնէք» : Թուրքերը կ'ուզեն անպայման պահպանել այս կացութիւնը որ կը զօրացնէ իրենց դիրքն ու տեսակէտը ապագայ բանակ – ցութիւններու համար :

Յունական ակնոց· — Յունական տե – սակէտը հիմնուած է երկու սկզբունքի վրայ :— Բաժանումը անընդունելի լու – ծում մըն է : Մակարիոս Կիպրոսի օրի – նաւոր կառավարութեան պետն է : Եթէ Թուրք նախարարները չեն մասնակցիր խորհուրդին վիճաբանութեանց, պատ – ճառն այն է որ կ'ուզեն ձեռնպահ մնալ : Ատիկա ոչ մէկ ձեւով ապօրինի կը դար – ձընէ հոն տրուած որոշումները : Ապա – հովութեան Խորհուրդի հրահանգը ՄԱԿի զօրքին՝ «օժանդակել կարգ ու կանոնի պահպանման եւ վերահաստատման ինչ – պէս նաեւ բնականոն վիճակին վերա – դարձին » կը նշանակէ, կ'ըսեն Յոյները, որ ՄԱԿի ուժերը պէտք է զսպեն Թուրք ըմբոստները : Մակարիոսի չրջանակնե – րուն մէջ, կ'ըսուի թէ Յոյները կը փա – փաքին համաձայնութեան յանգիլ : Եթէ այդ համաձայնութեան չկարենան հաս – նիլ, այն ատեն միայն դէնքի դիմելու տը – րամադիր են : Յոյներուն համար առաջին նպատակակէտն է .— Ազատ չրջագայու – թեան ինչպէս նաեւ պետութեան հեղինա – կութեան վերահաստատումը այն չրջան – ներուն մէջ որ ներկայիս Թրքական հա – կակշռի տակ են : Կը խորհին թէ եթէ խօսքով չհասնին այդ նպատակին , դէն – քով ի վիճակի են հասնելու :

Ամէն պարագայի մէջ, Ու Թանն ալ յայտարարած է թէ միտք չունի բանակ – ցելու որեւէ կառավարութեան հետ :

ԵՐԵՒԱՆ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

ՄՄԲ.— Ստորեւ ծոյնութեամբ կու – տանք այն հակիրճ գրութիւնը, որ լոյս տեսած է Շառլ Ազնաւուրի բեմերգի ար – ուեստին մասին՝ «Երեւան» օրաթերթի 3 Մարտ թիւին մէջ :

Գրութիւնը երգի, ներդաշնակութեան վերաբերելով, բնագրին անձերդաշնակ խորհրդահայ ուղղագրութիւնը փոխա – րինած ենք Մեսրոպեան ներդաշնակ ուղ – ղագրութեամբ· բնագրին ականջ ծակող օտար բառերու անձերդաշնակութիւնը մեղմացուցած ենք, Մեծամասնչի ներ – դաշնակ բառերուն փակագծեալ ընկերակ – ցութեամբ :

Ցաճուն ամէն բանի, մինչեւ իսկ ար – ուեստի , լեզուական ի՛նչ ոճիրներ կրնէ շարունակէ գործել Խորհրդային հայ գի – րլըն ու գրականութիւնը ··· Ակադեմիա – յի շուրին տակ :

Եւ ըսել թէ ամենայն Հայոց լեզուն ա – դարտող խորք եւ օտար բառերու գործա – ծութեան դէմ պայքարի մեզի « ընկեր » Երեւանի Գրական Թերթը, դեռ ամիս մը առաջ անգամ մը եւս զգաստութեան կը հրաւիրէր խորհրդահայ «ինտելլիգեն – ցիան » , որպէսզի «չաղարտէ մեր ւրճան – չելի լեզուն » (Յառաջ, 21 Փետրուար) : Կ'երեւի թէ Խորհրդային Արարատեան լեզուական դաշտը անապա՛տ է դարձած, անապատ : Եւ ինչ ձայն ալ բարձրանայ Եւրբենիէի մէջ կամ դուրսը՝ յանուն հայ լեզուի մաքրութեան, առայժմ կը մնայ ··· ձայն բարբառոյ յանապատի :

×

Վերջին մի քանի տարիներում Շառլ Ազնաւուրի անունը բացառիկ կերպով դարձաւ ժողովրդական : Ի հարկէ, դա պատահական չէ : Նրա պոետական (բա – նաստեղծական), երաժշտական եւ կա – տարողական արտասովոր տաղանդը հրա – կայական տպաւորութիւն է թողնում : Նրբին, բազմերանգ եւ միաժամանակ ան – սովոր կերպով խոր էմոցիաները (յու – զումները) թափանցում են իւրաքանչիւ – րի հոգու խորքը, եթէ նա նոյնիսկ չի հասկանում ֆրանսերէն (Շառլ Ազնաւու – րըն իր երգերի տեքստերը — քնարան – ները » գրում է ֆրանսերէն) :

Շատ հարուստ է նրա կերպարների աշ – խարհը, ինչպէս ասում է ինքը՝ Շառլը , «այն ամէնը, ինչ ես տեսնում եմ, յու – զում է ինձ : Հէնց այդ է իմ երաժշ – տութեան հիմքը » :

Շառլ Ազնաւուրի ներշնչման աղբիւրը, ըստ էութեան, մարդն է իր բոլոր ապ – րումներով՝ ուրախութիւններով ու վիշ – տերով : Նա մեծ լիրիկ է (քնարերգակ) , դրա հետ միասին միշտ ձգտում է կեր – պարի հոգեբանութեան բացայայտմանը : Մարդկանց՝ առաջին հայեացքից ամենա – սովորական թուացող ցանկութիւնները, խղճերը եւ ապրումները իր բացայայտած կերպարներում նա հասցնում է զարմա – նալի բազմերանգութեան եւ խոր յուզա – կանութեան : Դրա համար էլ, նրա եր – գերը, բովանդակութեան խորութեամբ ու ձեւերի զարգացման մէջ, աւելի շուտ կրում են Պոեմի եւ քալլադի (տաղի) բնոյթ : Դրանք կարծես վախման չունեն : Վերջանում է մէկը, սկսւում է միւսը եւ ասքը չի ուաքտւում :

Շառլ Ազնաւուրի ստեղծագործութեան մէջ խօսքն ու երաժշտութիւնն իրենցից ներկայացնում են զարմանալի միասնու – թիւն :

Մեղեդին խիստ բանաստեղծական է : Անսովոր կերպով այն ճկուն է ու պլաս – տիկ (ձեւընկալ) : Ռիթմը (կշռոյթը) Ազ – նաւուրի ստեղծագործութեան մէկ ան – նակարեւոր տարրն է : Դրանով նա ար – տայայտում է ճկունութիւն, թեթեւու – թիւն , լարուածութիւն , ակտիւու – թիւն (գործունէութիւն), տինամիզմ (աշխուժութիւն) :

Ազնաւուրն օժտուած է ձայնի մեծ տիապազոնով (ձայնաչարով) եւ շատ գե – ղեցիկ, միանգամայն իւրայատուկ բնոյ – թի տեմբրով (հնչիւնով), հիանալի տեխնիկայով (արհեստագիտութեամբ) եւ առոգանութեամբ : Նրա վոկալ (ձայնա – կան) արուեստը լրացնում է դիմախաղե – րի եւ չարժուձեւերի վարպետութիւնը : Նրա մօտ չէք գտնի ոչինչ աւելորդ , մաշուած , շաբլոն (ցուցական), այսպէս ասած «էստրատային» (բեմական) : Ա – մէն ինչ ծայրայեղօրէն պարզ է , ճշմար – տացի , մարդկային :

Ցատուկ բաւականութիւն է պատճա – ռում նրա ընկերացող կուինտետը (հընդ – եակը) : Նրանք բոլորը սքանչելի երա – ժիշտներ եւ արուեստագէտներ են :

Շառլ Ազնաւուրի արուեստը լուրջ է , բարձր գեղարուեստական : Այդ արուես – տը, որպէս մաղնիս, իրեն է ձգում տար – ւիայի եւ երաժշտութեան միլիոնաւոր սիրողների :

«Երեւան» *Ս. ԹԱՇՃԵԱՆ*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ տնտեսական նոր դպրոցակրթութիւն մը մէջ տեղ եկած է , որու մէջ մատ ունին նաեւ համայնավար կուսակցութեան անդամները : Հրեայ մը՝ Ալքատի Կրէնպէրկ մահուան պատա – պարտուած է, ուրիշ 12 հոգի ալ մէկէն 15 տարի բանտարկութեան :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի գերմանական դեսպանա – տան առեւտրական կցորդը արտաքուստ – յայտ Յորտ· Միութենէն :

ՍԱՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութեան փոխ – վարչապետը՝ Կոսիկին, պաշտօնական այ – ցելութիւն մը կը կատարէ Հռոմ եւ Ձենո – վա, 11 հոգիներէ բաղկացած պատուի – րակութեան մը գլուխը :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼը տարբեր համեմատու – թիւններով կատարուեցաւ իւրաքանչիւր մարզի մէջ: Երկաթուղին կը բանէր 20 առ հարիւր համեմատութեամբ Օսթեր – լիցի, Լիոնի եւ Էսթի կայարանները : Մեթրօն բանած է միայն առաւօտը , չաւ – դանդաղ : Ելեկտրականութիւն եւ կազ անկանոն ձեւով բաշխուած են : Նամակի ու թերթի ոչ մէկ յանձնում : Չէին աշխա – տեր նաեւ պետական մարզի միւս բոլոր պաշտօնեաները, նոյնիսկ թաղումի հա – մար :

ՈՍԿԷ ՔԱՐԵՐԻ ԵՐԿԻՐԸ

—o—

Ա.

Հայերն իրենց երկիրը կ'ըսեն Հայաստան :

Բայց կայ մի ուրիշ համահնչիւն բառ , որն աւելի լաւ է բնորոշում այդ երկիրը եւ հիանալի յանգաւորում Հայաստան բառը՝ քարաստան :

Եւ իրաւի , քարերի երկիր :

Աւելի քան քանի լեռնաշղթայ են հատում Հայաստանը, աւելի քան ինը հարիւր մեծ ու փոքր լեռնագագաթներ կան այնտեղ : Հայաստանի Այժմեան տարածութեան 2/3 մասը զբաղեցնում են լեռները՝ քարը :

Հայաստանի չատ լեռնալանջեր ու հանդեր այնպէս քարապատ են, որ թւում է, թէ ժամանակին այնտեղ քարացած անտառ է եղել, որ կտրել են՝ թողնելով դեռնին միայն ծառերի քարացած բներն ու կոճղերը :

Իրաւացի է Մարկեթթա Շահինեան , երբ հին Հայաստանը նմանեցնում է լերմոնտովի յայտնի բանաստեղծութեան այն աղքատին, որի մեկնած ղողդոջուն ձեռքի մէջ հացի փոխարէն քար են դրել :

«Ձէացող Քարերի Քագաւորութիւն՝
Հայաստա՛ն ,
Հայաստա՛ն ... » —

Բացականչել է ռուս բանաստեղծ Ո – սիպ Մանտելչթամն՝ առաջին անգամ Հայաստանը տեսնելիս :

Ձէացող քարե՛ր ...

Ինչի՞ մասին են դարերով ճչացել Հայաստանի քարերը.— իսկ ո՞վ չգիտէ, որ քարերը ճչում են միայն բացառիկ դէպքերում , մեծ մասամբ հէքեաթներում , այն ժամանակ, երբ տանջանքից ու տառապանքից համրանում է մարդկային լեզուն : Նրանք ճչացել են դրախտի տեր – ղում դտնուղ այս երկրում եղած դը – ժոխքային կեանքի մասին , այն մասին , որ առանց այն էլ անընդհատ պատե – րազմներից տառապող այս երկրի ժողովուրդը նոյնիսկ խաղաղութեան կարճատեւ տարիներին անդոր է եղել մշակել իր արեամբ ներծծուած հողը, որովհետեւ այս երկրում համարեա թէ հող չի եղել , որովհետեւ քարաստան է եղել այս երկրի անունը՝ քարերի երկիր ...

Քարը ոչ միայն ինքն էր անպէտք ու անօգտագործելի , այլեւ անպէտք ու անօգտագործելի էր դարձնում եղած մի բուռ հողը ...

Իմ հայրենի Աչտարակ գիւղի խաղողի այգիները շրջապատուած են բլուրներով :

Բոլորը , եւ բոլորի նման նոյնիսկ ես՝ աշտարակցիս , երկար ժամանակ կարծում էի, թէ դրանք սովորական բլուրներ են եւ միայն վերջերս իմացայ, որ բլուրը չեն կոչւում դրանք, այլ «չնգիլ»՝ քարակոյտ : Դրանք Աչտարակի այգինե – րի տեղերից հաւաքած քարերն են :

Ահա թէ ինչ դնով է մի բուռ հայ վաստակել հայ գիւղացին : Նա բառիս բուն իմաստով իր հացը համել է քարից, եւ թերեւս դրանից է նաեւ, որ ճչացել են Հայաստանի քարերը՝ հայ մշակի ձեռքի մէջ քամուելո՛ւց ...

Քարը հայ գիւղացու թշնամին էր, նրա դժբախտութիւնը, եւ նա ապրելու համար պարտաւոր էր ամէն քայլի բախուել քարին, կռուել նրա հետ, նրանից հաց քամել՝ եթէ ուզում էր ապրել :

Է՞լ ինչ կարող էր նա քամել քարից ...

Նա տաշում էր քարը եւ, քարքարուտ այս հողում քարէ սիւն կանգնեցնելով , նրա վրայ սեպագրերով դրոշմում իր դատութեան իրաւունքը , այն, որ քարքարո՛տ է այս հողը, ժլատ, բայց իրենն է, իր հայրենիքը :

Լեռնալանջերի քարաքոսով պատած հսկայ ժայռերից նա կիկլոպեան բերդեր էր շարում եւ պատսպարւում այնտեղ , երբ օտար ցեղութիւններն ասպատակում էին երկիրը, փորձելով ոչ միայն տիրա – նալ քարի վրայ աճող իր խաղողի այ – գուն, այլեւ ջնջել իր դատութեան սերմը :

Ժեռ – կապոյտ երկաթաքարից նա մեծ ջրաղացաքարեր էր պատրաստում եւ նրբանցով աղում էր մի բուռ ցորենը, փափուկ ու ծակոտկէն տուֆաքարերից «ջրի քար» էր պատրաստում ու նրա մէջ քամում լեռնային խեժի դեւերի պղտոր ջուրը ...

Ցեւով նա, քարի վրայ ածեցրած խաղողի հիւթից հարբած , նոյն քարի վրայ խաղող քանդակեց , նուռ ու արծիւ , այդ խօսող քարերով կերտելով իր հեթանոս աստուածների մեհեաններն ու նոր աստուածների տաճարները :

Նա կերտեց Գառնու, Գեղարդի, Զը – ւարթնոցի, Ախթամարի, Հռիփսիմէի ու Տեկորի նման քարէ հրաշալիքներ :

Նա, քարի հետ կռուողն ու քարից հրաշք կերտողը, առաջուայ նման ապրում էր դեռնափոր հիւղերում ու կաւից կամ անմշակ որձաքարից չինուած տնակներում ...

Է՞լ ինչ կարող էր նա չինել քարից ...

Քարաշատ այս երկրում քարը կարող էր նրա համար նաեւ չիրմաքա՛ր դառնալ ...

Մի օր էլ ժողովրդի սրտից ընկաւ ահ ու դող, բռնութեան ու չարդի, պատերազմի ու գաղթի սեւ քարը, եւ նա խաղաղ կեանք սուացաւ , սուեղծագործելու ու կառուցելու հնարաւորութիւն : Եւ աշխարհի տարբեր մասերից սկսեցին Հայաստան – քարաստան վերադառնալ նրա զաւակները, որպէսզի հայրենի երկրի քարերից (որոնք, թերեւս, Հայաստանի՝ հնում աւերուած կոթողի բեկորներ էին ...) կերտեն նոր, վերածնուած Հայաստանի յուշարձանը :

Ինչի՞ց սկսել. ի՞նչպէս նոր կեանք ու երկիր կառուցել մոխրակոյտի վրայ :

Ուրիշ երկրներում հող է լինում , քարածուխ , քարիւղ, անտառ , ծով, չէն քաղաքներ ...

Հայաստանում ոչինչ չկար , բացի քոր քարերից ու կապոյտ երկնքից :

Ուրիշ ելք չկար , հարկաւոր էր նոր Հայաստանն ստեղծել եղածից այդ քարերից ու այդ երկնքի տակ :

Եւ սկսեցին ...

Դարերի նման, սակայն հարիւրապատիկ առնդամ աւելի, քարն սկսեց գառնալ տուն ու դպրոց, աղբիւր ու արձան :

Եւ չուառով դեռնափոր հիւղերի ու կաւաշէն տնակների տեղ բարձրացան նոր քարէ սովորական չէնքերը, իսկ ապա՝ կառավարական տան եւ օփերայի չէնքը – կոթողները :

Անի քաղաքը, որ դարերով «նոտեր կուլար » , մի պահ զարմանքից դադարեց իր լացը, որովհետեւ իրենից ա – ռաջ , իրենից յետոյ չատ մայրաքաղաքներ էլ տեսել, բայց չէր տեսել Երեւանի նման հրաշք մի մայրաքաղաք եւ այն էլ կառուցուած քսան – երեսուն տարուայ մէջ :

Երեւանը դարձաւ աշխարհի դեղեցկագոյն ու ինքնատիպ քաղաքներից մէկը , հին Գիւմրին՝ քարակերտ ու նոր Լենինական, իսկ ամառանոցային Ղարաքիլիսա դիւղակը՝ քիմիական գործարանների ու դիտահետազօտական հիմնարկութիւնների նշանաւոր կենտրոն :

Հայոց գիւղերը, որտեղ առաջ միակ քարէ չէնքը եկեղեցին էր, գարձան քարէ երկյարկանի ու եռայարկ չէնքերով լեցուն չքնաղ տներ, որոնց մշակոյթի պալատներն ու տաղերը – յուշարձանները քաղաքաբնիկների նախանձն են չարժում ...

Առաջուայ պէս, բայց հարիւրապատիկ եռանդով ու նոր հաւատով սկսեցին դաշտերն ու լեռնալանջերը մաքրել քարերից, ոռոգելի ու մշակելի գարձնել , եւ չուառով մշակելի հողերի տարածութիւնն աւելացաւ այնքան, որ Հայը կարող էր հանդիստ խղճով գործածել «հայրենի հող » արտայայտութիւնը՝ դրա տակ բառիս բուն իմաստով հող հասկանալով ...

Խաղողի ու մրգի այգիները, բամպակի , ծխախոտի ու հացահատիկի արտերը մաղլցեցին լեռների բարձր լանջերը՝ կանաչին տալով պղնձադոյն ժայռերի ու յաւերժական ձեան յարեւանութեամբ :

... Եթէ առաջ չինարարութեան մէջ օգտագործւում էին միայն երկաթաքարն ու տուֆը, եւ այն էլ մեծ մասամբ սեւ տուֆը, ապա այժմ կարելի է տեսնել ծիածանի բոլոր գոյները մանիչակագոյնից մինչեւ դեղինը, կարմիրն ու սեւը , դունաւոր մարմարների մի ամբողջ համատեղութիւն եւ երկաթաքարերի մի անեղր երկնակամար :

Եւ անսպառ են քարի մեր պաշարները :

Հայաստանի տուֆից կառուցուած չէնքերում կարելի է բնակեցնել Խորհրդային Միութեան ու Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդներին, իսկ մեր երկաթաքարի պաշարները կարող են հազար տարի բաւարարել աշխարհի բոլոր կարիքները...

Բայց եթէ քարը Հայաստանում օգտագործւում միայն չէնքեր կառուցելու համար, կամ քարաշատ այս երկրի մի բուռ քարն օգտագործուէր, իսկ մնացածը մնար որպէս պատիժ ու զգուշացում, դժուար թէ հարիւ լինէր տուներ խճճեցնել քարերը ...

Եւ եթէ նրանք, այնուհանդերձ, կան, ապա այն ուրախ զարմանքից, որ նրանցից, հողի մշակմանը խանգարող այդ քարերից, այժմ սուացւում է ինչ սկսած հողի մշակմանն օգնող պարարտանիւթերից մինչեւ տիեզերաւառող հրթիռների կիսահազորդիչներ ...

Տեսնենք, թէ որ քարից ինչ են քանդակում այսօր այս երկրի բնակիչները՝ քարտաշները :

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԱՀՄԷՏ ՊԱՆՕՂԼՈՒ ՊԻՏԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մէկ – քանի հարիւր հոգի պատրաստ թուրք ժողովուրդը դերեզման նետած չէիք ըլլար : Դո՛ւք, թրքահայ ամբողջ մտաւորականութիւնը զլխատեցիք, բայց, փա՛ռք տիրոջ, մենք նորէն բազմացանք նաստեղծ ալ ունինք, դրագէտ ալ :

Շնորհիւ ձեր թիւրին, կայսրութեան տասնաւորաթիւ վարչակազմին, եղածը մնաց դժոխզուլթիւն մը պիտի չըլլար : Ընդհակառակն՝ այդ մարդիկը իրենց մահացու ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլային պարտուած հայրենիքին :

Պիտի առարկէք թէ ուշ է այլեւս. չի կրնար դերեզմանէն հանել ու դառնալ :

Ձիշդ է. վերստին դառնանք մեր օրերուն :

Ի՞նչպէս պիտի փոխէք ձեր քաղաքականութիւնը :

Պարզապէս ընդունելով հայ ժողովուրդի դոյութիւնը Հայաստանի մէջ, Հայաստանէն դուրս եւ անցեալին ալ հողերուն վրայ :

Աներկիւղ պիտի յայտարարէք, թէ մինչեւ 1914 հայկական հոծ փոքրամասնութիւն մը ունէիք, սակայն, քաղաքական սխալ հաշիւներով (կը պնդեմ « սխալ » բառին վրայ) ջարդեցիք, տարաքեցիք երկրէն :

Աւելորդ է ըսել, մենք պիտի այլեւս անմիջապէս չհատպրծել ձեր խոտովանութիւնները, անգամ մը եւս պահանջելով մեր իրաւունքները :

Հիմա, խնդրեմ, լաւ ուշադրութիւն ըրէք ըսելիքիս : Մենդալէն մարելիք կամ հոս է : Կը կարծէք որ մեծ պետութիւնները պիտի հաւաքուին եւ մեզի՞ պատան արեւելեան նահանգները :

— *Հոդ մի ըներ , Օվան, Աստուած մեծ է : Էհ , ալ տարիքդ առեր ես , ինծի պէս Աստուած քեզի եւ Նունիկին բարի մը տար ...*

— *Էդ լաւ ըսիր , Տէրպապ, բարի մը, որ էս բաները չտեսնայի. էս տունը քանդուիլը չտեսնայի Տէր Թաթիկ. տեսնայի :*

— *Էհ , ի՞նչ ընես օրհնած , Աստուած քեզ ըլ էդպէս խամէք է ըրեր, Աստուած կ'ըլլի : Առանց Աստուծոյ տերեւ ոչ չարժիցին : Ի՞նչ ըսիր վարժապետ :*

— *Հէրպէք էսօր մէջ ըլ բարիք մի խօսիր — վրայ տուաւ Յօճասպաշին :*

— *Լսեցինք՝ ձեր աղային հողը Ղուկասը կ'առնէ, ճի՞շդ է, հարցուց դարձաւ Աստուր :*

Թորիկ Օվան թէեւ լուր չունէր, սակայն կ'ակնկալէր որ, աղան այլեւս իր ձեռքէն առնէ իր հողը, այն հողը, ամբողջ երեսուն տարի իր ձեռքն էր

— *Էհ , ո՞վ պիտի աշխատի , Աստուած Թորիկ Օվան չկայ, Թորիկ Օվանի տունը չկայ. Թորիկ Օվանին տունը աղա կատուն է եղեր, աղուընկատուն, խոյ կայ Թորիկ Օվան, մինչ աղաւնիները կին մէջ կ'ինչնէին, կատուրէն ձայն կուգայ ու մինչեւ իսկ մարդոց ոտքերուն մօտեւնային :*

ՀԱՄԱՍՏ

(11 Շար.)

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

—o—

Երեկոյին, երբ Թորիկ Օվան տուն վերադարձաւ, տեսաւ՝ Նունիկ կ'աշխատէր տակաւին .

— *Էհ , տնաչէն, մինչեւ հիմա դատանք բանանք, ի՞նչ չահեցանք : Մէջքդ դեռնին է կպեր՝ կինէ կ'աշխատիս :*

— *Ի՞նչ է , արիմարդ, երեսի գոյնդ ինչո՞ւ է փոխուեր, հիւա՞նդ ես :*

— *Ախ մի հող, Նունիկ , ափ մի հող . էս օրերո՞ւն պիտ մնայինք : Աստուած էդ ափ մի հողը ինչո՞ւ կ'ուշացնէ : Էլին կիլին մէջ մեզ պէս մէկ մըլ կա՞յ : Հէյ կիտի Թորիկ Օվան . ադրա, աշխատանք, դաւակ մեծցուր, սո՞ղը ...*

— *Էս օր էդ տղան տուն չէ եկեր . ի՞նչ է եղեր , արիմարդ :*

— *Ի՞նչ տըլլի՝ Մանոյին հետ կ'երթան , չեճին գորենը կը դողնան :*

— *Մե՞ր չեճին :*

— *Կնիկ , մեր տղան՝ մեր չեճին գորենը :*

Նունիկ պաճուն լաչակով փաթթուած, ծերուկ ու փոքրիկ դլուխին մէջ թէեւ յիշողութիւն չէր մնացեր , բայց անմիջապէս յիշեց Աչխիկին խօսքերը, որ փեթակներուն եւեւ Մանոյին հետ փոխանակած էր . «Անանկ է նը, էդ Զըտչըրը , ու վեց ջուխտ ըլ որձ ու էդ աղուընիկներ թէ որ ինծի տաս ես քեզի կալին երեք չէրկէ գորեն կուտամ » :

Թորիկ Օվան դրեթէ արցունքոտ աչքերով պատմեց , որ Սարդիսը բաժինք կ'ուզէ : Շատէ չիտակ խօսած էր իրեն : Նունիկ պաճին ձդեց իր ձեռքին դործը ու դողնոցի մէկ ծայրը աչքերուն տարաւ :

Երկու ծերերը իրարու մօտ նստեցան լուռ. այլեւս խօսք չունէին խօսելիք :

Թորիկ Օվան դլուխը ձեռքին մէջ առած ու աչքերը յառած բակին մէջ իջնող աղաւնիներուն կը մտածէր: Ախ, ինչո՞ւ Թորիկ Օվանին աչքին՝ այս փոքրիկ սիրուն թըռչունները դեւերու երեւոյթ ունին :

— *Ախ մը հող դուրպանդ ըլլիմ , Աստուած , — խօսեցաւ Նունիկ պաճի , դողոցով արցունքները սրբելով :*

— *Ախ մի հող, ափ մի հող, — վրայ տուաւ Թորիկ Օվան , ու նորէն լռեցին ..*

×

Կալերը դրեթէ ներս էին : Այդ կիրակին Աստուածածնայ կիրակին էր , խաղող օրհնելի կիրակին :

Էհ , ի՞նչ օրեր էին : Ամէն տարի այդ օրը Թորիկ Օվանին տունը ծիծաղ ու առատութիւն կը յորդէր : Առաւօտ կանուխ եկեղեցի կ'երթային : Քահանան պատարագէն յետոյ , մեծկակ պղինձէ ամանով լեցուն գոյն գոյն խաղողին չուրջ իր դպիրներով բոլորուած , խաղող օրհնելի արարողութիւնը կը կատարէր : Եկեղեցիէն յետոյ գիւղացիք այդիները կ'երթային : Ամէն տարի այդ օրը Թորիկ Օվան խնամիները իր տունը կը հրաւիրէր ուտել խմելու ու միասին այդին երթալու համար : Այդին ճամբան Թորիկ Օվան իր խնամիներուն նոր այդի մը դնելու ծրագիրը կը պատմէր : Վերդարձին՝ որթատունկի տերեւներ կը բերէին, եղներուն ու կովերուն կոտոշներուն կը փակցնէին : Խաղողի տօնն էր :

Այդ օրը, սակայն, Թորիկ Օվանենց տունէն եկեղեցի երթող չեղաւ , նոյն – իսկ երդիքէն ծուխ չելաւ : Սարդիս այդ օրը խօսած էր դեղին կարդ մը բանիմաց անձնաւորութիւններուն, որ վաղը իրենց տունը դան : Յաջորդ օրը բաժինքի օրն էր :

Յաջորդ օրը հատ հատ ներս մտան թաղական Զաւուրը, Յօճասպաշին, հողա – բարձու Աստուրը, երէցփոխը, քահանան ու վարժապետը : Բակին մէջ հաւաքած էին տան կահկարասիները. բարձեր, երկրագործական գործիքներ, մանդաղ, խոփ, պուտուկ, կարաս, Սաղմոսաց գիրք եւայլն :

Թորիկ Օվան, ձեռքերը գոտիին, բակին մէջ կեցած էր անորոշ :

— *Հոդ մի ըներ , Օվան, Աստուած մեծ է : Էհ , ալ տարիքդ առեր ես , ինծի պէս Աստուած քեզի եւ Նունիկին բարի մը տար ...*

— *Էդ լաւ ըսիր , Տէրպապ, բարի մը, որ էս բաները չտեսնայի. էս տունը քանդուիլը չտեսնայի Տէր Թաթիկ. տեսնայի :*

— *Էհ , ի՞նչ ընես օրհնած , Աստուած քեզ ըլ էդպէս խամէք է ըրեր, Աստուած կ'ըլլի : Առանց Աստուծոյ տերեւ ոչ չարժիցին : Ի՞նչ ըսիր վարժապետ :*

— *Հէրպէք էսօր մէջ ըլ բարիք մի խօսիր — վրայ տուաւ Յօճասպաշին :*

— *Լսեցինք՝ ձեր աղային հողը Ղուկասը կ'առնէ, ճի՞շդ է, հարցուց դարձաւ Աստուր :*

Թորիկ Օվան թէեւ լուր չունէր, սակայն կ'ակնկալէր որ, աղան այլեւս իր ձեռքէն առնէ իր հողը, այն հողը, ամբողջ երեսուն տարի իր ձեռքն էր

— *Էհ , ո՞վ պիտի աշխատի , Աստուած Թորիկ Օվան չկայ, Թորիկ Օվանի տունը չկայ. Թորիկ Օվանին տունը աղա կատուն է եղեր, աղուընկատուն, խոյ կայ Թորիկ Օվան, մինչ աղաւնիները կին մէջ կ'ինչնէին, կատուրէն ձայն կուգայ ու մինչեւ իսկ մարդոց ոտքերուն մօտեւնային :*

ՀԱՄԱՍՏ

(11 Շար.)

Ես տուի հարցումը · կը սպասեմ պատասխանին :

Եթէ «այո՛» ըսէք, (ուրիշ ձեւ չի բացատրուիր վախերնիդ) ուրեմն իրաւունք պիտի ունենամ խորհելու թէ ձեր դիւանագիտութիւնը կը կոտրէ միամտութեան հայկական մրցանիշը :

Եթէ « ո՛չ » է պատասխանը , այն ատեն աւելորդ է ջայլամի անհեթեթ քաղաքականութիւնը :

Կատակի համար փորձ մը ընե՞նք :

Վաղը ելէք եւ «ի ձայն փողոյ եւ թըմբըկի» յայտնեցէք համայն մարդկութեան .

— Հայ – թրքական յարաբերութիւնները բարւոքելու նպատակաւ, Հայերուն կը վերադարձնենք Կարսը, Արտահանը , Վանէն մինչեւ Տրապիզոն :

Գրաւ կը դնեմ · շաբաթը չլրացած իրար պիտի անցնին «Փոքր Դաշնակից»ին Մեծ Բարեկամները, որպէսզի արդիլեն ձեր «յիմարութիւն»ը յանուն համաշխարհային խաղաղութեան, յանուն ուժերու հաւասարակշռութեան, յանուն մարդկային նուիրական իրաւունքներուն ... եւն. եւն.:

Աւելորդ կը նկատեմ բացատրել պատճառները :

Եթէ չէք ուզեր փորձել այս մէկը , կրնաք ուրիշ բան մը ընել : Վնասուց հատուցում Հայերուն :

Ցարդ Մ. Նահանգներէն ստացած էք երկու միլիառ տոլար: Իրազեկները կ՚ըսեն կրկինը : Կը յիշէ՞ք արդեօք· ժամանակին այդպէս մեծ գումար մըն ալ մեզի տուին: Վերի վարոյ այդքան մըն ալ տըւած են Գերմանները, Ֆրանսացիները , Անգլիացիները : Դանայեան Կարասէն ի՞նչ կը պակսի եթէ երեսուն միլիոն մը աւելի ուզէք եւ բաժնէք Հայերուն : Օրինակ առէք երէկուան մատ մը տղայէն՝ Պեն Պելլայէն: Ֆրանսայէն ստացած հարիւր միլիառ օժանդակութեան մէկ միլիառովը պիտի վճարէ Ալժերիայէն փախած Ֆրանսացի հողագործներուն նիւթական վնասները ...: Տեսա՞ք խելացի տղան ...

Անկեղծօրէն ըսեմ· մենք այդ դրամին պէտք չունինք : Շնորհիւ մեզ հիւրասիրող պատուական ժողովուրդներուն, (Ամերիկացի, Ֆրանսացի, եւն.) նաեւ մեր աշխատասիրութեան, դարմանած ենք նիւթական կորուստը· բայց, ձեր ժեստը ցոյց պիտի տայ որ Ֆէսին, քօղին, արաբական տառերուն հետ փոխուած է նաեւ մտայնութիւնը :

Չեմ ուզեր աւելի երկարել : Ցարմար առիթով կը խօսինք նորէն:

Մտաւորական մարդ էք եւ անտարակոյս կը հասկնաք երգիծական տողերուն տակ պահուըտած թախիծն ու մտահոգութիւնը :

Այս տողերը ստորագրողը առաջին Մեծին որբերէն է· կէս առ կէս ջարդուած գերդաստանի մը մնացորդներէն մին : Քառասուն տարի Եւրոպա ապրելէ, երեսունը հինգ տարի հանրային աշխատանք տանելէ ետք եկած է այն եզրակացութեան, որ երկու ժողովուրդներու կենսական շահն իսկ կը պահանջէ մէկ կողմ նետել ատելութիւնն ու թոյնը : Ուշ կամ կանուխ պիտի հաշտուինք, որովհետեւ, ուզենք կամ չուզենք, պիտի ապրինք կուշտ – կուշտի : Պատ մը միայն կը բաժնէ երկու տուները : Պատուհանը երբ բանանք՝ ձեզ պիտի տեսնենք: Փոխադարձաբար :

Մեր հաշտութիւնը՝ սիրելու – չսիրելու, ատելու – չատելու հարց չէ, այլ, անողոք իրականութիւնը ըմբռնելու անկեղծ ճիգ :

Անհատապէս կ՚ընդունիմ · սխալներ, մե՛ծ սխալներ գործեցինք: Գլխաւորը , մեր ճակատագիրը յանձնեցինք բանաստեղծներու: Շագանակը հանեցինք կրակէն ի հաշիւ հզօր եւ հեռաւոր սուրբերու: Դուք ալ պիտի ընդունիք, որ վայրագօրէն անխտիր ջարդեցիք անմեղ ժողովուրդը: Թալէաթը կրնայ պարկեշտ , անկաշառ քաղաքացի մը ըլլալ· վիճելի է « հայրենասէր » ածականը, վասն զի երկիրը զրկեց աշխատասէր, ընդունակ , — հակառակ ձեր կարծիքին — անվնաս տարրէ մը : Հայերուս համար, ան բորենի մըն է· բորենի ալ պիտի մնայ :

Բաց խօսիմ եւ ոչ ամաչեմ :

Այս ըսածներս ինծի համար չեն : Անթոնի գերեզմանատան մէկ անկիւնը ընտանեկան դամբարան մը կայ: Զաւակներուս համար ալ չեն : Մտահոգութեանս գլխաւոր առարկան այսօրուան եւ վաղուան հայրենիքի ժողովուրդն է :

Չըսի բայց ապահովաբար հասկցաք :

Շօշափած հարցս վէճին մէկ երեսն է միայն: Բարոյական հատուցումի երեսը: Հիմնականը միւսն է, հողի խնդիրը : Վեր – վեր մի՛ ցատկէք: Հողի չա՛տ համեստ խնդիր մը :

Սակայն, այս ուրիշ հարց է արդէն :

Պէյ Էֆէնտի, անհամբեր կը սպասեմ ձեր պատասխանին :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

UNE RAVISSANTE IDIOTE

Էտուար Մօլինարօ, երիտասարդ եւ հմուտ բեմադիր, Պրիժիթ Պարտօ շարժանկարի մեր օրերու «դիցուհին » ,

— Անթոնի Փէրքինս, ամերիկացի տաղանդաւոր աստղը , եւ հասուն արուեստագէտ – դերասաններու հոյլ մը՝ որոնց կարգին Կրէկուար Ասլան , Անտրէ Լիւկէ եւ Ժան – Մարք Թէնպէրկ, յաջող հանդիպում մը ունեցած են այս ժապաւէնին մէջ : Նիւթը առնուած է Շարլ Էքսպրայայի վէպէն ու շարժանկարի յարմարցուած Ժօրժ եւ Անտրէ Թապէ եղբայրներուն կողմէ: Երաժշտութեան հեղինակը՝ Միշէլ Լըկրան :

Ժապաւէնին գործողութիւնը կը կատարուի Լոնտոն , մեր օրերուն, լըրտեսական եւ հակալրտեսական շրջանակներուն մէջ: Շատ կարեւոր պետական թղթածրար մը խնդրոյ առարկայ է : Խորհրդային լրտեսներուն հրահանգը ւած է ձեռք ձգել զայն: Մինչ անգլիացի հակալրտեսական գործակալներու պաշտօն տրուած է դիմակազերծ ընել խորհրդային լրտեսական ցանցին պարագլուխը : Այս վերջինը աներեւոյթ է մինչեւ ժապաւէնին վերջաւորութիւնը : Նոյնիսկ իրեն համար գործողները կ՚անդիտանան իր ինքնութիւնը : Հետախուզում, հետապնդում , ոճիր իրարու կը յաջորդեն, թատերապարի մը ներդաշնակութեամբ : Դէպքերուն առանցքը կազմողը կը մնայ բնականաբար այդ գաղտնի թղթածրարը որ պահուած կը մնայ հանրածանօթ սպայի մը բնակարանին արկղին մէջ :

Բայց իրականութեան մէջ այդ արկղին մէջ պահուածը, կեղծ գաղտնիքներ են զոբս կ՚անդիտանան լրտեսները :

Զարմանալի չէ ուրեմն որ խորհրդային լրտեսները դիւրաւ կը գտնեն իրենց որոնածը, մինչ անգլիացի ոստիկանները դարանակալ կը սպասեն որ ռուս լրտեսներուն գործը յաջողութեամբ պսակուի որպէսզի զանոնք հետապնդելով մէջտեղ հանեն բուն պատասխանատու լրտեսը :

Կէս լուրջ եւ կէս զուարթ այս արկածախնդրական դէպքերուն ականատես կ՚ըլլանք բացարձակ յափշտակութեամբ : Այս յաջողութեան սատարած են մեծապէս դերակատարները, Անթոնի Փէրքինս ամօթխած եւ անվարժ սիրահարի դերին մէջ: Պրիժիթ Պարտօն, որ իր առինքնող երեւոյթին միացուցած է շատ հաճելի բնական խաղարուեստ մը : Անտրէ Լիւկէն, իր բրիտանական պաղ հիւմուրով ինչպէս նաեւ մեր Կրէկուար Ասլանը խորհրդային գործակալի դերին մէջ ի յայտ բերած վարժ խաղարկութեամբը :

Նման արկածախնդրական ժապաւէններուն պէս, հոս ալ վերջաւորութիւնը անակնկալ մը կը վերապահէ: Նախընտրելի է չքօղազերծել զայն : Գոհանանք ըսելով որ հետաքրքիր ժապաւէն մըն է այս, ուր ականատես կ՚ըլլաք նոյնքան հետաքրքրական սիրոյ մը եղակի հոլովոյթին , ինչպէս նաեւ ցնցող ոճիր – արկածներու յատուկ հարուստ պատկերներու ցուցադրութեան մը :

Փարիզեան երեք մեծ սրահներ կը ցուցադրեն այս ժապաւէնը այս օրերուս, եւ միաժամանակ շատ մը մայրաքաղաքներու սրահներուն մէջ կը ցուցադրուի ան եւ այս պարագան աւելի քան հաճելի է մեզի համար քանի գիտենք որ այս գործին արտադրողը , Միշէլ Արտանն է, որուն եւրոպականացած անունին ետեւ , կայ ու կ՚ապրի իսկական Հայ մը : Իր այս նոր գործը նախանձելի յաջողութեան մը բոլոր ստորոգելիները ունի :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՂԸ

Աղը բնութեան լաւագոյն բարիքներէն է: Ժամանակակից մարդուն կեանքին մէջ սովորական կերակուրին աղը ունի մօտ տասը հազար կիրարկութիւն, ըստ որուն առանձնապէս լայն չափի կիրակութիւն ունի սնունդի արդիւնաբերութեան եւ ապա՝ գիւղատնտեսութեան ու բժշկութեան մէջ: Մինչեւ վերջին տարիները Հայաստանի մէջ աղի հանքեր չէին գտնուած : Ստիպուած կը ներածուէր դուրսէն :

Հայ երկրաբանները 1949էն սկսեալ Արարատեան դաշտավայրին եւ մերձակայ սարահարթերուն մէջ կատարեցին մանրազնին հետազօտութիւններ, որոնց ընթացքին գտնուեցաւ աղի հսկայական հանք մը, հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ եւ միջին հաշուով երեք հարիւր մեթր հաստութեամբ : Այս հանքաշերտը ոչ մէկ տեղ դուրս չելլեր հողէն եւ ծածկուած է պազալտի շերտերով եւ ջուրով :

Երկրաբանական հետազօտութիւններուն տուեալներով այս աղի հանքը յառաջ եկած է ծանծաղ ծովի աւազանին՝ այսպէս կոչուած միոցենեան դարաշրջանին, որուն տեւողութիւնը կը կազմէ մօտ քսան միլիոն տարի : Աղերուն կուտակումը այդ ծովու աւազանին մէջ վերջացած է մօտ տասը միլիոն տարի առաջ: Պէտք է դիտել տալ, թէ Հայաստանի աղի հանքերը բացառիկ երեւոյթ չեն :

Հարաւային Եւրոպայէն մինչեւ Անատոլի, Իրան եւ ապա մինչեւ Հնդկաստան կ՚երկարի աղահանքերու երկար գօտի մը, որ անցեալին ծածկուած էր ծանծաղ ծովերով : Չոր ու տաք կլիման պատճառ դարձած է, որ ծովին ջուրերը շոգիանան եւ զանազան անջատ վայրերու մէջ աղերու մեծ կուտակումներ ըստեղծեն : Այդպիսի շրջաններէն մէկն է այսօրուան Արաքսի աւազանը, որուն սահմաններուն մէջ կը մտնեն Արարատեան դաշտի, Նախիջեւանի, Կողբի, Կաղզուանի եւ Արեւմտեան Հայաստանի կարգ մը հանքավայրերը :

Հետազօտութիւններէն հաստատուեցաւ նաեւ, որ Երեւան քաղաքի շրջականերուն մէջ գտնուող աղը բարձրորակ տեսակէն է, այսինքն՝ բիւրեղ եւ կիսաթափանցիկ :

Շերտերուն մակերեսը կը տարբերի շրջանէ շրջան : Երեւանի մէջ կը տարուբերի 150–250 մեթրի սահմաններուն մէջ:

Մեծ են աղի պաշարները Արարատեան դաշտին մէջ: Եկրաբաններուն նախնական գնահատումով 300 միլիառ թոնի կը հասնի :

ՓՐՈՖ. Ա. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԷՍ ԻՄ ԽՍՄԱԹՆ Է

Կէսօր էր :

Ասատուրը անցնում էր Մեղրագետի ափերով : Կռունկների եւ արագիլների երամները հօտերի նման արածում էին հնձած մարդագետիններում եւ գետի շամբուտներում: Թէպէտ ամառը կիսուել էր , բայց կանաչութեան վրայ դեռ իշխում էր դաշտի ամենագունագեղ եւ հոտաւէտ ծաղիկը՝ եօթ աղբրանց արունը:

Ոչխարի փոխանակութիւնը գելխեղդ շների հետ յաջողութեամբ էր աւարտուել : Ճանապարհին Խոդեդանը , իր արդարացի միջամտութեամբ, օգնել էր նաեւ մի հարստահարուած փորմշակի, ահա թէ ինչու նա ընթանում էր առաջ զըւարթ տրամադրութեամբ, աջ ու ձախ նայելով, երբեմն էլ նոյնիսկ վազելով այս կամ այն արագիլի կամ կռունկի ետեւից, որոնք, իր շներից ահաբեկուած, մի կողմ էին ոստնում :

Հովիւը սկսեց մտածել շերուանշեխցի զարմանալի պառաւի եւ նրա ճնճղուկների մասին : Այդ միջոցին նրա ուշադրութիւնը գրաւեցին մի խումբ հնձուոր աղջիկներ, որ շամբերի ետեւում պատըսպարուած լողանում էին Մեղրագետի մէջ: Շատ մօտիկից լսւում էր ջրի ճըզփոցը : Նրանց մանդաղները դրուած էին մի դէզի մօտ, որի կողքով աղբիւր էր հոսում : Քաղուոր աղջիկներն իրենց մածնի եւ կերակուրների կճուճները դրել էին սառնորակ ջրի մէջ՝ կանաչ դդմաճների տակ, որ լողանալուց յետոյ ուտեն: Դէզի հովը ինկել էր աղբիւրի վրայ :

Տեսարանը այնքան հմայիչ էր, որ Ասատուրը շներին կանգնեցրեց եւ երիտասարդ անզուսպ հետաքրքրութեամբ եղէգների միջով նայեց լողացող աղջիկներին :

Քիչ յետոյ գեղջկուհիներն իրար ետեւից շտապեցին ջրից դուրս գալ եւ հագնուել : Գետի մէջ մնաց մի հնձուորուհի, որն իր գեղեցիկ մարմնի շուրջը ալիքներ առաջացնելով, խաղում էր փրփուրների հետ : Եզերքից ընկերուհիները կանչում էին .

— Աղջի Բայազ, դուրս եկ ջրից, աղջի, Բայազ, դուրս եկ ջրից :

Խոդեդանին մի պահ թուաց , որ դա պատրանք էր, աչքի տեսիլ:

Նա դէզի ետեւով մօտեցաւ աղբիւրին: Կճուճները, որոնց բերանները ծածկուած էին սարեկներով, դրուած էին կողք կողքի: Բոլորի մէջտեղը մի կարմիր կճուճ կար : Նրա ուռուցիկ կողի վրայ նկարուած էր մի երկարավիզ արագիլ, աջ ոտը վեր բարձրացրած՝ կանաչ եղէգների միջից :

— Էս լագլագով կճուճը իմ խսմաթն է, — մրմնջաց Ասատուրը եւ, սարեկով ամանը վերցնելով, խիտ շամբերի ետեւով շտապեց առաջ: Նրա սիրտը յուզմունքից տրոփում էր: Նրան թւում էր , թէ ետեւից բարձրաձայն կանչում էին . — փախցրեց, սեւ սարեցին փախցրեց կճուճը :

Ծծմակայ Քիթը հսկայական ստուեր էր տարածել Մշոյ դաշտի վրայ : Մի ինչ որ երիտասարդ սայլապան, եզները դանդաղ քշելով , երգելով իջնում էր Մառնիկայ սարից .

Հո՛վն ընկաւ, հո՛վն ընկաւ ,
Սանամ կաքաւ, խորոտ կաքաւ
Զեռքէս թրռաւ ծովն ընկաւ :

Հեռւում երեւաց Դաւթի քարը: Ասատուրը սկսեց ելնել Սեւ սարով եւ դիմել դէպի Եօթակնանի աղբիւրը: Հովիւը ճանապարհին տեսնում էր, թէ ինչպէս կանայք ու աղջիկները աշխուժօրէն ելումուտ էին անում անտառի մէջ: Վերջալոյսի շողերի տակ փայլում էր ամբողջ շրջակայքը : Այդ տարի առատ գազպա էր իջել ծառերին ,Խութեցի եւ դաշտեցի բընակիչները ձմրան պատրաստութիւն էին տեսնում :

Դաւթի քարի վրայ այդ օրը բանջարքաղ աղջիկներ էին նստել: Ժայռի վրայ ցաք ու ցրիւ երեւում էին հիւսուած բանջարների եւ կիսաթառամ ծաղիկների փնջեր :

Անուշ երեկոյ էր :

Խոդեդանը կանգ առաւ եւ նայեց ետեւ : Մեղրագետը կրկին գալարւում էր, բայց ոչ մի աղջիկ չէր երեւում նրա եզերքին :

— « Բայազ»,— շշնջաց նա ինքնաբերաբար եւ այդ մէկ բառով ամբողջ Մշոյ դաշտը եւ իր սիրտը լցուեց :

Լուսնեղջիւրը տժգոյն լուսաւորում էր սաղարթալի անտառը, երբ Ասատուրը հասաւ Իրիցանք եւ արձակեց գելխեղդ շների դնչակալները: Տասը կատաղի դամփռներ ուժգին հաջոցով սասանեցին օդը : Նրանց սարսափից Տօնէն, Ստեփանը եւ Օնէն կաղնու փչակը մտան : Յետոյ դուրս եկան եւ Խոդեդանի հետ կերան խորհրդաւոր կճուճի սերն ու մածունը :

— Ո՞րտեղից փախցրիր , — հարցրեց Տօնէն :

— Աղբիւրի ակից , — պատասխանեց Մոտկանցին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ, Յիշատակ Յարութեան Ղազարու: *Կիրակատուտի արարողութիւն ժամը 4ին:*

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ: *Հանդիսաւոր Ս. Պատարագ ժամը 10ին: Երեկոյկան Դռնբացէք ժամը 3·30ին:*

(Շար.)

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այդ Շաբաթ, Կիրակամուտի *ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 5ին:*

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ, *առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, Ս. պարագ ժամը 10ին*, Դռնբացէքի *արարողութիւն երեկոյեան ժամը 5ին:*

(Շար.)

×

ՇԱՒԻԼ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ, *ժամերգութիւն եւ պատարագ:*

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ, երեկոյեան Լոյս Զուարթ, *ժամը 5ին:*

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ, *Առաւօտ ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, երեկոյեան* Դռնբացէք *ժամը 5ին:*

(Շար.)

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Ծաղկազարդի *տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութիւնով:*

× *Կը ծանուցանէ նաեւ թէ՝ ողբացեալ Այրի Տիկին Մազմանեանի (ծն. Ահարոնեան) յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ժիրայր Շահպաղլեանէ 50 Ֆրանք եւ Տիկին Թ. Տապանեանէ 10:*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Գրիգոր Տէր – Անդրէասեանիղ մահուան առթիւ ծաղկեպսակի փոխարէն Տիկին Աստղիկ Մուրատեան քսան Ֆրանք կը նուիրէ Աղքատախնամ Ընկերութեան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Յովհաննէս Հապէշեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հապէշեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ժորժ Մութավէլեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգակնին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Տոտոզ – Մկրտիչեան, Պ. Կարօ Տոտոզ – Մկրտիչեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՈՏՈԶ – ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊՕՐՏՕ

Նոր Սերունդի Պօրտոյի Նիկոլ Աղբալեան *խումբը մասնակցութեամբ նախկին Նոր Սերնդականներու կը ներկայացնէ՝*

ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ

(*Կատակերգութիւն 3 արար, 1 պատկեր*)

Յայտագրին մաս կը կազմեն նաեւ մեներգներ եւ խմբերգներ:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին:

Առլագ – Սօլֆէրինօ *սրահը*, 235 Մունէյրա *փողոց:*

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ *Յառաջի* վերհրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը: Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու:

Սկսած ենք ղրկել Փարիզ եւ Մարսէյլ առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու հաշուեցոյցը: Կը խնդրենք որ Մարտ 31էն առաջ, կարգադրեն իրենց հաշիւները: Այդ թուականին պիտի դադրեցնենք թերթերը բոլոր անոնց որոնք չեն վճարած իրենց ղրկուած հաշուեցոյցերու փոխարժէքը:

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտանանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրէ յիսուն Ֆրանք իր նախկին վարչութեան անդամ Միհրան Խաչատուրեանի եղերական մահուան առթիւ, յիսուն Ֆրանք՝ իր անդամներէն Կորիւն Բարխեանի հօր՝ Մարգարի յիշատակին:

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՏԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ

Քաղաքապետարանի սրահին մէջ

25 Ավլնիւ Վիքթոր Քրէսոն (Մեթրօ՝ Մեռի տ'Իսի)

Նուագախումբ՝

BEN et sa Tumba

Célino SANCHEZ

եւ Քլէօպ տէ Շան զ"Էլիզէի իր նուագախումբը

Bar **Buffet**

Ապահովեցէք ձեր սեղանները հեռաձայնելով ՄԻՇԸԼԷ 99–01 ժամը 19էն 20

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԻԿՆ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Շրջանաւարտուհիներու եւ աշակերտուհիներու կողմէ:
22 Մարտ, Կիրակի, կէսօրէ ետք
ժամը 15ին
MAISON DE LA CHIMIE
28, Rue Saint-Dominique, PARIS
Métro: Invalides

Պիտի ներկայացուին
ՍԻՊԻԼԻ
Առաքինութեան Մրցանակը
եւ
LE BARON DE TOURCHEVIL
de LABICHE
Երգ, պար, արտասանութիւն
Գին 7 եւ 5 Ֆրանք

ՀԱՄԵՐԳ - ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» երգչախումբի (Մարսէյլ)

Մասնակցութեամբ ձայնասփիւռի նուագածուներէ բաղկացած Սէնֆօնիի

նուագախումբի

Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 21ին THEATRE VERDI, RUE D'ALGER

Կը ղեկավարէ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Յայտագիր.— Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Ալէմշահ, Ղազարեան, Սիւնի, Պ... թեւեան եւ Սայաթ – Նովայի *աշուղական երգերը:*

(Ծննդեան 250ամեակին առթիւ) Երգչախումբ եւ նուագախումբ 80...

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 10ին, ձայնաւոր պատարագ եւ Ուռօրհնէք ժամը 10·30ին:

Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Դռնբացէք ժամը 16ին, ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 20էն մինչեւ լոյս, Փերկոլայի սրահներուն մէջ (Լը Ռոն – Փուէն):

Նուագախումբ՝ ԱՆՏՐԷ ՖՐԱՆՍՈՒԱ Պիւֆէ Թոմպոլա

Զուարթ մթնոլորտ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երուանդ Բարսեղեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր տղաքը Սիմոն եւ Անտոն Բարսեղեան, Սեբաստիոյ Ճենճին գիւղէն, որոնք ժամանակ մը Մարսէյլ կօշկակարութեամբ կը զբաղէին:

Գրել հետեւեալ հասցէին:

11, Rue Ebn Matrouh

LE CAIRE - EGYPTE (R.A.U.)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ... Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողով... հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ... ընկերները Շաբաթ (Մարտ 21) ... ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն – Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ... նախապէս որոշուած հաւաքատեղիին Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը ... ռուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» ... ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ... ները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին ... հարոնեան Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ... տաւորիչ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի ... հրաւիրէ ընկերները այս Կիրակի ... վերջ ժամը 15ին ընկեր Ղեւոնդ ... եանի բնակարանը: Ռընաժի, ... ընկերներուն ներկայութիւնը ... ժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիգոր ... ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ... ղովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ... ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ... ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ ... Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» ... բի դիւանը ընկերական ժողովի ... ւիրէ այս Ուրբաթ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայ...

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
21
ՄԱՐՏ
SAMEDI
21 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9965

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9965

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Ինչպէս ամէն տարի այս եղանակին, այս տարի եւս Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներն ու աշակերտուհիները կազմակերպած են դեղարուեստական ցերեկոյթ մը, որ տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Կիրակի՝ Մէզոն տը լա Շիմիի մէջ:

Տարուան ընթացքին Ռէնսիի վարժարանի նեղ շրջանակին մէջ պարբերաբար կը տրուին դպրոցական հանդէսներ, որոնց ներկայ կ'ըլլան առաւելապէս աշակերտուհիներու ծնողքները:

Փարիզեան մեծ սրահի մը մէջ կազմակերպուած, — եւ այլեւս աւանդական դարձած — տարեկան այս հանդէսին նպատակն է աւելի լայն հասարակութեան ծանօթացնել Դպրոցասէրի կեանքն ու գործը:

Ութսունեւհինգ տարի առաջ, 1879ին, օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ ճրագ մը վառեցին, լոյսի վառարան մը բացին խումբ մը հայրենասէր Հայուհիներ, որոնք հայկական վերածնունդի անդրանիկ կին ռահվիրաներն եղան:

Ճրագը սերունդէ սերունդ եւ երկրէ երկիր փոխանցուելով հասած է մինչեւ մեզի:

Իր կեանքի կէսը անցուց Պոլսոյ մէջ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը, որ դարձաւ իսկական տնկարան մը: Աւելի քան չորս տասնեակ տարիներու ընթացքին հազարաւոր հայ աղջիկներ դաստիարակուեցան իր յարկին տակ: Հարիւրաւորներ իրենց դպրոցական շրջանը աւարտելէ վերջ անձնուիրաբար իբրեւ ուսուցչուհի գացին պաշտօնավարելու Պոլսոյ, մանաւանդ գաւառի վարժարաններուն մէջ եւ սերունդներ դաստիարակեցին, անհուն զոհողութեանց գնով:

Հայութեան գլխուն պայթած ամեհի փոթորիկները 1920 – 1922 տարիներուն՝ անհուն, անհաշուելի կորուստներու ենթարկեցին մեր ազգը: Շատ քիչ բան միայն կրցանք փրկել մեր անգին գանձերէն:

Անոնցմէ մէկն է Դպրոցասիրացը, որ քաջաբար կուրծք տալով ամէն կարգի դժուարութեանց ու խոչընդոտներու, մընաց պատնէշի վրայ:

Պոլսէն Սելանիկ, անկէ Մարսէյլ՝ փոխանցման կարճատեւ շրջանէ մը վերջ՝ Դպրոցասիրաց վարժարանը ամուր հիմերու վրայ դրուեցաւ Փարիզեան արուարձան Ռէնսիի մէջ, իր սեփական շէնքով:

Դպրոցասէր Տիկնանց խնամակալ մարմինը՝ հաւատարիմ հիմնադիրներու կը տակին՝ կը շարունակէ վառ պահել ճրագը: Վարժարանը լոյսի վառարան մըն է դարձեալ, աւելի համեստ աստիճանաչափով: Ազգապահպանման օրրան մը, ուր այս ասպնջական երկրին մէջ ծնած հայ աղջիկներ կը սորվին մայրենի լեզուն ու ազգային պատմութիւնը, կը ներշընչուին հայկական ոգիով, դառնալու համար ապագայ տիպար հայ մայրեր:

Իր տեսակին մէջ եզակի է իգական սեռի կրթութեան նուիրուած հայկական այս վարժարանը, որ արժանի է մեր բոլորի անսակարկ քաջալերութեան եւ սըրտաբուխ դուրգուրանքին:

Ձեռնհաս ուսուցիչներու խնամքին տակ մեր աղջիկները լաւ ուսում կը ստանան դպրոցին մէջ եւ ամէն տարի յաջողութիւններ կ'արձանագրեն պետական քննութեանց մէջ: Տեսչութիւն եւ խնամակալութիւն կարելին կ'ընեն՝ հանդըստաւէտ պայմաններ ապահովելու համար աշակերտուհիներուն, որոնց թիւը կրնայ կրկնապատկուիլ՝ եթէ նոր շէնքեր կառուցուին իր հողին վրայ:

Բարերարներ պէտք են՝ իրագործելու համար խնամակալ մարմնի ծրագիրները:

Ո՞ր օրուան կը սպասեն մեր հարուստները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ԻՆԷՕՆԻԻ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Ծանր միջադէպեր վերսկսան Կիպրոսի մէջ մինչ կը հասնին ՄԱԿի առաջին ուժերը:

Կռիւները սկսած ենԼեֆքայի շրջանը, Նիկոսիայէն ութսուն քիլոմեթր դէպի Արեւմուտք: Հինգ գիւղերու մէջ յոյն եւ թուրք իրարու վրայ յարձակած են: 3 մեռեալ եւ տասնեակ մը վիրաւոր կը հաշուէին առաջին առթիւ: Ամէն բան սկսած է Ղազվերայի կողմը, Նիկոսիոյ արեւմուտքը:

Նիկոսիոյ մէջ մտահոգութիւն սկսած է եւ վախ կայ որ քաղաքացիական պատերազմը վերսկսի: Լեֆքա կղզիին թըրքական գլխաւոր կեդրոնն է եւ ձեւով մը թրքական մայրաքաղաքի երեւոյթ ստացած է: Թրքական բերդ մըն է որ շուրջը թրքական արբանեակ գիւղեր ունի: Երկու ամիս է, Թուրքերը կը զինուին, կը զօրանան: Ռազմավայրեր պատրաստուած են: Ճամբաները կտրուած են եւ հսկողութեան տակ առնուած թուրք «պաշը-պոզուք»ներուն կողմէ:

Միւս կողմէ «Իւմանիթէ» կը հաղորդէ որ Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչներ Քթիմա այցելած են եւ իրենց տունը ապահով գտած են այն անձերը զորս Տոքթ. Քիւչիւթ ներկայացուցած էր իր ցանկին վրայ իբրեւ անհետացած: Թուրքը ըսած էր թէ այդ անձերը իբրեւ պատանդ պահուած են Յոյներուն կողմէ:

Ոմանց համար Լեֆքայի կռիւները թիւրիմացութիւն մը պէտք է նկատել: Այս է, ամէն պարագայի մէջ, Թուրքերու թէ Յոյներու խօսքերը, որոնցմէ ոչ մէկը կ'ուզէ եղածին պատասխանատուութիւնը ստանձնել:

Անգարայի մէջ, Իսմէթ Ինէօնիւ հասկըցուցած է թէ մեծ կռիւներ կը պատրաստուին Կիպրոսի մէջ եւ այդ պարագային, Թուրքիա ուրիշ ելք պիտի չունենայ քան միջամտել եթէ ՄԱԿի ուժերը «ի վիճակի չեն արգելք հանդիսանալու Թուրքերու ջարդին»:

Նիկոսիոյ մէջ, Արդարութեան նախարարուհի՝ Սթելլա Սուլիսթի, որ 44 տարեկան սիրուն կին մըն է, բայց առաջնակարգ իրաւական մտքի տէր, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է. — «Եթէ կիները պարտէին որոշում մը տալ Կիպրոսի մասին, ամէնուն, այսինքն ոչ-Կիպրացիներուն, պիտի ըսէին, ելլէք գացէք: Յոյն եւ թուրք Կիպրացի կըրնան խաղաղ ապրիլ պայմանաւ որ արտաքին ազդեցութիւնները ջնջուին: Կիները խաղաղութիւն կ'ուզեն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ լիբանանեան երեք թերթերու համաձայն (Ալ-Նահար, Ալ – Ճարիտա եւ Օռիան) տարակարծութիւն կայ Արաբիոյ Սէուտ թագաւորին եւ իր եղբօր՝ վարչապետ եւ գահաժառանգ Ֆայսալի միջեւ: Կ'ըսուի թէ թագաւորը Էմիրին հրաժարումը ուզած է նկատելով որ իշխանին քաղաքականութիւնը չի համապատասխաներ թագաւորին տուած հրահանգներուն:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ շատ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են այն 102 ուսանողներուն դէմ որոնք քաղաքական գիտութեանց համալսարանը գրաւած էին Մարտ 13ին: Այդ 102 ուսանողները այլեւ իրաւունք չունին համալսարան յաճախելու: Քաղաքական գիտութեանց կաճառը ալ փակ է:

LA FAIM
sera vaincue

participez à la lutte en donnant généreusement à la collecte nationale, le dimanche 22 mars 1964

Comité Français pour la Campagne Mondiale contre la Faim
23 rue La Perouse Paris 16 CCP Paris 23-27

ՀԱՑՆ ՀԱՆԱՊԱԶՈՐԴ

La faim est la honte des hontes pour une société.

E. BERGERAT.

Աշխարհի վրայ կայ պատուհաս մը, որու յաղթելու համար մարդկութիւնը պարտի տիեզերակա՛ն եղբայրութեան, իրակա՛ն եղբայրութեան անշահախնդիր զգացումին ու գործին դիմել:

Այդ պատուհասը սովն է:

Սովը, իր անխնայ հետեւանքներով:

Սովը, որ նորածինին տան մէջ մօրենական օրօրի երգը, լաց ու կոծի՝ կը փոխէ: Սովը, որ հանգստեան կոչուած ծերը անսուաղ, մահուան կը կոչէ:

Սովը, սովը ...:

Անզօր է աղօթքը: Եւ ի զուր մարդիկ իրենց հացն հանապազորդ երկինքէն պիտի խնդրեն, ցորչափ պիտի չգիտնան, պիտի չուզեն իրենց ճակտին քրտինքով երկրէն քաղուած արդար հացը՝ արդար կերպով բաշխել երկրի բոլոր մարդոց մէջ:

Բնութեան չա՞ր թէ բարի կամքով, աշխարհի բնակչութիւնը սանձարձակ կ'աճի ու կը բազմանայ:

Գիտութեան չա՞ր թէ բարի գործով, մարդկային կեանքի տեւողութեան միջինը շարունակ կ'աճի ու կ'երկարի:

Մէկն ու միւսը պատճառ կը դառնան, որ երկրագունդի բնակիչներուն, կեանքի բաժանորդներուն թիւը՝ դարէ դար կրկնապատկուի: Ժ. դարուն 275 միլիոն, այսօր արդէն 3 միլիառ: Անցեալին հաց կար՝ բերան չկար, այսօր բերան կայ՝ հաց չկայ:

Օրէ օր հաց ու բերանի հակադարձ յաւելումով, մարդկութեան կէսը՝ միւս կէսին հացի կարօտ կը դառնայ:

Մարդկային ընկերութիւնը անտարբեր, խուլ եւ կոյր չի կրնար մնալ սովի ճամբով ընթացող, ընկերային կարգերու ու բարքերու սպառնացող փոթորիկին առջեւ: Կուշտ մարդկութիւնը անօթիին մանր փշրելով, ի՛ր հացը կ'ապահովէ, ի՛ր վաղուան սեղանը կը տապալէ:

Հազարաւոր տարիներու մտքի ու մկանի ուժով բարգաւան երկիրներու մարդկային պարտքն է այսօր, ո՛չ ողորմութեամբ, այլ եղբայրութեամբ օգնել թերան երկիրներուն, ուր Մալթուսի քունը՝ Մարքսը արթուն կը պահէ:

Մարդկութեան անդորրութիւնը, աշխարհի խաղաղութիւնը հացի կը կարօտին, պատառ մը հացի:

Երէկ ձիթենիի ճիւղը՝ այսօր ցորենի հասկն է, զոր ուխտաւորն իր ձեռքին մէջ, սպիտակ աղաւնին իր կտուցին մէջ բռնած կը խորհրդանշեն խաղաղութիւնը երկրի վրայ, հաճութիւնը մարդոց միջեւ:

Այս Կիրակի, միջազգային Քաղցի Կիրակի, վերին մարդասիրութեան օր է: Ֆրանսայի մէջ ալ հանրային հանգանակութիւն կը կատարուի յանուն եւ ի նը պաստ աշխարհացրիւ սոված մարդկութեան: Ամէն մարդ պարտի ցորենի հասկ մը նուիրել, ի սէր աշխարհի մէկ անկիւնը իր սոված եղբօր:

Այդ պնակին մէջ ձգուած՝ հայկական առատաձեռն լուման թող վկայէ յաչս Ֆրանսայի եւ արար աշխարհի, որ մարդասիրութեամբ ալ հին ու մեծ ժողովուրդի զաւակ, Հայը գիտէ եղբայրաբար բաժնել՝ իր հացն հանապազորդ:

ՇԱՀԷՆ

ՈՍԿԷ ՔԱՐԵՐԻ ԵՐԿԻՐԸ

(Բ· եւ վերջին մաս)

... Դարեր չարունակ Հայաստանը , ի թիւս այլ քարերի, հարուստ էր նաեւ ըսպիտակ գոյնի մի քարով՝ կրածխուկ (կարբիդ), որից ոչ ջրաղացքար կարելի էր չինել, ոչ ջրի քար, ոչ էլ պատ ու պարիսպ: Անօգուտ էր թւում նա, դըժ – բախտութիւն, պատիժ, մինչդեռ, ինչ – պէս պարզուեց յետոյ, քար չէր նա, այլ ... ձոյլ ոսկի՛: Հարկաւոր էր միայն լեզու գտնել նրա հետ, խօսեցնել նրան : Երբ նրա լեզուն բացուեց , պարզուեց , որ նրանից կարելի է կրաղիւս քամել, լուսաքար , պարարտանիւթ , արհեստական սուտակ , մելամին, ձուխէժ , ռետին ...

Այժմ նա , սպիտակ այդ քարը, դարձել է Հայաստանի քիմիական արդիւնաբերութեան ալեհեր նախահայրը, մեր քի – միական գործարաններից չատերի «հա – նապազօրեայ հացը», եւ ո՞վ դիտէ, թէ դեռ ի՛նչ օգուտներ է բերելու այս հողին ...

Տուփն ու պեմզան, որոնք վաղուց օգտագործւում էին որպէս չինանիւթ եւ կարծում էին, թէ «ազատուել են » Հայաստանի բնակիչների ձեռքից, ստիպ – ուած եղան բացել իրենց ծակոտիքներում պահած գաղտնիքները... պարզուեց , որ նրանցից կարելի է պատրաստել բարձրակ կրաղիւս եւ քարային լցիչներ , ջերմամեկուսիչներ ու որմնային այլ չինուածքներ... Երեւանի ապակու գործարանն էլարի պեմզայից սկսեց ապակի պատրաստել, իսկ վերջերս տուֆից ու պեմզայից ... «մանում են» հիանալի , մեռաքսի փափկութիւն ունեցող թելեր··

Ո՞ւմ մտքով կ'անցնէր, թէ Հայաստանի դաշտերում ու լերան լանջերին թափուած բազմաթիւ անպէտք քարերը քարեր չեն, այլ... մետաքսաթելի թանկարժէք կծիկներ... Պարզուեց, որ հողի երեսին ընկած եւ հողի մշակմանը խանգարող այդ ծակոտկէն քարերը կարող են օգնել հողին, եթէ լինեն նրա... մէջ : Որպէս յատկորդ խառնուելով հողին , նրանք ծծում են իրենց մէջ խոնաւութիւնը , չոր ժամանակ ետ տալով այն բոյսի ու ծաղկի արմատներին: Ի դէպ, վերջերս այդ բոյսերն ու ծաղիկները դրւում են ոչ միայն կաւ , այլեւ... տուֆից պատրաստած սափորների մէջ, որովհետեւ աղացած տուֆից պատրաստած խեցեղործ իրերն իրենց դեղեցկութեամբ ու ըրակով չեն զիջում իրենց կաւաչէն քոյրերին ...

Հայաստանը չատ հարուստ է նաեւ պեղլիտներով ու օպսիդիանով (սատանի եղունգ), որոնք իրենց բազմապիսի չը – նորհների համար արդէն արտահանւում են չատ երկիրներ: Աղացած վիճակում նրանք օգտագործւում են ռետինի ու ձեւընկալ նիւթերի արտադրութեան մէջ, իսկ որպէս յղկող, կլանող ու քամող յատկութիւններով օժտուած նիւթեր ,մեծ դործածութիւն ունեն արդիւնաբերութեան մէջ ու կենցաղում :

Երկաթաքարն իր ամրութեան պատճառով համեմատաբար դժուար է «քամել» , բայց վաղուց արդէն Հայաստանում այն հալում են, նրանից ստանալով ոչ միայն ապակի ու ապակեթել, այլեւ այնպիսի նիւթեր, որոնք յաջողութեամբ փոխարինում են մետաղներին եւ որոնցից կարելի է պատրաստել հաստոցներ ու մեքենայի մասեր, խողովակներ ու սալեր, որմնապանելներ ու կահոյք :

Է՞լ ինչ քար մնաց Հայաստանում, որ դեռ չի «քամուել» չհաշուած Թումանեանի չրջանում եղած կաւաքարը, որից վաղուց արդէն հրակայուն աղիւս են ստանում :

Մնացին կարծեմ Հրազդանի չրջանում տարածուած այն սպիտակ – դորշաւուն քարերը, որոնց ժողովուրդը «տաք քար» է ասում, իսկ մասնագէտները նեփելի – նային սիենիտներ :

Դեռեւս Հայրենական պատերազմի (ԽՄԲ.— Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի) տարիներին Երեւանում (ինչո՞ւ Երեւանում...) կառուցուեց ալիւ – մինի հսկայական մի գործարան, որը պիտի աչխատէր ... հեռաւոր Ուրալից ըստացուած կաւահողով ...

Այդ ո՛չ այնքան էլ բանական փաստը վաղուց մտատանջում էր չատերին եւ Թերեւս հէնց նա էր («չկայ չարիք՝ առանց բարիքի»), որ Հայաստանի քի – միադէտներին, այդ թւում նաեւ Մա – նուէլ Մանուէլեանին, մտածել տուեց Հայաստանում ալիւմինի հումք փնտռելու կամ... ստեղծելու մասին:

Մանուէլ Մանուէլեանը դիտէր, որ այլ տեղերում, օրինակ Վոլխովում, կաւահող ստանում են ոչ թէ բոքսիտներից (արդնամետաղ), ինչպէս Ուրալում, այլ Նեփելիններից, բայց ամբողջ դժբախտութիւնն այն էր, որ այդ դէպքում կաւահողի ինքնարժէքը բարձր էր լինում , եւ կաւահողից, կրաղիւսի համար պիտանի չլամից ու պոտաչից բացի մնում էին մեծ քանակութեամբ անօգտագործելի մնացուկներ :

Բայց ի՞նչ անել, երբ Երեւանի ալիւ – մինի դործարանն արդէն փաստ էր, իսկ Հայաստանում բոքսիտ չկար :

Եւ Մանուէլ Մանուէլեանն սկսեց Հայաստանի «տաք քարերից» նոր եղանակով կաւահող ստանալու իր տարիներ տեւող փորձերը, որոնք պսակուեցին փայլուն յայտնագործութիւններով :
Ըստ նրա բարդ եղանակի, նեփելինային սիենիտներն օգտագործւում են լրիւ, առանց մնացորդի, եւ ստացւում է ոչ միայն էժան կաւահող, այլեւ բազում այլ արժէքաւոր նիւթեր :

Նատրիումի մետասիլիկատը սպիտակ , բիւրեղանման փոշի է, որն օգտագործւում է հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան մէջ որպէս սպիտակեցնող նիւթ :

Այն յայտնի է նաեւ որպէս լուացող նիւթ, որն անհամեմատ աւելի էժան է նատրում , քան այդ նպատակի համար օգտագործուող բուսական իւղերը : Այս նիւթից ստացւում է «երեւանիտ » անունը կրող նիւթը , որից ապակի են ըստանում: Հայաստանում լաւ ապակու հումք չկայ, իսկ պեմզայից ստացուողը ցածր որակի է, կանաչ « չչի ապակի » : Երեւանիտից կարելի է ստանալ ոչ միայն էժան բարձրորակ, բազմատեսակ ու բազմագոյն ապակիներ, այլեւ բիւրեղապակի, որն իր որակով չի զիջում չեխական – ներին :

Կալցիումի մետասիլիկատը նոյնպէս սպիտակ, խիտ մանր փոշի է, որ կարեւոր նշանակութիւն ունի ժողովրդական տնտեսութեան մէջ: Բանն այն է, որ քիմիական չատ նիւթեր , այդ թւում եւ պարարտանիւթերը, ժամանակի ընթացքում պահեստում կամ տեղափոխման ժամանակ կոչտանում են, քարանում եւ նրանց օգտագործումը կապուած է լինում մեծ դժուարութիւնների հետ : Սպիտակ այս փոշին հրաչագործ յատկութիւն ու – նի : Բաւական է 1,5 – 2 տոկոս խառնել պարարտանիւթին, եւ այն այլեւս ոչ կոչտանում է, ոչ քարանում :

Այս նիւթից է ստացւում նաեւ, այսպէս կոչուած, Սպիտակ Մուրը, որը փոխարինում է դժուար ճարուող լամպերին եւ օգտագործւում է ռետինի արտադրութեան մէջ, հնարաւորութիւն տալով ստանալ ոչ միայն սեւ, այլեւ սպիտակ եւ այլ գոյնի էժան ռետին: Սպիտակ մուրն օգտագործւում է նաեւ մեքենայի եւ այլ իւղերի մաքրման համար :

Նեփելինային սիենիտից Մանուէլ Մանուէլեանի եղանակով կաւահող ստանալիս առաջանում է նաեւ մեծ քանակութեամբ պոտաշ, որն օգտագործւում է բարձրորակ ապակու եւ բիւրեղապակու արտադրութեան մէջ եւ պորտլանդ կրաղիւս, որի նշանակութիւնը մեր չինարար երկրի համար բացատրութեան կարիք չունի :

Աւելի քան տասը խիտ արժէքաւոր նիւթեր՝ սկսած տիեզերական հրթիռների կիսահաղորդիչներից մինչեւ պարարտանիւթերը, եւ այս ամէնը սպիտակ – դորշաւուն այն քարից, որի պաշարները Հայաստանում անսահման են ...

Հայաստան, քարերի երկիր, ոսկէ՛ քարերի ...

Չէ՞ որ Հայաստանում այլեւս ոչ մի քար չի մնացել, որ դժբախտութիւն լինի, խանգարի հողին ու մարդուն : Իւ Բասարգեչարի ոսկու, Ղափանի ու Ալավերդու պղնձի, Ազարակի ու Դաստակերտի մոլիպտենի օգտակար հանածոների հանքերի կողքին մենք կարող ենք հպարտութեամբ նչել այնպիսի ոչ պակաս օգտակար հանածոների հանքեր, ինչպէս Հայաստանի քարերի հանքերը, Արարատի կրաքարի, Արթիկի տուֆերի եւ Ախի պեմզաքարի հանքերը, Ալավերդի մարմարի, քարի ու երկաթաքարի հանքերը, Արագածի պեղլիքների, օպսիդիանների եւ Հրազդանի «տաք քարի» հանքերը ...

Քարերը, Հայաստանի դժբախտութիւնը համարուող քարերը դարձել են նրա բերքախտութիւնը , նրա հարստութիւն ու երջանկութեան աղբիւրը :

Սխալուե՞լ է մեծ բանաստեղծը որի համարելով այն մարդու վիճակը, որի բուն մէջ հացի տեղ քար են դնում, որովհետեւ քար էլ կայ, քար էլ... կայ, որ թանկ է ոսկուց, եւ ոչ միայն հացի, այլեւ հարստութեան ու երջանկութեան աղբիւր է ոչ թէ մի մարդու, այլ մի ամբողջ երկրի ու ժողովրդի համար ...

Այդ , աւելի քան որեւէ տեղ, երեւում է Հայաստանում «քարերի թագաւորութեան» մէջ, որտեղ քարերն անդամ ձգտում են զարմանքից ու հիացմունքից ...

ԳԷՈՐԳ ԱՄԱՄՈՒ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ՄԵԾՆ ԼԵՒՈՆԻ ԲԵՐԴԸ

9 – 9 – 1963, Սիսի ու Անարգարութեան յոդնութիւնը՝ դիս յուսահատեցուցել էին, բայց երկուչաբթի առաւօտ առտոյտ ու աչխոյժ կ'արթննամ : Արեւը դեռ չէ ծագած· մանուածը ինքնաբերաբար վարձելով, դէպի Երլան Գալէ· Ուր կ'երթամ ...:

Բամպակի բերքահաւաքի ժամանակն է : Դաչտերու մէջ մեծով ու պզտիկով կ'աչխատին : Ճամբուս երկայնքին բանուորներուն ձեռքի չարժումով բարեւ կու տամ ... Անոնք արեւէն սեւցած դէմքերով կը ժպտին, հողէն կոշտ կապած ձեռքերով ինծի կը փոխադարձեն :

Տաղաւարներու տակ կախուրաններ ճօճին ... հովը կ'երդէ, կենդանիները բառաչեն , մշակները կ'աչխատին ... Ալ այս բոլորին հանդիսատես, ու կ'երթամ ...:

Մամեստիա – Միխիս եկած ենք : Ձէյհունը հոյակապ քարէ կամուրջի կամարներուն տակէն լուիկ ու խոնարհ կ'անցնի :

Հին բարքերէն մերկացած տրտում տխուր երեմնի բարգաւաճ հին քաղաքին աւերակներուն վրայ քանի մը ղեկական պարզուկ տուներ միայն կան :

Մեծ Հայրապետ Ներսէս Շնորհալի՝ աղղակից եչխանները Թորոսն ու Օշինը հաչտեցնելէ վերջ, հոս մէկոց մը Թորոսի

(12 Շար·)

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

— Ես ձեզի բան մը ըսեմ, խօսեցաւ Տէր Թաթիկ, — աղուբնիկ ըսածդ տան մէջ պահել լաւ բան չէ: Մենք մահկա – նացուներս էսոնց ձեռք դպցնելու անարժան ենք: Երկնքի սուրբ Թուչուններ են , օրհնածներ· հողին սուրբ աղաւնակերպ իջեալ ի վերայ կուսոյ : Ի՞նչ ըսիր, վարժապետ :

Այդ օր եկած հաւաքուած էին նաեւ հետաքրքրուող ու սրտցաւ բարեկամները: Սիւնին քով , անկիւն մը կեցած էր մեծ հարսին հայրը, Խռիկ Գէվօն , կէս հարբած: Խռիկ Գէվօն օր չէր ըլլար, որ Թորիկ Օվանին տունը չմտնէր օղի կամ գինի չխմէր ու հարբած դուրս չելլէր : Սակայն վաղուց էր, որ Թորիկ Օվանին տունը մտած չէր : Ինչո՞ւ մտնէր, քանի որ իր աղջիկը միշտ դաղնոցին տակով իրեն թէյ պինի եւ թէ օղի կը բերէր : Խռիկ Գէվօն , խնամի Օվանին հետ բան մը չունէր· միայն թէ իր աղջիկը այդ – պէս թելադրած էր : Եւ յետոյ օր մըն ալ դացեր էր օղիով իր կնոջորդը թրջելու , խնամի Նունիկը ըսած էր, որ անտուկի բանալին քովը չէ :

Խռիկ Գէվօն եկած էր այդ օրը որով – հետեւ բաժինքի օրն էր: Տան առարկաները բաժնողը երէցփոխն էր: Ներկաները իրենց դիտողութիւնը կ'ընէին մեայն :

Կահկարասիներու բաժինքը դրեթէ լըրացած էր ու վերջին անդամ երէցփոխը խոչոր չիչ մը վերցուց ու Աչխիկին բաժնին մէջ դրաւ : Ներկաները համաձայնեցան :

— Զէ, չեղաւ, արդարութիւն չէ, պոռաց դինով ձայն մը եաեւէն :

Ներկաները եաեւ դարձան ու խնդացին : Պոռացողը Խռիկ Գէվօն էր: Կը պահանջէր, որ այդ մեծ չիչը իր աղջկան, այսինքն՝ Սարդիսի բաժնին մէջ դրուի, որովհետեւ չիչը լեցուն օղի էր :

Հակառակ որ չատ արդարութիւնով բաժնուեցան տան առարկաները, տաւարներն ու արտերը, սակայն Խռիկ Գէվօ մինչեւ վերջը դժգոհ մնաց :

— Զէ, չեղաւ, արդարութիւն չէր :

×

Սարդիս իր հայրն ու մայրը իր քով առաւ, սակայն հազիւ ամիս մը անցած էր, երբ մայրը , Նունիկ պաճին իր փոքր տղուն, Աչխիկին քով եկաւ դանդատելով, որ մեծ հարսին հետ ապրիլ դժուար է :

Թորիկ Օվան եւ Նունիկ պաճի, մէկ բարձի վրայ ծերացած երկու ծերեր, հիմա զատ զատ կ'ապրէին : Հիմա էր որ իրարու պէտք պիտի ըլլային, անկողնին մէջ կռնակ կռնակի իրար պիտի տաք – ցնէին, իրարմով պիտի մխիթարուէին : Հիմա, սակայն, զատ տունի մէջ էին ու եկեղեցիի ճամբուն վրայ միայն կը հանդիպէին իրարու :

— Երէկ ժամ եկած չէիր, արիմարդ , կը խօսէր Նունիկ պաճին, — աչքս ճամբադ մընընց, նայեցայ, նայեցայ չե – կար :

— Երէկ քիչ մը դլուխս կը ցաւէր : Չես ըսեր , որ մէյ մը երթամ քովը : Էդ մարդը մեռա՞ւ թէ մընընց :

— Ինչ մեղքս պահեմ, ես էդ Խռիկ Գէվոյի աղջկան երեսը չեմ ուզեր տեսնել :

— Ինսո՞ր են հարսը, Աչխիկը :

— Հարսը զատակ բերելու մօտ է: Ամա – չինին ըլ կինէ էնպէս: Հիմա տունը վրան ինկաւ, կինէ քիչ մը կ'աչխատի: Լսելով հիմա Մանոյին հետ ալ չեն խօսիր, սըժտուեր են :

— Իրա՞ւ կ'ըսես, Նունիկ, խօսեցաւ Թորիկ Օվան հրճուանքով .

— Մեր բաժինքէն ասղին Մանօն մեր տունը ոտք դրած չունի :

— Էհ, փառք քեզ, Աստուած : Աման է նը Աչխիկը խելքը գլուխը ժողուեր Ալբը Թորիկ Օվանին տղան է, Նունիկ :

Իրաւ ալ Աչխիկի ու Մանոյի յարաբերութիւնները լաւ չէին: Ցորենը տանելու յետոյ Մանօն կապուտիկը իրեն պահած մասնաւոր աչխատանքի մէջ էր: Նկատեր էր այդ: Ամէն անգամ, որ աղաւնատունէն կապուտիկը կը թռչի ու անոր թեւերուն տեւ կը ձգէր իր քերն ու հողին, միւս կողմէն Մանօ Թոդնէր Ծիրանը :

Ծիրանը թաղուհին էր բոլոր աղաւնիներուն, հպարտ, վիզը բարձր ու նայքալուած քով : Թռչելու պահուն կարելուածէ աւելի կտոր է, որ թեւ առնէ Թռչի : Վկին աղուաւիեաուրները երբեմն էին, ինչպէս փոքրիկ ջրվէժին վրայ ինկող ճառագայթներն արեւին : Նոր թեւերը նայխուն էին Մեծ վարպետին, Աստուծոյ, ձեռքով նայխած : Այդ Մեծ Վարպետը իր երանդապնդած վրայ չուչանէն, ցօղաթուրմ առաւօտներուն մշուշէն, երկինքի վերջալոյսէն գոյներ է առեր ու վրձինը նայխեր՝ տորոնտոտիկ, Մանոյի Ծիրանը խատուտիկ :

ՀԱՄԱՍՏ

ՊՈՎԵՍՏ

Ի ԴԺԲԱՂԴԻՑ

Ցնծում ամբողջ Նիկոմեդիան լուր առած, որ Դիոկղետիանոս կայսրը հրաժարվել է գահից, որ ինքն էլ ազատվել է հալածանքներից, որոնք տևել էին տասը տարի: Ամենուրեք տոնական հանդեսներ էին կազմակերպվում: Ամենքն էլ ուրախ էին, որ Գալերիոս Մաքսիմիանոսը, որ ատելի էր բոլորին, ստիպված էր հրաժարվել գահից:

Ցնծում էր նաև Գալերիոսի կինը՝ Վալերիա կայսրուհին, որ ատում էր ամուսնուն, որովհետև նա ստիպել էր նրան ամուսնանալ իր սիրելի կնոջ հետ:

Ամենից ավելի ուրախ էր Գալերիոսի հարսը՝ Մաքսենտիոսի կինը՝ Միներվինա, որ ատում էր ամուսնուն, որովհետև նա ստիպել էր նրան ամուսնանալ իր սիրելի կնոջ հետ:

Մաքսենտիոսը ևս ուրախ էր, որ հայրը հրաժարվել է գահից, որովհետև նա հույս ուներ, որ գահը կանցնի իրեն:

Ամենից ավելի ուրախ էր Գալերիոսի կինը՝ Վալերիա կայսրուհին, որովհետև նա ատում էր ամուսնուն:

— Ո՞վ կգնա:

— Մենք:

— Իրո՞ք, տատիկ Ասպասիա:

— Ես ասացի, որ մենք:

— Ես կգնամ, տատիկ:

— Ես էլ կգնամ:

— Ես էլ կգնամ:

— Ես էլ կգնամ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ, Յիշատակ Յարութեան Ղազարու: *Կիրակատուտի արարողութիւն ժամը 4ին:*

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ: *Հանդիսաւոր Ս. Պատարագ ժամը 10ին: Երեկոյեան Դոնբացէք ժամը 3·30ին:*

(Շար.)

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այդ Շաբաթ, Կիրակամուտի *ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 5ին:*

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ, *առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, Ս. պարագ ժամը 10ին*, Դոնբացէքի *արարողութիւն երեկոյեան ժամը 5ին:*

(Շար.)

ՇԱՒԻԼ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ, *ժամերգութիւն եւ պատարագ:*

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ, երեկոյեան Լոյս Զուարթ, *ժամը 5ին:*

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ, *Առաւօտ ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, երեկոյեան* Դոնբացէք *ժամը 5ին:*

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Ծաղկազարդի *տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութիւնով:*

× *Կը ծանուցանէ նաեւ թէ՝ ողբացեալ Այրի Տիկին Մազմանեանի (ծն. Անտոնեան) յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ժիրայր Շահպաղլեանէ 50 Ֆրանք եւ Տիկին Թ. Տապանեանէ 10:*

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ – Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ: *Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Առաջնորդ՝*

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ.

ՏԷՍԻՆ, Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի՝ Ծաղկազարդ, *պատարագ ժամը 8·30ին:* Դոնբացէք, *կէսօրէ ետք ժամը 5ին:*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 10ին, ձայնաւոր պատարագ եւ Ուռօրհնէք ժամը 10·30ին:

Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Դոնբացէք ժամը 16ին, ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, անխտիր, այս Հինգշաբթի (Մարտ 26), ժամը 18ին, Խրիմեան սրահը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 20էն մինչեւ լոյս, Փերկոլայի սրահներուն մէջ (Լը Ռոն – Փուէն):

Նուագախումբ՝ ԱՆՏՐԷ ՖՐԱՆՍՈՒԱ

Պիւֆէ Թոմպոլա

Զուարթ մթնոլորտ

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները Շաբաթ (Մարտ 21) երեկոյ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն – Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ահարոնեան Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին ընկեր Ղեւոնդ Թորոսեանի բնակարանը: Ռընաժի, Լանսէի, ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ
SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.
Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 21-ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Քաղաքապետարանի սրահին մէջ

25 Ավլնիւ Վիքթոր Քրէսոն (Մեթրօ՝ Մեռի տ'Իսի)

Նուագախումբ՝

BEN et sa Tumba

Célino SANCHEZ

եւ Քլէօպ տէ Շան զ"էլիզէի իր նուագախումբը

Bar Buffet

Ապահովեցէք ձեր սեղանները հեռաձայնելով ՄԻՇԸԼԷ 99–01 ժամը 19էն 20

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԻԿՆ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Շրջանաւարտուհիներու եւ աշակերտուհիներու կողմէ:
22 Մարտ, Կիրակի, կէսօրէ ետք
ժամը 15ին
MAISON DE LA CHIMIE
28, Rue Saint-Dominique, PARIS
Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին
ՍԻՊԻԼԻ
Առաքինութեան Մրցանակը
եւ
LE BARON DE TOURCHEVIF
de LABICHE
Երգ, պար, արտասանութիւն
Գին 7 եւ 5 Ֆրանք

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՀԱՄԵՐԳ - ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» երգչախումբի (Մարսէյլ)

Մասնակցութեամբ ձայնասփիւռի նուագածուներէ բաղկացած Սէնֆօնիք

նուագախումբի

Շաբաթ, Մարտ 21, ժամը 21ին THEATRE VERDI, RUE D'ALGER

Կը ղեկավարէ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Յայտագիր.— Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Ալէմշահ, Ղազարեան, Սիւնի, Պարթեւեան եւ Սայաթ – Նովայի աշուղական երգերը:

(Ծննդեան 250ամեակին առթիւ) Երգչախումբ եւ նուագախումբ 80 հոգի

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
22
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
22 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9966 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9966

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱԿԱԿՐՕՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Կրօնքը ափիոն է՝ կոչուած քնացնելու ժողովուրդները՝ պատգամած է բոլշեւիզմի անվիճելի տեսաբանը՝ Վլատիմիր Իլիչ Լէնին :

Հաւատարիմ այս պատգամին, Լէնինի աշակերտները, հլու կամակատարներ, համայնավար վարչաձեւի հաստատման առաջին օրերէն սկսեալ՝ հակակրօնական քարոզչութեան լծուեցան Խորհրդային Միութեան մէկ ծայրէն միւսը :

Ո՛չ մէկ կրօնք խնայուեցաւ : Բոլշեւիկեան քաղաքացին պէտք չէ հաւատայ Աստուծոյ գոյութեան, պէտք չէ յաճախէ եկեղեցի, մզկիթ կամ սինակոկ : Պէտք է հաւատայ միայն բոլշեւիկեան նոր կրօնքին եւ անոր երրորդութեան՝ Մարքս, Լէնին եւ Սթալին : (Գահազուրկ Սթալինի տեղը վերագրուած է այժմ Էնգէլս) :

Չորս տասնեակ տարիներու անդուլ քարոզչութիւնը, հազարաւոր եկեղեցիներու քանդումը, տասնեակ հազարաւոր կրօնաւորներու գնդակահարումն ու աքսորը սպասուած արդիւնքը տուած չըլլալով, Կրէմլին հինգ տարիէ ի վեր աւելի խստացուցած է հակակրօն պայքարը :

Անաստուածութեան նոր համալսարաններ բացուած են ամէն կողմ : Անտես չէ առնուած նաեւ մեր մինուճարը : Քարոզիչներ կը պատրաստուին՝ գիտական տուեալներով փաստելու համար, որ Աստուած գոյութիւն չունի :

Համայնավար կուսակցութեան քարտուղար Իլեիչեւի նախագահութեան տակ կազմուած է « Գաղափարախօսական յանձնախումբ » մը, նպատակ ունենալով զարկ տալ անաստուածութեան եւ անկրօնութեան ուսուցման դպրոցներու մէջ, մասնագէտ ուսուցիչներու կողմէ : Ոչ դպրոցականներու համար թղթակցութեամբ անաստուածութեան դասընթացքներ պիտի հաստատուին : Մշակոյթի գործավարութիւնը եւ շարժանկարի պետական յանձնախումբը մրցանակներ պիտի յատկացնեն հակակրօնական նիւթերու մասին գրուած լաւագոյն երկերուն :

Միութենական Կոմպարտիայի պաշտօնաթերթ Պրաւտա ցաւ կը յայտնէ, որ խորհրդային քաղաքացիներու մէկ մասը տակաւին հաւատարիմ կը մնայ կրօնական հաւատալիքներու եւ կը շեշտէ, որ հասած է ժամանակը, երբ այլեւս պէտք է միանգամ ընդմիշտ քանդուին անցեալի այդ վերապրումները :

Բոլշեւիկեան հակակրօն պայքարին արձագանգները հասած են մինչեւ Փարիզ, ուր վերջերս կազմուած է յայտնի գրագէտ եւ ակադեմական Ֆրանսուա Մօրիաքի նախագահութեամբ յանձնախումբ մը, որուն կը մասնակցին զանազան հոսանքներու եւ դաւանանքներու պատկանող ծանօթ դէմքեր, օրթոտոքս եւ հռոմէական գրողներ ու փրոֆէսէօրներ, հրապարակագիրներ, յիսուսեան և դոմինիկեան կրօնաւորներ, բողոքական պատուելիներ, եւայլն :

Պատասխանելով այն յանձնախումբի կոչին, Մարտ 11ին ամէն դասակարգէ երեք հազար հոգի փութացեր էին Միւթիւալիթէի մեծ սրահը, լսելու համար Մօրիաքն ու ընկերները : Ճառախօսները պարզած են այն ահաւոր կացութիւնը, որուն ենթարկուած են քրիստոնեաները Խորհ. Միութեան մէջ, ուր վերջերս 22 հազարի վրայ 10·500 եկեղեցիներ փակուած են և խղճի ազատութեան դէմ պայքարը իր գերագոյն աստիճանին հասած է (տեսնել Յառաջ, 17 Մարտ) :

Ի՛նչպէս կը սպասուէր, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը եւ իր պաշտօնաթերթ Իւմանիթէ զայրացած են հրապարակային այս մերկացումներուն առթիւ եւ անզօր կատաղութեամբ կը ճգնին հակառակը ապացուցանել :

Ո՛չ ոք կը հաւատայ սակայն իրենց խօսքերուն :

Մէջտեղն են փաստերը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԷՆ ԱԹԷՆՔ

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիպրոսի մէջ կացութիւնը աւելի հանդարտ է, ըստ վերջին լուրերուն : Հինգշաբթի օրուան դէպքերուն հետեւանքով վեց մեռեալ եւ եօթը վիրաւորներ կան, Անդին Աթէնքի մէջ, Փափանտրէուի կառավարութիւնը անսպասելի դժուարութեանց կը բախի, Խորհրդարանի առաջին նիստէն սկսեալ : Առաջին քուէարկութեան ատեն, նախագահութեան իր թեկնածուն՝ Աթանասիատիս Նովաս, որ կեդրոնի կուսակցութեան ներկայացուցիչն էր, պարտուեցաւ : Երկրորդ քուէարկութեան է միայն, եւ Փափանտրէուի հրաժարականի սպառնալիքին տակն էր միայն որ Նովաս հարկ եղած ձայները ստացաւ, այսինքն 164 ձայն 294 քուէարկողներու վրայ : Նման ընդդիմութեան մը առջեւ, Փափանտրէու ստիպուած եղած է զեկոյց մը հրատարակելու, որու մէջ կ՝ընդունի որ հերձուած մը տեղի ունեցած է իր կուսակցութեան մէջ : Կը մեղադրէ ձախ թեւին երկու ներկայացուցիչները իբրեւ պատասխանատու այդ կացութեան, այդ պատճառաւ ալ արտաքսուած են կուսակցութեան շարքերէն :

Փափանտրէուի դիրքը շատ փափուկ է, իրեն կը մնայ կամ տեղի տալ «ըմբոստներուն» եւ դէպի ձախ հակիլ կամ մըշտական սպառնալիքին տակը ապրիլ, տապալուելու :

×

Անգարայի մէջ, Իսմէթ Ինէօնիւ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները ըսպայակոյտի անդամներուն հետ, Իսքէնտէրունի նաւահանգիստին մէջ ալ ռազմափորձերը կը շարունակուին : Արտաքին նախարար՝ Էրքին, Ժընեւ մեկնելէն առաջ, ուր իր երկրին պատուիրակութեան գլուխն է առեւտրական համաշխարհային համագումարին, յայտարարած է թէ թրքական կառավարութիւնը տեղեակ պահուած է, ինչպէս միւս շահակից երկիրները, Ու. Թանի տուած հրահանգներուն ՄԱԿի ուժերուն, բայց իր կառավարութիւնը կարգ մը վերապահութիւններ ըրած է :

Փարիզի մէջ, Ֆրանսական կառավարութեան հաւանութեամբ, կազմուած է «Փարիզի թրքական ֆլըպը» : Ասոր գլխաւոր նպատակն է շփումներ եւ իրերօգնութիւն ստեղծել Ֆրանսայի Թուրքերուն միջեւ, ապա ծանօթացնել Թուրքիան եւ տարածել ու պահպանել անոր մշակոյթը» (ԽՄԲ.— ընդգծումները մեր կողմէ) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Սպիտակ Տան բանբերը ՓիէրՍալինկըր հրաժարած է իր պաշտօնէն : Նոր հարուած մը կը նկատուի նախագահ Ճոնսընի համար : Կը հերքուի թէ Տին Ռըսքն ալ տրամադիր ըլլայ հրաժարելու :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ վերջացնելէ ետք Մեքսիքայի իր ճամբորդութիւնը հասած է Փու Էնթ Ա Փիթր ուր ժողովուրդին մեծ մասը զինքը խանդավառութեամբ ընդունած է, իսկ փոքր մաս մըն ալ «ինքնավարութիւն» պոռացած է : Տը Կոլ Կուատըլուփէն Կիւյան պիտի անցնէր Շաբաթ օր :

ՏՈՄՍԵՐ

ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՎ ԶԱՐԴԱՐՈՒՆ

Ծաղկազա՛րդ :

Մեր Մեծասքանչին տուած աղուո՛ր, աղուո՛ր անունը՝ կրօնական տօնի մը : Աւետաբերը կենսապարգեւ գարնան :

Կարծես, մինչեւ Ծաղկազարդը չգայ, գարունը եկած չըլլար : Երբեմն, օրացոյցը սուտ կը խօսի ու Մարտ 21ին յաջորդող օրերուն ալ ձմեռը կը յամենայ մեր ճամբաներուն վրայ :

Բայց, հրաշիւք իմն, Ծաղկազարդին Կիրակին, երկնակամարը կը կապուտնայ, կը պայծառանայ, արեւուն շողերը կը «տաքուկնան», ծաղիկները կը բանան իրենց աչուկները ու կանանչը իր նրբահիւս վարշամակը կը փռէ ծառերուն, դաշտերուն ու ծմակներուն վրայ : Երբ ըսես «Ծաղկազարդ է», ըսած կ՝ըլլաս «գարուն է» :

×

Ու այս առտու, բարեպաշտ հայ պապիկն ու մամիկը, թեւ թեւի, եկեղեցիէն ներս կը քալեն, «Փա՛ռք ի Բարձունս» երգելու, բազկատարած : Իրենց ետեւէն ալ զաւակներն ու թոռները, որոնցմէ շատերը, այս օտար, այլ հիւրընկալ, հայրենիքին երկնքին տակ ծլած ու ծաղկած, բա՛ն չեն հասկնար մեր աղօթքներէն :

×

Ծաղկազարդը Նախերգանքն է փառատօնի մը, որ կուգայ, կը հասնի եօթնեակ մը ետք : Զատկուան առտուն է որ քրիստոնեան, ի ձայն փողոյ եւ Թմբկի, կ՝աւետէ ոչ — հաւատացեալ բազմութեանց՝ յաղթութիւնը իր դաւանանքին .

— Զարչարանք, Խաչելութիւն, Թաղում եւ «յերրորդ աւուր» Յարութիւն...

Այս անհաւատալի երեւոյթը, գիտութեան օրէնքներուն հակասող, խարիսխն է, հիմնաքարը՝ Քրիստոնէութեան, որուն առաջին աշակերտն ու առաքեալը եղաւ մեր հայրենիքը : Մեր ժողովուրդը :

×

Կար ատեն մը, դարեր, դարեր առաջ, երբ Ծաղկազարդ ու Զատիկ եւ շատ մը ուրիշ եկեղեցական տօներ, միմիայն կրօնական բնոյթ ու տարազ կը կրէին :

Այսօր, աւելի համապարփակ իմաստ մը տրուած է անոնց : Խորհրդանշաններ են անոնք՝ ազգերու պատմութիւնը գունաւորող :

Աշխարհի բոլոր ժողովուրդներն ալ ունեցեր են իրենց Ծաղկաարդներն ու Զատիկները՝ իրենց պատմութեան ընթացքին :

×

Մեր երիցս հազարամեայ պատմութիւնը ալ կէտկիտուեցաւ Ծաղկազարդներով ու Զատիկներով : Այլ, մանաւանդ, « Լացի Գիշեր»ներով :

Ծաղկազարդներուն ամէնէն լուսաշողը ունեցանք ասկէ քառասուն տարի առաջ Մայիսեան առաւօտ մը : Մասիսի ձիւնածածուկ կատարը, օր մը, վերէն վար նայեցաւ ու տեսաւ Ազատ ու Անկախ Հայոց Աշխարհ մը՝ իր չորս բոլորտիքը : Այդ օրերուն, հայ ժողովուրդը, յաղթապա՛նծ քայլերով կը մտնէր այդ հայրենիքէն ներս, ինչպէս Աստուածորդին կը մտնէր Երուսաղէմ՝ երկու հազար տարի առաջ :

Իրա՛ւ է, տակաւին, արիւն կը կաթկըթէր մեր զինուորին թէ շինականին ոտքերէն : Երկուքն ալ անցեր էին փուշերով ու տատասկներով ցանցնուած ճանապարհի մը վրայէն : Բայց, խորտակուած չէր մեր կամքը ու մեր բազուկը կրնար տակաւին հարուածել :

Այդ օրերուն, կը հաւատայինք թէ շուտով պիտի գար Զատիկն ալ : Վերջնական յաղթանակի օրը :

Ափսո՛ս : Ճակատագիրը տարբեր բան տնօրինած էր : Կարմիր Դեւ մը փշրեց մեր յոյսերը եւ իր թաթին տակ առաւ մեր հայրենիքը : Ու մեր պապիկները ըսին մեզի թէ մեր «Լացի Գիշեր»ը տակաւին պիտի տեւէր :

Ահաւասիկ կը տեւէ քառասուն տարիէ ի վեր :

Բայց, վհատութիւնը մեր մեղքերէն մէկը չէ : Կը հաւատանք որ պիտի գայ մեր նոր Ծաղկազարդը, մեր գարունը ծաղիկներով զարդարուն ու անոր ետեւէն ալ Զատիկը՝ արեւափառ : Պայմանաւ որ չնահանջենք :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓՈԽՈՒԵՑԱՒ

Խորհրդահայ մամուլը կը ծանուցանէ, թէ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան որոշումով Մշակոյթի նոր նախարար նշանակուած է Ռոբերտ Խաչատրեան : Նախկին նախարարը՝ Հրաչ Մարգարեան«ազատ» արձակուած է իր պաշտօնէն «այլ աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ » :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց ընկեր Արշաւիր Շիրակեան, որ իր կնոջ հետ շրջապտոյտ մը կը կատարէ դէպի Մերձ. Արեւելք : Կարճ ժամանակ մը պիտի մընայ Ֆրանսա, վերադարձի ճամբուն վրայ, մեկնելէ առաջ իր բնակավայրը, Ամերիկա :

ԱՐՏԵՐՈՒՆ ՀՐԱՒԷՐԸ

Գիւղակներէն հորիզոնները մինչեւ
Կը տարածուի մեր մայրութիւնը հողի :
Գարունն եկա՛ւ.— Չի բաւեր ձիւնը թեթև
Ա՛լ ծածկելու մեր մերկութիւնը յղի :

Վերադարձէք մեր ծոցը, ո՛վ մըշակներ,
Առաւօտներն արդէն Ապրիլ կը բուրեն.
Սառէն լուծուած կը կարկաչեն
առուակներ ,
Մեր տաք կողէն ծըլաւ նարգիսը արդէն :

Մեզի եկէք.— Ձեր սերմով լի
բուռերուն
Մենք կը սպասենք կիներու լուռ
ըղձանքով ,
Ճաճանչն արդէն խըրուեցաւ մեր
սիրտերուն :

Պիտի լեցուին քրտինքներու համբանքով
Հասկերը շէկ, ու պիտի ո՛րքան բերկրինք
Երբ առջի հեղ խոփը ճըմլէ մեր ըստինք :

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏ ՁԻՒԹ ԾԱՄԵԼՈՒ

— « Ազգերնիս կը յառաջդիմէ կոր ... »:

Ո՞վ է ըսած այս խօսքը, առաջին ան-դամ, որ, Յ. Պարոնեանի խոր հեղնան-քով եւ դառնութեամբ թաթաւուն, այժմ այլեւս տարազ է դարձած՝ ծաղրելու հա-մար շարժում մը, աշխատանք մը, գոր-ծունէութիւն մը, որ տեղ-քայլ է միայն՝ եթէ ոչ ուրիշ բան : Մեր ժողովուրդը, պատկերաւոր եւ նոյնքան կատակերգա-կան բացատրութեամբ մը, նման յառաջ-դիմութեանց ակնարկելով՝ ստեղծեր է « մարդկային թամբով ջուր ծեծող » հե-րոս մը, որ կը ձիավարէ վազուկ ջուրին վրայ, միշտ կարծելով թէ ջուրը կ՚ըն-թանայ տակ – ծեծուքով միայն եւ իր « հօ՛յ – հօյ » աղաղակներով, փոյթ չէ թէ ինք մնայ ուր որ նստած է՝ մինչեւ կէս – մէջքը պաղ ջուրին վրայ :

Իսկ ես կ՚ըսեմ առանց երկդիմութեան. — Ազգերնիս կը յետադիմէ՛ ... :

Նստեր ենք մեծ ժողովուրդներու գա-հաւանդին վրայ, հոն ուր խորխորատը երախ է բացեր մեր ետին : Երջանիկ եւ հրճուալից՝ որ փրկուած ենք ծանօթ « ա-նապահովութենէն », ափսո՛ս, անդիտակ միւս « անապահովութեան » : Եւ զարմա-նալի վարժութեամբ մը, որ դարերու խո-րէն կուգայ եւ հին միջավայրէն, արդէն պարիսպ ենք բարձրացուցեր մեր շուրջը, ստեղծեր « կեթթօ » : Եւ ... « Տէր, կեցո » :

Օ՛, հայկական կեթթօն :

Քաղաքակրթութիւն մը, որ ծլած եւ աճած է երկու հակամարտ կայսրու-թեանց միջեւ ձգուած հողամասի մը վը-րայ իբրեւ ԵՏ ՄԵՆ՚Ս ԼԵՆՄ, ինչպէս Հա-յաստանի պարագան է, անկարելի է կրկնել կամ շարունակել՝ կեթթօներ ըս-տեղծելով ամէնէն բարեացակամ կայս-րութեան ծոցին մէջ անգամ : Իմաստէ զուրկ բառ մըն է այլեւս սահման բառը, վասնզի այժմ գոյութիւն չունին պատեր, քարաշէն կամ զինական :

Եբրայեցին երկու հազար տարի առաջ էր, որ նոր ձեւ տուաւ ազգային կամ հայրենական սահմաններուն, երբ Հռով-մայեցին կործանեց Սիոն լերան բերդը, անունը Երուսաղէմ, արօրով վարեց հո-ղը եւ աղ ցանեց վրան : Արդեօք այս ձեւով խորհրդանշա՞ն տրուեցաւ մեզի Արարատ լեռը, անօգուտ՝ ինչպէս աղ ցանուած հող մը, այլ այնքան բարձր՝ որ Հայոց աչքերը դարձնէ իրեն, իբրեւ ալ-փա, — արդարեւ, Արարատեան ժողո-վուրդ, անունը, ինչպէս « ի մերում լեզուի յարմարապէս եւ անունս Աստ-ուած սկսանի յայբէն, որպէս առաջին դիտելի ամենայն բանականի » կամ ամէն Հայու :

Կը դաւանիմ թէ « բանականի » յատուկ չէ կեթթօ մտնել՝ այս դարուն մէջ : Օր-ուան բառով՝ հայապահպանումը, այն ձեւով զոր հաւը պիտի բանաձեւէր, եթէ լեզու առնէր, թէ « հաւ եմ ծներ եւ հաւ պիտի մնամ », դարձեր է եղանակ մը քա-րացման (փեթրիֆիքասիոն), անհաղորդ մնալով ժամանակին հետ, խփելով կամ խցելով զգայարանքները, խափանելով վերանորոգութեան ամէն տենչ, ծիծաղ պատճառելով նոյնիսկ անտառի ծառին, որ կը փոխէ իր կեղեւը դարնան հետ եւ տարիքին հետ : Զուլման վախով՝ անընդունակ դարձած այլեւս ձուլելու :

Եւ խորհիլ որ նոյն այս ժողովուրդը քրիստոնէացա՛ւ ժամանակին, ճիշդ ժամանակին՝ երբ ուրիշներ դեռ կը վարա-նէին, ձուլելու համար քրիստոնէութիւնը Հայութեան մէջ : Կը կարծէք թէ կո՞յս է Հայութիւնը, որ բազմիցս ամուսնացաւ օտար մեծ ու փոքր մշակոյթներու հետ, բոլորին տալով իր անունը եւ իր դոշմը :

Արդեօք հինցա՞ւ, շա՞տ հինցաւ, հասնելու համար մինչեւ կեթթօ, երկին-քէն միայն հայցելով « Տէ՛ր, կեցո » :

Օ՛ ամլութիւն :

×

Ձիւթ կը ծամէ մեր ժողովուրդը, ինչպէս եւ իր գրոց մարդը :

Կը ծամէ իր յիշատակները, կը ծամ-ծըմէ իր անցեալը : Երբեմն կը նմանի եբրայեցի ժողովուրդին, որ կը կարօտ-նար Եգիպտոսի սխտորը : Երբեմն կը նը-մանի մեր մեռնող թագաւորին, որ կ՚ըղ-ձար անգամ մը եւս տեսնել Նաւասարդ-եան առաւօտները : Յաճախ կը նմանի պառաւ տատիկին, որ խելացութիւն կը ծախէ իր թոռնիկներուն, նոյնիսկ դերա-զանցութի՛ւն, պատմելով երիտասարդ տարիներու իր յաղթանակները, կամ սնտուկէն կը հանէ խայտաճամուկ ըզ-գեստները, փտած սերկեւիլի հոտին մէջ պահուած, պարծենալու համար իր եր-բեմնի դեղեցկութեամբ եւ վայելչու-թեամբ : Ոչ ոք տրամադիր է, սակայն, որոնելու, ստուգելու եւ տեսնելու ճեղ-քը, որ բացուած է մեր անունը կրող զանգուածին վրայ, — հիները աւելի հին երեւնալու ցանկութեամբ հպարտ, նորե-րը իրենց ծնողքներուն անցեալով ամօ-թահար, ճեղքին մէկ կողմը կը հակի դէպի ժամ, միւս կողմը՝ դէպի պար :

Մէկ կողմը .

— Պահեա պահպանեա զհաւատացեալ ժողովուրդս Հայոց :

Միւս կողմը .

— Զերծցի որ կարողն իցէ :

×

Վազը, երբ մէկը փորձէ Հայոց առօր-եայ կեանքին պատմութեան մէջ փնտռել ժամանակին արձագանգը, թուականը ճշդելու համար, ոչ մէկ ապացոյց պիտի գտնէ՝ այն պատճառաւ որ հարիւր տա-րի ետ ենք մնացած՝ միտքով եւ սովո-րութիւններով : Այսպէս էր եւ յիսուն տարի առաջ, կը վկայէ Յ. Ճ. Սիրունի :

Հարիւրաւոր գիրքեր լոյս կը տեսնեն ամէ՛ն օր : Ջրվէ՛ժ է գրական, գիտա-կան, պատմական, փիլիսոփայական հը-րատարակութեանց : Հեղե՛ղ ծանօթու-թեանց : Ողողո՛ւմ մտածմանց : Յոր-ձա՛նք տեսութեանց : Հոսա՛նք գաղա-փարներու : Ծփա՛նք յոյզերու : Շատըր-ւա՛ն է դարձեր մարդկային միտքը : Ա-լեկոծութեա՛ն է մատնուերժողովուրդնե-րու հոգին : Հրաբուխ մը տեղի կ՚ունենայ գանկերու մէջ, սարսելով մարմինը : Նոր արարչագործութիւն մը կը կատար-ուի մեր շուրջը :

Մինչ օրօ՛ր կ՚երգէ Հայութիւնը, մեծ-մօրս սորվեցուցած ձեւով :

Ես դեռ պատանի, երբ կ՚ամառնանար տարին՝ խորապէս կը տպաւորուէի մըտ-նելով այգեստանէն ներս, սարսռալով հրաշափառ դեղեցկութեան ի տես : Կե-ռասենին՝ տէրնտասի պէս բոց առած, տանձենին՝ մեղրի խոշոր կաթիլներ շա-րած, սալորենին՝ յակինթէ օղեր կախած : Խա՛ղ կը կանչէր թզենին՝ սիրահրաւէր բացուած շրթներով, խաղողենին՝ դինե-ւէտ ուլունքները շարժելով, խնձորենին՝ հրեշտակի կարմիր ու լեցուն թուշերով, սերկեւիլի ծառը՝ վեշտասնամեայ աղջը-կան մը ստինքները ցուցադրելով, մինչ դեղձենին, ինձ նման պատանի, հրեղէն գունտեր կը նետէր երկինք, — օ՛ հա-մանուագ պտուղներու, օ՛ լուռ երաժըշ-թիւն, օ՛ բնական հրախաղութիւն՝ որ գինովութիւն կը պատճառէր ինծի : Ու ես կը հրճուէի՛, կը խայտայի՛, կը թրվռայի՛, ո՞րը ուտեմ, ո՞րը պաղնեմ՝ կ՚ըսէի, բնութեան այս ճոխ սեղանին առ-ջեւ շփոթահար :

Նմանօրէն, ի տես մարդկային մտքին ամառնանալուն, զոր կը պարզէ այս մեծ քաղաքը՝ ամէն գրատուն լեցնելով փի-լիսոփայական, դեղեցկագիտական, հո-դեբանական, բանասիրական, բժշկական, պատմական, գրական բերքով, ա՛խ, Աստուած, կ՚ըսեմ, թոյլ տուր որ քա-ղե՛մ, իմ ժողովո՛ւրդս կշտացնեմ : Ինչո՞ւ թողուլ որ ձիւթ ծամէ այս բազմաշնորհ ժողովուրդը՝ այժմ լքուած, կզակ յոգնեցնէ որոճացող անասուններու պէս՝ կանանչութեան կարօտով, — ահա սը-նունդ, օրհնեալ, յաւերժական, կեն-սանորոգ :

Ափսո՛ս, ո՞վ կը մտածէ օժանդակել : Հարուստը տպարանական մեքենաներ կը նուիրէ վանքերուն, որպէսզի գործած-ուին առեւտրական նպատակներու, — հարուստը խելք ունի՞ որ պայման դնէ, նուիրատուութեան փոխարէն, հրատա-րակել հինգ ձեռագիր ամէն տարի, ի պայծառութիւն հայ մտքին եւ ի շահ ազ-գային կալուածին :

Հարուստը ժամ կը շինէ, չի՛ դիտեր որ Ե. դարու մէկ ձեռագրի արժէքով մէկ ժամ կը կառուցուի, երբ անդին գա-ղութներ կան՝ ուր կառուցուած ժամե-րուն համար ոչ աղօթող կը գտնես, ոչ ալ ... գնորդ :

Հարո՛ւստ էին մեր վանքերը, — յի-շեցէք Մեծն կոչուած Ներսէսի պարծե-նալը : Հարո՛ւստ էին, դեռ մինչեւ երէկ, միշտ ժողովուրդին նուիրատուութիւն-ներով, բայց ի՞նչ տուին իրենց հարըս-տութիւնը արժեցնող, իրենց հարստու-թեան համապատասխան : Փարթամ եկե-ղեցիներ ունէինք, դեռ մինչեւ երէկ, թշուառ ուխտաւորներու ոսկիով եւ ար-ծաթով լեցուած, բայց ի՞նչ մնաց :

Օ՛ տխրութիւն, օ՛ դժբախտութիւն մե՛նք ալ, ապիկար մշակներ ի գրոց բարբառ, մենք ալ մեր կարգին չկրցանք Մխիթար Սեբաստացի մը հանել մեր շարքերէն, չգիտցա՛նք կազմել մատուրա-կաններու միաբանութիւն մը, որ ունե-նար իր վանքը, աշխարհական դպրե-վանք մը, նոր օրերու հիմնարկութիւն մը, ուր դպրութեան նուիրեալներ աքնի-ին եւ արտադրէին, գրէին ու տպէին : Ունենայինք գրագէտներու ակումբ մը, որու անդամակցութիւնը պայմանաւորի-ինք տարեկան զէթ երկու գիրքի թարգ-մանութեան մատուցումով : Օտար առ-ներու ջուրը մեր աւազանին մէջ թափ-լու նախանձախնդրութեամբ : Նշանա-բան ունենալով՝ « Ով կ՚աշխատի, նա կ՚ուտի » : Հին է այս առածը, բայց ար-դարակշիռ : Գործ կուտաս, վարձք կը ստանաս : Վե՛րջ ծոյլ վանականութեան :

Քաղաքակրթութեան դետը ահա կը հոսի մեր առջեւ : Ջրվէժ կը ձեւացնէ քիչ անդին : Կը դարձնէ մտածման ջա-ղացքները : Ամէհի հոսանքը կ՚առնէ կը տանի ինչ որ հին է եւ փտած : Կը լը-ւայ, կը մաքրէ, կը թարմացնէ մաքի ամէն տուն : Իսկ մեզի վիճակուած է ձի՞ւթ ծամենք, — ի՛նչ դժբախտութիւն :

Դուք հանդիպե՞ր էք երիտասարդի մը, որ նոր գիրք մը ունենայ ձեռքին մէջ կամ անութին տակ : Անցեալ օր համբ-ցի ութսուներկու հատոր՝ երիտասար-դութեան հարցին նուիրուուած, ո՞ր ե-րիտասարդն է որ կը հետաքրքրուի այ-մէական այս հարցով : Մեր թերթերի ո՞րը կը խօսի նոր հրատարակութեան մ-մասին, ո՞րը քաղուածքներ կուտայ կա-տարուած պրպտումներէ, վերագնահա-տութիւններէ : Կարդացողը ո՞վ, — պի-տի հարցուի : Շերամին չեն հարցներ ի-ինչո՛ւ բժոժ կը շինէ մետաքսով : Բա-դիտցէք որ այսքան ընթերցող չունէին երբ Մխիթար եւ իր աշակերտները թարգմանէին հելլէնեւլատինական ամ-բողջ դասական գրականութիւնը, եւ հեղինակէին գիտութեանց այնպիսի դա-սագիրքեր, որոնց հեղինակ պիտի չգտնէք նոյնիսկ այսօր : Այսպէս է անոնք ստեղծեցին ամբողջ մատենագ-րան մը հայկական համալսարանի համար : Վասնզի վանք մը ունէին իր-կռնակը աշխատելու համար : Անոնք կ-դարձեալ որ կապ կը հաստատէին ժ-ողովուրդին հետ՝ իրենց պարբերաթեր-թերով : Այսօր ալ ունին անշուշտ պարբերաթերթերը, բայց հրատարակ-լու համար ոտանաւորներ՝ վագ – վագ ու վիգ – վիգ, ինչպէս ամէն պատանի : Օ՛, ետ չեն մնար օրուան մեր թերթերը : Նմոյշներ ունինք այս վերջիններէն, որոնք մրցումի ելած են ... թէլէվիզիոնի հետ, եկեղեցական ամբո՛ղջ արարողու-թեանց պատկերները թափելու համար բաթերթերու էջերուն մէջ :

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Մանօ աշխարհի հետ չէր փոխեր իր Ծիրանը : Քանի քանի աղաւնիներ անոր շուրջ կը դառնային : Ծիրանը շատ քի-չերու՝ իր կտուցը կ՚երկարէր, շատ քի-չերու իր նաշխուն թեւերը ճուկ կուտար : Կապուտիկը այդ քիչերէն մէկն էր :

Ծիրանն ու Կապուտիկը, երկնքի վը-րայ, միասին թեւ կ՚առնէին, միասին թառ կուգային, եկեղեցիի զմբէթին վը-րայ կամ բարձր տանիքներու վրայ միա-սին կը թառէին : Եթէ Կապուտիկը ասպետն էր գիւղի բոլոր աղաւնիներուն, Ծի-րանը իշխանուհին էր երկնքի կապտա-գոյն դղեակին :

Այդ օր Խաչիկ իրենց տանիքէն թռցուց Կապուտիկը . միւս կողմէն Մանօն կը հսկէր իր տանիքէն ու անմիջապէս թռ-ցուց իր Ծիրանը :

Կապուտիկը բարձրացաւ, շատ բարձ-րացաւ : Ծիրանը շատ կարճ թռիչք մը առաւ ու թառեցաւ եկեղեցիի զանգակա-տան վրայ : Վերը կը լսուէր Կապուտի-կին թեւերու բախումը : Շարփ շարփ գլխի վրայ կը դառնար, կը թրվռար ամ-պերու մօտ, ինչպէս բոց մը կապուտակ : Յետոյ ցածցուց իր թեւերը ու ուղիղ զանգակատան վրայ թառեցաւ :

Բրբօու, բրբրօու ...

Կապուտիկ ձայն հանեց սրտէն, մի քա-նի անգամ Ծիրանին շուրջ դարձաւ ու միասին թեւ թեւի թեւ տուին դէպի Ս. Սարգիսի լերան գորշ ապառաժները :

Խաչիկ կը դիտէր իր տանիքէն, կը դիտէր նաեւ Մանօն :

Կէսօր անց՝ Ծիրանն ու Կապուտիկը, երկուքը միասին, Մանոյի աղաւնետան տանիքը թառեցան : Մանօն այդ օր մը-տադրած էր Կապուտիկը Խաչիկին չվե-րադարձնել այլեւս :

Երեկոյին Խաչիկ սովորականին պէս գնաց իր Կապուտիկը բերելու :

— Մանօ :

— Ի՞նչ է, Խաչիկ :

— Հերիք է էս քու ընելիքդ, Մանօ, ես քեզի ըսեր եմ, որ էդ Ծիրանը Կապուտի-կին ետին մի թռցներ :

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես, Խաչիկ, խօսե-ցաւ Մանօ, այս անգամ ձայնին խիստ շեշտ մը դնելով : Աշխարհ որ դէմ կայ-նի, կինէ ես էդ Ծիրանը կը թռցնեմ : Կապուտիկը իմն է, Խաչիկ, իմն :

— Ի՞նչ կը զրուցես, Մանօ. ես էդ Կա-պուտիկին համար, զատէն, երկու չէրէկ ցորեն եմ տուեր, — խօսեցաւ Խաչիկ զարմացած :

— Ցորեն մորեն չեմ գիտեր, Խաչիկ . Կապուտիկը իմս է, իմ աղուընիկներէս վազ չի գար : Թէ որ կ՚ուզես, ես քեզի Կապուտիկին տեղ ուրիշ աղուընիկ կու-տամ :

Երեկոյին գիւղը շէն աղմուկի մէջ էր : Դաշտի աշխատաւորները վերադարձած էին. եկեղեցիէն ժամուորներ դուրս կու-գային, մինչ Մանօն իր աղաւնետան տանիքէն ու Խաչիկ փողոցէն իրարու հետ կը խօսէին խիստ բառերով :

— Հէյ Մանօ, ես Աղաճանը չեմ, դի-տե՞ս, ինծի Խաչիկ կ՚ըսեն. Կապուտիկը տի տա՞ս թէ չէ :

— Ինձ ըլ Մանօ կ՚ըսեն, Թըլկանց Մա-նօ. Կապուտիկը իմս է. ո՞ւր կ՚ուզես՝ հոն գնա :

Խաչիկ մտադրեց իր ընելիքը ու հեր-սոտ տուն վերադարձաւ :

×

Ալ ամէն օր Խաչիկ իր տանիքէն Կա-պուտիկի թեւերուն կը հետեւէր ու կը սպասէր, որ օր մըն ալ իր աղաւնետան վրայ թառէր ... : Ամէն անգամ, որ Խա-չիկ երկնքի երեսին կը տեսնէր Կապու-տիկն ու Ծիրանը, իր բոլոր աղաւնիները թեւ կը հանէր, որ երթային այն երկու աղաւնիներուն հետ խառնուէին : Ո՞վ դիտէ, թերեւս այդ միջոցով կարենար Կապուտիկը ձեռք ձգել, մանաւանդ որ իր աղաւնիներուն ու աղաւնետան անծա-նօթ աղաւնի չէր :

Մանօ կը դիտէր Խաչիկի տղայական փորձերը ու կը ծիծաղէր :

Երկուշաբթի առաւօտ մը Խաչիկ ա-գործի լծուեցաւ : Մայրը մասուրան-առաւ, ինքն ալ փայտեայ ցիցերը շա-ու միասին գիւղէն դուրս ելան առէջ ձգ-լու համար : Հարսը իր զաւկին հետ ա-նը մնաց :

Խաչիկ պաղչայի պատին երկայն-կ՚երթար ու կուգար, ցիցերուն վր-կարմիր ու սպիտակ առէջ կը ձգէր, ա-առէջին վրայէն թռչուններու ա-ստուերներ անցան : Խաչիկ վեր նայ-ցաւ : Կապուտիկն ու Ծիրանն էին : Խ-անմիջապէս մասուրաները ձգեց ձեռ-

— Ո՞ւր, Խաչիկ, ո՞ւր, մայրը կը ա-ռար ետեւէն, — հիմա անձրեւ կ՚առ-առէջը տունը ձգէ, ուր կ՚երթաս գնա :

— Հիմա կուգամ, խօսեցաւ Խաչիկ կորսուեցաւ :

Նունիկ պաճին այլեւս ձայն չհանեց սկսաւ ինքը ձգել առէջը, մինչեւ որ Խ-չիկ վերադառնար : Խաչիկ անմիջ-տանիք ելաւ ու իր բոլոր աղաւնի-թեւ հանեց : Աղաւնիները բոլորը բոլորակ դարձան ու յետոյ խառնուէ-Կապուտիկին ու Ծիրանին հետ : Խ-այս անգամ յաջողած էր : Հեղ մը տեսնես իր աղաւնիներուն հետ իր ա-նետան տանիքը թառեցան Կապուտիկ-Ծիրանը :

ՀԱՄԱՍ

(13 Շար.)

ՊՈՎԵՍ

ՊԱՏԱՄԻ ԵՍԵՆԻՆ

Ծանր էր Ռուսաստանի համար 1812 թվականը։ Նապոլեոն Բոնապարտը մեծ բանակով ներխուժել էր Ռուսաստանի սահմանները։ Ռուսական զորքերը նահանջում էին։ Ռուսները հրամայեցին այրել իրենց գյուղերը, որ թշնամին ոչ մի բան չգտնի։ Ռուսները հրամայեցին հեռացնել նաև իրենց անասունները։ Ռուսները ամեն կերպ ուզում էին թշնամուն զրկել պարենից։

Ռուսական զորքերը նահանջում էին Մոսկվայի կողմը։ Ռուսները ուզում էին Մոսկվայի դիմաց մեծ ճակատամարտ տալ։ Ռուսական զորքերի հրամանատարն էր Կուտուզով։ Նա ուզում էր ճակատամարտը տալ Բորոդինո գյուղի մոտ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պօլիկեան ի – րենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն, բոլոր անոնց, որոնք, իրենց ներկայութեամբ, հեռագրով, դրաւոր, ծաղկեպսակով եւ կամ փոխան ծաղկե – պսակի նուիրատուութեամբ, ինչպէս նա– եւ Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչու – թեան, Ամասիոյ Հայր. Միութեան եւ Վալպառեզի Թաղականութեան իրենց ցա– ւակցութիւնները յայտնեցին իրենց ան – մոռանալի զաւկին

ՀՐԱՆՏ ՊՕԼԻԿԵԱՆԻ

22ամեայ, (զոհ ինքնաչարժի արկածի) մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1964 Մարտ 17ին:

×

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը փո – խան ծաղկեպսակի ստացագ է հետեւեալ նուէրները: Ողբացեալ Տիկին Շուշանիկ Չէրչիեանի մահուան առթիւ, Յակոբ Չէրչիեան եւ զաւակները 30 ֆրանք, Մկրտիչ եւ Օննիկ Գրիգորեան քսան, Ա.Ռուավիվա – Պառ – Թապա 15, Յակոբ Խսկիճեան, Թորոս Գուլումճեան, Յակոբ Հերիքնազեան, Բիւզանդ Խաչատուրեան, Յակոբ Մէշհամէճեան, Յարութիւն Տինկիլեան, Թիրայր Ղազարեան (Լիո – նէն) եւ Խոսրով Զարաֆեան տասնա – կան ֆրանք եկեղեցւոյ:

Յակոբ Չէրչիեան եւ զաւակները քսան, Յակոբ Խսկիճեան, Դաւիթեան ընտանիք, Յարութիւն Տինկիլեան, Խոսրով Զա – րաֆեան, Բարգէն Բրուտեան եւ Օննիկ Տօրումեան տասնական Ֆր., Ոսկիան Շէրպէճեան, Աբրահամ Մանկասար – եան եւ Վէնսան Ալթունեան հինգական, Թաղիս դպրոցին:

Նոյնպէս Գրիգոր Պօղոսեանի եւ Տօնիկ Ղազարեանի մահուան առթիւ ստացած են Սվազլըեանէ քսան Ֆր., Ղեւոնդ Թո – քաթլըեան եւ Բիւզանդ Խաչատուրեանէ տասնական Ֆր. եկեղեցիին:

Թաղականութիւնս չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն եւ ցաւակցութիւնները ննջեցեալի պարագա – ներուն:

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աղգ. Առաջնորդարանի դիւանը կը ծա– նուցանէ ժողովուրդին թէ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց թեմը օժտուած է պե – ղեցիկ եւ բոլոր յարմարութիւնները լը – բացնող նոր Առաջնորդարանով մը՝ Մար– սէյլ քաղաքի կեդրոնը՝ Սէն Տոմինիֆ փողոց, թիւ 3, Բ. յարկ:

Առաջնորդարանը բաց է ամէն օր, ա– ռաւօտուն՝ ժամը 9–12, կէսօրէ ետք՝ ժամը 3 – 6: Շաբաթ օր՝ մինչեւ կէսօր:

Առաջնորդ Սրբազանը այցելութիւններ կ'ընդունի նոյն ժամերուն: Այլ ժամերու այցելութիւնները կ'ընդունուին կանխաւ առնուած ժամադրութեամբ:

(ԿՆԻՔ)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ *Յառաջի* վերհրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը: Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդա– գրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու:

Սկսած ենք ղրկել Փարիզ եւ Մարսէյլ առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու հաշուեցոյցը: Կը խնդրենք որ Մարտ 31էն առաջ, կարգադրեն իրենց հաշիւ – ները: Այդ թուականին պիտի դադրէ – ցնենք թերթերը բոլոր անոնց որոնք չեն վճարած իրենց ղրկուած հաշուեցոյցե – րու փոխարժէքը:

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրա – տարակութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՓԱՐԻԶ՝

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍՓԱՏՕՆԸ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ
ՔԱՏԻԻ ՍՐԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
կը տօնուի Ապրիլ 25ին, Շաբաթ օր:

Նախաձեռնութեամբ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Զ Ո Մ)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բո– վանդակութիւն:

ՋԱՆԱՋԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշ– խարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխար– ներ, Մեր գաղութները (յատելուա– ծական) — երգիծանք:

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ ղրատան:

Գին.— Թղթակազմ 16 Ֆր. լաթա – կազմ՝ 18 Ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 Ֆրանք:

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

HORLOGERIE - BIJOUTERIE

ARA

178, Boulevard National
Tél. 64-23-01

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐԸ՝

ԼՈՑՍԵՐԸ

Շքեղ տպագրութիւն, նկարազարդուած արուեստագէտ Շարքի կողմէ:

Գունաւոր եւ թուագրուած 1–50, գին՝ 100 ֆրանք, Թուագրուած 51 – 300, գին՝ 20 ֆրանք:

Դիմել հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, Avenue de Saint-Julien
MARSEILLE (12e)

★ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ ★

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian,
présenté et adapté par
Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ պիչեր, Ա.Հ.Ա.Մ.Պ.Ռ.Ա.Ց.Ի մէջ ժա – մը 21էն մինչեւ լոյս: Մարսէյլի Հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւն – ներէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱԶԻ Իսիլ մասնաճիւղը ժողո – վի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիներ – րը, անխտիր, այս Հինգշաբթի (Մարտ 26), ժամը 18ին, Խրիմեան սրահը: Ներկայութիւնը կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սթրպօնի Մեծ Ամփիթա – րոնին մէջ:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա – մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե – լի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտա – սահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
28, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱՔ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ – մա», յունական «Թուրչի», «պի – պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վա – նիլլ», չոքոլա, «նուշպէթ», «լո – ղում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (բարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէր, «քաչքավալ» պուլկարական, ճար – մակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սուրմագ, թարամա, լա – միս, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

*Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավա – ճառատուն մը, որուն ընտիր տե – սակի միսերը գոհացում կուտան ա – մէնէն երբաճաշակներուն.— Ոչխա – րի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած բի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած բի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած բ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՄԱՐՏ
MARDI
24 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9967

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9967

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՒԱԿԱՆ ՉԻ ԹՈՒԻՐ

—o—

Հանդարտութիւն կը տիրէ կղզիին մէջ, ուր ՄԱԿի ուժերը կը հասնին հետզհետէ, բայց այդ հանդարտութիւնը սպառնական բնոյթ մըն ալ ունի եւ կողմերը կը զօրացնեն իրենց դիրքերը :

Կիպրացի ղեկավարները ուզեցին որ ջնջուի «կանաչ գիծը» որ կը բաժնէ Նիկոսիոյ երկու համայնքները տեսակ մը Նօ - Մէն'ս Լէնտ ստեղծելով : Անգլիացիք կենսական կը գտնեն այդ գիծը իբրեւ ապահովութիւն : Ներքին նախարարը սակայն յայտարարած է այդ առընչութեամբ .— « Կանաչ գիծին ջնջումը անհրաժեշտ միջոց մըն է կարդին վերահաստատման : Իր գոյութիւնը խոչընդոտ մըն է լաւ կառավարութեան մը, արգելք մը հաղորդակցութեանց յոյն եւ թուրք Կիպրացիներու միջեւ : Կանաչ գիծը բաժանման եւ ոչ թէ միութեան տարր մըն է» :

Թուրք կիպրական ուժերը փոսեր կը փորեն Նիկոսիայէն Կիրինիայի նաւահանգիստը տանող ճամբուն եզերքները, Նիկոսիայէն քսան քիլոմեթր հեռու, որ ներկայիս Թուրքերուն ձեռքն է : Նոր կայաններ ալ կը հաստատեն բարձրունքներուն վրայ : Թուրք Կիպրացիները վճռած են տեղի չտալ եւ չլքել այդ ճամբուն հակակշիռը մինչ յոյն Կիպրացիները կ'ուզեն ամէն գնով ձեռք ձգել :

Միւս կողմէ Նիկոսիայէն կը հաղորդեն թէ Թուրք Կիպրացիները կրակ բացած են կառավարական ուժերուն վրայ Թրախոմասի գիւղին մօտ : Զոհ չկայ :

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Յոյնեւթուրք յարաբերութիւններու խնդիրը, զոր կը կարծէին դուրս պահել կիպրական հարցէն, այսուհետեւ արծարծուած է : Վերջին օրերու ընթացքին տեղի ունեցած աղմկալի ցոյցերէն աւելի, 1930ի դաշնագրին ջնջումը առաջին չօշափելի նշանն է վատթարացումի մը, որ կրնայ պատճառ դառնալ այլ համաձայնութիւններու ջնջումին, ինչպէս Լօզանի դաշնագիրը փոքրամասնութիւններու մասին : Այդպէսով, երկու երկիրներու գործակցութիւնը ՕԹԱՆի մէջ, կրնայ լրջօրէն վտանգուիլ :

Փափանտրէուի իշխանութեան գլուխ գալը զգալի կերպով փոխեց յունական դիրքը : Հելլենականութեան կեդրոնը, կ'ըսէ ան, Աթէնքն է : Աթէնքի կառավարութիւնն է որ պէտք է գլխաւորէ բոլոր ազգային շարժումները : Ան է որ պէտք է ստանձնէ Կիպրոսի պայքարին ղեկավարութիւնը :

Անդարայի հակադեցութիւնը նախատեսելի էր, մանաւանդ որ քանի մը օր առաջ, յունական կառավարութիւնը կ'որոշէր Կիպրոսի դէմ գործուած որեւէ նախայարձակում Յունաստանի դէմ գործուած նկատել :

Թուրքիա կրնայ ջնջել նաեւ Լօզանի դաշնագիրը, որ 1923ին ստորագրուեցաւ, եւ Յոյները զերծ կը պահէր բնակչութիւններու փոխանակումէն : Անդարա կրնայ օր մը պահանջել Պոլսոյ Յոյներուն մեկնումը՝ արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք փոքրամասնութեան Թուրքիա վերադարձին փոխարէն :

Այս պայմաններու մէջ, Թրքական իշխանութիւնները շատ հաւանաբար արծարծեն խնդիրը ուղղափառ տիեզերական պատրիարքութեան, որուն պահպանումը Ոսկեղջիւրի ափերուն վրայ, խորհրդանիշն է հելլենականութեան պահպանման Բիւզանդիոնի նախկին կայսրութեան մէջ : Այդպէսով, Թուրքեւհելլէն յարաբերութիւնները աւելի կը վատթարանան :

Աթէնքի մէջ կը յայտնեն, թէ Թուրքիա այլեւս տեղ չի կրնար ունենալ ՕԹԱՆի մէջ, Յունաստանի կողքին :

ՄԱՐԹԻՆԻՔ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԻ

—o—

Մարթինիքէն Կիւյան տը Կոլ շարունակեց իր շրջապտոյտը խանդավառութիւն ստեղծելով իր շուրջը եւ անտարբերութիւն ցոյց տալով այն փոքր ցոյցերուն նկատմամբ որոնք տեղի ունեցան Կուատըլուփի մէջ :

Ֆոր Տը Ֆրանսի մէջ տը Կոլ չհաւնեցաւ այն ամպիոնին որ դրուած էր եւ վերջին պահուն գարեջուրի սնտուկներ բերին դրին որպէսզի վրան ելայ :

Իր ճառերուն մէջ, ընդհանուր ձեւով, տը Կոլ վեր առաւ Ֆրանսայի «անկախութիւնը» որուն պէտք է վարժուին իր բընական բարեկամներն ու զինակիցները :

Կիւյանի այցելութիւնը վերջ գտած է կարմիր Հնդիկներու ցեղախումբի մը երկու պետերու ընդունելութեամբ : Ասոնք բացառաբար կօշիկ հագած էին, բայց չկրցան մինչեւ վերջին վայրկեանը պահել եւ իրենց ձեռքը բռնած, ներկայացան Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին, զոր հրաւիրեցին իրենց ալ այցելելու թաւուտներու մէջ : Կը կարծուի թէ նախագահը վերապահած է իր պատասխանը ...:

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ կը վերադառնայ, այսօր Երեքշաբթի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԵՐԸ ազատ արձակեցին ամերիկացի երեք օդաչուներէն մէկը, վիրաւորուած : Յոյս կայ որ երկու միւսներն ալ վերադարձուին ի մօտոյ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, բարեկամութեան դաշինք մը ստորագրուեցաւ Խորհ. Միութեան եւ Եմէնի միջեւ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ ալ լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ, արդարեւ ՄԱԿը կ'ուզէ արգելք հանդիսանալ Խորհ. Միութեան քուէի իրաւունքին տրուած ըլլալով որ իբրեւ անդամ միջազգային կազմակերպութեան իր «ցենզ»երը չէ վճարած : Խորհ. Միութիւնը կրկնած է իր որոշումը չվճարելու իր բաժինը այն պատըրուակով որ չուզեր .— «Օժանդակել եւ պիտի չօժանդակէ» ՄԱԿի ծախքերուն Քոնկոյի եւ Միջին Արեւելքի մէջ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ի մօտոյ Հունգարիա պիտի երթայ, Խորհրդային պատուիրակութեան մը գլուխը : Թուականը որոշ չէ, բայց կը թուի թէ Մարտ 31ի շուրջ կը կատարուի :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ վարչապետը յայտարարած է թէ Գերմանիա կը փափաքի խաղաղ ապրիլ իր բոլոր դրացիներուն հետ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը Բրեժնեւ շեշտած է թէ Խորհ. Միութիւնը շատ կարեւորութիւն կուտայ Ֆրանսայի հետ կապերու ամրապնդման, Ֆրանսայի նոր դեսպանը ընդունած ատեն :

« ՎԵՆԻԻՍ ՏԸ ՄԻԼՕՆ» որ ճափոն զրկուեցաւ Ֆրանսայի կառավարութեան կողմէ, ցուցահանդէսի մը համար, վընասներ կրած է ճամբորդութեան ընթացքին : Արդարեւ մարմարի փշուրներ գրտնուած են սնտուկին մէջ : Բոլոր անոնք որ դէմ էին արուեստի այս գլուխ գործոցներու ճամբորդութեան, նոր տըւեալներ ունին իրենց տեսակէտը արդարօրէն պաշտպանելու համար :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ հակահրէական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է, ի ներկայութեան Արաբ. Մ. Հանրապետութեան, Սուրիոյ եւ Մարոքի դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն : Չին եւ արաբ ճառախօսները ծանրացած են ամերիկեան եւ իսրայէլեան աշխարհակալութեան ոճրային արարքներուն վրայ որոնց զոհ կ'երթան արաբական երկիրները :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ, ընկերվարական ձախը Օլիվէթթի գրամեքենաներու ընկերութեան մասնակի ազդայնացումը ուզելով, մեծ յուզում յառաջ բերած է քաղաքական եւ տնտեսական շրջանակներուն մէջ :

ԻՐԼԱՆՏԱՑԻ ծանօթ գրող՝ Պրենտան Պեհան մեռած է առջի օր, 41 տարեկանին : Շաքարի խիստ տագնապ մը ունեցած է եւ մեռած հիւանդանոց մտնելէն տասը օր վերջը : Իր կարճատեւ կեանքի ընթացքին, բացառիկ սէր ու յարգանք ցոյց տուած է կեանքին հանդէպ, գրական գործին մէջ : Քանի մը թատերգութիւններ ալ ունի զորս Պորիս Վիան Ֆրանսերէնի թարգմանած է եւ Փարիզ ալ ներկայացուած են : Յիշենք «Առաւօտեան Յաճախորդը» եւ «Պատանդ մը » :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ մէջ Սալազարի դէմ դաւ մը երեւան հանուած է :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը ներում կը շնորհէ յառաջիկայ Ապրիլ մէկին իր քաղաքական բանտարկեալներուն համար «խաղաղութեան 25 տարիներու » տօնակատարութեան առթիւ :

ՓԱՐԻԶ – ՆԻՍ ճեպընթացը Մարսէյլի քարափը ելաւ առջի օր, 15 հոգի վիրաւորուեցան :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ո՞ԻՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ԹՈՒՐՔԻԱ

—o—

ԹՈՒՐՔ ԳԻՒՂԱՑԻՆ ՆԱԽԱՄԱՐԴՈՒ ԿԵԱՆՔ Կ'ԱՊՐԻ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԸՐ – ԹՈՒԹԻՒՆԸ « ԿԵԱՎՈՒՐՈՒԹԻՒՆ » ԿԸ ՆԿԱՏԷ

—o—

Պոլսոյ «Տիւնիա» թերթին մէջ Եահիա Թաշտէլէն հետեւեալ ուշագրաւ յօդուածը ստորագրած է .—

Մեր ժամանակի կառավարութիւններուն ամենամեծ դժուարութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ մարդավայել կեանք մը ապահովել մեր գիւղացիներուն : Տարիներէ ի վեր մեր գիւղերը խառնիճաղանճ մը կը ներկայացնեն, եւ թէեւ ջանքեր թափուեցան անոնց դիմագիծ մը տալու համար, կարելի չեղաւ հոգալ անոնց ամբողջական կարիքները, այսինքն հոգածութենէն զատ մշակոյթ, հաղորդակցութեան միջոցներ, առողջապահութիւն, անասնային խնամք, ընկերային պայմաններ :

Այս ամէնուն քով, դարերէ ի վեր Թուրք գիւղացիին հոգին եւ անհատականութիւնը կրծող աղէտ մը կայ .— Եօպազը : Այսինքն ներկայացուցիչը այն մըտայնութեան, որ երկրին եւ հաւաքականութեան շահերը իր մաշած համրիչին եւ կեանքն ալ իր մօրուքին նեղ շրջանակէն կը դիտէ ու կը դատէ, իսկ քաղաքակրթութիւնը եւ կամ մարդավայել կեանքը կեավուրութիւն կը նկատէ : Այդ մտայնութիւնը որ բնաւ տեղ չունի իսլամական փիլիսոփայութեան մէջ, նախապաշարումը եւ մոլեռանդութիւնը կը նուիրագործէ մի միայն :

Այս մտայնութիւնը կոչուած է քանդել մեր գիւղին ընկերային եւ տնտեսական կառոյցը, եւ սկսած է սանձարձակ տարածուիլ, քաջալերուելով դեմոկրատ ազատութեան սխալ մեկնաբանութենէն :

Պարտաւոր ենք նախ գիւղացիին ճանչցնել ինքինքը, որպէսզի գիտնայ թէ ո՞վ է եւ ինչ է : Պէտք է գիտնայ թէ ինք մարդ մըն է ամէն բանէ առաջ, եւ կրօնական ու քաղաքական ազդեցութիւններու ենթակայ գրաստ մը չէ երբեք : Այլ ապրելու իրաւունք ունի, քաղաքակրթական եւ հայրենասիրական հիմնական պարտականութիւններով : Մենք համոզուած ենք որ գիւղերու մէջ ուսուցչին չափ անհրաժեշտ է նաեւ լուսամիտ կրօնապետ մը, որ ըլլայ Աթաթիւրքեան, հայրենասէր, քաղաքակրթասէր, Արեւմտեան ըմբռնումներով լուսաւորուած : Մինչդեռ գիւղերու մէջ մեր կրօնաւորները մէկ բան դիտեն միայն, — գիւղացիին նամազը սորվեցնել, մեռեալները լուալ, պատանքել, գերեզմանին գլուխը աղօթել : Ինչպէս արդարացնել կրօնաւորին այն մտայնութիւնը, որ վերջին օրերու Մեսուտ Սունային հետեւեալ թելադրութիւնը կ'ընէ .— « Իսմէթ Փաշան մեռցնելը մեղք մը չէ » :

Ինչ անուն տալ անոնց որ արդիական միջոցներով ցանուած ցորենը կեավուրի գործ կը նկատեն, Մերինոսի ոչխարը չեն ուտեր, անոր համար որ խողի կը նմանի, պատուաստուած հաւերը ապականութիւն կը նկատեն, արդիական անասնաբուծութիւնն ալ մահացու մեղք կը հրաչակեն, խորհելով որ Աստուծոյ գործին կը խառնուինք այս կերպով :

Պարտաւոր ենք անդրադառնալ այս աղէտին, որ քսաներորդ դարէն դէպի 14րդ դար կը տանի մեզ, կը տանի դէպի նախամարդու կեանք, քաջալերուելով տեւականօրէն անոպայէն, եօպազէն :

Հիմա քանի մը օրինակներ պիտի տամ, որպէսզի գիտնանք թէ գիւղերու մէջ մինչեւ ո՞ւր հասած է յետադիմութիւնը եւ նախապաշարումը :

1.— Ժանտախտի մը եւ կամ համաճարակի մը առթիւ, գիւղին ամբողջ կրակները կը մարին, գիւղացիները հրապարակային տեղ մը կը հաւաքուին, փայտերը իրարու կը զարնեն, նիհերը եւ փերիները վանելու համար, յետոյ կը բռնկեցնեն փայտերը եւ գիւղին արջառը անոնց վրայէն կ'անցնի :

2.— Թեթանօզէ վարակուած անասուններու մարմինը կը տաղեն եւ կամ կը փաթթեն նոր մորթուած ոչխարներու մորթով, գլուխը միայն դուրսը կը մընայ, եւ այս վիճակով հիւանդ կենդանին կը թաղեն աղբերու մէջ : Եթէ չկարենան կիրարկել այս ... դարմանը, այս անդամ հիւանդ անասունին մարմնին վրայ մեղր կը քսեն, վրան թուղթ մը կը փակցընեն եւ շիկացած աղիւսով կը տաղեն :

3.— Դժուարամիզութենէ տառապող անասուններու ծննդական գործարանը ոջիլ, մլուկ, սոխի կեղեւ կը լեցնեն, անշուշտ եօպազներու հրահանգով :

4.— Պնդութենէ տառապող կենդանիին առատ օճառոտ ջուր եւ քաթրան կը խըմցընեն, կամ օճառ կլլել կուտան :

5.— Եթէ կենդանիին փորը ցաւի, որովայնին տակ կրակ կը վառեն, իբր թէ անոր ցաւը մեղմելու համար : Կը պատահի որ անասունները ողջ ողջ կ'այրին եւ կամ հրդեհ կը ծագի :

6.— Մէկ տեղը ցաւող կենդանին երեք կամ եօթը անդամ կը դարձնեն գերեմանի մը եւ կամ մզկիթի մը շուրջը :

7.— Բադ մը կը մորթեն եւ անոր արիւնը կը քսեն անասունին ճակտին :

8.— Ցաւցող կենդանիին վրայ գիւղին իմամը կը կարդայ եւ կը փչէ, յետոյ քանի մը հաւկիթ կը կոտրեն ճակտին վրայ, յետոյ կը մտրակեն զայն :

9.— Մարդու աղտեղութիւն եւ մէզ կը քսեն կենդանիին հիւանդ մասերուն :

Այս օրինակները բաւ են հաստատելու թէ Թուրք գիւղացին ինչպիսի կլիմայի մէջ կ'ապրի, ինչպէս կ'ապականի յետադէմ եւ մամուկ կապած գլուխներու կողմէ :

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Յօդուածագիր մը այցելած է սպանական թերակղզիին հարաւ – արեւելեան անկիւններէն մէկուն վրայ Ատլանտեանի նայող Քատիզ քաղաքը եւ զարմանքով տեսած է հայ եկեղեցի մը, որ կը մնայ տեղացիներուն ձեռքը: Գաղութը գոյութիւն ունեցած է յօդուածագիրին համաձայն 1600 թուականներուն, թէեւ պաշտօնական արձանագրութեանց մէջ առաջին անգամ ակնարկութիւն եղած է 1664-ին: Հաւանական կը թուի թէ տեղացիները անբարեացակամ վերաբերում ունեցած ըլլան գաղութին հանդէպ, թէեւ քրիստոնեայ էր:

Դաւիթ Շաքար անուն հայ առեւտրականը, կարեւոր նուիրատուութիւն ըրած է եկեղեցիի նորոգութեան համար: 1685ին բազմաթիւ ընտանիքներէ բաղկացած գաղութը տեղացիներուն նախանձին առարկայ կ'ըլլայ եւ արտաքսման համար դիմում կը կատարուի իշխանութեան: Արտաքսման հրամանագիրի գործադրութիւնը կը յետաձգուի մինչեւ 1726: Այնուհետեւ գաղութը կը քայքայուի, եկեղեցին կը մնայ օտարներուն, յիշատակ մը Ատլանտեանի ափերուն, թէ ատկէ անցեր են Հայեր, որոնց հետքերը կը գտնուին Եւրոպայի առեւտրական կեդրոններուն մէջ:

Յօդուածագիրը հարեւանցի ակնարկ մը նետած է եկեղեցիին հայ արձանագրութիւն մը կարդալով, յիշած չէ գաղութին կազմութեան պատճառը, իսկ քայքայման կամ արտաքսումի թուական տուած է շրջան մը՝ երբ մոլեռանդ կաթողիկէ Փիլիպպոս Բ. հեռացած էր այս աշխարհէն վաղուց (1598) եւ Լուդովիկոսի թոռնիկը, Անժուի դուքսը, Փիլիպպոս Ե. անունով, կ'աշխատէր Սպանիոյ բարգաւաճումին: Իր մեծ հայրը, Լուդովիկոս ԺԴ. բանտարկուած կը պահէր Աւետիք առեւանգուած պատրիարքը, բայց արտօնած էր Ոսկան վարդապետի տպարան բանալ Մարսէյլի մէջ:

Պատմական մեծ դեր ունեցած է Քատիզը, հիմնուած 1100ին (Ք. Ա.), երբ Ոդիսեւս կը թափառէր Միջերկրականի վրայ: Հին անունն էր Կատէս, փոքրիկ կղզի մը, Ատլանտեանէն Միջերկրական անցքին վրայ, սքանչելի կայան մը, որ խուսափած չէ Տիւրոսցի առեւտրականներու դիտող աչքերէն: Ալպիոն անագի հանքեր ունի, Փիւնիկեցին կ'երթայ մինչեւ Անգլիա, կը շահագործէ մետաղի հանքերը, կը հիմնէ Կապէսի մէջ կայան մը, հաշուետուն մը, գաղութ մը, անագի ճամբան: Փիւնիկեան գաղութ մըն է, կը պաշտէ Կարկեդոնի չաստուածները, ինքնավար է կեդրոնէն:

Գաղութի անդամները գործնական մարդիկ էին, նախանձախնդիր անկախութեան, գաղտնապահ առեւտրական ճամբաներու մասին, կը ճամբորդէին անվրդով հիւսիսային ծովէն մինչեւ Փիւնիկէ: Կարկեդոն գրաւեց կղզին, բնակիչները դաւեցին մայր հայրենիքին դէմ, առաջին անգամ ցոյց տալով թէ կրօնական, լեզուական, ծագումի միութիւնը երկրորդական կը մնայ պետական շահերուն մօտ: Սկիպիոնի հետ դաշինք կընքեցին, պայմանով որ յարգուի իրենց ինքնավարութիւնը:

Հոն կար Աղեքսանդր Մակեդոնացիի արձանը: Կեսար 68ի գարնան կ'այցելէր եւ արձանին առջեւ ցաւ կը յայտնէր, որ իրմէ շատ երիտասարդ, Մակեդոնացին գրաւած էր աշխարհը: Այդ սրբավայրին մէջ գուշակը մարգարէացաւ Կեսարի ապագայ յաջողութիւնները: Փիւնիկեան Մելքար – Հերակլես չաստուածը պաշտամունքի առարկայ էր օտարներու կողմէ ալ, հոն կը հանդիպէին հրամանատարներ օրհնութիւն ստանալու, տիեզերական առաքելութիւն մը կը վերագրէին փիւնիկեան չաստուածին, ուխտատեղի մը ամէնուն համար: Հոն այցելած էր Պողիբոս պատմաբանը, դար մը վերջ Պոմպէոս: Պատմաբանը զարմացած էր որ ովկիանոսին մօտիկը, փոքրիկ կղզիին մէջ անոյշ ջուրի ցայտում կայ, ո՞ւր կը գտնուի շտեմարանը:

Ստոյիկեան Փոզիտոնիոս (135 – 50) երեսուն օր բնակած է Կատեսի մէջ եւ ճշդած է երկրի կլորութիւնը, թէ ատկէ կարելի է Հնդկաստան երթալ: Հոն որոշակի կը տեսնուի ծովախաղացքը, լուսինի ձգողական ուժը: Դարեր վերջ Ստոյիկեանին գաղափարը պիտի ընդունուի Փիէր տ'Էյլի (1350 – 1420) աստուածաբանէն, որ գրեց «Աշխարհի Պատկերը», ուրկէ պիտի օգտուի Քոլոմպոս ճամբորդելու համար ովկէանին վրայ դէպի Հնդկաստան եւ պիտի գտնէ Ամերիկան:

Կատէսի նաւորդները ծանօ՞թ էին արդեօք ամերիկեան աշխարհին: Առեղծուած մըն է մինչեւ այսօր: Կատէսեան նաւու մը խլեակները տեսնուած էին կարմիր ծովու հարաւը, Սոմալիի մօտ, մեր թուականէն երեք դար առաջ: Ծովային ճամբաները գաղտնիք կը մնային, մրցակից նաւակ մը յարձակումի կ'ենթարկուէր, կամ կը խրէին Կատեսցի նաւորդները իրենց նաւերը, եթէ հետապընդուէին:

Դարերու ընթացքին բնակիչներ եկան ու անցան, Քատիզ տէր փոխեց, բայց պահեց իր առեւտրական գործունէութիւնը: Ամերիկայի գիւտը հարստացուց բնակչութիւնը, ոսկիի եւ արծաթի փոխադրութեան մենաշնորհ ստացաւ եւ երբ Հոլանտա առեւտրական գործունէութեան սկսաւ՝ կղզին դարձաւ թանկ մետաղներու հայթայթիչը: Ամերիկայէն կը ներածէին Մեքսիկայի ոսկին, Փերուի արծաթը եւ կը փոխանցէին Ամսթերտամ, որ Անվերսէն ետք դարձած էր դրամատիրութեան կեդրոն: 1609ին հոլանտական քաղաքի պանքան Եւրոպայի դրամատունն էր: 1492 Յունուար 2ի հրովարտակով Սպանիայէն արտաքսուեցան Հրեաները, որովհետեւ մրցակից էին սպանացի միջակ դասակարգի առեւտրականներուն: Արտաքսուողները ազատ ասպարէզ գտան Հոլանտայի մէջ, գրաւեցին առեւտրական հրապարակը: Գործունեայ, ձեռներէց Հոլանտացին միջազգային առեւտուրի ձեռնարկեց, տասը հազար նաւեր, 168·000 նաւաստիներով Ատլանտեանէն Հնդկաց Ովկիանոս կը նաւարկէին: Իւրաքանչիւր տարի երեսունէն յիսուն առագաստանաւեր Քատիզէն Ամսթերտամ կը բերէին ոսկի եւ արծաթ, դրամատունը կ'որոշէր թանկ մետաղներուն արժէքը:

Քատիզի հարստութիւնը նախանձը կը շարժէ, անգլիացի ծովահէններուն: 1594ի թալանին փիւնիկեան եւ հռոմէական հնութիւնները կը քանդուին: 1703-ին անգլեւհոլանտական նաւեր կը յարձակին Քատիզի վրայ, բայց կը ձախողին, մխիթարուելու համար անգլիական նաւեր կը գրաւեն Ճիպրալթարը (1704 Օգոստոս 4):

Ուրիշ նաւահանգիստներ կը սկսին առեւտրական յարաբերութիւններ կատարել Ամերիկայի հետ, կղզին կը կորսընցընէ մենաշնորհը, առեւտրական ճամբաները կը փոխուին: Ամսթերտամի հոլանտական գաղութը, պառակտուած արդէն ներքնապէս, չի դիմանար մրցակցութեան իր անկումը պատճառ պիտի ըլլայ Քատիզի փոքրիկ գաղութի քայքայման, որովհետեւ յանձնակատարն էր Հոլանտայի գաղութին:

Քատիզի եւ Ամսթերտամի գաղութներուն պատմութիւնը բոլոր գաղութներու պատմութիւնն է: Հսկայական հարստութիւններ անցած են օտարներուն, յիշատակարաններ մնացեր են անտէր, անտիրական: Ո՞վ ժառանգորդ պիտի կանգնէր անհետացողներուն: Տարիներ վերջ Ամսթերտամի եկեղեցիին ժառանգորդ ներկայացաւ Գէորգ Դ. եւ հոլանտական կառավարութիւնը եկեղեցի եւ կարեւոր գումար մը փոխանցեց Էջմիածնի, որ պահովաբար գաղութներու վիճակագրութիւն մը չունէր, Քատիզի մէջ եկեղեցի մը գոյութեան անտեղեակ էր:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵՆ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԻ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

Պուէնոս – Այրէսի «Ներկայ» պարբերաթերթէն (Յունուար – Փետրուար).—

Ինչպէս ծանօթ է, հակառակ Արժանթինի հանրային կարծիքը ներկայացնող մամուլի բռնած աննպաստ դիրքին, հանդէպ դրոշմաթուղթի տպագրութեան, եւ Արժանթինի, Ուրուկուայի Հայութեան հրապարակային բողոքներուն, Քեմալի դրոշմաթուղթը որ պէտք էր հրապարակ ելլէր Նոյեմբեր 10ին, իր մահուան 25րդ տարեդարձի օրը, շրջանառութեան դրուեցաւ Դեկտեմբեր 24ին: Այս առթիւ կանխազգուշական միջոցներ ձեռք առնուած էր, դրոշմաթուղթը վաճառող կիշէներուն առջեւ զինուորական մասնաւոր պահակներ դնելով, Հայերու կողմէ ըլլալիք հաւանական խռովութիւններու առաջքն առնելու համար ...

Եւ սակայն, ձեռնարկը կատարեալ ձախողանք մը եղաւ Թուրքիոյ եւ թըրքութեան համար:

Իսկապէս ի՞նչ էր դրդապատճառը այս ձեռնարկին, որ իբր թէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան յանձնարարութեամբ տեղի ունեցաւ եւ ինչ չափով իրականացաւ ծրագիրը:

Բացայայտ է որ Թուրքիա կը տուայտի մշտական եւ անվերջանալի տագնապներու մէջ:

Դեռ դար մը առաջ ամբողջ աշխարհի կողմէ իբր «հիւանդ» ճանչցուած Թուրքիան դեռ կազդուրուելու, առողջանալու նշաններ ցոյց չի տար, հակառակ եւրոպական երկիրներու, Խորհրդային Միութեան եւ մանաւանդ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու լիաբուռն եւ տասնամեակներու նուէր – օժանդակութիւնները վայելելուն:

Մասնաւորապէս առաջին աշխարհամարտէն ասդին Թուրքերու ներքին տագնապները աւելի շեշտուեցան: Կայսրութիւնը քայքայուեցաւ, Հայերու եւ Յոյներու ջարդով եւ արտաքսումով երկրի տնտեսական կառուցուածքը քանդուեցաւ, Քեմալի վերանորոգչական փորձը իր արդիւնքը դեռ չտուաւ, ընդհակառակը, դեռ Կայսերական Թուրքիոյ հին մտայնութիւնով եւ հոգերանութեամբ ապրող զանգուածներուն մէջ հոգեկան բարոյական դատարկութիւն մը ստեղեց, վերցնելով խալիֆայութիւնը, չարշաֆը, աշխարհականացնելով երկիրը եւ այլ «բարենորոգումներ» պարտադրելով սուրով եւ կախաղաններով ...

Երէկուան մոլեռանդ, կրօնամոլ զանգուածներու կրօնական զգացումները ոտնահարուեցան, հաւատքի հիմերը քանդուեցան, սակայն տեղը նոր հաւատալիք մը չկրցան դնել: Քեմալը իտէալականացնելու եւ իբր Նոր Թուրքիան խորհրդանշող սրբութիւն մը պաշտամունքի առարկայ դարձնելու փորձերը ձախողեցան: Եւ այսօր Թուրքիա տնտեսական ընկերային ներքին սուր տագնապներու առընթեր կը տառապի բարոյական, հոգեկան եւ հեղինակութեան խոր տագնապէ մը, որուն հետեւանքով ամբողջ Թուրքիա համակուած է ջղագրգռութեամբ եւ ընդհանուր դժգոհութեամբ մը, որ պարբերաբար կը դրսեւորուի պետական հարուածներով, գործադուլներով եւ ցոյցերով:

Քեմալի մահուան 25ամեակին միջազգային բնոյթ տալու ձգտումը — ՄԱ

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Երեկոյին Խաչիկ առէջը շալկած դաշտէն տուն եկաւ: Նունիկ պաճին օճախը կը վառէր, հարսը, երեխան իր կուրծքին վրայ, առէջին թեւերը կը շտկէր, երբ Մանօն ներս մտաւ հերսոտ:

— Հէյ, Խաչիկ, ինծի հետ խաղ չես կրնըր խաղար. տը աղուընիկները տուր տանիմ, թէ չէ ...

— Ի՞նչ աղուընիկ ...:

— Կապուտիկն ու Ծիրանը:

— Կապուտիկն իմս է, Մանօ, իմս: Ծիրանէն լուր չունիմ: Էսօր Աղաճանին աղուընիկներն ըլ դուրսն էին: Կրնայ ըլլիր, որ էնոր աղուընիկներուն հետ է դացեր: Գնա, էնոր հարցիր, պատասխանեց Խաչիկ հանդարտ:

— Ես գիտեմ՝ ինչ կը խօսիմ, Խաչիկ. Ծիրանն ու Կապուտիկը աղաւնիներուդ մէջ են: Ինծի հետ կատակ ընել չըլլիր. տունդ կը վառիմ, տունդ, գիտցած ըլլիս:

— Դիմացինդ Խաչիկն է, Մանօ, Խաչիկը: Իմ տունս վառողին խէրը կ'անիծեմ:

Այդ գիշեր Խաչիկ տանիքէն ձայն առաւ, ընդոստ ցատկեց, տանիք ելաւ: Տանիքէն թըփ մէկը վար ինկաւ ու կորսուեցաւ: Մանօն էր:

Խաչիկ գիշերները այլեւս չէր քնանար, մինչեւ որ ստիպուեցաւ Կապուտիկն ու Ծիրանը հանել աղաւնետունէն ու վարը իր անկողնին մօտ, ուռիի տերեւներով շինուած կթոցի մը տակ բանտել:

Գիշեր մը, Մանօն, Խաչիկին աղաւնետունը մտաւ վերջապէս: Բոլոր անկիւնները նայեցաւ, ոչ Կապուտիկը գտաւ եւ ոչ Ծիրանը: Ի՞նչ, միթէ՞ մորթուած էին Խաչիկին ձեռքով: Մանոյի աչքին առջեւ եկան իր շատ սիրած աղաւնիներու արիւնոտ փետուրները: Մանաւանդ Ծիրանի լուսնկայի գոյն փետուրները արիւնի մէջ երեւակայեց ու սարսռաց:

Մանօն Խաչիկի աղաւնետան մէջ սկսաւ աջ ու ձախ ջարդ տալ աղաւնիներուն: Խեղճ փոքրիկ թռչունները, թրվռացին ու ինկան կտուցներուն վրայ. ոմանք բաց մնացած դռնէն դուրս փախան կոտրուած թեւերով, կաղլիկ ոտքերով: Երկու հատ միայն սպրդեցան ու շուարած թեւ տըւին գիշերի մութ ու անսահման տարածութեան մէջ...

Աղմուկէն արթնցաւ Խաչիկ ու վեր ելաւ: Սարսուռով տեսաւ իր աղաւնիներուն դիակները: Բոյները քանդուած էին: Տեսաւ՝ դուրսը չորցած խոտերուն վրայ աղաւնիները կը թփրտային կոտրտած թեւերով: Վերը, մութին մէջ, լսեց թեւերու ձայներ ...

Ճիշդ էր, Մանոյի հետ կատակ ընել չէր ըլլար. Մանօն անդութ էր, անդութ: Ինչպէս ջարդեց այս սիրուն ու անմեղ թռչունները, — մտածեց Խաչիկ ու մը – տադրեց վաղն իսկ վերադարձնել Կապուտիկն ու Ծիրանը ու իր աղաւնետունը նորէն շէնցնել: Մտադրեց նաեւ զգուշանալ Մանոյէն. Մանօն անդութ է շատ անդութ: Ինք կնկայ ու զաւկի տէր էր, մանաւանդ որ կը սիրէր իր շատ փոքրիկ զաւակը, կարծես զաւակը աշխարհ եկած էր զինք իր տունին հետ հաշտեցնելու համար:

Խաչիկ այս զղջումներուն մէջ, չոր խոտերուն վրայ ինկած աղաւնիները կը հաւաքէր, երբ յանկարծ մեղուներու փլած փեթակներուն տակէն իր դէմ ցցուեցաւ Մանօն՝ դանակը ձեռքին:

— Կեցիր, Մանօ, ձայն տուաւ Խաչիկ զարհուրանքէն:

Հասկնալու ու հասկցնելու ժամանակ չէր: Խաչիկ դանակին հարուածը արգիլելու համար անմիջապէս Մանոյին թեւերուն պլլուեցաւ:

— Կե կե ցիր, Մա նօ, աղ ուը նիկ ները. Մա նօ, Մանօ:

Մանօ ժամանակ չէր տար. իր մէկ թեւըն ազատած էր: Խաչիկ վերջին ճիգով մը նորէն փաթթուեցաւ ժամանակ շահելու ու իր խօսքը ըսելու համար:

— Կեցիր, Մանօ, կեցիր, Կապուտիկը, Ծի րանը:

Մանօ կայծակի արագութեամբ իր աջ թեւն ազատած ու դանակը խրած Խաչիկի կուրծքին ...

×

Առաջին անդամ արթնցողը, դրա[illegible] Միքայէլ աղբարն էր: «Կեցիր, Մանօ, կեցիր», բառերը շատ որոշ լսած էր:

×

— Օվան էմի, Օվան էմի, մէկը Սա[illegible] գիսենց դուռը կը բախէր ու կը պոռա[illegible]

Թորիկ Օվան դուրս ելաւ. տակաւին եկեղեցիի ատեն չէր:

— Ի՞նչ կայ, Մարտիկ, քաղա՞ք կ'ե[illegible] թաս. հա, աղէկ, ինծի ճիպար մը բե[illegible]

— Չէ, Օվան էմի, քաղաք չեմ երթ[illegible] Նունիկ պաճին ըսաւ, որ տունը գա[illegible]

Թորիկ Օվանին սրտէն անցաւ թեթ[illegible] կասկած մը:

— Ի՞նչ կայ, Մարտիկ:

— Չիմ գիտեր:

— Հիւա՞նդ կայ:

— Չիմ գիտեր:

Թորիկ Օվան, ձեռքը ոտքը դող ելա[illegible] կը քալէր Մարտիկին հետ: Երկուքն [illegible] լուռ էին: Թորիկ Օվան գիտէր, որ [illegible] մը կայ ու Մարտիկ չէր ուզեր ըսել:

Ի՞նչ: Նունիկը ծանր հիւա՞նդ [illegible] արդեօք: Սակայն դեռ երէկ եկեղեցի [illegible] ճամբէն միասին քալեցինք:

ՀԱՄԱՍ[illegible]

(14 Շար.)

վարչական մէկ կարգադրութեամբ, աշխարհէն մեծարանք մուրալով — մեզի կը թուի թէ փորձ մըն էր Քեմալին արժէքը զանգուածներու աչքին բարձրացնելու եւ անոր անուան շուրջ ներքին միակամութիւն մը ստեղծելու : Այս տեսակէտէն եւս ձախողեցան Թուրքերը, որովհետեւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան շուրջ հարիւր տասը անդամներէն միայն 13ը յարգանքի արտայայտութիւններ ունեցած են, Նոյեմբեր 10-ին ուղերձներ յղելով Անգարա կամ ռատիոյէն Քեմալի եւ Թուրքիոյ մասին խօսելով : Թրքական թերթերու համաձայն մեծարանք ըրած են հետեւեալ երկիրները.— Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ, Խորհրդային Միութիւն, Անգլիա, Հնդկաստան, Իրաք, Փաքիստան, Թունուզ, Իսրայէլ, Յունաստան, Չեխոսլովաքիա, Տանիմարքա, Ֆրանսա եւ Հունգարիա : Ինչպէս կը տեսնուի, Թուրքերը Արժանթինի անունն իսկ չեն յիշեր մեծարանք ընող երկիրներու շարքին մէջ, ասիկա պերճախօս փաստ մըն է, որ այս երկիրը ուր դրոշմաթուղթ թէեւ հրապարակ ելաւ, սակայն չյարգուեցաւ ոչ Քեմալը եւ ոչ ալ Թուրքիան : Արդարեւ թերթերը եւ ռատիօները յարգանքի արտայայտութիւն մը չունեցան : Կառավարական փոփոխութիւններու շրջանին գաղտագողի որոշման մը հետեւանքով թէեւ դրոշմաթուղթը ելաւ, սակայն Քեմալ եւ Թրքութիւնն ալ իրենց հարազատ գոյներով ամբողջ Արժանթինի ժողովուրդին ներկայացուեցան :

Ուշադրաւ է, որ աւանդական Թրքասէր Գերմանիա (Արեւմտեան) եւս մեծարանք չէ ըրած Թուրքերուն. պատճառը անցեալ Նոյեմբերին Անատոլուի մէջ պատահած քստմնելի ոճիրը կրնայ ըլլալ, որուն զոհ դացին գերմանացի երկու զբօսաշրջիկներ՝ Ռենեթա եւ Բիթըր նշանածները :

Թուրքիոյ մէջ տիրող հոգեկան վիճակը եւ տրամադրութիւնները հասկնալու տեսակէտէն յատկանշական են հետեւեալ հրապարակային արտայայտութիւնները : Մին Հանրապետութեան Նախագահ Կիւրսէլին կը պատկանի : Անցեալ Հոկտեմբերին, Հանրապետութեան հռչակման տարեդարձին առթիւ երկրին ուղղած իր պատգամին մէջ ան կ'ըսէ .

« Ներսէն եւ դուրսէն կրնան ուղել թելադրել կարգ մը մռայլ գաղափարներ՝ թէ արժանի չենք հանրապետութեան : Երբեք մի հաւատաք ասոնց : Իբրեւ անհատ, իբրեւ ազգ, իբրեւ պետութիւն, մեր միակ եւ աղնիւ նպատակն է ուս ուսի բառնալ մեր թերիները, եթէ ունինք, եւ արժանանալ հանրապետական վարչաձեւի տակ բարձրանալու » :

Իսկ երկրորդ յայտարարութիւնը ընողն է Ուսանողական Ֆետերասիոնի նախագահ Նաֆիզ Տուրա, որ Նոյեմբեր 10-ին, Քեմալի մահուան 25ամեակի սգահանդէսին խստօրէն քննադատելէ ետք օրուան կառավարութիւնը, ի մէջ այլոց ըսած է .

« Քու զէնքի ընկերներդ չեն կրնար ապահովել քու ձգած վարչաձեւիդ գոյատեւումը, եւ ի՛նչ դառն է ըսել թէ դարձեալ զէնքի ընկերներդ տակաւին չեն յաջողիր կանգնել քու արձաններդ Թուրքիոյ մէջ», որովհետեւ ինչպէս գրած էինք, Քեմալի արձանները Անատոլուի մէջ յարձակումի եւ փճացումի կ'ենթարկուին ...

« ՆԵՐԿԱՅ »

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԴԱՐՁԱՅ ԳԻՆԵՄՈԼ

Նա, ով գէթ մի անգամ զգացել է մատուցողի այդ յանդիմանական հայեացքը, կը հասկանայ ինձ : Այդ հայեացքը քեզ փոքրացնում է, նսեմացնում, ճաշարանի այցելուից շինում արգահատելի մեղադրեալ : Երբ մատուցողը իր այդ հայեացքը նետում է վրադ, ասես, փաստօրէն, հարցնում է .

— Դուք ձեզ մեղաւոր ճանաչո՞ւմ էք..

Ցանկանում ես կանգնել եւ արտասանել .

— Այո, ես ինձ մեղաւոր եմ համարում : քաղաքացի դատաւոր, իմ... մատուցող ...

Բայց, որովհետեւ արիութեան մի փոքրիկ մասնիկ մնացել է, նստած ես մնում, սակայն թւում է, թէ սեղանի տակ մռըլտացող կատուի ծաւալն ես ստանում : Կրկին քո մեղաւոր աչքերով, երկիւղածութեամբ նայում ես ամենազօր մատուցողին եւ կրկնում .

— Ես ինձ մեղաւոր եմ ճանաչում այն բանում, որ ցանկանում եմ ճաշել, այսինքն անուշ անել առաջինը՝ բորշչ, երկրորդը՝ քաբաբ եւ երրորդը... լիմոնադ :

Այո, ես սոսկալի վախենում էի այդ հայեացքից : Շատ անգամ պտըտւում էի ճաշարանի մուտքի մօտ եւ յիշելով մատուցողի այդ զարհուրելի հայեացքը, դերադասում էի սոված հեռանալ :

Դուք, ազիզներս, կը հարցնէք՝ ո՞րն է իմ մեղքը :

Իմ մեղքերի պատճառը այն էր, որ ես ի ծնէ չէի կարող հանդուրժել խմիչքը : Պարզապէս ես եւ խմիչքը հակադարձ համեմատական էինք :

Սակայն, փորձիր ճաշել առանց խմելու : Ահա այստեղ է երեւան գալիս մատուցողի այդ հանրայայտ հայեացքը եւ դու սկսում ես զգալ, որ մատուցողը քո ստամոքսի մասին աւելի է հոգում, քան՝ ինքդ :

Վերջիվերջոյ ես տեղի տուեցի այդ հայեացքին :

Այդ այն չարաբաստիկ օրն էր, երբ սուսուփուս մտայ ճաշարան եւ մի համեստ տեղ գրաւեցի : Սոված էի... ֆանտաստիկօրէն : Անցնում էին մատուցողները այս ու այն կողմ, սակայն, ինձ չէին նկատում :

« Այո, — մտածեցի ես,— պէտք է նկատելի տեղ նստել» : Գնացի եւ ուղիղ ճաշարանի կենտրոնում բազմեցի : Էլի վազվզում էին մատուցողները սկուտեղները ձեռքերնին եւ էլի ինձ չէին նկատում : Ես պտըտւում էի, մռռում, ոլորում աչքերս, ծեծում ափսէները, բայց, ի զուր... ինձ այստեղ լաւ են ճանաչում :

Ահա այստեղ էր, որ ես դուրս եկայ իմ կաղապարից եւ մի բոլորովին ինձ անծանօթ ձայնով ճչացի .

— Մի շիշ օղի ... եւ ... եւ Արքիմեդէսի խօսքերով ասած՝ տուր ինձ մի շիշ օղի եւ ես ամբողջ ճաշաբանը կը պտըտցընեմ ... Ու վազեցին երեք մատուցող միանգամից ... Համա թէ վազեցին :

Ես, չխմող մարդս, մի շիշ օղուց առաւօտեան այնպիսի դըմբդըմբոց ունէի գլխումս՝ որ կարծես «Վալպուրգեան գիշերն» էին խաղում :

Հայ – հարայ փնտռում էի հանքային ջուր : Եւ գտնելով մի խորտկարան՝ ներս ընկայ :

Այն է բերանս պիտի բացէի, երբ բուֆետապանը, հալուելով ժպիտի մէջ, ձեռքերը տարածելով, բացագանչեց .

— Վայ, ուտող – խմող տղի ցաւը տանեմ... Ի՞նչ լցնեմ, հինգ աստղ, թէ՞ հացի ...

Ես գունատուեցի : Դէ արի ու ասա՝ բորժոմ : Բա ինձ պէս «ուտող – խմող» տղի համար ամօթ չի՞ ...

Զղայնանալով եւ իմ, եւ վաճառողի, եւ օդու վրայ, անիծելով ամէնը աշխարհիս երեսին, մի տարօրինակ ձայնով գոռացի .

— Երկու հարիւր կրամ ամենաթունդ օղուց :

Այսպէս սկսուեց, սիրելիներս ...

Դրանից յետոյ հանգիստ մտնում էի ճաշարան, վերցնում նախաճաշին մի շիշ օղի, ճաշին՝ մի լիտր գինի եւ ընթրիքին՝ մէկ լիտր դարեջուր՝ իր հարիւր կրամով ... Գործերս լաւ էին ընթանում. մատուցում էին ուշադրութեամբ եւ արագ՝ ինչքան հնարաւոր էր :

Այդ էր ու այդ ... Ես դարձայ թունդ գինեմոլ :

Իսկ այժմ այդ նոյն մատուցողները, ինձ տեսնելով, կեղծ կարեկցանքով ասում են .

— Հերիք է գինեմոլութիւն անես, այ մարդ... ընտանիքի տէր ես... մեղք ես..

Այո, հենց իրենք, այդ մատուցողները, ազիզներս ...

ԱՂԱՍԻ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Երկու Սկովտացիներ յիմար գրաւի մը կուգան : Երկուքէն ով որ աւելի երկար պիտի մնայ աւազանի մը ջուրին տակը, միւսէն պիտի ստանայ գրաւին գումարը՝ մէկ շիլին :

Երկուքին այրիները, նոյն օրն իսկ իրենց մէջ բաժնեցին այդ մէկ շիլինը ...

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Այս տարի եւս, ինչպէս քսան տարիէ ի վեր, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը տուաւ իր տարեկան աւանդական պարահանդէսը՝ Հայկական Տան մէջ :

Ժամանակէն առաջ, ժողովուրդը գրաւած էր բոլոր տրամադրելի տեղերը, եւ ուրախութեան պահերու իւրայատուկ մթնոլորտը համակած էր ամէն ոք :

Ընտիր նուագախումբ մը անընդհատ նուագեց հայկական եւ եւրոպական պարեր, ու ներկաները զոհ մնացին ոչ միայն խնամուած ձեռնարկէն՝ այլեւ պատերուն վրայ հայ բնաշխարհին գծագրուած բազմաթիւ տեսարժան վայրերու ցուցադրութենէն :

Տեղի ունեցան մենապարեր եւ խմբապարեր, երգ եւ արտասանութիւն, որոնք առաւելապէս ազգային պարեր էին, երգեր եւ քերթուածներ :

Տեղի ունեցաւ նաեւ վիճակախաղ, ու երեսունըմէկ բախտաւորներ ստացան գեղեցիկ նուէրներ :

Ամէն կերպով գնահատութեան արժանի է կազմակերպիչ յանձնախումբին տարած ոչ թեթեւ աշխատանքը :

Ուրախութեան ժամերը տեւեցին մինչեւ ուշ առաւօտ, ու ժողովուրդը մեկնեցաւ իր տունէն՝ զոհ տրամադրութեամբ :

Պարահանդէսէն գոյացած հասոյթը ի նպաստ էր Ազգային Տան :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿ

Պօղոս Նուպար Կրթաթոշակի Հիմնարկութիւնը թոշակի կամ ուսումի փոխատուութեանց թեկնածուներու մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնէ թէ պէտք է իրենց դիմումները ստիպողաբար ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ կամ ԱՆԳԼԵՐԷՆ կատարեն : Հայերէն գրուած նամակներու պատասխանները երկար յապաղում մը կը կրեն :

Յանձնարարեալ նամակները պէտք է գրուին հետեւեալ հասցէին .—

Mme Gouders,
Secrétaire,
11, Rue d'Egmont
BRUXELLES 5, Belgique

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՄԱՏԱՆՈՒ ԵՏԵԻՒՑ

— Գնանք ինձ մօտ,— ասաց անծանօթը նրա թեւից քաշելով :

— Որտե՞ղ ես ապրում :

— Վերին թաղում : Սեւ Աւետարան եկեղեցու մօտ : Անունս Եղիշէ է :

— Իսկ իմ անունը Տօնէ է, — ասաց սեւսարեցին եւ սեղմեց իր նոր բարեկամի ձեռքը :

Եղիշէն, որի հետ ծանօթացաւ Տօնէն, քաղաքի ամէնէն երիտասարդ ակնագործն էր, որ սաստիկ սիրուած էր քաղաքի հայ եւ թիւրք արհեստաւորների կողմից :

Բնիկ մշեցի էր Եղիշէն : Նրա պապը եղել էր «Արծուիկ Տարօնոյ» լրագրի գործունեայ թղթակիցներից մէկը, որի դէմ հալածանք էին կազմակերպել գաւառական իշխանաւորներն ու խաւարամիտ կղերականները :

Եղիշէի հայրը, որ նշանաւոր դարբին էր, օսմանեան կառավարութեան կողմից աքսորուել էր Միջագետք : Կասկածել էին, որ նա երկրագործական գործիքներից բացի իր արհեստանոցում սրեր է կռում իշխանութեան դէմ :

Չկարողանալով ազատօրէն զբաղուել հօր արհեստով, որդին սովորել էր մի ուրիշ արհեստ՝ ոսկերչութիւն : Նա ականջի օղեր, մատանիներ եւ ապարանջաններ էր շինում նորապսակ զոյգերի համար : Քաղաքում ամէնքը նրան կոչում էին Մատնիք Եղիշէ :

Հայրենի քաղաքս է Մուշ,
Ամէնից անուշ,
Ի՞նչ կ'անեմ ես դրախտը,
Տարէ՛ք ինձ Մուշ :

Մի կողմը Սաչկի դուրան,
Մի կողմ՝ Արջգլոր,
Իր առաջը դաշտ է լէն,
Ետեւ՝ սար ու ձոր :

Մշոյ սարեր մշուշ է,
Իր հողն ու ջուրն անուշ,
Ի՞նչ կ'անեմ ես դրախտը,
Տարէ՛ք ինձ Մուշ ...

Երգում էր Եղիշէն ամէն անգամ դէպի իր արհեստանոցը գնալիս :

Այդ սիրալիր ծանօթութիւնից յետոյ Մատնիք Եղիշէն լեռնոցի հովուին տարաւ իր տուն :

Նրանք անցան Ալադին պէյի մզկիթի մօտով եւ մտան հայ արհեստաւորների աղմկալի թաղամասը : Աջ ու ձախ երկագում էին սալերի վրայ : Հազարաւոր լուսափայլ կայծեր շողալով դուրս էին թռչում արհեստանոցների դռներից : Դէպի արեւմուտք թեքուելով, նրանք հասան բրուտների թաղը, ուր պատերի տակ շարուած էին տարբեր տեսակի հարիւրաւոր կարասներ, պնակներ եւ ճոռիկաւոր ճրագներ : Մշեցի բրութները հասարակ կաւից շինում էին շատ նուրբ ամաններ, որոնք հռչակուած էին Հայաստանի բոլոր նահանգների մէջ : Այն կճուճը, որ գտնւում էր հովուի ուսապարկում, նոյնպէս այդ հրաշագործ վարպետներից մէկի մատներով էր կերտուած :

Վերին թաղը տարածուած էր Արջգլորի ստորոտով դէպի Տաբէի ձորը՝ քաղաքի հարաւ – արեւմտեան մասում : Տներըն այստեղ մեծ մասամբ միայարկ էին եւ յաջորդում էին իրար սանդուղների պէս : Շատ տեղերում նրանք այնքան խիտ էին, որ մէկի տանիքը որպէս բակ էր ծառայում միւսի համար :

Եղիշէի տունը գտնւում էր Խաչփողանի վրայ : Երկյարկանի մի շինութիւն էր կարմիր դռնով : Փոքրիկ լուսամուտից, որ նայում էր Ծիրնկատարին, երեւում էր Սաչկի Դուրան կոչուող նշանաւոր բարձունքը, որի կողերով մի ոլորապատոյտ քարուղի էր իջնում դէպի քաղաք : Սենեակի պատին կախուած էր Եղիշէի հօր մաշուած լուսանկարը՝ ծանր կռանով սալին հարուածելիս :

— Ծանօթացիր : Հայկանուշ, այս հրաշալի մարդու հետ, — ասաց մշեցին, երբ նրանք փայտէ նեղ սանդուղով վեր ելան :

— Ո՞վ է, — հարցրեց կինը, օրօրոցի կողքից շուռ գալով :

— Բռնաշէնցի հովիւ է :

— Տղա՞յ է, — նկատեց սեւսարեցին, կռանալով օրօրոցի վրայ :

— Մեր անդրանիկ որդին է :

— Բարով մեծանայ եւ բարով նրա արեւշատութեանը արժանանաք, — բարեմաղթեց լեռնցին եւ սնկերի կապոցը փութկոտութեամբ հաբանից անջատելով՝ դրեց սեղանին : Ամբողջ տունը լցուեց թարմ սնկահոտով :

— Ո՞րտեղից ես ճարում այս հրաշալի սնկերը, — հարցրեց մշեցին :

— Սեւ սարից : Սրանց տեղը միայն ես գիտեմ, — պատասխանեց հովիւը եւ այծապարիկը շալակեց, որ գնայ :

— Ո՞ւր ես շտապում :

— Դաշտի գիւղերը : Մատանու ետեւից եմ եկել :

— Մատանին պատրաստ է, ո՞ր գիւղն ես գնում հարսնախօսութեան :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Նազելի Երանոսեան 30 Ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, Մարտիրոս Մինասեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ :

Ոմն հինգ Ֆր. կը նուիրէ Անկէնի մասնաճիւղին, օգնութեան գործին յատկացուելու համար :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Տէր-Անդրէասեանի իր տաքրոջ՝ Գ. Տէր-Անդրէասեանի մահուան առթիւ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : *Պատարագ ժամը 10ին: Կարգ Ոտնալուայի երեկոյեան ժամը 4ին: Կարգ Խաւարման ժամը 7·30ին:*

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Չարչարանաց, Խաչելութեան եւ թաղման: *Թափօր երեկոյեան ժամը հինգին :*

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի : *Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 3·30ին, պատարագ 5ին :*

Կիրակի, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : *Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, քառաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10ին, Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :*

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, *պատարագ ժամը 10ին, Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :*

×

ՇԱՒԻԼ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հինգշաբթի, Ոտնալուայ *ժամը 16ին*, Խաւարում *20ին:*

Ուրբաթ, Թաղման *արարողութիւն ժամը 16·30ին :*

Շաբաթ, Ճրագալոյց *եւ պատարագ ժամը 16ին:*

Կիրակի, Զատիկ, *պատարագ ժամը 8·30ին :*

Երկուշաբթի, Մեռելոց, *պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 9ին:*

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ – Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց, *պատարագ ժամը 10ին, Ոտնալուայ ժամը 4ին, Խաւարում 7ին:*

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Խաչելութեան Թաղման *արարողութիւն 4ին :*

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, *պատարագ ժամը 4ին :*

Կիրակի, Զատիկ, *պատարագ 10ին :*

×

ՏԷՍԻՆ, Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Առաւօտ ժամը 10ին հաղորդութեան պատարագ, կէսօրէ վերջ 3ին Ոտնալուայ: 8ին Խաւարում:

Աւագ Ուրբաթ, Եկեղեցին բաց է առաւօտեան ժամը 9էն սկսեալ: Իրիկունը ժամը ութին Թաղման արարողութիւն :

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց *ժամը 5ին, պատարագ :*

Կիրակի, Զատիկ, *ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին: Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 5 գերեզման օրհնէք Տէսինի գերեզմանատան մէջ:*

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Երեքշաբթի, Յիշատակ Տասն Կուսանաց, *ժամը երեկոյեան 5ին:*

Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը ութին, կարգ ապաշխարողաց, ժամը 10ին, պատարագ, Ոտնալուայ *ժամը 4ին*, Խաւարում *7·30ին:*

Ուրբաթ, կարգ Թաղման, *ժամը 6ին :*

Շաբաթ, Ճրագալոյց, *ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 4·30ին, պատարագ ժամը վեցին:*

Կիրակի, Զատիկ, *ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին :*

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Տօն Ընթրեաց *առաւօտ, փոքրերու Ս. Հաղորդութիւն ժամը 9ին:* Ունալուայ *ժամը 5ին*, Խաւարում *8ին:*

Ուրբաթ, Թաղում եւ թափօր *ժամը վեցին :*

Շաբաթ, Ճրագալոյց, *ժամը 5ին*, Ընթերցմունք *եւ պատարագ ժամը 7ին :*

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ *Յառաջի* վերհրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը : Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու :

Սկսած ենք ղրկել Փարիզ եւ Մարսէյլ առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու հաշուեցոյցը : Կը խնդրենք որ Մարտ 31էն առաջ, կարգադրեն իրենց հաշիւները: Այդ թուականին պիտի դադրեցնենք թերթերը բոլոր անոնց որոնք չեն վճարած իրենց ղրկուած հաշուեցոյցերու փոխարժէքը :

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆԿ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Գարտինէ Աղապապեանէն իր հանգանակած հետեւեալ գումարները ի նպաստ անտէր հիւանդներուն :

Ոմն՝ երկու հարիւր Ֆր., Տիկին Ալին Վ. Արթինեան, Պ. Մկրտիչ Անսուրեան 50ական Ֆր.: Բժ. Խրիմեան, Տիկին Յ. Պետրոսեան, Պ. Պերճ Մավեան, Տիկին Մելինէ Տէրտէրեան 30ական: Բժ. Պարսամեան, Պ. Յովսէփ Անդրէասեան, Պ. Բարսեղ Պուռուշեան, Տիկին Տիգրան Եփրեմեան քսանական : Տիկին Արուսեակ Քէհեաեան, 15 Ֆր. : Տիկին Սաթենիկ Սաատէթ, Մատլէն Սաատէթ, Թերէզ Պասմաճեան, Պ. Յովսէփ Կիւլպէնկեան, Կարպիս Յակոբեան, Տիկին Հերմինէ Ալիքեան, Տիկին Անահիտ Արապեան, Պ. Միհրան Կարապետեան, Պ. Հայկ Զրուանդեան, Տիկին Տավուտեան, Ոմն, Տիկին Տանեալ, Ալիս Կիւլիստան, տասնական : Ոմն, Պ. Սրապեան, Աստղիկ Ճռկաեան 5ական Ֆրանք : Ընդհ. գումար՝ 660 Ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թէրզեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ ծաղկեպսակով կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց զաւկին ու թոռնիկին փոքրիկն Տօմինիքի կսկծալի մահուան առթիւ : Մասնաւորաբար համայն Չարսանճագի, Լիոնի ու Մարսէյլի մասնաճիւղերու :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ :

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ :

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ :
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, անխտիր, այս Հինգշաբթի (Մարտ 26), ժամը 18ին, Խրիմեան սրահը: Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին

THEATRE DES ARTS

66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմարցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ :

Կը մասնակցին նաեւ

Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ :
Պ. Պ. Յ. ՊՕԼՍԵՑԻԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Կ. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիտել հետեւեալ վայրերը :—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-94
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի (Զատիկ) Ալհամպրայի մէջ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

JEAN RENAUDO
ET SON ENSEMBLE

Տոմսակներու համար դիմել՝

ՌԱՖՖԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

37, Rue des Dominicaines
Tél. : 20-71-10

եւ բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն մօտ : Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող բանուորուհիներ եւ ձեռնարկուներ (անթրըփրնէօր) Շըմիզիէի համար : Դիմել՝

RAZON

107, Passage du Caire, Paris (2e)
Tél. : LOU. 53-20

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ մէջ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի դտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, եւայլն):

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

STABILISATION DES PRIX

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ»

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՄԱՐՏ
MERCREDI
25 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9968

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9968

ԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Դրական գործ ծրագրելն ու կերտելը սրբազան կիրք պէտք է դառնայ այլեւս, մեր գաղութներուն մէջ :

Պարզ է, որ մեր խօսքը չի վերաբերիր այն աշխատանքներուն, որոնք տարիներու եւ տասնամեակներու հունի մէջ են արդէն եւ հետեւանք են երկրորդ բնութիւն դարձած վարժութեան :

Իսկանը շարժո՛ւմն է : Ներշնչուած ու ներշնչող շարժո՛ւմը :

Համահայկական իրականութիւնը եղերականօրէն յատկանշող փաստերէն կը մնայ անոր գրեթէ հաւասարապէս երեքի տրոհուած ըլլալու հանգամանքը :

Առաջին ակնարկով կը թուի, թէ այսքան դաժանօրէն կերպարանք առած մասնատումը կը վերաբերի գլխաւորաբար այն իրողութեան, որ մեր ժողովուրդի մէկ երրորդը Հայաստան է, մէկ երրորդը՝ խորհրդային այլ հողերու վրայ, մէկ երրորդը՝ արտասահման :

Կարծես մէկ ու միեւնոյն օրգանիզմին ոտքերը ըլլային առանձին, իրանն ու թեւերը՝ առանձին, եւ գլուխն ալ՝ առանձին :

Եւ կենսական անհրաժեշտութիւն է, որ երեքի կոտորակուածներէն իւրաքանչիւրը մշտապէս գիտակցի, որ ինք մէկ մասն է ամբողջութեան :

Գիտակցի մանաւանդ, որ իր սեփական գոյութիւնը հնարաւոր է միայն այն ատեն, երբ ամբողջութեան օրգանական ու անանջատ մէկ մասը ըլլալու վկայութիւնը կուտայ :

Որովհետեւ ինչ որ երեք հաւասար մասերու է բաժնուած՝ մեր մոլորակի հայ մարդոց թիւը չէ պարզապէս :

Այլ երեքի է բաժնուած համահայկական ազգային հանճա՛րը :

Երեքի բաժնուած համահայկական ազգային ոգեկան ուժը :

Երեքի բաժնուած համահայկական ազգային կա՛մքը :

Մէկ ու անբաժանելի է համահայկական ազգային իրաւունքը, սակայն ան անգամ երեքի բաժնուած ըլլալ կը թուի :

Մէկ ու անբաժանելի է համահայկական ազգային պարտականութիւնը եւ սակայն հոս նոյնիսկ ճիւղաւորումներ կերպարանք կը թուին առնել :

Արտերկրի մէջ գտնուող Հայութեան մէկ երրորդին համար ոչինչ այնքան խթանող պէտք է հանդիսանայ որքան այն փաստը, որ Ֆիզիքական անյաղթահարելի պայմաններու հետեւանքով, ըլլա՛յ Հայաստանի, ըլլա՛յ խորհրդային այլ հողերու վրայ գտնուող Հայութեան միւս երկու մէկ երրորդները անզօր են համահայկական միութեան առաջնորդող ոչ միայն գործ տանելու, այլեւ այս մասին բառ իսկ արտասանելու :

Եւ հոս է Արտերկրի գերագոյն առաքելութիւնը :

Ցիշեցնենք անմիջապէս, որ Արտերկիր ըսելով չենք հասկնար մոլորակի վրայ գտնուող Հայերու մէկ երրորդը՝ իբրեւ լոկ թիւ :

Կը հասկնանք զայն, իբրեւ մէկ երրորդը համահայկական ազգային կամքին :

Մէկ երրորդը համահայկական ազգային ոգեկան ուժին :

Մէկ երրորդը համահայկական ազգային իրաւունքին :

Երբ ա՛յսպէս մօտենանք ոչ միայն ընդհանուր կացութեան, այլեւ մեր բոլոր առանձին աշխատանքներուն, երբ ա՛յս լոյսին տակ դիտենք ոչ միայն ապագան, այլեւ մեր գաղութներու առօրեայ գործն ու պարտականութիւնները, երբ յիշենք միշտ եւ երբեք չմոռնանք, որ Արտերկիրը առ նուազն հաւասար պարտականութիւն ունի Հայոց պատմութեան առջեւ, հաւասար այն պարտականութեան որ ունին Հայաստանի Հայութիւնն ու սովետական այլ հողերու վրայ բնակող Հայութիւնը, այն ատեն կը փոխուին եւ կը կերպարանուին մեր գաղութներուն մէջ տարուած գործին ձեւն ալ, էութիւնն ալ :

Պէտք է ծրագրել ու գործադրել, որ պէսզի չունչ ու շարժում ըլլայ այդ գաղութներուն մէջ :

Իսկ այս ընելու համար հարկ է առաջին հերթին իրապաշտ եւ իրատես դատողութեամբ քննել ու ճշդել առարկայական այն պայմանները, որոնց մէջ կը գտնուին մեր գաղութները : Իւրաքանչիւրը՝ առանձին : Ամէն մէկը՝ իր առաւելութիւններով եւ տկարութիւններով : Մէկ առ մէկ գնահատելով հնարաւորութիւնները ինչպէս հնագոյն, այն պէս ալ նորագոյն գաղութներուն :

Ապա, կենսապէս անհրաժեշտ է նաեւ արդիականացնել մեր ըմբռնումներն ու գործելակերպը :

Նո՛ր մթնոլորտ, նո՛ր պայմաններ, նո՛ր մտայնութիւն կը տիրեն ամէնուր :

Հարկ է գիտնալ յարմարիլ այս բոլորին եւ ոչ թէ մնալ քարացած՝ այլեւս ժամանակավրէպ ըմբռնումի եւ գործելակերպի կառչած :

Ոչ միայն հսկայ, այլեւ գերազանցօրէն բախտորոշ գործ կայ կատարելիք :

Թերեւս դժուար է հրաժարիլ, այլեւս արմատացած մտածելակերպէ, բայց մանաւանդ՝ մեքենայական գործադրութեամբ ու կրկնութեամբ բնաւորութիւն դարձած գործելակերպէ :

Եւ սակայն, եթէ կ՝ուզենք խուսափիլ աւազախրումէ, պէտք է ամո՛ւր ոտք դընենք, ամո՛ւր հողի վրայ :

Իսկ ասիկա կը նշանակէ ծրագիր, որ շարժում է, խօսք, որ շարժում է, բայց մանաւանդ ու յատկապէս գործ, որ շարժում է :

Այլ խօսքով, պէտք է հրաժարիլ տեսակ մը զմռսումի համազօր պահպանումէն :

Երբ հնարաւորութիւնը կայ հմայիչ ու բաբախուն գործերու, ապա նման գործերով պէտք է կենդանացնել արտերկիրը :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ Է

Հաղար Քանատացի հասած են արդէն, զօրավարն ալ պիտի ժամանէ մէկ վայրկեանէն միւսը, Ու. Թանի հրահանգներով : Կը թուի թէ Յոյները վճռած են «կարգն ու կանոնը վերահաստատել» : Ասկէ կ՝եզրակացուի որ Յոյները կ՝ուզեն մաքրել բոլոր կէտերը որ տակաւին Թուրքերուն ձեռքն են :

«Ֆիկառոյի» թղթակիցին համար Յոյները անմիջական երկու հեռանկար ունին.— Նիկոսիոյ թրքական «բերդին» մաքրագործումը եւ Քիրենիայի նաւահանդիստը տանող ճամբուն վերաբացումը : Դիւրին գործ չէ անշուշտ : Թուրքերը կրնան դիմադրել : Լաւ պատրաստուած ուժեր ունին : Քիրենիայի ճամբուն վրայ, Թուրքերը իրենց ուժերը համախմբած են Միջին – դարէն մնացած Ս. Հիլարիոն գղեակին շուրջ, անմատչելի լերան մը ստորոտը : Ցարդ Յոյները չեն կրցած յարձակումի անցնիլ որովհետեւ Անգլիացիք արգելք կը հանդիսանան : Եթէ Յոյները, ի վերջոյ, յարձակումի անցնին, ի՞նչ պիտի ընեն ՄԱԿի ուժերը :

Տոքթ. Քիւչիւքի համար, ՄԱԿի ուժերը պէտք է Սթաթու Քուօն պահեն : Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Ու. Թանը գտած է միջնորդ մը, յանձին Ֆինլանտացիի մը՝ Թուոմիոճա, որ դեսպան էր Սթոքհոլմ : Դիւանագէտ եւ տնտեսագէտ, Ֆինլանտացին 52 տարեկան է, եղած է ելմտական, ապա առեւտուրի, ապա Արտաքին նախարար : Եղած է նաեւ Լոնտոնի դեսպան :

Ծանր միջադէպ մը պատահած է Լուրուճինա, Նիքոսիայէն 25 քիլոմեթր անդին, Լարնաքայի ճամբուն վրայ, 7 թուրք Կիպրացիներ կրակ բացած են Լարնաքայէն Նիքոսիա գացող հանրակառքերու վրայ որոնք յոյն Կիպրացիներ կը փոխադրէին :

ԱԶՆԱՒՈՒՐ

ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, Էռ–Ֆրանսի մէկ քարավէլով Փարիզ կը հասնէին Շառլ եւ Այտա Ազնաւուր : Օդակայանը փութացած էին լրագրողներ, երգի եւ շարժանկարի արուեստագէտներ եւ բազմաթիւ բարեկամներ : Շառլ Ազնաւուր, փափախը գլխուն ժամանած է Օրլի եւ յայտարած .— « Շատ գոհ եմ այս շրջապատոյտէն : Յաջողութիւնը ամբողջական եղաւ բոլոր մարզերու մէջ : Երբեք հարկ եղածին չափ չեմ կրնար ըսել թէ ի՛նչ լաւ գաղափար ունիմ խորհրդային հասարակութեան մասին, որ արուեստի գետնի վրայ, հաւանաբար աշխարհի լաւագոյնն է : Խորհ. Միութիւնը երկիր մըն է ուր հսկայ ճիշ մը եղած է արուեստագէտներու ի նպաստ : Թատրոնները շատ են եւ հրաշալի ու մաքուր : Դաշնակները միշտ ճիշդ են եւ սրահներու ձայնաւորումը անքննադատելի է : Եթէ հասարակութիւնը գիտակից, ձեռնհաս եւ խանդավառ է, խորհրդային Միւզիք–Հոլը, ընդհակառակն, շատ ետ մնացած է եւ վարիէթէները հնամենի են : Ուրախութիւնն ունեցայ մեծ – մայրս ճանչնալու, Երեւան : Եկաւ զիս լսելու եւ անոր տուի այն թաշկինակը զոր առաջին կարգի երիտասարդ աղջկան մը կուտամ, ընդհանրապէս, երբ «Կը Զափազանցես»ը կ երգեմ : Յուզումէն լացաւ եւ այս ճամբորդութեան ամէնէն գեղեցիկ յիշատակըս է :

« Լենինկրատ, նախընտրած քաղաքս է : «Պալշօյ» թատրոնը զիս շատ տպաւորեց : Ռուս կիներ ոչ աւելի ոչ պակաս գեղեցիկ են քան միւսները » :

Այս վերադարձին առթիւ, Ֆրանսական պատկերասփիւռը Երկուշաբթի օրուան ժամը ութի իր լուրերու ընթացքին, ցոյց տուաւ Ազնաւուրը Հայաստանի մէջ, այնպէս ինչպէս նկարահանուած էր Մոսկուայի շարժանկարի սպասարկութեանց կողմէ : Բացառիկ առիթ մը որ թոյլ տըւաւ մեզի տեսնել Ազնաւուրի Երեւան ժամանումը, մեծ – մայրիկին հետ գըլուխ – գլխի խօսակցութիւնը, որ ամէնէն յուզիչ պատկերն էր՝ Հայ իսկական մամիկն ու իր թոռնիկը : Ապա Ազնաւուր կ՝երթար Էջմիածին եւ կը տեսնէինք Էջմիածնայ տաճարը նախ հեռուէն, ապա մօտէն : Պատարագը զոր կը մատուցանէր Վազգէն Ա. եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին սիրալիր ընդունելութիւնը իր դրասենեակը : Տեսանք նաեւ քանի մը տեսարժան վայրեր, եւ Ազնաւուր Ֆիլարմոնիայի բեմին վրայ, լարուած ունկընդիրներու դիմաց :

×

Վերը կը հրատարակենք թարգմանութիւնը Ազնաւուրի մէկ երգին, գրուած Երեւանի մէջ եւ զոր կ՝արտատպենք Երեւանի «Գրական Թերթի» Մարտ թիւէն :

ՔԱՂԱՔԻՑ ՔԱՂԱՔ

Շատ քաղաքներ տեսայ, անցայ,
Ու աղջիկներ տեսայ բիւր,
Հանդիպումներ շատ ունեցայ,
Տեսայ եւ սէր եւ համբոյր,
Դեռ քսանս չլրացած
Ողջ աշխարհը ման եկայ,
Կանաչ – գարունս սլացաւ
Ճամբաներով հեռակայ :

Եւ ամէնուր տեսայ քանի՛
Հրապոյր ու քանի՛ սէր.
Մինչ բերեցի Երեւանին
Մատաղ կեանքը իմ նուէր :
Ու իմ անցած ամէն նամբայ
Մի թել թողեց իմ հոգում,
Երեւանի սիրով սակայն
Այրուեց սիրտս մորմոքուն :

Ինչպէս սիրած աղջկայ մօտ
Կորցրեցի խելք ու միտք,
Ու Երեւանը արեւոտ
Արբեցրեց ինձ ընդմիշտ :
Երգը շուրթիս անցնում էի
Փողոցներով ցնծագին.
Եւ զեփիւռը մեղմիկ – մեղմիկ
Փայփայում էր իմ հոգին :

Մի իղձ ունեմ. եթէ մի օր
Մահը չոքի իմ դրան,
Ամբողջ հոգով կը ցանկամ որ
Իմ դին տարուի Երեւան,
Թող որ հանգչեմ նրա գրկում
Նրա սրտում յաւիտեան :

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

(Թարգմ. Ս. Յարութիւնեան)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ մամուլին համաձայն տը Կոլ – Նասր խօսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ ի մօտոյ : Այս առաջարկը եղած է Պեն Պելլայի կողմէ տը Կոլի, յանուն Թիթոյի եւ Նասրի որոնք կ՝ուզեն «Միջերկրականի դաշինք»ի մը նախաձեռնութիւնը ստանձնել :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ երիտասարդ թագաւորը երդման արարողութիւնը կատարեց խորհրդարանին առջեւ : Իր ճառին մէջ շեշտեց թէ դրացի Թուրքիոյ հետ բարեկամութեան պահպանումը հասարակաց շահ մըն է :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ բացուեցաւ «Առեւտուրի եւ Զարգացման» համաշխարհային համագումարը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն եւ խորհրդային կառավարութիւնը որոշեցին աւելի լայն ինքնավարութիւն մը տալ կոլխոզներու եւ սովխոզներու մատակարարութեան մէջ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ փեսան, որ Իզվեստիայի խմբագրապետն է, Ֆրանսա պիտի գայ ի մօտոյ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն ընկերութեան հրաւէրով :

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ ձերբակալուած է նախկին սթալինեան մրցանակաւոր մը՝ գրագէտ Սանտոր Նաճի :

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը Անթոնիօ Սէնեի Շառլըմաներ մրցանակին արժանացաւ : Պաշտօնական յանձնումի պիտի կատարուի Մայիսին Էքս Լա Շափէլ : Մրցանակը իբրեւ պարգեւ կը տրուի անոնց որոնք մեծ ծառայութիւններ կատարած են Եւրոպական միասնականութեան համար :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ բուռն ցոյց մը կատարուած է Պերթոլտ Պրեխթի մէկ թատերգութեան ներկայացման դէմ : Ցուցարարները սկսած են պոռալ սկիզբէն իսկ, մեղադրելով որ համայնավար քարոզչութիւն է :

ՀԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Բ. (*)

Հ. Ֆ. Պ. Լինչ, իր մեծարժէք գործին՝ «Հայաստան»ի առաջին մասին մէջ խօսելով Երեւանի մասին, կը վկայէ, որ 1893ին, այն օրերուն, երբ կը վերադառնար Արարատի վերելքը յաջողութեամբ կատարելէ ետք, Երեւան քաղաքը ունէր 15 հազար բնակիչ, կէսը թաթար եւ կէսը հայ, ինչպէս նաեւ երեք հարիւր Ռուսեր, որոնք «մեծագոյն մասամբ վարձու կառքերու կառապանութիւն կ'ընեն եւ կը վերաբերին, կարծեմ, մալական աղանդին»:

Ուրիշ ուղեգիր մը՝ Յիսուսեան Ուխտէն Հայր Մոնիք, որ ԺԸ. դարուն այցելած է Երեւան, կը վկայէ իր կարգին, թէ այս քաղաքին մէջ չորս հազար բնակիչներ կային եւ անոնց մէկ չորրորդ մասը միայն Հայեր էին:

Այլ վկայութեան մը համաձայն, 1830-ական թուականներուն Հայաստանի ներկայ մայրաքաղաքը ունէր 2500 ընտանիք կամ տասը հազար բնակիչ, հազար ընտանիքը՝ հայ: Բայց Հայերը արագօրէն կ'աճէին եւ Թաթարներու տեղը կը գրաւէին:

Այսպէս ուրեմն՝ ԺԸ. դարուն մեր գեղածիծաղ մայր քաղաքը ունէր չորս հազար բնակիչ, 1830ին՝ տասը հազար, իսկ 1893ին՝ 15 հազար:

×

Լինչի կարծիքով՝ Երեւան առաջնակարգ դեր մը կատարած չէ ո'չ հին, ո'չ ալ միջին դարերուն, մինչեւ օսմ. կայսրութեան հիմնադրութիւնը: Բայց, ԺԶ. դարէն սկսեալ, կռուախնձոր դարձաւ սուլթաններուն եւ պարսիկ շահերուն միջեւ: 1804ին՝ Ռուսերուն կողմէ Երեւանի ամրոցը գրաւելու անյաջող փորձ մը սա համոզումը գոյացուց, թէ անիկա անառիկ է, ինչպէս արդէն կը պնդէին քաղաքին պարսիկ կառավարիչները:

Պարսկաստանի անգլ. դեսպանատան քարտուղարը՝ Մորիէ 1814ին այցելեց Երեւանի պարսիկ սարտարին, որ ամենայն լրջութեամբ կը յայտարարէր. «Ֆրէնկներու 3 – 4 թագաւորներն ալ եթէ միանան քաղաքին ամրոցը գրաւելու համար, դարձեալ պարապ ետ պիտի դառնան»:

Սակայն մարաջախտ Պասկեւիչ 1827 Հոկտեմբերին առանց դժուարութեան գրաւեց անառիկ կարծուած քաղաքը:

Պարսիկները կ'ըսէին. «Երեւան՝ երջանկութեան ձոր»: Իսկ Նիկոլա Ա., երբ 1837ին Երեւան այցելեց, «կաւէ պըտուկ» կոչեց զայն: Արդարեւ, կը գրէ ռուս ուղեգիրը՝ Մարդովցեւ, ցարը երկու բառով գծած էր Երեւանի ճիշդ պատկերը.— կաւէ տուներ՝ տափարակ կաւէ տանիքներով, կաւէ փողոցներ, կաւէ հրապարակներ եւ կաւէ շրջակայք:

×

Մարդովցեւ իր կարգին «կրակի հնոց» կը կոչէ երբեմնի Երեւանը եւ հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ քաղաքը 1882ին:

«Ըստ հասարակաց կարծեաց, Երեւանու օդը վնասակար ճանչցուած է առ հասարակ առողջութեան, եւ շատեր ամառնային տաքութիւնը աս բանիս պատճառ կը բերեն. այլ տարակուսելի է, որ միայն տաքութիւնն կարենայ քանդել մարդուս կազմուածքը, ի բաց առնելով այն վնասաբեր խառնուրդներն, որոնք լցուած է օդն: Հոս օդն այնպէս տաք է, ինչպէս ուրիշ շատ տեղուանք Կովկասու, այլ հոս ուրիշ խղդուկ յատկութիւն մի ունի, որ հետեւանք է ապականութեան, որոյ գլխաւոր պատճառն Երեւանու կարգէ դուրս պիղծ անմաքրութիւնն է»:

Միշտ համաձայն Մարդովցեւի, Երեւանի հին շուկան մեծ աղբակոյտ մըն է, հարիւրաւոր քանդուած խանութներու աւերակներուն մէջ կը մնան «դէզ դէզ դարշութիւնը, ցեխ, աղբակոյտ, կաշիի կտորուանք, բուրդի ծիւեր, ձմերուկի եւ սեխի կճեպներ, լաթի կտորուանք, ամէն տեսակ կենդանեաց ոսկորներ, եւայլն, եւայլն»:

Այս բոլորը այնպիսի դարշահոտութիւն մը կը տարածեն օդին մէջ, որ ամէնէն ամուր կամուածքն իսկ չի դիմանար: Հին շուկային մօտեցող մարդուն գլուխը կը դառնայ եւ սիրտը կը խառնուի:

Կան նաեւ հին ու նոր գերեզմանները, բազմաթիւ ախոռներ եւ հասարակաց բակեր՝ աղբակոյտով լեցուն: Քարուանսարաները իրենց կարգին կատարեալ ախոռներ են, եւ փոքր սենեակները արտաքնոց դարձած են: Ասոնց վրայ աւելցնելու է նոյնպէս փողոցներուն անմաքրութիւնը, ջուրի խրամներուն մէջ փըտած ցեղը: Ջուրը աւազանին մէջ կը հոտի եւ ջերմի բոյն դարձած է: Տուներու բակերը կատարեալ աղբանոցներ են, որովհետեւ սովորութիւն չկայ մաքրելու:

Երեւանի յատակը նոյնպէս մեծ աղբանոց մըն է: Այս է պատճառը, որ Երեւանցիք առ հասարակ հիւանդկախ ու թուլակազմ մարդիկ են: Ոչ միայն օդը, այլ եւ ջուրը մահաբեր են:

Զանգու գետին մէջ կան շատ միջատներ եւ այլազան ջրաբոյսերու մասեր: Անկարելի է, որ այսպիսի ջուրը չթունաւորէ խմողը: Քառասուն աղբիւրներու կամ ակերու ջուրը քաղաքի, աւազանին մէջ կը հաւաքուին: Ի՞նչ աւազան եւ ի՞նչ ջուր ... Աւազանին պատերը միշտ ծածկուած են կեղտոտ գիրտով. ջուրին երեսը կը լողան մամուռներ, իւղ ու արիւն, որովհետեւ հոն կը լուան մորթուած կենդանիները: Եւ բնակիչները այս ջուրը կը խմեն:

Սակայն, հակառակ այս բոլորին, Երեւանի ընդարձակ հովիտը, մինչեւ Արարատի ստորոտը, «Երկրաւոր դրախտ մըն է», կը շարունակէ Մարդովցեւ: Հազար տեսակ միայն խաղող կայ. պարտէզներուն մէջ կ'աճին ծիրան, խնձոր եւ տանձ, սերկեւիլ, սալորի այլազան տեսակներ, բալ, կեռաս, նուշ, կաղին, ընկոյզ, թուզ, նուռ, դեղձ, եւայլն, եւայլն:

×

Մօտաւորապէս այս էր Երեւանը մեզմէ ընդամէնը 82 տարի առաջ:

Հիմա արդէն բոլորովին փոխուած է երբեմնի այս դարշահոտ աւանը եւ դարձած է աշխարհի գեղեցկագոյն քաղաքներէն մին:

Վերջին եօթանասունամեակին (1893 – 1963) մեր մայրաքաղաքի բնակիչներու թիւը 15 հազարէն բարձրացած է վեց հարիւր հազարի: Հին Երեւանէն գրեթէ հետք մնացած չէ: Հնամենի Երեւանը գեղեցկացած ու երիտասարդացած է թէ' ըստ ձեւի, թէ' ըստ էութեան: Գլխահակ, թախծոտ, անժպիտ քաղաքը դարձած եղած է ժպտուն ոստան մը:

Այս հրաշքը գործած է հայ ժողովուրդը: Եւ եթէ քառորդ դար եւս ապրի խաղաղութեան մէջ, հրաշքը պիտի դառնայ առասպել ...

Հայութեան շինարար բազուկը կրնայ աւերակները պալատի վերածել, աւանը՝ քաղաքի, քաղաքը՝ ոստանի, ոստանը՝ մայրաքաղաքի:

Մենք հպարտ ենք մեր հայրենիքով եւ ժողովուրդով:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

(*) Ա. մասը տե'ս Յառաջ Մարտ 14:

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Ներկայ», շարունակելով իր Հաշուեկշիռը, զոր երէկ տուինք, կը գրէ. —

Քանի մը խօսք ալ մեր միջավայրին մէջ ի յայտ եկած երեւոյթներու մասին:

Դրոշմաթուղթի հրատարակման լուրը ծանուցուեցաւ Հոկտեմբեր 16ին, եւ հրապարակ ելաւ Դեկտեմբերի վերջը: Երկուքուկէս ամսուան ընթացքին կատարուած աշխատանքները ընդհանուր գիծերով ծանօթ է հանրութեան: Այս առթիւ հետեւեալ հաստատումները ընել անհրաժեշտ կը նկատենք, մեր թերութիւնները ճանչնալու եւ սրբագրման մասին մտածելու համար:

Ա.— Հայ հաւաքականութիւնը իր ամբողջութեամբ ցնցուեցաւ եւ իր կարելին ըրաւ Քեմալն ու թրքութիւնը իրենց հարազատ գործով ներկայացնելու համար Արժանթինի մեծ եւ ասպնջական ժողովուրդին:

Բ.— Արժանթինի ժողովուրդը եւ մամուլը, իր աւանդական արդարասիրութեամբ եւ ճշմարտասիրութեամբ ըմբռնեց, հասկցաւ թրքական բարբարոսութեան զոհ եղած Հայութեան ցաւը, ընդվզումը եւ ճիշդ չգտաւ ծրագրուած մեծարանքը, որ վարչական ճամբով միայն իրականացաւ:

Գ.— Ցաւով պէտք է արձանագրենք, որ պաշտօնական «Ազգը»՝ Հ. Ա. Եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը, որ ամբողջ համայնքը կը ներկայացնէ յաչս կառավարութեան, այս առթիւ ալ իր պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը չունեցաւ, եւ իր կրաւորական կեցուածքով թէ պայքարի թափը կոտրեց եւ թէ դժուարացուց աշխատանքները: Մանրամասնութիւններու մէջ չենք մտներ այսօր, սակայն այս հաստատումը բացարձակապէս ճիշդ է, դրդիբախտաբար:

Դ.— Այս առթիւ նկատեցինք, որ մեր երիտասարդութիւնը անհրաժեշտ ծանօթութիւնը չունի պատմական եղելութիւններու մասին, եւ կարելի չեղաւ անհրաժեշտ արագութեամբ եւ անհրաժեշտ չափով նիւթեր ներկայացնել պատկան մարմիններուն, փաստելու համար Քեմալի մասին եղած ամբաստանութիւններու բացայայտ ճշմարտութիւնը: Ամէն ինչ եղաւ մեծ հապճեպով եւ անշուշտ կատարեալ ձեւով:

Ե.— Հայ Սփիւռքը, բացառութեամբ Ուորուկուայի, բոլորովին չշարժեցաւ: Իր ձայնը լսելի չըրաւ ոչ ՈՒՆԷՍՔՈՅի, ոչ ալ Արժանթինի կառավարութեան: Մինչդեռ համահայկական բնոյթ կրատուեալ հարցին պէտք էր որ միջամտէ Եւրոպայի, Ասիայի, Ափրիկէի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու Հայերը եւս: Հրաշալի առիթ մըն էր հայ հաւաքական միակամութիւնը ցուցադրելու թէ' արտաքին աշխարհին եւ թէ Սփիւռքի եւ Հայրենիքի Հայութեան, մեծապէս զգալի եղաւ պակասը համահայկական կեդրոնի մը, որ շաղկապէր գաղութները, որ փաստական տուեալներու, քարոզչութեան նիւթերու համայնքէ համայնք փոխանցման սատարէր եւ համայն Հայութեան անունով դիմումներ ընէր ուր որ անկ էր: «ՅԱՌԱՋ — Փարիզի մէջ որոշ աշխատանքներ կատարուեցան, մեր թերթին արձագանգ տալով՝ երիտասարդութիւնն ալ բոլոր ներկայացուց):

Զ.— Գոհունակութեամբ կարելի է արձանագրել, որ այս առթիւ երեւան եկան նոր ուժեր, երիտասարդ տարրեր, որոնք ինքնաբերաբար պայքարի լծուեցան եւ իրենց նուիրումով օգտակար եղան ընդհանուր գործին: Դժբախտաբար այս տարրերը արդէն ցրուեցան, որովհետեւ ինչպէս այլ առիթներով ըսած ենք, համայնքը ներկայացնող, կամ այդ յաւակնութիւնը ունեցող մարմիններ համահայկական լայն հորիզոններ չունին, առ չեն կամքեր համադրելու, շարժումներ ստեղծելու, և հաղիւ առօրեայով եւ մանրուքներով կը զբաղին:

Է.— Բնականաբար պայքարը ունեցաւ նիւթական պահանջներ ալ, ինչ որ առանց մեծ դժուարութեան հայթայթուեցաւ ժողովուրդին կամաւոր նուէրներով: Մեր ժողովուրդը համահայկական կարիքներու համար չի սակարկեր. դեռ աւելի ալ կարելի էր հանգանակ եթէ պէտք ըլլար եւ մանաւանդ եթէ ժողովուրդին տրամադրութիւնը չբարեխառնուէր կողմնակի ջլատիչ աշխատանքներով:

Այս բոլորին իրրեւ եզրակացութիւն կրնանք անվարան ըսել.—

Որ համահայկական ձեռնարկներու համար մեծ բարեացակամութիւն կայ ասպնջական եւ աւանդականօրէն համամարդկային մեծ խոհալներու սիրահար եւ յարգող հիւրընկալ ժողովուրդին մոտ:

Որ մեր ժողովուրդին բոլոր բաղկացուցիչ տարրերը, առանց հատուածակ խտրութիւններու, պատրաստ է մարդու նման նեցուկ կենալու համազգային մեծ ձեռնարկներու, եթէ անհրաժեշտ լրջութեամբ, ձեռնհասութեամբ գործը կազմակերպուի: Ոչ նուիրեալներ ոչ ալ նիւթական միջոցներ պիտի պակասին:

Որ վաղուան պատմական, բախտորոշ իրադարձութիւններու մէջ վճռական դիրք մը կատարելու կոչուած մեր երիտասարդութիւնը անյապաղ պէտք է հրաժարի մանր – մունր եւ լոկ ինքնախարէութիւն եղող զբաղումներէ, նուիրուելու համար ինքնազարգացման՝ համահայկական միջազգային հարցերու լուրջ եւ անաղմուկ ուսումնասիրութեան:

Լուրջ եւ նուիրական մեծ աշխատանքներու համար անհրաժեշտ է համապատասխան չափով պատմական եւ ընկերային գիտելիքներու ծանօթութիւն, իւրացում:

«ՆԵՐԿԱՅ»

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Թորիկ Օվան քալած պահուն նկատեց, որ կիներ, մութին մէջ, պատուհաններէն իրարու ձայն կուտային ու իր անցնելով կը հետաքրքրուէին: Երբ տունէն ներս մտաւ, տեսաւ՝ իրարանցում, լաց ու շիւան կար:

— Խաչիկ, եաւրուս, հեղ մը գլուխդ վերցուր, աղուընիկներուդ նայիր: Ախ, Մանօ, Մանօ ձեռքերդ կոտրտէին Մանօ:

Նունիկ պաճին էր, որ կուլար բարձր ձայնով ու իր զաւկին դիակը գրկած՝ վէրքը կը համբուրէր:

Ներս մտան նաեւ եղբայրը, Սարգիս, ու մեծ հարսը: Բաժինքէն յետոյ առաջին անդամն էր, որ Խաչիկին տան սեմէն ներս կ'անցնէին: Լացի ու շիւանի մէջէն կը լսուէր խեղճ Թորիկ Օվանին ձայնը լալկան ու կերկեր:

— Աղուընիկները, աղուընիկները:

Դրացի կիներն էին այդ օր մեռելի տան մէջ աշխատողները: Տան առարկաները մէկ կողմէն միւս կողմը կը փոխադրէին, կերակուր կը պատրաստէին: Ուրիշներ ալ մխիթարանքի խօսքեր կ'ընէին: Աշխատանքի պահուն, դրացի կիներէն մին՝ վերցուց նաեւ ուռենիի ճիւղերով շինուած կթոցը, որուն տակ Խաչիկ բանտած էր աղաւնիներուն իշխանն ու իշխանուհին՝ Կապուտիկն ու Ծիրանը: Կթոցին տակէն աղաւնիները թռան յանկարծ: Ոչ ոք ուշադրութիւն դարձուց: Կապուտիկը բաց մնացած դռնէն դուրս ինկաւ. Ծիրանը կրակտան մէջ, ցորենի պարապ փեթակի մը վրայ թառեցաւ շլարած. հոն, ուր մութ անկիւններէն յաճախ կատուի աչքերու կայծկլտուքներ կ'երեւան:

Բակին մէջ կիները օճախին վրայ ջուր կը տաքցնէին, երբ տեսան սեւ կատու մը որ նաշխուն ու սիրուն աղաւնի մը խածած՝ կիսապատէն վար կը ցատկէր: Աղաւնին մէկ թեւը կոտրտած վար կախուած էր, միւս թեւը կատուի բերնին մէջ էր: Աղաւնին դեռ ողջ էր ու ի զուր կը թփրտար կատուի բերնէն ազատելու համար:

Այդ աղաւնին Ծիրանն էր:

×

Անցան մի քանի տարիներ: Թորիկ Օվան եւ Նունիկ պաճին վաղուց գացած էին ափ մը հող ըլլալու:

Թորիկ Օվանին տան վրայ, անէծքի պէս տակաւին կը մնար աւերակ աղաւնետունը, կը մնային երկնցուած փայտէ ձողերը աղաւնեծրտերով ծեփուած: Տակաւին կը մնային փեթակները մեղուներուն, փլած ու աւերակ, ինչպէս աղաւնետունը:

Այդ ամայի տան մէջ, իր զաւկին հետ կը բնակէր, օր արեւ չտեսած, Խաչիկի կինը, որբ եւ այրի Իւղաբերը: Փոքրիկը հազիւ եօթ տարեկան կար: Տակաւին նոր սկսած էր դպրոց երթալ: Իւղաբերն ալ ուրիշներուն դռները հաց կ'եփէր, լուացք կ'ընէր, քախանքի կ'երթար, որ իր զաւակը մեծցնէր:

Օր մըն ալ իւղաբեր, երբ դաշտէն տուն եկաւ, տեսաւ, որ իր փոքրիկ տղան դըպրոցէն նոր եկած՝ ցածկեկ տանիքին վրայ փոքրիկ մուրճ մը ձեռքին՝ թըդ, թըդ, տախտակին վրայ գամ կը գամէր:

Իւղաբեր ուրախ էր, որ տղան շինարար աշխատանքով զբաղած էր: Թերեւս լաւ որմնադիր մը եւ կամ հիւսն մը ըլլար, ո՞վ գիտէ:

Ու ուրախ սրտով մօտենալով հարցուց:

— Ի՞նչ կը շինես, զաւակս:

— Աղաւնետուն, խօսեցաւ փոքրիկը իր աշխատանքին միամիտ անդիտակցութեամբ:

Մօր երեսը տժգունեցաւ յանկարծ, շրթները դողացին, ճիչ մըն էր, որ կամքէն անկախ փրթան իր կուրծքէն: Գրկեց իր փոքրիկը, արցունքոտ աչքերով, համբուրեց ու խօսեցաւ.

— Չէ, չէ, դուն աղուընկատուն պիտի չշինես, պիտի չշինես, հա՞...

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(15 եւ վերջ)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

Պանդոկներ, Բաղնիքներ, հանրային պարտէզներ եւ հիւանդանոցներ :

ԺԹ. դարուն Երեւանի մէջ այսօրուան իմաստով պանդոկներ չկային: Քաղաքին պանդոկներուն ընդհանուր տնտեսութիւնը բաղկացած էր պարսկական տիրապետութեան շրջանէն մնացած իջեւաններէ, որոնք իրենց ողորմելի արտաքինով ու ներքինով կը ծառայէին իբրեւ «հիւրանոցներ» եւ պահեստներ :

Ասոնցմէ ամէնէն մեծը եւ ամէնէն ծանօթը Կիւրճի կոչուածն էր, որ բոլորին նման գարշահոտ բոյն մըն էր:

Արդիւնաբերական, վաճառականական կեդրոններու բացումին, քաղաքի բնակչութեան յաւելումին, երկաթուղիի կայարանին շինութեան եւ մշակոյթի ընդհանուր մակարդակին բարձրացումով, Երեւանի մէջ կը շինուին պանդոկներ: ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու ըսկիզբները Երեւանի մէջ գոյութիւն ունէին քանի մը պանդոկներ՝ «Կրանտ Օթէլ», «Օրիան», «Լիոն», «Ֆրանսա», «Մարսէյլ», «Վիէննա», «Կովկաս», «Կարսաչայ», «Սովիտ – Սովիտ», «Երկաթուղի», «Եաղկեփունջ» եւայլն:

Անմխիթար պատկեր մը կը ներկայացնէին նոյնպէս քաղաքին բաղնիքները : Արդարեւ, գործածութեան մէջ էին պարսկական տիրապետութեան շրջանէն մնացած «համամները»: 1890ի ատենները այդ «համամներ»էն քանի մը հատը կ'ենթարկուին բարեփոխութեան, կը շինուին քանի մը նոր բաղնիքներ : Ասոնցմէ ամէնէն ծանօթը «Եւրոպական» կոչուածն էր, որ կը պատկանէր ճարտարագէտ Կ. Յովհաննիսեանի: Քաղաքին քիչ թէ շատ յարմարաւէտ միւս բաղնիքը կը պատկանէր Հ. Եղիազարեանի, որ նոյնպէս ունէր ընդհանուր բաժիններ եւ սենեակներ :

1850 – 60ի ժամանակները, երբ կը սկսին քաղաքը բարեզարդել, որոշ հոգ կը տարուի նաեւ հանրային պարտէզներուն: Ի. դարու սկիզբը Երեւան արդէն ունէր երեք հանրային պարտէզ, որոնք սեփականութիւնն էին քաղաքային վարչութեան, որ կապալով զանոնք վարձու կուտար զանազաններու: Այդ պարտէզներէն երկուքը՝ Նոր Այդին կամ «Պուլվարը», եւ՝ յատկապէս Անգլիական այդին քաղաքին զարդն էին: Այս վերջինին բարեկարգումը տեւած է մօտաւորապէս կէս դար՝ 1860էն մինչեւ Ի. դարու սկիզբները, մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմին նախորդող տարիները :

Փայլուն պատկեր չէր ներկայացներ նաեւ քաղաքին առողջապահական վիճակը : Մինչեւ 1888 Երեւանի մէջ կար միայն մէկ հիւանդանոց (զինուորական) եւ քանի մը դեղարաններ : Առաջին հիւանդանոցը կը շինուի 1888ին: Կ'աշխատէին մէկ բժիշկ, որ միեւնոյն ատեն վարիչն էր, մէկ բժիշկի օգնական եւ մէկ մանկաբարձ: Կանոնագրութեան համաձայն, հիւանդանոցը կը խնամէր միայն ոտքի վրայ գտնուող հիւանդներ :

ԺԹ. դարու վերջաւորութեան քաղաքին մէջ կային քանի մը հիւանդանոցներ՝ քաղաքային հիւանդանոցը, ակնաբուժարանը, հոգեբուժարանը, բանտին կողքին բացուած հիւանդանոցը եւ երկու անձնական հիւանդանոցներ :

1893 Փետրուար 4ին Երեւանի առաջին հիւանդանոցին կողքին կը բացուի 12 մահճակալներով փոքրիկ հիւանդանոց մը: Ըստ հաստատուած կանոնագրութեան, այդ հիւանդանոցին մէջ խնամուելու իրաւունք ունէին երկսեռ բոլոր քաղաքացիները, առանց ազգի եւ տարիքի խտրութեան, հիւանդները պէտք է վճարէին խնամքին եւ սնունդին համար նշանակուած գումարը (15 ռուբլի), որ պէտք է յանձնուէր նախօրօք, ամսուան սկիզբը :

1899ին հիւանդանոցին մահճակալներուն թիւը կը բարձրանայ 15ի, 1903ին՝ 26ի, 1905ին՝ 29ի, իսկ 1908ին՝ 35–40ի:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին դեղարաններու թիւը կը հասնի չորսի, իսկ բժիշկներու թիւը՝ 20 – 25ի:

×

ԺԹ. դարու վերջաւորութեան եւ Ի. դարու սկբնաւորութեան Երեւանի արտաքին տեսքը կ'ենթարկուի զգալի փոփոխութեան: Քաղաքին մէջ մեծ ծաւալ կը ստանայ շինարարական աշխատանքը, կը յառաջդիմէ ճարտարապետութիւնը, կը սկսին ուշադրութիւն դարձնել բարեկարգութեան, որոշ չափով կը ձեւաւորուի քաղաքին կեդրոնը :

Այս շրջանին քաղաքին կեդրոնական մասին մէջ իրարու ետեւէ կը շինուին նոր ձեւի շէնքեր՝ վարչական, պանդոկ, ճաշարան, սրճարան, թատերասրահ եւայլն : Այս բոլոր շէնքերն ալ կառուցուած էին օրուան ճարտարապետութեան պահանջներուն համապատասխան՝ ճարտարապետ – մասնագէտներու յատակագիծերուն հիման վրայ, որոնք վաւերացուած էին քաղաքային վարչութեան կողմէ :

Ճարտարապետական տեսակէտով կարեւոր փոփոխութիւններ կը կատարուին նաեւ բնակելի տուներու շինութեան մէջ: Վաճառականները, ձեռնարկութեանց տէրերը եւ ընդհանրապէս հարուստները իրենց տուները կը շինէին յատուկ յատակագիծերու հիման վրայ՝ օրուան պահանջներուն համաձայն: Բոլոր շէնքերն ալ, գրեթէ առանց բացառութեան, երկյարկանի էին:

Շինարարութեան եւ ճարտարապետութեան նոր ձեւերը իրենց կիրարութիւնը կը գտնեն նաեւ առեւտրական եւ արդիւնաբերական նորակառոյց շէնքերուն մէջ : Երեւանի գինիի եւ քոնեակի գործարանները, առեւտրական տուները, զանազան գործակալութեանց շէնքերը նոյնպէս կը շինուին նոր պահանջներուն համապատասխան: Բոլոր շէնքերն ալ կը տարբերին հիներէն իրենց մեծութեամբ եւ շքեղութեամբ, ինչպէս նաեւ իրենց յարմարութիւններով :

Կը սկսին օգտագործուիլ նոր տեսակի շինանիւթեր: Տեղական բազմագոյն տուֆերուն, կիրին եւ գաճին հետ միասին երեւան կուգան երկաթն ու կրաղիւսը, իսկ աղիւսը, որ պարսկական տիրապետութեան ժամանակ տարածուած շինանիւթ մըն էր, աստիճանաբար երեսի վրայ կը ձգուի : Աղիւսը կը գործածուի միայն վառարաններու եւ այլ յարակից պատերու շինութեան համար :

Այս շրջանին է, որ կը շինուին նաեւ եկեղեցիները : Հայկական եկեղեցին կառուցուած էր կարմրաւուն տուֆով, իսկ ռուսական եկեղեցին՝ սեւ եւ կարմիր տուֆով :

Երեւանի ծրագրեալ շինարարութիւնը սկսած է ԺԹ. դարու կիսուն, երբ քաղաքը նահանգային կեդրոն մը դարձաւ : Առաջին յատակագիծը պատրաստուած է 1856ին :

Թ. Յ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱԼԻԼԷՈՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իտալացի մեծ գիտնականին ծննդեան 400ամեակին նուիրուած գիտական նիստ մը գումարուեցաւ Երեւանի մէջ, ուր խօսք առին ակադ. Վ. Համբարձումեան, Գ. Պետրոսեան (բնագիտութեան – ուսողագիտութեան գիտութիւններու վարդապետ), Օ. Սապոնջեան (գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից անդամ) Օ. Քալօզեան եւ Գերագոյն Խորհուրդի դիւանին նախագահ Ն. Յարութիւնեան :

Վ. Համբարձումեան, իր բացման խօսքին մէջ դիտել տուաւ, թէ Գալիլէոյի շինած առաջին հեռադիտակը եւ անոր մշակած սկզբունքները մինչեւ այսօր ալ ի զօրու են եւ կը պահեն իրենց արժէքը :

Ընկղմելու վրայ եղող շոգենաւի մը կամրջակին վրայ կեցած, Սկովտացի մը կուլայ: Եղբայրը կը մօտենայ անոր եւ կ'ըսէ.

— Աստուածդ սիրես, ինչո՞ւ կուլաս, քանի որ շոգենաւը քուկդ չէ ...

×

Գիտէ՞ք այն պատմութիւնը, ուր սկովտացի մը դրամ փոխ կուտայ հարիւրին տասը տոկոսով :

Չէք կրնար գիտնալ, որովհետեւ այդպիսի պատմութիւն գոյութիւն չունի ...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Շաբաթ երեկոյ մենք ալ տօնեցինք Փետրուարեան ապըստամբութեան 43րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի : Մեր երիտասարդ ընկերները Ազգ. Տան սրահը զարդարած էին զոյգ եռագոյներով, Դաշնակցութեան զինանշանով եւ հերոսներու նկարով :

Հանդիսութեան ներկայ էին տարեցներ եւ երիտասարդներ :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի եւ Լիոնի խումբերուն կողմէ երգուած «Մըշակ բանուոր»էն ետք, օրուան նախագահը՝ ընկեր Կարապետ Յովակիմեան քանի մը խօսքերով բացատրեց օրուան իմաստը : Հուսկ ուրեմն գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիրը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Տէսինի Նոր Սերնդականները :

Արտասանեցին օրիորդներ Շաքէ Ղազարեան, Արաքսի Խաղնէճեան, Սիրան Տէրտէրեան, Ալիս Ալթունեան եւ ընկեր Գեղամ Կանայեան: Մեներգեցին տիկին Մ. Կարապետեան, Օր. Ա. Կարապետեան, ընկերներ Ա. Պառաւեան, Հ. Վարդանեան, Վ. Սէթեան, Մ. Չափարեան : Ջութակի վրայ նուագեց ընկեր Յ. Պէրպէրեան :

Բոլորն ալ ջերմ գնահատանքի արժանացան:

Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Միսաք Միրզէ նախ պատմականը ըրաւ Փետրուարեան ապստամբութեան : Հանդամանօրէն յիշատակեց ապստամբութեան նախորդող եւ յաջորդող դէպքերը եւ իրադարձութիւնները: Այս առթիւ յիշեց Յովհ. Թումանեանի կարծիքը Հայաստան ներխուժաց կարմիր ուժերու մասին. — Անոնք ոչ ռուս, ոչ ադրբէջանցի եւ ոչ ալ հայ են. մինչեւ իսկ մարդ չեն, այլ՝ գազաններ են: Իր խօսքը վերջացուց դիտել տալով, թէ Փետրուարեան ապստամբութիւնը նոր օրերու Վարդանանք մըն է, որուն առջեւ պիտի խոնարհին օր մը, բոլոր Հայերը, անխտիր :

Հանդէսին պաշտօնական մասին յաջորդեց խրախճանքը : Սեղաններու շուրջ խմբուած երէցներ ու մանաւանդ երիտասարդներ, իրենց յեղափոխական եւ ազգային խմբերդներով վառ տրամադրութիւն մը ստեղծեցին, որ տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր :

Մէջ ընդ մէջ խօսք առին Պ. Վարժապետեան, որ կոչ ըրաւ ներկայ երիտասարդներուն տքնիլ ու պայքարիլ մեր ազգային իրաւունքներու իրագործման համար եւ, Պ. Ղազարեան (Տէսին), որ Ֆրանսերէն լեզուով ոգեկոչեց Փետր. 18ի յիշատակը :

Կ. Յ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՄԱՏԱՆՈՒ ԵՏԵՒԻՑ

— Քրդագոմ :

— Ո՞ւմ տունն է :

— Յայտնի չէ :

— Ի՞նչպէս թէ: Հարսնախօսութեան ես գնում եւ չե՞ս իմանում, թէ ում աղջիկն է,— տարակուսանքով հարցրեց մշեցին:

— Ոչ տունն է յայտնի, ոչ էլ աղջիկը:

— Լեռնցու գործը ո՞վ է հասկացել, որ ես հասկանամ : Անպատճառ մի զարմանալի բան կը լինի: Նստիր, նստիր, սնկով փլաւ ուտենք,— առաջարկեց տանտէրը :

— Դուք անուշ արէք, իսկ ես կ'ուշանամ, նստել չեմ կարող,— թախանձեց հովիւը :

— Լաւ, քանի որ շտապում ես, մենք քեզ չենք պահի : Բարեւիր մեր անծանօթ հարսին : Այս ասելով, մշեցին Տօնէի հետ իջաւ տան դետնայարկը: Այնտեղ փայտեան մի կարմիր արկղ կար հաստ կողպեքով փակուած: Եղիշէն բացեց սընտուկը, նրա միջից հանեց մի ոսկէ մատանի, սրբեց, խնամքով փաթաթեց մի կտոր շորով եւ յանձնեց իր բարեկամին:

— Շնորհաւոր լինի: Էս էլ իմ կողմից նուէր քեզ :

Հովիւը մատանին քսակը դրեց եւ, մէկ – երկու թաս օղի խմելով ու մնաս բարով ասելով, դուրս եկաւ Մատնիք Եղիշէի ներքնայարկից :

ՀԱՐՍՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿՃՈՒՃՈՎ

Թոնիրները վաղուց քանդել էին, երբ Տօնէն հասաւ Քրդագոմ: Արտամիջեան ճանապարհի վրայ խաղում էին մի քանի երեխաներ : Սեւսարեցին նրանց մի բուռ չամիչ տուեց եւ մածնի ամանը ցոյց տալով հարցրեց .

— Սա վի՞ր կճուճն է :

Մանուկները զարմացած նայեցին դեղեցիկ անօթին, որի կողին նկարուած էր ոտը վեր բարձրացրած երկարավիզ մի արագիլ :

— Խոշոնց տան փարչն է, — բացագանչեց լիքը կժով ետեւից եկող մի կին:

« Իմ առաջ լիք կուժ ելաւ, գործս յաջող է»,— մտածեց Տօնէն: Կժաւոր կինը մօտեցաւ ճանապարհի եզրին կանգնած երիտասարդ կնոջ, որ նոյնպէս աղբիւրից էր գալիս, եւ, ցած ձայնով, նրա ականջին ասաց .

— Բայազի կորած փարչն է :

— Քա վույ, զուզըն զկան զէ,— այսինքըն՝ ուզնկան է, — ճնճղկերէն գոչեց երիտասարդ կինը՝ դնչկալը քթին քաշելով եւ աչքի տակով նայելով եկուորին : Երկու հարեւանուհիները սկսեցին իրար հետ արագ – արագ ճնճղկերէն խօսել : Այդ ծածկալեզուն, որ կանայք ու աղջիկները գործածում էին իրար գաղտնիքները ասելու ժամանակ շատ էր տարածուած Մշոյ դաշտի գիւղերում :

— Եղբօրը Խոշօ Մարտոյի տուն տարէք, — երեխաներին դիմելով ասաց առաջին կժաւոր կինը, հարեւանի բակից դուրս գալով եւ մտնելով իրենց բակը :

Խաղընկեր տղաները չամիչ ուտելով, երկու բանջարքաղ աղջիկների հետ, որ մաստակ ծամելով վերադառնում էին դաշտից, Տօնէին առաջնորդեցին փարչի տիրոջ տունը: Գիւղում շշուկով բերնէ բերան սարածուեց, որ Խոշօ Մարտոյի տունը հարսնախօս է եկել, որ Բայազին ուզում են :

Անծանօթ տղամարդուն տեսնելով, պատերի տակ եւ բակերում նստած կանայք իսկոյն տեղերից վեր էին կենում : Նահապետական կարգի համաձայն շատերը նրան հրաւիրում էին իրենց տունը, նոր թխած հաց էին հանում նրա դէմ :

— Խութեցի է, — ասում էին ետեւից, երբ նա բաւականաչափ հեռացած էր լինում : Խութեցիներին եւ բռնաշէնցիներին դաշտեցի գիւղացիները անմիջապէս ճանաչում էին նրանց լեռնական քայլուածքից եւ մազեղէն հագուստից : Այդ մարդիկ դաշտավայրում անգամ քայլում էին ինչպէս լեռներում, խոշոր, մեծ քայլերով, ոտքերը հաստատօրէն բարձրացնելով եւ ծանրօրէն իջեցնելով գետնի վրայ:

Ամառ թէ ձմեռ նրանք միեւնոյն հանդերձն էին հագնում: Նրանց դէմքերից, որ թուխ էին, եւ հագուստներից, որոնց ծալքերում սովորաբար որեւէ կանաչ ցօղուն կամ ջարդուած ծաղիկ էր քարշ ընկած լինում, խիստ նկատելի զգացւում էր լեռնաստանի շունչը : Այդ վայրերի բնակիչներին կարելի էր զանազանել նաեւ իրենց զօրաւոր ձայնով : Նրանք շատ բարձր էին խօսում : Դրանք առողջ թոքերով եւ ամուր կրծքերով մարդիկ էին, որ իրենց լեռների մէջ սովորել էին սարից սար իրար ձայն տալ, հովտից հովիտ միմեանց կանչել :

Այն տունը, ուր մտաւ բռնաշէնցի հովիւը, գտնւում էր գիւղի արեւմտեան մասում :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկ. Լուսիա Շամշոյեան, Պ. Եդուարդ եւ Յակոբ Շամշոյեան, Պ. Կարապետ եւ Պօղոս Մանուկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ Փրատոյի Մայր Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ քեռայրին

ԹՈՐՈՍ ՇԱՄՇՈՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց բոլոր ննջեցեալներուն:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակները յարգողները:

Այս առթիւ տասնական Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին, «Հայ-Բոյժ»ին եւ «Հայաստանին»:

×

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պօլիկեան կը ծանուցանեն թէ իրենց ողբացեալ զաւկին՝ ՀՐԱՆԴ ՊՕԼԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Երկուշաբթի (Մեռելոց), Տէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պատարագ Կրընոպլի մէջ, այս Երկուշաբթի եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

Կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ վախճանման տարելիցին առթիւ: Սէնլուի սրահը:

ՆՈՒԷՐ

Վալանսէն Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Խաչատուրեան (ծն. Էքսէրճեան) իր հին եւ նոր ննջեցեալներուն հոգւոյն կը նուիրէ քսան Ֆր. Կապ. Խաչին Օդափ. կայանին, 10 Ֆր. «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Եղօ Մինասեանի, Պ. Մարտիրոս Մինասեանի մահուան առթիւ եւ 50 Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան փոխան ծաղկեպսակի:

Այս առթիւ նոյնպէս ընկեր Ն. Քշիքեան տասը Ֆր. նոյն նպատակին համար: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը մասնակցի Տէր եւ Տիկին Բաբախեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն խոր վշտին՝ իրենց սիրեցեալ զաւկին ԷԼԻԶԻ վաղահաս մահուան առթիւ: Նոյն առթիւ մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Խորէն Աւագեանէ տասը Ֆրանք, փոխան ծաղկեփունջի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1964

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

650 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (յաւելուածական) — Երգիծանք:

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ գրատան:

Գին.— Թղթակազմ 16 Ֆր. լաթակազմ՝ 18 Ֆր. առաքման ծախքով՝ 18 եւ 20 Ֆրանք:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ ժամը 10ին: Կարգ Ոտնալուայի երեկոյեան ժամը 4ին: Կարգ Խաւարման ժամը 7·30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Զարչարանաց, Խաչելութեան եւ թաղման: Թափօր երեկոյեան ժամը հինգին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի: Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 3·30ին, պատարագ 5ին:

Կիրակի, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, քառաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՇԱՒԻԼ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հինգշաբթի, Ոտնալուայ ժամը 16ին, Խաւարում 20ին:

Ուրբաթ, Թաղման արարողութիւն ժամը 16·30ին:

Շաբաթ, Ճրագալոյց եւ պատարագ ժամը 16ին:

Կիրակի, Զատիկ, պատարագ ժամը 8·30ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, պատարագ եւ հոգեհանդիստ ժամը 9ին:

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ – Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց, պատարագ ժամը 10ին, Ոտնալուայ ժամը 4ին, Խաւարում 7ին:

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Խաչելութեան Թաղման արարողութիւն 4ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, պատարագ ժամը 4ին:

Կիրակի, Զատիկ, պատարագ 10ին:

ՏԷՍԻՆ, Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Առաւօտ ժամը 10ին հաղորդութեան պատարագ, կէսօրէ վերջ 3ին Ոտնալուայ: 8ին Խաւարում:

Աւագ Ուրբաթ, Եկեղեցին բաց է առաւօտեան ժամը 9էն սկսեալ: Իրիկունը ժամը ութին Թաղման արարողութիւն:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց ժամը 5ին, պատարագ:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին: Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 5 գերեզման օրհնէք Տէսինի գերեզմանատան մէջ:

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Երեքշաբթի, Յիշատակ Տասն Կուսանաց, ժամը երեկոյեան 5ին:

Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը ութին, կարգ ապաշխարողաց, ժամը 10ին, պատարագ, Ոտնալուայ ժամը 4ին, Խաւարում 7·30ին:

Ուրբաթ, կարգ Թաղման, ժամը 6ին:

Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 4·30ին, պատարագ ժամը վեցին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Տօն Ընթրեաց առաւօտ, փոքրերու Ս. Հաղորդութիւն ժամը 9ին: Ոտնալուայ ժամը 5ին, Խաւարում 8ին:

Ուրբաթ, Թաղում եւ թափօր ժամը վեցին:

Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամը 5ին, Ընթերցմունք եւ պատարագ ժամը 7ին:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գ. ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց Առաւօտ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարգ 10, Հաղորդութիւն երկսեռ Մանկանց, երեկոյ Ոտնալուայ ժամը 5, Խաւարում 8:

Ուրբաթ, Յիշատակ Խաչելութեան, երեկոյ Թաղման արարողութիւն ժամը 5·30:

Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյ Խթման արարողութիւն ժամը 5, պատարագ եւ նախատօնակ ժամը վեց:

Կիրակի, Զատիկ, Հրաշափառ Յարութեան, առաւօտ ժամը 8, պատարագ 10:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւ. Ֆրանսայի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, Առաւօտ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, հոգեհանդիստ 11·30:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԵՐԳԵՐՈՒ ԵՒ ՊԱՐԵՐՈՒ

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 10, ժամը 20·30ին:

PALAIS DE LA MUTUALITE
24, Rue Saint-Victor
Métro : Maubert-Mutualité

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Պերնար Տէտէնեանի

ԱՐՄԵՆԻԱ

Խումբը

ՍՕՍԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏ վարժարանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Գէորգ Եանպէկեանի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ:

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ
(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ՝ունենան Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ:

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ:
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Սպիտակ Առաւօտ

(Հէքեաթ եւ արձակ բանաստեղծութիւն)

ԳՐԵՑ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն.— «ՅԱՌԱՋ» մատենաշար:

Գին՝ 10 Ֆրանք (առաքման ծախքով 11 Ֆրանք), արտասահման՝ 3 տոլար:

Դիմել հեղինակին, «Յառաջ»ի հասցէով:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ մէջ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, անխտիր, այս Հինգշաբթի (Մարտ 26), ժամը 18ին, Խրիմեան սրահը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի (Զատիկ) Ալհամպրայի մէջ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

JEAN RENAUDO
ET SON ENSEMBLE

Տոմսակներու համար դիմել՝

ՌԱՖՖԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ
37, Rue des Dominicaines
Tél. : 20-71-10

եւ բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ. ականներուն մօտ: Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր Միութիւնը կը պատրաստուի տօնել Յաղթական Հերոսամարտի 49րդի տարեդարձը, Ապրիլ 26ին, Կիրակի Մաղընոյի մէջ: Նոյն օրը տեղի կ՝ունենան Միութեանս 40ամեակի տօնը:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 24ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐԸ՝

ԼՈՅՍԵՐԸ

Շքեղ տպագրութիւն, նկարազարդ արուեստագէտ Շարթի կողմէ:

Գունաւոր եւ թուագրուած 1–50, գին 100 Ֆրանք, թուագրուած 51–300 գին՝ 20 Ֆրանք:

Դիմել հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, Avenue de Saint-Julien
MARSEILLE (12e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսայի

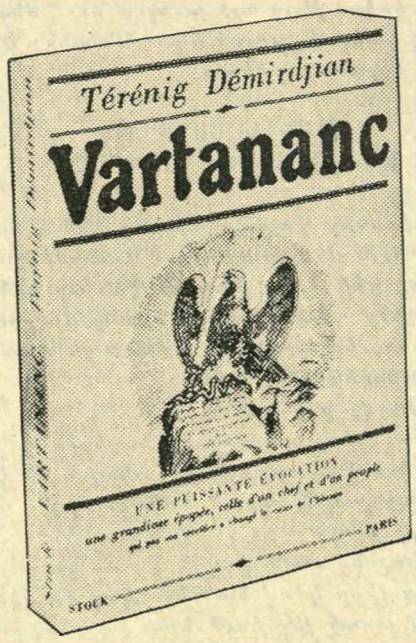

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian
présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26
ՄԱՐՏ
JEUDI
26 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9969

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9969

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱԾ

Կրօնքի դէմ հալածանքը Խ. Միութեան մէջ սաստկացած է 1959էն ի վեր :

Գիտութեան արագ զարգացումը, սպուտնիկներու եւ տիեզերագնացներու շրջապտոյտները անջրպետին մէջ առիթ ընծայած են Կրեմլինի վարիչներուն զարկ տալ անաստուածեան քարոզչութեան :

Իլեիչեւ, համայնավար կուսակցութեան քարտուղարն ու Գաղափարախօսական յանձնախումբի նախագահը, որ անցեալ Նոյեմբեր 25ին եւ 26ին Մոսկուայի մէջ պարզած էր հակակրօնական պայքարին ոգին, այս անգամ Կոմունիստ պարբերականի 1964ի Ա. Թիւին մէջ աւելի յստակօրէն բացատրած է իր տեսակէտները :

Իլեիչեւ առանց բառերը ծամելու կը հաստատէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը՝ հաւատարիմ Լէնինի սկզբունքներուն՝ յարատեւ գործօն պայքար մղած է կրօնքին դէմ : Ներկայիս այդ պայքարը մտած է իր վճռական փուլին մէջ : Շնորհիւ գիտութեան այլեւս մարդուս ծագման եւ գոյութեան մասին ոչ մէկ գաղտնիք ու խորհուրդ մնացած է : Չքացած են հրաշքները :

Ըստ իրեն, խորհրդային ամէն մտաւորական պարտաւոր է գործնապէս մասնակցիլ գիտութեան եւ կրօնքի, գիտական գաղափարախօսութեան եւ թիւր ու ստապատիր գաղափարախօսութեան միջեւ մղուած պայքարին : Մասնաւոր դեր մը պէտք է կատարեն ուսուցիչներն ու բժիշկները :

Հակառակ բոլոր հալածանքներուն, կրօնքը անխախտ մնացած է ռուս ընտանիքներուն մէջ :

Վիճակագրութեան մը համաձայն 1917ին, բոլշեւիկեան յեղափոխութեան նախօրեակին, ռուս օրթոտոքս եկեղեցին ունէր 46000 թեմ՝ հարիւր միլիոն հաւատացեալներով :

Ներկայիս Ռուսիոյ օրթոտոքս հաւատացեալներուն թիւը կը հաշուուի 50–70 միլիոն՝ 23000 թեմերու բաժնուած :

Իլեիչեւի խոստովանութեամբ հաւատացեալներու երկու երրորդը կիներ են : Վտանգաւոր երեւոյթ : Ուրեմն նոր սերունդը տան մէջ կրօնական դաստիարակութիւն կը ստանայ : Ուսուցիչները դպրոցին մէջ դերազանց աշխատանք պէտք է տանին անաստուածութեան գաղափարախօսութիւնը թափանցելու համար մատաղ տղոց ու աղջիկներու գլխուն մէջ :

« Հայրենական պատերազմ»ի տարիներուն Սթալին թուլցուց կրօնքի դէմ հալածանքը՝ ռուս կրօնասէր ժողովուրդի համակրանքը շահելու համար : Պահ մը դադրեցուց կրօնաւորներու դէմ հալածանքը եւ կասեցուց եկեղեցիներու փակումը : Օրթոտոքս եկեղեցւոյ պատրիարքական թափուր աթոռին վրայ նըստեցուց Ալեքսի եպիսկոպոսը, անոր միջոցաւ կապեր հաստատեց արտասահմանի ռուս տարագիրներուն հետ եւ յաջողեցաւ պառակտել զանոնք :

Յաղթանակէն վերջ «հանճարափայլ»ը հետզհետէ կրկին սեղմեց օղակները : Քաղաքական, զինուորական եւ կրօնական մարզերու մէջ շնորհուած առանձնաշնորհները ջնջեց : Ու կրկին ձեռք առաւ մենատիրական նախկին մեթոտները : Պէտք չունէր այլեւս կրօնքի աջակցութեան՝ արտաքին թշնամիին յաղթելու համար :

Խրուշչեւի օրով որոշ թուլացում մը նկատուեցաւ հակակրօնական պայքարին մէջ :

Երկար չտեւեց սակայն այդ շրջանը : Հալածանքը սաստկացած է կրկին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ԿԻՊՐՈՍ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱԽՈՒՏ Է

Թէեւ միջադէպերը հազուագիւտ են, բայց խաղաղութիւնը խախուտ է Կիպրոսի մէջ եւ դէտերու կարծիքով կը պահպանուի միայն Անգլիացիներուն բացառիկ համբերատար խառնուածքին շնորհիւ : Թուրքերը բաւական ջղային ու մտահոգ են մանաւանդ Ներքին նախարարին յայտարարութենէն ի վեր : Արդարեւ կիպրացի նախարարը ըսած էր թէ պէտք է ջնջուի այն կանաչ գիծը որ կը բաժնէ Նիկոսիա : Յոյներն ալ կը խորհին թէ Թուրքերը պիտի շարժէին գիշերը, բայց ի վերջոյ գիշերը հանդարտ անցած է : Միակ միջադէպը որ պատահած է տեղի ունեցած է Լուրուճինա թրքական գիւղին մէջ : Առտուն յոյն ոստիկանական ջոկատ մը երկու Թուրքեր ձերբակալած է այն պատրուակով որ հրացան կը կրէին : Կը տարուին Լարնաքա : Երբ լուրը կը տարածուի, Թուրքերը իրար կ՚անցնին, զէնքերը կը ժողվեն եւ կը սկսին կրակ բանալ յունական կառքերուն վրայ եւ եօթը պատանդ կը բռնեն : Յունական կողմն ալ, անշուշտ իրարանցում կայ : Երկու կողմն ալ կազմ ու պատրաստ են եւ հարցը կրնայ շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ եթէ, ի հարկէ, անգլիական միջամտութիւնը ամէն բան չփրկէ : 15 ժամ բանակցութիւններէ ետք, կը յաջողին խաղաղ լուծումի մը յանգիլ : Նախ կը փորձեն համոզել Թուրքերը որ ազատ արձակեն յոյն պատանդները : Կը մերժեն : Յոյները կը պնդեն որ պատանդ չունին, պարզապէս երկու թուրք ձերբակալած են որոնք օրէնքը բռնաբարած էին զէնք կրելով : Ազատ արձակելու խօսք չկայ : Դատարան պիտի քաշուին : Բայց եթէ Թուրքերը անմիջապէս ազատ չարձակեն եօթը Յոյները, Լուրունճինայի վրայ պիտի յարձակին : Աւելցուցած են որ Անգլիացիները թող չխառնուին այս գործին, քանի որ իրենց քաղաքականութիւնը կը կայանայ Թուրքերը պաշտպանելու մէջ : Անգլիացիք, այն ատեն, կը սկսին ճնշում բանեցնել Թուրքերուն վրայ : Հինգ ժամ վիճաբանելէ ետք, կ՚ընդունին պատանդները ազատ թողուլ, բայց նախ ապահովութիւն կ՚ուզեն որ Լարնաքայի բանտը եղող Թուրքերը ողջ են, բայց ճիշդ այդ պահուն լուր տրուած է որ սպաննուած են յոյն ոստիկաններուն կողմէ : Եթէ այդպէս է յոյն պատանդներն ալ պիտի սպաննուին, Անգլիացիք երդում կ՚ընեն որ երկու Թուրքերը ողջ են : Չեն հաւատար : Իրենց հետը Լարնաքա կը տանին Թուրքերուն մէկուն հայրը որ աչքովը կը հաստատէ անոնց ողջ ըլլալը :

Ի վերջոյ կէս գիշերին, Թուրքերը ազատ կ՚արձակեն յոյն պատանդները եւ Անգլիացիք յոգնած – դադրած կ՚երթան քնանալու մինչեւ յաջորդ առաւօտ, ամէն բան ծայրէն սկսելու համար :

Միւս կողմէ նախագահ Մակարիոս, տեսակցութիւն մը տալով Միւնիխի Զուտտօյջը Յայթունկին, շեշտած է թէ կիպրական հարցին իբրեւ լուծում Կիպրոսի եւ Յունաստանի միացումը իր եւ կիպրացի ժողովուրդին փափաքն է : Ճշդելէ ետք թէ իր նպատակն է ջնջել տալ Ցիւրիխի համաձայնագրերը, Կիպրոսի հանրապետութեան նախագահը, աւելցուցած է թէ ամբողջական անկախութեան հասնելու ուրիշ ելք չկայ :

ՏՈՄՍԵՐ

Eli, Eli, Lamma Sabacthani

— Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, ընդէ՞ր թողեր զիս ...

Յիսուսի ողբաձայն աղերսը՝ մետասաներորդ ժամուն, երբ իր առաքելութեան եւ իր վարդապետական դասերուն չհաւատացող իր արենակիցները կը դամէին իր ոտքերն ու ձեռքերը խաչին վրայ, «ի մէջ երկուց աւազակաց» :

Քրիստոնեայ մարդկութիւնը, վաղը կը յիշատակէ Խաչելութեան եւ Թաղման եղերական դէպքը, իր աղօթքներով ու իր շարականներով : Ու երբ կիրակի առտու, արշալոյսը իր փառքը փռէ այս երկրագունդին վրայ, քրիստոնեայ մարդկութիւնը պիտի սրբէ իր արցունքներն ու պիտի պանծացնէ հրաշքը Յարութեան, որուն միայն ի՛նք կը հաւատայ : Քրիստոնեան քրիստոնեայ է, մանաւանդ, իր այդ անխորտակելի հաւատքին համար : Ու, կարծեմ, աւելի մօտ Աստուծոյ, քանի որ միայն ինքն է որ կ՚ըսէ թէ Աստուածորդին կրնար խաչուիլ ու թաղուիլ, յանուն մարդուն փրկութեան, բայց, յետոյ, կրնար յարութիւն առնել ու բազմիլ «ընդ աջմէ հօր» :

Աւագ Ուրբաթ : Մեր մամիկներուն աչքերը կը թրջին : Ժամանակին, կը ճանչնայի թոռմած այտերով, ութսուն ամառ ու ձմեռ տեսած մեծ մայրիկ մը, որ Աւագ Հինգշաբթիէն Աւագ Ուրբաթ՝ կուլար : Կուլար ու Նարեկ կը քաղէր :

— Ինչո՞ւ կուլաս, մեծ մայրիկ, կը հարցնէինք :

Մեծ մայրիկը, արծաթէ խաչ մը կը տանէր իր շրթունքներուն՝ իր դողդոջուն մատներով կը պատասխանէր .

— Ա՛ս էրկու օրուան մէջ էր քի մեր Յիսուս Քրիստոսը խաչը հանեցին ...

— Հի՛ն, շա՛տ հին պատմութիւն է, մեծ մայրիկ ...

— Հա՛, գիտեմ, բայց ուրիշ բանի մը մը համար ալ կուլամ՝ ա՛ս օրերս ...

— Ի՞նչ բանի համար...

— Մեր ազգին խաչելութիւնն ալ միտքը կուգայ ... Մեր ազգին ալ դաւաճանեցին, մեր ազգն ալ չարչարեցին, մեր ձեռքերն ու ոտքերն ալ խաչին վրայ դամեցին՝ անօրէնները ...

— Բայց, չկրցան մեզ թաղել, մեծ մայրիկ ... Ոտքի վրայ ենք, չմոռնաս..

— Ատ ալ գիտե՛մ, ամա մեր ա՛ս վիճակը վիճակ չէ, տղաքս : Խաչելութիւն մըն ալ ա՛ս վիճակն է ... Օրէ օր կը խաչուինք ... Ինտո՛ր չըսեմ Յիսուս Քրիստոսիս ըսածը— «Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, ընդէ՞ր թողեր զիս...» :

Արդարեւ, հայ մեծ մայրիկը՝ հայ ժողովուրդին ձայնակից, ինչպէ՛ս չհառաչէ .

— Աստուա՛ծ, ինչո՞ւ լքեցիր զիս ...

Ի՞նչ մեղք գործեց այս ժողովուրդը, իր երիցս հազարամեայ պատմութեան մէջ : Մարդ չի գիտեր : Զինք պատժողներն անգամ պատասխան չունին :

Բայց, ո՞վ ըսաւ որ միայն մեղաւորներն են որ կը պատժուին այս երկրագունդին վրայ : Յաճախ, հակառակն է որ կը պատահի — դահիճը կը վարձատրուի ու փառքէ փառք, յաղթանակէ յաղթանակ կը սլանայ, մինչ զոհը կը փշրուի անոր գարշապարին տակ :

Այդ ճակատագրին արժանացանք մենք, մանաւանդ սա վերջին յիսնամեակին : Որովհետեւ, մեր դիմացը ելան աւելի մեծ համրանքով փարիսեցիներ քան բարեկամներ :

Յարութեան հրաշքին նման հրաշք մըն է մեր ներկայութիւնը այսօր, ե՛ւ մեր հայրենիքէն ներս, ե՛ւ դուրսը : Ունեցանք Լացի Գիշեր մը, որ տեւեց հազար, հազար տարի : Յետոյ, Արշալոյս մը, որ տեւեց վարդի մը կեանքին չափ ու հիմա, նորէն, աղջամուղջ :

Բայց, ա՛ս ի՛նչ հրաշք է որ չենք յուսահատիր ու մոխիր չենք ցաներ մեր մազերուն վրայ :

Որովհետեւ, մեր կարծածէն աւելի, մեր երեւցածէն աւելի քրիստոնեայ ենք ու կը հաւատանք որ հայ ժողովուրդն անգամ կրնայ հասնիլ իր Յարութեան :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-Ի ելմտական տագնապը չէ լուծուած : Սթիվընսըն շեշտեց թէ Խորհ. Միութիւնը չի կրնար տեղ դրաւել ազգաժողովին յաջորդ նիստին եթէ պարտքերը չվճարէ : Քլիվըլընտ ալ յայտնեց թէ հարցը Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ հարց մը չէ այլ՝ ՄԱԿի եւ Խորհ. Միութեան :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՀԱՔԻՄ ԱՄԷՌ, Արաբ Մ. Հանրապետութեան առաջին փոխ – նախագահ նշանակուեցաւ : Ըստ սահմանադրական այն յօդուածին որ ի զօրու է ներկայիս, Ա. փոխ – նախագահը կը վարէ երկրին գործերը երբ նախագահը ի վիճակի չէ կամ բացակայ է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Ապրիլի սրիզբը պիտի ժամանէ Ֆրանսական մշակութային պատուիրակութիւն մը :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ, Կաթողիկէ ժողովրդական կուսակցութիւնը եւ ընկերվարականները համաձայնած են նոր դահլիճի մը կազմութեան համար : Այս ձեւով վերջ կը դրուի կառավարական երկար տագնապին :

ԹՈՔԻՈՅ մէջ ամերիկացի դեսպանը դաշունահար եղած է երիտասարդ անհաւասարակշռի մը կողմէ : Վէրքը խոր է, բայց դեսպանին կեանքը վտանգուած չէ :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը որ Փարիզ է յայտարարեց թէ Հնդկաստանի դիրքը անվայել է քաղաքակրթուած երկրի մը համար :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ցեղային միջադէպերը վերսկսան, ծանր բնոյթ ստանալով : Սեւ կին մը սպաննուած է ճակսընվիլի մէջ, չորս վիրաւորներ կան որոնց երկուքը ճերմակ :

ԶՕՐ. ՄԱՔ – ԱՐԹԸՐ վիրաբուժական երկրորդ գործողութեան մը ենթարկուեցաւ, 84 տարեկանին :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Ավընիւ տիւ Փարք–Մոնսուրին պիտի կոչուի ողբացեալ նախագահ Ռընէ Քոթիի անունով :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ճառ մը խօսեցաւ եւ յայտնեց թէ գիներու կայունութիւնը ամէնէն կարեւոր հեռանկարն է կառավարութեան :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին :

1.— Ընկեր Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն, որ արեւմտեան Եւրոպա այցելելէ ետք վերադարձաւ իր բնակավայրը :

2.— Պ. Թովմասեան, Իրաքէն, որ կարգ մը ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար ժամանակ մը պիտի մնայ Փարիզ :

ՎՐԻՊԱԿ.— Չորեքշաբթի օրուան «Յառաջ»ի (Մարտ 25) Բ. էջի Բ. յօդուածի խորագիրը պէտք է ըլլար՝ Հաշուեկշռի մը առթիւ :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ԵԴԵՍԻԱ (ՈՒՐՖԱ)

11–9–1963 Չորեքշաբթի :

Հակառակ շարունակական յոգնութիւններուս, առտուան կանուխ ժամերուն՝ նորէն աշխոյժ ու կենսունակ կ'արթընամ :

Եդեսիա գիշերը հասեր էինք, որով բան մը չէի տեսած... Կառապանը զիս պանդոկ մը տարած էր. ես ալ ճամբու յոգնութենէն ուժասպառ անմիջապէս անկողին մտեր էի :

Հիմա բաց պատուհանին առջեւ, քաղաքին համայնապատկերը աչքերուս առջեւն է : Հոս ալ Ատանայի նման տափարակ դաշտագետին մըն է: Տուներուն մեծամասնութիւնը քարաշէն եւ տանիքներն ալ հողով ծածկուած են :

Պանդոկները բացօթեայ պառկելու տեղեր ունին... Ցերեկը արեւէն տաքցած քարերը գիշերները սենեակները նեղացուցիչ կը դարձնեն : Այս պատճառով բացօթեայ պատշգամներու վրայ մահճակալները կարգաւ շարուած են. ներսը անհասդիստ եղողները կ'երթան դուրսը կը պառկին : Դուրսը մահճակալի թիւ չկայ ամէն մարդ ուզած անկողինը կըրնայ պառկիլ :

Քաղաքին հարաւային կողմը լեռներու շարքը կ'երկարի :

Հոն Եդեսիոյ բերդը հակառակ իր աւերակ վիճակին, պատկառելի տեսարան մը ունի :

Երբեմնի մայրաքաղաքին հնութիւնները մօտէն տեսնելու համար աճապարանօք դուրս կ'ելլեմ :

Դէմս ելլող առաջին մզկիթին բակը կը մտնեմ... հոս ընդարձակ սալարկուած բակին մէջտեղէն մեծկակ առուակ մը կը վազէ : Ջուրը պաղուկ, յստակ ու ջինջ է. մէջը մեծկակ ձուկեր կը լողան :

Այս ջուրին ուրկէ գալը հարցուցի. ակը ցոյց տուին : Այս մզկիթէն քիչ մը հեռու մեծկակ լիճ մը կայ, որուն եղերքը աղօթատեղի մը շինուած է: Ջուրին ակը այս մատուռին մէջ մնացած է. ներսէն որոշապէս ջուրին բխիլը կը տեսնուի :

Լիճին մէջ անհամար ձուկեր կան: Ժողովուրդը այս ձուկերը նուիրական կը սեպէ, եւ չուտեր. ընդհակառակն անոնց կերակուր կուտայ: Կենդանիները այնքան ընտելացած են, որ երբ այցելու մը տեսնեն եղերք կը խուժեն: Մարդ տրամադրութիւն չունենայ նոյնիսկ, անոնց բան մը տալ կը ստիպուի :

Այս լիճին մասին քաղաքացիները զանազան առասպելներ կը պատմեն. բայց այդ լիճին նուիրականութիւնը Աբգար թագաւորի հաւատքին ճշմարտութիւնն է ... :

Երբ Քրիստոս Երուսաղէմի շրջակայքը քարոզելով հրաշքներ կը կատարէր. այդ միջոցին Աբգար ալ հիւանդութենէ կը տառապէր: Բարի թագաւորը առանց Քրիստոսը տեսնելու, անոր հաւատացած եւ զայն իր պալատը հրաւիրած էր :

Աբգար թագաւոր՝ Քրիստոսը հրաւիրելու համար երեք հոգինոց պատգամաւորութիւն մը ղրկած էր: Մէկը բժիշկ, իսկ երրորդն ալ գծագրիչ էր ... : Բժիշկը գիտականօրէն գործուած հրաշքներուն բնոյթը պիտի ուսումնասիրէր, գծագրիչն ալ Քրիստոսի դիմանկարը պիտի ընդօրինակէր եւ իրեն բերէր ... Հոս Աբգարու հաւատքին մեծութիւնը ի յայտ կուգայ ...

Պատգամաւորութիւնը Երուսաղէմ հասած միջոցին, Քրիստոսը մեծ հրապարակի մը վրայ քարոզելով զբաղած կը գտնեն :

Անոնք Քրիստոսի մօտենալու հնարաւորութիւն չեն ունենար : Գծագրիչը բարձր տեղ մը ելլելով կ'աշխատի իրեն յանձնարարուած գործը գլուխ հանել ... բայց չի յաջողիր ... Այս մարդուն աշխատութիւնը Քրիստոսի տեսողութենէն չի վրիպիր ... եւ անմիջապէս քովը կանչել կուտայ ...

Քրիստոս այս օտարականներուն խընդրանքը լսելէ վերջ, կը խոստանայ որ իր Խաչելութենէն վերջ, իր աշակերտները պիտի ղրկէ. եւ գրպանէն ալ թաշկինակ մը հանելով երեսը կը սրբէ եւ գծագրիչին երկարելով կ'ըսէ.

« Ա'ռ, քու փափաքդ ալ թող կատարուի » :

Ո՛վ զարմանք թաշկինակին վրայ Քրիստոսի պատկերը նոյնութեամբ գծուած էր ... Ուրախութեամբ պատգամաւորները այդ թաշկինակը իրենց թագաւորին կը բերեն :

Յետագային այդ թաշկինակէն ընդօրինակուած եւ Քրիստոնեաներուն մէջ տարածուած է Քրիստոսի դիմանկարը..:

Վերջը երբ Առաքեալները Աբգարու այցելեցին, ան Քրիստոսի կրօնքը ընդունեցաւ եւ մկրտուեցաւ ...:

Վերոյիշեալ լիճը, որ պալատին ստորոտը կը գտնուի, հաւանաբար Աբգար հոս մկրտուած պէտք է ըլլայ ...:

Ուրեմն Հայոց Աբգար թագաւորը Քրիստոսի առաջին հաւատացողը եւ անոր նուիրական պատկերը քրիստոնէութեան սեփականութիւնը դարձնողը եղած է ..:

Լիճին շուրջ, սպասարաններ, ճաշարաններ կան: Ծառերու շուքին տակ հաճելի պահեր անցընելու ու հանգստանալու համար ժողովուրդը հոս ժամանցի կուգայ : Փափաքողները զովանալու համար, լիճին մէջ կրնան լողալ :

Մինչ ես, զովանալէ աւելի Աբգարի օծակից ըլլալու փափաքով վարձքով լոգանքի զգեստ մը առնեով լիճ կը նետուիմ ... Թէեւ չարաճճի պզտիկներ ինծի ակնարկութիւններ կ'ընեն. սակայն ես ալ մանկական անմեղութեամբ կը զուարճանամ ...:

Աբգարի օծակից ըլլալէ վերջ, անոր սեղանակից ըլլալու. Ու ես կ'երթամ ..:

Եդեսիոյ բերդը բարձր ժայռերու վրայ շինուած է: Հիւսիսային ու քաղաք նայող կողմը անառիկ ժայռերով պահպանուած է. իսկ Արեւեքէն Արեւմուտք երեք կողմէ խորունկ խրամներով շրջապատուած է :

Այս խրամները 20 – 30 մեթր լայնքով ու 50 – 60 մեթր խորութիւնով ժայռերը տաշելով արգելարաններ շինուած են : Այսօր նոյնիսկ այս բերդը միայն դռնէն կարելի է մտնել :

Բերդին մէջ հին օրերէն իբր յիշատակ երկու բարձր սիւները միայն մնացած են... Այս սիւներուն տակ նստած Քիւրտերու հրամցուցած ջուրը խմելով կը զովանամ ...

Դարերը եկեր անցեր են ... շքեղ պալատները աւերակ են դարձեր ... ուխտաւոր Տէրտէրը զարիպ, քիւրտին հիւր է մնացեր ...:

Մեր Սրբազան Հայրապետը Ներսէս Շնորհալի՝ որքան իրաւունք ունի եղեր Եդեսիոյ կործանումը ողբալով ... Ես ալ այսօր այդ ողբը շրթներուս ... Ու ես կ'երթամ ...:

Պետութիւնը՝ զոնէ մնացածը պահպանելու համար բերդին պարիսպները նորոգել կուտայ :

Քարակոփները, վարը քարերը կը տաշեն եւ աւանակներու վրայ բեռցնելով վեր կը փոխադրեն: Կենդանիներուն հետ մարդ չերթար... Անոնք ճամբան գիտեն. երբ իրենց կռնակը բեռը կը բեռցուի բերդին ճամբան կը բռնեն.... Բեռը երբ իրենց կռնակէն վար առնուի կը վերադառնան... Այս անխելք ճանչցուած կենդանիներուն պարտաճանաչութիւնն ու խելքը երկու ոտքով աւանակներէն շատ բարձր է եղեր ...:

Եդեսիոյ մէջ հայկական երկու հին եկեղեցիներ կան, որոնց մէկը մզկիթ (Սիւսլիւ Ճամի), իսկ միւսն ալ ելեկտրականութեանց կեդրոն եղած է :

Հոս քանի մը Հայեր կան, որոնց մէկը կոյր աշուղ մըն է. զանոնք տեսնելու առիթը չունեցայ :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊՈՒՆՏԸՍԹԱԿԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Գերման Դաշնակցային Հանրապետութեան երեսփոխանական ժողովը, Պունտըսթակը, շարունակութիւնն է նախկին Ռայխսթակին: Պոնի մէջ ժամանակաւոր կը համարուէր Պունտըսթակը եւ արեւմտեան Գերմանիոյ գոյավիճակը 1949ին: Կը յուսացուէր, որ շուտով կարելի կ'ըլլայ ամբողջ Գերմանիան միացնել եւ Պերլինի մէջ կը նստէր կեդրոնական կառավարութիւնը եւ Պունտընթակը :

Նախկին Ռայխսթակի շէնքը այրած եւ կիսաւեր կը մնար: Ներկայիս հետզհետ վերաշինուելով կարելի է որոշ սրահներու մէջ հաւաքուիլ եւ ժողովներ գումարել: Այստեղ կ'աշխատին դեռ ամէն տեսակ արհեստաւորներ վերջնապէս նորոգելու համար այս հսկայ շէնքը, որուն ճակատին գրուած կայ Պիսմարքի օրերէն « Տէմ Տոյչն Ֆոլք» վերտառութիւնը, այսինքն «Գերման ժողովուրդին» (նուիրուած):

Մարտ ամսուն մէջ յատուկ ջանադրութեամբ այս Ռայխսթակի շէնքին մէջ գումարուեցան Պունտըսթակի յանձնաժողովները, որոնք կը քննեն եւ կը ձեւաւորեն ամէն նիւթ նախապէս, յետոյ բերելու համար Պունտըսթակի առաջ: Յանձնաժողովները կազմուած են երեք կուսակցութիւններուն ներկայացուցիչ մասնագէտներէն, այնպէս որ երեսփոխանական ժողովին կարեւոր աշխատանքներուն հիմնական ուսումնասիրութիւնը այստեղ կը կատարուի :

Սակայն Գրասենեակի լռիկ աշխատանքը եւ այս գումարումները իրենց ցուցական նշանակութիւնը ունին արեւելեան Գերմանիոյ հանդէպ, այսինքն Պոնի երեսփոխանները զգացնել կ'ուզեն թէ՝ իրենք Պերլինը կը համարին մայրաքաղաք ամբողջ Գերմանիոյ: Կը տեղեկացընեն նաեւ որ Պունտըսթակի ամբողջական ժողով մըն ալ կը ծրագրեն Պերլինի մէջ: Միայն որոշ չէ դեռ թէ այդ գումարումը պետութեան նախագահին ընտրութեան համար պիտի ըլլայ թէ ատկէ զատ, որովհետեւ նախագահ Լիւպքի պաշտօնավարութեան ժամանակը լրացած ըլլալով պիտի հրաժարի, եւ հաւանարար վերընտրուի մօտ ատենէն, եթէ fnալիսիոնի կուսակցութիւնները վերջնապէս համաձայնին այս անձնաւորութեան շուրջ :

Պունտըսթակի գործունէութիւնը արեւմտեան Պերլինի մէջ համաձայնական երեք պետութիւններու կողմէ որոշ զգուշութեամբ արտօնուած էր, բայց Խորհրդային Միութեան կողմէ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ կողմէ կը համարուի հակօրինական. ասոնք կը պնդեն որ Պերլինի արեւմտեան մասը առանձնակի վարչութիւն մը ունի եւ չի կրնար այստեղ գումարուիլ Դաշնակցային Գերմանիոյ երեսփոխանական ժողովը կամ նոյնիսկ մէկ յանձնաժողովը: Ուրեմն հարցը դրուի միշտ նոյն ձեւով, որ կան երեք պետական վարչութիւններ Գերմանիոյ նախկին հողերուն վրայ: Ա) Արեւելեան Գերմանիա, Բ) Արեւմտեան Գերմանիա, Գ) Պերլինի արեւմտեան մաս : Արեւելեան Պերլինը կը համարուի մայրաքաղաք արեւելեան Գերմանիոյ :

Նոյն տեսակէտը պարզած է նաեւ վերջին օրերս Անաստաս Միկոյեան, որ արեւելեան Պերլին գալով շնորհաւորած այնտեղի կառավարութեան վարչապետը Կրոթէվոլ, անոր եօթանասունամեակի առթիւ Լենինեան շքանշան բերելով խիստ կարեւոր տեսակցութիւն ունենալով կառավարութեան եւ կուսակցու

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Ծանօթ է այն խոր յուզումը որ գործեց Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու երիտասարդ նախագահին դէմ կատարուած մահափորձը, որուն ընթացքին բովանդակ աշխարհէն սիրուած ու յարգուած Ճոն Քենըտին զոհ գնաց :

Պատմութեան էջերը եթէ թղթատենք, հոն արձանագրուած կը գտնենք բազմաթիւ մահափորձերու դէպքեր, որոնց ընթացքին ինկած են թագակիր գլուխներ :

Սակայն, իր տեսակին մէջ ամէնէն եղերական ու արիւնռուշտ մահափորձը եղած է այն որ կատարուած է 1906, Մայիս 31ին, Մատրիտի Մեծ Փողոցին վրայ, Սպանիոյ Վեհապետին Ալֆոնս ԺԳ.ի դէմ: Հակառակ այն հանգամանքին որ այդ մահափորձէն երիտասարդ վեհապետը ճողոպրած է ողջ առողջ, սակայն, սպաննուած են 175 հոգիներ եւ վիրաւորուած բազմահարիւր ուրիշներ :

Ստորեւ կուտանք այդ եղերական դէպքին քստմնելի մանրամասնութիւնները :

×

1905 Մայիս 5ին, Սպանիոյ վեհապետը՝ Ալֆոնս ԺԳ. — որ հազիւ բոլորած էր տասնըեօթ գարունները, իր արտաքին գործերու նախարարին ընկերակցութեամբ, պաշտօնական այցելութեան մը նպատակով, կը հասնի Լոնտոն :

Անգլիոյ թագաւորը՝ Եդուարդ Է., որ մեծ բարեկամութեամբ համակուած էր երիտասարդ թագաւորին հանդէպ, փայլուն հանդիսութիւններով կը դիմաւորէ իր հիւրը: Միւս կողմէ, Անգլիացի ժողովուրդը, Ալֆոնս ԺԳ.ի մէջ կը տեսնէ համակրելի վեհապետը, որ օժտուած է բազմաթիւ ձիրքերով՝ փայլուն ու ճարտար ձիավարող մը, զմայլելի թէնիս խաղացող մը ու լեռներ մագլցող մարդիկ մը : Իր կարգին, Սպանացիներու երիտասարդ թագաւորը մասնաւոր համակրանք ու սէր ունի դէպի Սէն – Ճէյմսի արքունիքը, ուր տիրող պերճանքին առընթեր իշխող ազատական ոգին, փայլուն ու ճոխ հազգեստները, շողշողուն արդուզարդերը զինքը գրաւած են :

Իր այս առաջին այցելութեան իսկ, Ալֆոնս ԺԳ. կը տարուի գեղովը երիտասարդ ու սիգաճեմ հասակով իշխանուհիի մը, խարտեաշ ու գրաւիչ աչքերով:

Այս իշխանուհին Կղզիին գեղեցիկ աղջիկներէն — եթէ ոչ ամէնէն գեղեցիկը — էր, ու կը կոչուէր Ենա, Պաթէնպէրկի իշխանուհի, զարմուհին Եդուարդ Է.ի եւ թոռնուհին մեծ թագուհի Վիքթորիայի: Աւելի ուշ այս իշխանուհին պիտի կոչուէր՝ Վիքթորիա – Էօժէնի :

Իր այցելութեան հինգերորդ օրը, Ալֆոնս ԺԳ. կը հեռանայ Լոնտոնէն խորապէս սիրահարուած եւ ցաւով, վասնզի ինք թէեւ կ'ուզէր երկարաձգել իր բնակութիւնը Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ, սակայն օրինական պատշաճութիւնները այլ կերպ կը տնօրինէին: Այցելու վեհապետները չէին կրնար այցելութեան որոշեալ թուականը, երկարաձգել, ի բաց առեալ ստիպողական պարագաներէ, օրինակ՝ հիւանդութիւն կամ մահափորձ:

Այդ օրէն սկսեալ եւ ութ ամիս շարունակ, Էսքարեալէն քարտ մը կը հասնէր Լոնտոն :

1906ի Յունուարին, Ալֆոնս ԺԳ. վերջապէս կը գտնէ գեղանի իշխանուհին, որ իր մօր հետ եկած էր Պիարից, քանի մը օր հիւր ըլլալու Հանովրի իշխանուհի Ֆրետերիքային :

Մտերմիկ շրջանակի մը մէջ տեղի կ'ունենայ նշանախօսութիւնը : Եւ որովհետեւ պատշաճութիւնը թոյլ չէր տար որ երիտասարդ խօսեցեալը բնակէր նոյն յարկին տակ ուր կը բնակէր իր ապագայ կինը, Ալֆոնս ԺԳ. կը մնայ Սէն – Սեպասթիէն, ամէն առաւօտ այցելելով Պիարից :

×

Նոյն արեւը, որ 1902, Մայիս 17ին, Սպանիոյ թագաւորին երդման արարողութեան օրը իր շողշողուն փայլով շլացնէր Մատրիտը, նոյն այդ արեւը փայլէր Մատրիտի վրայ 1906 Մայիս Հինգշաբթի, Ալֆոնս ԺԳ.ի ամուսնութեան օրը :

Սպանացի ժողովուրդը, որ կը ... ճոխ հանդիսութիւնները, փողոց էր ... ուած :

Մատրիտը դարձած էր մարդկ... բազմութեամբ խլրտացող ոստան մը ...

Թերթերը հրատարակած էին հարա... կան հանդիսութեանց յայտագիրը ... Խօսեցեալները, երկու թափօրներ ... պիտի հասնէին Սան Երոնիմօ եկեղ... ցին, ապա, պսակի խորհուրդէն ... միասին պիտի մեկնէին դէպի պալատ ...

Նուագախումբի մը գոռ հնչիւններ ... ծանուցանեն վեհապետին գալուստը ... րուն փառաշուք կառքին կը հետ... տասներեք ուրիշ կառքեր : Եկեղեցի ... դրան առջեւ շարուած եկեղեցական ... խանաւորները կ'ընդունին իրենց թագ... ւորը : Ժամը տասնուկէսն է: Ալֆոնս ԺԳ. զգեստած է իր ընդհանուր հրա... նատարի փառայեղ համազգեստը, ... սպիտակ սնդուսէ տաբատը ձիւնա... մաքրութիւն մը ունի, իսկ իր կօշիկ... րուն ագուցուած ոսկեայ ասպանտակ... կը փայլին արեւուն ճառագայթներ... տակ:

(1 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հայաստանի շարժանկարի արուեստին նուիրուած խորհրդակցական նիստի մը ընթացքին վերստին քննադատուած է «Հայֆիլմ»ի գործունէութիւնը : Ս. Գէորգով, որ շարժանկարի մէջ աշխատողներու միութեան վարչութեան քարտուղարն է, իր զեկուցումին մէջ ցաւով նկատել տուած է, թէ Հայաստանի շարժանկարի արուեստը կը շարունակէ «ըզզալապէս ետ մնալ»:

Եդ. Թոփչեան (Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար) յայտարարած է հետեւեալը.— «Հայ գրականութիւնը կ'աճի, կը հարստանայ նոր անուններով, իսկ կինոդրամատուրգիան (այսինքն՝ շարժանկարի բեմագրութիւնը) պարզապէս գոյութիւն չունի :

Ընդհանուր խօսակցութիւններ յայտնի կը դառնայ, թէ ներկայ պայմաններուն մէջ Հայֆիլմի արուեստանոցը կրնայ տարեկան նկարահանել հինգ – վեց լիամեթր ժապաւէններ :

ՅԱՋՈՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Թիֆլիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով Երեւանի թատրոնը բեմադրած է Ս. Խանզատեանի ծանօթ վէպը՝ «Մխիթար Սպարապետ»:

Ներկայացումը անցած է շատ յաջող : Հայրենասիրական բովանդակութիւնը մեծապէս խանդավառած է ներկաները :

ՏԱՐԱՍ ՇԵՒՉԵՆԿՈՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ուկրանիայի այս մեծ հայրենասէր բանաստեղծին ծննդեան 150ամեակին առթիւ հանդիսաւոր նիստ մը գումարուած է օփերայի թատերասրահին մէջ, որուն ներկայ գտնուած են պետական դէմքեր եւ գրագէտներ :

Գեղամ Սարեան ներկայացուցած է Տարաս Շեւչենկոյի կեանքը եւ գործունէութիւնը :

թեան նախագահ Ուլպրիխթի հետ, Գերմանիոյ հարցին խաղաղ լուծման համար :

Նկատի ունենալով որ Էրհարտ այս օրերս յայտարարութեան մը մէջ ըսեր է թէ Խրուշչեւի հետ տեսակցութիւն մը կրնար ընդունելի ըլլալ իրեն համար, հարկ է ենթադրել թէ Պունտըսթակի յանձնաժողովներու գումարումներէն ետք, ընդհանուր երեսփոխանական ժողովի նիստը Պերլինի մէջ կատարելու հարցը զգուշութեամբ պիտի քննուի : Ծանօթ է որ Ատընաուրը երկար ատեն ընդդիմացաւ այս կարգի շարժումներուն :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Մինչեւ Ի. դարու սկիզբը քաղաքին լուսաւորութիւնը կը կատարուէր քարիւղէ լապտերներով : Սկիզբը՝ այդ գործը ստանձնած էր քաղաքային վարչութիւնը, յետոյ՝ կապալով տրուած է զանազաններու : Կապալը տեղի կ'ունենար աճուրդի միջոցաւ՝ այդ մասին ի լուր բոլորին նախօրօք յայտարարելով թերթերուն մէջ : Քաղաքային վարչութիւնը կապալառուին հետ կը կնքէր յատուկ պայմանագիր մը, ուր կը ճշդուէր լապտերներուն թիւն ու տեսակները, օրուան ընթացքին լոյս տալու ժամերը, իւրաքանչիւր լապտերին համար տրուելիք գումարը :

Երեւանի փողոցներուն, հրապարակներուն, հանրային պարտէզներուն լապտերներուն թիւը շատ քիչ էր : 1878ին անոնց թիւը կը հասնէր 74ի, իսկ 1880ին՝ 85ի :

Սովորաբար լապտերները կը վառուէին մութը իյնալէն մինչեւ դիշերուան ժամը 10 – 11ը : Քաղաքին մինչեւ իսկ կեդրոնական մասերուն մէջ կանոնաւոր չէր լուսաւորութիւնը :

Ի. դարու սկիզբները զանազան անհատներու եւ ընկերութիւններու կողմէ առաջարկներ կ'ըլլան Հրազդանի կամ Գետառի վրայ ելեկտրակայաններ շինելու համար : Սակայն այդ ուղղութեամբ գործնական քայլեր կ'առնէ միայն «Ամպեր» ընկերութիւնը, որուն ներկայացուցիչն էր ճարտարագէտ Գ. Կիրակոսեան :

Այս վերջինը առանց քաղաքային վարչութենէն կամ որեւէ այլ հիմնարկութենէն երաշխիք ստանալու, Հրազդան գետին վրայ 1907ին կը շինէ փոքրիկ ելեկտրակայան մը : Սակայն, տարիներ շարունակ (1907էն մինչեւ 1913) Կիրակոսեանի եւ քաղաքային խորհուրդին միջեւ վէճեր եւ տարակարծութիւններ տեղի կ'ունենան, մինչեւ որ 1913 Մարտ 31ին, վերջապէս կը ստորագրուի պայմանագիր մը, ութ տարուան պայմանաժամով :

«Ամպեր»ի հիմնած ելեկտրակայանի կողքին, կար մէկ ուրիշ ելեկտրակայան մըն ալ, որ կը կոչուէր Շուստով : Այս երկուքին արտադրած ելեկտրուժը չէր բաւեր քաղաքի լուսաւորութեան, որով, զանազան առիթներով այլ եւ այլ ընկերութիւններ եւ անհատներ առաջարկած են նոր ելեկտրակայաններ շինել, սակայն, մինչեւ համաշխարհային Ա. պատերազմ ոչ մէկ դրական քայլ առնուած է այս ուղղութեամբ :

Այսպէս քաղաքը իր պիւտճէին մօտ մէկ իններորդ մասը շարունակած է ծախսել լուսաւորութեան վրայ, եւ դարձեալ մընալ կիսախաւարի մէջ :

Թ. Յ.

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

«ԵՆԻ ՍԱՊԱՀ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Ն. ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Ենի Սապահ» կը հրատարակէ տեսակցութեանց շարք մը, աշխարհի մեծագոյն հարուստներէն, Նուպար Կիւլպէնկեանի հետ : «Հարց պատասխան» ձեւով տեղի ունեցած այս տեսակցութիւնը շահեկան դիծեր կը պարունակէ : Ստորեւ կուտանք հետաքրքրական մասերը .

(Մարմարա) .—

— Թրքերէ՞ն խօսինք, թէ անգլերէն :

— Այսինքն, ոչ ճանըմ, անգլերէն խօսինք, թրքերէնս այնքան զօրաւոր չէ, դժբախտաբար :

— Շատ լաւ, ե՞րբ կրնամ ձեզ անհանդիստ ընել :

— Անհանդիստ չես ըներ, բայց, չեմ դիտեր թէ երբ կրնանք տեսակցիլ : Ցերեկները գործ կ'ունենամ, դիշերը աւելի յարմար է :

— Ի՞նչ ընենք ուրեմն :

— Վաղը տեսակցինք, միայն թէ որչափ պիտի տեսակցիս ինծի հետ, ի՛նչ պիտի ըսես :

— Քանի մը ժամը կը բաւէ, էֆէնտիս : Ձեր կեանքը կը պատմէք, ձեր գաղափարները կը պարզէք, Թուրքիոյ մասին կը խօսիք, մեզի կ'ըսէք թէ երբ պիտի այցելէք մեր երկիրը :

— Կեցի՛ր, կեցիր տեսնեմ, ի՞նչ, քանի մը ժա՞մ ըսիր, Այդչափ երկա՞ր, քիչ մը կարճցուր, շատ կ'աղաչեմ :

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, այդքան կարճ տեւողութեան մը մէջ կարելի՞ է ձեր մասին խօսիլ :

— Կէս ժամը չի՞ բաւեր :

— Ո՛չ, չի բաւեր, Պ. Կիւլպէնկեան, չի բաւեր :

— 45 վայրկեա՞ն :

— Նորէն քիչ է :

Հաստ, խիստ, բամբ ձայն մը որոտաց յանկարծ, եւ սկսաւ թրքերէն խօսիլ .

— Դուն սակարկութեա՞ն մտած ես ինծի հետ : Նուպար Կիւլպէնկեանի հետ սակարկութի՞ւն, հէ՞ :

— Աման էֆէնտիս, մեզի՞ է մնացեր, ուրկէ՞ ուր :

— Հայտէ, ըսէ տեսնեմ :

— Ըսելիք փափաք չմնաց որ, Պ. Կիւլպէնկեան :

— Ամէնէն աղէկը, դուն ինծի հեռաձայնիդ թիւը տուր, ես կ'որոշեմ ձեր այցելութեան թուականը եւ ժամը : Չըլլա՞ր :

— Կ'ըլլայ, Պ. Կիւլպէնկեան :

Եւ վերջապէս, Լոնտոնի թիւ մէկ անձնաւորութիւններէն մէկը, աշխարհի ամենահարուստ մարդը, Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան, կ'ընդունի մեզ :

— Թուրքիայէ մինչեւ հոս եկեր ես, ձանձրոյթ յանձն առեր ես, զիս փնտռեր ես, հարկաւ գոհ կ'ըլլամ ձեզ հետ տեսակցելով : Պատմէ տեսնենք, ի՞նչ կայ ի՞նչ չկայ Պոլիս, ի՞նչ լուրեր ունիս :

— Օդը շատ գեղեցիկ է, քիչ մը ձիւն եկաւ :

— Հոն աւելի՞ ցուրտ է հոստեղէն :

— Ո՛չ, երբեմն երբեմն :

— Ա՛խ, ո՞ւր պիտի գտնենք Պոլսոյ աղուոր արեւը :

— Քանի որ այդպէս է, ինչո՞ւ յաճախակի Պոլիս չէք այցելեր, աւելի լաւ չըլլա՞ր :

— Շատ լաւ կ'ըլլայ, բայց կը տեսնես որ գլուխ քերելիք ժամանակ չունիմ : Գուզում, Կիպրոսի խնդիրը ի՞նչ եղաւ :

— Առ այժմ կը շարունակուի :

— Ըսել կ'ուզեմ թէ դրական արդիւնք մը չկա՞յ տակաւին :

— Ոչ, դեռ չկայ, որքան ատեն որ Յոյները շարունակեն իրենց յարձակողական քաղաքականութիւնը, յուսալի չէ որ արդիւնքի մը յանգինք :

— Վա՛խ, վա՛խ, շատ թուրք մեռա՞ւ Կիպրոսի մէջ :

— Դժբախտաբար այո՛, շատ թուրք մեռաւ :

Կիւլպէկեան այնքան կարօտցած է Թուրքիան, որ անվերջանալի հարցումներ կ'ուղղէ, մեզի խօսք չի ձգեր : Կը բնակի Էրլինկթըն Հաուզ, Րից Օթէլի անմիջապէս քովը, բարձրադիր չէնք մը, հոն է ահաւասիկ Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան, տասներորդ յարկաբաժինը :

Իր անձնական ինքնաշարժն ալ տարօրինակ է : Տարօրինակ անով որ առնուազըն կէս միլիոն արժող Ռոլս – Ռօյս մըն է, բայց թաքսիի վերածուած է : Պատճառն ալ պարզ է : Եթէ թաքսի չըլլայ, Կիւլպէնկեան չի կրնար իր գործերուն հասնիլ, ամէն վայրկեան հոս ու հոն երթալ, վազվզել : Ահարկու առեւտրականին միտքը այսպէս կը տրամաբանէ :

Սկովտական խօսակցութիւն :

— Ուոլթըր, եթէ երկու Գատիյաք ինքնաշարժ ունեցած ըլլայիր, մէկը ինծի կուտայի՞ր :

— Անշուշտ որ կուտայի :

— Եթէ երկու տուն ունեցած ըլլայի՞ր :

— Հարցնելդ աւելորդ է, սիրելիս, բընականաբար կուտայի :

— Հապա եթէ ունենայիր երկու շոգենա՞ւ :

— Մէկը քուկդ կ'ըլլար առանց այլեւայլի :

— Իսկ եթէ ունենայիր չորս շապիկ, մէկ հատը ինծի կուտայի՞ր :

— Այդ մէկը, ոչ :

— Ա՞յդ ինչ խօսք է... Ինչո՞ւ չէիր տար :

— Չէի տար, որովհետեւ... արդէն չորս շապիկ ունիմ, բարեկա՛մ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Տան առաջ մի սլսլան բարդի կար, որի կատարին բոյն էին դրել երեք արագիլ, ամէն մէկը մի ճիւղի վրայ : Բոլորակ բակում, ուր կատարեալ մաքրութիւն էր տիրում, տաք թոնրից լոշերն էր հանում տանտիկինը : Նրա աջ դաստակը եւ ձեռքի մատները զուգուած էին ոսկէ օղերով :

Անծանօթ հիւրին տեսնելով, հացթուխ գեղջկուհին աննկատելի խաչակնքեց երեսը՝ վերջին լոշին քաշելով բարկ թոնրից : Ապա, վեր կացաւ, բռնեց հիւրի ձեռքը եւ գլուխը լռութեամբ խոնարհեց նրա վրայ :

— Մտնե՞մ, — ասաց սարեցին դուռը դէպի ներս հրելով :

— Տունը դուռը բացողին է, — նկատեց ամօթխած կինը ետեւից :

Տօնէն տանտիկնոջ հետ մտաւ մի ընդարձակ հացատուն, որի մի մասը ծառայում էր անասունների համար իբրեւ օթեւան : Առաստաղը շինուած էր երկար գերաններից եւ յենուած էր յատակից բարձրացող սիւների վրայ :

Տիրուհին իսկոյն կարպետ պարզեց թախտի վրայ, երկու բարձ դրեց եւ հիւրին առաջարկեց թիկնել : Երբ եկուորը նստած էր, տանտիկինը մօտեցաւ, նորից բռնեց նրա աջը եւ խոնարհելով՝ ասաց .

— Բարով եկար, ախպեր ,

— Ես սեւսարեցի եմ : Իմ անունը Տօնէ է, — ասաց լեռնական հովիւը զընգուն ձայնով :

— Ղոնաղն Աստծունն է, ախպեր Տօնէ, — պատասխանեց տանտիկինը, կարծես կռահելով, թէ ինչու համար էր լեռընցին եկել :

— Քեռի Մարտօն ո՞ւր է, — հարցրեց Տօնէն խորհրդաւոր ձայնով :

— Գնացել է քաղի, հիմա կը գայ, — եղաւ պատասխանը :

Տանտիկինը շտապեց հացի պատրաստութիւն տեսնելու : Նոյն պահին փողանում մի թանձր հաղ լսուեց եւ չեմքին երեւաց մի յաղթանդամ գիւղացի՝ գերանդին ուսին : Նա գործիքը կախեց պատից եւ մօտենալով Տօնէին՝ ասաց .

— Ղոնաղն Աստծունն է :

— Ես զոնաղ չեմ, քեռի Մարտօ, ես ձեր կճուճն եմ բերել, — ծիծաղելով նկատեց հովիւը :

— Ի՞նչ կճուճ, — զարմացաւ շինականը :

— Ձեր կորած կճուճը :

Տանտէրը նստեց : Լեռնցին բաց արաւ իր ուսապարկը եւ այնտեղից դուրս հանելով լագլագով կճուճը՝ դրեց թախտի վրայ :

— Աղջի Մանիշակ, շուտ էստեղ արի, դէպի դուրս ձայնեց երկրագործ Մարտօն եւ, ձեռքերը կողքերէն կանթած, զարմացած նայեց ամանի վրայ եւ մանաւանդ բարձրասրունք արագիլի պատկերին : Մանիշակը, որ ներս էր մտնում սեղանհացով, իրենց կճուճը տեսնելով թախտի վրայ, բարձրաձայն գոչեց .

— Էդ մեր կճուճն է, լագլագ կայ վրէն նկարուկ : — Նա արագութեամբ սեղանհացը դրեց թախտին եւ զարմանքով ամանին նայեց :

— Հինգ տարի առաջ ես էս կճուճը Մշոյ յայտնի բրուտ Արիստակէսի մօտից առայ : Տաշօ կամուրջի մօտ մի քուրդ մէկ գոզանի կարմիր գառ տուեց, որ տամ իրեն, չտուի, — ասաց Խոշէ Մարտօն թաւ բեղերը ծանրօրէն ոլորելով :

— Մեր կճուճն է, կանթիցն է յայտնի, — նկատեց Մանիշակը ուրախացած :

— Որ սա ձեր կճուճն է, հարսօ, — ասաց Տօնէն, — ուրեմն ես փոշման չեմ գալուս համար : Թող Աստուած չէն պահի ձեր տունն ու տեղը, կովն ու կթանը, եղըն ու չորթանը : Թող ձեր աղջիկն էլ էն մարդու խսմաթը լինի, որ գտել է էդ ուխալը :

Հինաւուրց ժամանակներում մի գողտրիկ սովորութիւն է եղել : Սիրահար երիտասարդները լեռներով անցնելիս աղբիւրների ակերից փախցնում էին հընձուոր աղջիկների մածնի կճուճները : Կճուճ փախցնող պատանին ուրիշի միջոցով որոնում էր աղջկան եւ համարելով նրան իր խսմաթը, ամուսնանում էր նրա հետ : Մօտաւորապէս այդպիսի հեքիաթանման մի դէպք էր կատարուել նաեւ այժմ : Եւ ահա սեւսարեցի հովիւը, կճուճը առած, իջել էր Քրդագոմ հարսնախօսութեան :

— Ո՞վ է կճուճը աղբիւրից փախցրել, — լռութիւնը խզելով հարցրեց Մարտօն :

— Խոդեդան անունով Արինոքցի մի հովիր :

Նոյն միջոցին ներս մտաւ բարեկազմ մարմնով եւ արեւավառ դէմքով մի դեղեցիկ աղջիկ, ձախ ուսին ցորենի մի խուրձ, աջ ձեռքում՝ մանդաղը, Հընձուորուհին մօտեցաւ եւ մանդաղը ոլորելով հասկերի վրայ, խուրձը իջեցրեց հիւրի ոտքերի առաջ :

— Իր աջը առ, — կարգադրեց հայրը :

Աղջիկը ամաչելով բռնեց հովուի ձեռքը եւ գլուխն անձայն խոնարհեց նրա վրայ : Ապա մի կողմ քաշուելով՝ լուռ կանգնեց :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգիսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց եղբայրներուն՝ ՄԻՍԱՔ ԵՒ ԱՐՇԱԿ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ (Կեսարացի) մահուան տարելիցին առթիւ, այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պօլիկեան կը ծանուցանեն թէ իրենց ողբացեալ զաւկին՝ ՀՐԱՆԴ ՊՕԼԻԿԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Երկուշաբթի (Մեռելոց), Տէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պատարագ Կրընոպլի մէջ, այս Երկուշաբթի եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս ԶԱՐԵՀ Ա.Ի Կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ վախճանման տարելիցին առթիւ: Սէնլուի սրահը :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Խրիմեան եղբայրք կը ծանուցանեն թէ Լիոնի Հայ Կաթողիկէներու ժողովուրդապետ՝ Միքայէլ Ծ. Վ. Մոմճեան ձայնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ այս Երկուշաբթի ժամը 11ին «Վարդարան»ի Տիրամօր, մատուռին մէջ 83 Ռիւ Լուի Պլան, Լիոն, իրենց հօր ողբ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԽՐԻՄԵԱՆԻ մահուան տարելիցին եւ իրենց մօր ԱՆԱՀԻՏԻ մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ:

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Օպընայէն Այրի Տիկին Սիւրմէնեան ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Բարխեանի եւ իր զաւակներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Զարեհ Աթթարեանէ յիսուն ֆր., ընկեր Սարգիս Պօղոսեան, Պօմոնի նախկին ընկերներէն, այժմ Ֆրէզնօ, Ամերիկա, Տէսին իր այցելութեան առթիւ դպրոցին նուիրած է հինգ տոլար :

×

Մարսէյլի Ազք. – Որբախնամ Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Արթիւր Արութեանէ 30 Ֆրանք :

Ողբ. Տիկին Զաքարեանի մահուան քառասունքին առթիւ տեղի ունեցած հոգեհանգստեան Պ. Մուշեղ Քէթէնէճեանէ 30 եւ Տիկին Շնորհիկ Մարկոսեանէ 10 Ֆր.: Նոյնպէս Տիկին Լուսիա Պօղոսեանէ հոգեհանգստեան առթիւ Պ. Հայկազ Պօղոսեանէ 30 եւ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Շամէլեանէ 15 Ֆրանք :

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ մէջ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, անխտիր, այս Հինգշաբթի (Մարտ 26), ժամը 18ին, Խրիմեան սրահը: Շատ կարեւոր օրակարգ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Հինգշաբթի, պատարագ 10·30ին, Ոտնալուայ 17ին, Խաւարում 20ին:

Ուրբաթ, Թաղում ժամը 17ին :

Շաբաթ, Ճրագալոյց, 17ին:

Կիրակի, Զատիկ, պատարագ 10·30ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ

Հինգշաբթի, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, Ոտնալուայ 4, Խաւարում 8·30 :

Ուրբաթ, Յիշատակ Խաչելութեան երեկոյ թաղման ժամը 5·30 :

Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյ խթման արարողութիւն փամը 5, պատարագ 6 :

Կիրակի, Զատիկ, առաւօտ ժամերգութիւն 8·30, պատարագ 10·30 :

Երկուշաբթի, Մեռելոց, առաւօտ ժամերգութեան 8·30, պատարագ 10·30, հոգեհանգիստ 11·30 :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՅԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պղտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաված եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, եւայլն):

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ (5 ԱՐԱՐ ԵՒ 2 ՊԱՏԿԵՐ)

Կը բեմադրուի Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, հետեւեալ վայրերու մէջ եւ հետեւեալ թուականներուն.

Մարսէյլ. Մայիս 2, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, «Սալ Մազընօ» :
Վալանս. Մայիս 3, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Թէաթրը միւնիսիփալ
Փօն տը Շէրիւի, Մայիս 8, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սինէմա Բուայալ
Լիոն, Մայիս 9, Շաբաթ ժամը 20·30ին, 50 Բիւ Պանսէլ :
Տէսին, Մայիս 10, Կիրակի ժամը 3·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :
Վիէն, Մայիս 17, Կիրակի ժամը 3·30ն, Սէրքլը Քաթոլիկ :

Կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց, առաւօտ ժամերգութիւն եւ պատարագ 8·30, Ս. Հաղորդութիւն տղոց 11, երեկոյ Ոտնալուայ ժամը 5, Խաւարում 7·30:

Ուրբաթ, Խաչելութիւն, առաւօտ ժամը 10, երեկոյ Թաղում, ժամը 5:

Շաբաթ, Ճրագալոյց, առաւօտ ժամը 8·30, երեկոյեան Ընթերցուածք 4·30, պատարագ Խթումի 5·45 :

Կիրակի, Զատիկ, առաւօտ ժամերգութիւն, Նախատօնակ եւ Անդաստան 7·30, պատարագ երկսեռ խումբով 10, Ընթերցում Վեհ Հայրապետի պատգամի :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Ներսէհ Վրդ. Փապուճեան :

Երկուշաբթի, Մեռելոց, առաւօտ ժամերգութիւն 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·45:

Նոր Կիրակի (5 Ապրիլ) Ազգ. Մեծ Սգատօն, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :

Առաւօտ ժամերգութիւն, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30 :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Հինգշաբթի, ժամերգութիւն ժամը 10ին, երեկոյեան Ոտնալուայ 15ին, պատարագ ժամը 16·30ին, Խաւարում ժամը 20ին:

Ուրբաթ, ժամերգութիւն ժամը 17ին:

Շաբաթ, ժամերգութիւն 17ին: Զայնաւոր պատարագ ժամը 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 10ին, պատարգ 10·30ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, Զայնաւոր պատարգ ժամը 10·30ին :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հայաստանէն նոր ստացուած, Երեւանի սթիւտիոներուն մէջ պատրաստուած

«ՃԱՄԲԱՅ»

(ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ)
ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԵԻ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ

Կ'արտայայտէ հայրենի երգ, պար եւ երաժշտութիւն :

(Գունաւոր Ֆիլմ)

Երեքշաբթի Մարտ 31 ժամը 20·30ին
CINEMA LE DAUPHIN
65 bis, Rue Lafayette — Métro Cadet
Գիները 3 եւ 5 ֆրանք

ՏՈՄՍԵՐԸ կը ծախուին՝ Զ. Զաքմշեանի մօտ՝ 22 Բիւ Ռիշէ :
Օ. Պօյաճեանի մօտ՝
83, Rue d'Aboukir.
Մարգարեանի մօտ
32, Rue de Trévise.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի (Զատիկ) Ալհամպրայի մէջ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

JEAN RENAUDO
ET SON ENSEMBLE

Տոմսակներու համար դիմել՝
ՌԱՖՖԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ
37, Rue des Dominicaines
Tél. : 20-71-10

եւ բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն մօտ : Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՉԷՕՐԷԿԸ
ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽԷ
ՍՏԵՓԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ
ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ
32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9)
TÉL. : TAI 65-44

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՄԱՐՏ
VENDREDI
27 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9970

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9970

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՐՔՈՒՄՆԵՐԸ ՀԵՐՔՈՒԱԾ

Խորհրդային Միութեան մէջ կրօնական հալածանքի սաստկացումն ու անաստուածեան քարոզչութեան խստացումը դարձած են օրուան ամէնէն հրատապ հարցը, որով կը զբաղի Ֆրանսական մամուլը երկու շաբաթէ ի վեր :

Միայն Լա Քրուա եւ Ֆիկարօ չէ, որ կը խարանեն բոլշեւիկներու հակակրօնական պայքարը: Ծանրագլուխ Մոնտը, Օոօո, Քոնպա, Ֆրանս – Սուառ, Փարի – Փրէս եւ ամէն հոսանքի պատկանող օրաթերթեր ու պարբերականներ խստիւ կը քննադատեն Կրէմլինի քաղաքականութիւնը այս մարզին մէջ :

Մեծ տպաւորութիւն գործած է Մարտ 11ին Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած հրապարակային հաւաքոյթը, որուն արձագանգները կը լսուին տակաւին մամուլի էջերէն :

« Քրիստոս հոգեվարքի մէջ է Մոսկուայի մէջ» գոչած էր ակադեմական Ֆրանսուա Մօրիաք: Ինք եւ միւս ճառախօսները անհերքելի փաստերով ապացուցած էին եկեղեցիներու փակումն ու կրօնականներու հալածանքը :

Հազարաւոր եկեղեցիներ փլցուած են՝ շինարարական նպատակներով, փողոցները լայնցնելու պատրուակով : Մոսկուայի մայր եկեղեցին անգամ փլցուելու վրտանդին ենթարկուած է : Ուրիշներ փակուած են իբրեւ թէ անոր համար, որ եկեղեցի յաճախող հաւատացեալներ չեն մնացած այլեւս :

Կրօնաւորները խիստ տուրքերու ենթարկուած են : Կը հաւաստուի թէ 100ին 83ի կը հասնի տուրքերու գումարը :

Թաս գործակալութիւնը եւ Իւմանիթէի Մոսկուայի թղթակիցը փորձեցին հերքել եղած ամբաստանութիւնները՝ վկայութեան կոչելով օրթոտոքս եկեղեցւոյ աստիճանաւորներ, Ս. Սինոտի անգամ մը եւ Լենինկրատի Մետրապոլիտը :

Ասոնք կ՝ոգեկոչեն Խորհրդային Սահմանադրութիւնը, որ թուղթի վրայ կ՝երաշխաւորէ քաղաքացիներու խղճի եւ կրօնքի ազատութիւնը : Կը մոռնան սակայն յիշելու, որ բոլշեւիկեան օրէնք մը թոյլ կուտայ «դրուժնիկ» կոչուած «ոստիկանութեան օժանդակ կամաւորներուն» եւ երիտասարդ համայնավարներուն (Կոմսոմոլ) մտնելու դպրեվանքներէն ներս եւ անաստուածեան ճառեր խօսելու քահանայացու ուսանողներուն՝ տարհամոզելու համար զանոնք: Նոյնը ընելու իրաւունք ունին եկեղեցիներուն մէջ :

Կ՝արդիլեն, կը դժուարացնեն երախաներուն մկրտութիւնը, «հակառողջապահական» նկատելով զայն : Վառելանիւթ չեն տար եկեղեցիները տաքցնելու համար ձմեռուան եղանակին եւ հաւատացեալները կը պարտաւորուին պատարագի ներկայ ըլլալ զերոյէն քսան աստիճան ցուրտ օդով, հիւանդանալու գնով :

Քահանաներուն արդիլուած է այցելել հաւատացեալներու տուները, նոյնիսկ հիւանդանոցները: Անոնք արարողութիւն կրնան կատարել միայն Կիրակի օրերը եւ իրենց խօսելիք քարոզներուն պատճէնը նախօրօք պէտք է ենթարկեն կրօնից գրասենեակի հաւանութեան :

Գալով տուրքի հարցին, իրականութիւն է, հակառակ հերքումներուն : Ստոյգ աղբիւրէ տեղեակ ենք, որ Հայաստանի մէջ եւս ուղած են կիրարկել հարիւրին 83ի օրէնքը: Կը թուի թէ Ռուսիոյ մէջ օրթոտոքս կրօնաւորները մեծ գումարներ կը շահին՝ այդքան տուրքի ենթարկուելու համար :

Մեր մինուճարի սակաւաթիւ քահանաներն ու վարդապետները հազիւ կրնան խեղճ կեանք մը քաշկռտել իրենց ստացած լումաներով :

Մոսկուա համաձայնած է տուրքէ զերծ կացուցանել Հայաստանի եկեղեցականները, շնորհիւ Էջմիածնի գահակալին ազդու դիմումներուն :

Կրէմլինի եւ իր բանբերներուն ու գործակալներուն պաշտօնական հերքումները ո՛չ մէկ դարման կը տանին դառն իրականութեան :

Քրիստոնեայ եկեղեցիներէն վերջ այժմ հալածանքի կ՝ենթարկուին Խ. Միութեան Հրեաները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՁԻՆ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ալժէի մէջ գումարուած է ափրեւասիական Համախոհութեան Խորհուրդին ժողովը: Առջի օրուան նիստին շատ կը սպասուէր խորհրդային պատուիրակութեան պետին ճառին, տրուած ըլլալով որ նախորդ օրը, չին պատուիրակը «աշխարհակալ» կոչած էր Խորհ. Միութիւնը, ճիշդ այնպէս ինչպէս Միացեալ Նահանգները :

Կաֆուրով խօսք առած է Ֆրանսերէն, պարզելով նախ եւ առաջ խորհրդային քաղաքականութեան սկզբունքները արտաքին եւ ներքին ճակատներու վրայ : Ասոնք ծանօթ են եւ քանիցս կրկնուած. — Խաղաղ համակեցութեան անհրաժեշտութիւն, Խորհ. Միութեան խաղաղութեան փափաքը: Անգամ մը եւս շեշտեց թէ Մոսկուայի դաշինքը, հիւլէական փորձերու դադրեցման վերաբերեալ մեծ հանգրուան մըն էր: Խորհրդային պատուիրակը յիշած է նաեւ տնտեսական եւ ընկերային զարգացման մեծ կարեւորութիւնը նորանկախ պետութեանց համար: Այս ամբողջը ըսած է առանց անգամ մը իսկ յիշելու Չինացիներու անունը : Այս « անուշ » խօսքերէն ետք սակայն, խորհրդային պատուիրակը սկսած է փոխել լեզուն.— « Ռուսերը կը խորհին թէ իրենց նուիրական պարտականութիւնն է, իրենց միջազգային պարտականութիւնն է օգնել ազգ. ազատագրման շարժումներուն եւ աշխարհակալներու դէմ զինեալ կռիւներուն » ու կը յիշէ Անկոլան, Փորթուկալեան Կինէն, Մոզամպիքը, Հարաւային Ափրիկէն, Կիպրոսը «ուր աշխարհակալ վարչակարգին վերահաստատման աղետաբեր շուքը կը սպառնայ Ատլանտեան երկիրներու հաւաքական միջամտութեամբ »:

Ու խորհրդային պատուիրակը կոչ կ՝ընէ աշխարհակալութեան դէմ, գլուխն ըլլալով՝ Ամերիկան : Ամերիկացիք կը շարունակեն իրենց գրգռիչ քաղաքականութիւնը Քուպայի նկատմամբ : Կաֆուրով չի մոռնար նաեւ Ֆրանսան Կապոնի առթիւ «ուր ժողովուրդին տապալած վարչակարգը, կրկին պարտադրուեցաւ Ֆրանսացի աշխարհակալներուն կողմէ :

Միջադէպ մը կը ծագէր քիչ ետք երբ Կաֆուրով կը սկսէր խօսիլ չին քննադատութիւններուն մասին.— « Մեր պատուիրակութիւնը, երէկ, բազմաթիւ ափրիկեցի եւ ասիացի բարեկամներ ընդունեցաւ, որոնք խնդրեցին մեզմէ յատուկ վիճաբանութեան մը նիւթ չդարձնել չին պատուիրակութեան տալիք մեր պատասխանը : Ըսին թէ շատ լաւ կը հասկնային որ իր մեղադրանքներով, չին պատուիրակութիւնը շատ ցած ինկած էր: Աւելցուցին որ երբ Չինացիք աշխարհակալութեան հետ կը բաղդատեն Խորհ. Միութիւնը, աննախընթաց զրպարտութիւն մը կ՝ընեն »:

Զանազան շարժումներ սկսած են ու նիստին նախագահը՝ Եազիտ յիշած թէ պատուիրակ մը չի կրնար ուրիշ պատուիրակութեանց անունով խօսիլ » :

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԿԸ ԽՕՍԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Բացի այն յայտարարութենէն զոր ըրած էր մամուլին եւ հրատարակած էինք առջի օր, Շառլ Ազնաւուր հետեւեալ շահեկան զրոյցը ունեցած է Փարի – Փրէսի քրոնիկագիր՝ Քամիյ Ժիլի հետ :

×

Փափախ մը գլուխը, Շառլ Ազնաւուր, վերադարձաւ Խորհ. Միութենէն, բայց բոլորովին վերադարձած չէ տակաւին ... « Ի՛նչ ճամբորդութիւն: Կը խորհիմ թէ բոլոր Ֆրանսացի արուեստագէտները պէտք է անգամ մը հոն երթան: Նշանաւոր բան է: Արուեստի գետնի վրայ կը խօսիմ, անշուշտ : Արդէն երբ Մոսկուա հասայ, անմիջապէս ճշդեցի ամէնուն: Ըսի իրենց որ համայնավար չեմ եւ բան չեմ հասկնար քաղաքականութենէն ...

Երկարած բազմոցին վրայ, Ազնաւուր աչքերը կը գոցէ, վերջապէս կը հանդըստանայ: Մեծ սեղանի մը վրայ կիսանդրի մը կայ Շառլէն, տակաւին թարմ գաճէ: Երգիչը կը հետեւի նայուածքիս եւ կը դիտէ կիսանդրին «արտակարգ է, չէ՞ : Երեւանէն բերի : Երիտասարդ Հայուհի մը պատրաստեց երեք երգահանդէսներու եւ տասը վայրկեան ալ դիմացը նստած, զիս դիտելով: Անունն է՝ Ալիս Մելիքեան: Մէկու կէս ժամէն պատրաստեց : Եւ կը խորհիմ թէ այս կիսանդրիէն մէկ միլիոն օրինակ պիտի պատրաստուի թաղապետութեան կողմէ եւ նուիրուի անցնող զբօսաշրջիկներուն :

.. Ի՞նչ տպաւորութիւն բերիք այս ճամբորդութենէն :

= Գեղարուեստական գետնի վրայ, աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ երկիրն է : Աւելին մի՛ հարցնէք :

— Ձեզի համար, իբրեւ Հայ, ո՞րն էր ամէնէն յուզիչ պահը :

Շառլ կը ժպտի, ոտքի կ՝ելլէ, թերթ մը կ՝առնէ, փողկապը կը հանէ, Ամերիկայէն եկած կապոյտ շապիկին օձիքը կը բանայ: Յանկարծ, մեծ բազմոցին վրայ կը նետուի եւ կը խնդայ : Կը խնդայ երախայի մը նման որ կատակ մը ըրած է. — « Վա՛յ Հայկանուշ » կ՝ըսէ, այնքան անուշիկ է եւ պճնասէր: Այո՛, ինծի համար ամէնէն յուզիչ պահը եղաւ երբ մեծ մայրիկս տեսայ : 96 տարեկան է, բայց հազիւ ութսուն ցոյց կուտայ: Պէտք է տեսնէիք երբ զիս ընդունեցաւ : Շատ յուզիչ էր: Ձեռքը ծաղկեփունջ մը ունէր, «Շնորհակալ եմ» ըսի: Շատ երջանիկ էր որ երկրիս լեզուն չէի մոռցած»:

— Շատ յաջողութիւն ունեցա՞ք :

= Շատ : Ռուսը խանդավառ ունկնդիր մըն է: Գիտէ ծափահարել եւ հասկնալ լաւ ներկայացումները :

— Շատ գոհ է՞ք այս ճամբորդութենէն :

= Գո՞հ : Սքանչացած, այդպէս հասարակութեան մը հետ :

Շառլ բթամատը վեր կը վերցնէ եւ կը շարունակէ.— « Եթէ այս արհեստի մարդոց խրատ մը ունիմ տալիք, այն է որ Խորհ. Միութիւն երթան : Կը տեսնեն թէ ի՛նչ է իսկական հասարակութիւն մը :

— Գործի՞ ճամբորդութիւն էր, ձեզի համար :

= Բնաւ, արդէն միայն գրասեղանիս ետին դրամի մասին կը խօսիմ: Զգացական ճամբորդութիւն մըն էր: Խենթենալիք բան էր որքան ազգական գտայ: Ամէն իրիկուն յիսուն հոգի կը սպասէին արուեստագէտներու մուտքին առջեւ, եկան զարմիկներ, մեծ եղբօրս զինուորութեան ընկերներ, նոյնիսկ կեղծ մեծ հայրիկ մը: Տասնեակ մը ներս կ՝առնէի, մնացեալները համբերութեամբ կը սպասէին որ դուրս ելլեմ :

— Զօնագրութիւններ բաժնեցի՞ք :

= Ո՛չ: Տակաւին չեն դիտեր ինչ ըլլալը: Միայն երբ փողոցները կը պտըտէի, երբեմն մէկը կը մօտենար ինծի եւ փոքրիկ նուէր մը կուտար, բան մը չէր, բայց հաճոյք կը պատճառէր: Ես ալ տասը հազար սթիլօպիյ բաժնեցի, որոնց վրայ անունս փորագրել տուած էի : Պէտք է հարիւր հազար հատ ունենայի :

— Ծանօ՞թ էք Խորհ. Միութեան մէջ:

= Այո, քիչ մը: Բայց մէկ ներկայացումէ ետք, փողոցը զիս կը ճանչնային:

— Ի՞նչ բերիք այնտեղէն :

= Անմոռանալի յիշատակ մը: այդքան:

Կրնամ պայմանագրութիւններ ստորագրել գիշերաբոյներու հետ, կրնայի հազար տեղ երթալ Նիւ Եորք, բայց այդ չէր նպատակս: Կ՝ուզեմ իրաւ հասարակութիւնը գտնել ինչ որ ալ ըլլայ մթնոլորտը կամ երկինքը : Եւ հոն, գտայ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԶԷԹ ՏԸ ԼՕԶԱՆԸ կը գրէ թէ Վատիկանի, Չեխոսլովաքիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութեան մը շնորհիւ Մինծենթի եւ Պերան Կարդինալները ի մօտոյ Հռոմ պիտի երթան : Փեշտայի իշխանութիւնները տրամադիր են զիջողութիւններ ընել կրօնական գետնի վրայ եթէ կարդինալ Մինծենթի ընդունի հեռանալ ամերիկեան դեսպանատունէն ուր ապաստանած է 1956ի դէպքերէն ի վեր:

ՔՈՒՅԷԹ 150 միլիոն ֆրանք փոխ տըւաւ Մարոքի :

ԱԼԺԵՐԱՑԻՆԵՐՈՒ «ներգաղթը» Ֆրանսա օրէ օր կը մտահոգէ տեղական իշխանութիւնները : Միայն Փարիզ, օրը երկու հարիւր ալժերացի կը հասնին, անգործ :

ԹՈՒՈՄԻՈՃԱ Կիպրոս պիտի հասնի քանի մը օրէն, ուր իր միջնորդի պաշտօնական հանգամանքով, գործի պիտի անցնի Չորեքշաբթի օր : Կրոմիքօ, յայտարարած է Հելսինքիի մէջ որ կիպրական հարցը ներքին հարց մըն է : Անդին թրքական նաւատորմը ռազմափորձերը կը շարունակէ եւ ցամաքահանումի փորձ ալ կատարած է ...:

ՖՐԱՆՍԱ Եթովպիոյ ալ պիտի օգնէ, յայտարարեց նախագահ տը Կոլ, մասնաւոր նամակի մը մէջ զոր ղրկած է Հայլէ Սելասիէի :

ԼԻՒՔՍԱՄՊՈՒՐԿԻ մեծ – դքսուհին՝ Շառլոթ պիտի հրաժարի 45 տարի գահակալութենէ ետք: 68 տարեկան է եւ կը խորհի թէ հանգստանալու ժամը եկած է: Իրեն պիտի յաջորդէ գահաժառանգ իշխանը որ պիտի ըլլայ «մեծ – դուքս Յովհաննէս, Լիւքսամպուրկի մեծ դուքս, Նասոյի իշխան, Պուրպոն – Փարմի իշխան»: Երկար տարիներէ ի վեր միայն կիները կը ղեկավարէին Լիւքսամպուրկը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ֆրանսերէն օրաթերթը՝ Օռիան խմբագրականով մը կը հրաւիրէ Արաբները որ դաւանանքի գետնին վրայ չփոխադրեն հակասիոնական իրենց պայքարը :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է Անատոլուի հարաւ – արեւելեան կողմը: Կին մը մեռած է, փլած տունին տակ :

ՅՈՒՇԵՐ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

Ա.

Կոմիտասին ես հանդիպել եմ երկու անգամ:

Առաջին անգամ՝ 1910 թուականի Յունուարի դպրոցական արձակուրդներին: Կոմիտասն ամուսնուս՝ Յաբէթ Խաչատրեանի հետ մտերմութիւն ունէր: Նրանց կապողը երաժշտութիւնն էր. ամուսինս եղել է նրա լաւ ուսանողներից: Զմեռնային արձակուրդներին մենք Երեւանում էինք, ամուսինս առաջարկեց դնալ Էջմիածին՝ Կոմիտասին տեսութեան: Կոմիտասը մեզ դիմաւորեց մեծ ուրախութեամբ եւ զանազան կատակներով առաջնորդեց դէպի իր բնակարանը: Իր յարկի տակ նա աւելի զուարճախօս ու աւելի աշխոյժ դարձաւ: Տարօրինակ էր տեսնել սեւ սքեմ հագած հոգեւորականի՝ այդքան աշխուժ ու արագաշարժ, մի բան, որ չէր ներդաշնակում նրա կոչմանն ու հագուստին:

Կոմիտասն ունէր երկու սենեակ: Մեծը աշխատասենեակն էր, իսկ փոքրը՝ ննջարանը: Ննջարանում կար մի սովորական փայտեայ թախտ, որի վրայ գրցած էր շալէ վերմակ (հասարակ զինուորական ծածկոց):

Ներքնակ չկար: Ըստ երեւոյթին, այդ ծածկոցը նրա ե՛ւ ներքնակն էր, ե՛ւ վերմակը: Սենեակում սոսկալի ցուրտ էր, որովհետեւ Յունուար ամսին պատուհանները բոլորովին բաց էին: Մի փոքրիկ սեղանի վրայ դրուած էր ջրով լի խոր ափսէ, որի մէջ ջուրը սառոյց էր դարձել: Դա նրա ջերմացոյցն էր:

Աշխատասենեակում կար դաշնամուր, գրքերի պահարան, գրասեղան, մի քանի աթոռ եւ մի սեղան: Այս սեղանի վրայ էլ դրուած էր մի խոր ափսէ, որի մէջ ոչ թէ ջուր կար, այլ մի քանի երկու կոպեկանոց:

Աշխատասենեակում նոյնպէս ցուրտ էր, եւ մենք վերարկուներով մրսում էինք: Երկար զրուցելուց յետոյ խնդրեցինք, որ Կոմիտասը երգի իր նոր ստեղծագործութիւններից: Նա անխօս ձեռքն առաւ ափսէն ու մեկնեց մեզ, ասելով. «Երկու կոպեկ տուր, որ երգեմ»: Ամուսինս, որ ծանօթ էր նրա այդ սովորութեանը, հետը վերցրել էր եւ վճարում էր երկուսիս փոխարէն: Ամէն անգամ երգելիս, Կոմիտասն ափսէն մեկնում էր երկու կոպեկի մշտական պահանջով:

Երբ դուրս եկանք, Կոմիտասը մեզ որոշ տեղ ճանապարհելուց յետոյ ետ դարձաւ: Յանկարծ մեր գլխին տեղացին ձնագնդեր: Նայում ենք շուրջներիս, ոչ ոք չկայ: Ամուսինս նայեց վերեւ: Կը-տուրին կանգնել էր Կոմիտասը ձնագունդը ձեռքին:

... Երկրորդ անգամ Կոմիտասին տեսել եմ նոյն 1910 թուականի ամրանը Բաթումում: Նա մեկնելու էր արտասահման եւ 19 օր կանգ առաւ մեր տանը: Ես եւ ամուսինս դասաւանդում էինք Բաթումի ծխական դպրոցում: Հոգաբարձութիւնը, իմանալով Կոմիտասի գալու մասին, — քանի որ նախօրօք իմաց էր տուել, — դիմեց ամուսնուս մի խնդիրքով՝ Կոմիտասին համոզել, որ մի փոքր աւելի մնայ Բաթումում եւ համերգ տայ դպրոցի օգտին: Կոմիտասը սիրով համաձայնեց:

Անմիջապէս մի լաւ խումբ կազմեցին ուսուցիչներից, բարձր դասարանների աշակերտներից ու մի քանի այլ երաժշտասէր մարդկանցից:

Կոմիտասը խմբի անդամների առաջ պայման դրեց՝ նշանակուած ժամին ներկայանալ փորձի՝ առանց մի վայրկեան ուշանալու եւ չբացակայել առանց յարգելի պատճառների: Խմբի մէջ էր նաեւ մի լրագրային ցրիչ, Լեւոն անունով (ազգանունը չեմ յիշում): Մի երկու անգամ նա փորձերին ուշացաւ: Կոմիտասը նկատողութիւն արեց եւ զգուշացրեց, որ այլեւս չուշանայ: Բայց մի ուրիշ անգամ էլ, երբ Կոմիտասն արդէն սկսել էր փորձը, դուռը կամացուկ բացուեց ու երեւաց յաղթանդամ Լեւոնը: Կոմիտասը ձեռքի մը շարժումով անմիջապէս դադարեցրեց փորձը, դրկեց այդ հսկային, տապալեց ու մի քանի անգամ մէջքով խփեց գետնին, ասելով. «Դէ, էլ չես ուշանայ»: Արեց այս ամէնը մի ակնթարթում, իբրեւ ամենասովորական բան, ապա առանց վայրկեան կորցնելու շարունակեց ընդհատուած փորձը, կարծես ամէն ինչ այդպէս էլ պէտք է լինէր: Կոմիտասի արածն այնքան անակնկալ էր եւ այնքան լուրջ, որ ոչ ոք չփորձեց ժպտալ անգամ: Իսկ Լեւոնն այլեւս չուշացաւ:

Կոմիտասն օրական երկու – երեք ժամ պարապում էր խմբի հետ եւ տասնըհինգ օր յետոյ այնպիսի համերգ տուեց, որ հիացան ոչ միայն Հայերը, այլեւ օտարազգիները:

Համերգը կայացաւ Բաթումի ամենամեծ ակումբում: Դահլիճը լիքն էր, ինչպէս ասում են՝ ասեղ գցելու տեղ չկար: Երբ բացուեց վարագոյրը, հանդիսականները տեսան մի սքանչելի պատկեր՝ խմբի առաջ հոգեւորականի հագուստով կանգնած էր Կոմիտասը: Շատ տպաւորիչ էր. դահլիճը դղրդաց ծափահարութիւններից: Ամէն մի համարից յետոյ՝ բուռն ցնծութիւն: Շատ ակներեւ էր օտարազգիների, առանձնապէս Տաճիկների ոգեւորութիւնը. Կոմիտասն ամբողջ ծրագիրը կազմել էր իր ստեղծագործութիւններից: Հասարակութիւնը շատ գոհ հեռացաւ: Հոգաբարձութիւնը համերգից յետոյ կազմակերպեց խնջոյք՝ ի պատիւ Կոմիտասին: Ինչ խօսք, որ խնջոյնքն էլ անցաւ սրտաբուխ: Այս երգեցիկ խումբը նկարուեց Կոմիտասի հետ:

Համերգից խուսափեց Բաթումի քահանայ Մելեանը, այն պատճառաբանութեամբ, որ իբր թէ հոգեւորական Կոմիտասը ոտնահարում է կրօնական սկզբունքները: Քահանան նոյնիսկ մէկ անգամ չայցելեց Կոմիտասին:

Երբ խնջոյքն արդէն աւարտւում էր, ներկաներից ոմանք խնդրեցին, որ Կոմիտասը երգի իր ստեղծագործութիւններից: Նա, ի հարկէ, ըստ իր սովորութեան, չմերժեց, նստեց դաշնամուրի մօտ ու երգեց «Մոկաց Միրզան»: Ներկայ եղողները յափշտակուած էին նրա երգով: Երբ երգի հնչիւնները մարեցին, դահլիճի բուռն ծափահարութիւնները նսեմացան դրսից լսուող աւելի ուժգին ծափահարութիւններից: Կէս – գիշեր էր արդէն, երբ նայեցինք լուսամուտից, տեսանք, որ մօտակայ բոլոր տների պատշգամբները, լուսամուտները, նոյնիսկ միայարկ տներից մի քանիսի կտուրները լցուած էին բազմութեամբ: Կոմիտասը մօտեցաւ լուսամուտին, գլուխ տալով շնորհակալութիւն յայտնեց, եւ ծափերն աւելի ուժեղ թնդացին: Նա կրկին մօտեցաւ դաշնամուրին, նստեց եւ երգեց «Կռունկը», կարծես թէ դրսում գտնուողների համար էր:

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ - ԴԵՄՈԿՐԱՏ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Եթէ երկրի մը մէջ միմիայն մէկ կուսակցութիւն գոյութիւն ունենայ, այդ կուսակցութեան կեդրոնական ընդհանուր ժողովին որոշումները կը կրեն պետական դրոշմ. ընդդիմադիր չկայ, ուրիշին կարծիքը չի կրնար յառաջ գալ եւ հանրութեան մը տածումին նիւթ մատակարարել: Այդպէս չէ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ:

Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ կը գործեն շարք մը կուսակցութիւններ եւ կրնան դեռ կուսակցութիւններ կազմուիլ ազատօրէն, բայց ժողովուրդին քուէներուն հարիւրին հինգը չներկայացնող կուսակցութիւն մը կը մնայ դուրսը, չի կրնար մասնակցիլ երեսփոխանական ներկայացուցչական մարմնի մը: Սահմանադրութեան այս կէտին բերումով այժմ Պունտըսթակի մէջ կը գործեն չորս կուսակցութիւններ:

Ա) Քրիստոնեայ դեմոկրատ (Ատընաուրը):

Բ) Քրիստոնեայ – Ընկերային (Շթրաուս):

Գ) Ազատական դեմոկրատ (Մէնտէ):

Դ) Սոցիալ – դեմոկրատ (Պրանտ):

Առաջին երկուքը միացեալ խմբակցութիւն կազմած են եւ սերտօրէն կապուած իրարու: Ազատականները կառավարութեան մէջ կը գործակցին (Քոպիսիոն): Սոցիալ Դեմոկրատները հզօր ընդդիմադիր կուսակցութիւնն են եւ առանց Ազատականներուն քրիստոնէական երկու կուսակցութիւնները չէին կրնար մեծամասնութիւն ունենալ կառավարութեան համար եւ սոցիալ – դեմոկրատները կրնային դիւրաւ տապալել զայն:

Քրիստոնեայ – Դեմոկրատներու ընդհ. ժողովը նկատի ունեցաւ ուրեմն իր երկու գործակից կուսակցութիւնները, բայց նաեւ ձգտում՝ սեփական մեծամասնութիւն շահելու 1965ի երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ, որովհետեւ սոցիալ – դեմոկրատներու յաջողութիւնը կամ մի կուսակցութիւններու պատահական թեքումը կրնայ խախտել ցարդ իշխող Քրիստոնեայ կուսակցութեան դիրքը: Կրնայ իյնալ Ատընաուրը – Էրհարտ Կրան:

Հանովըրի ընդհ. ժողովը երկու տարուան համար վերընտրեց Ատընաուրը իբր նախագահ կուսակցութեան: Ասիկա կը նշանակէ որ Ատընաուրը կը հետապընդէ անձնապէս եւ աշխուժօրէն քաղաքական ուղղութիւնը: Ընել տալ Էրհարտի այն ինչ որ ինք պիտի ընէր: Յատկանշական են բացման ճառին խօսքերը.

Ա) Բացարձակ վստահութիւն Պունտըսթակ քանցլէր Էրհարտի եւ անոր քաղաքականութեան:

Բ) Աշխուժացում կուսակցութեան:

Գ) Սոցիալ – Դեմոկրատները անբաղդունք են եւ լպրծուն, որով կը յանձնարարէ իրենց դրօշին նշան դնել Քամէլէոնը, որովհետեւ այս կուսակցութիւնը «այսօր կը պաշտէ, ինչ որ երէկ կը դատապարտէր, վաղը կ՛այրէ իր որ այսօր կը պաշտէ»:

Ատընաուրրի այս յարձակողականն ինքնին կարելի է մեկնաբանել մէկ կողմէն անով, որ Սոցիալ – դեմոկրատ կուսակցութիւնը «Կոտէսպերկի ծրագրով շատ բան բաց ի թողի ըրած է նախկին ընկերվարական հակումներէն եւ սկզբունքներէն, միւս կողմէն այն տեսակետով որ քրիստոնէական կուսակցութիւնը բաւական քուէ չունենալով ստիպուած ուրիշ կուսակցութեանց գործակցութեան դիմելու, եւ Ատընաուրը կ՛ուզէ դարմանել այդ վէրքը ...:

Կուսակցութեան կազմական ուժեղացման համար գործակատար վարիչ նշանակուած էր եւ վերստին հաստատուեցաւ իր պատօնին մէջ Տուֆուս անուն համեմատաբար «երիտասարդ» գործիչը, որ ժողովին մէջ իբր նշանախօսք ըսաւ.

«Էրհարտի հետ դէպի յառաջ». Մեծ պիտի դիմենք յարձակողականի ընդհանուր վրայ քրիստոնեայ – ընկերային միութեան յաջող վարիչ Ֆրանց Եղէֆ Շթրաուսի հետ գործակցելով:

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

Սակայն, ինչո՞ւ չի հասնիր իշխանուհին, ինչո՞ւ այս յապաղումը: Թագաւորը ակնյայտնի մտահոգութեամբ մը կը վերյիշէ թէ այդ առաւօտ իսկ պալատ հասած էին նամակներ ուր կը խօսուէր հաւանական մահափորձի մը մասին:

Ծայրայեղօրէն ջղագրգիռ, թագաւորը աչք մը կը նետէ իր ժամացոյցին:

Վերջապէս, հետզհետէ մօտեցող աղաղակներ ու ծափեր կը ծանուցանեն ժամանումը իր խօսեցեալին, որուն կ՛ընկեբանայ Սպանիոյ գահին խնամակալուհին Մառի Քրիսթին եւ Պաթէնպէրկի իշխանուհին: Ապա կուգան երեք կառքեր, ուր նստած են վարչապետը, նախարարներ եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ:

Երբ իշխանուհի Ենա ներս կը մտնէ եկեղեցիէն, ներկաներուն մէջ կը բարձրանայ սքանչացման եւ հիացումի ալիք մը: Բոլորին կուրծքերէն դուրս կուգայ մրմունջ մը, նման անհատնում հառաջանքներու: Կին մը չէ յառաջացողը: Անիկա օգոստափառ իշխանուհիէ մը աւելի բան մըն է: Գեղեցկութիւնն իսկ է..

Խորանին առջեւ կը սպասէ Ալֆոնս ԺԳ. Պուռպոններու զարմին 22րդ վեհապետը:

Պահին վեհութեան գիտակից, դէմքը պայծառ խաղաղութեամբ մը ողողուած, շարժուձեւերը վստահ ու վեհապանծ, Ալֆոնս ԺԳ. թագուհի կը թագադրէ իր սիրած կինը որ պիտի ըլլայ իր կողակիցը եւ որ Աստուծոյ կամքով պիտի յղանայ նոր թագաւորներ՝ Սպանիոյ գահին:

Սպանիոյ արքեպիսկոպոսապետը եւ Արեւմտեան Հնդկաստանի պատրիարք կարդինալ Սանշա կը կատարէ պսակի խորհուրդը:

Եւ յանկարծ, — մոռնալով ամէն պատշաճութիւն — գերագոյն ուժէ մը մըղուած, թագաւորը ոտքի կ՛ելլէ ու կ՛երթայ համբուրել Մառի Քրիսթինի ձեռքը, այսպէսով ուզելով յայտնել իր երախտագիտութիւնը, սէրն ու յարգանքը իր մօր, այս վերջինն ալ մասնակից ընելով իր երջանկութեան:

Արարողութիւնը կը վերջանայ: Կը վերակազմուի թափօրը, որուն գնացքը կը տեւէ մէկուկէս ժամ: Արքայական զինանշանով զարդարուած կառքին ետեւէն կուգայ պարապ կառք մը, օգնական կառք մը՝ որ մականուանուած է «յարգանքի կառք»: Ո՛վ գիտէ, ի՛նչ կրնայ պատահիլ ...

×

Զանգակներու զօղանջին եւ նուագախումբի հնչիւններու տակ, բազմաթիւ թագակիր գլուխներէ եւ զանազան ազգերու դիւանագիտական մարմիններէ բաղկացած թափօրը յուշիկ կը յառաջանայ:

Արեւը կը շողայ բազմաթիւ ոսկեճամուկ համազգեստներու, գոհարեղէններու եւ մերկացած սուրերու շեղբերուն վրայ: Ձիերը կը խրխնջան ու յաճախ կը կանգնին իրենց երկու ոտքերուն վրայ: Կիները կարծես կը թուին ըլլալ աւելի գեղեցիկ, իսկ թափօրին հետեւող սպաները՝ աւելի մարտական ու վեհ:

Բազմահազար մարդոց սիրտերը կ՛եռան, ժողովուրդին խանդավառութիւնը հետզհետէ կը բոցավառի եւ աստիճանաբար կը հասնի արբեցած խենթութեան մը.

— Կեցցէ՛ թագաւորը ...

— Կեցցէ՛ թագուհին ...

Խնդութեան աղաղակներուն Ալֆոնս ԺԳ. կը պատասխանէ ձեռքի շարժումով մը: Վիքթորիա – Էօժէնի, որ իր արքայական ծիրանին հանած ու դրած է իր առջեւ, կը ժպտի հազար աշքանի ու հազարաձայն ամբոխին, որ կը ծափահարէ զինք: Ի՛նչ ընդունելութիւն, ի՛նչ գորով: Այնքան յուզուած է թագուհին, որ արցունքի կաթիլներ կը հոսին այտերէն վար ...

Ժամը մէկ եւ կէսն է: Թափօրը կը հասնի Մեծ փողոցը (Քալլէ Մայոր): Տուներու վերէն ծաղիկներու անձրեւ մը կը թափի թափօրին վրայ:

— Այսուհանդերձ, ես արդիլած էի ... բանը, կը մրմնջէ Ալֆոնս ԺԳ., ... յայտնի դժգոհութեամբ մը:

Ու ապա, կ՛աւելցնէ.

— Ինչ որ է, արդէն կը հասնինք ... լատ եւ վտանգը անցած է ...

Այն վայրկեանին, երբ թագաւորը ... դիւ էր աւարտած իր խօսքերը, ... երրորդ յարկի պատշգամին վրայ ... մարդ մը վար կը նետէ ծաղիկներով ... ջապատուած արկղիկ մը ...

Ահաւոր պայթիւն մը կը յաջորդէ ... կարծ: Ծաղիկներով շրջապատուած ... կըղիկը, իր անվնաս երեւոյթին ... ուրիշ ոչինչ էր եթէ ոչ դժոխային ... նայ մը ...

Կառապանը սպաննուած է, պահակ ... րէն մէկուն գլուխը անջատուած իր ... ռափէն, զինուորներ սպաննուած են, ... րիշներ գետին ինկած կը հոնդան ... ճապաղիքներու մէջ: Ութը ձիերէն ... կուքը ծանրապէս վիրաւորուած են ... րիշ ձի մը, որուն ձիաւորը ինկած ... խրխնջելով կը սկսի սրնթաց վազել ... բոխին մէջէն:

Ահաւոր իրարանցում մըն է ծայր ... ւած: Բազմահազար մարդիկ խոյս ... տան խելացնոր արշաւով մը, ահռելի ... ղաղակներ արձակելով:

(2 Շար.)

բեւորը այն է որ մեծամասնութիւն ունենանք 1965ի երեսփոխանական ժողովին մէջ: Սոց. դեմոկրատները վերջերս դարձան կուսակցութիւն մը, որ ծրագիր եւ սկզբունք շուտով մէկ կողմ կը նետէ, միայն թէ մեծամասնութիւն չահի: Իր վարիչները կ'ընտրէ ոչ թէ իրենց կարողութեան նայելով, այլ անոնց քուէ շահելու հաւանականութեան նկատումներով»:

Այսպէս սկսուած կը համարուի 1965ի ընտրական պայքարը արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ:

Վարչապետ Էրհարտի ճառը մեծապէս ուշադրութեան արժանի է շատ մը տեսակէտներով, եւ մանաւանդ անոր համար, որ ուղղակի եւ անկեղծ արտայայտուող մը եղած է միշտ: Այդ պատճառով ալ աւելի յարգուած իրատես մարդոց կողմը եւ ընդդիմադիր սոցիալ – դեմոկրատներէ, որոնք սակայն կը սկսին գնդասեղի հարուածներ ստանալ Էրհարտէ, քանի կը մօտենայ 1965ի ընտրութեան պայքարը եւ զգալի կը դառնայ սոցիալ-դեմոկրատներու հաւանական յաջողութիւնը:

Էրհարտ դիւրազգած է, ոչ միայն անձնական քննադատութիւններու կամ շշուկներու հանդէպ, որոնք կրնան սոցիալ – դեմոկրատներէն եկած ըլլալ, (զոր օրինակ իրեն համար յատուկ վիլլա մը շինուելուն գծուծ խնդրով) այլ մանաւանդ անոր համար, որ սոցիալ – դեմոկրատները միշտ կողմնակից կ'ըլլան պետական զանձէն վճարումներու՝ երբ հարցը ընկերային նպաստներու, թոշակներու յաւելման եւ այլ ժողովրդական գործերու մասին է: Էրհարտ յայտարարեց թէ 60,3 միլիառի պիւտճէն պէտք չէ բեռնաւորուի, այլ խնայողութիւն անհրաժեշտ է, որպէսզի մարքին վարկը անխախտ մնայ: Որոշապէս ըսաւ, որ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին օտար երկրէ հետզհետէ ներածման ճամբուն մէջ նիկատելի էնֆլասիոնի մը դէմ, որոնք ժողովրդականութիւն չեն կրնար վայելել, եւ ամբաստանեց սոցիալ – դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ հաճելի երեւալու համար կը միանայ ամէն դժգոհ խմբակի եւ զօրավիգ կ'ըլլայ ամէն դիմումի, վըճարել տալու համար պետութեան զանձէն: Սակայն «Քաց ի Շլառաֆընլանդէն (Հէքեաթային երկիր առատութեան եւ անպակասութեան) ո՛չ մէկ տեղ կարելի է միագամայն լրացնել ամէն փափաք»:

Արտաքին քաղաքականութեան վերաբերմամբ վարչապետ Էրհարտ արտայայտուեցաւ այն իմաստով, որ կ'ուզէ ուղղակի տեսակցութիւն ունենալ խորհրդային կառավարութեան հետ կամ արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն հետ: «Եւրոպայի արեւմուտքին հետ զոհացուցիչ լուծումներ գտնուած են, բայց արեւելքի մէջ կացութիւնը այնպէս մնացած է ինչպէս Սթալինի ատեն կարգաւորուած էր»: Բայց Էրհարտ նոյն ատեն կտրուկ ձեւով մերժեց, թուլանալով «ձեռքին ճկոյթը» տալու քաղաքական ուղղութիւնը, որովհետեւ քիչ ետք «ամբողջ ձեռքդ» կ'ուզեն...: «Գերմանական հարցին մասին որեւէ փոփոխութիւն չերեւար խորհրդային քաղաքականութեան մէջ եւ Խրուշչեւ իր վերջին ամիսներու լրագրական եւ պետական տեսակցութիւններուն առթիւ ըսած է, որ թոյլ պիտի չտայ Գերմանիոյ վերամիացումը՝ բացի այն պարագայէն երբ ամբողջ Գերմանիա համայնավարական երկիր մը դառնայ»: Էրհարտ ընդգծեց սակայն, որ միայն Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութիւնը իրաւունք ունի Գերմանիան ներկայացնելու:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիները եւ սանուհիները տուին իրենց գեղարուեստական ցերեկոյթը, անցեալ Կիրակի, Տալ տը լա Շիմիի մէջ:

Հայանուէր այս հաստատութեան վայելած անվերապահ համակրանքին շնորհիւ, Փարիզի Հայերը փութացած էին լեցնել սրահը, միեւնոյն ատեն հաճելի յետ – միջօրէ մը անցնելու նպատակաւ:

Հասարակութեան յոյսերը լիուլի պըսակուեցան, վասնզի հանդէսին գեղարուեստական բաժինը կազմուած էր ճոխ յայտագրով մը, որուն գործադրութիւնը անցաւ շատ փայլուն:

Բացումը կատարեց վարժարանին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի, երգելով Ֆրանսական ազգային փառերգն ու «Ծաղկիր Ազատ իմ Հայրենիքը» որոնք ունկնդրուեցան յոտընկայս:

Ապա, Շիրազէն գողտրիկ կտոր մը արտասանեց Օր. Ե. Պասմաճեան, պարեցին դասական պարեր՝ օրիորդներ Նորա եւ Այտա Գասապեան, բոլորն ալ մեծ ըղդացումով եւ աշխոյժով:

Այնուհետեւ, աշակերտուհիները ներկայացուցին Ֆրանսական երգիծական թատերագրութեան վարպետներէն՝ Լապիշի մէկ զաւեշտը՝ «Ֆուրշըվիլի Պարոնը», որուն խաղարկութիւը անցաւ շատ յաջող եւ սահուն: Դերակատարները՝ Օրիորդներ Ալիս Իգիտպաշեան, Անի Քէպատեան, Զ. Տէր – Մանուկեան, Նիքոլ Գասպարեան, Քլոտէթ Գարաօղլանեան եւ Նինա Սարգիսեան զուսպ ու անսեթեւեթ կերպով կեանք տուին Ֆրանսացի բարոյախօս – զաւեշտագրին գործին: Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսեմ որ այս պարմանուհիներուն ներկայացումը հեռու էր դպրոցական ու տղայական ներկայացում մը ըլլալէ:

Միջնարարին, ի նպաստ Դպրոցասէրի կատարուած վիճակահանութենէ մը ետք, Դպրոցասէրի վարիչներէն Օր. Աղաւնի Բիրբիրեան հակիրճ տեղեկատուութիւն մը կարդաց Դպրոցասէրի գործունէութեան վերաբերեալ, որմէ ետք գործադրուեցաւ յայտագրին Բ. մասը, նոյնքան յաջող եւ նոյնքան խանդավառ:

Դարձեալ երգչախումբը երգեց Կոմիտասէն եւ Ալթունեանէն տոհմիկ երգեր, ինչպէս նաեւ «Գարունը», Ֆրանսական ժողովրդական երգ մը: Երգեցին նոյնպէս իրենց ղեկավարին՝ Գէորգ Եամպէկեանի հեղինակութիւն՝ «Ջան Հայրենիքը»:

Ամէնէն ետք, դարձեալ աշակերտուհիներու թատերախումբը ներկայացուց Սիպիլի «Առաքինութեան մրցանակը» տիտղոսով բարոյախօսական, երկու փոքրիկ արարներէ բաղկացած թատերակը:

Ինծի համար կատարեալ անակնկալ մը եղաւ այս ներկայացումը: Կը կարծէի դէմ յանդիման գտնուիլ դպրոցականներու կողմէ ներկայացուած խաղի մը, ուր ունկնդիրը զինուած կ'ըլլայ առհասարակ ներողամտութեամբ: Ընդհակառակն: Ներկայացումը խղճամիտ աշխատանքի մը արդիւնքն էր անկասկած, վասնզի ան անցաւ շատ յաջող, հաճելի, յուզումի եւ յոյզի պահեր ապրեցնելով ներկաներուն: Կ'անգիտանամ թէ ո՞վ էր մեր այս նազելի պարմանուհիները մարզողը, անոնց դերուսոյցը, քանի որ այդ մասին որեւէ ակնարկութիւն չկար յայտագրին վրայ: Բայց անարդար գտնուած պիտի ըլլամ եթէ անոր, այդ անծանօթին հիացման խօսքս զլանամ:

Գալով դերակատարուհիներուն՝ Օր. Օր. Սոնա Ոսկերիչեան, Աղնիւ Քէօշկէրեան, Ալիտա Գույումճեան, Անի Արթինեան, Անէթ Գասպարեան եւ Լիւսի Մանուկեան, բոլորն ալ արժանի էին բարենիշի: Այս խումբէն, սակայն, անպայման պէտք է անջատել Օր. Սոնա Ոսկերիչեանը եւ Անէթ Գասպարեանը, որոնց առաջինը սրտցաւ մօրաքրոջ եւ երկրորդը փոքրիկն Հուրիկի դերերով ցոյց տուին բեմական կանխահաս տաղանդի մը ցոլքերը:

Շինիչ էր ու դաստիարակիչ Դպրոցասէրի հանդէսը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԽՈՐԷՆ ՔՀՆՅ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Վերջերս յունահայութիւնը կորսնցուցած է իր արժանաւոր դէմքերէն՝ Խորէն քհնյ. Միսաքեան, որ մէկ շաբթուան մէջ զոհ գացած է որկորի հիւանդութեան:

Վախճանեալ քահանան ծնած էր Իզմիրի նահանգի Մանիսա քաղաքին մէջ, 1906ին:

Փոքրասիական աղէտին, հազիւ պատանի, ապաստանած էր Յունաստան եւ հաստատուած Աթէնքի մօտիկ Տուրղութիի հայաշատ գաղթակայանին մէջ:

Փոքր տարիքէն մեծ տկարութիւն ունէր Հայաստանեայց Եկեղեցիին հանդէպ: Այդ տկարութիւնը պատճառ եղաւ, որ տարիներ շարունակ, իբր դպիր, սարկաւագ եւ ապա ուրարակիր սարկաւագ ծառայէ Տուրղութիի Ս. Կարապետ եւ Աթէնքի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիներուն մէջ:

Հայաստանեայց Եկեղեցիի կրօնական արարողութեանց եւ կանոնագրութեանց մասին իր ունեցած ծանօթութենէն եւ հմտութենէն մեծ բան կը պարտէր ողբացեալ դպրապետ Օննիկ Տէր – Ներսէսեանին, որմէ սորվեցան ինք եւ իր քանի մը դպիր ընկերները մեր եկեղեցական երգեցողութիւններուն խազերը եւ նրբութիւնները:

Կրօնաւոր դառնալու փափաքը հետզհետէ շեշտուեցաւ իր մէջ, մանաւանդ երբ ամուսնութիւն կնքեց բնիկ Մանիսացի բազմամեայ քահանայ Տէր Խորէն Պրչաքճեանի աղջկան հետ:

Այդ փափաքը ի վերջոյ յանգեցաւ քահանայութեան: Կարգ ստանալու որոշումին:

1953ին, Գերշ. Տ. Մամբրէ Արք. Սիրունեանի կողմէ (որ այդ շրջանին նշանակուած էր Յունահայ Թեմի այցելու Առաջնորդ) ձեռնադրուեցաւ քահանայ եւ այնուհետեւ ստանձնեց Տուրղութիի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ աւագերեցութիւնը:

Ոգի ի բռին լծուեցաւ գործի, գրեթէ անդամալուծուած այդ եկեղեցին վերակենդանացնելու:

Իր ջանքերը տուին սպասուած արդիւնքը եւ հետզհետէ Ս. Կարապետ եկեղեցին սկսաւ բարեզարդուիլ եւ դառնալ շրջանի Հայութեան ուխտավայրը:

Տուրղութիի Թաղական Խորհուրդի եւ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան հետ ձեռք – ձեռքի տուած, իր կարելին ի գործ դրաւ, ծառայելու Հայաստանեայց Եկեղեցիին եւ պայծառացնելու համար զայն:

Գաղթակայանին մէջ ունեցած իր համեստ հիւղակը առիթ ընծայեց իրեն՝ ամէն վայրկեան շփում ունենալու ժողովուրդի բոլոր խաւերուն հետ եւ զանոնք կապելու եկեղեցիին կամ օգնելու անոր կարիքներուն:

Աշխարհական անունն էր Միսաք: Քահանայ ձեռնադրութեան առթիւ, փափաքեցաւ ստանալ իր վախճանած աներոջ՝ Տէր Խորէն Պրչաքճեանի անունը: Այդ փափաքը չմերժուեցաւ եւ կոչուեցաւ Տէր Խորէն քահանայ Միսաքեան:

Քանի մը տարի առաջ, Երանաշնորհ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի կողմէ իրեն շընորհուեցաւ լանջախաչ:

Իր մահով, ընդհանրապէս Աթէնքի Հայութիւնը եւ մասնաւորապէս Տուրղութիի հաւատացեալ մեր ժողովուրդը կորսընցուց նուիրեալ հայ կրօնաւոր մը:

Իսկ Հայաստանեայց Եկեղեցին՝ իր համեստ՝ բայց անձնդիր ծառաներէն մէկը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԽՈԴԵԴԱՆ

— Ասում էիր՝ մեր ուխալը կոտրուել է, — դիմեց նրան հայրը, խորհրդաւոր ժպիտով:

Բայազը, որ դեռեւս դրսում լուր էր առել գտնուած կաթնամանի եւ իրենց տունը իջեւանած հիւրի մասին, հօր հարցի վրայ գլուխը կախեց եւ ասաց կամացուկ.

— Ես ձեզ խաբել եմ: Աղջիկների հետ լողանում էի Մեղրադետի մէջ, դուրս եկայ ջրից, տեսայ իմ փարձը չկայ: Աղբիւրի ակից տարել էին:

— Ես դիտէի, որ իմ առած կճուճը չէր կարող կոտրուել: Ծախող ուստէն Մշոյ շուկայի մէջ վերեւից գցեց գետին, յետոյ տուեց ինձ:

— Ի՞նչ կար փարչի մէջ,— հարցրեց Մարտօն:

— Մածուն:

— Վրան երկու մատ սեր կար, — աւելացրեց Մանիշակը:

— Անուշ լինի ուտողին: Էս չամիչն էլ քեզ անուշ լինի, — ասաց Մարտօն, կը ճուճից մէկ – երկու բուռ չամիչ վերցնելով եւ ամանը յանձնելով աղջկան:

Բայազը առաւ կճուճը, աչքի տակով նայեց հիւրին եւ կարմրելով դուրս գընաց:

Երբ նրանք երեքով մնացին, հայրը հարցրեց.

— Տղան լա՞ւ տղայ է:

— Էդպիսի երիտասարդ Բռնաշէնում չկայ, քեռի Մարտօ,— պատասխանեց Տօնէն: — Մոտկանցի հարուստ Քրդերի մօտ տասնեօթ տարի հովիւ է եղել:

— Ի՞նչ ունի:

— Բան չունի: Ինքն է մենակ ու իր ձեռքի փետը:

— Տո՞ւն էլ չունի:

— Ունի, մի ծիծեռնակի բոյն ունի Արինոքում:

— Ի՞նչ կ'ասես, աղջի, — դիմեց Մարտօն կնոջը:

— Ի՞նչ պիտի ասեմ, մարդու խսմաթն է, — ասաց Մանիշակը թեւերը խաչելով կրծքի վրայ:

Ուշ երեկոյեան ծնողները տուեցին իրենց վերջնական համաձայնութիւնը:

— Դէ որ խսմաթի բան է, մեզ օղի բեր, Բայազին էլ էստեղ կանչիր, — կարգադրեց Մարտօն:

Մանիշակը պատրաստեց մի փոքրիկ ընթրիք եւ, օղին սեղանին դնելով, գնաց աղջկայ ետեւից:

Բայազը այդ ամբողջ ժամանակ մտել էր իրենց փլած մարագը, եւ կանաչ խոտի վրայ նստած չամիչ էր ուտում: Այնտեղ էին նաեւ իր ընկերուհիներից մի քանիսը:

— Աղջի, հերդ կանչում է, — մարագի դուռը բանալով ասաց Մանիշակը:

Երբ Բայազը ներս մտաւ, Խոչէ Մարտօն գաւաթը վերցնելով ասաց.

— Համաձայն եմ: Էդ է քու բախտը: Ձեռքդ բեր տեսնեմ: Բայազը ձեռքը դրեց հօր ափի մէջ:

— Նշանը բերե՞լ ես,— հարցրեց երկրագործ Մարտօն հովուի կողմը դառնալով:

Տօնէն ծոցից դուրս բերեց քսակը, նրա միջից հանեց մի ոսկեայ մատանի եւ ծընողների ներկայութեամբ հագցրեց աղջկայ մատը:

Գաւաթները չխկացին:

Բայազը փախաւ մտաւ իրենց մարագը եւ հեկեկալով գլուխը թաղեց ընկերուհիների ծոցում: Նրա միջնամատը այրըւում էր:

Միւս օրը իրիկնապահին, երբ ուզընկանը մեկնելու էր Սեւ սար, Մարտօն մի կողմ կանչելով նրան եւ սեւ, թանձր ընչանցքները ոլորելով ասաց.

— Խնամի Տօնէ, տեսնո՞ւմ ես էն մակըրտոցը պատի տակ:

— Տեսնում եմ, — ասաց հովիւը:

— Երբ կը գաք աղջկան տանելու, ու ես տանը չեմ լինի, հինգ կարմիր ոսկի կը համրէք, կը դնէք էն մակրտոցի վրէն ու նոր աղջկան կը տանէք:

— Հինգ կարմիր ոսկի՞... Շատ չէ՞,— նկատեց Տօնէն խաժ, ծիծղուն աչքերը կկոցելով:

— Ոչ աւել, ոչ պակաս,— խիստ հանդիսաւոր եղանակով պատասխանեց տանտէրը: — Իմ աղջիկը, խնամի Տօնէ, հախ Աստծոյ, մի փութ ոսկի արժէ, բայց քանի որ խսմաթի պէս բան դուրս եկաւ, հինգ ոսկի կ'ուզեմ տանողից:

— Էլի շատ է:

— Խօսելն աւելորդ է: Տես, մարագս փուլ է գալիս, գերանները փտել են, — դուռը բանալով դէպի դուրս մատնացոյց արաւ Մարտօն: — Գոնէ էնպէս առէք, որ մի լուծ գոմէշ առնեմ:

— Լաւ, խնամի Մարտօ, քու պայմանին համաձայն ենք: Ասա, ե՞րբ ենք գալու:

— Երբ լագլագները թռնեն, — իր կանաչ բարդու կատարին նայելով, ասաց Գրդագոմցին:

Սեւսարեցին սեղմեց տանտիրոջ ձեռքը եւ մախաղը գաթով լիքը ճանապարհ ընկաւ դէպի Բռնաշէն:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՁԷՕՐԷԿ

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽԷ

ՍՏԵՓԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9)

TÉL. : TAI 65-44

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ամերիկայէն Տէր եւ Տիկին Նշան Տինկճեան հարիւր ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի վիճթորիա Ալփուճարեանի մահուան տարելիցին եւ Մարտիրոս Պագրր-ճեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Բրչ. Գաբրիէլ Ա. Սրկ. Լուսարարեան եւ ընտանիք, Սողոմոն Լուսարարեան, Զավզավաճեան եւ Թօփալեան ընտանիքներ կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեանց պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի Զատկի Մեռելոցի օրը, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր, մեծ մօր եւ մօրաքրոջ՝ Այրի Տիկին Աղաւնի Լուսարարեանի (ծնեալ Կառուկեան) մահուան քառասունքի առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգիսեան կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց եղբայրնե-րուն՝

ՄԻՍԱՔ ԵՒ ԱՐՇԱԿ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

(Կեսարացի)

մահուան տարելիցին առթիւ, այս երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Պատարագ Կրընոպլի մէջ, այս երկուշաբթի եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս

ՋԱՐԵՀ Ա.Ի

կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ վախճանման տարելիցին առթիւ : Սէն Լուի սրահը :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ Զարչարանաց, Խաչելութեան եւ թաղման : Թափօր *երեկոյեան ժամը հինգին :*

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի : *Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 3·30-ին, պատարագ 5ին :*

Կիրակի, Զատիկ, Յարուցիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : *Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, քառաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :*

Երկուշաբթի, Ցիշատակ Մեռելոց, *պատարագ ժամը 10ին, Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :*

ՇԱՒԻՒ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ուրբաթ, Թաղման *արարողութիւն ժամը 16·30ին :*

Շաբաթ, Ճրագալոյց եւ *պատարագ ժամը 16ին :*

Կիրակի, Զատիկ, *պատարագ ժամը 8·30ին :*

Երկուշաբթի, Մեռելոց, *պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 9ին :*

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ

Ուրբաթ, Թաղում *ժամը 17ին :*

Շաբաթ, Ճրագալոյց, 17ին :

Կիրակի, Զատիկ, *պատարագ 10·30ին :*

Երկուշաբթի, Մեռելոց, *պատարագ ժամը 10ին, եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց :*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Ուրբաթ, ժամերգութիւն ժամը 17ին :

Շաբաթ, ժամերգութիւն 17ին : Զատնաւոր պատարագ ժամը 18ին :

Կիրակի, Զատիկ, *ժամերգութիւն ժամը 10ին, պատարգ 10·30ին :*

Երկուշաբթի, Մեռելոց, *Զատնաւոր պատարգ ժամը 10·30ին :*

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ, կարգ Թաղման, ժամը 6ին :

Շաբաթ, Ճրագալոյց, *ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 4·30ին, պատարագ ժամը վեցին :*

Կիրակի, Զատիկ, *ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ, Խաչելութիւն, *առաւօտ ժամը 10, երեկոյ Թաղում, ժամը 5 :*

Շաբաթ, Ճրագալոյց, *առաւօտ ժամը 8·30, երեկոյեան Ընթերցուածք 4·30, պատարագ Խթումի 5·45 :*

Կիրակի, Զատիկ, *առաւօտ ժամերգութիւն*, Նախատօնակ եւ Անդաստան 7·30, *պատարագ երկսեռ խումբով 10, Ընթերցում Վեհ Հայրապետի պատգամի :*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Ներսէհ Վրդ. Փապուճեան :

Երկուշաբթի, Մեռելոց, *առաւօտ ժամերգութիւն 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·45 :*

Նոր Կիրակի (5 *Ապրիլ*) Ազգ. Մեծ Սգաստօն, *յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, յընթացս համաչխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :*

Առաւօտ ժամերգութիւն, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30 :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գ. ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ, Ցիշատակ Խաչելութեան, երեկոյ Թաղման արարողութիւն ժամը 5·30 :

Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյ Խթման արարողութիւն ժամը 5, պատարագ եւ Նախատօնակ ժամը վեց :

Կիրակի, Զատիկ, *Հրաշափառ Յարութեան, առաւօտ ժամը 8, պատարագ 10 :*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւ. Թեմական Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Երկուշաբթի, Ցիշատակ Մեռելոց, Առաւօտ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :

ՄԱՐՍԷՅ, Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ, Թաղում եւ թափօր *ժամը վեցին :*

Շաբաթ, Ճրագալոյց, *ժամը 5ին*, Ընթերցմունք *եւ պատարագ ժամը 7ին :*

Կիրակի, Զատիկ, *տօն հրաշափառ Յարութեան, ժամերգութիւն 7·30ին պատարագ 10ին, քարոզ 11ին :*

ՊՈՒՀ. ՕՏՏՕ – Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ Խաչելութեան Թաղման *արարողութիւն 4ին :*

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, *պատարագ ժամը 4ին :*

Կիրակի, Զատիկ, *պատարագ 10ին :*

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ

Ուրբաթ, Ցիշատակ Խաչելութեան եւ երեկոյ Թաղման ժամը 5·30 :

Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյ Խթման արարողութիւն ժամը 5, պատարագ 6 :

Կիրակի, Զատիկ, *առաւօտ ժամերգութիւն 8·30, պատարագ 10·30 :*

Երկուշաբթի, Մեռելոց, *առաւօտ ժամերգութեան 8·30, պատարագ 10·30, հոգեհանգիստ 11·30 :*

ՏՒՍԻՆ, Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, եկեղեցին բաց է առաւօտեան ժամը 9էն սկսեալ : Իրիկունը ժամը ութին Թաղման արարողութիւն :

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց ժամը 5ին, պատարագ :

Կիրակի, Զատիկ, *ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին : Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 5 դերեզմանատան մէջ :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Ցաղթական Հերոսամարտի 49րդի տարեդարձը, Ապրիլ 26ին, Կիրակի Սալ Մազընոյի մէջ : Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ Միութեանս 40ամեակի տօնը :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հայաստանէն նոր ստացուած, Երեւանի սթիւտիոներուն մէջ պատրաստուած

«ՃԱՄԲԱՅ»

(ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ)

ԻՆՁՊԷՍ ՆԱԵՒ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ

Կ'արտայայտէ հայրենի երգ, պար եւ երաժշտութիւն :

(Գունաւոր ֆիլմ)

Երեքշաբթի Մարտ 31 ժամը 20·30ին

CINEMA LE DAUPHIN

65 bis, Rue Lafayette — Métro Cadet

Գիւները 3 եւ 5 ֆրանք

ՏՈՄՍԵՐԸ կը ծախուին՝ Զ. Զաքմչեանի մօտ՝ 22 Բիւ Ռիշէ :

Օ. Պօյաճեանի մօտ՝

83, Rue d'Aboukir.

Մարզարեանի մօտ

32, Rue de Trévise.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի (Զատիկ) Ալհամպրայի մէջ, ժամը 21էն միչեւ լոյս,

JEAN RENAUDO
ET SON ENSEMBLE

Տոմսակներու համար դիմել՝

ՌԱՖՖԻ ՆԱՋԱՐԵԱՆԻ

37, Rue des Dominicaines

Tél. : 20-71-10

եւ բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն մօտ : Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տեղանները :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ :

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

«ԵՍ»ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան Կապոյտ Աչքի մասնաճիւղերու կազմակերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ շրջաններու մէջ :

Շաբաթ, 18 Ապրիլ.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ.— ԻՍԻ :
Չորեքշաբթի 22 Ապրիլ.— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ.— ՓԱՐԻԶ :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

★ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ★

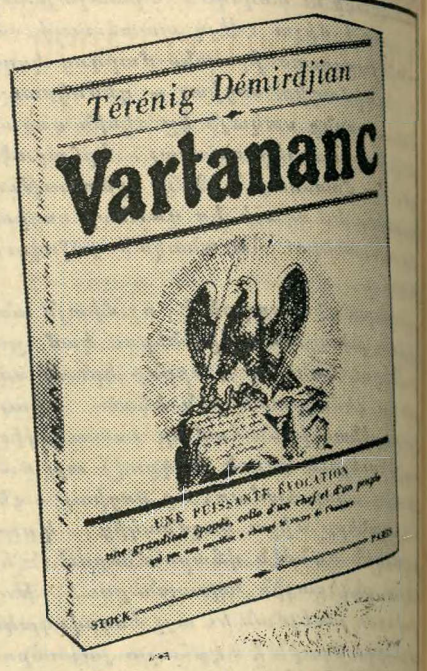

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աւետիսեան Միշա Աւետիսի, ծնած 1917ին Պաքու : Ապրած է Գրոսնի Պաղձիչեանի դործատունը : Մայրը՝ Աւետիսեան Արփենիա կ'ապրի Երեւան Թամանեան 16, բնակարան 21, բնակարանի դիներուն փոխարէն : Ան ալ՝ Աւետիսեան Անեայ, կ'ապրի Երեւան : Լուր ունեցողներէն անկիւնը խնդրուի հետեւեալ հասցէին.— Պ. ՄԱՔԵԱՆ ,

115, Bld. Rodin, ISSY (Seine)

FRANCE

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ
SAMEDI 28 MARS 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9971

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 9971

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Հակակրօնական պայքարի սաստկացման հետ զուգընթաց հակահրէական շարժում մը ծայր տուած է Խորհրդային Միութեան մէջ :

Ցարերու օրով հալածանքի ենթակայ էին Ռուսիոյ Հրեաները, որոնց դէմ պարբերաբար պոգրոմներ (ջարդ) կը սարքուէին Ռուսիոյ մէջ :

Խորհրդային վարչաձեւին տակ վերջ դտան ջարդերը : Լէնինի ընկերներէն շատեր հրէական ծագում ունէին, ինչպէս Տրոցկի, Զինովիեւ եւ Կամէնեւ : Կրէմլինի պատասխանատու վարիչներուն մէջ եւս պակաս չէին Հրեաները, Յետագային Սթալին մաքրագործեց բոլոր անոնք, որոնք մրցակից կրնային ըլլալ իրեն :

Ժամանակի ընթացքին Հրեաներու դէմ լուռ ատելութիւն մը նկատելի դարձաւ զանազան շրջաններու մէջ : Առաջարկներ եղան հրէական ինքնավար շրջան մը ըստեղծելու Խորհ. Միութեան որոշ մէկ հողամասին վրայ : Սփիւռքի հրէական կազմակերպութիւնները կը հետաքրքրուէին բոլշեւիկեան վարչաձեւի ենթակայ իրենց հայրենակիցներու կեանքով :

Դիմումներ կատարուեցան Մոսկուայի կառավարութեան, որպէսզի արտօնէ Հրեաներու ներգաղթը դէպի Իսրայէլ : Կը նշանակէ թէ անոնք զոհ չէին իրենց կեանքէն խորհրդային դրախտին մէջ :

Հրեաներու դժգոհութիւնը աւելի շեշտուեցաւ վերջերս, երբ խորհրդային կառավարութիւնը սկսաւ դժուարութիւններ յարուցանել իրենց դէմ : Փակել տուաւ հրէական փուռերը, որոնք անխմոր հաց (ազիմ) կը պատրաստէին : Այս հացը կը խորհրդանշէ Հրեաներու անցքը (Պասեք) կարմիր ծովէն : Եւ Պասեքի (մեր Զատիկը) շաբթուն անխմոր հաց պէտք է ուտեն՝ ըստ իրենց կրօնքին : Ուրեմն հարուածը ուղղուած էր հրէական կրօնքին դէմ :

Աւելի ծանրակշիռ պարագայ մը վերջերս ընդհանուր զայրոյթ առաջ բերաւ Հրեաներու արտասահմանեան զանազան կազմակերպութեանց, նոյնիսկ համայնավարական հոսանքներուն մէջ : Ամէն կողմէ բողոքագիրներ ուղղուեցան Մոսկուա՝ յետս կոչում պահանջելու եւ Հրեաներու արժանապատուութիւնը վերականգնելու համար :

Ինչ էր պատահած :

Ուկրանիոյ Գիտութեանց Ակադեմիան Քիեւի մէջ հրատարակած է Տրոֆին Կոռնիեվիչ Քիշքոյի մէկ գրքոյկը՝ « Հրէութիւնը առանց շպարի » անունով զարդարուած զանազան այլանդակ ծաղրանկարներով : Հեղինակը անոր մէջ Ռուսիոյ սինակոկները կը ներկայացնէ իբրեւ վաշխառուներու եւ խաբեբայ փերեղակներու որջեր : Իսկ ծաղրանկարները կը յիշեցնեն, կ՚ըսեն, Հիթլէրի օրով Գերմանիոյ մէջ լոյս տեսած հակասեմական հրատարակութիւնները :

Հրէական յառաջդիմական Նայէ Փրէս օրաթերթը (եիտիշ), որ ջերմ ջատագովն է բոլշեւիկեան վարչաձեւին, զայրացած՝ խմբագրական մը հրատարակած է այս առթիւ : Խմբագիրը՝ «ընկեր Վիլնէր» կը շեշտէ թէ Քիշքոյի գրքոյկը փոխանակ դաստիարակելու, կը զայրացնէ հրեայ հաւատացեալները : Անոր չարամիտ եւ անճոռնի ծաղրանկարները կը գրգռեն մարդոց հակահրէական զգացումները : Նոյնիսկ կը վարկաբեկեն բոլշեւիկեան վարչաձեւը, որուն համակիր է հրեայ խմբագիրը :

Իւմանիթէ իր Մարտ 21ի թիւին մէջ արտատպեց Նայէ Փրէսի խմբագրականը՝ առանց մեկնութեան :

Խորհրդային Նովոստի գործակալութիւնը հրէական թերթին ուղղուած գրութեամբ մը կ՚արդարացնէ Քիշքոյի գրքոյկին հրատարակութիւնը : Ինչո՞ւ :

« Որովհետեւ կ՚ըսէ, խորհրդային Սահմանադրութիւնը իրաւունք կուտայ հակակրօնական քարոզչութիւն ընելու, ինչպէս որ նոյն Սահմանադրութիւնը կ՚երաշխաւորէ կրօնական պաշտամունքի իրաւունքը » :

Ա՛յսպէս է բոլշեւիկեան չնաշխարհիկ տրամաբանութիւնը :

Միւթիւալիթէ Մարտ 11ի հրապարակային աղմկալի հաւաքոյթէն վերջ, նման «ելոյթ» մը ունեցած են մարտ 24-ին Փարիզի հրեայ զանազան կազմակերպութիւնները՝ բողոքելու համար « Խ. Միութեան մէջ հակասեմական քարոզչութեան սաստկացման, մասնաւորապէս Քիեւի մէջ Քիշքոյի հրատարակած «հրէութիւնը առանց շպարի» գրքոյկին դէմ» :

Հաւաքոյթին մէջ ճառ խօսած են հրեայ գրողներ Միշէլ Պորվից, Մէնտէլ Ման եւ Լէնէման (հեղինակ «Հրեաներու ողբերգութիւնը Խ. Միութեան մէջ» գրքին), ռաբունի Նաթան Թրզասքալա եւ Մ. Ս. Ֆրիտրիխ՝ տնօրէն «Ֆրանսա – Իսրայէլ Ալիանս»ի Ֆրանս. յանձնախումբին :

Քուէարկուած է բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի խորհրդ. կառավարութենէն գրաւել խնդրոյ առարկայ գրքոյկը, դատի ենթարկել անոր հեղինակն ու բոլոր անոնք որ օժանդակած են անոր տարածման, յետոյ նաեւ արգիլել անոր թարգմանութիւնը Խ. Միութեան ուրիշ լեզուներով :

Այսպէս ուրեմն, Կրէմլին սկսած է հետեւիլ Հիթլէրի օրինակին :

Ո՞ւր կ՚ուզէ յանդիլ : Դիւրին գործ չէ գլուխ ելլել Հրեաներուն հետ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ՈՒԺԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍ ԵՆ

ԿԻՊՐԱՑԻՔ ՇԱՏ ԳՈՀ ՉԵՆ

Յոյն Կիպրացիք միշտ կը վախնան որ ՄԱԿի դիմակին տակ ալ Անգլիացիք շարունակեն թուրք պաշտպանել : Արդարեւ անգլիական զօրքն ալ այլեւս կ՚անցնի հրամանատարութեան տակ : Ըստ երեւոյթին, շատ տարբերութիւն պիտի չըտեսնուի, տրուած ըլլալով որ ներկայիս միջազգային ուժին ալ մեծ մասը կազմըւած պիտի ըլլայ Բրիտանացիներէ, որոնք պարզապէս իրենց կարմիր պեռեները պիտի փոխեն կապոյտներու հետ :

Միջին Յոյնին տեսակէտն այն է որ ի յառաջագունէ համոզուած է որ Անգլիացիք Թուրքը կը պաշտպանեն : Ուրեմն եթէ Զօր. Կիանի շատ զգուշ չըլլայ, Անգլիացիները պիտի խաբեն զինքը եւ շարունակեն իրենց թրքասէր քաղաքականութիւնը : Լաւագոյնը պիտի ըլլար Անգլիացիներն ալ փոխարինել ուրիշ ազգութեան զինուորներով, բայց հարկ եղածին չափ մարդ չկայ ՄԱԿի ուժերուն մէջ կարենալ այդպէս ընելու համար : Ներկայ կացութիւնը սա պատկերը կը պարզէ .— Միջազգային ուժը 7000 հոգիէ կազմուած է որոնց կէսէն աւելին՝ Անգլիացի, մնացեալը՝ Քանատացի, Շուէտացի, Ֆինլանտացի եւ Իրլանտացի : Բայց այս պահուս ասոնց մեծ մասը դեռ Կիպրոս չէ ժամանած, առնուազն 15 օր պէտք է որ բոլորն ալ հաստատուին : Այս օրերուս ոչ-անգլիացի միակ տարրը՝ Քանատացին է : Առաջին առթիւ ուրեմն, Զօր. Կիանի իր հրամանին տակ պիտի ունենայ վեց հազար Անգլիացի եւ հազար՝ Քանատացի : Անգլիացիք հետզհետէ պիտի փոխարինուին նոր ժամանող ուրիշ զինուորներով : Խօսքն ուղղելով Քանատացիներուն, Զօր. Կիանի ըսած է .— « Միակ պարտականութիւնն է՝ ընել ամէն ինչ որ կարելի է արգելք հանդիսանալու համար կռիւներու վերսկսման եւ առիթ տալ Կիպրացիներուն որ իրենք կարգադրեն իրենց խնդիրները խաղաղութեան մէջ : Չենք ուզեր միջամտել այդ հարցին մէջ, պէտք է բոլորովին անկողմնակալ երեւանք : Մէկ բան կը մաղթենք .— Խաղաղութիւն, երջանկութիւն եւ բարգաւաճում կիպրացի ժողովուրդին համար » :

Գալով Ու. Թանի կողմնակից է նոյնիսկ զինեալ միջամտութեան մը եթէ հարկ ըլլայ : ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը մէկական պատճէն զրկած է 14 կէտերէ բաղկացած յուշագրէն, շահակից չորս պետութեան : Այդ յուշագիրը իր 14 կէտերով իբրեւ հիմ պիտի ծառայէ ՄԱԿի ուժերուն հրամանատարութեան, Կիպրոսի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՅՆ Հնագիտական Խորհուրդը յայտարութիւն մը ըրած է որու մէջ կը դատապարտէ արուեստի գործերու փոխադրութիւնը : Այս յայտարարութիւնը եղած է Վենիւս տը Միլիոյի Թոքիօ ճամբորդութեան եւ անոր կրած վնասներուն առթիւ :

ՆԵՀՐՈՒ հանդարտութեան կոչ մը ըրած է դադրեցնելու համար կրօնական պայքարները որոնք ցարդ երեք հարիւր զոհ խլած են արեւելեան Հնդկաստանի մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Լուսաւորութեան նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ այն օտար ուսանողները որոնք կը շահագործեն խորհրդային հիւրասիրութիւնը, պիտի արտաքսուին երկրէն : Օտար ուսանողները կրնան միութիւններ կազմել պայմանաւ որ անոնք քաղաքական բնոյթ չունենան :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ միլիոնատէր մը իր ամբողջ հարստութիւնը ձգած է Եգիպտացիի մը որ թերթ կը ծախէ Գահիրէի օդակայանը : Քանի մը շաբաթ առաջ, թերթ ծախողը մերժած էր մէկ տոլարնոց մը զոր Ամերիկացին երկարած էր գնած թերթը վճարելու համար, առարկելով որ օրէնքը կ՚արգիլէ տարբադրամ ընդունիլ եւ ի վերջոյ դիտելով որ Ամերիկացիին սիրտը կոտրած է, Եգիպտացին նուէր կուտայ թերթը : Այդ օրուընէ, ամերիկացին 30 եգիպտականի ամսական մը կապէ լրագիր ծախողին, իսկ առջի օր Քալիֆորնիոյ դերագոյն ատեանէն նամակ մը կը ստանայ ուր կ՚ըսուի թէ Ամերիկացին մեռած է ու իրեն ձգած ամբողջ հարստութիւնը՝ քանի մը միլիոն տոլար :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ Յառաջի վերհրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը : Կը խնդրենք որ բարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու :

Սկսած ենք դրկել Փարիզ եւ Մարսէյլ առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու հաշուեցոյցը : Կը խնդրենք որ Մարտ 31էն առաջ, կարգադրեն իրենց հաշիւները : Այդ թուականին պիտի դադրեցնենք թերթերը բոլոր անոնց որոնք չեն վճարած իրենց զրկուած հաշուեցոյցերու փոխարժէքը :

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտանանաչ բաժանորդներուն որոնք կ՚ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

UNESCO

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՅՔԱՐ

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մամլոյ թիւ 2474 հաղորդակցութեամբ, ԻՒՆԷՍՔՕ մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ, աշխարհի մէջ տիրող անգրագիտութեան դէմ իր ծրագրած պայքարին մասին :

Արդարեւ, Ապրիլ 1էն 10, Կազմակերպութեան կեդրոնատեղին, Փարիզ, նիստ պիտի գումարէ միջազգային մասնագէտներու յանձնաժողով մը, յատկապէս ուսումնասիրելու եւ բանաձեւելու համար այն պայքարը՝ զոր անհրաժեշտ է տանիլ ի սէր եւ ի շահ համաշխարհային գրագիտութեան : Յանձնախումբը պիտի բաղկանայ 18 անդամներէ, երկրամաս գլուխ չորս հոգի .— Ափրիկէ, Ասիա եւ Լատին Ամերիկա. Եւրոպա երեք ներկայացուցիչ, Արաբ Պետութիւններ՝ երկու, Հիւսիսային Ամերիկա՝ մէկ :

Յանձնախումբը պիտի ուսումնասիրէ գրագիտութեան համար գործադրուած ազգային ծրագիրները (նպատակներ եւ գործադրութեան միջոցներ, ծրագրում, կազմակերպութիւն եւ դրամական օժանդակութիւն), ինչպէս եւ համաշխարհային գործակցութիւնը եւ դրամական նպաստը :

Այդ պայքարին նախապատրաստական աշխատանքը կատարած էր արդէն Պ. Ռընէ Մահէօ, ընդհանուր տնօրէն Իւնեսքոյի, որու պատրաստած ծրագրին գործադրութիւնը միաձայնութեամբ ընդունեցաւ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը, հրաւիրելով իր ընդհանուր քարտուղարը որ Իւնեսքոյի եւ այլ մասնագիտացած հիմնարկութիւններու աշխատակցութեամբ « ուսումնասիրուին այն միջոցները, որոնք կրնան նպաստել անգրագիտութիւնը խափանելու համար կատարուած ազգային ջանքերուն, շնորհիւ համաշխարհային պայքարի մը կամ որեւէ ուրիշ կարգադրութեան, ի հարկին միջազգային իրերօգնութեամբ եւ գործակցութեամբ՝ ամէն ձեւով եւ միջոցով :

Աշխարհի չափահաս անգրագէտներու թիւը 700 միլիոն կը համարուի, եւ այս թիւը տարեկան 20 – 25 միլիոն կ՚աճի : ՄԱԿի ներկայացուած ծրագիրը կը ձգտի՝ եկող տասը տարուան ընթացքին անգրագիտութենէն փրկել մօտաւորապէս 330 միլիոն հոգի, 15էն 50 տարեկան,, որ է երկու երրորդը 500 միլիոն չափահաս անգրագէտներուն, որոնք, ըստ վերջին վիճակագրութեանց, կ՚ապրին Իւնեսքոյի անդամ Պետութեանց մէջ :

Այլապէս հետաքրքրական հատոր մը հրատարակելու վրայ է Իւնեսքօն, որու մէջ խտացած պիտի ըլլան այն բոլոր փորձերը զորս կատարած են աշխարհի զանազան երկիրները, անգրագիտութեան յաղթելու համար : Կազմակերպութեան անդամ բոլոր պետութիւնները հրաւիրուած են տեղեկատուութեամբ մը պարզելու այն միջոցները որ ձեռք առած են, դպրոցական դրութենէն դուրս, ջնջելու համար երիտասարդներուն եւ անչափահասներուն մէջ տիրող անգրագիտութիւնը :

Իւնեսքօն քաջալերած է նաեւ ձայն ու պատկերասփիւռի միջոցով կրթական ծրագիրներու գործադրութիւնը, դասաւանդութեան այս ձեւը իր ազդու եւ դիւրահաղորդ տարողութեամբ գնահատելի դեր կատարած ըլլալով անգրագիտութեան պայքարին մէջ :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

—o—

1902ի վերջաւորութեան Թիֆլիս կը գտնուէի : Առտու մը գացեր էի խմբագրատուն շրջաբերականի մը տպագրութիւնը կարգադրելու, երբ աչքս ինկաւ ընկեր Ռոստոմի հետ կարճահասակ, միրուքաւոր, շարժուն մէկը, խորունկ ու տպաւորիչ նայուածքով եւ վառվռուն աչքերով, որ շատ մտերմօրէն կը խօսէր անոր հետ :

Երբ նկատեց սրահ մուտքս, Ռոստոմը նշան ըրաւ, որ մօտենամ :

— Սիմոն, ծանօթացիր մեր նորեկ հոսհոսի հետ, որ փոխանի մասին ոտանաւորներ է գրում,— ըսաւ Ռոստոմը իր շրթնային ծիծաղով , որ կը կնճռոտէր ամբողջ դէմքը, — Այս էլ մեր Սիմոնն է, մեր Զաւարեանը :

Ուրեմն , այս էր Զաւարեանը. կարճըլիկ, ճղճիմ , թափթփած հագուստներով եւ խառնուած մազերով անձը ... Բայց ճակա՛տը, աչքերը եւ իր ճառագայթող բարի ժպիտը ...

— Շատ երջանիկ եմ ճանչնալուս : Այնքա՛ն լսեր եմ ձեր մասին Ժընեւ Սիամանթոյէն, որ ձեզի հանդէպ խոր հիացում ունեցող մըն է :

— Ի հարկէ, Սիամանթօն ոչինչ լաւ չէր կարող ասել իմ մասին. նա ինձ համարում էր մի անքաղաքակիրթ մարդ , որ բանաստեղծութիւնից ոչինչ չի հասկանում :

— Մի անիրաւէք մեր բանաստեղծը , պարոն Զաւարեան, — ըսի, — այնպէ՛ս յարգանքով ու պատկառանքով կը խօսէր ձեր մասին :

— Ատոմը մոռացել է, երեւի, մեր բուռն վէճը Ղազարոս Աղայեանի Քէօր Օղլու մասին : Նա կրակ էր կտրել, երբ ասացի, որ ինձ համար ամենագեղեցիկ բանաստեղծութիւնն է՝ հայ լեզուով գրուած : Մի ամբողջ շաբաթ ինձ հետ չէր խօսում :

— Ես էլ յաճախ վիճում էի նրա հետ, բայց ոչ բանաստեղծութեան մասին , այլ ընկերաբանական հարցերի, — ըսաւ Զաւարեան ,— Արշաւիրը ինձ խօսեց ձեր մասին: Լսեցի նաեւ ուրիշներից: Ի՞նչպէս էք գտնում մեր Կովկասը, հաւանո՞ւմ էք :

Այնպէ՛ս մեղմ ու շոյող էր իր ձայնին շեշտը, բնաւ չէր համապատասխաներ իր սուր զննող աչքերուն, որոնք կարծես կ՚ուզէին հոգիիդ մէջ թափանցել :

— Լսել եմ, եղել էք Գերմանիա, Շուէյցարիա, Ֆրանսիա եւ եւրոպական այլ կեդրոններում եւ եկել էք Կովկաս՝ ծանօթանալու եւ նուիրուելու Հայ Բեմին ու մեր կովկասեան միջավայրին : Եկէք նստենք այս անկիւնը եւ ասացէք ինձ ձեր տպաւորութիւնները :

Ոչ մէկ ձեւականութիւն, ոչ մէկ պաշտօնականութիւն, անմիջապէս հարազատ ու մտերմիկ ու հետաքրքրուող նորեկ ընկերոջ տպաւորութիւններով :

— Պարոն Զաւարեան, ես աւելի քան ուրախ եմ, որ վճռեցի գալ Կովկաս : Ես հրապուրուած եմ ձեզ մօտ տիրող ընկերական մթնոլորտով եւ հիւրասէր վերաբերումով : Այստեղ մարդ աւելի խոր կը զգայ հայրենի շունչը, նոյնիսկ ռուսախօսներու մէջ: Հոս շատ աւելի լայն են մարդոց հետաքրքրութիւնները: Մարդիկ աւելի բազմակողմանի կեանք կ՚ապրին եւ աւելի ուրախ են ու գոհ :

— Այո՛, ճիշդ են ձեր տպաւորութիւնները այդ մասին: Ուրի՞շ ...

— Ի հարկէ, կան բաներ, որոնք զիս յուսախաբ ըրին: Նախ ձեր բեմի պայմանները: Ես բոլորովին տարբեր կ՚երեւակայէի : Յետոյ՝ ձեր դերասանները . թէեւ շատ տաղանդաւորներ կան անոնց մէջ, բայց զուտ դեղարուեստական տեսակէտէն շատ թերի են : Իսկ տարօրինակ են ինծի համար Կովկասի յեղափոխական ըմբռնումները : Ի հարկէ, հայ յեղափոխութեան մասին է խօսքս: Հոս չափազանց զօրաւոր է ընկերվարական գունաւորումը , դէթ Թիֆլիզի մէջ : Ես կը հասկնամ ընկերվարութիւնը քաղաքակրթուած ժողովուրդներու համար , որոնք անցած են ազգայնական եւ ռամկավարական շրջաններէն: Բայց մեզի՝ Հայերուս համա՞ր ... Թուրքը մեզ ոչ թէ իբրեւ դասակարգ , այլ իբրեւ հայ կը կոտորէ եւ կը հալածէ իբրեւ քրիստոնեայ: Մեր Թուրքիացիներուս յեղափոխութեան աւելի պարզ, յստակ ըմբռնումը, առանց գիտական մանուածապատ պատճառաբանութիւններու, մեր սիրտերէն բխող հաւատքը եւ պաշտամունքը դէպի յեղափոխութիւնը, աւելի հայ ժողովուրդի էութենէն կը ծագի , քան ձերը հոս... Ահա անկեղծ տպաւորութիւնս :

— Այդպէս ,— ըսաւ խիստ ուշադիր լսելէ ետք այդ բոլորը, — ես էլ շատ ուրախ եմ, որ փոխանակ արտասահմանում դեգերելու, եկել ես Կովկաս: Պէտք է, որ գնաս եւ ծանօթանաս մեր դաւառական եւ գիւղական շրջանների հետ եւ տարբեր տպաւորութիւններ էլ ստանաս : Իսկ յետոյ պէտք է անցնես Երկիր, երբ որոշ չափով պատրաստուած լինես :

Եւ սկսաւ բացատրել պատճառները իմ յուսահատութիւններու եւ լուսաբանել մանրամասն , թէ ինչո՞ւ եմ կրել այդ տպաւորութիւնները. թէ երեւոյթները միայն արտաքին են. թէ խորքին մէջ հայ ժողովուրդը նոյնն է ամէն տեղ. թէ տարբերութիւնները շատ հեշտ կարող են բացատրուիլ տնտեսական, ընկերային եւ մշակութային պայմաններու տարբերութեամբ եւ պատմական բարեշրջման հրամայողական օրէնքներով :

Այդ բոլորը օրինակներով եւ կենդանի փաստերով հրապուրիչ եւ համոզիչ դարձուց: Բայց մանաւանդ գրաւուած էի զգալով , որ իր ըսածները միայն մտածումներ կամ խորհրդածութիւններ չէին, այլ մտքի եւ սրտի զգայուն ապրումներ :

Որքա՛ն սէր կար ու հաւատք դէպի հայ ժողովուրդը անխտիր : Նոյնիսկ դէպի բոլոր ժողովուրդները եւ մարդիկը : Աստուածային լայնախոհութիւնով ան կը մօտենար մարդոց եւ երեւոյթներուն , հակառակ իր աններող խստութեան որոշ ընկերային թերացումներու հանդէպ : Անկարելի էր չհմայուիլ իրմով :Հաւատքի եւ սիրոյ մարմնացում էր այդ առաքելատիպ մարդը :

Այդ բոլորէն յետոյ սկսաւ հարց ու փորձ ընել ընթերցումներուս շուրջ : Գոհ էր լսելով, որ հետաքրքրուած եմ պատմութիւնով : Յանձնարարեց կարդալ ընկերային գիրքեր եւ գնաց ներսի սենեակէն բերաւ գիրք մը. Քրոփոթկինի « Փոխադարձ Օգնութիւնը » Ֆրանսերէն եւ յանձնարարեց առանց շտապելու եւ ուշադրութեամբ կարդալ : Խոստացաւ տալ ուրիշ ընկերաբանական գիրքեր ալ:

— Մենք, ի հարկէ, յաճախ ու նորից կը հանդիպենք. չէ՞ որ մենք ընկերներ ենք: Դուք անպայման պէտք է գաք ինձ մօտ եւ ծանօթանաք իմ լաւ մայրիկի հետ : Պէտք է ճաշակէք նրա լաւ գաթաները: Նա բոլոր զարիբների մայրիկն է. չէ՞ որ վերջապէս դուք ալ զարիպ էք :

Զեռքի ուժեղ, սրտագին սեղմում մը, եւ տեսիլքի նման գնաց՝ հետը տանելով ամբողջ սիրտս :

— Հը, ո՞նց հաւանեցիր մեր Սիմոնին, — հարցուց Ռոստոմը, երբ մտայ Լիպարիտի սենեակը :

— Հաւանե՛լ ... շատ թոյլ բառ է անոր մասին : Ան Յիսուսի աստուածային շունչն ունի :

— Հասկանում եմ, — ժպտաց Ռոստոմը գոհ . — Նա բացառիկ հոգի է : Նրան կարելի է անչափ սիրել ու կապուիլ :

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հանճարեղ երաժիշտն ունէր եւ տարօրինակութիւններ: Տանը նա թոյլ էր տալիս իրեն այնպիսի արարքներ, որ չէր անի 15 – 16 տարեկան տղան :

Մենք ունէինք երկու սենեակ : Մեծ սենեակը սեղանատունն էր, որտեղ քնում էին Կոմիտասն ու ամուսինս, իսկ երկրորդ սենեակը ննջարանս էր, որտեղ ես էի չորս տարեկան տղայիս հետ :

Մի օր առաւօտեան , ժամը դեռ եօթը չկար, հարեւան սենեակից, որտեղ քնած էին Կոմիտասն ու ամուսինս, լսում եմ կատուների մի սոսկալի կռիւ : Ես [illegible] անհանգստացայ , որ Կոմիտասը կ՚[illegible] թընանայ: Ինձ համար հանելուկ էր [illegible] ինչպէս են ներս մտել կատուները, [illegible] որ մեր բնակարանը երկրորդ յարկ[illegible] էր : Կամացուկ խնդրում եմ ամուսն[illegible] փախցնել կատուներին, որ Կոմիտ[illegible] չարթնանայ, բայց ոչ մի «փիշտ» [illegible] դիւնք չէր տալիս : Գղվռտոցը [illegible] ուժեղանում էր : Ճարահատեալ, [illegible] կացայ, բաց արի դուռը, որ կատուն[illegible] րին փախցնեմ , եւ օ՛ զարմանք, [illegible] տեղից քահ – քահ ծիծաղելով վեր [illegible] Կոմիտասը: Կռուի հեղինակն ինքը՝ [illegible] միտասն էր ...

Սիրում էր կատակել, զուարճախօս[illegible] Բայց երբեմն մթագնում էր դէմքը [illegible] նա ընկնում էր մտածմունքի մէջ, [illegible] պատճառը, ինչպէս յետագայում [illegible] ցայ, Էջմիածնի միաբանութեան բաց[illegible] սական վերաբերմունքն էր: Շատ էր [illegible] րում խաղալ իմ չորս տարեկան [illegible] հետ : Մեր սեղանատանը, որ բաւ[illegible] կանին մեծ սենեակ էր, երկուսով [illegible] պահվտոցի էին խաղում, կամ գնդ[illegible] իսկ աւելի շատ՝ ձի – ձի : Տղայիս [illegible] տեցնում էր ուսերին, ձեռքը տալիս [illegible] ճիպոտ՝ ասելով, որ ինքը ձին է, [illegible] տղաս ձիաւորը: Ասում էր. «Զաւէն [illegible] ձիուդ լաւ ծեծիր, որ քեզ արագ վա[illegible] ցընի»: Եւ տարւում էր խաղով ոչ [illegible] կաս, քան իր կրտսեր ընկերակիցը: [illegible] ես դիտողութիւն էի անում, որ [illegible] շատ է յոգնեցնում , ասում էր. «Ինչ [illegible] աշխարհում աւելի հաճելի, քան երեխ[illegible] յի անմեղ քրքջոցը »:

Կոմիտասը չէր սիրում, երբ տանն [illegible] ինք ճաշում : Ասում էր. «Մի՞թէ [illegible] րելի է այս հարուստ եւ շքեղ բնութ[illegible] թողած նստել տանը »: Նա բնութ[illegible] սիրահար էր : Ամէն օր, փորձից յետ[illegible] մեր ուտելիքն առած, գնում էինք [illegible] թումի մօտակայ արուարձանները՝ [illegible] խինջաուրի, Թամարա, Կոբուլիտ եւ [illegible] Տնից դուրս գալուց առաջ նա միշտ [illegible] ցընում էր՝ սուրճը եւ խորոված [illegible] հօ չեմ մոռացել: Կոմիտասը մեծ բաւ[illegible] կանութիւն էր զգում, երբ ինքն էր [illegible] տը հաւաքում , կրակ անում եւ մա[illegible] ցում խորոված պատրաստելուն : [illegible] յետոյ սիրում էր իր ձեռքով սուրճ [illegible] բաստել: Այդ «արուեստը» ինձ էլ [illegible] վորեցրել, բայց երբեք գործն ինձ [illegible] վստահում :

Արուարձաններում նա շատ զուար[illegible] լինում , երգում էր անընդհատ եւ [illegible] պում էր ամուսնուս ձայնակցել : [illegible] կայքում աշխատող վրացի գիւղացի[illegible] րը, տեսնելով , որ հոգեւորականը [illegible] գում է, հաւաքւում էին լսելու: [illegible] տասը երբեմն ընդհատում էր իր [illegible] եւ, իմ միջոցով , — քանի որ ինքը [illegible] բացերէն չգիտէր, — խնդրում էր [illegible] նրանք էլ երգեն: Հէնց որ գիւղացի[illegible] սկսում էին երգել, իսկոյն ծոցատ[illegible] րում գրի էր առնում նրանց երգը [illegible] պա, նրանց վերջացնելուց յետոյ, [illegible]

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ

—o—

Թանձր մուխ մը, որ կը մտնէ կոկորդներէն ներս, շրջապատած է թագաւորական զոյգին կառքը, կարծես ուզելով զայն պահել մարդոց աչքերէն : Կառքը արդէն հակած է մէկ կողմին, կոտրած ըլլալով անիւներէն մին :

Տժգունած եւ սոսկալի գունաթափ , թագուհին ոտքի կ՚ելլէ առանց բառ մը արտասանելու : Իր շրջազգեստը չէ արիւնոտած — ինչպէս գրած էին — սակայն իր արքայական ծիրանին արիւնով է արատաւորուած, իսկ իր հարսանեկան քօղը՝ այրած :

Անայլայլ ու անվրդով , Ալֆոնս ԺԳ. կ՚օգնէ իր կնոջ որ կառքէն վար իջնէ : Գլուխը բաց է, համազգեստը բզիկ – բըզիկ, իսկ կուրծքին վրայ կախուած է իր շքանշաններէն մին՝ որ կոտրտած է ...

Ծանրապէս վիրաւորուած , սակայն միշտ ժպտաշուրթն Սոթոմայորի մարքիզը ոտքի է կառքին դրան առջեւ : Անդին, Հորնաշուելոսի դուքսը, արիւնաշաղախ դէմքով, անխռով կեցած է՝ սուրը մերկացուցած :

Մինչ թագակիր զոյգը վար կ՚իջնէ կառքէն, սպայի մը արձակած հրամանին վրայ : Ջոկատ մը զինուորներ, սուինները անցուցած իրենց հրացաններուն , պատնէշ մը կը կազմեն արքայական ամոլին շուրջ :

Երբ թագուհին ոտքը կը դնէ գետին կը տեսնէ իր շուրջը փռուած վիրաւոր ձիեր եւ մարդիկ : Հոն, քիչ մը հեռուն, արքայական պահակներէն մին փռուած է գետին, երկու ոտքերը կտրուած եւ որ եղած տեղը կը մնայ արեան ճապաղիկներու մէջ: Քիչ մը անդին, պառկած է ուրիշ մը՝ գլուխը անջատուած մարմինէն եւ որուն վիզը կը նմանի արիւնոտ սափորի մը ...

Թագաւորը թագուհին կը նստեցնէ օգնական կառքին մէջ, ապա, կը դիմէ իր ամէնէն մօտիկը գտնուող մեռեալներուն մօտ, կը ծնրադրէ անոնց դիակներուն առջեւ եւ կ՚աղօթէ, առանց կարեւորութիւն տալու հաւանական նոր վտանգի մը: Այնուհետեւ, հանդարտ ու անխռով, ինք ալ կը բարձրանայ կառքը , կը նստի թագուհիին կողքին ու կուտայ մեկնումի ազդանշանը :

Տակաւ առ տակաւ, թանձր ծուխը կը փարատի ոսկեճամուկ կառքին շուրջ բոլորէն, որ հիմա կոտրտած , լքուած է եղած տեղը:

Ծուխը հետզհետէ կը բարձրանայ տուներու պատերն ի վեր, պահ մը կը յամենայ պատշգամի մը վրայ, ուր գեղանի մարքիզուհի Թոլեզան երկարած է արեան լիճի մը մէջ, մեռած ...

Ու յետոյ, չարաշուք ծուխը կը բարձրանայ , կը բարձրանայ, միշտ թանձրը, միշտ սարսռազդեցիկ, մինչեւ որ անհետ կը կորսուի ամպերուն խորը ...

Թափօրը կը շարունակէ իր ճամբան դէպի արքայական պալատը : Հոն, թագաւորին հօրաքոյրը՝ իշխանուհի Իզապէլ կ՚աղաղակէ .

— Թագաւորն ու թագուհին ողջ եւ առողջ են ...

Աղօթքի մրմունջներ կը սկսին բարձրանալ առ Աստուած :

Եւ արեւը, որ պահ մը քօղարկուած էր թանձր ծուխին պատճառաւ, հիմա, վերըստին կը սկսի իր ցոլքերը արձակել բազմաթիւ դիակներու եւ անհամար վիրաւորներու վրայ ...

Ալֆոնս ԺԳ. կ՚իջեցնէ կառքին վարագոյրները, որպէսզի թագուհին չտեսնէ զոհերուն դիակները :

— Սիրելիս, կը մրմնջէ ան բռնելով երիտասարդ թագուհիին ձեռքերը, սիրելիս, ոչինչ պատահած է ...

Այսուհանդերձ, պահ մը ետք, վերըստին վեր առնելով վարագոյրները, կ՚աւելցնէ .

— Առաջին ռումբը ձախողեցաւ, սակայն, անոր պիտի յաջորդէ երկրորդ մը, եւ այդ մէկը՝ աւելի վտանգաւոր պիտի ըլլայ :

Ի վերջոյ, վեհապետն ու իր կինը [illegible] ռանց նոր արդելքի, կը հասնին պա[illegible] Արքունիքը, որ իր ամբողջ կազմով [illegible] սպասէ պատուոյ սանդուխին վրայ, [illegible] մանքով կը տեսնէ ժամանումը հա[illegible] ու անպաճոյճ օգնութեան կառքին [illegible] խան ոսկեճամուկ եւ վեց ձիերով [illegible] ուած պաշտօնական կառքին :

Մահափորձէն անտեղեակ էին [illegible] ւին :

Պահիկ մը իսկ, Ալֆոնս ԺԳ. չէ[illegible] սընցուցած իր պաղարիւնը: Անիկա [illegible] գիտանար վախը, նման Սոթոմ[illegible] մարքիզին, նման իր շքախումբի [illegible] րուն որոնք չէին վարանած իրենց [illegible] րը մերկացնել ամէնէն ճգնաժամ[illegible] վայրկեաններուն, եւ նման այն զի[illegible] ներուն, որոնք առանց վախնալու [illegible] ռումբի մը փորձանքէն, սուինները [illegible] նելով հրացաններուն, պատնէշ մը [illegible] մած էին արքայական զոյգին շուրջ [illegible] լորը :

Բոլորն ալ իրական Սպանացիներ [illegible]

Երբ բոլոր հիւրերը կը հեռանան [illegible] լատէն, թագաւորն ու թագուհին [illegible] կառքի մը մէջ նստած կ՚անցնին Մ[illegible] տի փողոցներէն, առանց որեւէ հետ[illegible] դի :

(3 Շար.)

—o—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 11ին բացումը կատարուեցաւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նստաշրջանին, որու ընթացքին առաւելաբար քննութեան առնուեցաւ երկրին գիւղատնտեսական վիճակը :

Ժողովի ընթացքին հաստատուեցաւ, որ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան արտադրութեան ներկայ աստիճանը չի համապատասխաներ այսօրուան պահանջներուն եւ կարելիութիւններուն : Հացահատիկի մշակութեան միջին բերքը, առաւելագոյն սահմաններուն մէջ եղած է 8–10 ցենտներ (կշիռ.— 1 ցենտներ= հարիւր քիլոյի) : Գետնախնձորի նը, միշտ առաւելագոյն սահմաններուն մէջ՝ վաթսուն – ութսուն ցենտներ, բանջարեղէնը՝ 140 – 180, պտուղներունը՝ 20 – 25 : Միեւնոյն ատեն անբաւարար ձեւով կ'օգտագործուին հողային տարածութիւնները, դանդաղ կ'աճի անասուններուն եւ թռչուններուն գլխաքանակը եւ շատ ետ կը մնայ անոնց մթերատուութիւնը :

Մ. Մելքոնեան, որ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի գիւղատնտեսութեան ղեկավարման մարմնին նախագահն է, վերոյիշեալ հաստատումները ընելէ ետք, կը խօսի քիմիական պարարտանիւթերու օգտագործման կարեւորութեան մասին : Այս կապակցութեամբ կը շեշտէ կարեւորութիւնը հողագիտական քարտէսներու գոյութեան : Բարեբախտաբար, մեծ աշխատանքներ կը կատարուին այս ուղղութեամբ :

Պարարտանիւթերու շահագործման առընթեր, գիւղատնտեսութեան զարգացման համար շատ կարեւոր է դաշտերու ոռոգման եւ արօտավայրերու ջրարբիացման աշխատանքը : Այս տարուան ընթացքին Հայաստանի մէջ ոռոգելի հողերու տարածութիւնը պիտի ընդարձակուի 16 հազար հեկտարով եւ ջրարբի պիտի դառնան քառասուն հազար հեկտար տարածութեամբ արօտավայրեր, իսկ 1966 – 1970 թուականներուն ոռոգելի պիտի դառնան 97 հազար հեկտար տարածութեամբ հողեր ու ջրարբի՝ 130 հազար հեկտար արօտավայրեր :

Այս բոլոր աշխատանքները կը կարօտին ջուրի, որով անհրաժեշտ է աւելցընել անոր պաշարները :

Զեկուցողը, ծրագիրներէն անցնելով առօրեային, ցաւով դիտել կուտայ, թէ շատ մը ոռոգուած տարածութիւններ կը մնան անմշակ, ուրիշ խօսքով չեն օգտագործուիր : Անցեալ տարի, օրինակ, Արզնի – Շամիրամի, Թալինի ջրանցքներուն, Սեւ ջուրի ջրհանկայանին շրջաններուն մէջ չէ օգտագործուած մօտաւորապէս տասը հազար հեկտար տարածութեամբ հողեր :

Խօսելով գիւղատնտեսութեան արտադրութեան մեքենայացման մասին, Մելքոնեան ընդգծեց, որ բազմաթիւ տնտեսութիւններու մէջ տրամաբանական ձեւով չեն օգտագործուիր թրաքթէօրները : Գրեթէ ոչ մէկ տեղ, դաշտային աշխատանքներու ամէնէն եռուն շրջանին իսկ, թրաքթէօրները չեն օգտագործուիր անհրաժեշտ չափով : Հայաստանի մէջ թէեւ կան մեքենաներ գետնախնձորի, եգիպտացորենի եւ շաքարի ճակնդեղի ցանքին, մշակութեան եւ բերքահաւաքին համար, այնուամենայնիւ այդ մեքենաները կը ձգուին երեսի վրայ. «Այդ աշխատանքները տնտեսութիւններուն մէջ դերազանցաբար կը կատարուին ձեռքով : Ցած մակարդակի վրայ է անասնապահական աշխատանքներու մեքենայացումը » :

Վերջացնելով իր զեկուցումը՝ Մ. Մելքոնեան կը վստահեցնէ ժողովականները, թէ պատկան մարմինները յաջողութեամբ պիտի իրականացնեն «պարտիայի լենինեան կենտրոնական կոմիտէին որոշումները»՝ ի մասին գիւղատնտեսութեան զարգացման :

երգում էր նոյնը, ի հարկէ առանց բառերի : Գիւղացիները ապշած լսում էին եւ ապա ինձ հարցնում՝ արդեօ՞ք նա էլ գիտէր այդ երգը : Իմ բացասական պատասխանը նրանց աւելի էր զարմացնում :

Համերգից երկու օր յետոյ Կոմիտասը մեկնեց այդ աղետալի Պոլիսը... Մեծ բազմութիւն էր եկել նաւահանգիստ, նրան ճանապարհելու :

Մինչեւ օրս էլ ինձ մեծ վիշտ է պատճառում, որ 1918 թուի Բաքուի դէպքերի ժամանակ մենք կորցրինք Կոմիտասի ձեռագիր ալպոմը : Կոմիտասը սովորութիւն ունէր իր նոր ստեղծագործութիւններից մի – մի օրինակ ուղարկել ամուսնուս՝ ծանօթանալու համար : Նամակներն էլ միշտ ձայնագրուած էին : Այդ ձայնագրուած նամակներից եւ ստեղծագործութիւններից ամուսինս կազմել էր մի ալպոմ :

... Ցիսուն տարուց աւելի է անցել մեր հանդիպումներից : Ժամանակին, ես տակաւին երիտասարդ, չէի ըմբռնում, ի հարկէ, թէ մարդկային ինչ անկրկնելի կերպար է կանգնած իմ առջեւ, ինչ հանճարեղ մարդ, որպէսզի գրի առնէի նրա ամէն մի բառն ու քայլը : Իսկ կէս դար բաւական է մարդուս յիշողութիւնն աւերելու համար : Ինչ որ, այնուամենայնիւ մնացել է, յիշողութեանս մէջ, այն է, ինչ պատմեցի : Գուցէ դա էլ իր համեստ դերն ունենայ՝ վերականգնելու համար մեծ Կոմիտասի կերպարը :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌՋԱ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Հարաւ. Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կազմակերպած արուեստի տարեկան փառատօնը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 14ին, Վերտիի շքեղ սրահին մէջ, Նոր Սերունդի բոլոր ձեռնարկներուն նման, արձանագրեց փայլուն յաջողութիւն մը :

Շրջ. վարչութեան անունով բացման խօսքը ըրաւ ընկեր Յակոբ Արթինեան, որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Հարաւային Ֆրանսայի թեմի նորընտիր առաջնորդ՝ Արտաւազդ սրբազան Թրթըռեանի, որ հակառակ իր բազմազբաղ վիճակին փութացած էր քաջալերել Նոր Սերունդի ձեռնարկը, եւ ապա՝ ներկայ հասարակութեան, որ միշտ ալ գուրգուրացած է մեր միութեան վրայ : Հուսկ ուրեմն, ընկեր Յ. Արթինեան սեղմ գիծերով ներկայացուց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի իտէալը եւ գործունէութիւնը :

Գեղարուեստական յայտագիրը բացուեցաւ, երբ սպիտակ հագուստով եւ զոյգ եռագոյններով զարդարուն ութամեայ Յասմիկ բեմ գալով, թոթովուն ձայնով արտասանեց Մեսրոպեան բարբառին անմահութիւնը երգող Մուշեղ Իշխանի մէկ գեղեցիկ քերթուածը :

« Ռազմիկի մը երազը » խորագիրը կրող կենդանի պատկերը, պատրաստութեամբ ընկերուհի Ալիս Ուզունեանի եւ ընկեր Սեպուհ Աստուրեանի, ներկայացուեցան մեծ յաջողութեամբ : Գնահատելի էր յղացումը : Արդարեւ, սրահը պահ մը ապրեցաւ կենդանի գոյներով պատկերացուած հայդուկներու խումբի մը հոգեվիճակը : Վերոյիշեալ պատկերին իրենց մասնակցութիւնը բերին բոլոր խումբերու պարախումբերը : Մասնաւոր գնահատանքի արժանի են ընկերուհի Արմաղանեան եւ ընկեր Աստուրեան, ինչպէս նաեւ խմբավար Բաֆֆի Սվաճեան, որուն երաժշտական ընկերակցութիւնը մեծապէս նպաստեց կենդանի պատկերին յաջողութեան :

Պատասխանատու, այլ սակայն գնահատելի որոշում մը տուած էին կազմակերպիչները, յայտագրին գլխաւոր մասը յատկացնելով Լ. Շանթի «Կայսր»ի ներկայացմանը :

Բեմադիր ընկեր Յ. Արթինեանի տքնաջան ճիգը տուած էր իր արդիւնքը : Արդարեւ, հայերէնը թոթովելով կարդացող տղաք ու աղջիկներ հանդիսատեսներուն հրամցուցին գեղարուեստական վայելք պարգեւով թատերգութիւն մը :

Թէօֆանոյի դերով՝ Էլիզ Եզեկեան եղաւ քմայքոտ եւ սիրուն այն թագուհին, որ կեդրոնական դէմք մըն է Կայսրի կողքին : Յ. Արթինեան ստանձնած էր Բիւզանդիոնի մէջ դիրք եւ փառք վայելող հայ զօրականի մը՝ Օհան Գուրգէնի դժուարին դերը, որ մարմնացուց յաջող դիծերով : Կարօ Յովսէփեան եղաւ մեղկ նկարագրով Կայսրը, իսկ Վասիլի դերով Վահրամ Ճարայեան մեծապէս տպաւորեց ներկաները : Վերգինէ Նազարեան լեռներու երազ աղջկան տիպարին մէջ դրաւ իր ամբողջ շնորհը : Ներկայացման յաջողութեան իրենց նպաստը բերին համեմատաբար փոքր դերերով Տօրումեան, Բամփուգեան, Տօլապճեան, Աստուրեան եւ Պապեան : Վաղարշակ Տէր–Վարդանեանի դիմայարդարումները յաջող էին :

Գնահատելի ձեռնարկ մըն էր, որ արժանացաւ բոլորին համակրանքին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ» ամսագիր, բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական : Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Ապրիլ – Օգոստոս, 1963, Ս. Ղազար, Վենետիկ (Իտալիա) :

ԽԵՆԹԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Ցիմարանոցի մը մէջ, խենթ մը, անկիւն մը քաշուած, կը խօսի ինքն իրեն : Ցիմարապահը կը մօտենայ եւ կը հարցընէ, թէ ի՞նչ կը խօսի այդպէս ինքն իրեն :

— Պատմութիւն կը պատմեմ, կը պատասխանէ խենթը :

Քիչ յետոյ կը սկսի խնդալ բարձրաձայն :

— Իսկ հիմա՞, ինչո՞ւ այդպէս կը խընդաս, կը հարցնէ դարձեալ յիմարապահը :

— Որովհետեւ առաջին անգամն է որ կը լսեմ այս պատմութիւնը ...

×

Օտարական մը, մեծ քաղաքի մը բոլոր տեսարժան վայրերը այցելելէ յետոյ, կ'այցելէ նաեւ տեղւոյն յիմարանոցը, որուն բակին մէջ կը տեսնէ շատրուան մը : Տեղ կը դրաւէ շուրջի նստարաններէն մէկուն վրայ : Քիչ յետոյ, խենթ մըն ալ կուգայ կը նստի քովը, օտարականը խօսքի կը բռնուի անոր հետ :

— Գիտե՞ս, կ'ըսէ օտարականը, քիչ առաջ հանրային պարտէզն էի եւ հոն ալ տեսայ ատոր նման շատրուան մը :

— Ճիշդ է, կը պատասխանէ խենթը. այդ նոյն շատրուանն է ասիկա, խենթեցաւ եւ հոս բերին ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱԼՈՒԱՌԻՆՋԻ ՀԱՐՍԸ

Տօնէն դեռ չէր հեռացել գիւղից, երբ ետեւում մի կանացի կանչ լսեց.

— Ուզընկան ախպե՛ր, ուզընկան ախպե՛ր :

— Ի՞նչ է, մօրքուր,— դոչեց հովիւը արագօրէն ետ դառնալով :

— Կանգնիր՝ բան ասեմ :

Տօնէն կանգ առաւ :

Փութկոտ քայլերով նրան մօտեցաւ գրաւիչ մի կին՝ գեղջկական հասարակ հագուստով :

Անունը Սանամ էր :

Սանամին Քրդագոմում կոչում էին Ալուառինջի հարս : Եւ գրեթէ ամէնքն էլ այդ անունով էին ճանաչում նրան :

Ալուառինջը շինուած էր Քանասարի արեւելեան ստորոտում՝ Ծծմակայ Թթի տակ, եւ ունէր հարիւր վաթսունեօթ տուն :

Դրանից շատ տարիներ առաջ Սանամը իրենց գիւղից հարս էր բերուել Քրդագոմ : Եւ թէպէտ նա այժմ հասակաւոր կին էր, բայց դարձեալ նրան Ալուառինջի հարս էին ասում :

Մշոյ դաշտի գիւղերում իւրաքանչիւր աղջիկ մի տնային դաստիարակչուհի ունէր, որին ուստա կամ վարպետ էին ասում : Սրա պարտականութիւնն էր մանկութիւնից հսկել մեծացող աղջկայ վրայ եւ սովորեցնել նրան նախշուկարի եւ տընավարութեան բոլոր ձեւերը :

Աղջիկը պարտաւոր էր լռելեայն կատարել իր դաստիարկչուհու բոլոր կարգադրութիւնները եւ հետեւել նրա խորհուրդներին : Առանց վարպետուհու թոյլտուութեան նա իրաւունք չունէր ամուսնանալ : Նոյնիսկ երբ ծնողները համաձայնում էին, դաստիարակչուհին կարող էր քանդել պայմանը եւ իր ուզած ձեւով տնօրինել աղջկայ ճակատագիրը :

Բայազի վարպետուհին Քրդագոմում Ալուառինջի հարսն էր, որ վաղ հասակից հետեւել էր նրա դաստիարակութեան գործին եւ պատրաստել էր նրան հարսնութեան համար : Դրանից երեք օր առաջ նա գործով գնացել էր Ալուառինջ :

— Էդ դո՞ւ ես աղջիկ ուզել Քրդագոմում, — հարցրեց Սանամը, բարկացած մօտենալով Տօնէին :

— Հրամանքդ,— պատասխանեց հովիւը, իսկոյն կռահելով, որ ինքը գործունի մի կատակաբան կնոջ հետ :

— Մի կճուճ չամիչ ես բերել, կ'ուզես մեր գիւղի հրեշտակին տանե՞լ : Առ քու նշանդրէքն ու գնա, — ասաց Ալուառինջի հարսը եւ մի մատանի ծոցից հանելով, շպրտեց հովուին :

— Դու դժուե՞լ ես, այ կնիկ, ինչո՞ւ ես աղջկայ ձեռքից մատանին հանել : Մեր մէջ ամէն ինչ վերջացած է, ծնողքները համաձայն են, — բարկութեամբ նկատեց Տօնէն :

— Ծնողքները համաձայն են, իսկ ես համաձայն չեմ, — խստութեամբ ասաց Սանամը : — Ես աղջկայ վրայ քսան տարի ամադ թափեմ, պահեմ, մեծացնեմ, որ դու գաս մի կճուճ չամչով խաբեստանե՞ս : Մի տես, թէ ինչպէս տոպրակը գաթով լցրել է ու արագ – արագ կ'երթայ, — ասաց նա արհամարհանքով ոտքից գլուխ չափելով արտի եզրին կանգնած բռնաշէնցի հովուին :

— Ուրեմն նշանը ե՞տ ես տալիս, — կռանալով եւ մատնին գետնից վերցնելով, հարցրեց սեւսարեցին :

— Պայմանը քանդում եմ : Էս համայն Մշոյ դաշտում Բայազի պէս աղջիկ չկայ : Քանի քանի շէնքով – շնորհքով, եզ ու լուծքով հարուստ երիտասարդներ հալ ու մաշ են լինում նրա համար : Մենակ նրա մէկ իլիկ մանելը աշխարհ արժէ :

— Մենք հարստութիւն չունենք, մօրքուր : Բախտի բան է, դրա համար ենք ձեր աղջկայ ետեւից եկել :

— Ի՞նչ բախտ :

— Ճամբով անցնելիս մեր փեսացուն ձեր կճուճն է վերցրել աղբիւրի ակից :

— Կճուճը բարգոցի տակ է եղել, ոչ թէ աղբիւրի մէջ, — չորութեամբ նկատեց Սանամը :

— Բարգոցի տակ մանգաղներն են եղել, իսկ կճուճն է աղբիւրի մէջ, — ուղղեց հովիւը :

— Իսկ ուրիշների ամաններին ինչո՞ւ ձեռք չի տուել :

— Որը վերցնէր, էն էլ կը լինէր նրա խսմաթը : Ձեր կճուճն է վերցրել, ուրեմն իր բախտը Խոշոնց տան աղջիկն է :

— Թէ կրիան ծառ ելաւ՝ նա էլ խոշանց տան աղջկան կ'առնի : Էդ էն հովիւը չէ՞, որ դելխեղդ շներ է արձակել Գոմէշ Մըխոյի վրայ, — հարցրեց Սանամը :

— Ի՞նչպէս իմացար :

— Բան կ՞այ, որ ես չիմանամ : Ալուառինջի աղբիւրի վրայ իմացայ, որ ուզընկան է եկել Բայազի ետեւից :

— Իսկ իմացե՞լ ես, որ նա է յաղթել Մշոյ Դաշտի յայտնի փեհլեւան Թելօ Մեսրոպին :

— Էդ նա՞ է եղել, — զարմացաւ պառաւը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. վարչութեան դիւանը կը ծանուցանէ թէ այս Երկուշաբթի առաւօտ Մեռելոց, ժամը 11ին, Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ.

ընկերակցութեամբ քահանայ հայրերու, ազգ. կեդրոնական վարչութեան անդամներու եւ թաղական խորհուրդներու պիտի այցելէ Պօմոնի գերեզմանատունը եւ աղօթէ Հարաւային Ֆրանսայի հոգելոյս առաջնորդ՝ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՐՔ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ ու քահանայ հայրերուն շիրիմներուն վրայ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանէ 10 Ֆրանք, ողբ. Բիւզանդ Բաբելեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աւետիսեան Միշա Աւետիսի, ծնած 1917ին Պաքու : Ապրած է Գրողնի Քարձիչեանի գործատունը : Մայրը՝ Աւետիսեան Արֆենիա կ'ապրի Երեւան Թամանցիների փողոց, 21, բնակարան 16, քոյրըն ալ՝ Աւետիսեան Անեայ, կ'ապրի նաեւ Երեւան : Լուր ունեցողներէն տեղեկացընել հետեւեալ հասցէին.— Պ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ,
115, Bld. Rodin, ISSY (Seine)
FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Բրչ. Գաբրիէլ Ա. Սրկ. Լուսարարեան եւ ընտանիք, Սողոմոն Լուսարարեան, Զավզավաթճեան եւ Թօփալեան ընտանիքներ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի Զատկի Մեռելոցի օրը, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր, մեծ մօր եւ մօրաքրոջ՝ Այրի Տիկին Աղաւնի Լուսարարեանի (ծնեալ Կառուկեան) մահուան քառասունքի առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգիսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց եղբայրներուն՝ ՄԻՍԱՔ ԵՒ ԱՐՇԱԿ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
(Կեսարացի)
մահուան տարելիցին առթիւ, այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

HORLOGERIE - BIJOUTERIE

ARA

178, Boulevard National
Tél. 64-23-01

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հայաստանէն նոր ստացուած, Երեւանի սթիւտիոներուն մէջ պատրաստուած

«ՃԱՄԲԱՅ»
(ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ)

ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԵԻ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ

Կ'արտայայտէ հայրենի երգ, պար եւ երաժշտութիւն :

(Գունաւոր Ֆիլմ)

Երեքշաբթի Մարտ 31 ժամը 20·30ին
CINEMA LE DAUPHIN
65 bis, Rue Lafayette — Métro Cadet

Գիները 3 եւ 5 ֆրանք

ՏՈՄՍԵՐԸ կը ծախուին՝ Զ. Զաքմշեանի մօտ՝ 22 Բիւ Ռիշէ :
Օ. Պօյաճեանի մօտ՝
83, Rue d'Aboukir.
Մարգարեանի մօտ
32, Rue de Trévise.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի (Զատիկ) Ալհամպրայի մէջ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

JEAN RENAUDO
ET SON ENSEMBLE

Տոմսակներու համար դիմել՝
ՌԱՖՖԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ
37, Rue des Dominicaines
Tél. : 20-71-10
եւ բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն մօտ : Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր Միութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Յաղթական Հերոսամարտի 49րդի տարեդարձը, Ապրիլ 26ին, Կիրակի Սա Մազընոյի մէջ : Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ Միութեանս 40ամեակի տօնը :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած
ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 14, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8·45ին
THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) Métro : Cadet ou Anvers

Կը ներկայացուի Լ. ՇԱՆԹԻ

— ԿԱՅՍՐԸ —

Հայ Բիւզանդական կեանքէ քաղուած 4 արար եւ 2 պատկեր
(Բեմադրութեան յարմար ցուց Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ)

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, Պ. Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ԲԸՇՏԻԿԵԱՆ եւ ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ :

Կը մասնակցին նաեւ

Օր. Օր. Ռ. ՄԱՌԱՆԿՕԶԵԱՆ, Ա. ԾԱԼԵԱՆ եւ Ա. ԹԱՐՈՆ :
Պ. Պ. Յ. ՊՕԼՍԵՑԻԵԱՆ, Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Կ. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ եւայլն :
Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիտել հետեւեալ վայրերը.—

U.G.A.B., 11 Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Mme BAKERDJIAN
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) PRO. 61-10

Mme MARKARIAN
32, Rue de Trévise, PARIS (9e), TAI. 65-94
et au THEATRE DES ARTS
66, Rue Rochechouart, PARIS (9e)
Tél. : TRU. 05-12 et TRU. 14-38

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

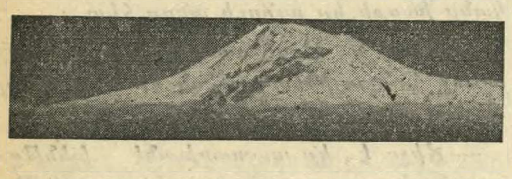

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ
SKI — NATATION — PATINAGE
Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

«HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE»
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.
Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուաղէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, եւայլն) :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

STABILISATION DES PRIX
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
29
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
29 MARS
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9972 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 40e ANNÉE — N° 9972

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԱՏԻԿ

Գնա՛ց աշուն, եկաւ գարուն:

Անցա՛ն Մեծ Պահքի տխուր ու մռայլ շաբաթները, Յիսուսի մատնութիւնը, դատավարութիւնը, չարչարանքները, խաչելութիւնն ու թաղումը ոգեկոչող սուգի օրերը, ու ահա՛ կ՝ողջունենք հրաշափառ յարութիւնը, գարնան առաջին օրերուն հետ:

Ցնծութեան մէջ է քրիստոնեայ աշխարհը: Եկեղեցիներու զանգակները կը զօգանջեն հեշտալար՝ աւետելու համար մեծ դէպքը հարիւր միլիոնաւոր հաւատացեալներու՝ ծագէ ի ծագ: Կը բացուին վարագոյրները խորաններուն՝ ծաղիկներով զարդարուն եւ լոյսերով փողփողուն:

Քրիստոս յարեա՛ւ ի մեռելոց:

Օրհնեա՛լ է յարութիւնն Քրիստոսի:

Այս խօսքերով կը շնորհաւորէ Զատիկը հայ ջերմեռանդ ու բարեպաշտ քրիստոնեան, որուն համար կրօնական ամէնէն մեծ տօնն է անիկա, «Մեծ Զատիկ», համեմատութեամբ Ծնունդին, որ «Պըզտիկ Զատիկ» կը կոչուի ցարդ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Հայու սրտին աւելի մօտ է Զատիկը, որովհետեւ յաղթանակի տօնն է անիկա: Սուգի եւ ապաշխարութեան սեւ օրերէն վերջ լուսաշող արշալոյսի ծագումը:

«Մահուամբ զմահ կոխեաց» կ՝երգէ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին, ակնարկելով յարութեան հրաշքին՝ խաչին վրայ հոգին աւանդելէ եւ գերեզման դրուելէ երեք օր վերջ:

Ո՛րքան նման է Հայոց պատմութիւնը Յիսուսի պատմութեան:

Մեր ազգն ալ իրեն պէս տառապեցաւ ու չարչարուեցաւ: Դառնութեան բաժակը քամեց հայկական Գեթսեմանիին մէջ, ո՛չ թէ մէկ, այլ հազար ու բիւր անգամ:

Քանիցս մատնուեցաւ, երեսուն արծաթի փոխարէն, ի՛ր իսկ բարեկամներէն: Քանի՛ քանի անգամ խաչուեցաւ ու թաղուեցաւ: Եւ ամէն անգամ փիւնիկի պէս իր աճիւններէն յարութիւն առաւ:

Հայը հոգեւին փարեցաւ քրիստոնէութեան, որովհետեւ Նազովրեցի Յիսուսի ճակատագիրն էր եղած իրն ալ: Անոր պէս անյիշաչարութեամբ ու համբերութեամբ տարած էր ամէն նախատինք ու հալածանք, խոնարհութեամբ ներած էր իր թշնամիներուն եւ թողութիւն խնդրած Աստուծմէ անոնց համար:

«Տէ՛ր, թո՛ղ սոցա, զի ո՛չ գիտեն զինչ գործեն»:

Յարութեան անխախտ հաւատքն էր, որ անսասան յոյս ներշնչեց հայ ժողովուրդին, դօտեպնդեց զայն՝ քաջութեամբ եւ առանց ընկրկումի դիմագրաւելու համար շեշտակի իր սրտին ուղղուած եւ իր գոյութեան սպառնացող մահացու հարուածները:

Օր մը անպայման յարութիւն առնելու եւ յաղթանակի դրօշը հպարտօրէն պարզելու հաւատքին շնորհիւ է, որ տոկացինք ու հասանք մինչեւ մեր օրերը:

1915ի Մեծ Եղեռնի աննախընթաց ողբերգութենէն վերջ ունեցանք Մայիս 28ի պանծալի յաղթանակը: Վեց դարու ստրկութեան տխուր շրջանէն ետք Հայաստան վերածնաւ իր աճիւներէն՝ յաղթական: Յարեա՛ւ ի մեռելոց: Մահուամբ զմահ կոխեաց: Ազատութեան դրօշակը պարզեց անկախ հայրենիքին վրայ:

Այսօր մռայլ եւ անստոյգ օրեր կ՝ապրի Հայութեան մէկ մասը՝ օտար աստղերու տակ: Սակայն անսասան է իր հաւատքը: Կը հաւատա՛նք, որ պիտի անցնին այս տխուր օրերն ալ եւ դարձեալ պիտի ծագի լուսաշող արփին Արարատի կատարէն, աւետելու համար Հայուն իսկական Զատիկը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԵՐԸ ազատ արձակեցին նաեւ ամերիկացի միւս երկու օդաչուները զորս կը պահէին քանի օրէ: Ծանօթ է որ ամերիկեան օդանաւ մը վար առնուած էր Արեւելեան Գերմանիոյ վրայ: Քանի մը օր առաջ Խրուշչեւ վերադարձուցած էր առաջին օդաչուն, վիրաւոր: Այս նոր յանձնումը ցոյց կուտայ որ խորհրդային վարչապետը չուզեր մթնոլորտը լարել:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ Ապրիլ 2ին եւ 3ին գործադուլ պիտի ըլլայ թղթատարի, երկաթուղիի եւ նախարարութեանց սպասարկութեանց մէջ:

ԱՏՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ սահմանային կռիւները կը շարունակուին Ինա Կուպհայի շրջանը:

ԿԻՊՐՈՍԻ կարգ ու կանոնին պատասխանատուներն են ՄԱԿի ուժերը, որոնք Ուրբաթ օրուընէ սկսեալ կը տեղաւորուին կղզիին մէջ: Զօր. Կիանի ըսած է այս առթիւ՝ «ձեր լաւագոյն զէնքերը պիտի ըլլան քաղաքավարութիւնը, համբերութիւն եւ պաղարիւնութիւն»:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Փեշտա կը հասնի Երկուշաբթի օր: Բազմաթիւ ենթադրութիւններ կան այս ճամբորդութեան շուրջ, բայց ոչ մէկը կարելի եղած է ստուգել: Կը խօսուի համայնավար վերին ժողովի մը մասին, նաեւ խորհրդային զօրքին քաշուելուն:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց պարտադիր դարձնել աշխատանքը ութ հարիւր պաշտօնեաներու համար որոնք գործադուլ պիտի ընէին Մարտ 31ին եւ Ապրիլ 1ին, օդանաւային սպասարկութեան մէջ: Ընկերակցութիւնները չեն ուզեր տեղի տալ եւ կը մերժեն պարտադիր աշխատանքը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ որոշեց յետաձգել ցնոր տնօրինութիւն այն ճամբորդութիւնը զոր պիտի կատարէր Սոմի, Ուազի եւ Էնի նահանգները: 66

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ Պապը կատարեց Յիսուսի «Ճանապարհ Խաչին» Հռոմի Քոլիսէոմի ամփիթատրոնին մէջ: Պօղոս Զ.ի այս տպաւորիչ ուխտագնացութիւնը հեռատեսիլէն տրուեցաւ Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն համար:

ԱԼԺԷԻ ասեւափրիկեան ժողովին մէջ չին – խորհրդային մրցակցութիւնը աւելի շեշտուեցաւ:

ԷՏԿԱՐ ՖՕՌ Մոսկուա գացած է: Կը կարծուի թէ այս անգամ ալ, հակառակ ըսուածներուն, նախկին նախարարը յատուկ պաշտօն մը ունի ինչպէս ասկէ առաջ երբ Փեքին գնաց: Ֆօռ այլեւս տը Կոլի անպաշտօն շրջուն դեսպանը կը նկատուի:

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ վերջացուց շրջապատոյտը Միացեալ – Նահանգներու մէջ: Նիւ Եորքէն դէպի Փարիզ մեկնած ատեն յայտարարեց թէ տը Կոլ պէտք է ճոնսընի հետ տեսնուի, Ուոշինկթըն:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարեց թէ կուսակցութիւնները այլեւս երբեք գործելու արտօնութիւն պիտի չունենան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ դիմում ըրին Խորհ. Միութեան ճշգրիտ մանրամասնութիւններ ստանալու համար, Լի Օզվալտի կեանքին մասին:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ 34 մտաւորականներ բողոքեցին գրաքննութեան դէմ:

ՁԱՏԿՈՒԱՆ տօներու առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի: Խըմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի օր: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ապրիլ 1:

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ՁԱՏԻԿԸ

Կրօնական հարցերու կալուածէն ներս, մեր ժողովուրդը Բիւզանդական վէճերով ժամավաճառ չըլլար: Որովհետեւ, իր պաշտած, իր ըմբռնած կրօնքին էութիւնը բնորոշուած ու սահմանուած էր Տիեզերական Ժողովի մը մէջ, որ կը գումարուէր ասկէ հազար վեց հարիւր տարի առաջ:

Շատ մը խնդիրներու մէջ անխելք ու անխորհուրդ, այս հարցին մէջ եղած ենք բացառաբար իմաստուն: Արդարեւ, ի՞նչ պէտք ունէինք վէճի նիւթ դարձնելու Աստուածորդիին մարդեղութիւնը կամ Անոր Աստուածութեան չափն ու տարողութիւնը, երբ ի սկզբանէ կը հատաւք որ Ան Աստուած էր, աշխարհ եկած էր անարատ յղութեամբ, զրկուած էր «ի վերուստ», մարդ արարածը փրկելու առաքելութեամբ, մարդացած էր ու չարչարուելէ, խաչուելէ ու թաղուելէ ետք, յարութիւն առած էր «յերրորդ աւուր» ու երկինք բարձրացած էր «նովին մարմնովն»:

Այո, այսքան պարզ ու յստակ է մեր Հաւատամքը՝ իր խորքին մէջ: Ու այնքան արմատացած՝ մեր հոգիէն ներս որ ո՛չ գիտունը կրնայ այլակերպել զայն, իր փաստարկութիւններով, ո՛չ ալ իմաստակ անհաւատը կրնայ նուազեցնել անոր թափը ու անոր ջերմութիւնը:

Մեր մամիկներուն ու պապիկներուն միամիտ հաւատքին ու անոնց ջերմեռանդ երկիւղածութեան վրայ, երբեմն, անիրաւաբար, խնդացողներս անգամ, թըրծուած ենք այդ Հաւատամքին չունչով: Եւ, օծուած անոր ոգիով: Ցոյց տուէք մէկ հատիկ «անհաւատ» հայ բանդէտ — տարին մէկ անգամ ալ եկեղեցի չհանդիպող մտաւորական — որ յանդգնութիւնը ունենայ զամբիւղը նետելու՝ իր մեծ մայրիկին հարսնութեան օրերէն ի վեր անոր կուրծքէն կախուած խաչը՝ անոր մահէն ետք: Չկայ: Ամէնէն անհաւատն ալ, երբեմն, իր կարծածէն աւելի հաւատաւոր է: Թէեւ, չի խոստովանիր իր այդ «մեղքը»:

×

Անխորտակելի է մեր հաւատքը՝ Եկեղեցիէն ներս թէ դուրս:

Եկեղեցիէն ներս, ահաւասիկ, կը հաւատանք որ ամբողջական ու կատարեալ Մահուան կրնայ յաջորդել Կեանքը ու Աստուածեղէն Մարդ մը կրնայ յարութիւն առնել: Այդ յաղթութիւնը երգելու համար է որ, այս առտու, հաւատաւոր թէ անհաւատ, եկեղեցի կ՝երթանք: Ու ժամուն դրան առջեւ, իրարու հետ կը փոխանակենք Զատկուան ողջոյնը, որուն մէջ խտացած է, կարծես, Հաւատքը Քրիստոնեային — Քրիստոնեայ Հայուն: :

— Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց:

— Օրհնեալ է Յարութիւն Քրիստոսի..

×

Եկեղեցիէն դուրս, կը հաւատանք շատ ու շատ բաներու: Բայց, ամէնէն առաջ ու ամէնէն աւելի՝ մեր ապագային: Մեր Յարութեան: Մեր Զատիկին:

Աշխարհականն ալ կրնայ աւելցնել.

— Հաւատքիս զօրութիւնը կուգայ Հայոց Աստուածէն, որ ապրեցուց զիս՝ երեք անգամ հազար տարի...

Արդարեւ, Հայոց Աստուածին մատներով մեր կուրծքին տակ զետեղուած այդ հաւատքը չէ՞ր որ կանգուն պահեց մեր Եկեղեցին ու թշնամիին հարուածէն հեռու՝ մեր Մշակոյթը: Այդ հաւատքը չէ՞ր որ առաջնորդեց մեզ այն ճանապարհին վրայ, որ եղաւ մեր «Ճանապարհ Խաչին»:

Առանց այդ հաւատքին, մեր ծունկերը պիտի կթոտէին ու մենք պիտի պարտուէինք՝ Արշալոյսը չծագած:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Ճանապարհ Խաչի

Ո՛վ մատնուած Յիսուս,
Դուն որ փշապատ գըլուխ մ՚ունեցար
Գըթա՛ իմ գըլխուս.—
Դերաներըդ զայն քարկոծեցին յար
Եկեղեցիին սալաքարերով:
Վէրքերէս բըղխող ըղեղըս կերան
Իշամեղուներն ամբարըշտութեան:
Տե՛ս, մազերուս վրայ եղեամն է նըստեր,
Եւ շա՛տ եմ տանջուեր:

Տառապա՛ծ Յիսուս
Դուն որ ունեցար արտասուող աչքեր՝
Գըթա՛ աչքերուս.—
Անոնք աւելի արտօ՛սր են քամեր
Քան թէ խըմեր լոյս: Դագաղներու վրայ
Միշտ մահն են հըսկեր մոմերու հետ շէջ:
Բիբերս են ինկեր վիշտի հորի՛ն մէջ:
Տե՛ս, կոպերուս վրայ անիւն է ցանուէր.
Եւ շատ եմ տըքներ:

Ապտակուած Յիսուս
Դուն որ ունեցար ձեռքեր կալ ու կապ...
Գըթա՛ ձեռքերուս.—
Ափերս են տաղեր պայտերով հրատապ,
Եւ մատուըներէս, ըստինքներու նման:
Արիւնս են կըթեր: Դաստերս նաթած են
Կըրելէն երկաթ, հողը փորելէն:
Տե՛ս, եղունգներըս սիրտս են յօշոտեր.—
Ես շա՛տ եմ խոցուեր:

Թըքնըւա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար ծաղկըւած կողեր՝
Գըթա՛ կողերուս.
Անոնք աղբիւսի վըրայ են պառկեր՝
Եւ վիշտը քունէն ճանչցեր յաղթական.
Բուծաներ են միշտ գըրկած Մահը կոյր՝
Իրենց քաղցն անոր տալով կերակուր:
Տե՛ս փողոցի շո՛ւն մէ կողըս պատռեր
Շատ եմ հալածուեր:

Մահապարտ Յիսուս,
Դուն որ բեւեռուած ոտքեր ունեցար՝
Գըթա՛ ոտքերուս.
Արիւն սըրսկելով թափառեցան յար
Աւերակներու եղիճներուն մէջ:
Զանոնք չըլըւաց ձեռք մը սիրական
Ո՛չ մէկ լականի մէջ ասպընջական
Ոտնամատներէս կ՚հոսին մոխիրներ.—
Ես շա՛տ եմ քալեր:

Ո՛վ խաչուած Յիսուս
Դուն որ նիզակուած սիրտ մը ունեցար՝
Գըթա՛ սըրտիս յոյզ.—
Օր մ՚օր անոր մէջ բաբախեց աշխարհ՝
Յոյսին տեղ այսօր ոչի՛նչը կ՚ապրի:
Սիրտըս սափոր մ՚է, անիւնս՝ անոր մէջ,
Զոր պիտի հովե՛րն առնեն մահէս վերջ:
Տե՛ս, տե՛ս սըրտիս վրայ դաշոյն մ՚է
խըրուէր.
Ես շա՛տ եմ սիրեր:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՃԱՐԵԱՆ

Յաւով կ՝իմանանք որ Մարտ 25ին, իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ տպարանատէր Յարութիւն Ճարեան (տպարան՝ Փասքալ):

Բնիկ Պոլսեցի, 68 տարեկան, մեր ողբացեալ բարեկամը կը պատկանէր գրաշարներու այն հին սերունդին որ Պոլսէն Փարիզ, ծառայած է հայ գիրին: Եղած էր գրաշարապետը Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ի:

Քանի մը տարի առաջ դժբախտութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու իր երիտասարդ տղան:

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ աղջըկան:

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

Յուշեր Պատերազմի Օրերէն

— 1 9 4 2 —

Ապրիլ 3.— Երէկ, Աւագ Հինգշաբթի, եկեղեցի գացեր էի, այսօր ալ Արփիկին հետ հանդիպեցայ: Եւ ահա փսփսուքներ, — Շ.ն ալ հաւատացեալ դարձեր է ...

Միամիտ մարդիկ: 1924 – 25ին, երբ թերթ չունէինք, երբ ազգային կեանքը դեռ նոր կը կազմակերպուէր, յաճախ ժամուն դուռը կ'երթայինք, իրար տեսնելու համար: «Յառաջ»ի հիմնարկութենէն վերջ, շատ քիչ կը հանդիպէի, այն ալ տօնական առիթներով, ուսումնասիրելու համար տարագիր բազմութեանց հոգեկան վիճակը: Զբաղումներս թոյլ չէին տար նոյնիսկ ծանօթներու յուղարկաւորութեանց մասնակցելու: (Հիմա որ անգործ եմ, այնքան յուղարկաւորութիւններու գացի որ կարծեմ կարգը ինծի պիտի գայ):

Միամի՛տ մարդիկ ... ինչո՞ւ չեն հասկընար որ մտքի մարդը, մանաւանդ հրապարակագիրը բազմաթիւ պատճառներ կրնայ ունենալ հանդիպելու հոն ուր ժողովուրդը կը գտնուի, ըլլայ իսկ ժամուն դուռը: Այնտեղ ալ նիւթեր չեն պակսիր քննութիւններ, բաղդատութիւններ կատարելու համար: Ներկայ պայմաններուն մէջ, ժամուն բակէն կրնաս իմանալ շատ մը բաներ, նոյնիսկ աշխատաւորներու առօրեայ կեանքին մասին: Օրինակ, անգործ աշխատաւորներու անձնագիրները ետ կ'առնեն եւ ոչ – աշխատաւորի թուղթ կուտան, դիմում կատարուած է տարագիրներու նոր գրասենեակին կողմէ եւ ցանկեր կ'ուզեն: Ի՞նչպէս պիտի լուսաբանես, քանի որ մամուլ չկայ:

... Բայց ո՛րքան խեղճացեր է եկեղեցին ալ, 15 – 18 տարուան մէջ: Աւագ Հինգշաբթի գիշերուան (Խաւարում) աբարողութիւնը սկսաւ ժամը 5·30ին, պատերազմի պատճառով: Ներկաներուն 90 առ հարիւրը կիներ էին. երգեցողութիւնները ողբալի. հազիւ 10 – 15 վայրկեան կրցայ մնալ: Այսօր նոյնպէս: «Եկեղեցի, եկեղեցի» պոռացողներն անգամ շատոնց մոռցեր են ժամուն դուռը. ուրեմն ո՞րն է իրենց կապը այս ժողովուրդին հետ, երբ 150 – 200 բարեպաշտ պառաւներ են որ կ'երթան կուգան աղօթելու:

Օգոստոս 7

Այսօր փողոցէն անցած ատեն մարդ մը հանդիպեցաւ: Դէմքով կը ճանչնամ, բայց ո՞վ ըլլալը չեմ դիտեր: Բարեւ, Աստծու բարին.— «Հայ ազգը ձեզմէ շատ բան կը սպասէ» ըսաւ եւ անցաւ գնաց, ձեռքս ամուր մը սեղմելէ վերջ: Հազիւ ժամանակ ունեցայ հարցնելու թէ ի՛նչ կը սպասէ:

Ճամբան սկսայ մտածել, այս մարդուն սպասածը անշուշտ Դաշնակցութենէն է: Աղէ՛կ, բայց այս կարգի մարդիկը օր մը օրանց հարցուցի՞ն թէ ի՛նչ կ'ընէ Դաշնակցութիւնը: Ահա երկու տարի է որ զինադադար կը վայելենք: Աւելի խելացի, բանգէտ, ամենագէտ, տարէց թէ երիտասարդ, անհատ կամ հոսանք հետաքրքրուեցան թէ ի՛նչ խաղեր կամ ամպեր կը սպառնան այս մինուճար ժողովուրդի գլխուն: Բարեմիտներ կը մտածեն.— «Հարկաւ կոմիտէն կը մտածէ» գիտնալով հանդերձ թէ կոմիտէն ամէն բան չէ: Իսկ միւսնե՞րը, իսկ 30 – 45նոցները ...

Որո՞ւ հոգ, եթէ առտուն կանուխ աւետաբեր լուռ մը առնեն, միասին կը ծափահարեն. իսկ եթէ աղետաբեր է դէպքը, վա՛յ քեզ «մենք ձեզի չըսի՞նք»...

Օգոստոս 18

Քանի պրպտես, այնքան կը լուսաբանուի ժամանակակից Հայոց պատմութիւնը: (Կամ կը մթագնի հորիզոնը):

Ահա տետրակ մը, «Նմոյշներ Մ. Փորթուգալեանի գրած ոտանաւորներէն» տպ. Մարսէյլ, 1891: Յառաջաբանէն կ'իմանանք թէ այս ոտանաւորներէն մի քանին հրատարակուած են արդէն 1873 – 74 թուականներուն Ասիա լրագրին մէջ եւ յետոյ ալ Կ. Պոլսոյ «ազգային երգարաններուն» մէջ: Հեղինակը Մարսէյէզի հայերէնն ալ շիներ եւ տպեր է: հինգ տուն, նոյն եղանակով: Կ'օրինակեմ միայն Ա. եւ Գ. տուները, ի պէտս զարգացելոց.—

Յառա՛ջ, Հայեր, հայրենիքի
ազատութեան ժամն է հասեր
Զէ՞ք տեսներ, բրոնաւորն մեզի դէմ
արնոտ դրօշ է պարզել (կրկ.)
Զէ՞ք լսեր դեռ Հայաստանցի ժողովրդի
հառաջանքներ.
Քիւրտեր, Թիւրքեր հայ գիւղերի մէջ կը
մորթեն մեր եղբայրներ:
Զէնքեր առնենք, Հայե՛ր
Շուտով կազմենք գունդեր,
Քալենք յառա՛ջ, թող թիւրք արիւն
ծծեն Հայոց դաշտեր:

Գ.

Սոսկացէք, ո՛վ բռնաւորներ եւ
մատնիչներ Հայաստանի
Սոսկացէք, զի ժամն է հասեր որ վրէժն
առնենք ձեր գործերի (կրկ.)
Ամէն Հայ ձեզ դէմ պիտի կռուի
Մեռնողին տեղ մեր հայրենիք նոր
զաւակներ մեզ պէս կը ծնի
Եւ չենք հատնիր մինչեւ մեռնինք:
Զէնքեր առնենք, Հայեր,
Շուտով կազմենք գունդեր,
Քալենք յառա՛ջ, թող թիւրք արիւն
ծծեն Հայոց դաշտեր:

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Շարժական տօն մըն է Զատիկը, կը ճօճի Մարտ 22էն մինչեւ Ապրիլ 25, (ամէնէն կանուխը կուգայ Մարտ 22ին, ամէնէն ուշը՝ Ապրիլ 25ին),— այնպէս որ կը համարուի առաւելապէս Ապրիլեան տօն:

Հետաքրքրական է Ապրիլին եւ Զատիկին զուգորդութիւնը, զոր կարելի է բացատրել բառերու իմաստաբանութեամբ (սեմանթիք):

Աճառեան կը գրէ թէ Ապրիլ ամսանունը կը ծագի լատիներէն ապրիլիս բառէն, որ կը նշանակէ երկրորդ (ամիս), ըստ իր կարգին՝ տարւոյն մէջ: Զէ՞ որ Հռովմայեցիները տարին կը սկսէինՄարտ ամիսով, որու կը յաջորդէ Ապրիլը,— այսպէս է որ Յուլիսը կը կոչուէր Կուինտիլիս (հինգերորդ), Օգոստոսը՝ Սեքստիլիս (վեցերորդ):

Ընդունուած չէ այս բացատրութիւնը, պարզ այն պատճառով որ տասներկու ամիսներուն մէջ, Ապրիլէն զատ, չկայ ուրիշ մը՝ իր կարգը անուն առած իրեն: Ինչո՞ւ Յուլիսը, Օգոստոսը կամ միւս ամիսները չեն կրցած նուիրագործել իրենց թուական ածականները իբրեւ գոյական, (Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներն են միայն, որ յաճախ թուական ածականներով գործածուած, երբեմն ածականը գոյական դարձած՝ կը գտնենք Մակրոբիոսի, Ովրատիոսի ու Կիկերոնի մօտ, եթէ ընդօրինակողի կողմէ կատարուած կրճատման գործ չէ):

Կայ աւանդական ստուգաբանութիւն մը, զոր կուտանք՝ բան մը պակաս չձդելու համար այս վէճին մէջ.— Ըստ Հելլէններուն, Ապրիլ ամիսը նուիր[illegible] էր Ափրոդիտի (տես Ովրատիոս, [illegible] Դ. 11), որ աստուածուհին էր սիրոյ [illegible] արգասաւորման: Իր կարգին՝ աստուածուհին ալ իր անունն էր տուած այն [illegible] սուն՝ երբ բնութիւնը կ'արթննայ [illegible] դողերու մէջ:

Կը թուի թէ Պափոսի Կաղանդաց[illegible] է թելադրած աստուածուհիին վերա[illegible] տարեսկիզբի ամսուան անունը, որ [illegible] ուածուհիին անունն իսկ էր Կիպ[illegible] մէջ:

Պէտք է դիտել տալ թէ աստուածու[illegible] անուան արմատական իմաստն է փր[illegible] (տես Ովիդիոս, Տօնացոյցք, Դ. 62), [illegible] րովհետեւ Ափրոդիտ ծնած էր Կիպ[illegible] եզերքը՝ ծովին փրփուրներուն մէջ, [illegible] դիցաբանութեան կամ բառին փիւնի[illegible] ծագման: Իսկ Հելէնները անթեսթ[illegible] կ'անուանէին Ապրիլը, թարգմանի՝ [illegible] կունք:

Վարրոն, «հմտագոյնն ի Հռովմայ[illegible] ւոց», կը մերժէ այս ստուգաբանութ[illegible] նը, (երեք անգամ սկիզբէ՛ն քաղեցի [illegible] զեցի իր Երկրագործութիւնը եւ [illegible] վկայութիւնը զոր կուտան մատենա[illegible] ները,— եթէ յոգնած աչքերս չեն մ[illegible] ւորը՝ թերեւս գտնուի իր քերակա[illegible] գործին մէջ, մեծ մասամբ անդամ[illegible] զոր չունիմ):

Մակրոբիոս լատին մատենագ[illegible] Սատուռնականքին մէջ (Ա. 12, [illegible] երբ կը նկարագրէ գարնան գալը, [illegible] խա՞զ թէ բանաստեղծական պատ[illegible] կ'ըսէ թէ հողը կը բացուի, երկիրն [illegible] ընդերքը կը բանայ՝ դուրս ժայթ[illegible]

Սեպտեմբեր 30

Քրտնելով բան չեմ դրած: Ճիշդ ատոր համար ալ խորապէս դժգոհ: Մանաւանդ հիմա որ կեանքիս աշունը կը բոլորեմ: Ամենալաւ բաները որ ստորագրած եմ, եղած են հեւ ի հեւ, յանկարծահոս յղացումով, ոտքի վրայ, թղթատարին, գրաշարին ձեռագիր հասցընելու ստիպողութեան տակ: Եւ երբեք չեմ ունեցած պատրաստ ձեռագիր:

1 9 4 3

Մարտ 5 / 6

... Մա՛հը, մահը. կարծես դարանակալ կը սպասէ ճամբուս վրայ: Պարբերաբար սարսուռ մը կը զգամ, մանաւանդ գիշերները: Ինչո՞ւ այս վախը, երբ այնքան անուշ կուգար մահը, 25 – 30 տարի առաջ, երբ կը փնտռէի զայն ... Արդեօք անո՞ր համար որ յօդացաւը բոյն դրած է ձախ թեւիս եւ կուրծքիս վրայ: Եւ կամ պատերազմի մղձաւա՞նջը: Բայց միլիոնաւոր երիտասարդ արեւներ կը մարին 1939 Սեպտեմբերէն ի վեր, ամբողջ ժողովուրդներ կը հալ[illegible] դեռ միլիոններ պիտի փոշիանան, [illegible] կ'արժէ իմ կեանքս: Որովհետեւ [illegible] կէ՞ս մնաց»: Բայց շարունակէ, [illegible] կարդալով մահուան ...

Ապրիլ 25 Զատիկ.— Հակառակ [illegible] դին, խուռն բազմութիւն մը [illegible] դուռը, երեք անգամ աւելի քան [illegible] Վերջին մնացորդները համրանքի մ[illegible] կը հեւայ տակաւին: Հոգիդ կը բզ[illegible] երբ կը լսես խօսակցութիւնը նոր[illegible] ներուն,— միշտ Ֆրանսերէն, ժամ[illegible] թէ դուրսը: Մտքէս անցաւ փսփս[illegible] կուն միւսին ականջին, կամ ազգա[illegible] բարձրաձայն,— օրիորդ, պարոն, [illegible] է, անկրթութիւն է որ ազգակից [illegible] տար լեզուով խօսի ազգակիցներու [illegible] Գոնէ հոս ...

Հէ՛յ միամիտ մարդ. ջուրը [illegible] տարեր է, դուն ջախջա՞խը կը փնտ[illegible] Աւագ Շաբաթ գիշեր Դանիէլի [illegible] կարդացին խումբ մը աղջիկներ, [illegible] կ'ուզես, պզտի՞կ մխիթարութիւն [illegible] քաղաքին համար, այս քաղաքին մէջ [illegible]

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱ[illegible]

ՄԵԾ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ (*)

—o—

Եւ ժողովուրդը, որ առաւօտուն ծափահարած էր իր երիտասարդ վեհապետին եւ իր թագուհիին գեղեցկութիւնը, այս անգամ, իրիկուան դէմ, խելահեղ կը ծափահարէ անոնց ժպտագին քաջութիւնը:

Հետեւեալ օրը, Ալֆոնս ԺԳ. կ'այցելէ այն մատուռը ուր շարուած էին զոհերուն դիակները պարունակող դագաղները: Հոն, թագաւորը երկարօրէն կ'աղօթէ, ապա կ'այցելէ այն հիւանդանոցները, ուր փոխադրուած էին վիրաւորները, իւրաքանչիւրին համար ալ գտնելով խրախոյսի խօսք մը:

Մինչ, ոստիկանութիւնը գործի էր լծուած գտնելու համար խժդուժ մահափորձին հեղինակը, հանդիսութիւնները կը շարունակուէին ըստ նախապէս ծրագրուած յայտագրին:

Վասնզի, արքունական սովորութիւնները մազի մը չափ չեն շեղիր իրենց աւանդութիւններէն ...

×

Մահափորձին օրն իսկ ոստիկանութիւնը կը ճանչնար ահաւոր սպանդին հեղինակը:

Մաթէօ Մորալ կը կոչուէր ան, որ Պարչելոնայի վարժարաններէն մէկուն մէջ ուսուցչութեամբ կը զբաղէր:

Վարժարանը, ուր կը դասաւանդէր Մորալ, հիմնուած էր իր ուսուցչին, բարեկամին եւ նաեւ նախկին հակառակորդին՝ Ֆրանչեսքօ Ֆերէրի կողմէ: Երկու մարդոց միջեւ զոյութիւն ունեցած ատելութիւնը յառաջացած էր այն հանգամանքէն, որ անոնք երկուքն ալ սիրած էին նոյն կինը՝ որ սակայն իր նախընտրութիւնը տալով Ֆերէրի, ամուսնացած էր անոր հետ: Ատկէ, ատելութեան որոմը մտած էր երկու բարեկամներուն միջեւ:

Պատուական ընտանիքի մը զաւակ ըլլալով հանդերձ, Մորալ սոսկալի ատելութիւն կը սնուցանէր դէպի մարդկային ընկերութիւնը: Ըմբոստ ու կռուազան նկարագրի տէր, անիկա երգուած էր թէ օր մը խօսեցնել պիտի տար իր մասին:

Ճարտար անձ մըն էր Մաթէօ Մորալ, այլ սակայն չափէն աւելի անգութ եւ ոխակալ ու գրեթէ արեան ծարաւի: Յագուրդ տալու համար իր այս անմարդկային ու արիւնռուշտ զգացումներուն, Մորալ կը սկսի դժոխային մեքենաներ պատրաստել, իր իսկ ճարտար մատներուն օժանդակութեամբ:

Հաւանաբար ինքն էր եղած հեղինակը տարի մը առաջ Փարիզի մէջ Ալֆոնս ԺԳ.ի եւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ Լուպէի դէմ կատարուած մահափորձին, սակայն այդ թուականին տակաւին որեւէ մէկը գաղափար չունէր իր մասին: Ոստիկանութիւնը զինքը կը ճանչնար իբրեւ ամբոխավար գործիչ մը, ոչ սակայն իբր ահաբեկիչ: Եւ ատոր համար ալ թոյլ տուած էին որ Պարչելոնայէն մեկնէր Մատրիտ, թագաւորին ամուսնութեան հանդիսութեանց առիթով:

Վեհապետին ամուսնութենէն քանի մը օր առաջ, Մաթէօ Մորալ կը հասնի Մատրիտ, թեւին տակ զգուշութեամբ սեղմուած պայուսակով մը: Առաջուց որոշած է իր ծրագիրը՝ ներկայանալ իբրեւ թղթակից – լրագրող եւ պահանջել մուտքի տոմսակ մը մասնաւորներու յատկացուած ամպիոնին մէջ, ուրկէ շատ դիւրին պիտի ըլլար իրեն համար դժոխային պայթուցիկը նետել թափօրին վրայ:

Այս ծրագիրը, սակայն, կը ձախողի: Մորալ ինքզինքը պարտուած չի նկատեր: Մեծ Փողոցին վրայ, պանդոկի մը մէջ, պատշգամով օժտուած սենեակ մը կը վարձէ, երրորդ յարկին վրայ 84 թիւը կրող տան, որուն ճիշդ առջեւէն պիտի անցնի թափօրը:

Մայիս 31ին, Մորալ արշալոյսին արդէն ոտքի է: Անգամ մը եւս քննութեան կ'ենթարկէ թէ ամէն բան կարգի՞ն է:

Ինչի՞ մասին կը մտածէ: Ի՞նչ է իր հոգեկան վիճակը: Իր մասին քաղուած տեղեկութիւններուն համաձայն [illegible] անոր հոգեվիճակը:

Ոտքի է իր սենեակին պատշգամի[illegible] բայ, քովիկը, արկղիկի մը մէջ [illegible] նալով դժոխային մեքենան:

Ոտքերուն տակ տարտղնուած [illegible] զիկներ, բազմաթիւ ծաղիկներ: Զէ՞ [illegible] այդ օրը, Մատրիտի մէջ, ուրախ[illegible] օր մըն է ...

Ամբոխը լեցուցած է փողոցները [illegible] զարաւոր մարդիկ ամբողջ գիշերը [illegible] անցուցած են, վախնալով որ [illegible] անցքին պահուն լաւ տեղ մը չեն [illegible] ունենալ կատարելապէս ըմբոշխնել[illegible] մար մեծափառ տեսարանը:

Ժողովուրդը ուրախ է, կ'երգեն [illegible] խնդան ...

Այս բոլորը, սակայն, կը ջղայ[illegible] Մորալը եւ կը հրահրեն իր ատելու[illegible] նը.

(4 Շար.)

(*) Այս թերթօնը զոր սկսանք [illegible] բակել Մարտ 27ին, իբրեւ խորագ[illegible] նի՝ «Մեծ Փողոցին Մահափորձը» [illegible] բիմացութեամբ մնացած էր Համ[illegible] պատմուածքին խորագիրը՝ Աղաւ[illegible] Կը խնդրենք որ հեղինակը ու մեր [illegible] ցողները ներողամիտ ըլլան (ԽՄԲ.)

համար կանանչ կենդանութիւն մը, կա-
նանչ յարութիւն մը : Այսպէս է որ կը
բացատրէ թէ ամսանունը կազմուած է
լատիներէն ապերիլիս, յետոյ սէնքոփի
օրէնքով՝ ապրիլիս : (Ովիդիոս եւս կը
գործածէ այս բառերը, բայց ոչ ստուգա-
բանութեան համար) :

Այսուհանդերձ Պենվենիսթ կը վերա-
դառնայ Ափրոդիտէ անուան՝ առնելով
անոր փաղաքշական (իփոքորիսթիք)
ձեւը, որ է Ափրօ, որու կը կապէ ամսա-
նունը՝ դիցաբանական ու խորհրդաբա-
նական իմաստով :

Ուրիշ բանասէր մը կը կառչի ամպիլէ
բառին, որ ետրուսկեան ծագում ունի,
բայց, աւա՛ղ, կը նշանակէ... Մայիս :

Ու վէճը... կը շարունակուի :

Արդ, եթէ դեռ վիճելի է Ապրիլ բառին
ստուգաբանութիւնը, ստոյգ է սակայն
թէ այս անունը կրող ամիսը կը համար-
ուի գարնան աւետումը, — մեռեալ բը-
նութեան յարութեան ժամանակը :

Նոյն իմաստը չունի՞ միթէ Զատիկը,
— տօն յարութեան՝ բուսական ու կեն-
դանական : Ապրիլ ամսուն՝ վերջ կը դտնէ
ձմեռնային քունը, այլաբանօրէն՝ մահը :
Եւ նոր կեանք մը կը սկսի ծաղիկներով՝
բուսական աշխարհի մէջ, սիրոյ հզօր
դողերով՝ կենդանական աշխարհի մէջ :

Ահա թէ ինչո՛ւ տարեսկիզբ դարձած էր
Ապրիլ ամիսը, ու Զատկական տօնով կը
բացուէր նոր տարին, Ֆրանսայի մէջ :
Այդ առթիւ, սովորութիւն էր զիրար շը-
նորհաւորել համբոյրներով ու խնջոյքնե-
րով, նուէրներով ու մաղթանքի գիրե-
րով :

Երեք հարիւր տարի առաջ, 1564ին,
յանկարծ, Կարոլոս Թ. Թագաւորը հրա-
վարտակով մը տարեսկիզբ հռչակեց
Յունուար Մէկը :

Սովորութիւնները մորթի պէս են, կը
փակչին մեր մարմնոյն, կը պատեն զայն,
եւ երբ հարկ կը դառնայ փոխել սովո-
րութիւնը վերին հրամանով, ցաւ կը
պատճառէ՝ մորթը քերծելու չափ : Այն-
պէս որ սաստիկ դժգոհ մնաց ժողովուր-
դը : Եւ յամառաբար, վրէժխնդրաբար
շարունակեց իր հին սովորութիւնը, —
սուտ նուէրներ զրկել, սուտ մաղթանք-
ներ կատարել Ապրիլ Մէկին, հին տարե-
սկիզբին : Թերեւս արթնցնելու համար
այն քաղաքացին՝ որ կառչած կը մնար
հին սովորութեան, սուտ նոր տարուան
խարկանքին մէջ :

Ֆրանսացին «Ապրիլեան ձուկ» (փուա-
սոն տ'Ավրիլ) կը կոչէ այս սուտը, (Զո-
դիակոսի նշանին անուամբ, ըստ արեւա-
յին տարուան բաժանումներուն, որ ի զօ-
րու է Մարտ 21էն մինչեւ Ապրիլ 21), ո-
րով թէ կը խաբէ եւ թէ կ'ափսոսայ որ
այլեւս տարեսկիզբ չէ Ապրիլ Մէկը, ոչ
ալ Զատիկը :

(Այս աւանդութեան ծագման մասին՝
կան այլ բազում բացատրութիւններ,
մեծ մասամբ շինծու : Ժիլպէր Քուզէն կը
գրէ թէ բուն «Ապրիլեան ձուկը» թիւնի-
կըն է, Ֆրանսերէն՝ մաքրոօ, որու բար-
քերէն թելադրուած՝ ԺԵ. դարուն փո-
խաբերաբար կոչած են զայն կաւատ, ինչ-
պէս կը կոչուի եւ այն որ արհեստ ըրած
է ծախել կիները՝ ծուղակը ձգելով զա-
նոնք, — արդարեւ, կ'ըսեն ձկնաբանները
(տես Ռոպի, Ձուկերը, էջ 96, տպ. Փա-
րիզ, 1960), դէպի բաց ծով զաղթին
ժամանակ՝ թիւնիկները կը հետեւին լո-
քերուն, որոնք, իրենց սպիտակութեան
պատճառով, «կոյս» կը կոչուին) :

×

Զատիկը տօնախմբութիւն մըն է, որ
կը սկսի Ծաղկազարդին :

Այս առաջին տօնը Հայոց մէջ ծանօթ է
նաեւ Ծառզարդար (ռամկօրէն՝ Զարզար-
դար) անուամբ : Նաեւ՝ Ծառկոտրօնք
(ժողովրդական) : Նոյնպէս՝ Արմաւենեաց
տօն, Արմաւենեաց Կիրակի, (թէեւ մերոնց
գործածածը ուռիի ճիւղ է կամ ձիթենի),
եւ Ողոգոմեան տօն անուններով : Թոր-
գոմ պատրիարք կ'ըսէ թէ Ծաղկազարդը
մեր մէջ պիտակաբար կը կոչուի Գա-
լուստ, իսկ Յինանց եօթներորդ Կիրա-
կին՝ «երկրորդ Ծաղկազարդ» :

Ֆրանսերէն՝ Փաք – Ֆլէօռի, որ չափով
մը կը համապատասխանէ մեր «Ծաղկա-
զարդ» բառին (ծաղկազարդութեան Կի-
րակի) : Նաեւ Փաք – Պիւյի (տօսախի
Կիրակի), Աւետարանի թելադրութեամբ՝
«Ձիթենեաց տօն», զոր Արաբները
թարգմանած են ըյտ – էզ – զէյթուն :
Այժմ ընդհանրացած է Ռամօ անուանու-
մը, որ սակայն կը համապատասխանէ
գամըշ պայրամը բացատրութեան, նոյն-
իսկ ըյտ – իւս–սաանին կամ պարզապէս
սաանին բացատրութեան, Զատիկ թարգ-
մանուած արաբական բառարաններու
մէջ, այլ սակայն Տաղաւարահարաց տօ-
նըն է, այսպէս կոչուած ի յիշատակ Իս-
րայելացւոց բնակութեան՝ ծառի ճիւղե-
րով կազմուած վրաններու տակ (Ֆրան-
սերէն Ֆէթ տէ թապեռնաքլ կամ սենոփե-
ժի), — հայերէն հոմանիշ՝ խորանահա-
րութիւն :

Այս տօներու պատմութիւնը եւ նկա-
րագրութիւնը դուրս կ'իյնան մեր նիւ-
թէն :

Պիանքի Զատկական տօնին համազօր
կուտայ արաբերէն պաղութ : Կը կարծեմ
թէ այս բառը, սխալ ընթերցումի մը
հետեւանք, յառաջ եկած է պաաս բա-
ռէն, որ կը նշանակէ յարութիւն առնել՝
վերջին դատաստանին օրը, ասկէ՝ պաուս
(որ կարդացուած է պաղութ) տօն յա-
րութեան, ըստ Քազիմիրսքիի՝ Զատիկ :

Լիթրէ Ծաղկազարդին հոմանիշ կուտայ
«Հատապտուղի Կիրակի» (Տիմանշ տէ
պէ), որովհետեւ ծաղկազարդութեան
համար գործածուած դափնիի ճիւղերը
լեցուն կ'ըլլան հատապտուղով :

Վերջապէս, Ֆրանսացիները «Ովսան-
նայի Կիրակի» կը կոչեն Ծաղկազարդը,
— այդ օրը սովորութիւն էր թափօրով
երթալ գերեզման, եւ գերեզմանատան
խաչին առջեւ երգել. «Ովսաննա՛, որդի
Դաւթի» : Յետոյ խաչը կը զարդարէին
տօսախով (շիմշիր) : Եւ այսպէս «Ովսան-
նայի խաչ» կամ «տօսախազարդ խաչ» կը
կոչուին գերեզմանատանց խաչերը :

Տօսախով, կանանչ ոստերով ու ծա-
ղիկներով պաշտամունք կատարելու ա-
ւանդութիւնները կուգան դարերու խո-
րէն, շա՛տ հին են : Նախքան քրիստո-
նէական աւանդութիւնը, Հռովմայեցինե-
րը դարունը կը դիմաւորէին տօսախի,
դափնիի, ձիթենիի եւ մրտենիի մշտակա-
նաչ ոստերով :

Տօսախը սուրբ ու նուիրական համար-
ուած էր, մշտադալար տունկ՝ կը խոր-
հրդանշէր անմահութիւնը : Ահա թէ ին-
չո՛ւ կը տնկէին շիրիմներու շուրջ : Տօ-
սախի ոստը կը գործածուէր իբրեւ մըշ-
տիկ (կուփիյոն), օրհնեալ ջուր սրսկե-
լու համար հիւանդներու եւ մեռելներու
վրայ : Տօսախի մոխիրով կը խաչակնքը-
ւէր հաւատացեալներուն ճակատը, Մոխ-
րոց Չորեքշաբթի օրը :

Տօսախին ոստը կը պաշտպանէ տունե-
րը, մարագները, փեթակները, օրօրոց-
ները, սուրբերուն պատկերները : Պար-
տէզներու մէջ՝ կարկուտի, կայծակի,
մակաբոյծ միջատներու աւերներուն
դէմ :

Էջեր կարելի է լեցնել տօսախին վերա-
բերեալ աւանդութիւններով :

Պէտք է տօսախին ոստը քանցել փը-
ցնել, ոչ թէ կտրել : Երբ չորնայ՝ այ-
րել, եւ երբեք չնետել : Ծաղկազարդին՝
փրցնել տօսախի հինգ տերեւ, տանիլ պա-
տարագի՝ որ օրհնուի, յետոյ բերել տուն
եւ երեք քառորդ ժամ խաչել աղբիւրի
ջուրի մէջ եւ ջուրը խմել՝ իբրեւ դարման
ստամոքսի խիթերու : (Չմոռնալ որ տօ-
սախը թունաւոր է) : Տօսախի տերեւ մը
նետել կրակին վրայ, քանի շատ գալարի
եւ ճարճատի, այնքան շուտ տեղի կ'ու-
նենայ տօսախը այրողին ամուսնութիւնը :

Պորտոյի մէջ, Ծաղկազարդին օրը՝ տօ-
սախի կամ դափնիի ճիւղերով զինուած
տղաք, կամուրջներուն բերանը դիրք
դրաւած, կը զարնէին անցորդներուն՝
բախտաւորելու համար զանոնք :

Ալզասի մէջ, եկեղեցիին հրապարակին
վրայ, Ծաղկազարդին օրը կը պատրաս-
տուէր թատերական տեսարան մը, —
Յովսէփ եւ Մարիամ, առջեւէն՝ էշ մը,
վրան՝ Յիսուս – Մանուկը :

Կարապետ Գաբիկեան իր Բառգիրքին
մէջ, Ծառզարդար բառին տակ ընթեր-
ցողը կը զրկէ «տաճկունակ» բառին, ո-
րու բացատրութիւնը մոռցած է տալ
դժբախտաբար, (ոստ կամ գաւազան ի-
մա՞ստ մը ունի արդեօք) : Այս առթիւ կը
գրէ թէ Սեբաստիոյ մէջ մանուկները
կ'երգեն Ծաղկազարդին.

Ծառզարդարը մօտեցաւ,
Բայլին պտուկը կոյրեցաւ,
Մախոխին բդուկը հոտեցաւ,
Խաշին պտուկը նորեցաւ :

Իմաստն այն է թէ պահոց կերակուր
ուտելու շրջանը վերջ կը դտնէ այլեւս :

Այժմ մտնենք Աւագ Շաբթուան մէջ ու
նկարագրենք ժողովրդական աւանդու-
թիւնները Ծաղկազարդէն սկսեալ մինչեւ
Զատիկ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ո՞Վ Է ՀԵԼԼԷՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՍ Բ.

Յունաստանի նոր Թագաւորը Կոստան-
դինոս Բ. ծնած է 1940 Յունիս 2ին Փը-
սիհիքոյի պալատին մէջ : Երկրորդ զա-
ւակն է Փաւլոս Թագաւորին :

Հազիւ մէկ տարեկան մանուկ, գերմա-
նական ներխուժման հետեւանքով, Ար-
քայական ընտանիքին հետ անցաւ Կրե-
տէ, անկէ Եգիպտոս եւ ապա հարաւա-
յին Ափրիկէ, ուրկէ ազատագրումէն
ետք, 1946 Սեպտեմբեր 27ին վերադար-
ձած է Աթէնք :

Կոնսդանտինոս առաջին անգամ հետե-
ւած է ծնողքին կողմէ Փսիհիքոյի պալա-
տին մէջ հիմնուած նախակրթարանը,
ուր ուսած է երեք տարի, ամէն դասա-
կարգէ իրեն տարեկից տղոց հետ : 1949ին
Անավրիթոնի Ազգային կրթարանի չոր-
րորդ դասարանի ուսանող եղաւ : Թա-
գաւորը շարունակ իր դպրոցական ըն-
կերներուն հետ կ'անցընէր ժամանակը :

1953ին աւարտեց վարժարանը :

1956ին սկսաւ զինուորական կրթու-
թիւնը : 1958ին չափահասութեան տա-
րիքը մտնելով՝ դարձաւ բանակի, նաւա-
տորմի եւ օդանաւորդութեան սպայ :

Ապա՝ գնաց Ամերիկա, ուր այցելեց
զինուորական ակադեմիաները, մարզու-
մի կեդրոնները եւ հետեւեցաւ Ամերիկ-
եան զինեալ ուժերու ռազմափորձերուն :
Նմանապէս հետեւեցաւ Օթանի եւ Հելլէն
բանակի ռազմափորձերուն : 1956 Յու-
նիսին կատարեց իր զինուորական եր-
դումը : 1948ին ալ իր գայլիկի եւ սկա-
ուտի երդումը կատարած էր :

Թագաւոր Կոստանդինոս գործօն կեր-
պով մասնակցած է պաշտօնական բոլոր
արարողութեանց : Քաջատեղեակ է երկ-
րի դիմագրաւած շատ մը խնդիրներուն,
որովհետեւ, հօրը՝ Փաւլոս Թագաւորի
փափաքով ներկայ կ'ըլլար նախարարնե-
րու ունկնդրութեանց, որպէսզի երիտա-
սարդ տարիքէն ծանօթանայ պետական
հարցերուն, Կոստանդինոս Թագաւորը
հետեւեցաւ համալսարանի իրաւաբանա-
կան ճիւղին : Ասկէ զատ, մասնաւոր
փրօֆէսէօրներէ դասեր առաւ զանազան
նիւթերու շուրջ, ինչպէս, ջերմակորիզա-
յին բնագիտութիւն, իրաւագիտութեան
փիլիսոփայութիւն, սահմանադրական ի-
րաւագիտութիւն, վարչական իրաւագի-
տութիւն, քաղաքական տնտեսութիւն,
Մարքսիզմ, դիւանագիտութեան պատ-
մութիւն, եւայլն. Յունարէնէ զատ գիտէ
նաեւ անգլերէն եւ գերմաներէն :

1963 Յունուար 23ին, նշանուեցաւ Դա-
նիոյ Աննա – Մարիա իշխանուհիին հետ,
որ Յունաստանի նոր Թագուհին պիտի ըլ-
լայ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԱԼՈՒԱՌԻՆՋԻ ՀԱՐՍԸ

— Ապա ո՞վ է եղել : Ամէն ինչ լաւ
գնաց, բայց դու փչացրիր գործը, —
նկատեց Տօնէն, գլուխը տհաճութեամբ
օրօրելով : — Խսմաթի բան է, մօրքուր,
եկ համաձայնիր, պսակենք Բայազին :
Փեսացուն հաւանել է աղջկան :

— Ի՞նչ արժէք ունի նրա հաւանելը
կամ չհաւանելը, քանի որ ինքը շուն պա-
հող է :

— Փեսացուն հովիւ է եւ ոչ մի հարըս-
տութիւն չունի, կ'ուզէք տուէք ձեր աղ-
ջիկան, չէք ուզի, ձեր գործն է, — նե-
ղացած ասաց Տօնէն եւ գլուխը շուռ տը-
ւեց, որ գնայ :

— Ես մինչեւ տղին չտեսնեմ, Բայազին
ոչ ոքի չեմ տայ :

— Աբի Արինոք՝ տես :

— Բա անխղճութիւն չի՞, որ էդ տեսակ
հրեշտակ աղջիկը բաժին դառնայ մի աղ-
քատ չորանի :

— Հարստի տուէք, մենք չենք զոռում :
Բայց իմ կարծիքով, կարեւորը աշխարհ-
քի մէջ բախտաւոր ապրելն է :

— Առանց հարստութեա՞ն :

— Շատ մարդիկ կան, որ հարստու-
թիւն ունեն, բայց բախտաւոր չեն : Կան
մարդիկ էլ, որ կարողութիւն չունեն,
բայց բախտաւոր են :

— Քու կարծիքով Բայազը նրա հետ
բախտաւոր կը լինի՞ :

— Շատ բախտաւոր :

— Իսկ հարուստ ազգականներ ունի՞ :

— Չունի : Իր ազգականն էլ, բարեկամն
էլ մենք ենք : Բոլորս էլ սարուոր մար-
դիկ : Մեր ուտածը սունկ է, շաղգամ ու
գազպա : Մեր խմածը թան է եւ սարի
ջուր : Մեր հագուստ – կապուստը էս
մաղեղէն շորերն են, — ասաց Տօնէն իր
հագի՝ բաքուն աբան եւ շալէ անդրավար-
տիքը ցոյց տալով :

— Սնդուկներում ոսկի չունէ՞ք :

— Մեր ապրուստը ի՞նչ է, որ ոսկի
ունենանք : Նեղ օրուայ համար մի գուցէ
ամէն մէկիս ծոցում մէկ – երկու հատ
գտնուի, աւելին չունենք :

— Քանի որ դուք էդքան պարզախօս
մարդիկ էք, էդ աղջիկը հալալ լինի ձեզ.
— ասաց Սանամը :

— Մեր բռնած գործը շիտակ է, մօր-
քուր : Մենք զոռով աղջիկ տանող չենք,
ոչ էլ սովորութիւն ունենք պարծենալու,
թէ աղջկան խաս ու զումաշի մէջ կը պա-
հենք, — զուարթացած նկատեց ուղըն-
կանը : — Ուրեմն պայմանը չե՞ս քան-
դում :

— Խսմաթի գործը քանդողի տունը
Աստուածն է քանդում : Ես տեսնում եմ,
որ լուն ընկել է մեր փէսի թումպէն :
Ե՞րբ էք գալու, — հարցրեց Սանամը :

— Արդէն խօսուած է. երբ լագլագները
թռնեն : Իսկ դու էս օղը տար ու նորից
դիր աղջկայ մատը, մօրքուր : Էնպէս
դիր, որ մարդ չիմանայ, — խնդրեց Տօ-
նէն, մատանին Ալուառինջու հարսին վե-
րադարձնելով :

— Դու հանդիստ գնա, նշանը աղջկայ
մատին է :

— Իսկ սա ի՞նչ օղ է, — զարմացաւ
հովիւը :

— Սա իմ մատանին է : — Այստեղ Ալ-
ուառինջի հարսը երկար ծիծաղեց :

— Տես, դիմացը Ծծմակայ Քիթն է :
Ալուառինջը նրա կողքին է, — ձեռքը
դէպի սարն ուղղելով, ասաց Սանամը :
— Քառասուն տարի առաջ Ալուառինջից
մինչեւ Քրդագոմ սիսեռ թափէիր, գետին
չէր առնի, էնքան ժողովուրդ կար : Եր-
կու մեծ դհոլ ու զուռնա փոխնէփոխ կը
փչէր : Աղաւնի թռցնելով ու չամիչ թա-
փելով մի հարս էին տանում :

— Չլինի՞ էդ դու ես եղել, մօրքուր,
— կռահեց Տօնէն, հարցական նայելով
նրա երեսին :

— Ես էի, — ասաց Սանամը, եւ թե-
ւով աննկատելի սրբեց աչքերը : — Հար-
սանիքիս օրը իմ պատճառով երկու մարդ
սպանուեց, իսկ խասգեղցի մի երիտա-
սարդ դարդից իրեն զցեց Մեղրագետի
մէջ :

— Ո՞վ էր :

— Երեւի լսած կաս. անունը Մտքամո-
լոր Առաքել է : Կիսախեղդ հանեցին ջը-
րից, կախեցին գլխի վրայ եւ ջուրը փո-
րից թափեցին : Յետոյ նա իմ դարդից
գնաց Ռուսաստան եւ էնտեղից մի ռուս
կնիկ բերեց կողովով :

— Անխիղճ ես եղել, մօրքուր, — նկա-
տեց հովիւը :

— Ի՞նչ անեմ, լաօ, ես մէկ եմ, մէ-
կին պիտի բաժին դառնայի, հազար ու
մէկին չէի կարող առնել :

— Երեւում է՝ շատ սիրուն ես եղել :

— Էնքան սիրուն էի, որ ջահելներն իմ
շուրջը կը Փռային, ինչպէս մեղուները
մեղրածաղկի բոլորը :

— Բայց վերջը ո՞ւմ բաժին դարձար :

— Իմ պատմութիւնը երկար է, լաօ :
Ում որ առայ ես, յայտնի Փիդայի Գոմ-
սայ Մելիքի քեռին էր : Դու պէտք է նը-
րան իմ հարսանիքի օրը տեսած լինէիր,
որ իմանայիր, թէ ինչ բան է տղամարդը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Յարութիւն Ճարեան , Տիկին Անայիս Ճարեան, Այրի Տիկին Վէն – սան Ճարեան, Ֆրանսուա Քարաօղլան – եան, Մարի – Քլօտ, Ժոսլին, Միշէլ եւ Փասքալ Ճարեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Էրալան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Դա – ւիթ Այճեան, Այրի Տիկին Օհաննեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մատթէոս, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Աբչակեան եւ զա – ւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագա – նները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն , հօր, մեծ հօր, եղ – բօր, մօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՃԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Մարտ 25ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շորեքշաբթի (Ապրիլ 1) ժամը 10·30ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ եկեղե – ցին 10պիս, Րիւ Թուէն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փէրէօյի գերեզմանա – տունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Օր· Հիլտա Գալֆայեան, Արեւան ըն – տանիքները (Մեքսիկա եւ Պոլիս), Օր· Րիթա եւ Սիւզան Եալտըզճեան, Այրի Տիկին Եղուարդ Ճիզմէճեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Տէր – Ազարեան , Օր· Ասրինէ Ճիզմէճեան, Տէր եւ Տիկին Րոժէ Արեւեան, Այրի Տիկին Սէթ Սա – հակեան եւ զաւակը, Օտապաշեան ընտա – նիքը ցաւով կը ծանուցանեն մահը, իրենց մօրեղբօր, հօրեղբօր, կնքահօր եւ աղ – գականին՝

ԱՐԱ ԱՐԵԻԵԱՆ

որ տեղի ունեցաւ Մարտ 25ին, 68 տա – րեկան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Ապրիլ 1, ժամը 16ին, Փա – րիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ ընդունիլ :

Տէր եւ Տիկին եղիա Էլմայեան եւ զա – ւակները, Այրի Տիկին Այկիւհի Սոպաք – եան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Եսայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մխիթարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին եղիա Սերոբ – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քէ – լէհեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանու – ցանեն իրենց մօր, մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԷԼՄԱՃԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Մարտ 20ին, 90 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի ժամը 14·30ին, իր բնա – կարանը 25 Րիւ Պուրկէն, Իսի լէ Մու – լինօ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քլամարի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՈՒԹԻՆ

Կը լրանայ Յառաջի վերիրատարակման 19րդ տարին եւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին տարեշրջանը : Կը խնդրենք որ քարի ըլլան նորոգել իրենց բաժանորդա – գրութիւնը, առանց սպասելու առանձին դիմումներու :

Սկսած ենք ղրկել Փարիզ եւ Մարսէյլ առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու հաշուեցոյցը : Կը խնդրենք որ Մարտ 31էն առաջ, կարգադրեն իրենց հաշիւ – ները : Այդ թուականին պիտի դադրե – ցնենք թերթերը բոլոր անոնց որոնք չեն վճարած իրենց ղրկուած հաշուեցոյցե – րու փոխարժէքը :

Կրկին շնորհակալութիւն մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք կ'ապահովեն թերթիս կանոնաւոր հրա – տարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լոնտոնի «Հայ երիտասարդաց Միու – թեան թատերախումբ»ը Փարիզի մէջ :

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի՝ Լեւոն Շանթի

« ԵՍ »Ի ՄԱՐԴԸ

(Թատերգութիւն հինգ արար)

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան Կապոյտ Ժաչի մասնաճիւղերու կազմա – կերպութեամբ հետեւեալ թուականներու եւ չրջաններու մէջ :

Շաբաթ, 18 Ապրիլ·— ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կիրակի, 19 Ապրիլ·— ԻՍԻ :
Զորեքշաբթի 22 Ապրիլ·— ԱՌՆՈՒՎԻԼ
Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ·— ՓԱՐԻԶ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր Կիրակի (5 *Ապրիլ*) Ազգ· Մեծ Սգատօն, *յիշատակ բիւրաւոր նահատա – կաց մերոց, յընթացս համաչխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց :*

Առաւօտ ժամերգութիւն , պատարագ եւ հոգեհանդիստ ժամը 8 – 11·30 :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթող· Պատուիրակ Սերովբէ Արք· Մանուկեան :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐԸ՝

ԼՈՑՍԵՐԸ

Շքեղ տպագրութիւն, նկարազարդուած արուեստապէտ Շարքի կողմէ :

Գունաւոր եւ թուագրուած 1–50, գին՝ 100 ֆրանք, թուագրուած 51 – 300 , գին՝ 20 ֆրանք :

Դիմել հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, Avenue de Saint-Julien
MARSEILLE (12e)

Ուրբաթ
10
Ապրիլ
ժամը 20·30

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

MUTUALITE
24, Rue St. Victor
Métro :
Maubert-Mutualité

GRAND GALA FOLKLORIQUE ARMENIEN

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ - ՊԱՐԻ

*

— ԱՐՄԵՆԻԱ ՆՈՒԱԳԱՀՈՒՄԲ —

Ղեկ· Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Երգ·— Օր· ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ , ՇԱՒԻՂ ՊԼՆԿԵԱՆ եւ Պ· Մ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ

*

— ՍՕՍԻ ՊԱՐԱՀՈՒՄԲ —

Ղեկ· ՏԻԿԻՆ Յ. ՔԻՒՏՆԷՐԵԱՆ

*

— ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԴԱՐԱՆԻ — ԵՐԳԱՀՈՒՄԲ

Ղեկ· Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ

PALAIS DE LA MUTUALITE

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մայիս 30ին, Շաբաթ դիչեր, ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ մէջ ժա – մը 21էն մինչեւ լոյս: Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններէն եւ Միութիւն – ներէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Վատպուրականի Հայր Միութիւնը կը պատրաստուի տօնել Ցաղթական Հերոսամարտի 49րդի տա – րեդարձը , Ապրիլ 26ին, Կիրակի Մա Մաղձոյի մէջ: Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ Միութեանս 40ամեակի տօնը :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ», ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ, Ֆրանսերէն

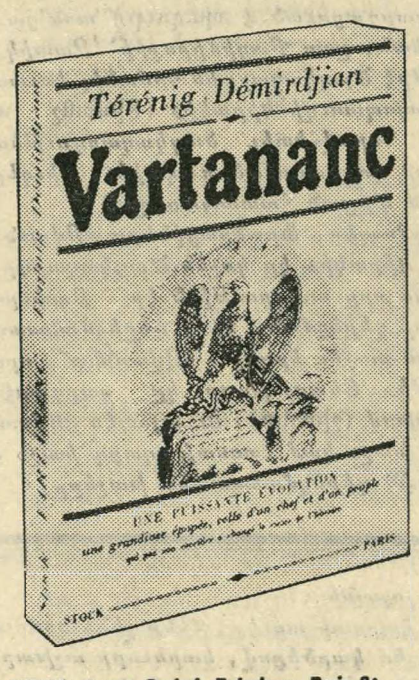

Les *Vartananc,* les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՔԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՑՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

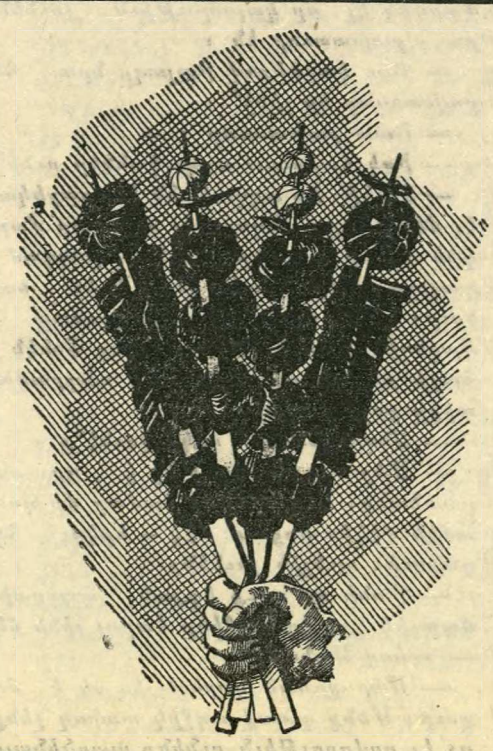

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt